DR 440 H219 cilt.10

Hammer-Purgstall, Joseph, Freiherr von
Osmanli devleti tarihi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Ontario Council of University Libraries

http://www.archive.org/details/osmanlidevletita10hamm

دولت عثمانیه تاریخی

عثمانلیلرك مبادیٔ ظهورندن قاینارجه عهدنامه‌سنه قدر

منابع اصلیه‌دن مأخذ کوسترمین تاریخ ، تاریخ دکل افسانه‌در .

مؤلفی

لامنس

LIBRARY
JUN 10 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

DR
445
H219
C11-10

مترجمی

محمد عطا

فرانسزجه‌سندن ترجمه ایدلمکده‌در ؛ آنجق آلمانجه‌سنه ده مراجعتله ، تاریخلر تدقیق وفرانسزجه‌سنه النمایان حاشیه‌لردن بعضلری علاوه اولندیغی کبی ، شرق مأخذلرینك اکثریسیله تطبیق ایدیلدرك ، مترجم طرفندن حاشیه وذیللر یازلمقده‌در .

اونبجی جلد

سلطان ابراهیم اولك جلوسندن کوپریلی محمد پاشانك صدراعظملغه تعیینه قدر ،

۱۰۵۰ — ۱۰۶۷
(۱۶۴۰ — ۱۶۵۶)

« اقتطاف » مهر مخصوصیله محتوم اولمایان نسخه‌لرك طابعی ، بایعی مسئولدر .

دارالخلافة العلیه ، اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی
۱۳۳۷

قرق طقوزنجی کتاب

شرقده ارکك ایله قادینك مناسباتی . — سلطان ابراهیم ، اوروپا حکومتلرینه جلوسنی تبلیغ ولهستان، وندیك، اوسترپا ایله اسکی قاپیتولاسیونلری تجدید ایدیور . — روس، له ، راگوزه ، ترانسیلوانیا ، ایران ایلچیلری . — برقاچ شهزاده تولدی . — یانغین، زلزله . — تجدیدسکه . — تحریر . — آزاق قلعه‌سنك ضبطی . — سلطان مرادك ندیمی اعدام ایدیلیور . — ایکی شهزاده تولدی . — برقاچ زوربا وشقی تجزیه‌سی . — نصوح پاشا زاده‌نك عصیانی ؛ اعدام . — مصروالیلری . — ذوالفقارایله فائق پاشانك اعدامی . — سلطان زاده محمد ایله سلحدارلردن ومعلم سلطانیدن مرکب هیئت مثلثه . — صدراعظم قاره مصطفی پاشانك اعدامی . — یکی صدراعظمك ورودی . — قاپودان پیاله پاشا ایله ترخجی حسنك اعدامی . — دلی قاسم . — مولد [حضرت] پیغمبری شنلکاری . — جنجی خواجه وشکر پاره ایچون سرای انشاسی . — پادشاهك ادرنه‌یه سیاحتی . — محمد کرایك عزیله اسلام کرایك نصبی . — لهستان، روسیه، ترانسیلوانیا ایله مناسبات دیپلوماتیقیه . — راقوچی محاربه‌سی . — استانبوله وبودینه نامه . — بارون دوجرنینك سفارتی .

سلطان مراد سلطنتنك قانلی دهشتلرندن سلطان ابراهیمك شعار مردانه‌دن متجرد حیاتنه چکیلرکن، صارپ طاغلردن مرور ایدوب ده، اینجه جك یوللرك کسکین طاشلرندن آیاقلری شرحه شرحه اولدقدن صوکره، کندیسنی بردن بره حریم صفا ایچنده بوله‌رق، بالین استراحته اتکا ایدیویرن سیاحك احتساسنه مماثل برحس ، انسانی استیلا ایدر. ابراهیم ، مراد رابع کبی ظالم ، مصطفای اول کبی مجذوب دکل ایدی ؛ مراد ثالث کبی قدرت بدنیه‌سنه حجت اولمق اوزره یوز اولاد براقمادی ؛ تاریخده نامنی تعیین ایدن انجق سفاهت بی‌لجامیدر. شدتلی مزاجلر، قوتلی طبیعتلر — مصلح، حکومتی خللدار ایتمکسزین — جاذبات اذواقه مسحور اولدقلری زمان معاصرلری حتی شدتلی برمنتقد اولان تاریخ دولت اوزرنده هیچ بر تأثیر وخیمی موجب اولمایان بوسیئهٔ اخلاقیه‌یی قولایجه عفو ایدرلر ؛ لکن — حظوظاتده افراطه طاله‌رق، هم جسمنی، هم روحنی بی‌تاب ایتمکله برابر ، قادینلرك ، ندیملرك تحکملرندن تخلیص نفس ایتمکده بیلمین برحکمدار معاصرین واخلافك بحق بار ثقیل استحقاری آلتنده قالیر . خانه‌نك آسایشنی ، عائله‌نك وحدتنی خراب ایدن تعدد زوجات اك اسکی زمانلردن بری آسیا وآفریقادارکلکلر، خصوصا حکمدارلر ایچون برتفوق مطلقه وسیله صایلشدر؛ واقعا ارکلکك محبتی برقاچ قادینه انقسام ایدنجه، هیچ بری اونك زوجهٔ یکانه‌سی، ورفیقهٔ حیاتی دکلدر؛ جمله‌سی عینی بردرکهٔ پستی‌یه سقوط ایتمشلردر.

بواعتیاد وحشیانه ، ذاتاً تاریخجه مؤید اولان ناقابل اعتراض محاکمات ایله ثابت اولدیغی اوزره ، قاتمرلی بر یاکلشمغه مستندر ؛ چونکه اکثریا واقع اولورکه ، تعدد زوجاتی تسویغ ایدن احکام قانونیه خلافنه اولمق اوزره ، برزوجه بتون ندیمه‌لره تفوق ایده‌رك ، حقیقتده برملکه کبی عد اولنور (بوتاریخ ، روکسه‌لانده بونك پارلاق برمثالنی کوسترر) ؛ بعضاً‌ده واقع اولورکه ، قادینلرضعیف برحکمدارك محبت بی‌ثباتنده تنازع ایده‌رك ، قدرت سلطنتی آره‌لرنده پارچه پارچه مقاسمه ایدرلر؛ نصل که ابراهیمك سلطنتی بونی اثبات ایلر. قادینك ارکمکه قارشی بولندیغی درجه‌یی آسیا وآوروپا لسانلری صریحاً تعیین ایتمشلردر ؛ لکن آسیا السنه‌سنده خانه صاحبه‌سی، مدیرهٔ بیت ایچون برکلمهٔ مخصوصه یوقدر . یالکز رئیس عائله‌یی تعیین ایدر کلمه‌لری واردرکه عجملر « کدخدا » دیرلر (۱) ؛ قادینك ارکمکه دیکر مناسباتده تعیین ماهیاتنه دلالت ایدن کلمه‌لره کلنجه ، بونلر برمحجوریت مطلقه ویاخود نفوذ نظر بیکانه‌دن تمامیله‌مستور براقامتکاه معناسنی‌متضمندرلر. آوروپالیلرك یاکلش اولهرق جای صفا معناسنی ویردکاری « حرم » کلمه‌سی اصلا کیراسی جائز اولمیان برمسکن محترم دیمکدر ؛ عجملرك « شبستان » لری کیجه اوطه‌سی ، تعبیر آخر ایله یاتهجق یر معناسنی افاده ایدر . ترکلرك « اوطه‌لق » کلمه‌سی ، آلمانجه‌نك قادینلراوطه‌سی‌دیمك‌اولان « فراوونزیمه‌رFrauenzimmer » کلمه‌سنه‌معادلدر. الحاصل شرقلی، قادینی برشخص‌انسانی دکل، بیکانه‌لرایچون‌ناقابل دخول برحریم‌حظوظات، یالکززوجه منحصر براوطه (۲) عدایدر. حکمدارك والده‌سیله الك زیاده سودیکی سلطان [قادین] ایسه باشقه درلو تلقی اولنور. بونلرك‌برنجیسی والده سلطاندر،که حکمداری طوغورمش اولان قادیندر ؛ ایکنجیسی خاصکی (۳) یعنی الك صمیمی دیمکدر. برنجیسی حرم دائره‌سنی اداره، ایکنجیسی پادشاهك حیات خصوصیسنه

(۱) حال بوکه فارسیده « کدبانو » کلمه‌سی واردرکه خانه‌نك خانمی دیمکدر؛ « کدبان» اسمی بوندن‌محرفدر. ترکلرك‌ده « خیمه انا » سی وارایدیکه، عثمان غازینك‌والده‌سنه منسوب اولدیغی مظنون اولان « حیمانه » قضاسنك اسمی بو کلمه‌دندر . « حیمانه » یازلمسی املاجه بر یاکشلقدر ؛ چونکه ترکجه‌ده « حا » حرفی یوقدر . (مترجم)

(۲) مورخك بوافاده‌سی «اوطه‌لق» لفظنه‌ویردیکی معنایه مبنیدر . « اوطه‌لق » اوطه‌ده بولنانلر اولنورقادین دیمکدر ؛ حال بوکه هامهر «اوطه اتخاذ اولنان شی» معناسنه تلقی ایتمش کبی کورینور . (مترجم)

(۳) خاصکی، « خاص — اسکی» درکه‌بوعنوان مقدماپادشاهلرك برنجی اولهرق تزوج ایتدکاری قادینه تخصیص اولنوردی .

اشتراك ایلر : هر ایکیسی ، حکمدارك فکرنده کرك بولکده وکرك آیری آیری اجرا ایلدکلری تأثیر مخصوص ایله ملیکهٔ سلطنت اولورلر.

مهد استبداد واسارت اولان ایران قدیم یالکز حرم دائره‌لرنده وزوجلرینك اوزرنده امر دکل ، دولت واقوام اوزرنده سلطنت ایتمش متعدد نسوان عرض ایتمکده‌در. اسلامیتك مشروع زوجه‌لرایچون تعیین ایلدیکی درت عددی دارانك درت شومرنده کورلمکده‌در : آتوسا ، ارتیستونه ، پارمیس ، فائیدیمه (۱) ؛ ترك روکسه‌لانندن اول عجم روکسه‌لانی ، یعنی پارلاق دیمك اولان «روشن» وار ایدی. برپریدن طوغمش دیمك اولان پازیزاتیسك قانلی سلطنتی شرق وقایعنویسلرینه نظراً پریزاده‌نك حکومتنه تقدم ایلمشدر. دشمنك تقرب ایلدیکنی آکسزین خبرآله‌رق گیسوی پریشان ایله اسب سوار اولمش ، وآنجق غلبه ایتدکدن صوکره اندامنه انتظام ویرمش اولان رودوگونه‌نك (۲) شجاعتنی اردو قوتیله محافظهٔ قدرت ایدن کوسهم سلطانك جسارتی تنظیر ایدر. ترکمن ، تاتار ، ترك تاریخلرنده متعدد شهرتلی قادینلر واردرکه والده ، یاخود اك سوکیلی اولمق اوزره اوغللری ، یاخودزوجلریله مقاسمهٔ سلطنت ایلمشلردر (۳) . آنجق عرب وقایعنامه‌لریدرکه صفحهٔ سیاستده کورنمش اولمق اوزره یالکز برویاخود ایکی قادین کوسترلر(٤). لکن ، بوکامقابل ، برچوق صاحبهٔ تقوی ، عالمه ، شاعره (٥) ذکر ایدرلرکه ، حسن وعشقك تمثال اکمل خیالیسیدرلر (٦). خلفای امویه وعباسیه‌نك استبدادی شهنشاه نامنی آلان ایران حکمدارلرندن دون اولمامقله برابر ، عربلر قادینلر حقنده دها نازکانه معامله ایله مجبول ایدیلر ، که بوحال اهل صلیب ومرابطین معرفتلریله اوروپایه انتشار ایده‌رك ، فرنك شوالیه‌لرینك قابالغنی تعدیل ایلمشدر. بووقایعدن استنتاج اولنورکه ، برطرفدن

---

(۱) هه‌رودوت ، ۸۸.۳ . آتوسا وفائیدیمه کله‌لری شاهنامه‌نك « آتش » و « فاطمه » اسمارنده کوریلور .

(۲) پولیه‌نوس ، ۸ ؛ ۲۷ . پولیه‌نوسك «رودوگونه» سی هه‌رودوتك «فرونوگونه»سی وشاهنامه‌نك «رودابه» سی اولمق کرکدر .

(۳) تیمورك طقوز زوجه‌سندن باشقه ترك ملیکه‌لرینك مشهورلری شونلردر : جنکیز خانك حفیدی قایوق‌خانك آنه‌سی توراکینه ؛ امیر چوبانك حفیده‌سی واولد شاتیونك اوغلی ابوسعیدك زوجه‌سی دلشاد خاتون ؛ اونك قیزی ذاتی بك که چوبان خاندانندن آرپه خانك زوجه‌سیدر .

(٤) [حضرت] پیغمبرك زوجه‌سی عایشه [رضها] ؛ حاکم بامرالله‌ك همشیره‌سی ست الملك ؛ مصرده ترك جاریه‌سی شجرة الدر.

(٥) اندلس شاعره‌سی اولان رابعهٔ عدویه وست نفیسه .

(٦) آبله ، سلمی ، لیلا ، بانیس .

قادینلرك حکومتده اشتراکی اك مطلق استبداد ایله قابل ائتلافدر ، ودیکر طرفدن سائقهٔ میل نسوان ایله کندیلرینه عرض اولنان تعظیمات احترامکارانه قادینلرك امور حکومته قاریشملرینه حق ویرمز ؛ بوندن باشقه ، آسیا استبدادی ، بعض معتبر مورخلرك دوشوندکلری کبی ، قادینلر حقنده ، حرم دائره‌سنده قاپانوب قالمالری صورتیله اتخاذ اولنان اصول تضییقدن منبعث اولمادیغی مثللو ، بواصول تضییق استبدادك ایجابی دکلدر . بونك‌ده دلیل شودرکه: جمهوریت تشکیل ایدن یونانیلرده قادینلر « گینه‌سه » تعبیر ایتدکلری محللرده محبوس حالنده بولندیرلمقده ایکن ، خلفا وامرانك زمان استبدادلرنده جوانمردانه برنزاکت شکوفه‌سی آچیله‌رق ، بالنسبه یاقین بر زمانلدن بری اوروپایه نقل ایله ، لطافتی آرتیرلمشدر . عرب اخلاقنه کوره مشروع قادینلر ارککك اك نجیب احتساساتندن متولد احتراماتنه ، جاذبهٔ محبتلریله قوجه‌لرینك کافهٔ هوساتنه حاکم اولمق‌حقنه ، رقیبلری اوزرنده ناقابل انکار برتفوقه مالکدرلر؛ لکن حق حکومت «الحکم لمن غلب» قاعده‌سی واعتیاد قدیمك اثری اولمق اوزره ارککه عائد اوله‌رق ، بونده قادینلرك حصه‌سی یوقدر . عربلرك قادینلره حرمت ظرافتی ترکلرجه مجهولدر ؛ مع هذا تاریخ عثمانی بزه بر چوق دفعه‌لر پادشاهلرك جاریه‌لره‌ودیوان همایونك‌قادینلرك نفوذینه‌محکوم‌اولدیغنی کوسترمکده‌در . روس روکسه‌لانك ، وندیکلی بافانك ، روم کوسه‌مك سلیمان ، مراد ثالث ، احمد اول اوزرلرنده واونلرله دولت اوزرنده سلطنت ایتدکلرینی کوردك : آنجق بویله بالکز بر قادینك سلطنتی نتایجی ابراهیم زمانلنده برچوق ندیمه‌لرك مشترکاً اجرای نفوذلرندن حاصل اولان احواله قیاس اولونورسه بر سعادت ایدی .

مراد رابعك ارتحالندن صوکره ، اکابردولت، پادشاه جدیده جلوسنی خبر ویرمك ایچون ، مسرت صدالریله شهزاده‌لرك اقامتکاهی دیمك اولان قفسه شتاب ایتدکلری زمان ابراهیم ، حکمدار غدار اتمام انفاس ایتمش اولیوب‌ده ، هنوز حیاتده اولان یکانه برادری بولنمسی خطاسنه مقابل کندیسنی بقیهٔ ایام عمرندن محرومیت جزاسنه اوغراتمق‌ایچون بویله برحیله‌دن‌استفاده‌ایتمك ایستیورقورقوسیله، قاپیسنك سورمه‌لرینی چکدیردی . قانی‌یی قیرمق ایچون استعمال جبره محبوریت کورلدی ؛ فقط نه قدرحرمت کوسترلمك ممکن ایسه کوسترلدی ؛ ابراهیم مرادك وفاتنی والده‌سی کوسه‌م سلطانك بالذات تصدیق ایدوب‌ده ، حکمدارمتوفانك‌نعشنی دائره پیشکاهنه کتیرمك صورتیله بردلیل قطعی ارائه ایتمسنه قدر کندیسنه عرض اولنان تبریکاتك خالصانه اولدیغنه اینانمق ایستمدی. اوندن صوکره‌درکه ، سلطان ابراهیم تخت اوطه‌سنه کیده‌رك ، اکابر دیوانك ، علمانك ، اغالرك تعظیماتنی قبول

ایله برادرینك نعشنی سرای قاپیسنه قدر کوتوردی ؛ صوکره اعتیاد قدیمه توفیقاً ، ایوب جامعنده قیلیچ طاقندی . کوسهم والده سلطان، وعدی موجبنجه وزرای مقاملرنده ابقا ایدهرك ، اوغلنك منطقی اولمش اولان اقتدارینی یکیدن اشعال ایچون بربرینی متعاقب کوزل جاریهلر تقدیم ایتمکدن باشقه برشیئه باقمادی. ازمنهٔ قدیمهده شهوت انکیز زهریه تخصیص ایدیلن واسمندنده اکلاشیلهجنی وجه ایلهاسلامیتده عفیفانه ودیندارانه براجتماعه مخصوص ومنحصر عد اولنان هرجمعه کونی کوسهم سلطان، وزیرلر کندیسنه رفاقت ایتمکده بولندقلری حالده، اوغلنك عقامتنه یکی قربانلر کتیرردی ؛ ابراهیم ، برتك قادینك بزم صحبتنده بولهمادینی اقتداری قادینلرك تعددنده بولمق امیدیله متسلی ایدی. سرای اکابرینی هرجمعه کونی پادشاهك فراشنه یکی برجاریه کتیرمکه مجبور ایدن بوتشریفات اسبوعیه یالکز ابراهیمك زمان سلطنتنده مرعی اولمشدر ؛ بو پادشاهك وفاتندن صوکره برعادت قدیمه اعاده اولندی : سنهنك لیالیٔ سبعهٔ مقدسهسندن (۱) نزول قرآن کیجهسی اولان لیلهٔ قدرده پادشاهك ایاصوفیهدن سرایه عودتنده ، اکابر دولت اللرنده رنکلی کردك فنارلریله کندیسنه رفاقت ایدر ؛ اوکیجه ذات شاهانهیه بر جاریه تقدیم اولنوردی .

دیوان همایون سلطان ابراهیمك جلوسنی اجنبی حکومتلرینه اخبار ایتدی : بر چاووش فرانسهیه ، فلمنکه ، انکلتریه عزیمت ایتمك اوزره امر آلدی؛ متفرقه محمد ونديكه كيتدی ؛ برآغا ، التمش سواری ایله ویانهیه کوندریلهرك ، وصولندن یدی کون صوکره ایمپراطورك حضورینه قبولنده ، لهلیلره اصلا معاونت ایدلهمك شرطیله صلحك بقاسنی عرض ایلدی . سلطان مراد هنوز حیاتده ایکن لهستان حکومتی، حدود دولتده قوداق قلعهسنك انشا اولنمسندن دولایی تحدث ایدن اختلافك تسویهسی ایچون ، آدالهر میاسقووسکیی سفارتله استانبوله اعزام ایتمشیدی . سفیر ، پای تخت عثمانیه وصولنده سریر سلطنتده سلطان ابراهیمی بولدی ؛ پادشاه جدید کندیسنه عرض اولنان تکالیف صلحیهیی قبول ایتدی ؛ روسلرله براتفاق عقدندن صرف نظر ایتمسی ایچون، بر چاووش ولهستانه عودت ایتمك اوزره بولنان پزاندوتا دزریسکی نامندهکی موصل مکاتیب واسطهلریله ولادیسلاسه برنامه کوندردی (۲). روسلر طرفندنده، سلطان ابراهیمه جلوسنی تبریك وآزاق قلعهسنك استیلاسندن دولایی

(۱) اشبولیالیٔ سبعه لیلهٔ رغائب ، لیلهٔ معراج ، لیلهٔ برات ، لیلهٔ قدر ، لیلهٔ مولد سعادت ایله ایکی بایرامك ایلك کیجهلری اولمق لازم کلیر . (مترجم)

(۲) دردنجی ولادیسلاس تاریخی ، اثر کویاقووسکی ، وارشووه طبعی ۱۸۲۳ ، ص ۲۴۱ ، ۱۶۷۹ ده مطبوع براثردن نقلاً . سلطان ابراهیمك جلوسنی مشعر لهستان قرالنه یازیلان نامه رئیس الکتاب محمد افندینك انشاسنده مندرجدر ، ك ۴۰ .

حال حربده بولنان قازاق وتاتارلر آره‌سنده متبوعلرینك بی‌طرف قاله‌جغنی تأمین ایلمك اوزره ایکی ایلچی کلمشیدی . بالیوز آلوئیز یوقونتارینی یرینه کلن وندیك مصلحتکذاری پیه‌تروفوسقارینی قاپیتولاسیونلری تجدید ایلدی(۱) ؛ قونت‌دوسه‌زی ایله سیر پیه‌تر ویکه خلف اولان فرانسز ایلچیسی موسیو دولاهه‌ی وانکلیز ایلچیسی سر اقویل معاهدات قدیمه‌نك بقاسی تأمیناتنی آلدیلر . لهستان ایله مصالحه ، اوجه معلوم اولان وباشلیجه‌سی حدودك قازاق وتاتارلره قارشی متقابلاً محافظه‌سنی ولهلیلر طرفندن تاتارلره سنوی برویرکی تأدیه‌سنی متضمن بولنان شروط ایله تصدیق ایدلدی . ایران ایلچیسی ابراهیم خان برقبول علنیده ذات شاهانه‌یه هدایاسنی تقدیم ایله ، عودتنده کندی ملتندن یدی قاله‌ده محبوس اولان اسیرلری آلوب برلکده کوتورمك ، وایرانه قارشی بالدفعات خیانت کوسترن — مراد رابعك رفیق بزم سفاهتی — امیرگونه‌نك اعدام اولندیغنی (۲) کورمك (۱۴ تموز ۱۶۴۱) تسلیسنه نائل اولدی . امیرگونه ، بوغاز ایچنك اوروپا ساحلنده برکویه نامنی براقمش ایدی که ، حیات رذائل نماسنك معرضی اولان سرای محتشم بوراده ایدی . سلطان ابراهیم ، امیرگونه‌نك مراد رابع ایچون وضع ایتمش اولدیغی تختی رفع ایتدیردکدن صوکره ، بو سرایی وزیر اعظمنه ویردی (۳) .

اوسترپا ایله مناسبات سیاسیه ودائما یکی تعرضلرله متزلزل اولان صلحك تجدیدی خیلی بیوك مشکلاته تصادفدن خالی قالمادی . ترکلر آشاغی ایستیریایی استیلا ایتدیلر ؛ قونت دراشقوویچ لوته‌نبه‌رغك مالکانه‌لرندن یالکز مور ایرماغیله آیریلان ایمه‌لنیزن وایستراخوف کویلرینی اطاعت ایتدیردیلر ؛ لوته‌نبه‌رغدن یاریم میل مسافه‌ده ویستیچایی اشغال ایله ، حبوبات ودقیق اوله‌رق ویرکی آلدیلر ؛ راتیسبونه قدر بتون خطه‌یی یغما ایده‌رك بو شهره قریب اولان دومینزدن و دوردرینزدن قریه‌لرینی عثمانلی حکومتنه تابعیتلرینی طانیمغه مجبور ایلدیلر ؛ غراچده طوپلانیلان مجلس خاص مشورت ، بالخاصه باغ بوزومی موسمنك تقرب ایتمکده اولدیغی وراتیسبون ولوته‌نبه‌رغده‌کی غایت کوزل باغلرك شکار دشمن اولمق مخاطره‌سنده بولندیغی ایچون ، عثمانلیلرك ایلریلهمکده اولملرندن تدهش ایلدی . بووقایع اوزرینه

(۱) وندیك خزینهٔ اوراقنه مودوع ورئیس محمد افندینك انشاسنده مندرج اشبو تجدید اولنان قاپیتولاسیون مارتنسده یوقدر .

(۲) نعیما ، روضة‌الابرار . وندیك خلاصه‌سندن : « امیرگونه ۷ تشرین اولده صدر اعظمك سراینده بوغلدی » فذلکه اعدامنه سبب اولمق اوزره «وجودی لازم اولمامقله» دیر .

(۳) امیرگونه اوغلنك قتلی نجم ایلچیسنك دسیسه‌سنه حمل اولندی . کاغدخانه‌ده بنا ایتدیکی قصر وباغچه‌یی بادشاه آلدی . نعیما ، ج ٤ ، ص ٥ (مترجم)

راتیسبون دیەت مجلسی ، پادشاه جدیدی جلوسندن دولایی تبریك ایچون برمجارك ، یاخود برآلمانك انترنونس صفتیله دیوان همایونه اعزامی حقنده کەسته نبرغ مشاور خاصی طرفندن واقع اولان تکلیفی قبول ایتدی[۱]؛ اشبو مأموریت ایزدەنچی نامنده برمجاره تودیع اولنەرق، ایزدەنچی ۲۶ نیسان ۱۶۴۱ تاریخنده استانبوله واصل اولدی. دیوان ترجمانی ذوالفقار خسته بولندیغی جهتله اعتمادنامەلرك ترجمەسنه ایتالیان طبیبی غراسی مأمور اولدی . بالمقابله طرف شاهانەدن راتیسبونه کوندریلن محمد اغا — که عمرینك اوتوزسنەسنی عثمانلی صفوفنده وطنی علیهنه استعمال ایتمشیدی — راتیسبونه ، اللی کشیلك برمعیت ایله واروب، دیەت مجلسی طرفندن صورت رسمیهٔ علیهده قبول ایدلدی (۷ تشرین اول ۱۶۴۱) . صدر اعظم ، ایسترایاده اخیراً واقع اولان جولانلرحقنده انترنونس ایزدەنچی ایله مقیم ایلچی شمیدك سردایتدکلری شکایته مقابل « اولان اولمش » جوابیله اکتفا ایتدی. مع هذا قانیژه ، وەسەنز ، ووبوچ آقینجیلری اگەرسەك پالانغەسنی بغتةً اله کچیرمش ، یاشلرینه باقمقسزین قادین ارکك بتون اهالیسنی اولدورمش ، اوچ یوزاسیر آلمش ، قلعه خارجندەکی خانەلری کاملاً یاقمش ایدیلر. صوقوللو اعقابندن قانیژه بکلربکی حسن پاشا — مخالفت ایتدکلری حالده جملەسنك برونلرینی قولاقلرینی کسمکله تهدید ایدەرك — موروراآب ساخللری اوزرندەکی کویلر اهالیسنه ویرکی ویرملرینی امر ایلدی (۵ کانون ثانی ۱۶۴۱) . قوستانویچ اغاسی پەترینیا قوماندان عمومیسنه زمین شکایتده یازدیکه، بوسنه والیسی کندیسنه هردرلو تعرضدن اجتناب ایتمسنی امر ایتمش اولدیغی حالده، کچن قیش دویچایه اوستریالیلر طرفندن تعرضات وقوع بولمش، وکنج قونت ترساچ نووی یه عسکر سوق ایتمشدر ؛ موسی پاشاده مشاورخاص بارون کەسته نبرغه ومجلس خاص مشورت رئیسی قونت شلیکه برکاغد کوندەرەرك، تحدید حدود ایچون تعیین اولنان قومیسره انتظاراً عقد اولنان متارکه اثناسنده باتیانینك بالانون کولنی کچوب قوپان ملحقاتندن ایغول پالانغەسنی احراق ودرت کوینی تخریب ایتمش اولدیغنی بیلدیردی(٤ نیسان ۱۶۴۱). بوحال دائمئ اندیشناك صاحك تجدیدینی اوستریایه شدتله آرزو ایتدیریوردی ؛ لکن صدر اعظم ، هدیهٔ احترامیه نامیله ایکی یوز بیك غەکو (غروش) ویرلمدکجه موافقت ایتمك ایستمیوردی. ایمپراطور خزینهٔ اوراق دیپلوماتیقیه دن صوك عهدنامەیی چیقاردی که، بونده اوستریانك ایکی یوز بیك غروشی « یالکز بردفعەلك » تأدیه ایدەجکی مصرح ایدی. صدراعظم ، صوك قاپیتولاسیونلرك تصدیقنده سلطان مرادك حداثتسنی سوءاستعمال اولندیغی وبرموجب امرالٰهی عثمانلیلرك اوچ شی یعنی قبول اسلام، جزیه، یاخود قیلیچ تکلیف ایتملری لازم کلەجکی جوابنی ویردی. مع هذا معاهدهٔ

صلحیه ایمپراطور نامنه — رفاقتنده ایکی مجار اولدیغی حالده — بارون کهسته‌نبرغ وپادشاه نامنه قاپیجی باشی عثمان اغا ایله دیکر اوچ اغا طرفندن امضا اولندی ؛ بونك محل انعقادی سون بلده‌سیدر که، اون بش سنه مقدم سیتواتوروق عهدنامه‌سی‌ده بوراده تجدید ایدلمش ؛ سیتواتوروق عهدنامه‌سی بودفعه‌ده طقوزماده اوزرینه تصدیق اولنه‌رق، شوقدرکه بولوندوارایله اخیراً ترکلر طرفندن فتح اولنان کویلره عائد مسائل مختلف فیها برحدود قومیسیونه براغلمشدر. شایان دقتدرکه، لاتینجه نسخه‌نك یدنجی ماده‌سی یالکز جزویتلره عائد ایکن، ترکجه نسخه‌نك مادهٔ متقابله‌سی عمومیت اوزره دین عیسوی راهبلرینه شاملدر (۱) .

آوستریا ایله عقد مصالحه اولندقدن برقاچ هفته صوکره ، استانبوله بر روس ایلچیسی کلدی : بونك تعاماتی ، دیوان همایوندن موسقووه‌یه کوندریلن چاووشك قتلندن دولایی ، دولت عثمانیه‌یه عرض معذرت وتاتارلرك روسیه طوپراغنده جولانلرینك توقیفی طرف شاهانه‌دن تعهد اولنمق اوزره چارك آزاق قلعه‌سنی ترك حاضر بولندیغی حقنده اعطای تأمینات ایلسنی آمر ایدی. بوراغوزه ایلچیسی ایله ترانسیلوانیادن کوندریلن درت مأمور مایس ایچنده معتاد ویرکیلری کتیردیلر . ترانسیلوانیانك اوچ مصلحتکذاری مملکتلرینك اوچ ملتی ، یعنی مجارلری ، ساقسونلری، سه‌کهلیلری [چهلر] تمثیل ایدیورلردی. دردنجیسی راقوچی طرفندن کوندرلمش ایدی ؛ راقوچی امارتنك اوغلنه انتقالنی تأمین ایتمك ایستیوردی . سنه‌نك ختامندن اول ، راقوچینك وارادلی اتیه‌ن قاروسی نامنده بر ایلچیسی بر ویرکی وهدایا ایصال ایتدی ؛ بوایاچی — ایمپراطور ایلچیسنك آنجق ایکیوز ئه‌کوویرمش اولدیغی — مجباردن مهتدی ترجمان دولت ذوالفقاره‌ده ایریجه ایکی بیك ئه‌کو کتیرمش ایدی. مقصودخان اسمنده یکی برعجم ایلچیسی یوزاللی کیشیلك برمعیت ایله ۲۲تشرین ثانی تاریخنده استانبوله واصل واستقبالنه کوندریلن سکسان درت چاووش ایله شهره داخل اولدی . بوسفیر ، شاه عباس ثانینك — پدری شاه صفی‌نی (۲) اعدام ایتدیردکدن صوکره — ۱٤ مایس ۱٦٤۲ (۱٤ صفر ۱۰۵۲) تاریخنده جالس تخت اولدیغی خبرینی کتیریوردی ؛ معاهدات موجوده احکامنجه ، وان جبالنده

(۱) احتمال که جزویتلرك « یسوعیون » صورتنده ترجمه‌سی بوسببدن موجب اولمشدر . یاخود جزویتلره ویریلن مساعدتك تعمیمنده بأس کورلدیکی حالده، اوستریالیلرك مقصدی آنجق جزویتلرك امتیازی اولمله، عهدنامه‌نك لاتینجه‌سی اکا کوره یازلمشدر. (مترجم)

(۲) « شاه عجم سام بن صفی فوت اولوب اوغلی ، عباس نام صبی شاه ، اولمشدی ، نعیما ، ص ۱۰ . (مترجم)

واقع مات قلعه‌سنك هدمنی طلبه مأمور ایدی . پك ملتفتانه قبولنی موجب اولان قیمتدار هدیه‌لری اشیای آتیه‌دن مرتب ایدی : هربری ایکی ذراع اولمق اوزره یتمش پارچه صیرمه‌لی قماش ، قطیفه چیچکلرله منقوش یکرمی پارچه صیرمه‌لی قماش ، صیرمه ایشلمه‌لی التمش بش پارچه ایپك قماش ، عمامه ایچون یتمش درت دلبند وتعبیراخرله‌هندموصلینی، یتمش‌درت‌پارچه ایپك‌وجالفس‌قماش، عنبرومسك‌طولو یدی شیشه ، اوتوز درت قبضه قیلیج ، قرق درت ایپك غاشیه ، یکرمی سکز اوق کمانی ، التمش فغفوری طباق ، یکرمی التی بیوك قالیچه ، اوزرلرینه‌صیرمه‌لی‌اورتواورتمش اللی دوه ، اون هجین دوه‌سی ، اون درت جنس آت .

۲ کانون ثانی ۱٦٤۲ (۳۰ رمضان ۱۰۵۱) تاریخنده سلطان ابراهیمك بر اوغلی دنیایه کلدی ، که مؤخراً محمد رابع نامیله سلطنت ایتمشدر ؛ (۱) او سنه نیسانك اون بشنده دخی بر شهزاده تولد ایتمش (۲) ، واوده برادری سلطان محمددن صکره جالس تخت اولمشدر . شهزاده محمدك دنیایه کلیشی هفته‌نك اك مسعود کونی عد اولنان پنجشنبه‌یه مصادف اولمقله برابر، طالع ولادتنی استخراجه مأمور اولان منجملر ، او کیجه تراویح نمازینی متعاقب استانبولده بر حرکت ارض حس ایدلمش ، وبر قاچ کون مقدم یکی جری قپوسلی‌سنده‌کی باروت مخزننك اشتعالی موجب بر حریق وقوع بولمش اولمسنی بر علامت خیر صایادیلر . سلطان ابراهیمك جلوسنده دخی حرکت ارضلر ، یانغینلر وقوعی ، قویروقلو بیلدیزلر طوغمسی ، باران آتشین نزولی [سقوط کواکب کبی ظن اولنان علامت جویه] افکار خلقی رعشه‌دار ایلمشیدی. تبریز شهرینك قسم کلیسنی ومغول ایمپراطورینك شنب غازان نامنده اولان وخرابه‌سی سیاحلر ایچون هنوز بر سرمایهٔ حیرت تشکیل ایدن تربه‌سنی سراپا بیقان بر حرکت ارض سلطان ابراهیمك همان همان جلوسی آنه تصادف ایتمش، واوچ آی صوکره غلطه‌ده بر حریق ظهور ایلمشدر . بو احوال متنوعه‌نك القا ایلدیکی تفألات سیئه شهزاده محمدك تولدی اوزرینه ، شهرده اوچ کون سورن، وترکجه‌ده دونانما تعبیر اولنان عمومی شنلکلرایله بردرجه‌یه قدر اونودلمشدر . اشبو دونانما کلمه‌سی ترکجه‌ده بایرام ، قوهٔ بحریه ، شنلك اولمق اوزره اوچ معنایه کلدیکی جهتله بر مظفریت ، یاخود بر شهزاده دنیایه کلمسی مناسبتیله اجراسی اعلان اولنان عمومی شنلکلرده شهر خانه‌لرینك تزیین اولنمسنه،

(۱) تاریخ ولادتی : «نوردر کلدی محمد صلب ابراهیمدن ۱۰۵۱ شانئ وانی (مترجم)

(۲) سلطان سلیمنك تاریخ ولادتی نعیده بویله مقیددر: ۱۵ محرم ۱۰۵۲ . (مترجم)

سفائن دیرکلرینه هپ بایراقلر چکلمسنه ، طوپلر وفشنکلر آتلسنه‌ده اطلاق اولنور (۱) .

صدارتده بولنان قاره مصطفی پاشا — که عن اصل مجار اولدیغی حالده ، عادی یکی چری نفرلکندن قول کدخداسی وسکبان باشی ، روان محاصره‌سنده یکی چری اغاسی ، بغداد محاصره‌سندن صوکره ، اثنای هجومده وفات ایدن طیار محمد پاشا یرینه وزیراعظم اولمشدر — دولتی انتظام واطاعت عسکریه‌یه کمال محبت ورعایتله اداره ایتمشدر ؛ لکن وقایع ، تشبثات اصلاحیه‌سنك ویردیکی امیدلری تأیید ایتمدی . قاره مصطفی بتون نظردقتنی اوچ مهم شیئه عطف ایتدی : سکهنك اصلاحی ، اسعارك تنظیمی ، ممالك دولتك تحریری . بر فی اعتباری ایله تداول ایدن غروش ودوقه — که برنجیسی یوز یکرمی ، ایکنجیسی ایکی یوز اللی اقچه‌یه چیقمشدر — یکی بر سکهنك موقع تداوله وضعیله رایج اصلیلرینه ارجاع اولندی ؛ غروش سکسان اقچه‌یه ، ارسلانلی غروش یتمش اقچه‌یه ، دوقه یوز آلتمش اقچه‌یه کچمك اوزره فیئات تعیین ایدلدی . یالکز بیه‌جك اشیا پازارلری دکل ، آت واسیر پازارلری‌ده نظامات مخصوصه التنه آلنه‌رق ، مفتش حسن بونظاملری اوقدرشدتله اجرا ایتدی‌که ، خلافنده حرکت ایدنلری طوقماق جزاسنه دوچار ایده‌رك ، یعنی باشلرینه آغیر بر اغاج پارچه‌سی ضربیله یره بیقوب ازه‌رك ، اولدوررردی . اوروپا واسیا ایالاتی تحریره مأمور مباشرلر ، دها آز بر شدتله ایفای وظیفه ایلدیلر ؛ نفوسی تمامیله تحریر ایده‌رك — سلطان محمد ثانی زمانینده روم ایلی واناطولیده اجرا اولنمش اولان صوك تحریردن بری‌بعض محللرك نفوسی آزالمش ، دیکرلرینك بالعکس چوغالمش ایکن ، ویرکیلری تحولات واقعه‌یه کوره تعدیل ایدلمه‌مش بولندیغی جهتله — ویرکیلرك دها عادلانه توزیعنه چالشدیلر . بونکله برابر شو صیره‌ده طرح تکالیف ایچون اتخاذ اولنان اصلاحات نافعه اوزون مدت دوام ایلمدی ؛ چونکه اوتوز سنه صوکره مورخ محمد بن حسین بن نصوح ، وزرا وسلاطین وقفلری حقنده ویریلن معفویاتدن دولایی ، طرح تکالیف اصولنك دوچار خلل اولمسندن شکایت‌ایدر . مراد رابعك ، مکررلرحقنده اعدام جزاسی دخی داخل اولمق اوزره ، ایچلره الك اغیر جزالر ترتیب ایتمش اولدیغی توتونك ممنوعیتی قانونی رفع اولنمادیغی ایچون توتونك ویردیکی نشوهٔ تحریش مبتلالری انفیه

(۱) طون فی‌الاصل آت‌قسمنك رنکیله برابرلباس وزینت‌معناسنه‌در. دونانما(طونانمه) سفائنك تجهیزی ، شهرلرك تزیینی دیمکدر. معلومدرکه بایراملرده دخی دونانما یاپیلیر ؛ فقط بایرامه دونانما دینلمز . (مترجم)

چکمك صورتیله جزادن قوتلمق یولنی بولدیلرکه ،« منتخبات تواریخ » صاحبی بونلرك شو اعتیادینی آقسیرمق مقصدینه حمل ایدر . عثمانلی وقایعنامه‌لری ممالك عثمانیه‌ده برونه چکیله‌جك توتونك استعمالنی اشبو ۱۶۴۲ (۱۰۵۲) سنه‌سنده قید ایدرلر . صدر اعظمك حقسانیت بی‌طرفانه‌سی ـــ قاضی خواجه زاده مسعود افندینك تحریکاتی اوزرینه بروسه اهالیسنك تخریب ایتمش اولدقلری ـــ بر خرستیان کلیساسی حقنده‌ده ظهور ایلدی. بوقاضی، شرع اسلامه مغایر اولدیغنی ادعا ایله ، یکی برروم کلیساسنك انشاسنه ممانعت ایلمشیدی ؛ صدراعظم قاضیی عزل ایتدی ، وخرستیانلرك بناسنه باشلادقلری کلیسا ومناسترده وقوعه کتیریلن تخریباتك فاعللری حقنده تحقیقات اجرا ایتمك اوزره برهیأت تعیین ایلدی ؛ قاره مصطفاك شدتی اهالیٔ اسلامیه‌نك متعصبلری آره‌سنده عمومی برخشنودسزلغی ایجاب ایده‌رك ، دیکر اوچ کلیسانك تخریبنی مستلزم اولدی. قاضیٔ معزول خواجه زاده مسعود افندی، نفیه محکوم اولمش ایکن ، ساحلخانه‌سنه چکیلوب اقامت ایتمسنه مساعده اولندی. خواجه زاده ، سلطان احمد اولك خواجه‌سنك اوغلی ایدی؛ یکرمی سنه مقدم مدرس اولمشیدی ؛ حلب قاضیلغنه تعیین قلنمش ایکن ، عزل اولنه‌رق ، بروسه قاضیلغنه نصب ایدیلنجه‌یه قدر، اون‌سنه معزول قالمشیدی. قاضیلق براتلرینی اللی بیك اقچه‌یه صاتمق اعتیادنده بولنان مفتی یحیی افندی ، خواجه زاده افندینك مدت مدیده منصبدن محروم بولندیغنی نظرملاحظه‌یه آله‌رق ، بروسه قاضیلغنی مجاناً توجیه ایلمشیدی . (۱) الك بیوك مسند علمی اولان مشیخت اسلامیه‌ده اوچ دفعه بولنان یحیی افندی ، ایرته‌سی سنه ، غایت فعال برمفتی وهنرور بر ناظم شهرتی براقه‌رق ، ارتحال ایتمشدر. بردیوانی اولدیغی کبی ، قصیدهٔ برده‌یی تخمیس ایتمش؛ میراثه دائر براثر وجنان نامیله طبه متعلق برکتاب یازمشدر . بونلردن ماعدا ، نکارستان غفاری‌یی‌ده ترجمه ایلمشدر. تأسیس ایتمش اولدیغی مدرسه قریبنده مدفوندر. یحیی افندینك یرینه سعدالدین افندی حفیدی، اسعدافندی زاده ابوسعید محمدافندی شیخ الاسلام اولمش، بوذاتده اوچ دفعه اومقامده بولنمشدر.

سلطان ابراهیمك ایکنجی سنهٔ سلطنتنده ، بش سنه‌دن بری قازاقلرالنده بولنان

(۱) استانبول وادرنه قاضیلقلرینه تعیین اولنان ایکی ذاتدن الیشر بیك اقچه « مژده » آلنمش ایکن، مسعود چلبینك چکدیکی شدائد عزله مرحمةً ، منصبنك منشورینی یحیی افندی کندی الیله ویره‌رك ، « مژده » اخذ اولنامشدر . اووقتك اصولنه کوره ، بو درلو اچقلر باب فتوی مأمورلرینك عوائد مرتبه‌سندن ایدی. مولویتلرك، نیابترك حین توجیهنده برمقدار پاره آلنمق یاقین وقتلره قدردوام ایتمشدر ؛ نصل‌که باب عالیده دخی خرج تشریفات آلنیردی . هامهر بوخصوصده یحیی افندی‌یه حقسز برسوء ظنده بولنمشدر . (مترجم)

ازاق قلعه‌سی‌اوزرینه برآ وبحراً عسکرسوق اولندی. قاپودان پاشالقده بولنان‌حسین پاشانك یرینه سیاوش پاشا تعیین قلندی؛ حسین پاشا اوزی والیلکی ایله عسکری سردارلغنه نصب ایدیلهرك، بهادرگرای اداره‌سنده‌کی تاتارلرله برلکده حرکت ایتمك امرینی آلدی (١) . جزائر بحر سفید بکلری طرفندن تدارك اولنان وایچلرنده برقاچ بیك یکیچری وسپاهی(٢) بولنان‌اوتوزسکز بیوك‌قادیرغه، مخالف‌روزکارلردن دولایی اون اوچ کون قواقده قالدقدن وصدر اعظمك کیلارجیلرندن برروس اسیری وطننه عودت ایتمك امیدیله دونانما کورکیلری آرهسنه قاریشمش اولدیغی حالده الهکیریلهرك، استانبول‌خلقنك انظار تماشاسی اوکنده آق سرای چارشیسنده صلب ایدلدکدن صوکره ، بوغازدن قره‌دکیزه‌چیقدیلر . سرایك هپ بوستانجیلری وترسانه آدملری ترسانه کدخداسی اوزون پیالهنك قوماندالسی آلتنده اولمق اوزره قادیرغه‌لرده ایدیلر . روم ایلی تیمار وزعامت عسکری — والده جهتندن برسلطانك [قادین] حفیدی اولدیغی ایچون — سلطان زاده تسمیه اولنان سلستره والیسی محمد پاشا قوماندهسنده بولونیورلردی . آزاق قلعهسی ، سلاح طاشیمغه مقتدر اون درت بیك ارکك ایله قوجه‌لرینك احتساسات جنك جویانه‌سنه اشتراك ایدن سکز بیك‌قادین طرفندن مدافعه ایدیلیوردی؛ لکن محصورلر ، ترکلرك مهارتسزلکنده قریم خانیله عثمانلی قوماندانی آرهسنده‌کی اتحادسزلقده ، عثمانلی اردوسنه تلفاتی موجب اولان قحط وعلل ساریه‌ده دها قوتلی معاونلر بولمش اولدیلر . بناءً علیه اوچ آی محاصره‌دن صوکره عثمانلیلر — تلف اولان افلاقلی ومولداویالیلردن وتاتارلردن باشقه — یکی چریلردن یدی بیك ودیکر عسکردن سکز یوز ضایعات ویرهرك، چکلمکه مجبور اولدیلر؛ دونانما بوغاز ایچنه دونمری یلکن آچدینی زمان قادیرغه‌لرك برطاقمی دون منصبنده قره‌یه اوره‌رق قازاقلرك النه کچدی . استانبوله مواصلت ایدیلنجه سیاوش پاشا معزول اولدی ؛ یرینه اوزون پیاله تعیین اولندی . قریم خانی بهادر کرای ازاقدن عودتندن آز صوکره وفات ایتدی ؛ اووقته قدر

(١) نعیمایه نظراً ، ج ٣ ، ص ٤٥٨ ، قاپودان پاشانك تبدیلی وحسین پاشانك اوزی‌یه مأموریتی ١٠٥٠ وقایعندندر ؛ آزاق اوزرینه‌سوقیات ومورخك بوندن صوکره‌بیان‌ایده‌جکی وقایع ایرتهسی سنه‌دندر ؛ یعنی سلطان ابراهیمك ایکنجی سنهٔ سلطنتندندر. (مترجم)

(٢) نعیما بش یوز یکی چری وبر مقدار سپاهی دیر . لهوه‌سك ، ٤ ، ص٢٨ ، یکرمی [؟] یکیچری دیر . مبالغه اعتیادنده اولان اولیا چلبی الای فرقتین ، ایکیوز قاییق، یکرمی سکز سنجاق عسکری ، قرق بیك بسارابیه تاتاری، قرق بیك اولاقلی وبغدانلی ، یکرمی‌بیك اردللی ، سکسان بیك قریم تاتاری کوندرلدیکنی یازار ؛ مع‌هذا عساکر عثمانیه‌نك ، کثرت مقدارینه رغماً ، رجعتی سویلر .

ردوسده محبوس طوتلمش اولان کوچك قارداشی محمد کرای اوکا خلف اولدی . ینه ردوسده موقوف بولنان شاهین کرای ، امر پادشاهی اوزرینه ، محل مأموریتی اولان مصره کیدرکن ، جزیره اوکنده توقف ایدن مصطفی پاشا معرفتیله قتل ایدلمشیدی (۱). ایرتهسی سنه (۱٦٤۲) آزاق اوزرینه یکی برقوهٔ عسکریه سوق اولندی . مصر والیلکندن سلستره والیلکنه نقل اولنان واواولکی سفرده دخی بولنمش اولان سلطان زاده محمد پاشا — که جوان قاپوجی باشی عنوانیله ده یاد اولنوردی — قاره سردارلغنه وقاپودان اوزون پیاله قوهٔ بحریه قوماندانلغنه نصب ایدلدی (۲) . حذات شاهانه ، مصارف سفریه ایچون قریم خانینه برمعتاد چیزمه پارهسی نامیله اون

(۱) نعیمانك وجیهیدن نقلاً روایتنه کوره، شاهین کرای کندی حالنده اوتورمقده ایکن، برجاهل مجهول ، دولت عثمانیه نك قوش اسملی برشخصدن زیان کوره جکنی خبر ویرمکله اونك قول باطنه اعتماداً شاهین کرای قتل اولنمشدر. فقط شورای فریدرکه برپچق عصرصوکره ینه شاهین کرای نامنده کی قریم خانی قریمك روسیه النه کچمسنه سبب اولدرق، اوزمان ردوسه فی ایله اعدامنه فرمان صادر اولمش، وکندیسی فرانسز قونسلوسخانه سنه التجا ایتدیکی حالده، ردوس قاضیسی بولنان سنبلزاده وهبی قونسلوسخانه یی طوپه طوتهجغی بیان ایله شاهین کرایی اورادن چیقاروب، برقصیده سنده سویلدیکی اوزره « کوك کوزلو مکاری » اعدام ایلمشدر . قونسلوسخانه لر « خارج ازملك » حقنه مالك ، اولمادیغندن، قاضیٔ شاعرك تهدیدی حقوق مللی احکامنه ده مغایر دکل ایدی . دولتك بیوك ضرر کوره جکی قوش اسملی کیمسه اکلاشیلان بوصوکره کی شاهین کرایدر ! (مترجم)

(۲) « سلطان ابراهیمك ایکنجی سنهٔ سلطنتنده » عبارهسی ایله باشلایان فقره لرده مندرج آزاق وقایعی قاریشمش کورندیکندن، نعیمایه نظراً صورت ترتیبی بر وجه آتی تصحیح اولنور :

۱۰۵۰ سنه سنده سیاوش پاشا قپودانلغه وسابق قاپودان حسین پاشا اوزی والیلکنه تعیین اولندی . ۱۰۵۱ محرمنده حسین پاشا آزاق فتحنه وخان وقپودان ایله برلکده عزیمته مأمور اولدی . اوسنه آزاق النه مادی ؛ بوزغونلق ظهوره کلدی ؛ دونانمه عودت ایلدی. قریم خانی بهادر کرای آزاقده خسته لانمشیدی ، کوزلوه یه ورودنده وفات ایدهرك، یرینه محمد کرای تعیین وقره جابندن اعزام ایدلدی. بوزغون دونانمانك ستانبوله دخولنه مساعده اولنمسی ایچون شیخ الاسلام یحیی افندی توسط ایدهرك، «سفرلرده بعضاً فتح حصول بوله مامسی عصر پیغمبریده دخی کورلمشدر ؛ اکرچه آزاق فتحی کله جك سنه یه قالدی ؛ فقط دشمنده چوق رخنه دار ایدلدی» صورتنده معروضاتده بولنمسیله مساعده کوسترلدی. ینه ۱۰۵۱ ده، مصردن معزول اولوب سلستره والیلکنه دکل ، ضربخانه نظارتنه تعیین قلنمش بولنان سلطان زاده محمد پاشا سردارلق ایله آزاق فتحنه مأمور اولدی ؛ سیاوش پاشادخی قاپودانلقدن عزل ایدیلوب فقط قاپودانلق برمدتلر کیمسه یه ویرلمیهرك، صدراعظم بالذات دونانما اموریله اشتغال ایلدی. متعاقباً سلطان زاده آزاق سفرینه کیتمشدرکه، هامهرك « جزائر بحرسفید بکلری »سوزلریله ابتدا ایدهرك، اویردیکی تفصیلات هپ بوسفره عائددر ، وشوصورتجه سلطان زادهنك آزاق سفرینه مأموریتی یالکز بردفعهدر .

ایکی بیك آلتون کوندردی . بهارك ایلك کونلرنده محمد کرای ، سلطان زاده‌نك ورودینه منتظراً محاصردیه باشلامق اوزره یوز بیك تاتار ایله آزاغه کیتدی. قازاقلر عثمانلی وتاتارعساکر مجتمعه‌سنه مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی بیلدکارندن، شهره برطرفدن صوباصدیردقدن وبرطرفدن‌ده اتش ویردکدن صوکره، براقوب کیتملریله ، آزاق هم صو ایله ، هم‌ده آتش ایله تخریب اولنمشدر . اوچ کون صوکره سلطان زاده محمد پاشا تاتار اردوسیله یرلشدی ؛ هر نه قدر آزاق قلعه‌سنی فتح ایتمدی ایسه‌ده، تعمیری موفقیتنه‌نائل اولدی. قریم تاریخی ، آزاغك دلی حسین طرفندن محاصره‌سنی، تاتارلر طرفندن فتحنی ، سلطان زاده طرفندن تعمیرینی شرحله بربرینه معادل وقایعدن اولمق اوزره قید ایدرلر . سلطان زاده ، شو صورتله « آلتون اردو » خانلرینك ، قریم خانلرینك ، اوچ عصر اول ازاغه کلوب یرلشن جنویزلرك اثرینه اقتفا ایلمشدر . قلعه‌نك محافظه‌سنه یکرمی طاقم یکی چری ، التی طوپجی ، اون جبه‌جی ، یدی بیك تاتار ، یدی سنجاق بکی ، جمعاً یکرمی بیك کیشی ایله کثیرالاعداد طوپ براغلدی . ازاغك حسین پاشا جانبندن محاصره‌سنده وتاتارلر جانبندن فتحنده عثمانلیلرك اك مشهور سیاحی اولان اولیاجلبی مؤذن صفتیله حسین پاشانك وقریم خانلرینك معیتنده بولونیوردی . اولیا ، سلطان ابراهیمك جلوسی سنه‌سی سیاحته چیقمش وگشت وگذاری یکرمی سنه سورمشدر . ایران وعربستانه قدر اناطولی‌یی ، حبش مملکتنه قدر افریقایی دولاشمش، المانیانك واسوجك بر قسمندن کچمشدر . حکایات جولانی درت جلده یازمشدر . مؤذن وکاتب صفتیله والیلر معیتنده امور اداره ایله اشتغال ایده‌رك، ماهر براداره مأموری صفتنی المشدر. اولیا ، بالذات شاهد اولدیغی وقایع حقنده قیمتدار وثائق براقمشدر ؛ لکن مبالغه‌یه تمایل علنیسی جهتیله احتیاط ایله مراجعت اولنمق وخصوصیله تاریخ قدیم حقنده‌کی افاداتنی آنجق پك احتیاطکارانه قبول ایلمك اقتضا ایدر ؛ بالعکس کوردیکی محللرك تعریفاتی تمامی تمامنه موافق حقیقتدر.

ازاغك فتحی سنه‌سی صدراعظم قاره‌مصطفی پاشا، مراد رابعك ندیمی اولان سلحدار مصطفی پاشانك دفعیله بر مخاطره‌لی رقیبدن قورتلمش ایدی . سلحدار ذی اقتدار مصطفانك ایلك علائم ادباری محمیسی اولان قنه اوغلنك اعدامی اولمشدر . قنه اوغلنك تکه وآیدین طرفلرنده‌کی عصیانلری مراد رابع دورنده جزاسز قالمشیدی ؛ لکن صکره سیواس والیلکنه نقل اولنمسی اوزرینه اهالینك شکایاتنه بناءً استانبوله کتیریلدرك ، املاکی مصادره وایاصوفیه چارشیسنده بر قصاب دکانی اوکنده صلب اولندی (٢٠ کانون ثانی ١٦٤٢ — ١٨ شوال ١٠٥١) . محمیسی حقنده وقوعه

کلن شو معامله سلحدارك‌ده عاقبت‌حالنی احساس ایده‌بیلیردی . سلطان ابراهیمك جلوسنی متعاقب سلحدار مصطفی پاشا بودین والیلکنه تعیین قلنمشیدی ؛ انجق مرکز ایالتنه کیتمه‌دن مقدم موسی‌پاشا ایله بجایش اولنه‌رق موسی پاشا شو صورتله اوچنجی دفعه اولمق اوزره ، دولتك اك مهم حدودایالاتندن‌اولان بودینه مأمور اولمشدرکه بوذات استحکامات جدیده علاوه ایلدیکی موسی پاشا پالانقه‌سنده نامنی زمانمزه قدر محافظه ایلمشدر [۳] . مصطفی پاشا، بو تاریخك وقایع مندرجه‌سنده کوردیکمز وجه ایله، جانبولاد ودیکرلری کبی ذی اقتدارووقورقونجندیلری ایچون دارفلاکت اولمش اولان طمشواره کوندرلدی. مراد رابعك‌اسکی‌محرمی‌ایام اقبالنده عظیم ثروت طوپلامش ایدی ؛ جملهٔ سوء استعمالاتندن اولمق اوزره ، عسکری مواجبنه مخصوص اولان وسنه‌ده سکسان بیك غروش طوتان قبریس ویرکیسنی اوچ درت سنه درجیب ایلمشیدی . وزیراعظم مصطفی پاشا، اموال امیریه‌نی سوء استعمال ایتمسنی سبب اتخاذ ایله حقنده تحقیقات اجراسنی امر ایتدی؛ تحقیقاته شدتله دوام اولنه‌رق قیا سلطانك کدخداسی موقوفاتجی محمد افندینك یاپدیغی انتریقه‌لرده قره مصطفی پاشانك مساعیسنی تسهیل ایلدی . محمد افندی ، سلحدار مصطفی پاشانك عودتی مساعده‌سنی آلمق ومراد رابعك تصور ایتمش‌اولدیغی‌وجه‌ایله اونك کریمه‌سی اولان قیا سلطان ایله ازدواجنی تسهیل ایتمك ایچون والده سلطانی اقناعه چالیشیوردی . نتیجهٔ تحقیقات، سلحدارك اعتراف ایلدیکی اللی بیك غروش ثروتنك خزینهٔ حکومته اخذندن عبارت قالدی ؛ لکن صدراعظم، والده‌سلطانك آغزندن قاچیردیغی برقاچ سوزدن ازدواج ترتیبنی آکلامش‌اولمسیله سلحدارحقنده امر اعدام آلمق ایچون بونی فرصت بیلدی . ادرنه بوستانجی باشیسی سنان اغا قرق جلاد ایله برلکده قاتلی ارادەنك اجراسنه مأمور اولدی . سلحدارك استانبولده‌کی خانه‌سنده صاقلامش اولدیغی بش بیك کیسه قیمتنده آلتون وکموش برسفره طاقمی ایله برچوق نقد خزینه‌یه آلندی. قره مصطفی پاشا، مؤخراً وقتیله صاحب منشأت توقیعی فریدونه عائد بولنمش وامیرکونه‌نك اعدامنده کندیسنه اهدا ایدلمش اولان سرای‌محتشمده پادشاهه پارلاق بر ضیافت ویردی (۱ صفر ۱۰۵۲ — ۱ مایس ۱۶۴۲) . اوصیرده ، والده‌سلطانك اسکداردەتأسیس‌ایتدیکی‌جامع‌وحمامك انشاسی ختام بولمشدر. سلحدار، والده سلطانك رضاسی اولمقسزین اخناق اولنمش اولمقله برابر [٤] صدراعظم ، برمدت دها کمال اقتدارینی محافظه ایده‌بیلدی . ایرتسی سنه ـ که اوچ هفته ظرفنده ایکی شهزاده‌نك، یعنی آتیاً جالس تخت اولان

احمد ایله اون آیلق وفات ایدن مرادك ولادتلرینی کورمشدر . — قره مصطفی پاشانك ده سقوطنه شاهد اولدی (۱ محرم ۱۰۵۳ — ۲۲ مارت ۱۶۱۳) (۱) .

صدر اعظمك اعدامندن اوجه ، سلاح بدست دردست اولنان زوربا رعاصی ایله ایالتلرنده تعدیات اجرا ایتدکلری تحقق ایدن برقاچ والی قتل ایدلمشیدی . قاره مصطفانك شدتی اوزمانه قدر کرك ایالاتده ، کرك استانبولده فکر طغیانی باصدیرمش ایدی . سلستره دن بوسنه یه کوندریلن حسین پاشا ایالت جدیده سنده کی عصاتی تأدیب ایتمش ، وبغداد والیسی درویش محمد پاشا عرب باغیلرینی مغلوب ایده رك ، ایالتك مرکزینه التی یوزدن زیاده باش کوندرمش ایدی . ادرنه وسلانیك آره سنده کی یوللرده اجرای شقاوت ایدن و « همیدوك » تعبیر اولنان حیدودلرك اوزرینه ، فی الاصل آوده پادشاهه رفاقت ایتمك اوزره احداث اولنان ومؤخراً بلغراد ، قانیژه ، اکری ، بودین آره سنده نوبتجی عنوانیله حدود محافظه سنه مأمور ایدیلن آوجی یکی چریلر کوندرلمشیدی ؛ بو عسکرك و بوستانجیلرك و سکبانلرك معاونتیله ، ادرنه بوستانجی باشیسی قرق کلیسا ده همیدوکلره هجوم ایده رك دوچار انهزام ایلدی . ۱۹ اغستوس ۱۶۴۲ (۲۳ جمادی الاولی) ده استانبولده بر بیوك حرکت ارض وقوع بوله رق آغیر وقایع سیاسیه حدوثنه علامت صایلمش ، وشو تفأل ، متعاقباً ، اصالت وثروتنه یك مغرور اولان دولت عسکریله صدر اعظم نصوح پاشانك اوغلی آره سنده جریان ایدن مقاتلات ایله تأید ایلمشدر . باباسیله مفتخر اولان نصوح پاشا زاده حسین بك صدر اعظم حقنده کلمات تحقیریه تفوه ایتمش ، یکی چرینك اك آشاغی صنفندن یتشمه اولدینی ایچون « چوربا جی » دیه تلقیب و اوقومق یازمق بیلمدیکنی سویلیه رك تحقیر ایلمشیدی ؛ بوندن باشقه ، حدود والیلرینك طغرای همایونی حاوی فرمان ویرملرینی منع ایدن اوامره اطاعت ایتمك ایستمیوردی . بو بابده کی نظامه مطاوعت ایتمه نی اخطار ایچون کوندریلن صدراعظم اغاسنه : « طغرا چکمك بکا میراثدر ؛ بن وزیر اوغلی وزیرم ، سنك پاشالك کبی آرناوود سرسریسی دکلم » جوابنی ویردی . شو صورتله تحقیر علنیه دوچار اولان اغا ، استانبوله عودت ایتدیکی زمان ، اکر نصوح پاشا زاده ، ارضرومده ، آبازه نك یاپدیغی یایه جق اولورسه دولت ایچون برمخاطره اولهجغنی صدراعظمه اخطار ایلدی . بونك اوزرینه قره مصطفی ، نصوح پاشا زاده یی ارضرومدن حلبه تحویل ایتدی . لکن نصوح پاشازاده مأموریت جدیده سنه وارروارماز حلب ایالتی

(۱) شهزاده احمد ، ایکنجی خاصکی معزز خاتمدن ٦ ذی الحجه ۱۰۵۲ و ۱۵ شباط رومی چهارشنبه کونی وشهزاده مراد غرهٔ محرم ۱۰۵۳ ده تولد ایتمشلردر . نعیما (مترجم)

قالق سیاوش پاشایه توجیه ایدلدی . دها اوزمانلر مناصب دولت منتظماً صاتلقده اولدیغندن نصوح پاشا اوغلی « بن بومأموریت ایچون اللی کیسه ویردم » دیه‌رك حلبی خلفنك متسلمنه، یعنی وکیلنه تسلیمدن ممانعت کوستردی . متسلم ایفای وظیفه ایده‌مکسزین استانبوله عودتله نصوح پاشا زاده‌نك معامله‌سندن شکایت ایلدی ؛ نصوح پاشانك سیواسه نصبی ومخالفت کوستردیسه سلاح ایله تنکیل اولنمسی متضمن برخط همایون صادر اولدی. صدراعظم‌ده، نصوح پاشا زاده‌نك سیواس والیلکنده استخلاف ایده‌جکی ابراهیم پاشایه ـ که ابازه پاشانك یتشدیرمه‌سی اولوب کور خزینه‌دار عنوانیله یاد اولنوردی ـ شومألده برکاغد یازدی : « سنك مأموریتك نصوح پاشا اوغلنه آنجق لزوم عاجله مبنی صورت ظاهره‌ده توجیه اولنمشدر ؛ سیواسی ضبط ایتمکه کلیرسه نه صورتله اولورسه اولسون کندینی محو ایت . » ابراهیم‌پاشا ، عسکریله، حلبده طوپلادیغی سکبان وصاریجه‌لریله کلمکده بولنان نصوح پاشازاده‌نك اوزرینه یوریدی. ایکی رقیب قیصریه جوارنده تقابل ایتدیلر، ابراهیم پاشامغلوب ومقتول اولدی؛ نصوح پاشا زاده سیواسی ضبطه تنزل ایتمیوب دهابوکسك برامل حریصانه‌ده بولنه‌رق استانبولده‌کی احباسنه وپای تخت یولی اوزرنده‌کی ایالات پاشالرینه، صدراعظم ایله دعواسنی حضور شاهانه‌ده فصل ایتمك اوزره باب دولته کیتمکده اولدیغنی یازدی . بوخبر استانبولی هیجانه‌دوشوردی؛ دکانلر قاپاندی، ارباب مفاسد، شهرده انتشار ایدن خوف وتلاشدن استفاده‌یه قالقشدیلر . قره مصطفی پاشا دکانلری آچدیردی، نصوح پاشازاده‌نك کلیشی حقنده سوزسویلنلمسنی منع ایتدی ، برچوق کیمسه‌لری توقیف ایلدی . الك ایلری کلن اشرادن اون‌ایکی قدرینی، امثالی تهیباً، پای تختك مختلف سوقاقلرنده آصدیردی . آناطولی بکلر بکی چفته‌لری عثمان پاشا، سردارلق ایله نصوح پاشا اوغلی اوزرینه کوندرلدی.

نصوح پاشا زاده ایسه ازمید جوارینه قدر کلمشیدی؛ بوخبر اوزرینه ، صدر اعظم، یکی‌چری وبوستانجیلری ازمیده کیتمك اوزره کمیلره بیندردی ، کندیسی‌ده عاصینك مقصد جرأتکاریسنی منع ایتمك ایچون استانبول یولی اوزرنده برموقع طوتدی . پای تخت احتساب اغاسی شعبان اغا، تروا صحراسنده [قازطاغی سمتی] آناطولیدن لوند طوپلامغه کوندرلدی. استانبولدن قیطاس‌اغا قوماندا سیله کوندریلن عسکر ازمید قربنده خواجه صحراسنده حمید سنجاق بکی شهسوار بك عسکریله برلشدی . عثمان پاشانك نصوح پاشا زاده اوزرینه هجوم ایتمکده کوستردیکی تأخر عاصی ایله متفق اولدیغی حقنده بادیٔ شبهه اولمرق قیطاسك آدملری علناً

اتهامه باشلادیلر . عثمان پاشا عمومك کوستردیکی صبر سزلغه باقه‌رق علی فقیه کوبی جوارنده جنگه کیریشدی ؛ لکن قیطاس اغا وبر قاچ یوز نفر ایله برلکده مقتول اولدی . نصوح پاشا زاده اسیر اخذینی وفراریلرك تعقیبنی منع ایدرك مشکلاته تصادف ایتمکسزین اسکدار اوزرینه یوریمکده دوام ایلدی . ۳۰ حزیران ۱۶۴۳ (ربیع الاول ۱۰۵۳) بولغورلی تپه‌سنه (۱) چادر قوردی . بوموقع برمحتشم نقطهٔ نظردرکه قره دکیزی ، مرمره‌یی ، بوغاز ایچنی، یدی تپه اوزرینه قورولمش استانبولی، پای تختك سینه‌سنده دلنشین انحنالر تشکیل ایدن « آلتون بوینوز » تعبیر اولنور لیمانی نکاه تماشا آلتنه آلیر . اکرنصوح پاشا زاده عثمانلی جنرالارینك ترددلرندن استفاده ایله همان اسکدار اوزرینه بوروموش اولسه‌یدی ، استانبولك اوغرادیغی حیرت اوقدر عظیم ایدیکه اسکداری برقاچ سواری ایله ضبط ایده‌بیله‌جك ایدی؛ آنجق حیله وخدعه‌لرله محاط ایدی؛ کندیسنی محوایتمکده فائده‌لری اولوب اسکدار قارشیسنه واصل اولنجه مهر همایونی آله‌جغنی یازمش اولان آدملرك سوزینه زیاده اعتماد ایدرك غلبه‌سندن استفاده‌یه باقیوب اوچ هفته‌یی اومواعید کاذبه‌یه انتظار ایله کچیردی . کدخداسی بکر، کندیسنی اوبیهوده امیدلر ایله اویالاتمغه صرف مقدرت ایلدی . نصوح پاشا زاده ، کدخدانك خیانتی حقنده استانبولده بولنان قارداشی علی بکدن اخطارات منجیانه آلمش ایسه‌ده بونلره اینانمامش ایدی. مع هذا قارداشنك اندیشه واضطرابنی تسکین ایچون بکری عزل ایتدی، فقط حیاتنه ایلیشمدی؛ اونك یرینه وقتیله ابازه‌نك خدمتنده بولنمش اولان مسلم محمد اغا نامنده برفاسدالاخلاقی نصب ایلدی. صدراعظم، نصوح پاشا اوغلنه کوندریلن مکاتیب کاذبه ایله قناعت ایتمیه‌رك اونك محوی ایچون دیکر وسائط ده استعمال ایلدی . عاصینك اسکی آدملرندن برینی بولدیره‌رق وکندیسنی اولوم ایله تهدید ایده‌رك نصوح پاشا زاده‌یی اوته‌طرفه مرورینی متعاقب روم ایلی والیلکنه تعیین اولنه‌جغنی افاده ایله اقناع ایتمك اوزره کوندردی . نصوح پاشا اوغلی بودوزاغه طوتلدی : قره مصطفی پاشایه بر اطاعت نامه یازه‌رق بوغاز ایچندن روم ایلنه کچدی . آنجق ساده‌دللکندن دولایی امید ایلدیکی روم ایلی ایالتنك براتی کلمدیکنی ، کندی عسکری قوماندانلرینك ترك

(۱) ربیع الاولك اواسطنده وزیراعظم اسکداره عسکر وطوپلر کچیروب یکیچری اغاسی وآلتی بلوك نفراتیله کچوب کورجی محمد پاشا سرعسکر تعیین اولندی . سعادتلو پادشاه ومعیتی اسکدار باغچه‌سنه واروب قرار ایتدیلر . نصوح پاشا زاده دخی کلوب عسکریله بولغورلی حوالیسنده سیران بدویه‌سی نام محله نازل اولدی . نعیما ، ص ۲۴ و ۲۵. (مترجم)

ایتدیکی اردوکاهده بایراقلرینی سرنکون ایلیه‌رك صدر اعظمك آیاغنه قاپانمغه کیتدکلرینی کورونجه یالکز اون کشی واوغلی ایله برلکده فرار وپراوادیه التجا ایتدی ؛ اوغلنی سونه (۱) چفتلکنده براغوب قریم خانك نزدینه عزیمت ودخالت ایلمك نیتیله روسجغه دوغری کیتدی . روسجغه واره‌جغی صیره‌ده قرق بوستانجی ایله بوستانجی باشی یتشدی ؛ زنجیره اوریله‌رق استانبوله کوتورلدی ؛ هنوز اون آلتی یاشنده بولنان اوغلی‌ده صدر اعظمك کدخداسی طرفندن سونه چفتلکنده طوتلدی (تموز ۱۶۳۳ — ربیع‌الاخر ۱۶۵۳) . نصوح پاشازاده ، قره مصطفی پاشانك حضورینه کتیریله‌رك بعض مورخینك روایاتنه نظراً شدتلی تحقیراته اوغرادی ، واشکنجه ایچنده اعدام اولندی . ایرته‌سی کونی باشی سرای قاپوسنده تشهیر ایدلدی ؛ قارداشی علی ، چکمجه‌یه کیتمك اوزره قاییغه ارکاب واوراده افنا ایدلدی ؛ دیکر ایکی قارداشی یوسف وعمر حبس اولندی ؛ اسکی کدخداسی بکر کلیبولیده طوتیلوب اولدیرلدی ، واوندن صکره‌کی کدخداسی دلی مسلم وکاتبی باقی اغا (۲) زنجیره اورلدی . نصوح پاشازاده‌نك اوغلی محمد وبرادری علی بکك اوغلی ـ پدرلرینك اعدامندن صکره جانبولاد وفخرالدینك اولادی حقنده یاپلدیغی کبی ـ سرای خدمه‌سی سلکنه ادخال قلندی . نصوح پاشانك حفیدی ونصوح پاشا زاده‌نك اوغلی محمد (۳) مؤخراً پدرندن و بیوك پدرندن دها متواضعانه ودها مخاطره‌سز برشرفه نائل اولمشدر : سلطان ابراهیمك جلوسندن باشلایه‌رق اوتوز سنه‌لك بر تاریخ یازمش ، ویوکا « منتخبات تواریخ » نامنی ویرمشدر ، معلومات کامله‌سی وامثالی نادر بر بی‌طرفلق ایله تمایز ایدر ؛ پدرینك اعدامنی نقل ایتدیکی صیره‌ده قاتللر حقنده کین بنوتنه دلالت ایده‌جك هیچ بر تعبیر شدیداستعمال ایتمدیکی کبی دائما ، کندیسنجه طبیعی اولان ویاخود احتیاطك القا ایلدیکی براعتدال کوسترر (٤)

نصوح پاشا زاده‌نك اعدامندن صکره وقوعه کلن تبدلات اداریه صیره‌سنده ، مصر والیلکنده بولنمش اولان بوستانجی مصطفی و سلطان زاده محمد پاشالر قبه آلتی وزارتنه تعیین قلنملری نظر دقته شایاندر . سلطان زاده محمد پاشادن ازاق

(۱) نعیماده « پراوادی قربنده ذونه نام محلده اولان چفتلکنی » (مترجم)
(۲) اورفه‌لی باقی افندی ؛ صوکره شفاعتله خلاص اولمشدر نعیمادن، ص ۳۰ (مترجم)
(۳) الهکدیکی وقت بروجه محرر اون التی یاشنده اولمقله برابر کوزل ایمش . سیادتنه مبنی نقیب الاشرافك شفاعتیله قورتلمشدر . نعیمادن . (مترجم)
(٤) بك نادر تاریخلردن اولان سلطان زاده محمد پاشا تاریخنك یازمه بر نسخه‌سی دره‌سد کتبانه‌سنده شرق الیازیلری آره‌سنده موجوددر .

سفری مناسبتیله بحث ایتمش ایدك . مصر ایالتنده خلفی اولان بوستانجی مصطفی پاشا ، سلطان ابراهیمك جلوس صیره‌لرنده استانبوله جلب و محبسه القا ایله خزینه‌یه سکز ملیون اچه جزای نقدی ویرمکه محکوم اولمش ایدی ؛ سربست براقلدقدن واوچ ملیون اچه‌سی دها مصادره اولندقدن صوکره نائل عفو اوله‌رق قبه آلتی وزیرلکنه نصب قلنمشیدی . مصطفی پاشانك یرینه ، والده سلطانك خلاف رضاسی اوله‌رق ، مصر والیلکنه کوندریلن مقصود پاشا ایالتی کمال عدالت ایله اداره واولکی سنه‌لرده ایران سفری احتیاجاتی ایچون ویااسلافنك طمعیله احداث اولنان ویرکیلری الغا ایلدی ؛ بوویرکیلردن لغو ایلدیکی قرق نوعدن دون دکل ایدی . لکن مقصود پاشانك حسنات اداره‌سنه طاعونك انتشاری تقابل ایلدی ؛ بوآفت اوقدر شدتله حکم ایتدی که برکون قاهره‌ده یالکز جامع الازهرده طقسان ایکی دفعه جنازه نمازی قیلنمش ، ومورخین زمانك روایتلرینه کوره میداندہ تابوتلر برکاربانك بربرینه صیقشمش دوه‌لری کبی تعاقب ایتمشدر. ایکی یوز اوتوز کوی بسبتون خالی قالدی ؛ عسکردن‌ده بر چوق تلفات وقوع بوله‌رق خزینه‌یه بونلرك متراکم مواجبندن ایکی یوزیتمش ایکی بیك آلتون قالدی . شوکیفیت، مفتشلرك وماتزملرك عصیانه بادی اولدی ؛ بونلر مقاطعات سنویه‌دن پیشین ویرلمسی لازم کلن ثلثی تأدیه‌دن امتناع ایله بونك طاعوندن ظهور ایدن تلفاتدن دولایی خزینه‌یه قالان مبالغدن محسوب ایدلمسنی ایستدیلر ؛ آنجق مطلبلری قبول اولنمامسیله والی مقصود پاشایی عزل ایتدیلر . مقصود پاشانك زمان اداره‌سنده برجمعه کونی دکیزه برکمی ایندیرلمش ایدی ؛ خلق جامعلرده نماز قیلمقده ایکن ترسانه‌ده ایشلین التی یوزخرستیان اسیرندن یوز اللیسی زنجیرلرینی قیره‌رق بربیوك قادرغه‌یی ضبط ایله ساحلدن آچلمش وتعقیبلرینه کوندریلن قایقلر یتیشه‌مامش ایدی. پادشاه ، مقصود پاشانك عسکر طرفندن عزلنی خبر آلنجه سلطان مرادك دایه‌سنك قوجه‌سی اولوب حاضر بولنان اختیار وزیر ایوب پاشایه (۱) دونه‌رك : « مصر والیلکنی سکا توجیه ایتدم » دیدی . ایوب پاشا یر اوپه‌رك کندیسنك بوخدمته لیاقتسزلکنی بیان ایله لطف شاهانه‌یی قبول ایتمه‌مك ایستدی ؛ لکن سلطان ابراهیم: « ویرلمش ، ویرلمشدر ؛ کیت ، فعالانه حرکت ایت » جوابنی ویردی . بناءً علیه ایوب قاهره‌یه عزیمته مجبور اولدی ؛ فقط کاتبیله کدخداسنك النده برآلت حکمنده بولنه‌رق بونلر والیٔ سابق زمانینده لغو اولنان ویرکیلری اعاده ایلدیلر . کدخدا ،

[۱] ایوب پاشا نشانجی ایدی . نعبادن . (مترجم)

یاقینده اعدام اولنان سلحدارك نشانلیسی قیا سلطانك مدیر اموری موقوفاتجی محمد افندی ایدی. قره مصطفی پاشا، ایوب پاشا معیتنه مأمور ایتمك صورتیله بو خدعه‌کاری استانبولدن تبعید ایلدیکنه ممنون ایدی (۱).

نصوح پاشا زاده‌نك باشلیجه هوادارلرندن ذوالفقارپاشا، شوآره‌لق، عصیانك جزاسنی کوردی. صفد سنجاغندن عزل ایدلمی اوزرینه نصوح پاشا زاده‌نك کوندردیکی مکتوبلره فریفته اوله‌رق شریك جنایتله برلشمك اوزره قونیه‌یه قدر ایلریله‌مش ایدی. لکن دیوان همایونك، کندیسنی قبریس والیلکنه نصب ایتمك وهمان محل مأموریتنه کیتمسی ایچون امر ویرمك یولنده‌کی تدبیری خط حرکتنده توقفنه باعث اولدی؛ بو تدبیر، مقدمجه نصوح پاشا زاده‌یه سیواس ایالتنی توجیه ایتمك وبر طرفدن‌ده سیواس‌والیسنه ابواب شهری خلفنه کشاد ایتمه‌سنی بیلدیرمك یولنده اتخاذ اولنمش بر معاملهٔ اغفال‌کاریدن عبارت ایدی. بنابرین، بودفعه‌دخی، ذوالفقار پاشانك جزیره درونته دخولنه ممانعت اولنمسی ایچون قاضی‌یه وقبریس عسکری اغاسنه تعلیمات خفیه تبلیغ اولدی؛ استانبول احتساب اغاسی شعبان اغاده، ظاهراً آطه‌ده‌کی یکی چریلرك قوماندەسنی عهده‌سنه آلمق وحقیقت حالده سلطان ابراهیمك ذوالفقار پاشا حقنده صادر اولان اراده‌سنی انفاذ ایلمك اوزره قبریسه کیتدی. شعبان اغا، قپودان پیاله پاشانك ورودینه قدر والیٔ جدیدك امنیتسزلکنی ازاله ایده‌جك صورتده حرکت ایتدی؛ پیاله، قالابر ساحللرنده التی آی جولاندن صوکره، اغتنام ایلدیکی ایکی خرسز کمیسی، ایکی تارتانه (۲)، ایکی یوز اسیر، برچوق‌اشیا ایله قبریسه کلدی (۳). شعبان اغانك تکلیفی اوزرینه

(۱) پادشاه، صدر اعظمی سرایه چاغیروب: «مصری ایوب لالامه ویردم» دیدکده قره مصطفی پاشا: «کوزل اولمش پادشاهم، اما بنمله برلکده مصرده بولنان موقوفاتجی محمد برابر کیدرسه ایی‌اولور، یالکز کیدرسه اموال‌امیریه‌نك تحصیلنده فتور کوسترمسی‌ملحوظدر» دیدی. پادشاه درحال دوات وقلم ایستیوب: «سن‌که موقوفاتجی محمد افندیسك، سنی ایوب لالامه دیوان افندیسی ایتمشم، کیده‌سن» دیه خط همایون ویردی. موقوفاتجی اکرچه مصره بردرجه‌یه قدر رغبت کوسترمشیدی؛ انجق بو اراده چیقنجه دوشوندی، قیاسلطان خاصلرندن وموقوفاتجیلقدن هرسنه برچوق پاره‌لر آلدینی حالده بونلری براقوب‌ده اوزاق بر یره کیتمکی مناسب کورمدی؛ استعفا ایچون پادشاهه مراجعت ایتدی. سلطان ابراهیم ایسه چپق جبین کوستروب: «باشکی کسرم؛ کیت، مصر اموالنك حسابنی سندن ایسترم» جوابنی ویرمسیله مجبوراً عزیمت ایلدی. نعیمادن، ص ۷۰. هامه‌رك پادشاه ایله ایوب پاشا آره‌سنده یازدیغی مکالمه بوندن غلط اولسه کرکدر. (مترجم)

(۲) اوچ کوشه‌لی، بر یلکنلی کمی.

(۳) قپودان پیاله پاشایه‌ده ذوالفقار پاشانك اعدامی ایچون امر ویرلمشیدی. نعیمادن. (مترجم).

قپودان پاشا ذوالفقاری آمیرال کمیسنه [باش‌تارده] دعوت ایتدی. اثنای صیافتده ذوالفقارك باشی بدنندن جدا ایدیلهرك شعبان‌اغا، ارادهٔ پادشاهینك اجرا اولندیغنی اثبات ایدن بو حجت خونین ایله عزیمت ایتدی. بوندن آز مهم اولمایان براعدام‌ده روم ایلی والیسی فائق پاشانك اجاسیدر. فائق‌پاشا سلطان محمد ثانی زمانینده موره‌یه سوق‌اولنان اردوقوماندانی اولوب قبری حالامملقره‌ده کورلمکده بولنان طورخان نسلندن ایدی. بالدفعات ارتکاب اسناد اولنه‌رق حتی مراد رابع زمانینده صدر اعظم خسرو پاشا مظالم وتعدیاتندن دولایی کندیسنه بیك دکنك اوردرمشیدی. سنه‌ده اوتوز بیك غروش ایرادی اولدیغی واختیارلغی جهتله آرتق پاره بریکدیر. مکدن واز کچمسی لازم کابرکن بنه تعدیاتنه نهایت یوق ایدی. صوفیه قاضیسی معزالدین سنجاری محمد افندی، فائق‌پاشانك عزلی‌ایچون، مملکتك شکایاتنی حاملاً استانبوله کلدی. پادشاهك امری اوزرینه، فائق پاشا، قاپوجی باشی شهباز اغا واسطه‌سیله مقیداً کتیرلدی؛ نصوح پاشا زاده علیهنه کندیسندن خدمات نافعه کورمش اولان صدر اعظم قره مصطفی پاشانك مردرلو مساعیسی ثمره‌سز قالدی. فائق پاشا، قاضینك اسنادانه مقابل، آنجق، روم‌ایلی والیلکنده سلفی‌اولان دلاور پاشانك شهادتنه استناد ایدیوردی. لکن دلاور پاشا، یا حقیقته محبت سائقه‌سیله، یاخود صدر اعظمك قریباً سقوط ایده‌جکنی آکلادیغی‌ایچون قاضینك بتون‌اهالیٔ مملکتك مظهراحترامی اولمش ناموسلو بر آدم اولدیغنی تصدیق‌ایلدی. کندیسندن فتوی طلب اولنان شیخ‌الاسلام یحیی افندی دخی: «بونك قتلی واجب اوله‌لی اوتوز بیلدر (۱)» جوابنی ویردی. بنابرین طورخان نسلندن بولنان فائق پاشانك باشی سرای حولیسنك اورته‌سنده کسیلدی. (۱۶ مارت ۱۶۴۳ – ۲۵ ذی‌الحجه ۱۰۵۲) (۲).

بو اعدام، نه قدر محق اولورسه اولسون، نه پادشاهك، نه‌ده صدر اعظمك اثر عدالتی دکل ایدی؛ حتی صدراعظم، فائق پاشایی قورتارمق ایچون واقع‌اولان تشبثاتنك عقیم قالدیغنی کورنجه، استعفا ایتمك درجه‌سنه قدر محیسنی التزام ایلدی. فائق‌پاشانك مجازات کورمسی قره‌مصطفی پاشا علیهنه قورلمش برترتیبك نتیجه‌سی‌ایدی؛ چونکه صدراعظمك دشمنلری، حمایه‌سنده بولنان فائق پاشانك اعدام ایدلدیکنی کوروب‌ده کندی‌باشنك‌ده کسیله‌جکی‌قورقوسنه دوشمسنی آرزوایدیورلردی. بوفساد، اوزماندن بری والده کوسم سلطان ایله برابرادارهٔ اموره اشتراك ایله حقیقی‌شریك

(۱) نعیمادن عیناً. ج ۳، ص ٤٠ (مترجم)
(۲) نعیما «عاشر ذی‌الحجه» تاریخنی کوسترر. (مترجم)

اولان اوچ قوتلی شخصدن مرتب ایدی. برقادینك تأثیری آلتنده واوصاف مردیدن متجرد بر پادشاهك نامنه حرکت ایدن بو هیئت مثلثه؛ قبه آلتی وزیری سلطان زاده محمد پاشا، پادشاهك میرآخوری یوسف (۱) ایله — دولت عثمانیه‌ده پادشاه خواجه‌لغنده بولنانلرك جمله‌سندن زیاده سوء شهرت قازانمش اولان — جنجی خواجه‌دن تشکل ایتمشیدی. سلیمان‌قانونی زمانندن رستم‌پاشانك وسلیم‌ثانی‌زمانندن پیاله پاشانك زوجه‌لری بولنان سلطانلرك نسلندن بولندیغی ایچون سلطان زاده یاد اولنان محمدپاشا، سلطان عثمان ثانینك خوتین‌سفرینه عزیمتی‌اثناسنده قاپوجی‌باشیلق ایله سرایدن چیقمش، اوصاف نبض آشنائیسندن دولایی اوزماندن بری «سلطان زاده جوان قاپوجی» لقبی محافظه ایلمشدر. سلطان ابراهیم سلطنتنده مصر والیسی وموخراً روم ایلی بکلربکیلکیله آزاق قلعه‌سی ایکنجی دفعه اوزرینه‌سوق‌اولنان‌عسکره سردار اولەرق نهایت قبه آلتی وزیرلکنه تعیین اولنمش، وحقسز اولمقسزین کندیسنه رقیب عد ایدن قره‌مصطفی‌پاشا طرفندن‌شام والیلکنه کوندرلمش ایدی. قره‌مصطفی ایچون وظیفه‌سی‌ایجابنجه دائما حضورشاهانه‌ده بولنان میرآخور یوسف‌دها قورقونج بررقیب ایدی؛ سلطان‌ابراهیم، برادری مرادك مغایر احتیاط اولان سماحتی‌کاملاً تقلید ایده‌رك یوسفه [سلحدارلق ایله برابر] مصاحبلك مأموریتنی واوچ طوغلو وزیر رتبه‌سنی ویرمشیدی. مرادك ندیمی اولان سلحداره نه درلو عاطفتلر ابذال ایدلمش ایسه حسین پاشاده اونلره نائل اولدی، حتی کدخدا تعیین‌ایتمسنه‌ده مساعده ایدلدی. لکن صدراعظمك اك ذی‌قدرت دشمنی ومثلث عثمانینك اك شایان دقت شخص تاریخیسی ـ اناطولیده زغفرانبولی قضاسی کویلرندن برینك اهالیسندن وشیخ کبیر متصوف صدرالدین قنوی احفادندن‌بولنان ـ جنجی خواجه حسیندره برادربله برابر استانبولده تدرس ایتمشیدی؛ آنجق علوم شرعیه‌دن زیاده، سحره متعلق علوم وتداوئ امراض ایچون افسون ایله اشتغال ایتدیکی جهتله سلسلهٔ علماده ترقی بوله‌مادی؛ حتی‌معلملری اونك بو حالندن دولایی اوتانیرلردی (۲).

(۱) نعمایه نظراً، بو تاریخده رکابدار یوسف اغا، سلحدار ووزارت ثانیه ایله برابر مصاحب شهریاری اولمشیدی‌که بو ذات کرید فاتحی یوسف پاشادر. (مترجم)

(۲) جنجی‌حسین‌افندی مقدما شیخ محمدچلبی‌یه‌دانشمند اولمشیدی [یعنی اونك‌طلبه‌سندن ایدی] ؛ چلبی، سلیمانیه مدرسه‌سندن ازمیرقضاسنه چیقدقده ملا حسینی استحقار ایله ملازم یاپمادقدن باشقه منصبه‌ده برابر کوتورمدی. حسین، افندیسنك بعض اخوان واحباسندن استشفاع ایدوب اونلرده چلبیدن: «بوزواللی‌یه یازقدر؛ بوقدر وقتدر سنره دانشمندلك ایتدی، برلکده آلیکز» دیه رجا ایتدیلر. چلبی: «بزم ناموسمز واردر؛ قادینلره، چوجوقلره آفسون اوقور بر آدمی برابر کوتوروب‌ده منصبده رذیل‌می اولهلم» جوابنی

فقط جنجی حسینه علما نظرنده اك زیاده موجب استحقار اولان ، سرایده نائل اولدیغی اقبال ایدی . جنجینك والده‌سی ، اوغلنك باباسندن موروث افسونلرله سزاوار حیرت شفالر ویرمکده اولدیغنی واوغرادیغی نزول واقتدارسزلق ضربه‌لرینه قارشی اطبانك کافهٔ مساعیسندن برفائده کوره‌مین پادشاهك کسب عافیت ایده‌بیله‌جکنی سرایده بولنان بعض بیلدکلری واسطه‌سیله‌والده‌سلطانه القا ایلدی. پادشاه ، جنجی حسینك مالك اولدیغی قدرت فوق‌الطبیعه‌یی خبر آلەرق تجربه‌ده بولنمق ایستدی. سلطان ابراهیم ـ کرك کندی خیالنه آلدانمش اولسون، کرك حقیقةً حالنده برتحول وقوع بولسون ـ ساحرك علمندن دها ایلك تجربه‌ده برابیلك مشاهده ایتمسیله طبیب بختیاری غریق عواطف ایلدی. کموش اوانی (۱) واقمشهٔ ثمینه ویردی، ومنحل اولان قاپوجی ومتفرقه منصبلرینك مخصصاتنی جنجی‌یه تخصیص ایلدی؛ هنوز قرقلی ، یعنی کونده قرق‌اقچه آلیر مدرسلردن دکل یکن آلتمشلی پایه‌سی ده توجیه ایتدی. مفتی یحیی افندی بوتوجیهك اصول مؤسسه‌یه تمامیله مغایراولدیغنی عرض ایتدی؛ لکن برقاچ کون صوکره، برخط همایون، شواخطاره رغماً، جنجی‌یی مدرس رتبه‌سنه‌ودها صوکره خواجه [معلم سلطانی] مقامنه ترفیع ایلدی؛ ایشته جنجی اوزماندن اعتباراً علما وخلق لسانینده « جنجی خواجه » لقبنی آلمشدر . نامی بزه واصل اولمامش وانجق « نصیحت » عنوانلی اثرنده اوزمان عثمانلی سرای‌واداره‌سنك صورت تشکلی حقنده وثائق قیمتدار براقمش اولان بروزیرك عاقلانه معروضاتی ، پادشاهك قوتنی امحایه چالیشان بومثلثك تأثیرینه قارشی اوغراشمغه مقتدر اولهمامشدر [٥]

صدراعظمك اوچ دشمنی ، اونی محو ایتمك ایچون برلشدیلر ؛ کندیسی‌ده کرك سلطان ابراهیمه وکرك حرمه خوش کلین فعالیله اونلره یاردیم ایتمش اولدی؛ حتی خصملرینك اسباب سقوطنی احضار ایدیور ظننده بولنورکن کندی ادبارینی تعجیلدن باشقه برشی بولمیوردی. یکیچری اوجاغنده منحل اولان مناصبك الغاسی، اوقدر مضر اولان عوارض ویرکیسنك اعاده‌سی ، ویرکی تحصیلنده کوستریلن شدت (بوندن دولایدرکه منمن قاضیسنی اهالیٔ بلده اولدرمشلردی) ، حاصلی

ویرمشیدی . نعیما ، ص ۳٦ و۳۷ ، بونی یازدقدن صوکره ؛ « جناب حقك حکمتنه عقل ایرمز ؛ افندیسنك عار ایلدیکی افسونکرلك جنجی‌یه سرمایهٔ عزت اولدی » مطالعه‌سنی ایراد ایدر . (مترجم)

[۱] جنجی‌یه دفعةً « صحن مدرسه‌سی » ویرلمشیدی ، نعیما ، ص ۳٦ ؛ هامه‌ر بونی کموش اوانی آ کلامشدر . جنجی‌یه ، صحن مدرسه‌سیله برلکده بر چوق وظائف ومعینات ومکمل دوشمه‌سیله برعالی سرای احسان اولمشدی . (مترجم)

هپ شوخطیئات متراکمه قره مصطفی پاشا حقنده عسکر واهالینك کینی جلب ایتمشدی ، نصل که سلطان مرادك ندیم قدیمی سلحدارك اعدامی ده والده سلطانك عداوتنی مستلزم اولمشیدی . قره مصطفی ، حرم همایونده کی کدخدا قادینی ده اینجتمك بدبختلکنه اوغرادی ؛ کدخدا قادین بش یوز آرابه اودون ایستمش ایدی؛ صدراعظم ، مهم ایشلرله مشغول بولنه‌رق اودونك تدارکنده تأخر کوستردی . برکون دیوانده بولندیغی حالده ، تعطیل ایچون معین اولان وقتك حلولندن ایکی ساعت اول ، حضورشاهانه‌یه کلمك اوزره امر آلدی . پادشاه کندیسنی کورنجه : « کهیا قادین ایچون امرایتدیکم اودون بو وقته قدر نیچون ویرلمدی ؟ » دیدی . قره مصطفی پاشا : « پادشاهم ، تنبیه ایدهلم ، ویرلسین . » دیدکدن صوکره احتیاطکارلقدن زیاده جرأتکارلق کوسترمه‌رك ؛ « پادشاهم ، بن سنك وزیرکم ؛ بویله کوچك برشی ایچون دیوانی بوزدیروب بنی چاغیریورسك . بش یوز چکی اودون اون بش بیك اقچه ایدر؛ بونك ایچون امور مهمه‌نی تعطیل ایتدیریورسکزده تبعه ، خزینه ، سرحدلر احوالندن بر شی سؤال بیورمیورسکز . » سوزلرینی علاوه ایلمش ایدی. مفتی یحیی افندی ، حسین افندی (۱) واسطه‌سیله بو مکالمه‌دن خبردار اولدقده ، صدراعظمه ، احتیاط وبصیرت اوزره بولنمسنی وپادشاهه مهم کورینن خصوصاتی اهمیتسز کورمه‌مسنی خفیاً اخطار ایتدی؛ قره مصطفی پاشا ایسه بو اخطاره : « بنم حقیقت حالی سویلیشم ، پادشاهه محتمدن دولایی دکلیدر؟ مداهنه‌می ایده‌یم؟ اسیر اوله‌رق پاشامقدن ایسه حر اوله‌رق اولمك اولادر » سوزلریله مقابله ایتدی(۲). قره مصطفی پاشا ، سلحدار یوسف پاشانی محو ایتمکه قرار ویره‌رك ـ سرایده ایلك وقوع بوله‌جق کچید رسمنده چوربا یمکدن امتناع ایله سلحدارك صدراعظمه تفوق نفوذینی سبب ناخشنودی اوله‌رق کوسترمکه اقناع ایتمك ایچون یکی‌چری ضابطلرینه توزیع

(۱) حسین افندی ، صدر اعظمك محرملرندن اولوب بو فقره‌یی نقل ایدن ذاتدر . نعیما . (مترجم)

(۲) نعیما دیورکه : حسین افندی پادشاه ایله وزیرك مکالمه‌سنی قره‌مصطفی پاشادن ایشتدکده عقلی باشندن کیده‌رك شیخ‌الاسلام یحیی افندی‌یه مراجعتله عرض ماجری ایتمش یحیی افندی همان کوزلرینی آچه‌رق والدیره‌رق « آمان صاقنسون ! پادشاهلره بویله سویلنمز . امور مهمه دیدیکی هپ اولوربیتر . پادشاهك امرلرینی اجرا ایتمایدر ؛ امور معظمه پادشاهك سویلدیکی ایشلردر . بزدن اوغلمزه سلام سویله بویله خشونت کوسترمسین! » دیمش . حسین افندی شیخ‌الاسلامك سلامنی واخطارینی تبلیغ ایتدکده صدر اعظم جواباً : « منصب ایچون یالان سویلمك ومدارا ایتمك بکا کوچ کلیر. بنم‌کبی کندی دولتی ایچوندر. هرکس برطرفدن سوز سویلیه‌رك پادشاهی اغضاب ایچون نفاقه باشلادیلر، هانکی برینه‌مدار ایده‌یم ؟ بویله پاشامقدن اولمك یکدر» دیمش . ص. ۵۰ (مترجم)

ایتمك اوزره ـ یکی‌چری کدخداسنه یوز کیسه اقچه اعطا ایلدی. لکن بوخدعه موجدینك علیهنه دوندی . خیلی وقتدر صدراعظمدن ناخشنود اولان یکی‌چری ضابطلری اك عاقل مشاورلرندن بولنان مصلح‌الدین اغایه مراجعت ایتدیلر ؛ اوده یکی‌چری اغاسنی بوایشدن خبردار ایتدی . یکی‌چری اغاسی‌قره مصطفانك ترتیبنی ذات شاهانه‌یه خبر ویرمسیله سلطان ابراهیم، مصلح‌الدین اغانی حضورینه جلب ایله متصور اولان فسادی نقل ایتدیردی، اوندن صکره سوأل ایتدی‌که : « بن شمدی لالامی اولدرسهم قوللرم بکا ایکینیرلرمی؟ » مصلح‌الدین اغا شویله جواب ویردی : « حاشا پادشاهم ، جمله‌سنك بوینی قیلدن اینجه‌در، هپسی‌مطیعدرلر؛ صدر اعظمك قتلی اونلری ممنونیته غرق ایده‌جکدر » ایرتسی‌کونی (۲۲ مارت ۱۶۴۳ـ ۱ محرم ۱۰۵۳) ، پادشاه قفس‌آرقه‌سندن دیوانه ناظر ایدی؛ صدراعظمك بعض ارباب مصالحه عنف ایله معامله ایتدیکینی کوره‌رك دیوانك تعطیلی ایچون الیله ایکی دفعه قفسه اوردی . قره مصطفی پاشا، دیوان عقیبنده برمعتاد حضور شاهانه‌یه کیرمك ایستدیکی‌حالده قبول اولنمدی .محرملرندن بری، مصلح‌الدین اغانك‌پادشاهه اخبار ماجری ایتمش اولدیغنی بیلدیرمسی اوزرینه ، قره مصطفی پاشا قوینته بر مصحف (شریف) آله‌رق سرایه‌کیتدی؛ تیمور قپودن ایچری کبروب پادشاهی یورویه‌رك کزینیر بولدی . سلطان ابراهیم حدتله « لالا! نه‌عجایب‌که باباکك اوینه کیدرکبی دعوتسز کلیورسك ! » دیدی . صدراعظم، حرکتنی محق کوسترمکه چالشدی (۱) : اوزمانه قدر یکی‌چریلرك دیزکینلرینی ضبط ایتمش ایدی . شمدی اطاعتسزلك کوسترملری کندیسنك اقتداردن ساقط اولدیغنی اکلامش اولملرندن منبعث ایدی . سلطان ابراهیم : « یالان‌سویلیورسك ! فتنه‌یی چیقارمق ایستین سنسك ؛ مهرهایونمه سندن‌لایق برینی بولورم » سوزلرینی‌سویلدی، وحاضر بولنان بوستانجی‌باشی‌یه دونه‌رك : « آل‌شونی! » دیدی . بوستانجی‌باشی بوامرك‌مهره‌می یوقسه صدراعظمك شخصنه‌می‌عائد اولدیغنی بیله‌میه‌رك قره مصطفایه مساعد اولان صورتده تفسیر ایلدی . بونك اوزرینه صدراعظم ، اولوم قورقوسیله، خانه‌سنه عودت ایتدی (۲) . همان تبدیل قیافتله حرم دائره‌سنك دامندن قاچدی . بوستانجی‌باشی یالکز مهرایله حضورشاهانه‌یه عودت ایدنجه پادشاه بوسوء تفهمدن

(۱) قره مصطفی پاشا، کتیردیکی مصحف اوزرینه‌ده یمین ایتمش‌ایسه‌ده پادشاهه‌قناعت کلمه‌مش ایدی . نعیمادن . (مترجم)

(۲) قره مصطفی .آدملرینه سلاحلانملرینی امرایتمش ایسه‌ده اونلر متابعت ایتمدیلر. نعیمادن (مترجم)

شدتله منفعل اولەرق : « خائنك باشنی شمدی کتیر! » دیه باغیردی(۱) . بوستانجی باشی درحال ، بش یوز بوستانجی ایله صدراعظمك قوناغنه کیتدی؛ قپولری قبالی بولمسیله جبراً آچدیردی وآدملرینی فراری‌نی تعقیبه کوندردی. قره مصطفی، حرم دائره‌سنك آرقه طرفنده کائن نعللی مسجد طرفنده براوت یینی آلتنده صاقلانمش ایدی؛ کیجه قاچق تصورنده ایدی . لکن صدراعظمك سرایی دیواری اوستندن باقمقده اولان بر بوستانجی، یینیك حرکت ایتمکده اولدیغنی کوره‌رك آرقداشلرندن برقاچیله شبهه ایدیلن یره قوشدی . قره مصطفی قایجنی چکدی ؛ فقط فائده‌سز برمدافعه‌دن صکره مهاجملرك کثرت مقدارینه مغلوب اولدی؛ پادشاهك اوامر مکرره‌سی اوزرینه ، مقیداً خواجه پاشا چارشوسنه کوتوریلەرك چشمه اوکنده جلاد قره‌علی طرفندن بوغلدی (۲) . جسدی سلطان ابراهیمك یانه کوتورلدی؛ صوکره تهیئه ایتمش اولدیغی تربه‌یه کومدیلر .

بدبخت وزیر اعظمك سرایی آرانه‌رق برهکبه ایچنده اوتوز بیك دوقه [فلوری] بولندی ؛ لکن بشقه قیمتدار برشی بولنمادی؛ شوقدرکه بر اوطه‌ده کیزلنمش برتخت وبونك اوزرنده قره‌مصطفی پاشا ایله اکابر مأمورین دولتدن دیکر درت ذاتك چالیك چیویلرله میخلی بش قطعه تصویرلری بولندی . خلقك اوهام ظنون پروریسی بوتختی بر اثرساحرانه صایدیلر؛ حتی صدر اعظمه سحر درسلری ویردیکی ظن اولنان برمغربی یاقلدی . بوتصویرلرك برمقصد سحرایله جمع ایدلمش اولمسی ـ اوزمان سحره ، علم نجومه ، طلسملرك قوتنه دائر یالکز آسیاده دکل، اوروپاده دخی موجود اولان اعتقاده کوره ـ پك محتملدر. مع هذا رسمه مراقلی اولان مصطفی‌نك بوتصویرلری اشیای ممنوعه‌دن اولدیغی جهتله براوطه‌ده صاقلامش اولمسی‌ده ممکندر . اسلام ، انسانی تصویر ایدن هردرلو آثار شکلیه‌یی منع ایدر ؛ بورسملری تحیهٔ خلقی استخفاف وتحقیر عد ایده‌رك روز محشرده لوحه‌وهیکللرك بونلری یاپانلردن دنیاده ویره‌مه‌مش اولدقلری جانی ایستیه‌جکلرینی تلقین ایلر(۳). قره مصطفی‌نك جیزدیکمز تصویرینه برقاچ خط دها علاوه ایده‌جکز . طبیعتی

(۱) سلطان ابراهیم ، بوستانجی باشی‌یه « تیز کافر! یاباشی، یاباشك!» دیمش ایدی . کذلك

(۲) خواجه پاشا چارشوسنده طرنا قجی‌سرایی قپوسی وسبیل‌خانه اوکنده، علی‌ملاءالناس قره‌علی طرفندن کند ایله بوغلمش ایدی . کذلك

(۳) اسلامده تصویرك منعی، عبادت اوثانی قالدیرمق حکمتنه مبنی اولدیغی وحالا خرستیانلقده بعض مذاهبده کلیسا رسملرینك نه‌درلو ظنون باطله‌یه محل ویردیکی محتاج بیان دکلدر. (مترجم)

اك زیاده کینلك شدتنده نمایان اولوردی ؛ اقرباسندن اجرای تعدیات ایله مظنون برینی ارناودلقده اعدام ایتمش اولان نصوح پاشایه دشمن جان اولمسی بوطبیعتدن دولایبدر . قره مصطفی مأموریتلری صاتمازدی ؛ بالکز معتاد اولان عائداتی آلیردی. حسین‌افندی ، برکون کندیسنی ـ مأموریت براتلرندن پاره آلمغه جرأت ایدن ـ تذکره‌جیسی احمد افندی‌یه پك منفعل بولدی ؛ احمد افندینك پك ماهر وبتون کون یورلمقسزین چالشمغه مقتدر برکاتب اولدیغنی بیان ایله عفوی ایچون توسط ایلدی ؛ قره مصطفی ، بوشفاعت اوزرینه ، احمد افندی‌یی یرینه دیکری تعیین اولنمش ایکن خدمتنده ابقا ایتمکه موافقت ایلدی . حسین افندی چیقمق اوزره ایکن وزیر اعظم چاغیروب دیدی‌که : « طور ، بو حرامزاده‌نك بر عیبی دها وار : دیوانه ، یاخود بنم سرایمه کلدیکی زمان لباسی اوقدر پریشاندرکه قاپامه‌سنك آلتندن اوچقوری کورینیور . رجا ایدرم ، الله عشقنه سویله ، مناسب صورتله کینمکی اوکرنسین! » (۱) قره مصطفانك امور اداره‌ده مهارتی، تأسیساتی،

(۱) نعما، بوفقره‌یی حسین‌افندك‌ـ لسانندن‌شویله نقل‌ایدر : (برکون قره‌مصطفی‌پاشانك حضورینه دخول ایچون سرایه واردیغمده تذکره‌جی احمد افندی‌یی ایچریدن سراسیمه چیقار کوردم : بشره‌سی‌متغیر وپریشان اولمش. بو اول احمد افندیدرکه صوکره دفتردار ووزیراعظم اولوب قتل اولنمشدر. تغیر وتلاشندن سوأل ایتدم. وزیر کندیسنه غضب ایتدیکی جهتله خوف جانه دوشدیکنی بیان ایله شفاعت ایستدی ؛ « وار، اوطه‌که صبر ایله، نیجه اولور کوره‌لم » دیوب ایچری کیردم. وزیر اعظمی منفعل وغضبناك بولدم. بنی کوردکده : « نره‌ده‌سك ، بهی آدم ! » دیدی . بن دخی « بیورك، سلطانم! سیما کزده آثار ملال کوریلیور؛ اصلی نه‌در ، نه مقوله امر مشکل ظهور ایتمشدر ؟ » دیه متجاهلانه سوأل ایتدیکمده « شول ولدالزنایه نه دیرسك؟ بنم ویردیکم براتلری درکنار ایدوب بکلربکلرینی حقلار ایمش؛ شمدی قتل ایتسه‌م کرکدر » دیدی؛ « یا یرینه استخدام ایچون کیمی تدارك‌بیوردیکز؟ » دیدیکمده « کوینوکلو محموده خبرکوندردم، شمدی کلیر » دیدی. بن « آمان سلطانم! اولا کوینوکلو محمود پیر ضعیفدر ؛ حضوریکزده آیاق اوزره طورمغه قادر دکلدر؛ تذکره‌جیلك کوچ خدمتدر؛ اما بو حرامزاده بتون‌کون آیاقده طورمقدن عاجز دکلدر، وبردن اوتوزمکتوب بیورسه‌کز برساعتده یازمغه زحمت چکمز؛ سریع‌القلم، راسخ کاتبدر. ثانیاً بونجه زماندر سز بونی استخدام ایده‌رك کافهٔ اموریکزه محرم ایتدیکز؛ شمدی اولدیررسه‌کز قان ایتمش اولور ـ کز. بومقوله‌آدملرك قانی نه شیدرکه اونکله اتکسکزی تلویث ایده‌جکسکز؟ اکرعزل ایدرسه‌کز محرم‌اسرارکز اولمق‌لازم کلیر » دیدم. « یا ایتدیکی یانه‌قالسین‌می؟» دیدی ؛ « معقولی بودرکه رسوخ کتابتنه نظراً ینه تنبیه وعتاب ایله اکتفا وخدمتنده ابقا اولنسون » دیدم. « سن بو ولدالزنایه باصمق اول ! سنك خاطرك ایچون اویله ایده‌لم» دیدی. احواله نظارتی تعهد ایله کتیروب ال اوپدرمك ایچون چیقمق ایستدم. آرقه‌مدن چاغیروب دیدی‌که : « حسین افندی، بو حرامزاده‌نك بر بیوك عیبی دها واردر : دیوانه و بوراده آیاقده طوررکن اوچقوری صارقوب قارشیمزده کورینور. اثوابی پریشان؛ قاپامه‌سی‌آچیلوب

مبانیسی نامنه شرف ویرمشدر . سلطان ابراهیمك جلوسنده ، وندیك سفینه‌لرینك مناره‌لرینی پیقمش اولدقلری اولونیه شهرینه ایقاع ایتدکلری خسارتك تضمیناتی اولمق اوزره وندیك حکومتندن ایکی یوز اللی بیك دوقه طلب ایتمشدر . (۱) هنوز قپودان پاشا ایکن تصرفات مهمه اجرا ایده‌رك آق دکیزده بولنان قادرغه‌لرك عددینی قرقه چیقاردی ؛ صدارته ترفیع ایدلدکده سپاهیلرك مقدارینی اون ایکی بیکه ، یکی چریلری اون آلتی بیکه تنقیح ایلدی ؛ یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره تحریر ایله ، تصحیح سکه ایله‌ده مشغول‌اولدی . زمان اداره‌سنده هراوچ آیده‌بر ، عسکر مواجبی چفته غروش (سکسان پاره‌لق) اوله‌رق منتظماً آلیردی ؛ یکی سرای خدمه‌سنه دیوانلدن اچقه تخصیص و هر سنه خزینه‌دن قانتان پاره‌سی تعیین ایتدی ؛ بش سنه ظرفنده الی بیك کیسه تصرف ایلمشدر (۲) . اوقومق ، یازمق بیلمه‌مسیله براپر بر صدر اعظم ایچون بو درلو معلومات اصلیه‌نك نه قدر لازم اولدیغنی تقدیر ایتمز دکل ایدی : دائما شویله سویلردی : « اعترافِ ایدرمکه شو بولندیغم مأموریته لایق دکلم ؛ دها مقتدری بولنمدیغی ایچون کلدم ، » یالکز خلفنه دستور حرکت اولان مؤسساتیله دکل ، مبانیٔ خیریه‌سیله‌ده ابقای نام ایتمشدر . مکه‌ده ، عرفاتدن کلن صویك مجراسنده بولنوب انجق درت پارمق مقداری کسلمش اولان سیاه طاشی بر اوقدر دها کسدیره‌رك صویی چوغالتدی ؛ « عین زرقا » اوزرینه بر قلعه بنا ایتدیردی که محافظلری ایچون مکه‌یه سنوی ایکی بیك بش یوز آلتون ارسال ایدردی (۳) . غلط‌ده قورشونلی محزن اتصالنده کائن اولوب سد ایدلمش اولان کلیسای جامعه تحویل ایتدی . توقاد وسیواس آره‌سنده ، خراب اولمش اولان محمد پاشا خانی تجدید ایلدی ؛ بورادہ جامع وحمام یاپدیره‌رق ، واطرافدن درت بش یوز خانه جلب ایده‌رك « سیواس

اوچقوری کورندیکندن خبری اولماز. اللهی سورسه‌ك شو ادبسزه تنبیه ایله ! اوچقورینی صاقلایوب لباسنی آدم کبی کیسون ! » احمد افندی‌یه بورالرینی اکلاتدقدن صوکره کتیروب ال اوپدیره‌رك خدمتنده ابقا ایتدیردم.) ناقل وقعه حسین افندی، مؤخراً بو احمد افندینك صدراعظم‌اولوب حضورینه کیتدیکنده صیقیلوب‌استقال کوسترديکنی‌علاوه ایتمشدر. (مترجم)

(۱) نعمایه نظراً آلنان تضمینات « اللی بیك مثمنع قرمزی فلوری » اولوب قرق‌بش بیکی پادشاهه تسلیم اولنمش، وبش بیکی صدر اعظمه قالمشدر. (مترجم)

(۲) یعنی بش سنه ظرفنده کافهٔ مواجب ومصارفی تأدیه‌دن صوکره الی بیك کیسه اچقه آرتیروب خزینهٔ عامره‌یه (ایچ خزینه‌یه) تسلیم ایتمشدر. نعیمادن (مترجم)

(۳) نعیما « قلعهٔ مزبوره مستحفظلرینه مواجب وخیرات سائره‌سی لوازمیله اوقافدن بهر سنه ایکی بیك بش یوز سکهٔ حسنه ارسال اولنور » دیور ، ج ٤ ؛ ص ٥٨ . (مترجم)

یکی شهری ، نامیله معروف برقصبه احیا ایتدی . ادرنه‌ده میخال بك کوپریسنك تعمیری ایچون یکرمی بیك غروشدن زیاده صرف وچورلیده بر وقلبه ایله تاتار پازارجغی آره‌سنده قوروچای اوزرینه‌برکوپری انشا ایلدی؛ اکریده حمام، مکتب، باروتخانه یاپدیردی . استانبول و اسکدارده چشمه‌لر وروم ایلیده صعب‌المرور یوللرده قالدیریملر وصو بولنماز یرلرده چشمه‌لر انشا ایتدیکی کبی پارمق قاپوده مدرسه‌سی ، چشمه‌سی ، تربه‌سی واردر .

مهر صدارت، اوزمان شام‌والیسی بولنان سلطان زاده محمدپاشایه کوندرلدی. کنعان پاشا ، اونك وصولنه قدر قائم‌مقام تعیین اولنوب فقط مصالح عادیه ایله اشتغال ایده‌رك امور مهمه‌یه باقمدی ، ودفترخانه آچلمادی . قره مصطفی پاشا زمانینده‌کی کدخدابك یکیچری اغاسی قاپوسنده قهوه ایچرکن بوغیلوب جسدی قاپو اوکنه براقلدی . معمار قاسم ، ترسانه امینی نرخجی حسن ، قاپوجیلر کاتبی حسین افندی (۱) ، تذکره‌جی احمد افندی، یکی کدخدا محمد، قاپوجی رجب ـ که جمله‌سی صدرسابقك محرملرندن اولمق اوزره معروف ایدیلر ـ حبسه آتلدی ؛ لکن محمد ورجب همان متعاقباً صالیوبرلدیلر . مفتی یحیی افندی، ویردیکی‌فتوادن، یاخود قره‌مصطفی پاشانك قتلی‌حقنده اختیارسکوت ایتمسندن دولایی برسمورکورك وبیك آلتون آلدی . اختیار طواشی دلاور اغا ، والی مقصود پاشا علیهنه‌شکایات ایله ، قره مصطفی پاشانك اعدامندن ایکی کون اول استانبوله کلمشیدی . لکن ، صدراعظمدن قورقدیغی ایچون ، حامل اولدیغی عرضحاللری ویره‌مه‌مش ایدی ، بوکاغدلر حقنده طرف پادشاهیدن استجواب ایدلدکده قریباً کله‌جك اولان بر قاچ مصرلینك اللرنده بولندیغی‌سویلمشیدی. انجق مصرلیلر عرضحاللرك دلاورده بولندیغنی افاده ایلدکلرندن اختیار حرم اغاسنك‌حیاتی تهلکه‌یه دوشدی. دشمنلری، دارالسعاده اغاسنك یرینه نصب اولنمق اوزره قره مصطفی پاشا طرفندن جلب اولندیغنی نشر ایتدیلر ؛ مصرلیلر ، دلاور اغانك ابرام ایله کوندرلدیکنه شهادت ایتملریله قورتیله‌بیلدی .

بوآره‌لق وقوعه کلن برچوق تبدلات اداریه آره‌سنده حلب والیسی یاوش پاشانك عزلنی ذکر ایتمك لازم کلیرکه تعدیاتندن دولایی استانبوله جلب اولنمش ومتعاقباً رجب پاشا زوجه‌سی کهرخان‌سلطانك قیزی صفیه‌خانم ایله ازدواج‌ایتمشدر. مراد رابع زمانند، پادشاه علیهنه خیانت ایله متهم‌اولانلری نفیه‌مأمور اولان‌ادرنه بوستانجی باشیسی‌سنان آغا ، بونلرك درت بیکدن زیاده‌سنی ـ اللرنده‌کی اموالی آلق

(۱) بعض وقایع نقل ایتدیکی یوقاریده ذکر اولنان حسین افندیدر . (مترجم)

ایچون ـ بوغمش اولدیغندن بو درلو شنایع ایله تدارك ایتدیکی ثروتدن دولایی استجواب اولنه آلنه‌رق [نفی صورتیله] ترحاله سنجاق بکلکنه کوندرلدی ؛ یکی چری اغاسی بوسنه‌یه نفی ؛ بونك کدخداسی، افندیسیله برلکده ادرنه قاپوسندن چیقارکن کری کتیرتیلوب اوچ یوز دکنك اوریله‌رق نیم مرده حالنده برکلیم ایچنده کوتورلدی.

یکی صدراعظم شامدن استانبوله واصل اولدی (۱۰ مارت ۱٦٤٤ — ۱ محرم ۱۰٥٤) . شهره دخولنك اوچنجی کونی دیوانده بولنه‌رق بعض توجیهات ملکیه اجرا ایتدی . کورجی محمدپاشا شام والیسی، قائم‌مقام کنعان پاشا آناطولی‌والیسی چاوش باشی طوزاق آغا قره‌مان والیسی ، وزیرعثمان پاشا بودین والیسی اولدی . قبودان پیاله پاشا طرابلس‌غرب‌صوب سفرنده محمد دایی‌یی دعوت ایلمشیدی ؛ لکن محمد دایی قبودان خلیل پاشانك سفر دایی‌یی دعوتنده ایتدیکی معامله‌یه اوغرامق قورقوسیله دعوته اجابتدن اعتذار ایده‌رك کندیسنك زیارتنه بدل حمار اوغلی محمد قبودان واسطه‌سیله قیمتلی هدیه‌لر کوندردی . کلن‌اشیا ایچنده ایکی سفره‌لق آلتون وایکی سفره‌لق کموش صحن وخالص آلتوندن برچوق کوله‌لر وار ایدی؛ آلتون صحنلرك کنارینه پادشاهك نامی یازلدیغی کبی کموش صحنلردن برطاقمنك کنارینه ینه پادشاهك ودیکرینك کنارینه صدر اعظمك اسملری محرر ایدی . پیاله،استانبوله رصولنده برطاقم آلتون وبرطاقم کموش صحنلری پادشاهه، برطاقم کموش صحنلری‌ده صدر اعظمه ویره‌رك آلتون صحنلرك برطاقیله سلطان ابراهیم ایچون کوندرلمش بولنان آلتون کوله‌لری کندینه صاقلامش ایدی . حمار اوغلی ـ انتظام عسکری‌یه مخالف برحرکتندن دولایی کندیسنه دکنك اوردرمش وطالب اولدیغی ترسانه کدخدالغنی دریغ ایتمش اولدیغی ایچون ـ برمدتدن بری، ولی‌نعمتی اولان پیاله‌یه منفعل‌ایدی . نعیمانك تعبیری وجهله « حمار اوغلی اشکلك ایدوب » حریص‌اولدیغی منصبی غلطه قاضیسی بولنان جنجی واسطه‌سیله اله‌کچیرمك ایچون ولی‌نعمتنك صحن وکوله‌لر حقنده‌کی معامله‌سنی خبر ویردی. حمار اوغلنك بوخیانتی اوزرینه پیاله حضورشاهانه‌یه جلب اولندی ، برطرفندن‌ده خانه‌سی آراشدیریله‌رق اوزرلرنده پادشاهك آدی یازیلی صحنلر اله کچمسیله درحال بوغلدی . پیاله‌نك منصبنه بکرپاشا وارث اولدی ؛ فقط بوده ترسانه کدخدالغنی حمار اوغلنه ویرمیه‌رك واردیان باشی (یعنی لیمان محافظی) قورد چلبی‌یه احاله ایتدی . بکر پاشانك نصبندن برقاچ کون صکره پادشاه اونك حقنده التفات اولمق اوزره ترسانه‌یی زیارت ایلدی ، سلطان

ابراهیمك عودتی متعاقب بکرپاشا ، نعیمانك افاده‌سی وجهله « بر رسم پای اندز تشریف » ، درت بیك آلتون واون کیسه چل اچه کیندردی .

صوك صدراعظمك زمانده شدت بی رحمانه‌سیله فنا برشهرت قازانمش اولان اموال امیریه تحصیلداری ترخجی حسن افندی ، ولی نعمتی اعدام اولندیغی وقت ، سلحدارك شعاعتی‌سایه‌سنده قتله بدل ردوسه سورولمکله فورتولمش ایکن دفتردار مولوی محمدپاشانك القاآتی اوزره اعدامه محکوم اولدی؛ معهذا ، اموال‌ایتامك مصادره‌سی جائز اوله‌میه‌جغی حققنده مفتی طرفندن واقع اولان اخطاره مبنی ، متروکاتی سکز یاشنده بولنان بر اوغلنه براغلدی .

شمدی‌یه قدر سرای وشهر معمارلغی قید حیات ایله ویریلیردی ؛ بو عادت ، سلطان ابراهیم زمانده ، معمار قاسمك عزلیله ، ایلك دفعه اولمق اوزره اخلال اولدی . معمارك « دلی » لقبیله یاد اولنور بر نامداشی ، کندیسی ایچون دها بختیارانه برصورتده نظردقت شاهانه‌یی جلب ایتدی. داود پاشاده‌کی سرای‌صیفیده اقامت‌ایتمکده بولنان سلطان ابراهیم ، برکون آت ایله کزرکن دلی قاسمك سلوری قاپوسی اوکنده‌کی چفتلکی پیشکاهندن کچدی . بوچفتلك اولجه پادشاهك امریله تخریب اولنمشیدی. اختبار قاسم ، پادشاهك آیاقلرینه شتابان اولدی؛ سلطان ابراهیم دیدی‌که: « اختیاردلی! شوقره مصطفی دیدکلری آرناود تحف براوسته‌دکلی ایدی؟ ـ پادشاهم، کنجلکندن بری اویله‌ایدی. ـ کنجلکنی نه‌دن سیلیورسك؟ ـ آخور خدمتکاری‌اوله‌رق آلتی‌آی‌یانمده بولنمشدر. ـ یاسن نه‌وقتدن بری بنم خدمتمده‌سك؟ ـ پادشاهم ، سکسان سنه‌لك عمرمدن آلتمشنی خدمتکده کچیردم . بونکله برابر بکا حقسزلق ایتدك، باغچه‌می بیقدیردك . سندن کیمه شکایت ایده‌یم ؟ ـ کدر ایتمه ، باغچه‌کی یاپدیره‌جغم ؛ قاسم نامنده پادشاه یوق ایسه‌ده بوندن صوکره قاسم باغچه‌سی نامیله یاد اولنه‌جقدر . » فی‌الحقیقه ، سلوری قاپوسی قارشیسنده « قاسم باغچه‌سی » نامیله آکیلرکه بوراسنی سلطان‌سلیم اولك وزیرینه نسبتله « قاسم پاشا » تعبیراولنان محل ایله قاریشدیرمامایدر (١) .

(١) بومکاله نعیماده شویله مندرجدر ، ج ٤ ، ص ٧١ : (دلی قاسم اغانك سلوری قپوسی خارجنده اولان باغچه‌سی حسب‌الفرمان پر ایله برابر اولمشکن پادشاه داود پاشادن عربه ایله کلیورکن چفتلکی اوکنه اوغرادنده قارشی چیفتوب آتنك آیاغنه دوشوب مظهر لطائف والطاف بی‌حساب اولوب [پادشاه] « نه درسن ، قوجه دلی ! شو آرناوه عجب معاندکلی ایدی؟ » دیوقره مصطفی پاشایی یادابتدیلر. دلی قاسم جواب ویروب « پادشاهم ، تاکوچکدن بری بویله معاند ایدی » دیدی . « یا سن انك کوچکلکنی نه بیلورسن ؟ » دیدکده « پادشاهم ، اول بنم خدمتکارم ایدی؛ آلتی‌آی‌آتم تیمار ایتمشدر » دیدی . « یاسن

۱۹ مایس ۱٦٤٤ ده (۱۲ ربیع الاول ۱۰۵٤) [پنجشنبه] [سلطان احمد جامعنده] مولد [حضرت] پیغمبری جمعیتی اولدی . علما آره‌سنده جاری اولان اصول تقدم بو جمعیتده بوزولدی . هنوز آناطولی قاضی عسکری پایه‌سنده اولان وبناءً علیه روم ایلی قاضی عسکرلرندن تأخراتمك لازم کلن جنجی خواجه بالعکس اونلره تقدم ایده‌رك محرابك صول طرفنده مفتینك یانده بولندی ؛ صاغ طرفده صدراعظم وارایدی ؛ ذات شاهانه مقصورهٔ فوقانیده بولنه‌رق (۱) اوراده مفتی‌یی، سلطان زاده‌یی [آیری آیری] حضورینه دعوت ایلدی . پادشاه برنجیسی ایله قاعداً ایکنجیسی قائماً کوروشدی ، سلطان زاده ذات شاهانه ایله مصافحه شرفنه نائل اولدی . روم ایلی قاضی عسکری معید احمد افندی ، جنجی خواجه‌نك تقدم ایتمسندن مغبر اوله‌رق ، جمعیتدن صوکره کدخداسی صدر اعظمه کوندروب خشنودسزلغنی اظهار ایتدی . سلطان زاده ، قاضی عسکر افندینك انفعالندن استفاده ایدوب ده مقام لایقنی کندیسنه پاره ایله صاتین آلدیره بیله‌جکنی دوشونه‌رك « بونك مفتی اولمقدن باشقه چاره‌سی یوقدر » جوابنی ویردی . معید احمد افندی ، صدراعظمك سوزلرینك معناسنی آکلادی ، یتمش کیسه آقچه هدیه ایتدی. لکن سلطان زاده وعدینك اجراسنی ابدیاً تأخیر ایلدی . مع‌هذا مؤخراً [صدارتدن عزلندن صوکره] کریده عزیمتنده بو ایشی سلطان ابراهیمك التفات کرده‌سی اولان سلحداریوسف پاشایه توصیه ایلدی . یوسف پاشا دها اوتوز کیسه آلدی. معیداحمدافندی مفتیلکه ترفیع اولنه‌رق جنجی خواجه‌یه تقدم ایتدی (۲).

اجدادمه قاچ بیلدرخدمت ایدرسك ؟ » دیدکده آلتمش بیلدراجداد عظامکه خدمت‌ایدرم ، حالا سکسان یاشنده‌یم . » دیدکده « بهی دلی ! قوجه [اختیار] معتوه ایمش‌سن » دیو بیوردیلر . او محل دلی قاسم یر اوپوب « پادشاهم ، ظلم کورن پادشاهمه سکردر ؟ شکوی ایدر؛ بکا سن ظلم ایتدك ، باغچه‌جکمی خراب ایتدردك ؛ بن کیمه واره‌یم ؟ دیدکده « الم چکمه ! ینه یاپدیررم » دیوب تکرار تعمیرینه تنبیه ایلدی . و دلی قاسمه التفاتاً « یولده بر کلمجك واردر ؛ اکرچه قاسم آدلو پادشاه اولامشدر ؛ اما سنك خاطرك ایچون انك اسمنی قاسم قویایم دیوعزیدالتفات ایدوب دلی قاسم ینه مرجع انام اولدی) [املاسی دخی عیناًدر، یالکز تنقیط ایدلشدر .] کوریلیورکه هممر « یولده کلمجك وار » تعبیرینك بر جوجوق طوغمسنه انتظار دیمك اولدیغنی آکلامیوب جفتلکه « قاسم » اسمنی ویردرمشدر . (مترجم)

(۱) پادشاه ، مقصورهٔ فوقانینك قفسلرینی‌آچوب جمعیته اوچ دفعه سلام ویره‌رك صکره اوطورمش ایدی . نعیادن . (مترجم)

(۲) نعیمانك ، ص ۷٦ افاده‌سنه کوره معیداحمد افندیدن‌آلنان پاره‌لر بالآخره سلطان ابراهیمه ویرلمش ، احمد افندی فتوایه کلمبیلمك ایچون یوز کیسه‌یه قدر فدا کارلق ایتمشدر . (مترجم)

یوسف پاشا بر زماندن بری شام ایالتنه تعیین اولنمش ، وبر متسلم واسطه‌سیله اداره ایتمکده بولنمش ایکن بکر پاشانك یرینه قپودان نصب اولندی . سابق صمصونجی حمزه اغا و ترسانه کدخداسی حسین ساقیزه نفی اولندیلر : برنجیسی ، کندیسنه ویریلن یایا بکلکنی (پیاده ضابطلکی) قبول ایتمیوب شوحقسزتنزیل رتبه‌دن دولایی مناسبتسز سوزلر سویله‌مش ، ایکنجیسی قپودان پاشانك ترسانه‌یه کلدیکی بر کون مأموریت محلنده بو نامش ایدی . ترسانه کدخداسنك بر کونلك غیبوبتی خدمات مدیده‌سی ثمره‌لرینی غائب ایتدیرمش ایسه‌ده مؤخراً عفوواستانبوله جلب اولنمشدر. اوچ دفعه بودین والیسی اولان موسی پاشا [معزولاً استانبوله کلمش اولدیغی حالده] صدر اعظملغه طالب اولمش اولمق اسنادیله سیواس والیلکنه کوندرلدی. چوقدن بری تأدیبه استحقاق کوسترن اوچ عاصی ـ که بری خسروپاشا خدمتنده بولنان اوزون یوسف، بری بوستانجی اوجاغندن یتشمه مطراقجی سلیم، اوچنجیسی عاصیلرك کهیاسی اولوب اختفاکاهندن ایرکن چیقمش اولان قنه اوغلیدر ـ اعدام اولندیلر. ازاق قلعه‌سنك فتحندن صوکره قازاقلره قارشی پارلاق موفقیتلر قازانمش اولان کفه والی جسوری اسلام پاشا دخی بوحاله اوغرادی. کندیسی ازاقده ایکن کفه‌ده بولنان اوغلی چرکس اغانك ظهور ایدن تعدیاتی قتلنه بهانه اولدی . فقط قتلنك حقیقی سببی پادشاهك، اهالکار وصفاپرست حیاتندن دولایی، عفوایده‌مدیکی قدر وقیمتی ایدی . تونسلی شیخ محمد نامنده بر مغربی قره مصطفی پاشایه انتسابی جهتیله مغربده تقسیم غنائم وظیفه‌سنی کورمك اوزره برامر آلمش ، مغرب وجاق خلقنك ممانعتلری اوزرینه استانبوله کله‌رك قره مصطفانك سقوطنه تصادف ایتمکله برطرفه نفی اولنمش ایدی؛ ینه مغربه کیده‌رك اسکی وظیفه‌یی آراشدرمغه باشلامسی اوزرینه پای تخته جلب ایله قتل اولندی (١). بلغراد یکی چریلری سرداری علی بك، دیوانك بعض اوامرینی اجرا ایتمامسندن دولایی، زنجیر ایچنده استانبوله کتیرلدی. پادشاهك اقامتکاهی اولان داود پاشا باغچه‌سی، علی بکك شاهد اعدامی اولمش، وبوزواللیه اوموزلرندن اوزون اوزون پارچه‌لری چیقارلمق صورتیله اشکنجه یاپلمشدر؛ یکی چری عجمی اوغلانلری بو قتلی عبرتدن درس اطاعت آلمق ایچون رأس مقطوعی اونلرك قیشله‌لرینه آتلدی. مصر والیسی اولوب خیلی ویرکیلری الغا ایتمش اولمسیله برابر عسکرك هر ایستدیکنی یاپه‌مامش اولدیغی ایچون حقنده شکایتلر ظهوراید‌ن مقصود پاشا پادشاهك یالی کوشکنده بولندیغی صیره‌ده سفینه ایله ساحله ورود ایلدی ؛ سلطان ابراهیم بر قاچ دفعه‌لر

(١) بوفقره نعیمایه (ص ١١٠) مراجعتله تصحیحاً یازلدی . (مترجم)

« مقصود مصرده او ارناوده سحربازلر آرار ایمش ؛ کورنجه اولدیریرم » دیمشیدی ؛ بودفعه مقصود پاشانك سفینه‌سی ورودینه اشارت اولمق ایچون طوپ آتنجه‌پادشاه « مقصود کلدی ! » دیمش، وقره‌یه آیاق باصار باصماز جلاد طرفندن دردست اولنه‌رق برسوز سویلمسنه مساعده اولنمقسزین بوغلمشدر . ترق کلیسا و چتالجه طرفلرنده ظهور ایله بر چفتلکی باصه‌رق اموال و مجوهرات مخفیه‌لرینی سویلتمك ایچون‌صاحبی شیشده کباب ایتمش، زوجه‌سنی قزغین باقیر تپسی‌اوزرینه یاتیرمش ، قیزینك نمه‌سنه کذلك قزغین آت نعلی قویمش اولان حیدودلر تعقیب واسترانجه طاغلری اتکنده دردست اولندیلر ؛ اکثریسی قتل اولنوب بر طاقمی قازیغه اورلدی . طی قبیله‌سنك بر شعبه‌سی اولان ابوریش طاقمندن خالد عجاج ، یعنی طوپال خالد نامنده بر عرب شقیسی بغداد وحلب بولی اوزرنده بر طوته‌رق برقاچ کاربانی توقیف ویغما ایتمش ایدی؛ بو شقی برکنج چرکس کوله‌سی‌طرفندن اولدیرلمش، بونك رفع وجودی ممالك دولتك بوطرفلرنده تأمین آسایش ایلمشدر.

جنجی خواجه‌نك تأثیری کوندن کونه آرتمقده ، اونك منتسبلری ـ سن ومرتبه‌لریله الطاف شاهانه‌یه مستحق ذواته ترجیحاً ـ ترقیاته نائل اولمقده ایدی . ازجمله ، جراح شیخی متوفی ابراهیم افندی ایله جنجی خواجه‌نك پدری آره‌سنده معارفه بولندیغی ایچون شیخك اوغلنی بر خدمت مهمه‌یه تعیین ایتدرمش ، شیخ الاسلام افندینك خیرالدین پاشا مدرسه‌سنی توجیه ایتمش اولدیغی عثمان چلبی ، مفتینك معلوماتی اولمقسزین آره‌ده بر چوق مدرسه‌لری آتلاده‌رق ، سلیمانیه مدرسه‌سنه قدر ترفیع ایلمش ایدی. قره مصطفی پاشانك اعدامنده ، موقتاً کلیبولی‌یه نفی ایتدرمك صورتیله حیاتنی محافظه ایلدیکی معمار قاسمی‌ده مأموریتنه اعاده ایتدردی ؛ جنجی ، وقتیله کندیسنه یوزالتون اهدا ایتمك وصدراعظم قره مصطفی پاشانك حضورینه قبول‌ایتدیرمك صورتیله لطفده بولنمش‌اولدیغی‌ایچون معمارقاسمه منتدار ایدی . قاسم اغانك مأموریتنه اعاده‌سی شوصورتله وقوع بولمشدر : ذات شاهانه ، معمار جدیده ، مقدما قاسم اغانك یاپمش اولدیغی آخور کبی بر آخور یاپمسنی امر ایتمش ایدی . یکی معمارك مصرف دفتری اون بش بیك غروشه بالغ اولیوردی ؛ خواجه ، اوتمکی آخوره بوندن چوق آز پاره صرف اولندیغنی پادشاهه افاده ایلدی . اسکی آخورك مصرف دفتری اوچ بیك اللی غروشدن عبارت اولدیغی تحقق ایتمکله معمار تبدیل ، وقاسم اغا یرینه تعیین اولندی . خواجه ایچون ، مصرفی خزینه‌دن ویریله‌رك ، برسرای محتشم یاپلدی ؛ بو سرایه ایکی

ملیون اقچه‌یه قدر پاره صرفنه مأذونیت اعطا اولنمشیدی. پادشاهك التفات کرده‌سی شکر بولی‌ده برسرای وبر بانچه آلدی؛ شهر امینی کدخدا صفتیله خدمتنه ویریله‌رك بوذات متعاقباً سپاهی جنرالی، یکی چری جنرالی، وزیر عنوانیله دفتردار، مصاحب شهریاری موقعلرینه نائل اولدی . وزیر جدید ، دامادینی شکر بولی‌یه کدخدا تعیین ایتدیردی ؛ اوده برقاچ کون صوکره قاپوجی‌باشی ووزیر عنوانیله یکی‌چری اغاسی اولدی ؛ بوده یکی برشی ایدی : چونکه او زمانه قدر هیچ بر یکی چری اغاسی وزیر اولامشیدی . جنجی خواجه ایله شکربولی سلطان ابراهیمی برادرنه سیاحتنه اقناع ایتدیلر؛ خواجه‌دن، رئیس حسن حلمی‌افندیدن ، قپودار وسلحدار قپودان یوسف پاشادن باشقه کیمسه پادشاه ایله برابر بولنمایه‌جق ایدی. سلطان ابراهیم ، استانبول خارجنده برنجی مرحله اولان حرامی دره‌سنه واصل اولدقده ، صدر اعظم معیت شاهانه‌یه التحاق ایده‌رك برلکده بولنمسنه مساعده ایستدی ؛ لکن پادشاه شو جوابی ویردی : « بن صیدوتفرجه کیدیورم ؛ وزیر و قاضی عسکرلر برلکده بولنورسه هر طرفدن خلق کلیر ؛ اونلر دیوانه مراجعت ایتسینلر ؛ الك محرم مقربلرمدن باشقه کیمسه برابر کلمسین ! » ارکلی جوارنده قنقلی کوینه وارلدقده ، مصاحب میرعجم موکبدن آیریلوب ایلری کیده‌رك اوتاق همایون قوریلان محلك هم هوایی نقیل هم ده‌صوسز اولدیغنی پادشاهه‌عرض ایتمسی ارکلی‌نائبنه سویلدی؛ نائب‌افندی بویله‌شی یازمق وظیفه‌سی خارجنده‌اولدیغنی افاده ایتدیسه‌ده عجم « اکر پادشاه اورادن خوشلانمازسه صوکره سن پشیمان اولورسك » دیدی . تهدید اوزرینه نائب ، برکاغده طلب اولنان ملاحظاتی یازدی ؛ لکن سلطان ابراهیم بوندن خبردار اولنجه نائبی‌جلب‌ایله سطور محرره‌نك کندیسی طرفندن یازیلوب یازلمادیغنی صوردی . نائب جواب تصدیق ویرمسی اوزرینه ابراهیم غضبه کله‌رك « سن برنائب پارچه‌سی ایکن بنی ملکمه قوندرمازسك آلك شونی ، اولدیرك ! » دیدی . بوستانجیلر اراده‌یی انفاذ ایتمك اوزره ایکن سلحدار پادشاهك ایاغنه قاپانه‌رق نائبك جانی قورتاردی . جورلی نائبی [بالی‌زاده مخدومی] بووقعه‌دن اوقدر قورقدی‌که ابراهیمك ورودینه انتظار ایتمکسزین قاچدی ؛ پادشاه اونك منصبی ، خطهمایون ایله ، ایشه یاراماز براختیاره ویردی. ادرنه‌ده پادشاه ، دردست اولنان برقاچ خرسزی اولدرتدی . بونلردن بری ، جلادك دردست ایده‌جکی صیره‌ده ، « بن یکی‌چری‌یم ! » دیدی ؛ پادشاه « بنده پادشاهم ! » دیه‌رك وبوآدمك اللرینی، ایاقلرینی قیردیره‌رق چارشی اینجه آتدردی.

سلطان ابراهیم ، ادرنه اودونی استانبول اودونی قدر کوزل یاپمق بوله‌رق ، ویاخود بونی برندن ایشیده‌رك استانبولدن اودون کتیرلمسنی امر ایتمش ، بو اراده خلقك کفت‌وکوسنی موجب اولمشدر . (۱) صدراعظم بو فرصتدن استفاده ایله پادشاهه سرعت عودتی لزومنی عرض ایلدی ؛ سوقاقلرده ، میدانلرده ـ یکی چریلرك کانون معتاد طغیانی اولان اورته جامعده برفساد ظهوری قورقوسنی ویره‌جك ـ فتنه‌انکیز کاغدلر براقلدیغنی بیلدردی . محمد پاشا ، برعصیان ظهوری احتمالی حقنده اشاعه ایتدیکی روایاتی تصدیق ایتدرمك ایچون حبسخانه‌دن اون‌بش یکرمی جانی چیقاردی ، پادشاهك عودتنده تصور اولنان قاریشقلقلرك مرتبی اولمق اوزره کوستردی ؛ بو بدبختلرك باشلری کسیله‌رك جسدلری دکیزه آتیلوب رؤس مقطوعه شهرك چارشیلرنده تشهیر اولندی .

پادشاه ، شکار وحرم صفاسیله وقت‌کچیرمك اوزره ادرنه‌ده ایکن حلب والیلکنی ابراهیم پاشایه ویرمشیدی . ابراهیم‌پاشا حلبه وصولنده ، چول حاکم مستقلی اولان ابوریش عشیرتندن امیر عسافی ، ضیافت بهانه‌سیله بردوزاغه دوشورمشیدی ؛ امیر ، پاشانك چادیرینه کیره‌جکی اثناده ، والینك محافظه‌سنه مأمور معیتی خلقندن ـ توفکلرینه چفته قورشون قویمش اولان ـ درت کشی‌دردی بردن آتش‌ایتدیلر؛ الحق قورشونلر ، امیرك البسه‌سی آلتنه کیمش بولندیغی اوچ قات زرهك یالکز برندن کچه‌رك دیکرلرینی دهله‌مه‌مش ایدی ؛ امیرعسافك صادق آدملری هرطرفدن احاطه ایده‌رك حیاتنی قورتاردیلر . عساف بك‌اوزاق اولمایان چادرلرینه عودتنده، پاشانك اردوکاهنی معیتی عسکرینه ترك ایتدی ؛ بونلر ، چول اولادینك حربلرینه مخصوص صدالرله (۲) هجوم ایلدیلر . ابراهیم پاشا ، رفقاسندن خلیلبسنی وبتون ضیافت‌طاقلرینی براقدقدن صوکره ، حلبه کوچ‌قاچه بیلدی . « پاشا چول‌پادشاهنه ضیافت ویرییور ایمش » دیه‌رك تماشایه چیقمش اولان حلب معتبرانی عربلرك یغماسنه اوغرادیلر . ابراهیم‌پاشا عسافه ضیافت ایتمش اولمسندن ، یاخود دها دوغروسی موفق اوله‌مامسندن دولایی عزل اولندی ؛ امیر ، برخلعت وحیاتی محفوظ قالدیغی جهتله محظوظیتی شامل طرف شاهانه‌دن برکاغد آلدی .

(۱) نعیما بو اوددونلرك استانبولدن حمالر ارقه‌سنده کوندرلدیکنی قیدوظهورایدن قبل وقالدن بحث ایدرکن پادشاه ا رنه‌یه کیدرکن « یکی چریلر عادت‌مستمره‌لری اوزره بخشش ایستدیلر ؛ آوده بکا یکی‌چری لازم دکلدر » جمله‌سیله کری چویرمش بولندیغنی علاوه ایدر .
ص ، ۸۲ . (مترجم)

(۲) نعیما ، « زلفیت دیدکلری ولوله » دیور ، ج ، ص ۱۰۸ . (مترجم)

(اغستوس ١٦٤٤ جمادی‌الاخر ١٠٥٤) سلطان ابراهیم ادرنه‌دن عودتنده ، مقدما ، نفوذ عظیم صاحبی اولان ، سلطان مراد سلحدارینه نشانلانمش بولنان برادر زاده‌سی قیا سلطانی ارضروم محافظه‌سندن جلب ایدیلمن طیرناقجی ملك احمد پاشایه تزویج ایلدی. ایکی شهزاده‌نك ولادتی (سلیم وعثمان) خاندان عثمانینك بقاسنه یکدن ایکی ضمین ویرمش اولدی .

یوقاریده بیان ایتدیکمز وجه ایله، سلامت کرایك کوچك اوغلی محمد کرای قریم خانلغی تختنی اشغال ایدیورایدی. محمد کرایك ، کندیسندن دهامسن قارداشی اولان اسلام کرای ، بیوك برادرلری بهادر کرای زمانده قالغای منصبنده بولنمش ایدی (١) جنکیز خانك قاعدهٔ ارثیه‌سی اقتضاسنجه اسلام کرای، بهادر کرایك وفاتندن صوکره کندیسی نائل تخت اوله‌جغنی امید ایده‌بیلیردی ؛ لکن صدراعظم قره مصطفی پاشا ، اونك خانلغنه ناقابل اقتحام بر مانعه اولمشیدی. اسلام کرای ، امیدینی غائب ایتدیکندن بری آق دکز بوغازینك اوروپا طرفنده سلطانیه قلعه‌سنده (٢) اقامت ایدیوردی. اورادهاقامت ایدرکن شارح المنارزاده (٣) کندیسنی زیارت ایتدی. بوذات، اسلام کرای ایله قونوشورکن ، باباسی سلامت کرایك تختنه نائل اولمسی احتمالندن بحث ایلدی. سلامت کرای لهستانده پدرینك بولندینی محبسده اقامت ایتمش اولدیغی جهتله شارح المنارزاده « ان شاءاه پدریکزك تختنه‌ده واصل اولورسکز » ملاحظه‌سنده بولنمش ایدی . اسلام کرای متوفی برادرینك کتابلرندن ، اونك یازیسیله محرر بر حافظ دیوانی مخاطبنه ویروب اوده تفأل ایلدی ؛ خانك آرزوسنه واولکی تمنی‌یه موافق برمصراع تصادف ایتدی (٤) . لکن صدراعظم قره مصطفی پاشانك اعدامندن صوکره اسلام کرای ، آدمی سفر اغا واسطه‌سیله ، پدرینك تختنه طالب اولدقده

(١) اسلام کرای ، مقدما له وموسقوفلرله جنکده اسیر اولەرق لهستان قرالی کندیسنی یدی‌سنه حبس ایتمشدی . نعیمادن ، ص ٨٢ (مترجم)

(٢) نعیماده « حصارسلطانیه » دنیلمشدر ؛ اناطولی طرفنده بولنان « قلعهٔ‌سلطانیه » در. اسلام کرایی زیارت ایتدیکی شیمدی کوریله‌جك اولان شارح المنار زاده کلیبولیده ایدی ؛ هامهر بوندن روم‌ایلی یاقه‌سنده سلطانیه قلعه‌سی اولدیغنی ظن ایتمشدر . شارح المنار زاده کلیبولیدن قارشی‌یه کچمش اوله‌جقدر . (مترجم)

(٣) نعیمانك مأخذلرندن اولان مورخ . (مترجم)

(٤) نعیما بونك « یوسف کم کشته بازآید بکنعان غم مخور » مصراعی اولدیغنی تصریح ایدیور . حافظدن تفأل معتادنده اولانلرك جمله‌سی البته بوکا تصادف ایتمش ، وهرکسك عودتنه انتظار ایتدیکی بریوسفی اوله‌جغی جهتله مصراعی واونکله برابر غزلك بقیه‌سنی البته موافق حال بولمشلردر . هنر ، اوغزل کبی حال آشنایانه سوز سویلیه‌بیلمکدر ؛ یونی کرامت عد ایتمك‌ده پك مبالغه اولماز . (مترجم)

محمد کرای ، بونلرك قریمده اختلال چیقارمق ایستدکلرینی بیان ایله استانبولده کی آدملرینی علیهلرینه سوق ایلدیکندن کرك خان ، کرك سفر اغا ردوسه سورلدیلر . محمد کرای ، برطرفدن قارداشندن ، بر طرفندن ده وولغا [اتل] نهری طریقیله قریمه استیلا ایتمك ایستین قالموقلردن قورقیوردی ؛ قالموقلر ، بیوك و کوچك قبارطای عشیرتلری رئیسی الایبق بك طرفندن مغلوب ایدلدی ؛ بوجنکده ، قریم خانینك ، قالمقوقلر علیهنه چرکسلره امداد ایچون کوندردیکی سلاناش میرزا (١) براوق ایله تلف اولدی . حاقاشاق بك وانتوناق بك نامنده ایکی قارداش چرکس بکلکی ایچون منازعه ایدیورلردی ؛ بونلرك خصومتلری بهادر کرای زمانندن باشلامشیدی ؛ بهادر کرای ، ایکیسنه ده شرف ویرمك ایستیه رك هر برینه اللیشر سکبان ایله بر آغا کوندرمش ، فقط هنوز صبی بولنان کندی اوغلنك تربیه سنی انتوناق بکه تودیع ایلمش ایدی. انتوناق، سلاح الده، حاقشاماق اوزرینه یوریدی؛ حاقشاماق ، ازاق والیسی سیاوش پاشایه التجا ایتدی . انتوناقك طلبلرینه رغماً ، سیاوش پاشا ، رقیبنی انتوناقه تسلیمدن امتناع ایلدی . حاقشاماق استانبوله کوندریله رك سلطان احمد اولك براتیله ویریلن « چرکس بکی » عنوانی تصدیق اولندی. کفه والیسی اسلام پاشا، چرکس طوپراغنه تعرض ایتمش اولمق بهانه سی ، یاخود سببی ایله قتل ایدلدی؛ قریم خانی محمد کرای، اسلام پاشانك تشبثاتنه شریك اولمق تهمتیله عزل اولنه رق ـ شبه جزیره نك حکمدارلغی عهده سنه تفویض اولنمق اوزه دعوت اولنان ـ برادرینك برینه ردوسه سورلدی. خان جدید، حضورشاهایه چیقدیغی زمان پادشاه برحوض کنارنده، التون ایشلمه لی بریاصتیغه بریانیله طایانمش، باشنده برتاقیه ایله اوتوربیوردی. خان، براوپه رك ایاغه قالقدی؛ سلطان ابراهیم هیچ حالنی بوزمیه رق « باق ، اسلام سنی ایشته خان ایتدم . کوره یم سنی ، بنم دوستمه دوست ، دشمنمه دشمن اولمالیسك » دیدی . خان تکرار بر اوپوب قالقدی ؛ « جناب حق سعادتلی خنکاریمك وجودینی خطالردن صاقلاسین ، انشاالله خدمتده قصور ایتمام ؛ همان خنکاریمك دعاسی بنمله برابر اولسون » جوابنی ویردی . پادشاه « بنم دعام سنکله برابردر . بکا صادقانه خدمت ایت » بندن باشقه سنك سوزینی دیکله مه ! » دیدی ؛ اوندن صوکره قاچ یاشنده اولدیغنی ، واینوب بینمکده نصل بولندیغنی صوردی؛ خان « قرق یاشنده یم ؛ اینمکه بینمکه هنوز باشلامیشم ؛ دولتکده ایی یم ، پادشاهم » دیدی . صیرمه لی قماشه [سراسره] قاپلی برسمور کورك ویرلدی، یاقه سنی اوپوب کیدی؛ برده مرصع قلیچ ویرلدی، اونی ده قوشاندی(حزیران ١٦٤٤

(١) نعیاده بواسملر « قالماق » ، « الایوق » ، « سلطاناش» در .

ـ ربیع‌الاخر ١٠٥٤) . خان ، حضور شاهانه‌دن چیقنجه ، پادشاهك سوزلرینه مغروریتله صدر اعظمه دیدی‌که : مادام که بنی قریم خانی یاپدیکز ، امید ایدرم که یازدقلریمی نظراعتباره آلیرسکز ، دشمنلرله نه‌معامله ایدلمك لازم‌کلدیکنی بیلدیرمکله اوغراشمازسکز . امور مملکته قاریشمیکز ، بن نه یاپه‌جغمی بیلیرم . بنمله دشمن آره‌سنده اتفاق قورقوسی یوقدر ؛ اونلرله بنم آره‌مزده یالکز قلیچ واردر » . سلطان زاده محمدپاشا ، مداراپروراولدیغی ایچون بونابهنگام سوزلره شویله جواب ویردی: « جناب حق توفیق احسان بیورسون ، بزسزك هیچ براویشکزه قاریشمق ایسته‌میز » خان ، کوزلوه‌یه وصولنده شهرامینی سلمان چلبی‌یی اولدردی ؛ انتوناقی حمایه ایله چرکس بکی اولمق اوزره طانیدی ، هاقاشاقی اعدامه محکوم ایلدی . برادری قاسم‌کرایی قالغای نصب وغازی کرایی نورالدینلکده ابقا ایلدی . اسلامی قریم تختنه اجلاس ایچون استانبولده رجوق انتریقه‌لر یاپمش اولان سفراغا ، باش اغالغه، یعنی عسکرباش قوماندانلغنه کچدی. قالغای آنوقت ایچنده وفات‌ایلدیکندن اونك منصبی نورالدین غازی کرایه ، نورالدینلکده برادری عادل کرایه ویرلدی. محمدکرایك واسلام کرایك قارداشی‌اولوب حلیله‌سی خانزاده خانم ایله برابر عرفانی و اثار شاعرانه‌سیله کسب امتیاز ایتمش اولان بهادر کرای زمانینده قریم مفتیسی حافظ‌الدینك وفاتی اشارت ایتمکی اونوتمش ایدك ؛ بو حافظ‌الدیندرکه بر فتواسیله منصور قبیله‌سنك امحاسی مشروع اولدیغنی بیان ایتمش واشبو امحا ایشنده او زمان بهادر کرایك قالغایی بولنان اسلام کرای اك زیاده چالشمشدر .

دولتك آوروپاحدودنده لهستان وروسیه ایله مصالحه قازاق وتاتارلر طرفندن صورت جدیده‌ده اخلال اولندیغی کبی آوستریا ایله حسن امتزاج دخی حقیقة تأثرهٔ نفاق اولان ترانسیلوانیا پرنسی راقوچینك انتریقه‌لریله دهازیاده بوزولدی. سلطان ابراهیمك جلوسنی متعاقب ، قریم خانی قرال ولادیسلاسه بر سفارت کوندره‌رك اوچنجی سیکسموند زمانینده مقاوله اولنمش ، وایکی بیك قوچ پوستی ایله انجه قماشلردن والتی بیك جفت چیزمه‌دن مرتب بولنمش‌اولان هدیهٔ افتخاریه‌یی ایستمش ایدی. ولادیسلاس، تاتارمأمورلرینی‌غوسدینده آلیقویه‌رق خانك معاملهٔ محقرانه‌سندن دولایی الکساندر اوتفینووسکی واسطه‌سیله پادشاهه شکایت ایلدی . ابراهیم جواباً، مطالبندن اجتناب ایتمسی ایچون خانه امر ویردیکنی تبلیغ ایتدی ؛ بونکله برابر روسیه علیهنه کیده‌جك بر ترك اردوسنك لهستان طوپراغندن کچمسنه مساعده ایستدی ؛ لکن بو تشبث مثمر اولمادی . اوچ سنه صوکره ، قراقوویا قلعه‌سی

قوماندانی ، تاتارلرك جولانندن شکایت ایتمك وزابوروق قازاقلری طرفندن مقابله بالمثل ایله تهدیدایتمك اوزره شمیه‌لهکی نامنده برضابطی استانبوله کوندردی ١٦٤٤ سنه‌سنده نیقولا بیه‌غانووسکی ، اوخامتووده تاتارلر علیهنه قازانیلان غلبه‌یی خبر ویرمك اوزره ینه قلعه قوماندانی‌طرفندن استانبوله اعزام اولندی ؛ بیه‌غانووسکی پای تخته ، یوزسکسان کشیلك برمعیت‌ایله کیردی ؛ لکن تقدیم ایده‌جك هدیه‌سی اولمادیغی ایچون صفوق قبول ایدلدی . قازاقلر ازاقی ترك ایتدکلری زمان ، چار میشل ، صدر اعظمه کوندردیکی مکتوبده بقای صلحی تأمین وتاتارلرله کفه‌ده‌کی ترك عسکرینك کندی اراضیسی اوزرنده جولانلرندن شکایت ایلدی . ١٦٤٥ ده یکی چارآلکسی میخائیلووچ ، هدایاوخبرجلوسی ایله ، استانبوله ایمن و اسیلی‌یی وبرمالیه مأمورینی‌کوندردی . سفیرلر احترام ایله قبول اولنه‌رق عودتلرنده ، چاره پادشاهك تبریکاتی تبلیغ و بقای دوستی تأمیناتی تجدید ایلمك اوزره ، بر متفرقه کندیلریله رفاقت ایلدی [٦] . سلطان ابراهیم ، مکتوبنده ، قازاقلرك قره دکیز ساحللرنده‌کی ضبط اولنمسی و موسقوو چارلری‌طرفندن قدیماً ویریله‌کلن ویرکینك قریم خانی اسلام کرایه تأدیه ایدلمسی لازم کله‌جکنی یازییوردی (١) .

اوسترپا ایله برائتلاف دها زیاده مشکلاته اوغرایوردی . سون مصالحه‌سنی تعقیب ایدن سنه راقوچی‌ایله اسوچ اردوسی باش جنرالی تورستنسون آره‌سنده ، راقوچینك قانجلاری ژان‌هانری بیسترفه‌لد واسوچ مأموری ژاق‌ره‌بنستوق واسطه‌لریله ، ایمپراطور فردیناند علیهنه یدی‌ماده‌لك تعرضی وتدافعی بر اتفاق (٢) عقد اولنمشیدی . راقوجی ، کندی مصلحتکذاری واسوچ و فرانسه سفیرلری واسطه‌سیله ، اوسترپا ممالکینده حرب ایتمسی ایچون باب‌همایوندن مساعده ایستمش ایدی . ترانسیلوانیا پرنسی ، قاشاو ایله نه‌په‌ری وله‌وانچی‌بی النه آلدیغی زمان ،

(١) « قریم خانی اسلام کرای خان دامت سلامته‌یه قدیمدن موسقوو چارلری طرفندن کوندریلن ویرکولری معتاد اوزره وقت وزمانیله ارسال ایلیه‌سز . »

(٢) قاتونااده ، ٣٢ . ص ٢١١ ، مندرج واوسترپا خزینهٔ اوراقنده موجود اولان بوعهدنامه لاتین ، المان ، مجار لسانلرنده محرر ووه‌یسامبورغده ١٦ ایلول ١٦٤٣ تاریخله مورخ اولوب تورستنسون طرفندن موراویاده کائن‌توپیچاثوده‌کی اردوکاهنده تصدیق‌اولنمشدر. خزینهٔ اوراقده راقوچی وتورستنسون آره‌سنده‌کی مخابره اوراقنك کافه‌سی وره‌بستوق ، دولاهه‌ی ایله بیسته‌رفه‌لدك‌اله کچیرلن مکتوبلری واردر. شو مکتوبلره مراجعت: راقوچیدن تورستنسونه ، وه‌یسامبورغ ، ٤ مایس ١٦٤٣ ؛ بیسته‌رفه‌لدن تورستنسونه ، ١٢ مایس ١٦٤٣ ؛ تورستنسوندن راقوچی‌یه ، توپیچاثو ، ٨ و ١١ تموز ١٦٤٣ ؛ ره‌بنستوقدن تورستنسونه ، فوغاراش ، ١٠ و ٢٦ ایلول ١٦٤٣ ؛ راقوچیدن تورستنسونه ١٦ تشرین ثانی ؛ ره‌بنستوقدن تورستنسونه ، ینه اوتاریغ ایله ، وسائره .

اون بیك دوقه ترانسیلوانیا ویرکیسندن ماعدا بونك ایکی مثلی دیکر برویرکی ویدی وزیرایچون هدایای سنویه وعدایده رك ، یوقاری مجارستان حکمدارلغنی آلمق ایچون استانبولده مذاکره یه کیریشمش ایدی . سلطان زاده محمد پاشا ، قرارلاشدیریلان یکرمی بیك دوقه نك ایلك دفعه لکی تأدیه اولنوراولنمازبرات حکمدارینك کوندریله جکی جوابنی ویردی . زعامت وتیمار صاحبلری ، مجارستان حدودینه کوندرلمك اوزره چاغیرلدیلر . راقوچینك تصورات حریصانه سنك حصولی ، موراویا واوستریادن کچه رك ویانه قپولرینه قدر مظفرانه ایلریله مش اولان تورسته نسونك موفقیاتیله ده تسهیل اولنمش ایدی . لکن راقوچینك بوشیامب طرفندن مغلوب ایدلمسی وایمپراطورك سون معاهده سی تصدیقنامه سنك استانبوله ایصال ایتدیکی سفارتك برچوق زمان انتظاردن صوکره شوآره لق کلسی صورت احوالی دکشدردی . ایمپراطورك مأمورلری ، اوستریا منافعنه قازانیلان بوغدان پرنسی له پول طرفندن کوستریلن معاونت اوزرینه ، راقوچی بی بعدما التزامدن وازکچملری ضمننده حدود والیلرینه وهردرلوتعرضدن صرف نظر ایتمسی ایچون راقوچی یه امر ویرلمسی موفقیتنه نائل اولدیلر . اوستریا ایله راقوچی آره سنده ویانه ده عقد مصالحه اولندی ؛ شوشرطایله که اردل پرنسنك ایستدیکی اون درت قومیته لق [قضا] یرینه به تله نك مالك اولدیغی یدی قومیته لق قیدحیات شرطیله کندیسنه ترك اولنه جق ؛ بونلردن ایکیسی ، یعنی زاتماروسابوچ قومیته لقلری اولادی اوزرینه قابل ترك اولوب انلرطرفندن مدت حیاتلرنجه تصرف اولنه جق ؛ بونلردن ماعدا مجارستانده توقای ، تارچال ، ره که چ ، ئه چه د کبی برچوق املاکك تصرفی کندیسنه براقیله جق ایدی (۸ اغستوس ۱٦٤٥) . باب همایون ده یاقینده اون بش بیك دوقه یه ابلاغ اولنان ترانسیلوانیا ویرکیسنك اون بیك دوقه یه تنزیلی حقنده راقوچی جانبندن واقع اولان تکلیفه موافقت کوستردی .

سون مصالحه سنك تجدیدینی متعاقب ، باب همایون آوستریادن بر بویوك سفارت اعزامنی ایستمش ایدی ؛ آنجق راقوچینك حالی عهدنامه سنك بقاسنی هنوز مشکوك کوستردیکندن ایمپراطور ، استانبولده کی مقیم ایلچیسی شمیدك یرینه وولواتلی الکساندر غره یفانقلائویی تعیین ایتمکله اکتفا ایتدی که بو ایلچی بتون قاریشقلقلره ودیکرلری صیره سنده والانستاین اتفاقنه داخل اولمشدی . ترانسیلوانیا مصالحنك تسویه سی ضمننده راهب فه لدوار وسه له چه نیلی ژورژ ، غره یفانقلائویه ترفیق ایدلدی . سفیره ویریلن تعلیمات قلاع مضبوطه نك اعاده سی ومتقابلاً بر سفارت ایچون مذاکره ایتمسنی متضمن ایدی . کتیردیکی هدیه لر ، بیك اوچ یوز

نه‌کو قیمتنده برکموش صندوقدن عبارت ایدی : ایلیچنك حضوره قبولی کونی ، حسین پاشانك باشی برمزراق اوکنده پای تختك انظار تماشاسنه قونلدی (۱۰ حزیران ۱٦٤۳) . سلطان ابراهیم ، ایمپراطورك نامه‌سنه جواباً عثمان آغا واسطه‌سیله مکتوب کوندردی (۲ اغستوس ۱٦٤۳) . سه‌له‌پچه‌نی ویانه‌یه عودتنده پالاتینك [والینك] ایلیچیلری ژان‌سه‌مله‌کی واتیه‌ن‌خانقو ایله برابر ، راقوچی‌یه معاونتدن صرف‌نظر ایتدیرمك ایچون ، بودین والیسی موسی پاشا نزدینه عزیمته مأمور اولدیلر (نیسان ۱٦٤٤) (۱) . موسی، جواباً ، راقوچینك مجارستانی ضبط ایتمك ایچون دکل ، هومونایك کندیسنه آرابه‌جی و آرابه‌جی اوغلی وزوجه‌سنه فاحشه دیمك صورتیله واقع اولان تحقیرندن دولایی‌انتقام آلمق ایچون سلاحه صارلمش اولدیغنی ، وبونکله برابر ایمپراطورك دولته تابع پرنسلرله‌مصالحه حالنده بولنوب بولنمامسنك بودین والیسنه برتعلقی اولمیوب پادشاهك پشته‌ده ، صوفیه‌ده ، بلغراددده، اکره‌ده بولنان اللی‌بیك عسکریله بوتون روما ایمپراطورلغنه حدینی بیلدیرمکه مقتدر بولندیغنی سویلدی . راقوچینك آدملری میشل ماوره‌ر وبالتازار سه‌ده‌سینك خدعه‌لرینه غلبه ایتمك ایچون مجلس مشاوره کاتبی سانله‌ر ، فوق‌العاده سفارتله استانبوله کوندرلدی . نهایت ، بارون دوچه‌رنین ـ که یکرمی سکزسنه مقدم ویانه معاهده‌سی تصدیقنامه‌سنی حامل‌اوله‌رق بتون سفرانك‌برنجیسی اولمق‌اوزره موزیقه‌سی اوکده‌وبایراقلری کشاده‌استانبوله کیرمشیدی. ـ شمدی‌یه قدرکرت دفعه تجدید ایدیلن قومورن عهدنامه‌سنك بقاسنه چالشمق وبودین‌والیسی موسی پاشا طرفندن شدتله التزام اولنان راقوچینك تشبثاتنه قارشی اوغراشمق مأموریتیله باب‌هایونه اعزام اولندی. بارون دوچه‌رنینك کتیردیکی هدیه‌لر آراسنده صویی بیتدکجه آصمه ساعت کبی آناختارلرله قوریلور برچشمه، اوتوز کموش‌صحن، ینه کموشدن‌لکنلر ، ابریقلر جالب نظر دقت اولیوردی. (۲) بارون‌دوچه‌رنینك

(۱) موسی پاشا بوسنه ایچنده عزل اولنمش وخلفی عثمان پاشا بودینه وصولنی ۱۸٤٤ اغستوسده ایمپراطوره بیلدیرمشدر .

(۲) پیشکش کموشدن مصنوع برشادروان ایدی‌که قوم ساعتی کبی چوریله‌رك آشاغیدن یوقاری صو صیچرایوب تاسقفنی دوکردی ؛ ساعت مفتاحی کبی مفتاحلریله بوریلوب مناسب فسقیه‌ولوله‌لری وضع اولندقده کاه‌بر ، کاه‌اوچ ، کاه بش ، کاه اون‌بش دفعه‌دن زیاده‌صو صیچرایوب آقاردی؛ تمام صویی دوکدکده اول‌برجانبی دوندیریله‌رك ینه همان اول صوصنعت ایله صیچرایوب حبه‌سی ضایع اولمازدی ، وقوریلوردی ، ینه بوزیلوردی . بورمه میخلر ایله ساعت شکلنده ضابطه ورابطه‌لری وارایدی . بوشادروانك ماعدا اوتوز عدد سیم صحن که طلا ایله اندوده ایدی. کذلك برچینی ، برلکن وابریق‌که غلافلر ایچنده اوانیٔ فضه ایدی . نعیما ، ج ٤ ، ص ۹۹ و ۱۰۰ . (مترجم)

قبولی ایچون تعیین اولنان کون یاغمورلی اولدی . هدیه‌لر سرایه کوندرلمشدی ؛ چاوش باشی یوله چیقمسی ایچون سفیری صیقیشدیردی . سفیر یاغموردن دولایی مخالفت ایده‌رك چاوش باشی‌یه : « بویله چامور ویاغمور ایچنده هدیه‌لر اوقدر نظر دقتی جلب ایتمز؛ بنم ایچون دکلسه کندیکز ایچون بوراسمه‌یی تأخیر ایتملیسکز . » دیدی . الك اسکی چاوشلردن سربستی کلام ایله معروف اولان پیری چاوش بویله جواب ویردی : « آلای وهدیه‌لر کوزل برهواده ، فقط برهوادن زیاده خلقك انظارینه دها خوش کورینه‌جکنی بزده بیلیرز ؛ لکن، رسم قبول ایچون بوکونی تعیین ایتمش اولان پادشاهك سوزی دونمز . سزك برملاقات طلبنده بولندیغکز کندیسنه عرض ایدیلنجه « ــ سفیر خیلی زحمت چکمشدر ؛ اونك کبی باغچه‌لرده قیرلرده سربست یاشامغه آلشمش برآدم خانه‌نك دیوارلری ایچنده دها زیاده صیقلمامالیدر ؛ صالی کونی ملاقاته کلسین، اوندن صوکره راحتله سیاحتنه دوام ایدر . » سوزلرینی سویلك لطفنده بولنمشدر . شمدی پادشاه سزی بکلیور ؛ اکر سز بزم رجالرمزه موافقت کوسترمیه‌جك اولورسه‌کز اصراریکز صدراعظمك باشنك دوشمسنی موجب اولور. » سفیر : « ایستدیکیکز کبی یاپهم؛ لکن نی‌یویله صیقیشدیرماکز لازم کلمزدی » دیدی . پیری چاووش ، ترجمانك یاردیمیله سوزه باشلادی : « پادشاه سزی چوقدن بری بکلیور ؛ دها زیاده تأخر ایتمك ، سزك حیاتکزی تهلکه‌یه‌قویمق دیمکدر. سزی‌صقیشدیردیغمز سزك نفعکزه‌در». بارون چه‌رنین ؛ سلطان ابراهیمه آلمانجه برنطق ایراد ایلدی ؛ پادشاه ، آوستریاسرایینك کندیسنی کوندرمکده مدت‌مدیده تأخرایتمسندن دولایی تعریضات شدیده‌ده‌بولنه‌رق دیدی‌که : « بونه‌دیمکدر ؟ نیچون دها اول کلدیکز ؟ ایمپراطوریکز بیلمیورمی‌که بش‌سنه‌دن بری جلوس‌ایتدم ؟ بوحال ، دوستانه معامله دکلدر . باری، مذاکراته باشلامق ایچون مأذونیت کامله‌یه مالکمیسیکز ؟ » سفیره معاونته مأمور اولان مابینجیلر، حرکتلرینی پادشاهك‌سوزینه توفیق ایلدیلر؛ بر قاپانمسی ایچون اوقدر شدته اجبار ایتدیلر ، اوقدر عجله حرکتلر یاپدیردیلرکه درت بیك دوقه قیمتنده بر یوزوکی پارماغندن دوشدی . قبولك ایرتسی کونی برسرای ضابطی کله‌رك یوزوکی ایلچی‌یه کتیردی ؛ برکون اولکی قبولیله ایلك مأموریتنده‌کی قبولی آره‌سنده‌بولنان فرقدن‌شکایت کوسترمکدن کندیسنی منع‌ایده‌مدی. اون‌کون‌صکره، چه‌رنین مطالبنی تحریراً عرض ایلدی . بوتکلیفات شونلر ایدی : متقابلاً مطنطن برسفارت ارسالی ؛ اسوچ ایله اتفاقی قطع ایتمسی ایچون راقوچی‌یه امرویرلمسی ؛

سونده تجدید اولنان مصالحه‌نك تصدیق وبر حدود قومیسیونی تعیینی . بو مطالب مختلفه قبول اولندی ؛ لکن وداع قبولنده بیت مقدس اناختارلری حقنده سرد ایلدیکی مطالب رد اولندی . بالذات [حضرت] پیغمبرك تملکنی روملره براقمش اولدیغی محال مقدسه‌نك اونلردن آلنه‌میه‌جغی جوابی ویرلدی . روملر ، حق تملکلرینی [حضرت] پیغمبرك اعطاایتدیکی زعم اولنان ویدی سنه مقدم استانبولده تجدید ایدیلن عهدنامه‌یه بنا ایدیورلردی .

١٦٤٥ بهارنده چه‌رنین ، ابراهیم پاشا نامنده بر سفیر ترفیق اولنمش اولدیغی حالده ، ویانه‌یه دوندی (١) . ایمپراطور بوایلچی‌یه کندیسنك ومعیتنك بیه‌جکی ایچون ایکی یوزفلورینلك ذخائر واشیای متنوعه وایکی یوز اوتوز فلورین نقدتعیین ایلدی (٢). باب همایونك آوستریایه دوستانه نمایشلری وراقوچینك انتریقه‌لرینك کسلمسی وندیك ایله بر محاربه‌نك اشتعالندن نشأت ایتمش اولمق لازم کلیرکه بونك سببی وصور جریاتی کله‌جك کتابده نقل ایده‌جکز .

---

(١) چه‌رنین ، ٥ مارت ١٦٤٥ تاریخیله ایمپراطوره یازیور که : « Dan ich bis hero dreyen R. Kaisern getreulichen zur hechster Regulatur gedient und niemals von dessen lebichsten Erzhaus gewichen, wie auch alhier grossen namen verlassen, und solite ich anjezo in E. M. Diensten zu Konstantinopel die Suppen verschütten, das wolle Gott nit. »

(٢) چه‌رنینك اعتمادنامه‌سی جوابلری شرق انجمن دانشی‌الشاسنده مندرجدرکه پادشاهك جوابی ٧ وصدراعظمك جوابی ٢٢ نومروده‌در. رئیس افندینك انشاسنده دخی ٥٢ نومرو ایله مندرجدر . مقیم ایلچی شمید طرفندن یازیلان وبوکتابده ذکر اولنان متعدد راپورلردن ماعدا یکه بو ایلچینك ؛ ختام مأموریتنه دوغری ، ؛ ایمپراطوره تقدیم ایلدیکی عمومی راپوردن بحث ایتملی‌یزکه ، تاریخ ایچون خزینهٔ اوراق ، مجموعه‌سنك یکرمنجی سنهٔ انتشارنده مارت مجموعه‌سنده موجوددر .

سلطان ابراهیمك حیات سفیهانه‌سی. — قیزلرآغاسنك اسارتی . — «پادرواوتومانو». — کریدآطه‌سنك تعرینی وتاریخی. — آیاتودوری‌وحانیه‌نك تسخیری. — استانبولده وقایع. — صدراعظمك عزلی . — قاپودان پاشانك اعدامی . — متعدد کلیسالرك جامعه تحویلی . — انکلتره وفرانسه ایلچیلری . — ایمپراطورك مقیم ایلچیسی غره‌یفانقلاو . — صدر اعظمك ایمبرمت ، مکریل ، بوغدان ، اردل بکلری حقنده‌کی معامله‌سی ؛ قریم خانی ، لهستان ، روسیه . — شایان تخطر خط همایون . — سردار محمد پاشانك کریده وفاتی ، فضلی پاشانك دوکونی. — مولد نبوی قرائتی . — جنبی‌خواجه‌نك ادباری. — قاضیلقلرك، والیلکلرك صاتیلیشی . — ساخته‌آبازه . — قریده، قبریده، اناطولیده قاریشیقلقلر. — صدر اعظم صالح پاشا . — حرم سلطنتی و ابراهیمك دوکونلری . — حمید ، سیواس ، بغداد عاصیلری . — قندیه محاصره‌سی . — عمار زاده‌نك اعدامی . — واردار پاشانك کوپرولو پاشا ایله جنکی و باب همایونك سیاستنه قربان اولمسی . — کلیسك سقوطی . — قریم خانلری علیهنه لهستان وروسیه‌نك شکایتلری . — سمورکورك وعنبر ویرکیسی. — والده سلطانك نفی . — علائم نجومیه و حرکات ارضیه . — یکیچریلرك و علمانك اورته جامعده اجتماعی وصدراعظمك عزلی طلبلری. — احمدپاشانك اخناق . — سلطان ابراهیمك خلعی ، حبسی ، قتلی .

متمادیاً تجدد ایده‌کلن آرزولری هرآن یکی برذوق آرامقده اولان سلطان ابراهیم ، قوهٔ مخیله‌سنك ایجاد ایده‌بیلدیکی وقدرت سلطنتك استحصالنه مساعد اولدیغی هر درلو احوال سفیهانه‌یه غرق اولوب کیتمکده ایدی . پادشاهلغنك بدایتنده نسل عثمانینك ممثل یکانه‌سی بولندیغی وقت بتون وزرا ، نسوانه تمایلاتی تشویق ایله کوزل جاریه‌لر تقدیمنده بربرینه رقابت ایتمکی وظیفه عد ایتدیلر . کندیسی‌ده شهر خارجنده آت ایله برکزتی یاپدیغی ویاخود براکلنجه‌یه کیتدیکی زمان ، اولاد احسان ایتمسی ایچون جناب حقه دعا ایتمك اوزره قاپوجیلره درت بش کیسه پاره ویررردی . التی قدر شهزاده‌نك تولدی بی نسل اوله‌رق ثولمك حقنده کی قورقوسنی ازاله ایتمکله برابر اذواقه میلنی اصلا آزالتمادی؛ قادینلرك تأثیری قوت بولدقجه‌ده کندی قوتی ضعف بولدی . یکرمی درت یاشنه کلمش اولان حرارتلی وبنیه‌سی قوتلی دلی قانلی برچوق نسوانه مالك بولندیغی وقت قوای طبیعیه‌سی حد اعتدال بیلمین آرزولرینه اوقدر صادقانه خدمت ایدردی‌که فراشنی یکرمی درت ساعت ایچنده بربرینی تعقیباً یکرمی درت جاریه زیارت ایده‌بیلیردی . (۱) بو درلو افراطلرك عواقبندن بتون بنیه‌سنك متأثر اولمسی

(۱) زبده ، ق . « حتی قان کلدی .»

تأخر ایتمدی . نتیجهٔ سفاهت اولهرق دوچار اولدیغی ضعف و ابتلای حزن واضطرابات سائره حقنده رأینه مراجعت ایلدیکی طبیب حمال زاده افندی، کندیسنه اعتدال واستراحتدن باشقه برعلاج توصیه ایتمدیکی جهتله نظردن سقوط ایله بیوك آطهیه نفی اولندی . حمال زاده‌نك منصبی ـ شبهه‌سزکه دها مدارات آشنا برعلمه مالك اولان ـ عیسی افندیه ویرلدی . سلطان ابراهیم هرشیدن زیاده قادینلری، قوقولری، کورکلری سوردی. اونك ایچون حرم دائره‌سی روایح طیبه نشرایدر کوزل ویومشاق کورکلرله مزین برفراش صفادن باشقه برشی دکل ایدی . جاریه، عنبر ، کورك صاتین آلنه‌جق وقت هیچ پاره حسابی قیدنده اولمازدی؛ دورهٔ سلطنتنده جاریه‌لرك قیمتی اوقدر آرتدی که هیچ بری بش یوز غروشدن آشاغی صاتلماز ، الك کوزللری ایسه ایکی بیکه قدر چیقاردی. قوقلادیغی ، یاخود اعصابنه قوت ویرمك ایچون قاپنار قهوه ایچنده حل‌ایتدیکی عنبرك مثقالی اون بش‌یکرمی غروشه قدر آغیر بهایه چیقدی . برکیجه ، کچ وقت حرمده عنبر بولنه‌مادی ؛ سرای امراسندن بری غلطه‌ده‌کی برانکلیز تاجرنده هرمی‌الشکل بر عنبر پارچه‌سی اولوب عمرنده بوندن دها بیوکنی کورمه‌مش اولدیغنی سویلدی . درحال غلطه‌یه کوندریلن آدملر، تاجری خوف وخلجان ایچنده اویقودن قالدیردیلر ، وهنوز صباحه ایکی ساعت وار ایکن سرای قاپوسنه کتیردیلر. انکلیز طلوع شمسه انتظار ایتمکه مجبور اولدی؛ لکن اوندن صوکره حضور شاهانه‌یه قبول اولنه‌رق عنبر پارچه‌سنی پك فائده‌لی برصورتده، یعنی اون اوچ بیك غروشه صاتدی . ابراهیم کورك اسرافنی اودرجه‌یه کوتوردی که سیریاسنجابی، واشاق، قاقم موده‌اولدی، سمورك قیمتی اون مثلنه چیقدی . پادشاهك قادینلره، عطریاته ، مکلف روبه‌لره ، اویونه ابتلاسی کیتدکجه آرتدی. سلطان ابراهیم ـ تزاکتلری، رونقلری، دلجو قوقولری ایله قادینلرك مثالی اولدیغی ایچون ـ چیچکلری سوردی . عمامهٔ شاهانه‌نك زینت معتاده‌سی اولان مجوهر ایکنه‌لی سورغوچ یرینه صاچلرینه، قولاقلرینك آرقه‌سنه چیچکلر طاقاردی ؛ بو ایسه عثمانلیلرجه خوش کورونمزدی .

ابراهیم، دم اذواق ایچون ایچی طیشی سمور ایله مزین برلباس ایجادایتدی؛ یالکز کندینه مخصوص اولمق اوزره دیکر برلباس دها اختراع ایلدی که احجار ثمینه ایله مزین قوپچه‌لرینك هر بری سکزبیك غروش‌طوتاردی. نسوان حرمك احتشام البسه‌سی، اوزمانه قدر واو زماندن بری کورلمش اولانلری خوفده براقدی ؛ الك کوزل انکلیزچوقه‌لری، الك یومشاق فرانسز ایپکلیلری ، الك قیمتدار

وندیك قطیفه وصیرمه‌لی جوقه‌لری سرایده کوزلری قاماشدیره‌جق برسماحت ایله مبذول ابدی . آق دکز بوغازینه اقمشهٔ نفیسه ایله مالی برکمی کلدیکی استانبولده ایشیدیلنجه، اکر بالتصادف شمال روزکاری دخولنه مانع اولورسه پادشاهك جاریه‌لری آرزو اولنان کمی‌یه مخصوص آدملر کوندررلر وبونلر امتعه‌یی پاره ویرمه‌دن جبراً آلیرلردی. انکلتره ایلچیسی، ملتدن برقاچ انکلیز تاجرك اوغرادیغی بودرلو تعرضاتدن دولایی تضمینات آلمق ایستدی. شرقده، مأمورلرك مظالمنی، انظار خلقدن مستور اولان، حکمدارك حضور شوکتنه ایصال ایچون، قولك مراجعت ایده بیله‌جکی ایکی واسطه واردر. وقتاکه شاه ، یاخود پادشاه ، آتنه بینه‌رك سرایندن چیقار، مظلوم کاغددن معمول برقاقتان ایله عرض وجود ایلر . دیمکدرکه کاغد قاقتانلی شخصك شکایتلری بونك اوزرینه یازیله‌جق اولسه صیغشدیرمق ممکن دکلدر؛ یاخود باش اوزرنده یانار برقاوس ایله عرض وجود اولنورکه شرقیونك لسان مجازیسنه کوره انتقام ایسته‌مك اوزره آسمانه یوکسه‌لن فریاد آلامی مصوردر (١) . انکلیز ایلچیسی، خشونت سزلغنی اظهار ایچون بوایکنجی صورتی اختیار ایلدی . لیماندہ بولنان اون اوچ کمینك طوپلرینی آلدردی ، لومبارلرینی قاپاده‌رق سرنلرینه‌قانوسلر یاقدردی . بوصورتله دونانمش اولان‌شوکوجوك فیلو، سرای اوکنه تیمور آتدی . بولوامع متموجه‌یی اك اول کورمش اولان کمرك امینی‌همان‌صدراعظمه خبرویردی. صدراعظم، انکلیز تاجرلرینك مطلوبلری اسعاف اولنه‌جغنه مواعید مطمئنه ایله کیلره مأمورلر کوندرمکه شتاب کوستردی . ایلچی، وطنداشلریله مشورتدن صکره آتشلری سوندرتدی؛ کیلر سرایدن کورلمکسزین، یاخود کورلمك ایستنلمکسزین غلطه‌یه دوندیلر (٢) .

---

(١) دودآهلری کوکلره چیقمقده اولسندن کنایه اولمق اوزره ، مظلوملرك باشلرینه حصیر قوبه‌رق طوتوشدرردقلری « باشمه حصیریاقارده شکایت ایدرم » طرزنده اسکیدن قالمش برتعبیردن‌ده آکلاشیلیر . (مترجم)

(٢) « یدی پاره انکلیزقالیونی غلطه اوکنده دریا اورته‌سنده آق بایراق دیکوب اطراف سفینه‌ده هرانکلیزبرربا‌قراج زفت یاقوب غیرمعهود وضع ایله‌جانب سلطنته بثشکوی کوسترديلر. مکرالای‌بیك غروش مقابله‌سنده عهدنامه ویریلوب یوزده اوچ کمرك ایله اکتفا مشروط ایکن یوزده آلتی‌غروش ایستنوب وتقریباً اون بش بیك غروشلق متاعلری اشترا ایله اقچه‌سی تأخیر اولندیغندن غیری حربده آنفاریه شکنده‌کیتملری فرمان بیورلدیغندن متأذی اولوب جمله‌انکلیز طائفه‌سی بالیوسلریله سفینه‌لره کیره‌رك لسان‌حال ایله (اوزریمزدن بو مظالم رفع بیورلسون، یاخود سفینه‌لریمزله عموماً آتشلره یانارز) دیمك ایسترلرایمش. بعدالاستفسارمعلوم همایون‌اولدقده چاوش‌باشی کوندریلوب علتلری ازاله وارضا اولندیلر » ، نعیما، ج ٤ ، ص٢٧٢و٢٧٣ . (مترجم)

سلطان ابراهیم، قادینلرله کچیرمدیکی زمانی کمانجی، ترمپته جی کبی مغنیلره ورقاصلره تخصیص ایتمشیدی. بك نشئه لی بروقتنده احمد نامنده برجنکانه صویتاری بی یکی جری اغاسی نصب ایتمش وبر محاصره ایله بر محاربه تصویر ایدر کورموصللی اوغلی نامنده بر آتشبازه قابودان پاشا عنوانی ویرمش ایدی. لکن احمد وموصللی اوغلی احسان اولنان بو مخاطره لی شرفلری - یکی چریلر و کمیجیلر طرفندن پارچه پارچه ایدیلهجکلرندن بحق قورقه رق - کندیلرینك سلامتی ایچون رد ایلدیلر. بونکله برابر، محمد رابعك جلوسنده، توجیه اولنمق ایستنیان مقاملری قبول ایتدکلری ایچون دکل، مجرد سلطان ابراهیمك بویله برنیتده بولنمش اولدیغی ایچون حکومت قادرغه لرنده کورکه اورلمقدن قورتیلهمادیلر. ایشته سلطان ابراهیم، کوندوزلرینی بودرلو آدملر رفاقتیله کچیردی؛ کیجه لری، اوکنده مشعله لر، داود پاشا سرایندن چیقوب شهرك سوقاقلرینی دولاشیر، ودائما بریردن بریره، برصفادن بر صفایه انتقال ایده رك بیوك سرایه کیدردی. حرم نسوانندن یدیسی خاصکی عنوانی آلمش، ومؤخراً بوعنوان، مشهوره «تللی» یه اختصاص ایلمشدر. بویدی التفات دیده دن هربرینك سرای مخصوصی، کدخداسی بولنور، هربری «پاشماق بهاسی» اولمق اوزره بر سنجاغك وارداتی آلیر، کندیلرینه احجار سمینه ایله زینت دار صندالر، آرابه لر تخصیص ایدیلیردی. پادشاهك منظور نظر التفاتی اولان سلطانلردن [قادین] باشقه کذلك التفات کرده سی جاریه لر وار ایدی که بونلرك الك شهرتلیلری «شکر پاره» و «شکر بولی» ایدی. سلطانلرك پاشماق بهاسی اولمق اوزره سنجاقلر بولنور (۱)، جاریه لر ایسه الك بیوك خدمات دولتك فروختنی انحصار آلتنه آلیرلر ایدی. سلطان ابراهیم، اذواقنی متمادیاً تبدیل ایتمکله برابر قوهٔ مخلیه سی ینه استیفای حظوظ ایده مه مش بولنوردی. برکون اسکدار جوارنده آت ایله کزرکن ذوقك درجه سی شکلك وسعتیله متناسب اولمسی لازم کله جکنی تصور ایده رك الك زیاده جسیم الجثه والك زیاده شیشمان برقادین تحریسی ایچون درحال مأمورلر کوندرلدی؛ غایت ایری یاپیلی برارمنی قادین بوله رق سرایه کتیردیلر. بویکی التفات دیده، پادشاهك نظر لطفنده اوقدر سریع برصورتده تزیید اعتبار ایلدی که

(۱) زبده، ق ۳. بوتفصیلات حقنده هیچ بروثیقه - پدرینك وفاتندن صوکره خدمهٔ سلطانی عدادینه قید اولنه رق سرایك احوال خصوصیه سنه شاهد بولنمش اولان - نصوباشا زاده اوغلنك اثرندن زیاده ایضاحلی وشایان وثوق دکلدر. مطلع اولدیغمز تفصیلات باشقه دها تفصیلات یازمش اولمسی ملحوظدر؛ چونکه دره سد کتبخانه سنه مودوع کندی الیازیسیله محرر نسخه ده اوچنجی ورقه نك ایکنجی صحیفه سنك نصفی بیر بلمشدر.

ازوقت ظرفنده بتون رقیبه‌لرینی کچدی . شام ایالتنی ایستیوب آله‌رق بر وکیل واسطه‌سیله اداره ایتدی . لکن والده سلطان ، ارمنیه‌نك هرکون آرتان نفوذینه حسد ایده‌رك برکون کندیسنی برضیافته دعوت‌ایله اخناق ایلدی. پادشاه ، برنزول صاعقه زور ایله ترك حیات ایتمش اولدیغنه قناعت ایله برابر ضیاعندن دولایی اصلا متسلی اوله‌میور کورندی .

سلطان ابراهیمك جلوسنده سرایك الك مهم موقعلرندن بولنان وصفا اسیری بر پادشاه زماننده البته تأثیری مزداد اوله‌جق‌اولان قیزلراغاسی موقعی‌اختیار خادم سنبلده (۱) ایدی . سنبل ، خادملرده الك زیاده کوریلن براسمدر؛ چونکه بونلره سنبل ، لاله ، نرکس کبی چیچکلرك ، یاخود عنبر ، مسك ، کافور کبی عطریاتك آدلری ویرلمك معتاد اولمشدر . اکلاشلدیغنه کوره قادینلرده ، محافظه‌لرینه مأمور خادملرك چهره‌لرینی کورمکدن حاصل اوله‌جق تأثیر ناملایمه اسملرینك خاطره کتیره‌جکی افکار نشئهٔ بخشا ایله مقابله ایدلمك ایستنلمشدر . اختیار خادم سنبلك برحرمی وار ایدیکه ایضاحه حاجت اولمادینی وجه ایله بالطبع زوجنه برفائده‌سی اوله‌مازدی ؛ آنجق خادملرك تزوج ایتملری ، بك اسکی زمانلردن بری شرقده یرلشوب قالمش افکاره کوره ، بولندقلری موقع رفیعه مناسب بردبدبه حکمنده‌در. عرب، عجم، ترك روایات منقوله‌سنه نظراً فرعونك خزینه‌دار اعظمی «پوتیفار» ده برخادم ایدیکه بوحال زوجه‌سی زلیخانك کوزل یوسفه عشق سوزانی(۲) تمامیله ایضاح ایدر. ایرانده « شهنشاه » سرایننده یالکز سرای وحرم کدخدالقلری دکل، باش خزینه‌دارلق وباش مابینجیلك‌ده یالکز خادملره ویریلیردی ؛ چونکه عادات قدیمهٔ شرقیه‌یه کوره خزینه اوطه‌سی یاتاق اوطه‌سنك یانندہ بولنور ، وبو دائره‌لره دخول ایچون خادملردن باشقه‌سنه مساعده ویریلمزدی . سرایك الك بیوك درت منصبنه خادملردن باشقه‌سنك تعیین اولنه‌مامسنی تضمن ایدن بواصول‌قدیمهٔ شرقیه ، باش مابینجیلك مقامی مستثنی اولمق اوزره ، عثمانلیلره دخی انتقال ایتمشدر . زیرا سرایك بیوك مدیری (قاپو اغاسی) ، حرمك مدیری (قیزلر اغاسی) ، پادشاهك خزینه‌داری (خزینه‌دار) مطلقا خادمدر. شوبیوك مأمورلرك نزد شاهانه‌ده نائل محرمیت اولمق ایچون دوچار اولدقلری محرومیت، خصوصیله نقصان اعضایه بدل

(۱) هامه‌ر، بوخادمه « سنبللو » نامنی ویریورسه‌ده بزم تاریخلرده هپ « سنبل‌اغا» دیه مقید اولدیغندن ترجمه‌ده دوغروسی اختیار اولندی . (مترجم)

(۲) آلمانلرك (عشق‌سوزان) تسمیه ایتدکلری Lychnis chalce donica چیچکی‌شرقده « حسن یوسف » اسمیله معروفدر .

قوای معنویه‌یه مالك بولنورلر ایسه ، وزرانك دوائر داخلیه‌یه اولنلر کبی سربست حق دخوله نائل اولمامارینه مقابل برتسلیت عداولنه بیلیر. خادملرله قادینلر آره‌سنده، یاخود دائره‌نك دها زیاده تحدیدیله ، پادشاهك نظر التفاتنده‌کی قادینلر و والده سلطان آره‌سنده‌کی تفوق مسئله‌سی رقیبلرك درجهٔ مهارتی و یاخود حکمدارك طبیعت وهوساتی ایله حل اولنمشدر . پادشاه اوزرنده اجرای حکم ایدن قادین (والده ویاخود التفات دیده) خادملرك رئیسی ایله حسن امتزاج ایتدکجه حرمك راحتی تحت امنیتده‌در؛ لکن، سلطان ابراهیم کبی مبتلای اذواق برحکمدارزمانده التفات دیده نسوان افکار شاهانه‌یی تسخیر ایچون بربریله، یاخود والده سلطان‌ایله اوغراشیرلر ایسه اکثریا خادملر رئیسی (قیزلر اغاسی) مغلوب اولان طرف ایله برلکده سقوط ایدر . سنبل اغاده بوحاله اوغرادی . ابراهیمك جلوسندن آز صوکره ، درت یوزاللی غروشه برکوزل جاریه آلمشدی ؛ بونی قیز اولمق اوزره آلدیغی حالده برارکك چوجق دنیایه کتیردی؛ اوجاریه‌یی، بوصیره‌ده دوغمش اولان شهزاده محمدك سوت ننه‌لکی ایچون توصیه ایتدی . ابراهیم، کنج سوت ننه‌نك چوجغی ایچون اوقدر محبت حس ایتدی‌که علناً کندی اوغلنه ترجیح ایلدی . پادشاهك بوتمایلی، ایلك اوغلی اولان شهزاده‌نك والده‌سنی کرك جاریه ، کرك حامیسی اولان سنبل اغا حقنده دوچار انفعال ایتدی . بر کون سلطان ابراهیم قادینلری وچوجقلریله برلکده ـ بونلری بربرینی متعاقب حوضه آتمقدن عبارت اولان ـ سودیکی اکلنجه ایله اشتغال ایدرکن خاصکی سلطان اوغلنك سوت ننه‌سی حقنده مدت مدیده‌دن بری صاقلادیغی کینی الفاظ محقرانه ایله اظهار ایتدی . ابراهیم، برضربهٔ حدت ایچنده، اوغلی محمدی خاصکی سلطانك آغوشندن چکدی ، شتم ایده‌رك برآتدی‌که درحال امدادینه یتیشمه‌مش اولسه اوراده مطلقا تلف اولهجق ایدی . شهزاده‌نك اثنای سقوطده جریحه‌دار اولان آلتنده ـ بدرینك وحشیدکنه ناقابل ازاله بردلیل اولمق اوزره ـ جریحه‌نك اثری قالمشدر . قیزلر اغاسی، بوکبی احوال ایچنده، مأموریتنك موجب فلاکت اولهجقنی دوشونه‌رك حج ایچون مکه‌یه کیتمك وحرم مدیرلرینك انزواکاه معتادی اولان مصره چکلمك اوزره مساعده ایستدی . خادملرئیسی موقعی طاش یاتاراغایه(۱) ویرلدی . سنبل اغا ، اوج پادشاه زمانده جمع ایتمش اولدیغی خزینه‌لری ، جاریه ایله اوغلنی قاهره قاضیسی تعیین اولنمش اولان بروسه‌لی محمد افندی‌یی، دیکر برطاقم حجاج آله‌رق رئیس ابراهیم چلبینك یکی انشا ایتمش اولدیغی برسفینه‌یه راکب اولد

(۱) طاش یاتار علی اغا . نعیما ، ج ٤ ، ص ۹۲ ؛ روضة‌الابرار، ص ٦۲۵ . (

سنبل اغا اوقدر عجله ایله کیتدی که کمینك تمامیله تجهیزینه انتظار ایتمدی ؛ بونك درونده آنجق درت طوپ قونلمش ، دیکر ایکی کمی ایله یدی قایق برابر اولدیغی حالده یوله چیقمش ایدی. آلتی مالطه قادرغه‌سی بونلری تعقیب ایده‌رك قارفاتوس آچیقلرنده کیلره تعرض ایتدیلر. ابراهیم چلبی وسنبل اغا اوروشه‌رق تلف اولدیلر. خادمك خزینه‌لری، اوتوزقادین، اوچ یوز اللی اسیر، قاهره قاضیسی، سوت ننه‌نك جوجغی عالیلره شکار اولدی (۱) . قاضی ایله جوجق مؤخراً مختلف یوللرله شهرت قازانمشلردر. قاهره قاضیسی فدیهٔ نجات ایله قورتیله‌رق درجه‌درجه شیخ الاسلاملق مقامنه قدر چیقمشدر . مالطه‌لیلرك عثمانلی شهزاده‌سی دیدکلری سوت ننه اوغلی مالطه طریقتنك وپادشاهك مصرفیله (۲) بویودیله‌رك دومینیکن پاپاسی روبه‌سنه کیردی ، وعثمان خاندان سلطنتی نسلندن اولمق اوزره « پادرو اوتومانو » (۳) نامیله بتون اوروپانی دولاشدی . بوآدم، اوروپا مورخلرینك عثمانلی شهزاده‌سی اولمق اوزره استحاله ایتدیردکاری اوچنجی سرسریدر ؛ احتیاج زمانده تخت عثمانی یه مدعی چیقارمق اوزره بودرلو ظنونی ترویج ایتمك اوزمان حکمدارلرینك سیاستنجه مهم برشی ایدی. اوتوزسنه مقدم برروم قادینك « یحیی » تسمیه اولنان اوغلی سلطان احمد اولك برادری اولمق اوزره اورته‌یه چیقه‌رق بو صفتله وارشوه‌نی ، پراغی، فلورانسه‌یی، ناپولی‌یی رومایی زیارت ایلمشیدی. اون‌بشنجی عصرده دخی فاتح سلطان محمدك کویا اوغلی اولان برشخصك پاپا اوچنجی قالیکستك الیله تعمید ایدلمش، ایمپراطور اوچنجی فرهدریق طرفندن غایت مساعده کارانه برصورت قبول کورمش، هپ سیاحلرنده اوکا رفاقت ایتمش، لهیتا نهری اوزرنده بروك اراضیسی واردانه نائل

(۱) ابراهیم چلبی رئیسك سفینه‌سی اغانك عجله‌سندن طوب وباروتی وسائر الات حربیه‌یی تکمیل ایده‌میوب یالکز اون طوب قویمشدی . بونك اموال کثیره ایله تدارکسز جیقدیغنی خبر آلان التی مالطه چکدیرمه‌سی کریده اختفا ایله منتظر اولدیلر . بونلرك کمی‌یی یکلمکده اولدقلری ردوسده سنبل اغایه خبر ویرلدی ؛ ردوسلیلر برمدت آرام ایتلرینی سویلدیلر ، سفینه رئیسی دخی بومالطه کیلریله‌باشه چیقیله‌مایه‌جغنی اخطارایلدی؛ سنبل اغا ایله قاضی افندی ابرام ایده‌رك یوله چیقدیلر . کریده وارلدقده دشمن کیلری ظهور ایده‌رك اغا ورئیس شهید وقاضی ایله سفینه‌ده بولنان التی یوز کشیدن صاغ قالان التمش کشی اسیر اولدی . کمی‌ده ضبط ایدلدی . قاضی بو وقعه‌دن طولایی « اسیری » لقبنی آلمشدر . نعیمادن تلخیص ، ص ۹۳ . (مترجم)

(۲) یوقره‌نك بزم تاریخلرده محل تطبیق یوقدر ؛ « سوت ننه‌نك اوغلی » مسئله‌سی اساساً صحیح اولسه بیله تربیه‌سی ایچون طرف پادشاهیدن پاره صرف اولنمسی اوروپالیلرك یوسرسری اوزرینه قوردقلری افسانه‌نك فروعندن اوله‌جقدر . (مترجم)

(۳) یعنی « عثمانلی پاپاسی ! » (مترجم)

اولەرق هوهه نفلدعائلەسندن برقیز آلمق اوزره ایکن فوت اولمش اولدیغنی کوریبورز؛ ایمپراطورك التفاتی، پادشاه ایله کویا قرابتی، پاپا ایله قرابت معنویه‌سی جهتیله مشهور اولان بوسرسری تاریخده « قالیکستوس اوتومانوس» اسمیله معروفدر.

مالطه دونمامسی، سنبلك کیلرینی ضبط ایتدکدن صوکره، پکسماد آلمق و آتلری چیقارمق ایچون ، اوزمان وندیکلیلر النده بولنان کرید جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده قالیسمه‌ن لیمانینده تیمورلەمش ایدی . بوحال، پادشاهك جمهوره اعلان حربه قرار ویرمسنی موجب اولدی؛ وندیکه اعلان حرب ایدمسنی سلحدار ایله قاپودان پاشا چوقدن بری تشویق ایدیبورلردی؛ دوغریدن دوغریيه مالطه‌لیلر علیهنه اولمایان بوانتقام ، پادشاهك مقاصد سیاسیه‌سنه دها موافق کلیوردی : زیرا کریدك فتحی مالطه‌نك فتحندن دها قولای ایدی؛ بونکله برابر عثمانلی آتلرینك قالیسمه‌نه چیقارلمسی پادشاهك کرید طوپراغی اوزرنده نائل مظفریت اولەجغنه یا کلماز بر اشارت عد اولندیغندن خلقی کرید جنکنه تشویق ایچون سبب کافی ایدی . ردوسك وقبریسك فتحلرندن آز وقت مقدم هرایکی آطه‌یه برعثمانلی کیمسه یاناشەرق آت چیقارمش ایدی. دولت عثمانیه ووندیك آره‌سنده خصومتك تجددی صیره‌سنده دخی اوحال واقع اولدیغندن افکار عامه عثمانلی آتلرینك پامال ایتدکلری طوپراق دین اسلامك محافظلرینه عائد اولمق لازم کلەجکنه حکم ایدەرك کریدده عثمانلی اردوسنك قریباً نائل مظفریت اولەجغنی استدلال ایتدی . بوتاریخده کوردك که قبریس جزیره‌سنك فتحی ارزوسنی ، سلیم ثانی‌یه یهودی دون ژوزف نامی القا ایلمشدر. کریدك دولت عثمانیه‌یه انتقالی‌ده، ، الماچیاده ورانه دنیلن محل خلقندن ایکن یوسف نامیله قاپودانلق مقامنه قدر ارتقا ایدن ژوزف ماسقوویچ اسمنده براجنبینك تشویقاتندن منبعثدر. ورانا ایله زارا و سه‌بنیقو آره‌سنده کی اراضی‌یه رعایت اولمق اوزره متصرف بولنان علی اغانك کوله‌سی اولەرق طوغمش بولنان ژوزف ماسقویچ، حیاتك ایلك زمانلرنده خیلی مشقتلر کورمشدر؛ نادین بکی سنانك آخور خدمتکارلغنده ایکن اوقدرضرورت ایچنده ایدی که برکون اختیار برقادین ، حالنه مرحمتله برچفت آیاق قابی ویردی. بوسنه سرایده اقامتی اثناسنده ، جهره‌سنده کی آثارصباحت وذکا، اورادن کچن برقاپوجی باشینك نظردقتنی جلب ایتدی . اونك واسطه‌سیله، کوندە یدی اچه ایله سرای قاپوجیسی خدمتنه کچەرك مؤخراً بلطه‌جی، بوستانجی اولدی. پادشاهك نظر الطافنده سلحدار مصطفانه خلف اولەرق صدر اعظم مصطفی پاشانك اعدامندن صکره وزارته وقاپودان پاشالغه تعیینیله تزییدشان

ایلدی . ایلك افندیلری اولان علی وسنان بکلره ویردکاری یاکلش معلومات ایله وندیك حقنده کی خصومتی تزیید ایدییورلردی . نادیده کندیسنه آیاق قابی ویرمش اولان ولیهٔ نعمته جزای احسانی اولمق اوزره بش یوزغروش کوندردیکی کبی مسقط رأسی اولان وراناده برجامع انشاسنی امر ایتمشیدی . جامعك اوزرینه دوشنه جك کره میدلرك پولیادن می، یوقسه مجارستاندن می کتیریله جکی سؤال اولنمسی اوزرینه ایجاب ایدن کیره میدلری وقتنده بالذات کتیره جکی جوابنی ویردی . وندیك بالیوزی بوجوابی، دیوانه، نقض صلحه دلالت ایدر برسوز اولمق اوزره عرض ایلدی ؛ یوسفك وندیك علیهنه کینی برقات دها اشتداد ایلدی، وسنبل اغا کیلرینك ضبطی جمهور حقنده کی سوء نیتنك حصولنه بروسیله اولدی . جزیره نك فتحی حقنده ویردیکی رأیی اجرایه هرزمان حاضر بولنان یوسف ظاهراً مالطه اوزرینه جمع اولنان قوای بریه وبحریه نك سردارلغنه نصب ایدلدی؛ پادشاهده، الطاف سابقه سنه علاوه اولمق اوزره هنوز ایکی یحق یاشنده اولان فاطمه نامنده کی قیزینی نشانلادی. بهارك ایلك کونلرنده قوهٔ معاونه بریله برلکده سلانیکده بولنمسلری ایچون روم ایلی بکلربنه امر ویرلدی . دولتك آسیا قطعه سنده قسطمونی صاروخان ، حمید ، تکه ، آنقره ، آیدین ، قیر شهری ، نیکده ، آق سرای سیواس ، چوروم ، اماسیه ، بوزادوق [یوزغاد] سنجاق بکلری ساقیز قارشیسنده چشمه لیمانده طوپلانمق ایچون فرمان آلدیلر . استانبولده دونانمایه اون بش بیك قنطار باروت ، اللی بیك کوللە ، اللی بیوك طوپ ، قازمه ، کورەك ، هر درلو محاصره ادواتی قونلدی . غرب اوجاقلری دایبلری (عساکر محایه رئیسلری) ـ که فکر نزاع جویانه لریله صوك زمانلرده باب همایونك خشونت سزلغنی دعوت ایتمش ، وکندیلرینی دائرهٔ انتظامه ارجاعه مأمور اولان والیلری اطاعته بدل محبوس ویا رهن اولمق اوزره آلیقویمش ایدیلر ـ پادشاهه ، خدمتلرنده صداقتلرینی عرض ایتمك اوزره ایلچیلر کوندردیلر . دایبلرك صوك کوندردکلری آدملر سلطان ابراهیم طرفندن حسن قبول کورمه مش ایدیلر ؛ پادشاه بونلره « فوچه وقره برون ناحیه لرنده ویرکی ویرر کوبلی اولدیغکز حالده مملکتلریکزی ترك ایله مغرب ساحللرنده یرلشدیکزده شمدی فرعونلك می ایدیورسکز ؟ » دیه خطاب ایتمش ایدی . بوعتابه رغماً ، مغرب اوجاقلری ودایبلر باب همایونه دها زیاده اطاعت کوستردیلر ؛ والی ابراهیم پاشانك کدخداسی خضر اغانی اللی کون جزائرده توقیف ایده رك عودتنه مساعده ایتمه مش ایدیلر ؛ محاربه یه حاضر لانمق اوزره برچاوش واسطه سیله امر آلیر آلماز ، خضر اغانی براقدیلر؛ بونلرك نائل غنایم اولمق امیدی ، پادشاهك شدتلی

سوزلرندن زیاده تأثیر ایلدی . جزایرلیلرك سکز قادرغه‌سی ، استانبول لیمانده یلکن آجق اوزره تدارکاتده بولنان یمش اوچ قادرغه‌یه التحاق ایلدی ؛ بو قوته ایکی معونه ایله « سلطانه (١) » اسمنده بربیوك قالیونی ، اون اسکندریه سفینه‌سنی ، ایکی تونس کمیسنی ، فلمنکلیلر وانکلیزلر طرفندن ایجاراولنان اون کمی‌یی ، خدمات نقلیه‌ده قوللانیلان اوچ یوز قره مرسل قایغی علاوه ایتمك لازم کلیر (٢) . درونده یدی بیك یکی جری ، اون درت بیك سپاهی ، اللی بیك تیمار و زعامت صاحبی ، اوتوز بیك پیاده بولنان دونانما ٣٠ نیسان ١٦٤٥ (٤ ربیع الاولی ١٠٥٥) تاریخنده استانبولدن چیقدی .

مالکیتی ایچون ، یکرمی بش سنه‌لك قانلی برمجادله‌باشلادیغی کوره‌جکمز کرید اطه‌سنك وضعیتی ، اهالیسی وتاریخی حقنده بوراده بعض تفصیلات ویرمك فائده‌دن خالی اولمیه‌جقدر . اوروپا اراضیسنك اك جنوبنده بولنان کریدك عرضی طقوز ، طولی اوتوز آلتی میل جغرافیدر . خرافات یونانیه‌یه نظراً ، کرید اسمی هه‌سپه‌ریدلرك (٣) برندن یاخود ژوپیته‌رك (ایده) نام پریدن حاصل اولان اوغلی (قره‌س) دن کلیر ؛ بو اطه‌یه ، کرید ژوپیته‌رینك مدفنی اولمق اعتباریله ، ژوپیته‌رك سوت آناسی وماقارونه‌زوس یعنی جزیرهٔ مسعوده دنیلدیکی کبی آئه‌ریا ، قانونیا ، دولیهه ، ایده‌آ وکوره‌تیس یاخود ته‌لهینیا ، داقتیله‌س یاخود قوریبانته‌س دخی دینیلیردی . کرید ، معدنجیلیکك موجدلری اولان ایدا داغی یوز داقتیللری‌ایله مشهوردر . جزیره‌نك یوز شهری آره‌سنده شونلری ذکر ایده‌جکز . قنوسوس ، غورتینیا ، کیدونیا که برنجیسی اوقلری ، ایکنجیسی بایلری ، اوچنجیسی آیوالری ایله معروفدر ؛ پره‌زوس ، که مه‌یمه‌نید و فیناغور حکیملرك زیارت ایتمش اولدقلری مشهور دیکته داغی مغاره‌سنده دوغمش اولان دیکته ژوپیته‌ری شرفنه بو شهرده برمعبد تأسیس ایدلمشدر ؛ قائه‌نو ، که ژوپیته‌ر ایله ـ مینوسك تعقیبات عاشقانه‌سندن قورتلمق ایچون کندینی دکزه آتمش و دیان طرفندن بالق آغیله قورتارلمش اولدیغی ایچون دیان دیقتینا یعنی بالق آغی آتان نامیله خلاصکارایتمه اضافةً بر معبد انشا

(١) هامه‌رده سلطان لفظنك کویا مؤنثی اولمق اوزره بویله یازیلی ایسه‌ده دوغروسی « سلطانیه » اولمه کرکدر . (مترجم)

(٢) سلطان ابراهیم ، تدارك امورغزاده کمال اعتنالری جهتیله هرکون بالذات ترسانهٔ عامره‌یه کیده‌رك دونانما سفاینك ومحاصره لوازمنك احضارینه کندیلری اقدام واهتمام ایدرلردی . نعیمادن ، ص ، ج ٤ . ١٢٠ . (مترجم)

(٣) ژوپیته‌رك اوغلی آتلاسك اوچ قیزینك اسمیدر . (مترجم)

ایتدیرمش اولان ـ پری قارینانك قزی، آوجی پری بریتومارتیسك (۱) وطنیدر؛ آمنیزوس، که لوسین مغاره‌سی ومعبدی ایله مینوس ترسانه‌سی بوراده بولنیور ایدی. آپه‌ترا، که صنایع نفیسه پریلرینك بر تغنی مجادله‌سنده مغلوب ایلدکلری دکز پریلری قنادلرینی بوراده چیقارمشلردر؛ برده فه‌ستوس، که قنوسوس و کیدونیا کبی مینوس طرفندن انشا ایدلمشدر ولاتون فیتیا (۲) (کثیرالاولاد) ایله آفرودیت سقوتیایه (اسرارانکیز) بوراده تعبد ایدیلیردی؛ فه‌ستوس اهالیسی شدید نکته‌لی سوزلریله معروف اولوب دها جوجقلقلرندن اعتباراً استهزا وهجوه آلیشدیریلیردی. کریدك یکی شهرلرندن، عثمانلیلر طرفندن فتح ایدلدکلرینی سویلدیکمز صیره‌ده بحث ایده‌جکز. کریدك اك مشهور داغلری شونلردر: ایدا داغی، که تقریباً وسطده بولنور وسنه‌نك قسم اعظمنده قار ایله مستوردر؛ دیکته داغی، که قسم شرقیده بولنور و بریتوماریسك والده‌سی پری دیکته‌یه اضافةً بوصورتله تسمیه ایدلمشدر. دها شرقده بولنان بیاض داغلر (یوکون سفاکیا)، که اهالیسی حریتلریله مفتخر واخلاق جنکاورانه ایله متصف اولمرندن دولایی ماینوتلره تشبیه ایدیله‌بیلیر. آطه‌نك دکزه دوغرو اون آلتی برونی اولوب بونلر جوانب اربعهٔ اصلیه آره‌سنده منقسمدر: شمالده، پساقون، کیامون، دره پانون، ریتیمنا، دیون، زه‌فیریون، کدتیون، بوکونکی اسملریله قاپوسپادا، مه‌له‌قا، دره‌پانو، ره‌تیمو، ساسسوسو، سان‌سوآن، سیده‌رو برونلری؛ شرقده، قارپاتوس (سقارپانتو) آطه‌سندن دولایی بوصورتله تسمیه ایدلمش اولان قاریات دکزنده سامونیوم، آمپه‌لوس وه‌ریتره‌ئوم، بوکونکی اسملریله سالومو، قساقرو ودیاغودرو برونلری؛ جنوبده آفریقایه قارشی، لئوندی، ماتالا وتریوادی برونلری؛ غربده یونان دکزنده ایسه، برونلرك اك بیوکی اولان ودکزه قارشی کنیش ویاصمی بر وجه کوستریکی ایچون قریو ماتابون یعنی تکه آلنی تسمیه ایدلمش اولان برون. بومناسبتله شوکاده نظر دقتی جلب ایده‌جکز. بوغاز ایچنده‌کی طوپخانه برونیله تورید برونی دخی ینه بوکا بکزر برسبیله اواسمله تسمیه ایدلمشدر وبوشبه جزیره‌نك شمدیکی اسمی اولان قریمك سه‌میر اسمندن زیاده قریومه‌تاپون اسمنك برنجی قسمندن کلمش اولمسی

(۲) بریتومارتیس یالکز مولدی اولان قانه‌نوده دکل، کریدك دیکر ایکی شهرنده یعنی که‌رونه‌زوس ایله اولوسده دخی تجیل ایدیلیردی، بو شهرلرده پرینك، کرید لابیره‌تی معماری اولان دایدالوس طرفندن تحته اوزرینه نقر ایدلمش اولان هیکلی کوریلیردی.

(۱) لاتون معبدنده نقاب بایرامی تسعید ایدیلیردی، چونکه غالانه ارکك چوجق حالنه کردیکی وقت نقابنی اورادە آتمش ایدی.

ممکندر. قریومه‌تابون برونی قارشیسنده ودرت بش میل مسافه‌ده قلود آطه‌سی بولنور، بو آطه صوکره‌دن غوزورو وزمانمزده غاودوس تسمیه ایدلمشدر. قاپوقریو برونندن صوکره همان کەرونه‌زوس برونی کلیرکه بوکا زمانمزده قاپوقورپو دیرلر، بوندن صوکره کیماروس برونی کلیر، بونك‌ده یکی اسمی قاپوقارابوزادر. کرید آطه‌سی محصولدار اولمسی حسبیله، یاغلی، مرعالری بول، برکتلی دیه توصیف ایدلمشدر. چاملرینك، آیوا آغاجلرینك، باغلرینك، انجیرآغاجلرینك وبغدایلرینك مبذولیتی بو وصفی محق کوسترر. کریدلیلر، ایلك اکینلری اکمش اولمق شرفی ایچون آتنه‌لیلر وآتشی ایجاد ایتمش اولمق شرفی ایچون‌ده پرومه‌ته ایله کندیلرینی رقیب عد ایدرلردی. اونلرك ادعاسنه نظراً، ده‌مه‌تریوس، ایلك دفعه اوله‌رق آطه‌ده، طوپراق ایچروسندن مبذول محصول چیقارمش وداقتیللرده ایلك دفعه اوله‌رق به‌ره‌کینتوس داغی اوزرنده چاقیل طاشلری آره‌سندن آتش چیقارتمشلر ایدی.

کریدك شرابلری وبالخاصه قاینامش‌شرابلری پك مقبول‌ایدی؛ ایدا داغنده‌کی آریلر بالطبع لذتی‌اعتباریله هیبلاداغی آریلرینك رقابتندن‌هیچ بروجهله قورقمازلر ایدی. آطه ارضنك حاصل ایتدیکی رایحه‌دار نباتاتدن بالخاصه ـ بیلان زهرینه قارشی قوتلی بر پاد زهر ظن ایدیلن و فی‌الوقع اوروبجکلرك برنوع مخصوصندن ماعدا زهرلی بالعموم‌حیواناتی آطه‌دن قاچیرتمش اولان ـ کرید اوتی (بقلة‌الغزال) شایان دقت ایدی. بالعکس، کچی وکوپك کبی حیوانات اهلیه مبذول ایدی؛ خرافات یونانیه‌یه نظراً دیقته داغی مغاره‌سنده ژوپیته‌رك کچیلرسوت آناسی، کوپکلر بکجیسی اولدقلری ایچون بونلر عنعنهٔ خرافات ایله تقدیس ایدیلیر ایدی. آطه‌ده نه تلکی، نه‌ده قورت یوق ایدی (هه‌رکول بونلرك هپسنی بیتیرمش‌ایدی)؛ فقط کیدونیاده کیك ویبان خنزیری ایله غورتینیاده قرمزی تویلی و درت بوینوزلی قوچلر بولنوردی. کریدك آتلری توسقان، سجلیا وآشای آتلری ایله قابل‌قیاس ایدی؛ آطه‌ده بوده اوروبجك وعقرب صوقه‌سنه قارشی برطاسم عد ایدیلن، آلتون یشکلی قیمتدار برطاش وار ایدی.

اومیروسك نه‌ته‌ئوقره‌تلر نامی آلتنده طانیدیغی، کریدك اك اسکی اهالیسی کندیلرینی بالنفس آطه‌دن نشأت ایتمش‌عد ایدرلردی. ایدانك داقتیللری‌ایله اونلرك احفادی اولان کوره‌تلر وقوریبانتلر ـ فریجیاده دخی برایدا داغی وره‌آفریجیانك خدمتنده داقتیللروقوریبانتلر بولندیغی‌ایچون ـ فریجیادن هجرت‌ایتمش‌ظن‌اولنورلر.

یونلر جزیره‌نك ایلك صاحبلرینه، مزراق ایله آولامق، حیواناتی تربیه وطوپراغی زرع ایتمکی اوگرتدیلر. تراسلر، پهلاژلر، ئهلینوسلر، بلکه ده فنیقلیلر آطه‌یه چیقارق هر برینك آیری آیری مذهبلرینی مشترك بر مذهب خرافات اوله‌رق براشدیردیلر. بوصورتله گرید، یونان قدیمده بالعموم آلهلرك مهدی اولدی. بالآخره مینوس ایله رادامانته‌نك اسملری آطه‌نك قوانینته مربوط اولدی؛ فقط یونلرك تأسیسات عاقلانه‌سی، گرید سا کنلرینك گرك یونان، گرك روما حاکیملری زمانده یالانجیلق وخیانت ایله فنا برشهرت قازانملرینه مانع اوله‌مامشدر. گریدلیلرك یالان سویله‌مك مترادفی وگریدلی عهدی تونسك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان قرتاجه‌لیلر عهدندن هیچ بروجه ایله گری قالماز ایدی.

دمیر، ایلك دفعه اوله‌رق ایدا داغی اوزرنده اذابه ایدلمش، قلیچ ومغفر ایلك دفعه اوله‌رق اورادہ اعمال ایدلمش، گرید عقربی دنیلن حرب ماکنه‌سی اورادہ اختراع ایدلمشدر. گرید اهالیسی وجودلرینی جناستیق اویونلریله ادمان ایتدیرر‌لر وتغنی وشعر مجادله‌لریله مشغول اولورلر ایدی؛ ایلك دفعه اوله‌رق شعرلرینی خرما یاپراقلرینه یازان گنه‌لری اولدیغنی ادعا ایدرلردی. ژوپیته‌ره شو نامله تعبد ایدرلردی: هه‌تره اوس یعنی اتفاقلر حامیسی، هه‌قاتومبه اوس (اهالی گندینه هر سنه ـ بلکه جزیره‌نك یوز شهری اولدیغی‌ایچون ـ یوز حیوان قربان‌ایدردی)؛ آرییوس، تاله اوس وبیه‌نئوس؛ دیکته داغی‌اوزرنده ژوپیته‌رك قولاقسز وصقالسز هیکلی گوریلوردی. هه‌رمه‌س، ئه‌داس یعنی بالعموم اموالی توزیع ایدن نامیله؛ فه‌بوس درومایوس یعنی قوشیجی نامیله تجیل اولنوردی. هه‌قاتو مفونیا بایرامله‌رنده مارسه، ئه‌للوتیا بایرامله‌رنده اوروپایه آیین ایله قربانلر ذبح ایدیلیر ایدی. میتراس ایله قادموس، ئه‌پیمه‌نید ودیوغنه‌نك دخی معبدلری وار ایدی. بتون بو مذهبلره وجزیره‌نك اداره‌سی ایچون وضع ایدلمش اولان عاقلانه قانونلره رغماً اخلاق پك فاسد ایدی. ارکك وقیز قرداشلر آره‌سنده ازدواج مساعده ایدلدکدن ماعدا، ارکك چوجقلرك قاچیرلمسنه بیله مساغ وار ایدی؛ بوچوجقلر ایکی آی کندیلرینی قاچیران افندیلرینك حظوظاتنه خدمت ایلدکدن صوکره ابوینلرینه مراسم ایله اعاده اولنور ایدی. اهالینك مختلف صنفلری، اسیرلر ایله حر آدملر آره‌سنده فرق قطعیاً تعیین ایدلمش ایدی. اسیرلر یا مال میری یاخود اشخاص خصوصیه‌نك ملکی اولور ایدی؛ اولکیلره منوئیتلر ایکنجیلره آفامیوتلر و، اهالیه قرعه ایله توزیع اولندقلری ایچون قلاروتلر دنیلیر ایدی. ایلوتلر اسپارطه‌یه نسبتله نه ایسه،

آقامیوتلر یاخود قلاروتلرده کریده نسبتله اولیدی؛ رومالیلرده کی ساتورنال بایراملرینه مصادف اولان مه‌رکور بایراملرنده اسیرلر امر ایدرلر وافندیلر اطاعت ایدرلر ، سفره‌ده خدمت ایدرلر ایدی. حرآدملر ، کنج دلیقانلیلر ، بورژوالر ، شوالیه‌لر، اختیارلر ومأمورلر دیه طبقه‌لره تفریق ایدلمش ایدی . دلیقانلیلر مختلف صنفلره (آکله) آیریله‌رق صیقی برتربیه کوررلر ویای ایله طاش آتمغه مخصوص ایی اولدقجه مهارتله قوللانیرلر ایدی. بورژوا صنفلری هه‌تائیر (جمعیتلر) تسمیه ایدیلیر وهر شهرده ـ بری آندره‌یون یعنی عمشهریلرایچون ارککلره مخصوص خانه ، دیکری قوینه تریون یعنی اجنبیلره مخصوص تسمیه ایدیلیر ـ ایکی خانه بولنور ایدی . شوالیه‌لر ایله اختیارلر یاخود مشاورلر اسپارطه‌ده کی شوالیه‌لر ایله مشاورلرکعینی حقوق وامتیازاته نائل اولمش‌ایدی ؛ قوزموسلرده بوشهرده کی ئه‌فورلره مقابل‌ایدی، شوقدرکه اولکیلر ایکنجیلرك ایکی مثلی یعنی اون دانه ایدی .

کریدك مختلف اقسامنده کی اهالی همان دائما آرولرنده محاربه ایدرلردی ؛ فقط مشترك دشمنه قارشی مدافعه ایجاب ایدنجه خصومت شخصیه‌یی تأمیه اونوده‌رق سینقره تیسموس نامیه برجمعیت تشکیل ایدرلردی. کریدلیلر ، جزیره‌ده دوغمش اولدقلرینی ادعا ایلدکاری آرهلردن وبیوك واضع قانون اولان مینوس ایله زاد اولدقدن، آغاممنونك متبعلری اولان ایدومنه ایله محاربه‌یه وسجاده ، داردانیده ، میله‌ده ، مغنیساده ، سارقزده ، په‌پاره‌توسده ، قسانتوسده مستعمله‌لر تأسیس ایتمش اولان رئیس اوتینوس، توسیر، داردانوس ، میله‌توس ، سایه‌دون، ستافیلوسدن ماعدا، کریدك تاریخی اسملرندن شونلری ذکر ایتمکدن بری زیون ؛ ازمنهٔ قدیمه‌نك ائ بیوك فیلسوفلرندن ئه‌پیمنید ؛ یونان شهرلرینه دائر برتاریخ مؤلفی هه‌راکلید ؛ کندی اسمیه تسمیه اولنان دانس وآتمك ختراعی پرومتوس ؛ ایلك دفعه اولهرق وبایرام لیسیله ، فه‌بوسه برپایه منی ایتمش اولان قریسوته‌میس ؛ ئه‌فزده دیان معبدینك معماری قته‌زیفون ؛ یونر دشمنی قتل ایتمکدن صوکره ، ایلك دفعه اولهرق، آره‌س شرفنه هه‌قاتومبونیا یاپمنی اجرا ایتمش اولان آریستومه‌ن ؛ ایران حکمداری کی‌کاوسك ترجیح ایدیجی راقص زه‌نو و اسکندر کبیرك پوسته‌جیسی فیلونیده‌س . جزیره‌ده ، اهالینك سن پون طرفندن خرستیان ایدلمسندن صوکره پسقوسلر ودین اغورنده فدای نفس ایتمش آدملر ظهور ایتمش اولوب بونلرك اسملری کلیسا تاریخنده فدائیلر دفترلرنده مذکوردر .

تروانك فتحندن اعتباراً ، بالعموم یونان حکوماتی کبی ، کرید تاریخی‌ده

خرافاتك بلوطلی نقابی ایله دها آز مستوردر . ایدومه‌نه‌نك ومه‌ریونك وفاتندن صوکره شکل حکومت آریستوقراسی‌یه تحویل ایدلدی ، لیکورغ ایله زالوکوس سپارطه‌یه ولوقریسه ویرمش اولدقلری قانونلری قسماً بو آریستوقراسیدن استعاره ایتمشلردر. جزیره‌نك واضع قانونلری اولان مینوس ایله رادامانته‌نك ثانی بو دنیادن اوبر دنیایه کچمش وبونلر جهنمده حاکملك وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده بولنمشلردر . اونلرك قانونلری جنك جویانه وبوندن دولایی کریدلیلرك اخلاقنه موافق ایدی . کریدلیلر جنکدن اول ، کنج چوجقلرینك الکوزلنی سوسلرلر وتهروس ایچون قربان ایدرلرأیدی تاریخ بزه کریدلیلری کاه خارجی دشمنلره قارشی ، کاه یکدیکرلریله محاربه ایلدکلری حالده کوسترر ؛ اونلرك فکر جنك جویانه‌لری استراحته راضی اولاماز ایدی. آلتی داخلی محاربه واردر : برنجیسنده قنوسلر همان تکمیل آطه‌یی ضبط ایده‌رك لیقتوسی ، مقاومتنه مجازاةً ، تخریب ایلدیلر؛ ایکنجیسی قنوسلر ایله غوریتینیه‌نلر آره‌سنده اولمش فقط رومادن کوندرلمش اولان آپیوسك مداخله‌سی عمومی برسکون حصوله کتیرمشدر ؛ اوچنجیسی یینه عینی ملتلر آره‌سنده واقع اوله‌رق قونسلوس مومیسوسك توسطیله موقتاً تسکین ایدلمش ایسه‌ده ، آلتی آی صوکره یکیدن برشدت ایله تکرار باشلامشدر؛ دردنجیسی اسپارطه‌لی غارامیدس ، بشنجیسی‌ده آتینه سفیرلری طرفندن اتمام ایدلمشدر. آلتنجیسنده قنوسلر ایله غوریتینیه‌نلر راوقوس اهالیسنی امحا ایچون اونلره قارشی آره‌لرنده اتفاق ایتمشلردر. کریدلیلرك ، یکدیکرینی متعاقب حرب ایلدکلری اجنبی دشمنلر اولا ـ تروا محاصره‌سنده یونان قوماندانلرندن بری اولان آندروژه‌نك وفاتی انتقامنی آلمق ایستین ـ آتینه‌لیلر ایله ده‌دالك اخراجنه مجبور ایتمك ایستدکلری سجلیالیلردر. ده‌دالك مینوسی قتل ایتمسی اوزرینه ، کریدلیلر ، پالیهنی وپره‌زوس اهالیسی مستثنا اولمق اوزره ، سجیلیایه آقین ایتمشلر وقامیقوسی بش‌سنه محاصره ایتمشلردر ؛ فقط قحط کندیلرینی رجعته مجبور ایلدیکندن تکرار کیلرینه بیندیلر ؛ برفورطنه دونمایی طاغتدی وساحله آتیله‌رق کریده‌عودت ایده‌مینلر قالابراده یابیثریا ومه‌ساپیا (زماننزده مه‌سانیا) مستملکه‌لرینی تأسیس ایلدیلر . پره‌زوس اهالیسی ایله دیکر یونانیلر ، سکنه‌دن محروم قالمش اولان کریدی اشغال ایتدیلر. کریدلیلر یونانیلرك ایرانیلره قارشی محاربه‌لرینه هیچ اشتراك ایتمه‌مشلردر. چونکه استشاره ایلدکلری دلف کاهنی ، ایران آنتونی ایله اشترا ایدلمش اولمسی محتمل بولنان شوجوابی ویرمش ایدی : « سرسملر ، مه‌نه‌لاسك مدافعه‌سی ایچون مینوسك سزه کوندردیکی مصیبتلری

انجق کندیکزه عطف ایدیکزه. کریدلیلرك اسپارطه لیلرله واقع اولان بر محاربه سنده ثه یمه نید اسیر وقتل ایدلمشدر ؛ کریدلیلر ردوسلیلره قارشی دخی حرب ایتمشلردر ؛ فقط یونان مورخلرینك سویلدکلری دیکر ایکی آقینی کیمه قارشی یاپدقلرینی سویلمك مشکلدره سوریه حکمداری آنیتوکوسك ایکی حفیدی آره سنده کی محاربه ده کریدلیلره قورقاق آلکساندره قارشی جسور دهمه تروپه طرفدار اولمشلردر . متیریداته کوتورمش اولدقلری امداد رومالیلرك کینی جلب ایتملرینه سبب اولمشدر . تریوموپرك باباسی آنتوان جزیره ده برآفین اجراسنه مأمور اولدیغی وقت مظفریتدن اوقدر امین ایدی که آله جغنی اسیرلر ایچون زنجیرلر ایله مملو بر کمی یی برلکده کوتورمش ایدی . فقط کریدلیلر بو غرور خودپسندانه نك انتقامنی آلدیلر ؛ جزیره لیلر آنتوانك دونماسنی باتیردیلر ، محاربه اثناسنده اسیر آلدقلری رومالیلری کیلرك سرنلرینه آصدیلر وبو صورتله مظفراً عودت ایلدیلر . بر مدت صوکره ، مه ته لوس بتون جزیره یی دمیر وآتش ایله تخریب ایلدی ؛ ازجمله قنوسوسی ، ثه ریتره یی وام البلاد اولان کیدونیایی یغما ایتدی. ظلمی اودرجه ده ایدی که، ضبط ایدلمش اولان موقعلر اهالیسندن بر چوغی ، معروض اولدقلری اشکنجه لردن قورتلمق ایچون ، کندیلرینی زهرلدیلر ، دیکر بعضیلری ده پومپه یه اطاعت ایلدیلر، بوصورتله مه ته للوس غالبیتدن آنجق ظفر شرفنی و ـ ذاتاً آنتوانك مغلوبیتنه رغماً اوکا دخی ویرلمش اولان ـ کریدلی عنوانی قازاندی . رومالیلر فتح ایلدکلری جزیره یه نظارت ایچون اوراده بر مستملکه تأسیس ایلدیلر ؛ قنوسوس رومالی والینك مقر حکومتی اولدی . آنتوان ، کریدلیلری اسیر ایتمکی ایستمش اولان بیوك پدرینك عکسنه اوله رق، اونلره سربستی ویرمك ایستدی. بروتوس وقاسیوس، اوقتاوك قدرتنك تزاید ایلدیکنی کوردکلری وقت سوریه یه مقابل کریدی براقدیلر؛ آنتوان اولا کریدی سربست براقمق ایستمش اولدیغی حالده ، فه نیکه، فلسطین، سوریه و قبریس آطه سی کبی کریدی دخی قله ئوپاترا ایله مناسباتندن تولد ایتمش اولان چوجقلرینه مالکانه اوله رق ویردی. تیبه ر استبدادینی امین اوله رق تأسیس ایلدکدن صوکره، سه نانویه برظل اقتدار ویره رك ـ الهی اوکوستك قانونی استحصال وبو صورتله تعرضدن مصون ملجأ اولمق پایه سنی احراز ایچون ـ ایمپراطورلق شهرلرندن واقع اولان طلبلرحقنده قرار ویرمسنه مساعده ایلدیکی وقت، کریدلیلر قول اولمق ایستین هرکسك طلب ایلدیکی عنایتی استرحام ایلدیلر . هر متصرفك وفاتنده ، اداره یی موقتاً کستور ایله معاونلری درعهده ایدردی . حالت نزعده

بولنان حریتك صوك مدافعلرندن بری ، پهتوس ترازه‌آ ، نه‌رون زمانسنده ، پك قدرتلی ومتکبر قلودیوس تیمارکوسی اتهام‌ایتمك جسارتنی کوسترمدرك اونی جزیره‌دن نفی ایتدیردی . قونستانتین زمانسنده روما ایمپراطورلغنك تقسیمی صیره‌سنده، کرید قونستانسه دوشدی. مسلمان وقایعنامه‌لری تاریخ خرستیانینك ٦٥٣ نجی سنه‌سنده، خلیفه عثمانك جنرالی معاویه‌نك امری آلتنده اولهرق، عربلرك ایلك دفعه کریده خروجلرندن بحث ایدرلر . میشل بالبوس زمانسنده، قرطبه‌دن طرد ایدلمش اولان ربض قبیله‌سی عربلری برمدت اسکندریه‌ده قالدقدن صوکره کریده تأسیس ایده‌رك اوراده سکز یوز اوتوز درت سنه طوتوندیلر . اخراجلرندن بش سنه اول (٩٥٦ - ٣٤٥) عربلر کرید صولرنده بر یونان دونمامسنی مغلوب ایتدیلر ؛ فقط ماکدونیالی بازیلك حفیدی رومانوس زمانسنده حقوال نیسه‌فور فوقاس اونلری کریددن تماماً چیقاردی . قسطنطینیه‌نك بودوان وداندولو طرفندن ضبطندن صوکره جزیره اولکنك حصه‌سنه اصابت ایلدی . دها صوکره جنویز قورصانلرینك شکاری اولدی ؛ مونفه‌را دوقه‌سی بونیفاس کریدی قورصانلردن آلهرق بالاخره وندیکلیلره صاتدی . جمهوریتك سناتوسی کریدی ایکی زعامته آییردی. زعامتلردن یوز اوتوز ایکیسی سواریلره، قرق سکزی پیاده‌لره ویرلمش ایدی [١] . وندیکلیلرك حاکمیتی وقت وقت عصیانلر ایله مختل اولدی . بونلرك اك تهلکه‌لیسی آلکسیس قاله‌راغوسك عصیانی اولوب حقیقی برحرب ایدی وانجق جمهوریت ایله مسعود عاصی آره‌سنده قطعی بر صلح عهدنامه‌سی ایله ختام بولدی [٢] . اللی سنه صوکره وندیکلیلر، بش سنه ظرفنده یکدیکرینی متعاقباً ظهور ایدن ایکی عصیانی دها باصدیردیلر؛ جزیره یونانیلر وجنویزلرطرفندن مظهر معاونت اولمقله برابر اطاعته مجبور اولدی واونی متعاقب اوچ عصر تاریخی، آطه‌نك عثمانلیلر طرفندن فتحنه قدر، شایان دقت هیچ برشی کوسترمز .

سلطان ابراهیم اناطولی وروم ایلی عسکرینی نقل ایده‌جك سفینه‌لرك برنجی محل اجتماعی اولمق اوزره ساقیزی وایکنجی محل اجتماعی اولمق اوزره اینه بختینك جنوباً اك ایلری نقطه‌سی اولان قاریستوسی (١) تعیین ایلشیدی. ساقیز وقاریستوس آره‌سنده عثمانلی کمیلری برفورطنه ایله طاغیله‌رق برطاقمی میقونه‌یه ودیکر برطاقمی تینه‌یه دوشدیلر . مدللی بکی ولی بك ، دونانمایی یکیدن موره‌ده سیقلا برونناك

(١) نعیماده « ذیل حصار » ، ص . ١٢١ . (مترجم).

غربنده واقع تەرمیس (۱) لیمانندە طوپلامق اوزره امر آلدی . طقسان سکز کمی روم‌ایلی عسکریله تەرمیسه یاماشدیلر؛ سردار یوسف پاشا ، اردونك بکلرینه، اغالرینه الاوپدیردکدن وبرفرنك کمیسنی دردست‌ایدن قره‌باتاق بکه قافتان اکساسیله مکافات ایلدکدن صوکره کریده متوجهاً یوله چیقدی . مونەمبازیا ، نام دیکرله مالووازی ناپولیسی آچیقلرندە بویراز او قدر شدتله اسدی که دونانما لیمانه التجایه مجبوراولدی؛ بومانوره‌یی یاپامیان کمیلرك برطاقمی ماینه برونینه ، برطاقمی چەریغویه دوغرولدیلر . چەریغو (۲) پیشکاهنه تیمور آتان طقوز قادرغه وبر قالیون وندیك پرووه‌دیتورینه (۳) برمأمورکوندەرك معتاداولان قهوه وشکرهدیه‌سنی ایستدیلر؛ طلبلری مشکلاتسز اسعاف اولندی . او زمانه قدر دونانمانك محل توجهی نره‌سی اولەجغنه دائر برشی حس‌اولنمامشدی ؛ انجق وندیکدن مهمات ایله رتمویه کوندریلن برسفینەنك (٤) ضبطی ـ هرنەقدر اعتراف اولنمامش ایسەده ـ سوقیاتك مقصدینی سزدیردی ؛ طوتیلان کمینك طائفه‌سی اسیر ایدیلەرك قادرغەلره تقسیم اولندی . ۲۸ مایس ۱٦٤٥ ده (۲ ربیع‌الاخر ۱۰۵۵) سابق قپودان پاشانك اوغلی بکر ، یوسف‌پاشاطرفندن، بکلر بکیلك‌ایله تونسه کوندرلدی. اوندن‌صوکره دونمانما بردبدبهٔ شاهانه ایله ناوارین (٥) لیمانینه کیردی . سردار ، شهرك اوکنده تیمورآتمش اولان اون یدی قالیونه ، مالطەیه دوغری یلکن آچلری ایچون امرویردی ؛ عسکری استراحت ایتمك اوزره قره‌یه چیقاردی ؛ تونس و طرابلس بکلر بکلری سکز قادرغه ایله واصل اولنجه اردوامراسنی ال اوپمك راسمه‌سنه قبول‌وجله‌سنه خاعتلر اکسا ایلدی . اوچ هفته اقامتدن صوکره ۲۰ حزیراندە (۲۵ ربیع‌الاخر) یوسف پاشا یکیدن یلکن آچدی ؛ انجق آچیغه چیقمەدن اول ، دونانما قاپودانلرینی طوپلایەرق سفرك کرید آطه‌سی اوزرینه اولدیغنی متضمن اولوب اوزمانه قدر سر طوتلمش اولان خط همایونی اوقودی ، و جانبه برونی اوزرینه توجه ایتملرینی امر ایلدی. دونانما ، مساعد روزکار ایله سوق اولنەرق ، جەریغه اوکندن کمال انتظام ایله مرور ایله تیمور آتدی (۲۳ حزیران ـــ ۲۸ ربیع‌الاخر) . ایرتسی کونك

(۱) مورەده سواحلی آبدار وصحراسی لطافتله مشهور اولان ترمش نام حصار لیمانی . نعیادن . (مترجم)

(۲) بزم اسکی تاریخلرده « جوقه آطه‌سی » در . (مترجم)

(۳) وندیك ملکیه مأموری ؛ والی ، متصرف . (مترجم)

(٤) « صبارفتار ، ایجی باروت ، دانه ، قورشون ، خمبره ، توفك ، فتیل ایله مالامال کمی » نعیا . (مترجم)

(٥) نعیاده « ناوارین » . (مترجم)

آقشامی افقده کرید طاغلرینی کوردی ؛ کیلرك فنارلری یاقلدی ؛ روزکار آرزو اولنان جهته شدتله اسمکده اولدیغندن یوسف اوکیجه ـ وندیکلیلرك نقطهٔ ترصد یاپمش اولدقلری ـ سیقه‌لیا نامنده‌کی جزیرهٔ خالیه‌یه (۱) واصل اولدی . ساحله چیقاریلان برمقدار عسکر، وندیك قره‌غول نفرلرینی طوتەرق کیلره کتیردیلر. ۲٤ حزیرانده عثمانلیلر قاپوسپادا برونی طولاشەرق حانیه‌نك اون سکز میل آلت طرفنده واقع غونیه کورفزینه کیردیلر . کیجه اثناسنده حانیه اوزرینه یورویەرك ایرتسی کون ـ ناکهانی اولدیغی قدر بیوك برمخاطره‌نك ظهورینی کورن اهالیی دهشت عظیمه ایچنده براقەرق ـ شهرك قارشیسنده‌کی تپه‌لره چادر قوردیلر (۲) .

حانیه‌نك شمال غربیسنده وآز بر مسافه‌ده ، محیطی اوچ درت میلدن عبارت برکوچك جزیره واردرکه قدیماً « قوئیته » وشمدی « حزیز توده‌رو » (۳) نامیله معروفدر . بو آطه ، بری دیکرندن بر میل اوزاق وهر ایکیسی اون ایکی زراع ارتفاعنده وآلتی زراع قالینلغنده ، درونته طوپ قونلمش برسد ایله محاط ایکی قله ایله مدافعه ایدلمکده ایدی. عثمانلی اردوسنك ساحله چیقەرق ساحله توجه ایتدیکی کیجه آماسیه سنجاق بکی احمد پاشا ، ترحاله بکی احمد بك ، یکی چریلر و مغرب اوجاقلری عسکرلریله برلکده توده‌رویه آیاق باصوب وندیکلیلرك ترك ایتمش اولدقلری یوقاری قلعه‌یی ضبط ایتدیلر . کونش طوغارکن ایکنجی قلعه‌یی‌ده آلدیلر؛ معتادوجه‌ایله قرق کشیدن عبارت اولوب پرووه دیتور ناواجیه‌رونك قوهٔ امدادیه اولەرق کندیلرینه یکرمی بش کشی کوندرمش اولدیغی محافظلر ، مقدارلری یك چوق متفوق اولان عثمانلیلره قارشی مقاومت ایده‌مزلردی. وندیك ضابطی بیاجیو کیولیانی تسایم اولمق ایسته‌میه‌رك برلغمه آتش ویرمسیله مهاجملردن بش یوز کشی تلف اولدی . توده‌رونك ضبطندن صوکره ، سکسان قادرغه‌دن مرتب اولان

(۱) « کرید قربنده سکلیه نام خراب آطه » . نعیما ص ۱۲۳ . (مترجم)

(۲) نعیمانك تعیینه کوره ۲۵ ربیع‌اخر ، چهارشنبه کونی آواربندن چیقیلوب اوکیجه جوقه آطه‌سنه کلندی ؛ جمعه اقشامی کریدطاغلری سچیلوب جمعه ایرتسی ، سحری ، کریدك قلیج برونی دولاشیله‌رق کریدایله تودوری آره‌سنده لیمان مثالی برموضعده [هامه‌رك غونیه دیدیکی موقع اولەجقدر] قره‌یه چیقلدی. سردارك حسن تدبیری اولمق اوزره اهالیٔ قرادن وخصوصیله اطفال ونسوانك طوتیلانلر آزاد ایدلمکده و عسکر یاقوب یقمقدن منع اولنمقده اولدیغندن اهالیٔ مملکت هرطرفدن ذخیره کتیرمکه و جزیره‌نك اسلام الته دوشمسنی آرزو ایتمکه باشلادیلر ؛ شوفقره وندیکلیلرك آطه‌ده حسن صیت براقادقلرینی تضمن‌ایدر. (مترجم)

(۳) هامه‌رده « سن توده‌رو » دینیلن بوشمل نعیمانك آیاتودوری و تودوری صورتلرنده یازدیغی محلدر . (مترجم)

بتون دونانمـا ـ عثمانلیلرك تسخیر ایتمش بولندقلری موقع مستحکم ایله مدافعه ایدلمکده بولنان ـ حانیه لیمانینه کیردی . ۲۷ حزیران ۱٦٤٥ ده محاصره طوپلری وکافهٔ مهمات ساحله چیقاریلهرق شهره حاکم اولان قسطنطین تپه‌سی اوزرینه متریس آچیلمغه باشلاندی .

روم ایلی بکلر بکی حسن پاشا، الاجه حصار، آولونیه ، ایابصان بکلری‌ویدی بیوك محاصره طوپی ایله قسطنطین تپه‌سی اوزرینه یرلشمش ایدی ؛ یکی چری کدخداسی مراد ، بو طوپلرك محافظه‌سی آلتنده ، متریسلری اشغال ایدییوردی. صاغ جناحده ترحاله ، کوستندیل ، اسکندریه [اشقودره] بکلری درت طوپ ایله، دکیزك قارشوسنه دوشن صول جناحده اسکوب ، سلانیك ، اوخری ، وولچترین بکلری آلتی طوپ‌ایله بولنمقده‌ایدیلر، خاصکی علی آغا وصامسونجی باشی یکی چریلرله ، ایلك خطلرده ایدیلر . دوقه‌کین سنجاق بکی علی بك ایله سپاهیلری سردن کچدیلر ، تونس عسکری ، قلعه‌یه آدم ومهمات ایله امداد ایدلمسنی منع ایتمك اوزره سوده کورفزینه قونلدیلر .

قانه [حانیه] ، یعنی قدیم کیدونیا ـ که کرید آطه‌سنك اوچنجی پایتختیدر ـ اشبو اسمنی اسپانیا عربلرینك جزیره‌یه نزوللرنده ویرمش اولدقلری « خندق » نامندن آلمشدر ؛ اسپانیا عربلری بو بابده هجرتك بشنجی سنه‌سی مدینهٔ منوره‌ده بر بیوك محاربه‌یه موقع اولان خندقی آچدیرمش اولان [حضرت] پیغمبره امتثال ایلمشلردر . ربص (رانك فتحه ویا کسره‌سیله) اسمیله معروف اولان اندلس عربلری ذکر اولنان خندق کلمه‌سنی یالکز احکام ایتمش اولدقلری شهره دکل ، بتون جزیره‌یه ویرمش ، وآطه قرون وسطاده صورت عمومیه ده قوریپسوس اسمیله یاد اولنمشدر . سکز عصر مقدم اسلام لواسنك تموج ایتدیکی بر نقطه‌یه عسکر اخراجی عثمانلیلر ایچون بتون جزیره‌نك فتحنه دلالت ایدن بر علامت خیر ایدی . وندیکلیلرك تحت اداره‌سنده ، حانیه اهمیت و استحکاماتیله جزیره‌نك دردنجی موقعی وقازالیا تسمیه اولنوب آپریقورنو ، کیسامو ، سه‌لینو ، آیانیکیتا، سفاکیا [اسفاکیه] شهرلریله ایکیوز قرق درت کوی حاوی بولنان بر قضانك مرکزی ایدی . قلعه ، متوازی‌الاضلاع برشکل مستطیل تشکیل ایدرك هربرینك اوزرنده یکرمی طوپ بولنان یدی برج ایله مدافعه ایدلمکده ایدی؛ هراستحکامك آرقه‌سنده ، هربرنده اون‌بش‌طوپ بولنان ، طقوزطابیه وار ایدی. سدلرك‌اوکنده وآرقه‌سنده طوله‌لر یاپلمش ایدی که بونلرك هر بری یکرمی طوپ ایله محافظه

اولنوردی . بودرومادرده یك چوق قورشون وباروت بولنوردی . دیوارلری ، بش سواری یان یانه کچه‌جك قدر کنیش اولدیغی کبی بو دیوارلره مستند اولان طوله‌لرك اوزرنده یکرمی سواری کچه‌بیلیردی . خندق اون بش زراع عمقنده و یتمش ایکی ذراع عرضنده ایدی . دکزطرفنده بولنان ترسانه قورشون ایله مستور یکرمی اوچ مخزن ودستکاهی حاوی ایدی. وندبکلی پروه دیتور ، مهندس ماهر ووه‌رتك معاونتیله مدهش تدارکات تدافعیه‌یه بولندی . سابیونه‌را ورتمو قاپولری‌سد اولنه‌رق طوپراق دیوار چکلدی . استحکاماتك ایی حالده بولنمایان اقسامی تعمیر ایدلدی ؛ لکن سپرلر هر طرفده خراب ایدی . عثمانلیلر، رتمو قاپوسنی بیقمق ایچون قسطنطین کلیساسنك قارشیسنده آلتی طوپلق بر بطاریه قوردیلر . اوچ کون صوکره ، دیکراوچ بطاریه‌ـکه بری‌یهودی‌مزارلغنده، ایکنجیسی آیالازاریده اوچنجیسی ینه قسطنطین تپه‌سنده وفقط شهرك دهازیاده قریبنده ایدی ـ استحکاماته قارشی آتش آچدیلر محاصره‌نك اون یدنجی کونی (۱۳ تموز ۱٦٤٥ ـ ۱۹ جمادی‌الاولی ۱۰۵۵) ، عثمانلیلره امدادی حامل اللی جزایر سفینه‌سی جزیره آچیقلرنده عرض وجود ایلدی ؛ عثمانلی دونانماسی برچوق سلام طوپلری آتەرق استقباله چیقدی . جزائر عسکری ، سوده لیمانینده تیمورله‌مك اوزره استحکامك آتشی آلتندن کچدی . ۱۷ تموز (۲۳ جمادی‌الاولی) ده ، جزیره سرداری قورنارونك، قونت فنارولو قوماندەسنده محصورینك امدادینه کوندردیکی بش یوز کشی تورکلره مغلوب اولدیلر . محاصرین ، آیادیمتری استحکامنك طیش خندق دیوارینه یرلشدکدن صوکره ، شهرك پروه دیتورلری موروسینی ، بادەرو ، قورنارو ـ عثمانلیلرك باشلیجه قوتلرینك متوجه بولنمش اولدیغی ـ رتمو، سابیونه‌را آیا دیمتری استحکاملرینی شجیعانه‌مدافعه‌ایتدیلر. کرید آطه‌سنه عسکر چیقارلمسندن دولایی بیان ممنونیت ایچون پادشاهك ، سمور کورکلو وصیرمه‌لی ایکی قافتان ایله برلکده سرداره کوندرمش اولدیغی بر خط همایونك وصولی عثمانلی عسکرینك شجاعتنی آرتیردی . ۲۷ تموزده، آیادیمتری استحکامنك آلتنه مامرانه قونلمش اولان بر لغم اشتعال ایده‌رك بر کدك آچدی ؛ ترکلر شهره کیرملك ایچون بورادن هجوم کوستردیلرسه‌ده موفق‌اولەمدیلر. اوچ کون‌صوکره دیکر برلغم آتلدی‌ایسه‌ده بوندن دها بیوك بر نتیجه کوریله‌مدیکی کبی محصورلره تسلیم اخطاریی متضمن اولەرق حانیه‌داخلنه بر اوق‌ایله دوشوریلن مکتوبه‌ده جواب آلنه‌مادی . ٦ـ۱۷ اغستوس تاریخلری آره‌سنده عثمانلیلر ایکی دفعه دها شدتلی هجوم‌ایتدیلر؛ بونلره‌ده مقاومت

کوسترلدی ؛ سردار ، ضایعات متعاقبه اوزرینه شعبان آغانك قوماندهسیله استمداد ایچون استانبوله قادرغهلر کوندردی ؛ لکن محافظلر بر اوچنجی هجومی بکلمیهرك تسلیم بایراغنی چکدیلر . رهن مبادلهسندن صکره ، سکنهنك سربست چکیلوب کیتملرینی وجان مالللرینك محفوظیتنی ناطق بر تسلیم مقاولهنامهسی امضا اولندی. (۱۷ اغستوس ـ ۲٤ جمادیالاخره) . یوسف پاشا ، پرووهدیتور ناواجیهرونك شهر مفتاحلرینی تسلیم ایتمك اوزره بالذات کلمسنی ایستدیکندن سرداری بوطلبدن واز کچیرمك اوزره مالکانهلی سواریلرقوماندانیانتونین زانفورولو عثمانلی اردوکاهنه کوندرلدی ؛ یکی چری اغاسی طرفندن عثمانلی قوماندانینه تقدیم اولندی . چادره دخولنده ، ایکی کموش قوپه ایله نفیس شراب ویرلدی . ۲۲ اغستوسده اوچ ترك قادرغهسی وایکی جزائر کمیسی محصورلرك اشیاسنی آلدی؛ ایرتهسی کون،محصورلر قادینلری و چوجقلری ایله شهردن چیقوب ایکی صف اوزرینه یوللرینه دیزلمش اولان عثمانلی اردوسی اره‌سندن ، اصلا دوچار تحقیر اولمقسزین ، کچدیلر . ۲۵ اغستوس ۱٦٤٥ (۳ رجب ۱۰۵۵) .

حانیهنك سانتا نیقوله باش کلیسامی ایله دیکر ایکی کلیسا جامع اسلامه تحویل وبرنجیسی « خنکار جامعی » ودیکر ایکیسی « یوسف پاشا جامعی » و « موسی پاشا جامعی » (۱) تسمیه اولندی؛ اوکون ، قاپوجیلر کدخداسی حسین اغا ایله یکی چری امراسندن عمر اغا ، قلعهنك تسلیم اولندیغی خبر مسرتیله ، استانبوله کوندرلدی .

حانیهنك فتحندن دولایی استانبولده اوچ کون اوچ کیجه شنلك ودونانما یاپلدی. قاپوجیلر کتخداسی، طرف شاهانهدن سمور کورکلو برخلعت وبرمرصع قلیچ کوتورمك اوزره ، سردارك نزدینه عودت ایتمکه مأمور اولدی. قریم خانله وبتون ایالات والیلرینه ظفر نامهلر یازلدی. یوسف پاشا، حانیهده عسکر، اسلحه، مأکولات ، مهمات حربیه براقهرق شهرك عثمانلیلر النده بقاسنی تأمین ایتمکله اشتغال ایتدی. عثمانلیلرك مظفریتی مناسبتیله اجرا اولنان توجیهات آره‌سنده پیری یك احفادندن حانیه فتحی مورخی فخری بکك روم ایلی دفتردارلغنه تعیین قلندیغنی ذکر ایتمکلیز . قلعهنك تسلیمندن بر آی صوکره (۲٦ ایلول ـ ۵ شعبان) قاپوجیلر کدخداسی هدایای تشریفیه ایله ورود ایدهرك مطنطن بر دیوانده توزیع اولندی . وندیك کمیلری آنجق اوزمان کورنمکه باشلادیلر ؛ مارمن قاپهللو قوماندهسنده بولنان کرید دونانماسی ، مدت مدیده سوده لیمانده حرکتسز

(۱) صدارت قائممقاملغنده بولنمش اولان یوسنهلی اختیار موسی پاشاکه سرداره رفاقت ایدیوردی . (مترجم)

قالدقدن صوکره، نهایت یلکن آچدی؛ آمیرال جیورولامو موروسینی قوماندهسنده بولنان قوتلی بر دونانما میلو ایله آرکهنتیهرا و اینهبختی ایله مالووازی آرهسنده دولاشدی ایسهده دانماتصادفدن احتراز ایتمکده بولنان عثمانلی دونانماسنی بولهمادی. استانبولدن ارسال اولنان قوهٔ امدادیه ، بر قاچ کوچك پیشدار مصادمهسندن صوکره ، جدی بر محاربهیه طوتوشمقسزین حانیهیه واصل اولدی . درت بیك سپاهی ، یکی یازیلان درت بیك یکیچری ، طوپجیلر ، جبهجیلر ، استحکاماته مأمور درت بیك عسکر ، حسن پاشا قوماندهسنده حانیه محافظهسنه تعیین اولندی. دیکر عسکر کمیلره ارکاب اولنهرق جزائر ، تونس ، طرابلس قوای امدادیهسی ـ باشلیجه رؤساسنه خلعتلر الباسندن صوکره ـ ترخیص ایدلدیلر. ۲۱ تشرین اول ۱۶۴۵ (۱ رمضان ۱۰۵۵) ده ، سردار دونانمایه یلکن آچهرق قاریستوسه عزیمتله اورادهٔ عسکره رخصت ویری . یوسف پاشانك ، مخالف روزکارلردن دولایی ، قاریستوسده قالدیغی صیرهده احمد پاشا ، برنج ، بوغدای ، پکسماد و دیکر لوازم ایله مالی ایکی قادرغه وسکز قالیون ایله حانیهیه کلدی . مصر سفینهلریده اوقدر مأکولات کتیردیلرکه برنجك کیلوسی یکرمی سکز آقچهیه ایندی؛ کمی طائفهسی وعسکر آرهسنده خستهلقلر ظهور ایدهرك اومبذولیت ارزاق ایله برتضاد تشکیل ایتدی ؛ متعاقباً خبر الندیکه سابق بودین بکلربکی دلی حسین پاشا حانیه والیسی تعیین اولنهرق [قرهدن] مونهمبازیایه کلمشدر. یوسف پاشا ، قاریستوسدن ساقز یلکن آچدی؛ هوا مساعد اولمادیغی ایچون دونانمایی بوآطهده براقهرق کندیسی ایکی قادرغه ایله استانبوله کیتدی . بایرام کونی واصل اولهرق سلطان ابراهیم طرفندن ملتفتانه قبول ایله رکاب همایونده بولنمق شرفنه نائل اولدی . آلتی کون صوکره ، ساقیزده قالمش اولان دونانما ، موسی پاشا قوماندهسیله استانبوله کلدی، وذات شاهانه دونانمایی زیارت ایلدی. بودین والیلکنده، خانزاده سلطانك زوجی بولنان سابق دیاربکر والیسی استخلاف ایتمش اولان دلی حسین پاشا ، برفورطنه ظهورندن دولایی مونهمبازیاده توقفه مجبور اولدی؛ دکیزك شدتنه باقیهرق چیقمق ایستمسی اوزرینه برقاچ کمی ضیاعیله عودته مجبوریت کوردی. آلتمشدن زیاده اشقیا قادرغه وکیلرینك کرید ایله مواصلهیی کاملاً قطع ایتمش بولندقلری حقنده النان خبر اوزرینه مونهمبازیادن رومانیا ناپولیسنه عودت وبرحال مشکلده بولندیغنی اورادن باب همایونه عرض ایلدی . ترسانه کدخداسی عمار زاده یدی قادرغه ایله امدادینه ارسال قلندی . آق دکز بوغازندن خروجنی متعاقب فورطنهیه طوتلمش

اولمقله برابر عمار زاده ۲۸ کانون‌اول ۱۶۴۶ (۱۱ ذی‌الحجه ۱۰۵۵) ده رومانیا ناپولیسنه واردی ؛ حسین پاشا درحال کریده متوجهاً یلکن آچدی ؛ بش کون صوکره ، حانیه محافظلرینك اشواق مسراتی ایچنده ، جزیره‌یه وصول بولدی . اطه‌ده قحط او درجه‌یه کلمیشیدی که پکسمادك اوقه‌سی قرق آقچه‌یه ، طوز طقسان آقچه‌یه چیقمش ایدی . لکن یکرمی بش بیك کیله بوغدای ایله اون و پکسماد توزیع اولنه‌رق رفاه‌حاصل اولدی . والیٔ سابق حسن پاشا استانبوله کیتمك اوزره کمی‌یه بیندی ؛ خلفی یوسف پاشا، وصولنك ایرتسی کونی سوده طرفنه برجولان یاپه‌رق جزیره‌یه نشر دهشت ایتدی .

حانیه سفری اثنا-نده ، استانبولده شیخ‌الاسلام ابوسعید افندی عزل ویرینه قاضی‌عسکر سعید احمد افندی نصب اولنمشدی . وندیك ایله محاربه‌نك باشلیجه محرکلرندن بولنان جنجی خواجه، بدایت حربده اردو ودونانمانك بیه‌جك نقصانندن اضطرابه دوشمسی اوزرینه ، اعتباری غائب ایتمش ایدی ؛ او درجه‌یه قدرکه یاپدیغی بعض توجیهاتی صدراعظم حکمسز طوتدی ؛ لکن حانیه‌نك فتحی یکیدن اقبالنی موجب اولدی . حرمك نفوذی پادشاهدن ، شمدی‌یه قدر جاری اصولك جمله‌سنه مخالف ، برطاقم ترقیاته مساعده آلدی . یکیچری اغاسی ، عسکرك بر طغیانندن دولایی معزول اولمسیله مصاحبه شکر پاره‌نك کدخداسی موسی اغا اونك یرینه کچدی ؛ بوندن ماعدا اوچ طوغلو وزیر رتبه‌سنی احراز ایده‌رك مقدما قاملیق سیاوش پاشایه ویریلن خاصلره نائل اولدی . اولجه موسی پاشایه ویریلن خاصلر دخی مصاحبه خدیجه خاتونك مابینجیسی بالطه‌جی‌حسینه ویرلدی (۱) قیزلر اغاسی‌طاش یاتیر [علی] اغانك یرینه جلالی ابراهیم اغا کتیرلدی؛ قادرغه بکلرندن طورغود بك بوغلدی . نصوح پاشا زاده‌نك اسکدار اوزرینه یوریمسنك باشلیجه محرکلرندن عاصی غلطه‌لی مسلمك باشی کسلدی .

بوصیره‌ده ، اوتوز ساعت دوام ایدن شدتلی بر حریق استانبولك بر قسم عظیمنی یاقدی ؛ بی‌رحمیٔ عناصر بونکله قالمادی؛ مشئوم حالات جویه، فورطنه‌لر، صو فیضانلری‌ده شهره دهشت نتار اولدی (۲)) مکه‌ده بیت معظمی صو استیلا ایدرك اوچ کون درونته کیریله‌مدی .

(۱) بوده ـ شکرپاره کبی ـ پادشاهی کیجه‌لری طاتلی طاتلی ماصالرله اکلندیرر خوش‌کو بر قادیندر . بالطه‌جی حسین‌ده ، اونك مابینجیسی دکل ، قوجه‌سیدر . (مترجم)

(۲) بوآره‌لق ، آوروپاده، تونس دایسی آمان [احمد] دایینك بیوك اوغلی‌مامه‌تك [محمد] پالرموده خرستیان دینی قبول ایتدیکندن باحث ایکی کتاب نشر اولنمشدر .

شو آره‌لق، مفتی ابوسعید افندینك عزلندن صوکره، ادارهٔ دولتجه‌وقوعه‌کلن اك بیوك تبدل، صدراعظم سلطان زاده محمد پاشانك سقوطیدر. محمد پاشا، صدارتنك ابتدالرنده، کندیسنی اونوتمامقله برابر، ذات شاهانه‌یه کلیتلی پاره‌لر تقدیمیله عرض خدمت ایلمشیدی. اوللری، سلحدار مقبل یوسف پاشا ایله حسن امتزاج ایتدی؛ لکن، متعاقباً، اونك نفوذینی استرقاب ایده‌رك اوکا ایراث ضرر ایچون فرصت فوت ایتمه‌مکه باشلادی؛ سلاحدار پاشانك جنبی خواجه ایله اتفاق ایدوب ده کندیسنك رأینه مغایر اولمق اوزره، کرید سفرینی آچدرمش اولدیغندن بری یوسف پاشایه خصومتی آرتمشدی. محاربه‌نك مظهر موفقیت اولمسی اوزرینه، یکی بر مظفریتك بخش ایلدیکی نفوذ ایله عودت ایتمکده بولنان یوسف پاشانی اوزاقلاشدیرمغی دوشوندی؛ لکن والیلك ایله مصره کوندرمك ایسترکن بوکا موفق اوله‌مادی. یوسف پاشا، هدیه اولمق اوزره، پادشاهه آنجق برقاچ اسیر ایله مصر غرانیتندن ایکی ستون کتیرمش اولدیغی جهتله، صدراعظم، محافظلرك بتون خزینه‌لریله چکیلوب کیتملرینه مساعده ایچون، وندیکلیلردن بك چوق پاره‌لر آلمش اولدیغی اسناد ومحافظه‌سی هرسنه مصارف کلیه‌یی موجب برعادی قلمه‌نك ضبطی ایچون خزائن دولتك افنا ایدلمش اولدیغی علاوه ایلدی. سلطان ابراهیم، سلطان زاده‌نك القا آتنه متابعتله، کویا مجرم اولان یوسف پاشانك حبسنی امر ایتمش ایکن والده سلطان ایله جنبی خواجه، دولته بر بیوك خطه علاوه ایدن بر آدمك حبسی ایله مکافات کورمسی نه قدر حقسز اوله‌جغنی عرض وصدراعظمی، کرید سفرینه مخالفت ایچون، وندیك بالیوسندن آلتمش بیك دوقه آلمش، ویوسف پاشایه آدم وآچه ارسالنه مخالفتله باشقه فتوحاتی امکانسز براقمش اولمغله اتهام ایتدیلر. (۱) سلطان ابراهیم، شکایات متقابله‌لرینی استماع ایچون، سلحدار ایله صدراعظمی حضورینه چاغیردی. سلطان زاده، مقامنك کندیسنه ویرمکده اولدیغی قدرت کامله‌یه اغتراراً، خصمنه، متکبرانه ومحقرانه سوزلرسویلدی، وازجمله ـ پادشاه ایله ندیمی آره‌سنده جریان ایتمش اولان مناسباته تلمیح اولمق اوزره ـ «کنج افندی کبی معامله ایتمکدن واز کچ!» مألنده برسوز سویلدی (۲)؛ حال بوکه سلطان زاده جوان قاپوجی باشی لقبنه کسب استحقاق

(۱) بو اتهامی والده سلطان ایله جنبی خواجه دکل، بالذات یوسف پاشانك درمیان ایلدیکی نمیانك افاده‌سندن اکلاشلمقده‌در، ص ۱۷۵. (مترجم)

(۲) بوسوز، نعیماده عیناً مندرج اولدیغی اوزره، «جلبلکی قویه» در. «قویه»، «براق، براق یا!» دیمکدر؛ جلبلك ایسه، هامه‌یه ویردیکی معنایه کوره، «جلبیلکی» دیمك کبی کورینیورسه‌ده مقصد «عجمیلکی»، امور دولتدن آکلامازجه سوز سویلمسی» دیمك اولسه کرکدر. هامه‌یه بولدیغی تلمیح برزعمدن عبارتدر. (مترجم)

ایتمش اولدیغی جهتله بوسوز اونك اغزینه یاقشمازدی. صدراعظم ، اوندن صوکرا دیوانه کیتدی ؛ طعام پادشاهی ورودینه منتظر ایکن قاپوجیلر کدخداسی کله‌رك مهر همایونی ایستدی ؛ یوسف پاشانك قبول ایتمه‌سی اوزرینه صدارت عظمی ، وزیرلره هنوز یمك ویرلمه‌دن ، دفتردار صالح پاشایه توجیه اولندی (۱۷ کانون‌اول ۱۶٤۵ ـ ۲۸ شوال ۱۰۵۵) . بوسنه‌ده تولد ایتمش و قره مصطفی پاشانك محمیسی بولنمش اولان صالح پاشا ادارهٔ داخلیه‌ده سریعاً ترقی ایله دفتر امینی اولمشیدی ؛ قانونه مغایر اوله‌رق مؤخراً یکی چری اغاسی اولمش ، ودها صوکره اصول شرقیه علی مخالف اولمق اوزره دفتردارلغه کچمش‌ایدی . صالح پاشادن قالان مأموریت ، زوجه‌سی شکرپاره‌نك تاثیری سایه‌سنده یکی‌چری اغاسی موسی‌پاشایه توجیه اولندی. بنه شکرپاره‌نك نفوذیله یکی چری اغالغی برنجی‌زاده‌یه ویرلدی. صامسونجی باشی ، کدخدا بك اولدی. صالح پاشانك صدارته ارتقاسندن بری هنوز برآی کچمشیدی که پای‌تخت دولت ، حانیه فاتحی یوسف پاشانك فاجعهٔ مماتیله طنین انداز اولدی . (۲۱ کانون‌ثانی ۱۶٤۶ ـ ٤ ذی‌الحجه ۱۰۵۵). سوزنده اعتدالسزلك ایله مألوف اولان سلحدار پاشاپادشاه‌ایله برمنازعه‌نی حیاتیله اوده‌دی؛ سلطان ابراهیمك وحشت وسفاهتی کیتدکجه متزاید اوله‌رق سوءٔ تونك تیبه‌رحقنده استعمال‌ایلدیکی « قان ایله یکلشدیرلمش چامور » سوزینه ماصدق ایدی . برکون یوسف پاشانی جاغیره‌رق کرید اطه‌سنك فتحنی اکمال ایچون اوتوز کمی ایله کیتمسنی امر ایتدی. سلحدار ، کمیلرك ترسانه‌ده بولندیغنی ، وهنوز قیش اورته‌سی اولدیغنی جواباً سویلدی. بومخالفتدن حدت‌ایدن ابراهیم ، انفعالات سابقه‌نی تخطرله ، حانیه‌ده‌کی کفاری ، متدین برمسلمانك وظیفه‌سی اولدیغی وجه ایله ، کاملاً اعدام ایتیوب‌ده خزینه‌لریله برلکده چکیلوب کیتملرینه مساعده ایتمش اولدیغنی لسان شدت ایله اخطار ایلدی . یوسف پاشا « بن المدن کلدیکی قدر خدمت ایتدم ؛ برباشقه قولکزده کیتسین ، بنم قدر پاپسین ! » دیدی. پادشاه ، فوران غضبله « کیت ، دیورم ، یوقسه سنی اولدیررم » سوزلرینی سویلدی. لکن یوسف ، شمدیکی حالی‌اونوتوب ذات شاهانه‌یه مربوطیت ومناسبت قدیمه‌سنه ونائل صهریت اولمسنه حصر نظر ایله « پادشاهم ، سز دکز ایشنی بیلمیورسکز ؛ کورکجیلریمز یوقدر ، کورکجیسز ایسه دکزه جیقلماز » دیدی ، سلطان ابراهیم « ملعون ! دکیز ایشنی سن می بکا اوکرده‌جکسك ! » دیوب بوستانجی باشیه دونه‌رك « چابوق ، باشنی بکا کتیر ! » دیدی . بوستانجی‌باشی ، ارادهٔ شاهانه‌نی درحال انفاذ ایتمدی ؛ لکن بدبخت یوسفی ـ نفیه ویاخود اعدامه محکوم اولان

وزرانك مجلس معتادی اولان ـ جاملی کوشکه کوتوردی . صدراعظم صالح پاشا ودفتردار موسی پاشا ، ابراهیمك ایاغنه قاپانه‌رق سلحدارك عفوینی استرحام ایتدیلرسه‌ده تأثیری اولمادی . پادشاهك دامادی بولنان یوسف پاشا دخی اوکیجه بر چوجغی دنیایه کلدیکنی بیلدیرمك و سلطان ابراهیمك قیزی اولان زوجه‌سی وحفیدلری بولنان اولادی‌نامنه عفوینی (۱) وبرایالته کوندرلمسنی استرحام ایتمك اوزره برعریضه یازدی . بوستانجی باشی ، کندی حیاتنی تهلکه‌یه قویه‌رق ، بوکاغدی پادشاهه عرض ایلدی . لکن ، کندیسنه رجا واسترحام کار ایتمین ابراهیم ارادەسنی تکرار ایتمکله یوسف بوغلدی! شهوت ووحشت پرست اولان اخلاقدن منبعث برآرزوی غریب سوقیله مخنوقك نعشنی حضورینه کتیرده‌رك واوزرنده هنوز طراوت جوانی رونما اولان یاناقلرینی کوره‌رك « یازیق ! نه کوزل کل کبی یاناقلری وار ایمش ! یازیق ، یازیق ! » دیه بالدفعات آه چکدی (۲) . پادشاهك ندیم قدیمی اولان سلحدار ، قاپودان پاشا ، کرید فاتحی سوزی دوغرو ، تعصبدن آزاده بر آدم ایدی ؛ قره مصطفانك عزل و اعدامنده دخلدار اولمقدن ایشته شوصورتله ختم انفاس حیات ایلدی یوسف پاشا باشقه برخطا ایله معیوب دکلدر . سلطان ابراهیمك بونی اعدام ایتمسی ، فرط سربستیسندن دولایی دوچار جزا ایتمکدن زیاده خانه‌سنده خزائن عظیمه بولمق‌امیدندن منبعث ایدی . یوسف‌پاشانك حرمده‌کی خصماسی کریددن عودتنده برچوق هدیه‌لر کتیره‌جکنی امید ایلدکلری حالده برشیئه نائل اوله‌ماینجه پادشاهه ایکی مرمرستون ویروب کندیسنه آلتون برستون صاقلامش اولدیغی روایتنی نشر ایلدیلر . سلحدارك اعدامندن صوکره بو التون ستونك قرمزی بنکلی برصاری مرمر اولدیغی اکلاشلمش ، ومراد رابعك والده‌سی طرفندن انشا اولنان یکی‌جامعك منبرینه‌پایه‌نده اولمق‌اوزره استعمال‌اولنمشدر .

ابراهیمك تعصب ووحشتی حجاج کیلرینك مالطیلر طرفندن دردست اولنمسی صیره‌سنده ووندیك محاربه‌سنك بدایتنده دخی نمایان‌اولمشیدی . برونديك دونانماسنك صیره‌سیله پاتراسه ، مودونه ، قورونه یاناشه‌رق بش بیك اسیر آلدیغنی خبر آلنجه

---

[۱] سلطان ابراهیمك یوسف پاشایه تزویج ایلدیکی قیزی ، هنوز پك کوچوك اولدیغندن بو افاده اوروپا وثائقندن کچمش بر یاکلشلق اوله‌جقدر ؛ یالکز یوسف پاشا برعریضهٔ استرحامیه یازمش اوله‌بیلیر . (مترجم)

[۲] پادشاه ، یوسف پاشایی بوغدقدن صوکره نادم اولوب میتنی حضورینه کتیرده‌رك نکاه مرحمت ایله نظر ایلدکده « نه کوزل قرمزی الماکبی یاناقلری وار ایمش ؛ یازیق اولدی‌که قیدیم » دیه کریهٔ های های ایله وافربکاو سبب اولانلره بد دعا ایلدکلری تواتر مرتبه‌سنده شایع اولمش ایدی « نعیما ، ص . ۱۸۰ . (مترجم)

ایلك حدت اثناسنده ، خرستیانلرك قتل عامنی امر ایتمشیدی (۱) . ابوالسعود افندینك سلیم ثانی زماننده قبریس محاربه‌سنی تجویز ایدن فتواسته مماثل اوله‌رق کرید سفری ایچون بر فتوی ویرمش اولان مفتی ابوسعید افندی ، بتون ممالك دولتده‌کی خرستیانلرك قتلی مشروع اوله‌جغنی بیانده مخالفت کوسترمدی ، و بالکس استانبولده ایکی یوز بیك روم وارمنی بولندیغنی ویرکی دفترلریله پادشاهه اثبات ایلدی . پادشاه ، جلادك ساطیرینه تودیع ایتمك ایستمش اولدیغی اشبو قربانلرك مقدارندن متوحش اوله‌رق تبعه‌سی اولان خرستیانلرك محافظهٔ حیاتنه موافقتله برابر وندیك بالیوزندن باشلامق اوزره بتون فرنکلری اولدرتمکه قرار ویردی. بوقانلی اراده ، صدراعظم ، مفتی ، بوستانجی باشی ، یکی چری اغاسی طرفندن وقوع بولان اخطارات متحده اوزرینه کری آلنه‌بیلدی. غلطه‌اهالیسی، هنوز کندیلرنده قالان ایکی کلیساده ایکی دفعه برموت محققه حاضرلانمش ایدیلر (۲). خرستیانلرك وفرنکلرك قتل عامی تصورینك ویردیکی قورقو زائل اولدقدن صوکره ، سلطان ابراهیم ، کیلرینك مالطیزلر طرفندن ضبط اولنمسندن دولایی ، بتون کلیسا مأمورلرینی حبس ایتمك صورتیله انتقام آلمق فکرنده بولندی ؛ چونکه اونك ملاحظه‌سنجه ، پاپا ، کلیسا رئیسی اولمق صفتیله ، مختلف خرستیان طریقتلری شوالیه‌لرینك‌ده رئیسی ایدی . محال مقدسه‌یی فرانسیسکنلرك النده المق ایستین ژه‌زویتلر بوقراره بیکانه دکل کبی کورونمکده ایدیلر . فرانسیسکنلرك اکثریسی اسپانیول‌ویاخود وندیکلی وبنابرین ترکلرك‌ولادی دشمنی اولدیغی ایچون‌ژه‌زویتلرك بونلر علیهنه خدعه‌لر قورمقده سهولت وار ایدی (۳) . بوصیره‌ده‌درکه خرستیان حکومتلرینك مقیم ایلچیلریله سفیرلرینك‌اقامتکاهلری غلطه‌ده وبك‌اوغلنده اولمسی تقرر ایتدی؛ اوزمانه قدر ملل‌اجنبیه سفراسنك اشغال‌ایلدیکی ایلچی‌خانی(٤) ویرکی

(۱) غره‌یفا نقلائونك راپوری . نعیما ، بالاو بادره‌یه (پاتراس) کلن‌قوتی قرق قادرغه درت ماعونه ایله اوتوز فرقتیته چیقارر . فدلکه . غره‌یفا نقلائو اوتوز بش قادرغه دیور . [خرستیانلرك ویاخود ایلریده کوریله‌جکی اوزره فرنکلرك قتل عامی تصویرلرینه دائر بزم تاریخلرده بر روایت کوریله‌مه‌مشدر . مترجم]

(۲) سنت انتونیو کلیسای مراد زماننده سد ایله مهر آلتنه آلنمش ایدی . سلطان ابراهیم زمانتده ، سرای قاپیلرندن بری مهری قیروب آیازمه‌ده بیقانه‌رق تکرار قاپولری مهرله‌دی . او وقت صدراعظم بولنان قره مصطفی پاشا فرمان همایونك بو صورتله اخلالندن منفعل اوله‌رق بوکلیسایی جامعه تحویل ایتدیکی کبی سن فرانسه‌سقو کلیسا‌سنی‌ده کذلك جامعه تبدیل ایلمشدر .

(۳) فرانسیسکنلری ژه‌زویتلره قارشی التزام ایچون غره‌یفا نقلائویه ویریلن امر .

(٤) چنبرلی طاش قارشیسنده مطبعهٔ عثمانیه‌نك بولندیغی محل اوله‌جقدرکه «وزیرخانی»ده چنبرلی طاشه قریبدر . (مترجم)

ویرمن بوغدان ، افلاق ، ترانسیلوانیا ، راغوزه حکومتلری مصلحتکذارلرینه حصر وتخصیص اولندی . پادشاهك بوقراری ، مفتی وصدر اعظمك عزل ایدلمش اولملرندن دولایی ، بر قات دها معتبدار ایدی . بوایکی بیوك مأمور دائما خرستیانلری مدافعه ایتمش ، وبونلرك حقلرنده کوسترد کلری بی طرفلق سببیله بالدفعات کندی نفوذلرینی تهلکه یه قویمش ایدیلر . فرانسه وانکلتره سیرسفائن تجارتی بیوك رخنه لره اوغرادی ؛ لکن انکلیز تجارتنك اعتبار ومناسباتی ، الك زیاده ، انکلیز ایلچیسی شاقویل قره وایله شرق تجارت قومپانیه سی آره سنده تحدث ایدن اختلافدن متأثر اولدی . هرایکی طرف باب همایونه متقابلاً شکایتده بولندیلر ؛ آنجق دیوانك مساعده سی الك زیاده پاره ویرن طرف ایچون ابذال اولندیغندن ایکی خصم دن زیاده یه چیقیشدیلر . اکر سفیر ، سکزر اچه لك التمش بیك سکه تکلیف ایدییورسه قومپانیه ایکی یوز بیك عرض ایلیوردی . نهایت ، بو مزعج مناقشات شاقویلك کری چاغرلمسیله نهایت بوله رق یرینه برنجی شارلك مرخصی سیرت . باندیش تعیین اولندی ، وشاقویل زوجه سی وچوجقلری ایله برابر ازمیره متوجهاً حرکت ایلدی . فرانسه ، اوستریانك دشمنی اولمق صفتیله ، ال التندن ترکلره مساعد بولنمش اولمقله برابر متعدد حقارتلره هدف اولدی ؛ موسیو دو وارهنك [فرانسز ایلچیسی] دولت عثمانیه و وندیك آره سنده توسطی ، خالصانه اولمادینی ایچون مظهر موفقیت اولمادی . فرانسه سفیرینك مواصلتی صیره سنده ، پك چوق پاره کتیردیکنه دائر بر روایت انتشار ایلدیکندن هپ صندوقلر درونلرنده بولنان اون بیك ٹه کوضبط ایدلمشیدی ؛ بونلری انجق صدراعظمك مدافعه سی اوزرینه استرداد ایده بیلدی (۱) . دون ژوان مه نه سه س نامنده بر اسپانیول سرسریسی بوآره لق استانبوله ورود ایله حقیقتده اهالیسی یهودیلردن عبارت اولان بر ارمنی ایالتی باب همایونه تکلیف ایلدی ؛ اشبو عرض و تکلیفنه رغماً ، حبس اولندی ؛ آنجق برمدت صوکره قبول اسلام ایتمسنه مبنی صالوریلمسی اوزرینه کندی خانه سنده ، ایمپراطورك مقیم ایلچیسی غره یفا نقلائو طرفندن اولدیرلمشدر (۲) . غره یفا نقلائو وچه رنینك سفارتندن بری ترجمانلق صفتیله ایمپراطورك خدمتنده بولنان روم پاناپوتی حبسه قونلدی ؛ پاناپوتی ، مهارتی سایه سنده ، کرك کندیسنك و کرك رفیق فلاکتنك

[۱] غره یفا نقلائونك راپوری . فلاسان بوسفارت فوق العاده حقنده بر شی سویلمز . پادشاهك وصدر اعظمك فرانسه قرالنه جوابلری شرق انجمن دانشی انشاسنك ۱۰، ۱٤، ۱۰ نومرو سنده در .

[۲] پاناپوتینك راپوری ؛ والیه رونك « قندیه محاربه سی تاریخی » ، ص ٦٤ .

سربستیسنی استحصال ایلدی (۱) . صدراعظمك شکایاتی دون ژوانك قتلندن دولایی ویانه سرایندن استحصال مجازات ایتمزدن اول ، برتصادف عدالت انسانیه مقامنه قائم اولدی (۲) . غره یفا نقلائو برکون آت ایله کزرکن بر نزول ضربهٔ دهشت نثاریه فوت اولدی[۳] .

وندیك سفری سلطان ابراهیمی اوستریا ایله مصالحه‌یی اخلال ایده‌جك احوالدن احترازه وراقوچینك ایمپراطوره قارشی هردرلو تعرضدن منعنه‌قرار ویردرمشیدی. پادشاهك راقوچی‌یه مکتوبلرینی حامل چاوش محمدبك‌زاده بودینه واصل اولەرق بودین والیسی دلی حسین پاشا ضابطاندن برینی ترفیق ایله چاوشی اکره والیسنه کوندردی. محمدبك‌زاده سپاهیلراغاسی مختارایله بورادن حرکت‌وراقوچی، ساندروفی تخریب وفوله‌کاوزرینه توجه‌ایتمش بولندیغی ایچون‌التزام سرعت ایلدی. باب‌همایون ایله بودین واکره والیلرینك مأمورلری ریما سومباتده (۳) ترانسلوانیا پرنسنه تصادف ایتدیلر : پرنس ، اسوچ ایله‌اتفاقی اورته‌یه سوره‌رك حرکتنه‌شکل حقانیت ویرمکه جالیشدی ، وتخریباتنده دوام ایلدی . راقوچینك حیدودلغی دولت‌عثمانیه ایچون نتایج مؤلمه‌یی موجب اولدی : نه‌ئوغراد ، سولنوق ، هاتوان ، سه‌چه‌نی (٤) قلعه‌لرینه مربوط کویلر طاغلدیلر ، وارتق ویرکو ویرمه‌دیلر ، بنابرین بودین‌واکره مال‌صندوقلری برمیلیون‌اقچه‌دن تجاروزراعت صاحبلری‌وارداتلرینك مهم‌برقسمندن‌محروم اولدیلر. راقوچی، ایمپراطورك مرخصی‌ژان‌توروس‌واسطه‌سیله اوستریاایله‌مصالحه‌دن صوکره مشاوری‌سانت ـ تاماسلی اتیه‌ن‌سالانجی‌یی ترانسیلوانیا ویرکیسی‌ووزیرلرك‌هدیه‌لری‌ایله‌استانبوله کوندردی (٥). سالانجینك سرایده‌حضور شاهانه‌یه‌قبولنده ،پادشاه، مجارستانك یدی قومیته‌لغی [قضاسی] ایچون مقاوله اولنان یکرمی بیك غروشی کتیرمه‌مش اولمسندن دولایی اظهارانفعال‌ایله شوآجی‌سوزلری سویلدی: « سنك‌افندك، پك‌چوق‌زمان اولیورکه، یدی‌مجارقومیته‌لغنك‌تفریقی ایچون

[۱] صدراعظمه اون بش بیك غروش هدیه وعدیله .

[۲] خزینهٔ اوراقده ، والی مصطفی پاشا طرفندن چاوش علی واسطه‌سیله مشاور خاص البیال غونز اغایه کوندرلمش ۲۳ اغستوس ۱٦٤٦ تاریخلی بر مکتوب واردر .

(۳) نعیاده ریمه سوینوب ، ص ۱۸۱ . (مترجم)

(٤) نعیاده اکره ، خطوان ، نویغراد ، صولنق ، سنجان، کذلك . (مترجم)

(٥) Expédientes adfulgidam Portam Ottomanicam cum annuali rehnipensione et consuetis honoaris nostris fidelem nabis sincere dilectum Generasum Ctebhanum, etc.

یکرمی بیك غروش وعد ایتمشدی ؛ کندیسنه سویله که وندیك ایله محاربه‌مه مغرور اولماسین، وبوجنك بتون قوتمی اشغال ایدییور صانماسین؛ برکون کندیسنه آکسزین هجوم ایده‌جکم، واردلی باشقه‌سنه ویره‌جکم ایمپراطور قرداشمه‌ده قارشی ده مخاصمه‌ده دوام ایتمه‌ملیدر . ایجه اکلادکمی ؟ » سلطان ابراهیمك بوسوزلرندهکی طرز انفعال ایلچیی اوقدر قورقوتدی که خسته‌لاندی . پادشاهك وندیك خدمتنده جاسوس اولمغله اتهام ایلدیکی پرراغوزه مأموری دخی دوچار اولدینی قورقودن دولایی اون‌درت کون صوکره ترك حیات ایلدی . صدراعظم صالح پاشا ، یدی قومیته‌لغك ویرکیسنی تشکیل‌ایدن یکرمی بیك غروشی ایسته‌مك ایچون راقوچی‌یه پرپرینی مؤکد مکتوبلر یازدی . بونلردن برنده دیور ایدی که : « بویکرمی بیك غروشك تأدیه‌سنده کوستردیکك تعللاتی کوندردیکك هدیه‌لرله اونوتدیره‌جغمی ظن ایدییورسك ؟ صدراعظم محمدپاشا زماننده دفتردار بولندیغمدن ودولتك ادارهٔ مالیه‌سنه تماماً واقف اولدیغمدن باشقه بوایشه دائر منعقد وحقوقمزی صریحاً مبین اولان عهدنامه‌لرك کافه‌سی المده‌در . » آچیق باش ، نام دیکرله ایمپرەت پرنسی الکساندر ویرکوسی اولان درت‌بیك غروش (اوزمانك رایجنه کوره بش‌یوزبیك اقچه) (۱) پرینه اوچ بیك غروش کوندردیکی جهتله صالح پاشا ، بقیه‌سی اولان بیك یتمش غروشی شدتله طلب ایلدی ؛ بالمقابله کوریل و مینغرەلی [مکریل] بکلرینه حدوده رعایتلرینی امر ایلکی وعد ایتدی . وعدینی‌ده انجاز ایلدی (۲)؛ لکن مینغرەلی پرنسی ایمپرت‌پرنسنك اراضیسیله ممالك‌عثمانیه‌یه تعدیده‌دوام‌ایتدیکندن اوجوارده‌کی پاشالر عاصی اوزرینه برسفر آچمشلردرکه جغرافیا متخصصی اولیا بوسفرده بالذات بولنه‌رق اوکادائر شایان دقت تفصیلات یازمشدر. محاربه‌یه اشتراك ایدن پاشالر یدیدن دون دکل ایدی . صدراعظم صالح پاشانك اوغلی ارضروم والیسی محمدپاشا که قریباً اوندن بحث ایده‌جکز ؛ سابق اورفه والیسی کتانجی‌عمر پاشا که کورشجیلکده مشهور اولوب برکون ـ شدتلی برممارسهٔ بدنیه ایله تنفسی تسریع ایتمه‌دن اول سفره‌یه اوتورمامقدن عبارت ـ اسکی‌ایران عادتنه اتباعاً؛ اولیانك قارشیسنده سیدی‌پاشاایله مصارعه‌ایتمش ؛ سیدی پاشا (۳)، که داغستانده برچرکس

(۱) رئیس محمدافندینك انشاسنده ۵۶ و ۴۲ نومروده مندرج مکتوب درت بیك یتمش غروش وبش یوزبیك اقچه‌دیور ؛ شوحالده اوزمان یوزیکرمی اقچه برینه یوز یکرمی‌اوچ اقچه‌یه کچیوردی .

(۲) دادیانك مکتوبی شرق انجن دانشی مجموعه‌سنده ۲۰ نومروده‌در .

(۳) جرید آتمده پك ماهر ایدی . برکون سرایده جرید اویناركن سلطان‌ابراهیمك ندیملرندن برینی آزده اولدیره‌جك اولسیله پادشاه قتلنی امر ایلدی . سرای خدمتی اون

قبیله‌سندندر که تفاج احمد پاشا که پولتقای نامنده‌کی چرکس عشیرتندن اولوب سوریه‌ده حما ، طرابلس ، حمص سنجاق بکلکلرنده بولنمش ، جول عربلرینی اورونت نهری اوزرنده قیروب کیکلرندن تپه‌جکلر یاپه‌رق بونلرده ابقای نام ایلمشدر ؛ ایمیرت کورجیلرندن دلاور پاشا که مرادرابع زمانینده یکی‌چریلرك ممارسات بدینه‌معلمی بولنمش وطورطوم سنجاغنده کنفاج پاشایه خلف اولمشدر ؛ باقی پاشا ؛ جلدیر والیسی صفر پاشا . یدی پاشانك قوای مجتمعه‌سی مینغره‌لی پرنسی از وقتده اطاعت آلتنه آلدی .

مولداویه وویوده‌سی لوپول ، ایمپراطورك ممالکنده جولاندن اجتناب ایتمسی ایچون باب همایوندن راقوچی‌یه امر قطعی ویردیره‌رك ترانسیلوانیاده تقریر آسایش ایلدی (۱۶۴۵) . لوپول ، استانبول پطریقخانه کلیساسنك ایکی‌یوز کیسه‌یه‌واران بورجلرینی اوده‌مکی تعهد ایلدیکندن آیا پاراسکونیك جسدینك مولداویه‌یه‌اعاده‌سنه مساعده آلدی ؟ بو جسدك یاسی‌یه نقلی ایچون‌ده باشقه‌جه اوچ یوز کیسه صرف ایتمش ، وجسد الیوم‌اوراده مظهر احترام اولمقده بولنمشدر. صدر اعظمك مکاتیب خصوصیه‌سی لوپولی حدوددده فعالانه بر نظارت اجراسنه تشویق ایلدی . (۱) ؛ قازاقلرك کافهٔ حرکاتنه دقت ایتمسی‌ده قریم خانته توصیه اولندی . (۲) . خان ، روس طوپراغنده بر جولان یاپه‌رق یوزدن زیاده قازاق اسیر ایتمش اولدیغنی مبین باب همایونه بر عریضه کوندرمسیله ، صالح پاشا ، اولان اولمش اولدیغنی و فقط روسیه‌نك یکی چاری آلکسی میخائیلویچ ذات شاهانه ایله سفیر تعاطی ایلدیکندن بوندن صکره تعرضدن اجتناب ایتمسی لازم کله‌جکی (۳) جواباً بیلدیردی . بر

ایکی وحشی آتی یالکز باشنه تشهیر ایتمش اولان بویله‌برشخصك معصوم اولهرق قتلی‌نه‌قدر شایان تأسف اولهجغنی اخطار ایتدیلرسه‌ده سوز کچیره‌مدیلر. انجق پادشاه، دیلسزلره‌اشارت مشئومه‌یی ویردیکی زمان سیدی برآتك اوزرینه آتلایه‌رق شهرك برمحله‌سنده کیزاندی. برقاچ کون‌صوکره عفو ایدیلدرك سیمونوتورنی سنجاغنی آلدی، واورادن قرویا ، اکروا، بالاتون کولی اطرافنه اندیشه ویرمکده دوام ایلدی؛ مؤخراً ستولوایسه نبورغ سنجاغی بکلکنه‌تعیین اولنوب راب ورابتنیچ ساحللرینه قدر آقینلر یاپدی ، وناتا ، پاپا ، وه‌سپریم ، اویوار ، سن‌مارتون ، راب [یانیق‌قلعه] قومورن طرفلرندن اسیر آلدی ، انجق سیدی‌پاشانك متمادیاً اخلال صالح ایتمسندن دولایی باب‌همایونه شکایتلر کلدیکندن سنجاق بکلکیله ایران حدودنده طورطومه کوندرلمش، وبومأموریتده ایکن مینغره‌لی سفرنده بولنه‌رق‌سوشك وغونیه‌قلعه‌لری محاصره‌لرنده ممتاز اولمشدر .

(۱) رئیس محمد افندینك انشاسنده ۵۹ نومرویه مراجعت .

(۲) صالح پاشانك قریم خانه‌ایکی‌مکتوبی‌رجب ۱۰۵۶ (اغستوس ۱۶۴۶) تاریخیله‌در

(۳) بو بابده‌کی مکتوب صفر ۱۰۵۶ (مایس ۱۶۴۶) تاریخیله‌در.

مدت صکره قریم خانی ، روسلرك چرکس کرمان استحکاماتی تعمیره باشلامش اولدقلرینی اشعار ایله مسلحاً اوزرلرینه هجوم ایتمك ایچون مساعده ایستدی. طغرای همایون ایله موشح بر خط ایله مأذونیت ویرلدی. خانك چرکس کرمان محافظلرینه هجومنده مظهر موفقیت اولدیغنه دائر عریضه‌سی اوزرینه کندیسنه بر تبریکنامهٔ همایون یازلدی . لهستان قرالی ، تاتارلرك آقینلرندن شکایت ایلدیکی جهتله بودرلو قاریشقلقلرك تکرر ایتمه‌سی ایچون تدابیر مناسبه اتخاذاولنه‌جنی ومعاهدات منعقده‌یی صادقانه اجرا وویرکیلری وقتیله ایفا ایلدکجه هیچ برشیدن قوتمامسی جواب ویرلدی. چار طرفندن تبلیغ شکایته کلن کلن ایلچیلر بو صورتله حسن قبول کوره‌مدیلر . سلطان ابراهیم بونلرك کندی حضورنده باشلرینی کسدیرمك ایستدی؛ لکن صدراعظم حبسلریله اکتفا اولنمسنه موفق اولدی ؛ قریم خاندن کلن مکتوبلر پادشاهك انفعالنی آرتیردی، وایلچیلرك مدت موقوفیتی اوزاتدی (۱). بو صیره‌ده استانبوله ایکی روس سرسریسی کلدی: بری ژان کریاس ولودومیرسکی نامنده‌ایدی که بیوك برنس سینسکینك ـ اوچنجی سیکیسموندزمانننده برروم متره‌پولیدیله برابر محبسه آتلمش، واحتمال که زنجیر آلتنده فوت اولمش اولان اوغلی اولدیغی ادعا ایدیلیوردی؛ ایکنجیسی ده دیمتریوسك الق سنه قریم خانی خدمتنده بولنان حفیدی اولمق دعوا ستده ایدی . ایکیسی‌ده کندیلرینه روس حکمدارلغنك ویرلمسنی طلب ایله لودومیرسکی بالمقابله قازان واژدرهانی دولت عثمانیه‌یه وعد ایلدی .

شو آره‌لق صدر اعظملقدن عزل اولندقدن صوکره ، حسن پاشانك یرینه کرید سفرینه سردار تعیین اولنان سلطان زاده محمد پاشا ایله یکی قپودان موسی پاشا حانیه‌یه دوغری یلکن آچمغه حاضرلانیورلردی موسی پاشاقپودانلقده سلحداره خلف اولمشیدی ؛ آنجق مصاحبلك وزیر فضلی پاشایه ویرلدیکی کبی فضلی پاشا هنوز اوچ یاشنده بولنان فاطمه سلطانه نشانلانه‌رق داماد اولدی . ابراهیم پاشا سرایی دینلمکله معروف اولوب یوسف پاشادن قالان سرای ـ که وقتیله وبریرینی متعاقب بر قاچ صدر اعظم ، یعنی سلطان سلیمانك ندیمی ابراهیم قانیژ فاتحی ابراهیم رستم پاشانك دامادی احمد ، مراد رابعك سلحدار و ندیمی مصطفی پاشایه اقامتکاه اولمش ایدی ـ فضلی پاشایه ویرلدی. سلطان زاده‌دن اولکی صدراعظم مصطفی پاشانك سرایی رجب پاشانك زوجه‌سی کوهر سلطانه تخصیص قلندی. شکر پاره‌نك یکی جری اغالغنه ترفیع ایتدرمش اولدیغی پرنجی اوغلی اغالغه علاوةً مصاحب و اوچنجی وزیر اولدی . بش یاشنده بولنان شهزاده محمده مغنیسا ایالتی توجه ایدلدی؛ ولی-

عهد اولان شهزاده‌لرك بو ایالتی بالذات اداره ایتملری معتاد ایسه‌ده شهزاده‌نك یرینه بر متسلم کوندرلدی . اخیراً عزل اولنان صدر اعظمك‌هر ایشده کوستردیکی موافقت عیدانه‌یه مبنی نظر التفات شاهانه‌ده‌کی سلطانلرك [زوجه‌لر] آلدقلری سنجاقلر ایچون‌ده بو اصول اداره اختیار اولندی . بتون عثمانلی مورخلری سلطان زاده‌یی اك زیاده شایان تقبیح تمایلاتی ترویج ایتمك‌صورتیله سلطان ابراهیمك‌فساد اخلاقنه سبب اصلی اولمش اولمغله اتهام ایدرلر . قره مصطفی پاشا صدر اعظم ایکن بعضاً سلطان ابراهیمك هوسات مجنونانه‌سنه مخالفته جسارت ایلمش ایدی ؛ بنابرین پادشاه ، قره مصطفانك ممانعتلرینی تخطرایده‌رك بر کون‌سلطان زاده‌دن، کندیسنك ابی کوتو کافهٔ حرکاتنی فصل‌اولوب‌ده دائما تصویب ایلدیکنی سؤال‌ایتدی. بی‌حجاب کوله شوجوابی ویردی : « پادشاهم، سز جناب حقك یر یوزنده کولکه‌سی اولان خلیفه‌سکز ، خاطرکزه هر نه کلیرسه الهام ربانیدر ؛ سزك نا معقول کورینن امرلریکز بیله بر حکمته مبنی اولدیغی ایچون قوللریکز حکمتی بیلمدکلری حالده دخی انفاذینه مسارعت ایتملیدر . » متصل تکرار اولنان بوسئالر ، سلطان ابراهیمه تمایلات خونریزانه وسفیهانه‌سندن نشئت ایدن اك مدهش خطالرك ده الهام آسمانی اولدیغی اعتمادینی ویردی ؛ حرم خلقندن بعضلرینك ، خصوصیله والده سلطانك بعض نصایحنه صدر اعظمك سوزلریله جواب ویرمکی عادت ایدنمشدی . بو درلو حرکت عبودیتکارانه‌نك شایان تأسف نتیجه‌لری اولمامق ممکن دکل ایدی . بر کون سلطان زاده محمد پاشا ، مورخ شارح‌المنارزاده‌نك پدری قاضی عسکر عبدالرحیم افندیی تنهاجه دعوت ایده‌رك کیزلیجه بر قاچ لوله توتون ایچمك حرکت ممنوعه‌سنده بولندقلری صیره‌ده، قاضی عسکره برخط همایون کوستردی که سلطان ابراهیمك سوء اخلاقنه ، بتون مورخلرك شهادتلرندن زیاده ، نا قابل رد بر دلیلدر. مکاتیب عثمانیه صحائفنده یکانه اولان بو مکتوبك هیئت مجموعه‌سنی درج ایتمك ممکن اولمایوب صدر اعظمه شو قبا خطالری حاوی ایدی: «بره متولی‌پاپیلی . . . . . ، بره قارپوز قیافتلی . . . . . » . مخل ناموس بر چوق الفاظ شنیعه‌دن صوکره : « اجدادم مدینه‌یه بو قدر جواهر واموال کوندرمشلر؛ آدم کوندروب اموال وجواهری جمله کتیرده‌سن ، والا ، سنك دریکی صویوب صمان طولدیرمه‌م مقرردر ، شویله بیله‌سین » دینلمش ایدی (۱) .صدر اعظم محرمی اولان قاضی

(۱) نعیمادن النمشدر ، ص ۲۰۳ ؛ نقلنی تجویز ایتمدیکمز کله‌لرله برابر تطبیق ایتمك ایستینلر نعیما وفذلکه‌یه مراجعت ایتملیدرلر . (مترجم)

عسکره «باق» برآلای روس، له، مجار، فرنك کفره‌سنك قیزلری اولان عقللری اکسیك جاریه‌لرك سوقیله نه حاله کلدم؛ بونك نتیجه‌سی نه اوله جغنی الله بیلیر.» (۱) دیه شکایت ایلدی؛ لکن، پادشاهك بتون حرکات مجنونانه‌سنه مطاوعت مشئومه‌سیله کندیسنی یه کندیسنك دوشورمش اولدیغی بوکرداب اضطرابدن متعاقباً وقوع بولان عزلیله قورتلدی. وندیکلیلرك ثنه دوسه وترواساحلنه چیقدقلری استانبولده ایشیدیلنجه قپودان پاشا وکریدسفری سرداری سلطان‌زاده درحال دونانما ایله عزیمت ایتدیلر (۲۰ صفر ۱۰۵۶). سلطان زاده بوغازك اناطولی ساحلنده‌کی سلطانیه قلعه‌سنه کیره‌رك آدم باشسنه بش غروش ویرمك اوزره کندی معرفتیله بش یوز تفکجی طوپلایوب بونلری وندیکلیلری سفینه‌لرینه عودته مجبور ایلمك ایچون تروا صحراسنه کوندردی. توفکجیلر وظیفه‌لرنده موفق اولدیلر. آنجق سلطان زاده، حالا صدر اعظم ایمش کبی کمال استقلال ایله حکم سورمك ایستدیکی ایچون موسی پاشا ایله آره‌لرنده حسن امتزاج اولمدیغندن عثمانلی کمیلریله وندیك کمیلری آره‌سنده بر قاچ اهمیتسز مصادمه‌دن باشقه جدی محاربه اولمادی؛ ایکی دونانما قطعی بر جنکه کیریشمکدن احتراز ایده‌رك بربرینك یانندن کچوب کیتدیلر. عثمانلیلر ۲۶ مایس ۱۶۴۶ – ۱۰ ربیع‌الاخر ۱۰۵۶ تاریخنده کریده یاناشدیلر؛ ایکی آی صوکره سردار صیتمه‌دن اوراده وفات ایلدی.

سلطان زاده محمد پاشانك وصولندن اول، کریده، کیاسمونك تسلیم اولمسیله محاربه باشلامش ایدی؛ بو تسلیم، اختیاری اولمقله برابر قادین وقیز اوله‌رق درت یوز اسیر آلنمشیدی. باش قاپودان زه‌روم موره‌سینینك امری اوزرینه قندیه عسکری رئیسی قورنارو کرید دونانماسنی، حانیه او کنده بولنان عثمانلی دونانماسیله محاربه ایتمك اوزره، سوده لیمانته کوتورمشیدی؛ انجق احتیاطدن، یاخود قورقودن دولایی طرفین جنکه کیریشمدیلر؛ بوحال ایسه اوزمانك افکارینه کوره برافسون تأثیرینه حمل اولندی. سوده وحانیه آره‌سنده بر قاچ حوض قربنده مستحکم بر مناستر (۲) وار ایدی که پیشدارلر بونك اوکنده بالدفعات چارپشدیلر. شو

(۱) نعیما وفذلکه‌یه مراجعت. (مترجم)

(۲) «سوده‌نك حانیه طرفنده اولان قارشیسنده دشمنك استرتی نام متین قلعه مثابه‌سنده برعظیم مناستری وارایدی؛ سوده‌یه حواله اولمغله اطرافه متریلر قوریلوب ایچنه اوچ درت بیك تفنك انداز کیرمش ایدی» نعیما ص ۱۹۱. هامه‌رك فرانسزجه‌سنده cloître forifié près de quelque citernes دیه یازیلان «بر قاچ حوض قربنده مستحکم مناستر» دیه ترجمه اولنان محل، نعیمانك «استرتی» اسمیله کوسترديکی مناستر اوله‌جقدر. بو محاربه‌لره کریده بولنان حسین پاشا قومانده ایدیبوردی. حسین پاشانك فرط شجاعتی ولوله انداز اوله‌رق حتی «مصورلر قیسطاس نام اسب صبارفتار ایله تصویربن یازوب فرنکستانه واطراف بلاده» کوندردکلرینی نعیما قید ایدر. ص ۱۹۰، (مترجم)

کوچك محاربه‌لرك برنده ترکلر یتمش بش باش کسه‌رك یکرمی اوچ اسیر آلدیلر . وبیوك سن مارق بایراغیله سنجاقدار اولان ضابطی اله کچیردیلر (۸ نیسان ۱۶۴۱ - ۲۱ صفر ۱۰۵۶) . اوچ کون صوکره ، بر فلمنکلی قایودان یتمش کشی ایله مناسترندن چیقه‌رق ترکلر طرفنه کچدی (۱)؛ بو استحکامك تسلیمنی وعدایتدی . لکن مناستر ایچنده براقمش اولدیغی برقاچ آرناوود وندیکلیلره صادق قاله‌رق بو سوزك اجراسنه مانع اولدیلر .

سن مارق بایراغی ، کرید مواقع مستحکمه‌سی پلانی ، فلمنکلی قایودان استانبوله کوندرلدیلر ؛ مورخ نعیمانك روایتنه کوره موقوف بولنان وندیك بالیوزی مهتدی‌یی بر ضیافته دعوت ایله تسمیم ایتمش وبو جنایتدن دولایی طرف حکومتدن جزا کورمشدر . آپریقورنو و غلادیسیو جوارنده بر قاچ مصادمه وقوعه کلدی ؛ سکبان باشی مراد ، آپریقورنو محافظلرینسك یاپدیغی بر هجوم حرکتنی کری سوردوردی (۲۷ نیسان ۱۶۴۶ - ۱۱ ربیع‌الاول ۱۰۵۶) . حانیه‌دن جنوباً درت فرسخ مسافه‌ده واقع بر طاغ اوزرنده بولنان قلادیسیو جوارنده عثمانلیلر دشمندن بش بایراق واوچ بیك توفك آلدیلر . حوضلر مناستری وندیکلیلر طرفندن تخلیه اولنه‌رق خاك ایله یکسان ایدلدی . ایکی طرف ، حانیه دکرمنلرینه تملك ایچون شجیعانه ، فقط ضایعات عظیمه ویرمکسزین جنك ایتدیلر (۸ تموز - ۵ جمادی‌الاخری) . حانیه لیمانندہ عثمانلی وسوده لیمانندہ بولنان وندیك دوناتمالرندن هر ایکیسی سفائن جدیده ایله تزیید قوت ایده‌رك متقابلاً بربرینی ترصد ایتدیلر ؛ برنجیسی سوده ساحللرینی ایکنجیسی حانیه‌ساحللرینی آبلوقه آلتنه آلدی . آپریقورنو ایله قلادیسیونك تسلیملرندن صوکره ترکلر سوده موقعنی محاصره ایتدیلر ، فقط چوق ایلرلیه‌مدیلر . محمد کدخدا ایله سکبان باشی مراد ، کیزلنو قارشیسنده قارابوزا نامنده‌کی آطه‌جغك قلعه‌سنی ضبط ایله ایچنه طوپ ومهمات قویدیلر ، وآپریقورنویی یکی بر خندق ایله احاطه ایلدیلر (۱۶ ایلول ۱۶۴۶) . سردار سلطان زاده محمد پاشانك وفاتندن صوکره ، حانیه والیسی ایله جزیره‌دہکی عساکر شاهانه باش قوماندانلغنه تعیین اولنان حسین پاشا ره‌تیمونك تسخیرینی قرارلاشدیردیلر . ره‌تیمو (رتمو) - که تاریخ قدیمده ریتیمنا اسمیله معروفدر - کریدك جانب شمالیسنده حانیه وسوده کبی برشهراولوب جزیره‌نك باشلیجه بلادندندر ؛ قومدن یاپلمش طوله‌لروبر برقاچ قله ایله ، خصوصا

(۱) نعیما بو آدمك اسمنی « قاردینال » دیه قید ایدر ؛ ایسترنیده مهم برقومك قوماندانی اولدیغی اکلاشیلیر ، ص ۱۹۳ . قاردینال اسمنه کوره روحانیوندن اولق لازم کلیر ؛ هامه‌رك « فلمنکلی قایودان » افاده‌سنك مأخذی ، اوربا تاریخلری اوله‌جقدر . (مترجم)

بر قایا اوزرنده مبنی و دکیزه ناظر قلعه ایله مدافعه اولنمقده ایدی ؛ ایچنده اللی کلیسا ویوز اللی سرای وار ایدی . ٧ تشرین اول ١٦٤٦ (٢٦ شعبان ١٠٥٦) ده عثمانلیلر خندق آچدیلر؛ محاصره‌نك اون دردنجی کونی شدتلی برهجوم یاپدیلرکه وندیك جنرالی قورنارو بو هجومده قهرمانانه ترك‌حیات ایلمش اولدیغی کبی پرووه‌دیتور مولینوده یاره‌لانه‌رق بر قاچ کون صوکره فوت اولمشدر . اهالی ، موقعك محاصره‌سندن‌مقدم، قیمتلی اشیالرینی آطه‌نك داخلنه کوندرمش یاخود کیلره قویمش اولدقلرندن مهاجملرشهرده آله‌جق برشی بوله‌مدیلر؛ لکن لیمانده دردست‌ایلدکلری بر کمیده بش یوز قنطار باروت ، اوچ یوز قنطار فتیل ، یوز قنطار قورشون ، ایکی بیکدن زیاده کوللە و سائر مهمات بولمشلردر . محاصره‌نك اوتوز طقوزنجی کونی بر لغم قلعه‌نك بیوك قله‌سنی هوایه آتدی ؛ عثمانلیلر بوندن استفاده ایله درحال هجوم ایتدیلرسه‌ده رجعت ایتدیرلدیلر. ایرتسی صباح استحکاملرك اوزرنده بیاض بایراق تموج ایتدیکی کورولدی ؛ مذاکره یه کیریشیلدی ، سردار محافظلرك بتون اموالریله سربست چکیلوب کیتملرینه مساعده کوسترمکی وعد ایله برابر اسیر اولمش اولان بر وندیکلی ضابطی صالیویردی (١) . اونی قاپودان ، یکرمیسی ضابط اولمق اوزره یوز اون اسیرایله اون کنچ قیز استانبوله کوندریله‌رك قلعه‌نك فتحی دخی تبشیر اولنوب پای تختده اوچ کون اوچ کیجه شنلك و دونانما یاپلدی . رئیس باش کلیسامی سلطان ابراهیم جامعی نامیله معبد اسلامه تحویل وبش قریه‌نك وقفی اشبوجامعه تخصیص قلندی . اوجوارده میلوپوتاموقلعه‌سی‌ده عثمانلیلر طرفندن تسخیر ایدلدی. آپریقورنو، قلادیسیو، کیسامو موقعلرینه محافظلرقونلدی. آلتمش قادرغه ، ایکی قالیون ، اون سکز قایقدن مرتب اولان قاپودان پاشا دونانماسی حانیه‌یه یك چوق مهمات ویوز اللی آت چیقاردی . قاپودان پاشا ، حانیه‌دن موره‌یه عودتنده آغریبوز طرفلرنده بروندیك کمیسنه تصادف ایتدی ؛ وقوعه کلن جنکده کرك قاپودان پاشا (٢) ، کرك وندیك قاپودانی توماس موروسینی تلف اولدیلر . سلطان ابراهیم ، سردار حسین پاشایه برصیرمه‌لی قافتان ایله قیمتلی برقلیچ کوندرمشیدی؛ حسین پاشا پادشاهه یوز کیسه آقچه ، یعنی اللی بیك غروش و صدر اعظمه بش بیك غروش کوندرمشدرکه کریدك حکومت عثمانیه‌یه کوندردیکی ایلك پاره بودر.

(١) رئیس شهر وقلعه‌سی یك‌چوق آثارشجاعت ابرازیله تسخیر اولنمش واثنای محاربه‌ده حسین پاشا دخی یاره‌لانمشدر . شهر رمضانك اون اوچنده وقلعه تقریباً یکرمی کون صوکره آلنمشدر ، نعیما ، ص ٢٠٥ ـ ٢١٠ . (مترجم)

(٢) شهید اولان قاپودان موسی پاشانك یرینه سابق یکی جری اغاسی ودفتردار اولان قاپوجی باشی دیکر موسی تعیین اولنمشدر . نعیما ، ص ٢١٧ (مترجم)

عثمانلی مورخلری ، رئمودن استانبوله کوندریلن یوز اون اسیرك ـ حانیه‌نك فتحندن و تنه‌دوسك استخلاصندن صوکره پای تخته کلن اسیرلر کبی ـ قازیفه‌می اورلدقلری، یاخود جنکاله‌می آصلدقلری حقنده برشی سویله‌یورلر. مصاحب فضلی پاشانك کریمهٔ پادشاهی ایله اجرا اولنان مطنطن نکاحی مناسبتیله صدر اعظم صالح پاشا صاغدیچ اوله‌رق بو اوغورده اللی بیك غروش صرف ایتدی . وزیرلر هدیه تقدیمنده بربرینه رقابتله آلتوندن ، کوشدن نخللر یاپدیردیلر (۱۱ مارت ۱۶۴۶ ـ ۲۲ محرم ۱۰۵۶). بودوکون اثناسنده، اولجه عزل اولنمش اولان پادشاهك سوت ننه‌سنك دامادی بیوك‌میر آخور خدمتنه اعاده قلندی. التی هفته صوکره سلطان احمد جامعنده مولد [حضرت] پیغمبری قرائتی راسمه‌سی اجرا اولندی (۲۸ نیسان ـ ۱۲ ربیع اول) . شیخ‌الاسلام محرابده بولنه‌رق صاغ طرفی وزرایه، صول طرفی موقع مأموریتلرینه وخدمتده قدملرینه کوره صیره‌سیله قاضی عسکرلره تخصیص اولنمشیدی ؛ روم‌ایلی قاضی عسکری برنجی، قره‌چلبی زاده ایکنجی، جنجی خواجه اوچنجی بولنیوردی؛ ذات شاهانه ، محفلدن ، آلتنجی درجه‌ده بولنان بهایی افندینك جنجی ایله برابر قره چلبی زاده‌یه تقدم ایتمسی امر ایلدی . اهمیتسزکبی کورینه‌بیله‌جك شووقعه‌یی یازیشمز ، جنجی خواجه‌نك ادبارینه امارهٔ صحیحه اولمسندن دولاییدر . واقعا ارتکابات بی‌حجابانه‌سی حقنده اظهار اولنان شکایات متکرره ، فکر شاهانه‌یی تغییر ایتمکه باشلامش ایدی . جنجی خواجه قاضیلقلری اوچ بیکدن درت بیك غروشه قدر صاتمق اعتیادنده ایدی . وارداتنك منبعنی تزیید ایتمك ایچون، مأموریتلرینی باره صایه‌رق آلمش اولان قاضیلری ـ هنوز بر سنه ختام بولمدن ـ عزل ایدر ، شکایته قالقیشه‌جق اولورلرایسه شدتلی بردکنك جزاسیله جواب ویررمش. قیصریه قاضیسی اسماعیل، بومأموریت ایچون اوچ بیك غروش ویرمش ، ایکی‌آی صوکره عزل ایدلمش‌ایدی . جنجی خواجه‌یه مراجعتی اوزرینه بیك غروشی رداولندی ؛ قاضی معزول ایسه ، ایکی آی مأموریتی ایچون ، ویردیکی باره‌نك سکزیوزغروش یعنی یوزده آلتمش تخمین ایتدیکی فائضی کافی اوله‌جغنی ادعا ایله قصور ایکی بیك غروشی‌ده ایسته‌یوردی . بو ایش مفتی و صدر اعظم حضورینه کتیرلمکله جنجی خواجه اوچ بیك غروشی کاملاً اعاده، ویاپدیردیغی یکی‌سرایی‌ده سلطان‌ابراهیمك قیزی کوهر سلطانه ترك ایتمکه مجبور اولمش ایدی (۱) .

(۱) جنجی خواجه ، اناطولی قاضی عسکری اولدیغی حالده ، مولد نبوی قرائتندن مقدم ، یعنی ربیع‌اول ابتداسنده مقدمهٔ سقوطی اولمق اوزره بو مأموریتدن عزل ایله بهایی افندی تعیین اولنمش‌ایدی؛ بهایی افندینك جامع شریفده صورت مخصوصه‌ده یوقاری‌چیفارلمسی خواجه‌نك محافظهٔ اقبالی درعهده ایدن جنلرك طاغلمغه باشلادقلرینه یکی علامت ایدی (مترجم).

ایران حدودنده وان بلده‌سی شدتلی برحرکت ارض‌ایله صارصلدی. ارضروم‌ده ظهور ایدن بر سرسری ، مراد رابع زمانینده اعدام اولنان ابازه پاشا اولدیغنی وقتلنه‌مأمور اولان جلادلرك الندن قورتیله‌رق اوزماندن بری آفریقاده‌وعربستانده بولندیغنی ادعا ایله اورالرك آسایشنی اخلال ایلدی . ارضروم والیسی ، هردرلو قاریشیقلغك اوکنی المق اوزره ، آبازه اولدیغنی ادعا ایدن شخصك باشنی کسوب استانبوله کوندردی. سرسرینك سوزلری تحقیق اولنمق ایستنلدیکندن آبازه‌نك امامی محمد سنجاری باشی معاینه ایتمك اوزره دعوت اولندی ؛ سنجاری چهره بوزلمش اولدیغی جهتله افندیسنی طانیه‌مدیغنی بیان‌ایتدی. جلاد قره‌علی استجواب ایدلدکده قارا کلق برکوشکك کوشه‌سنده یوزی اوستی یاتمش برآدم کوستریله‌رك کندیسنه « آبازه‌در » دنیلدیکنی سویلدی. نهایت دیوان‌همایون، آبازه‌نك اعدامی حقنده‌کی امرك تنفیذینه مأموراولان وشمدی باچقه‌سنجاغنه متصرف بولنان دوجه‌یی جلب ایتدیردی ، دوجه ، مراد رابعك ، هنوز کندیسنده بولنان خط‌همایونی ابراز ایله بوامره تمامیله توفیق حرکت ایتمش اولدیغنه یمین ایتدی (١) .

تاتارلرك روس طوپراغنه تجاوزواوچ‌بیك اسیراله‌رق پره‌قوپده (٢) فروخت ایتمش اولمری اوزرینه بر روس اردوسی بوتعرضدن دولایی انتقام آلمق ایچون ازاق اوزرینه یوریدی؛ دفتردار وزیر موسی‌پاشا ازاقك مدافعه‌سنه مأمور اولدی . قریم‌خانی بالذات کلیتلی‌عسکرایله یورویه‌رك ومتعدد محاربه‌لرده غلبه‌ایله‌رك استانبوله سکزیوزباش ودوت‌یوز اسیرکوندردی. قبریس بکلربکی کوسه‌علی‌پاشا آطه‌ده‌هردرلو تعدیات‌اجرا ایتمکله‌برابر سکزآی اهالینك خارج‌ایله مخابره‌سنی اوصورتله کسدی‌که پاشانك حقنده پای‌تخته هیچ برشکایت کلمه‌مدی ؛ مع‌هذا جزیره‌نك احوالی دیوانه عکس ایده‌رك عزل اولندی . علی پاشا استانبوله کلوب خیلی فداکارلقلر یاپه‌رق مغصوباتنك قسم کلیسنی محافظه‌یه موفق اولدی . بو زمانلرده سلطان ابراهیم

---

(١) دوجه‌نك جوابی « پادشاهم ، بو خط ایله بن آنی هلاك ایلدم ، بوکلن باش آبازه‌نك باشی‌دکلدر » سوزلرندن عبارتدر . خط‌همایون ایسه‌آبازه‌نك اعدامنه مأموریتنی‌اثبات ایدر. یوقسه آبازه‌نك یرینه باشقه‌سی اولدیرلمش اولدیغنی کوسترمز. دوجه بوجوابی‌مهارتلی ومتانتلی بروضع ایله ویرمش اولمیدرکه دفع مسئولیت ایلمشدر . اصل شایان دقت اولان ، جلاد هلینك « واللہ پادشاهم، اقشام نمازندن صوکره قراکلق بر کوشه‌ده یوز اوستنه یاتمش برحریفی بکا آبازه‌در دیه کوستردیلر ؛ بوغدم ، وشمائلنی کورمدم » سوزلریدر (نعیما ، ص ٢٢٣ ، ٢٢٤) که سراپا مستلزم اشتباهدر . (مترجم)

(٢) « اوتوزبیك اسیر چیقاروب اور بوغازنده صاتمقله مشغول اولدیلر » نعیما ، ص ٢٢٥ (مترجم)

والیلکلری، وزیرلکلری پاره ایله صاتمغه باشلامش ایدی . آناطولی والیلکنه تعیین اولنان درویش پاشا اون بیك غروش کوندردیکی کبی یکرمی بیك دها طلب اولندی . بونك اوزرینه درویش پاشا عصیان ایله بتون کرمیان طرفلرینی تخریب ایلدی ؛ نهایت سلطان ابراهیم، یکرمی بیك غروشدن واز کچمکله برابر، درویش پاشانك مأموریتنی سلسترەیه تحویل ایلدی . کلیبولی نائبی، کلیبولی قضاسندن درت یوز یرینه بیك غروش عوارض اقچەسی تحصیلنه قیام ایتمش ایدی؛ اشرفلی کوینك امامی درت یوزدن زیاده پاره آلنماسی ضمننده استحصال ایتدیکی امری ابراز ایتمسی اوزرینه نائب بونی دوکدی . کویلیلرده طوپلانەرق نائبك و آدملرینك اوزرینه هجوم ایتدیلر. نائب افندی، او طرف اعیانك مداخلەسیله، یاقەسنی کوچ قورتارەبیلدی .

رتمونك تسخیرینی تعقیب ایدن سنه ظرفنده کریده جزیرەنك پای‌تختی اولان قندیه محاصرەسی ایچون فائدەسز تشبثلردن ، اهمیتسز مصادمەلردن ، ژیروپترا [برەپتره] قریننده میرابەللو (۱) قلعەسنك تسخیرندن باشقه مهم بر جنك وقوعه کلمدی. دفتردار شعبان افندی بتون جزیرەیی تحریر ایتمك ایستدی؛ لکن سردار حسین پاشا، صداقتلری هنوز مشکوك اولان تبعەیی، اطەنك کاملاً فتحندن اول، تدابیر مالیه ایله قورقوتمق موافق سیاست اولەمیه‌جغنی بیان ایله مخالفت کوستردی. یکی عسکر آلمق اوزره کریددن موریه یه کیتمش اولان قاپودان موسی‌پاشا، رومانیه ناپولیسی لیمانندە، سن مارقو پروکوراتوری (۲) غریمانی قومانده‌سنده‌کی وندیك دونانماسی طرفندن آبلوقه اولنمشیدی . اشبو آبلوقه وعثمانلی قادرغه‌لرینك فنا حالده بولندقلری خبرلری علی بك واسطه‌سیله استانبوله ایصال اولنمسی اوزرینه صدراعظم وشیخ‌الاسلام، باب همایون ایله دول اجنبیه آره‌سنده‌کی معاهداته ومناسبات صلحیه یه باقلمقسزین، عثمانلی لیمانلرنده بولنان یتون خرستیان دولتلری دونانمالرینه آمبارغو وضعنه [یعنی ضبطنه] قرار ویردیلر ؛ بو بابده بتون لیمانلره ، بتون قونسلوسلره فرمانلر کوندردیلر. استانبولده بتون سفائن اجنبیه، حتی ـ فرانسه‌نك دولت عثمانیه ایله وندیك آره‌سنده توسط تشبثاتنه رغماً ـ فرانسز کیلری ضبط اولندی؛ لکن ازمیرده بولنان اجنبی سفینه‌لرینك جمله‌سی قاچوب قورتلدی. بونك اوزرینه ازمیر لیمانینك، فرنکلرك تشبثاتنه ممانعت اولنه‌بیلمك اوزره مرکز حکومته قریب اولما-

(۱) نعیماده ص ۲۳٤ «مرنیلو نام قسطل» دینیلن محل اولەجقدر (مترجم) .
(۲) وندیك حکومتنده بیوك رتبەیی حائز مأمور (مترجم) .

مسندن دولایی، تخریب وابطالی دوشونلش، واستانبولك کافهٔ ممالك اجنبیه ایله اولان اجنبی تجارتنه یکانه ده‌پو اتخاذی تکلیف ایدلشدر. آنجق بو تصور، مظهر توجه اولمقدن زیاده دوچار مشکلات اولدیغی جهتله کندیسنی رومانیه ناپولیسنده [انابولی] محاصره ایتدیرمش‌اولان قاپودان پاشانك عزلیله اکتفا اولنه‌رق اونك موقعی داماد شهریاری فضلی پاشایه تفویض اولندی؛ بر طرفدن‌ده دونانمای، درونته اون بش بیك (۱) یکی چری قونیلان اوتوز قادرغه ایله تقویه ایدلدی. ساقیزده، سفاین مضبوطه قاپودان پاشایه التحاق ایده‌رك اناطولی عسکرینك نقلنه مأمور ایدلدی. فضلی پاشا، ساقیز اوکلرنده بولنان وندیك، مالطه، روما سفائن حربیهٔ مجتمعه‌سیله ـ نتیجهٔ مهمه‌سی‌اولمایان ـ برجنکدن صوکره کریدجزیره‌سنه یاناشه‌رق اناطولی عسکری وصحرا طوپلری قندیه‌نك براز آلت طرفنه چیقارلدی (۲۵ ایلول ۱۶۴۷ ـ ۲۸ شعبان ۱۰۵۷) . مخاصمانك بدایتندن بری ، وندیك اردولری ، دالماچیا حدودنده دخی کریدن زیاده نائل بختیاری اولهمامشلردی .

لیقا سنجاق بکی علی بك یکرمی بیك کشی ویدی طوپ ایله ـ محاربات سابقه‌ده عثمانلیلرله شجیعانه مقاومت ایتمش بولنان ـ نوویغراد اوزرینه یوریدی . اثنای راهده قراپانو شهرینی محاصره آلتنه آلدی ؛ بو موقع ، قاتارویه دوغری یلکن آچمش اولان « لاپادووانا » نامنده‌کی قادرغه طرفندن وقتنده معاونت کوردی. ماقاراسقا ویاچینیچا اهالیسی جمهوره مطاوعت ایلدیلر؛ لکن نوویغراد عثمانلیلرك النه دوشدی . مورلاقلرك اراضیسی حدودنده وساحل بحرده واقع رازانزا شهری علی بکك قوتنه مقاومت ایتدی ؛ غروقه اهالیسی عثمانلیلری رجعته مجبورایلدیلر. پرووه‌دیتورقاتورتا، پونقورا مورلاقلرینك وندیك فرقه‌سنه التحاقلری ایچون مذاکراته کیریشدی : بونلر کندیلرینی عثمانلی تابعیتنده بولنمغه مجبور ایدن دوآره قلعه‌سنك هدمنی متعاقب جمهور ایله برلشه‌جکلرینی وعد ایلدیلر . پرووه‌دیتور بو قلعه‌یی ضبط ایتمسیله ماقاراسقایه صورت مطنطنه‌ده دخولی‌متعاقب جمهوره صداقت کوسترمه‌جکلرینه یمین‌ایتدیلر. بوکامقابل نوویغراد، وودیچا، رازانزا، توراتتا، زارا، وه‌کیا اهالیسی‌عثمانلیلره اطاعت‌ایلدیلر. وندیکلیلرك سقاردونا اوزرینه برتعرضلری عقیم قالدی؛ لکن ترکلر عساکر جمهوریه طرفندن محاصره اولنان زمه‌نیقو اوکنده مغلوبیته اوغرادیلر. زارادن یدی میل مسافه‌ده کائن زمه‌نیقو سلطان سلیم ثانی زمانننده تسخیر اولنه‌رق او زماندن بری دالماچیا

(۱) نعیماده ، ص ۲۳٤ ، بیك بش یوزدرکه دوغرینسی‌ده بواوله‌جقدر (مترجم)

حدودی اهالیسی بوموقع قوتیله حال سکونده بولندیرلمش ایدی . علی بکك اوغلی دوراج بك، زمه‌تیقونك مدافعه‌سنده ترك حیات ایده‌رك باباسی شهری وندیکلیلره تسلیمه مجبور اولدی . او موقعك سقوطی اوزرینه پولیسانو، اسلام، سوقووار موقعلری‌ده سقوط ایتدیلر. وندیکلیلر دارلیناده ثبات ایله نوویغرادی کری آلدیلر، و ـ بر تپه اوزرنده کائن و اورته‌سنده بر بیوك قله بولنور استحکامات ایله محاط اولان ـ نادینی ضبط ایتدیلر ؛ لکن قله‌یی برهوا ایتدکدن صوکره اوراسنی ترك ایلدیلر. تامپلیه‌لرك [معبدیون طریقت خرستیانیه‌سی] بربیوك دعاجیسنك اقامتگاه قدیمی اولان ورانو ایله وه‌لینو وراکینیجا ترکلر طرفندن ترك اولندی .

وندیکلیلر سقاردونا وسالونایی آکسزین ضبط ایتمکه تشبث وکلیس ایله قنیق تهدید ایلدیلر؛ لکن بوسنه والیٔ جدیدی تکه‌لی پاشا مارتده استانبولدن حرکت ایله ـ بولده چاتالجه و لوسترانیچه طرفلرنده ایقاع شر وشور ایدن اشقیا فرقه‌لرینی محو ایتدکدن صوکره ـ ایکی بیك یکیچری وایکی بیك سپاهی‌ایله مواصلت‌ایلدی. اغستوس ایچنده بتون قوتیله زمه‌نیقو اوکنده کورینه‌رك بو موقعی اوچ هفته محاصره ایتدی ؛ لکن هیچ بر فائده‌یی مفید اولمایان بر هجومده چوق ضایعات ویردیکندن رجعته مجبوریت کوردی (۸ ایلول ۱٦٤۷) .

وندیکلیلر کلیس ایله قنین آره‌سنده بولنان ده‌رنیس قصبه‌سنی ضبط ایلدیلر. بر قایا اوزرنده کائن وایکی نهر ایله محاط بولنمسی جهتله ناقابل تسخیر ظن اولنان قنین قلعه‌سی اوکنده جمهور عسکرینك کورندیکنی متعاقب عثمانلی محافظلری مقاومت کوسترمکسزین سه‌تیایه‌فرار ایلدیلر ؛ بری ۱۵۹۸ سنه‌سنده آرشیدوق شارل طرفندن دوکدیرلمش اولان سکزیوز افواه ناریه ایله برچوق مهماتی حاوی ترسانه غالبلرك اللرینه دوشدی . بومحاربه‌یه جنرال سابینووفوسقولو وزاراوالیسی بارون ده‌که‌نفلد ایله برلکده اشتراك ایتمش اولان قونت سقوتونك نصایحنه رغماً ، ترسانه ، شهر ، استحکامات یاقلدی .

کریدایله دالماچیایی تخریب ایدن محاربات اثناسنده ، سلطان ابراهیم استانبولده قادینلرله ، منجملرله ، اوفوروکچیلرله وقت کچیریپوردی . تخت روان ، آت یاخود آرابه ایله پای تخت سوقاقلرنده کزدیکی زمانلریوك آرابه‌لری بالدفعات یولنی کسمش اولدیغندن استانبوله هیچ بر آرابه‌نك کیرمسنه مساعده ایدلمه‌مسنی صدر اعظمه تنبیه ایتمشیدی . ۱۸ ایلول ۱٦٤۷ ده خسته‌لقلره اوقوربرامامك داود پاشاده‌کی خانه‌سنه

کیدرکن بر یوك آرابه‌سنه تصادف ایلدی . (۱) شو صورتله امرینه مخالف حرکت اولنمسنه غضب ایده‌رك درحال صدر اعظم صالح پاشایی جلب ایتدیردی ، صدر اعظمی ، حقوق شاهانه‌لرینه مخالف حرکت ایتمش اولمق اوزره ، همان اعدامه محکوم ایلدی . صالح پاشا اعتذاره قالقشدی ایسه‌ده فائده‌سی اولمادی ؛ پادشاه « بوغك ! بوغك ! » دیه باغیردی . نه‌جلاد ، نه‌ده کمند بولنمادینی ایچون صالح پاشا امامك خانه‌سنده برقویو ایپیله بوغولدی . ابراهیم ، مهر همایونی باش مابینجی [قاپوجیلرکدخداسی] معرفتیله قاپودان موسی پاشایه کوندردی . قره‌مصطفی پاشانك صدارتنده تذکره‌جی وشمدی دفتردار بولنان احمدپاشایی‌ده قائم مقام نصب ایلدی. احمد پاشا غایت خدعه‌کار بر آدم اولدیغندن اوچ یوز بیك غروش هدیه تقدیمیله پادشاهی موسی پاشانك نصبندن صرف نظر ایتدیرمکه موفق اولدی . درت کون ایچنده نه‌یاپدی ایسه یاپدی ، کندیسی صدراعظم اولدی ؛ آدملرندن شاهین نامنده برینی ، باش مابینجی‌یی آلوب کتیرمك اوزره ، کوندردی . آنجق شاهین اثنای راهده وبایه طوتیله‌رق وفات ایلدیکی جهتله باش مابینجی‌یه یتیشه‌مدی؛ موسی پاشا، متعاقباً مهرهمایونی حامل ومأموریت جدیده‌سنه مباشرت ایده‌جکندن امین بولندینی حالده استانبوله کلدی . لکن امیدی تخلف ایده‌رك دیوانده مهری احمد پاشایه ویره‌رك ایکنجی وزیرلکه تنزل ایتدی. صالح پاشانك قارداشی مرتضی پاشا، مصطفی پاشانك یرینه بودین والیسی نصب اولندی . او زمانه قدر مرتضی پاشانك اشغال ایلدیکی بیوك میرآخورلق منصبی قاپوجیلر کدخداسنه ویرلدی . قسطمونی والیسی اکری طوراق پاشایه ، چاوش باشی مأموریتی توجیه اولنه‌رق طوراغك پاشالقدن آغالغه تنزلی دشمنلرینه موجب ممنونیت اولدی. واسع اوموزلری بارادارەدن باشقه هریوکی تحمله مساعد کورینن بر عرب حمال باش مابینجی تعیین ایدلدی . حمال بو مقامه کچر کچمز ، سلالهٔ پیغمبریدن اولدیغنی ادعا ایله یشیل صارندی ؛ یکی جری

---

(۱) پادشاه حضرتلرینك مزاج لطیفی حرکت اقتضا ایدوب کاهی تخت روان وکاهی اسب صبارفتار وکاهی قوچیلره سوار اولوب شهرده سیر وسلوك عادتلری اولمغله بر قاچ دفعه آرابه‌لر قارشو کلدرك زقاقلرده مضایقه ویردیکندن آرابه‌لر شهره کلمسون وشهرده بر فرد آرابه‌یه سوار اولمسون استانبول ایچنده بر دها کورمیم » دیه یساغ ایتمشلر ایدی . یورك صیقلمه‌سنه وسوداوی علتلره مبتلا اولدقلرندن بعض مشایخدن ارباب غرایمه کندیلرینی اوقوتمقله مسترغ اولورلردی . ماه شعبانك اون یدنجی اثنین کونی داودپاشا سمتنده مشهور چنار آغاجی‌یانده ساکن ارباب غرایمدن برامامه کیدرکن قضای الهی‌اوکلرینه برآرابه‌کلدی. نعیما ، ص ۲۴۱ (مترجم)

آغاسی ، سپاهیلر آغاسی ، دیکر ضابطلرده بو اثره امتثال ایتدیلر (۱) . بو تبدلات اداریه‌یه ضمیمةً ، متعدد والیلکلر حرم نسوانی منافعنه اولمق اوزره توزیع اولندی . آرپه‌لق نامیله سلطان زاده‌یه تخصیص اولنان بولی و نیکبولی سنجاقلری اونك وفاتندن صکره ، پاشماق بهاسی نامیله اوچنجی و آلتنجی خاصکی‌یه ویرلمشدی ؛ بشنجی خاصکی حمید سنجاغنی آلدی ؛ اك سوکیلیلری اولان یدنجی خاصکی‌ده شام ایالتنی کندیسنه احسان ایتدیردی . وقتیله ، ایران و مصر ملوکنك زوجه‌لری‌ده ، کندیلرینه ترلك ، یوز اورتوسی ، کمر بهاسی نامیله ویریلن بعض بلاد وارداتنی آلیرلردی . سلطان ابراهیمك کوزده‌لری دولتك اك زیاده واردات ویرن مناصبنی کندی کدخدالرینه و یا ایالتلرینك متسلملرینه توجیه ایتدیررلردی . سرای همایونده قاره احتیاج کورلمسی اوزرینه کشیش طاغندن کتیرلمك اوزره ارادهٔ سنیه صدور ایتمشدی ؛ بروسه قاضیسی ادریس افندی بووظیفه‌یی ایفاده قصور ایتمش اولمق تهمتیله دوچار عتاب اولدیغندن قار کسدرمك ایچون طاغه چیقدی ؛ قار آلتنده قالوب وفات ایلدیکی شیوع بولمش ومصاحبه‌لردن جامه‌شیرجی شامی بر محمیس ایچون ایستمکده بولنمش اولدیغندن شیخ‌الاسلام ، محلول ظن ظن اولنان بروسه‌یی اکا توجیه ایلدی . مؤخراً ادریس افندی کشیش طاغندن عودت ایدرك منصبنده ابقا اولنمش ، و جماشیرجی قادین ذکر اولنان محمیسی ایله ازدواج ایله قره مصطفی پاشادن طول قالان سلطانك وفاتندن صکره اونك سرایی سلطان ابراهیم طرفندن بو قادینه احسان ایدلمشدر . پادشاهك اك کوچوك کریمه‌سنه نشانلانمش اولان جعفر پاشا وفات ایتمیله سلطانك خاصه رکابداری کنعان پاشایه تزویجی قرارلاشدیرلدی . پادشاهك همشیره‌لری عایشه ، فاطمه ، خان زاده سلطانلر ادرنه سرایینده اقامت ایتمك اوزره کوندرلدیلر (۲) سلطان ابراهیم اوچنجی خاصکی ایچون مجوهرات ایله مزین بر آرابه اعمال ایتدیره‌رك داود پاشاده خلقك نظر تماشاسنه قونلدی (۳) . نهایت حرمده‌کی بر چوق جاریه‌لری ویدی کوزده‌یی

(۱) اشبوقاپوجیلر کدخداسی ، یکی چری آغاسی ، مصرباشاسی ، صاری بایراقاغاسی قیزیل بایراق آغاسی جمله‌سی سادات اولوب یشیل صارندیلر . نعیما ، ص ۲۴۲ . بونلرك یشیل صارقلری سادائك اشکنجه وقتل جزئلرندن مصون بولنملرینه مبتنی اولهجقدر . (مترجم)

(۲) پادشاهك همشیره‌لری اولان عایشه‌وفاطمه‌وخان زاده‌سلطان ادرنه‌یه نقی اولندیلر ، نعیما ، ص ۲۴۲ (مترجم)

(۳) « ماه رجبده اوچنجی خاصکی ایچون مجوهر طوپلو بر آرابه ایشلتوب داود پاشایه کیدلدکده الای مثال اول ارابه‌یی تماشا ایچون خلق جمع اولوب سیره چیقدیلر . » ، نعیما ، ص ۲۴۶ (مترجم)

کافی کورمیه‌رك زوجات مشروعه‌نك بو درجه‌لرده تزییدینی تجویز ایتمین شریعت اسلامیه‌یه مغایر اوله‌رق بر سکزنجی زوجه آلدی ؛ اشبو حکم شرعی روکزه‌لانی ازدواج ایتمسیله سلطان سلیمان طرفندن ، ومفتینك کریمه‌سنی ازدواج ایتمسیله سلطان عثمان ثانی طرفندن اخلال اولنمشدی (۱) قیزلر آغاسیله صدر اعظم وکیل اوله‌رق ازدواج مقاوله نامه‌سنی پادشاه نامنه امضا ایتدیلر (۲) . دوکون داود پاشاده یاپلدی ؛ وزیرلردن هر بری بر نخل و برر جاریه تدارك ایده‌رك زوج و زوجه تقدیم ایلدیلر .

پادشاهك آغوش نسوانده امرار حیات ایلدیکی ملاحظه اولنورسه ادارهٔ دولتك بوزولمسی وحکومتك ضعفندن طولایی ایالتلرده عصیانلر چیقمسی موجب تعجب اولماز. حیدر اوغلی، علی بابا زاویه‌سنده آکسزین طوتیله‌رق بتون آدملریله برلکده قایجدن کچیرلمش اولان پدری محمدك انتقامنی آلمق داعیه‌سیله تکه سنجاغنده طغیان اشارتنی ویردی . پادشاه، سیواس والیسی واردار علی پاشادن «عید خرجلغی» نامیله اوتوزبیك غروش ایستمش، وابشیر پاشانك سیواسده بولنان برمنکوحه‌سنك ده کوندرلمسنی اشعار ایلمش ایدی. علی پاشا، برطرفدن پاره‌سی اولمادیغنی، وبرطرفدن ده برمسلمك منکوحه‌سنی برباشقه‌سنه تسلیم ایتمك شرعاً ممنوع اولدیغنی بیان ایله بو اوامره اطاعتده معذرت کوسترمدی. باب هایون بو ایشی دها ایلری کوتورمیه‌رك عاصی اولان پاشایی تسکین ایچون ایالتنده ابقاسنی متضمن بر برات کوندردی ؛ انجق علی پاشا، مستقیم ومستقل الافکار بر آدم اولدیغندن خلقی دایانمماز بر درجه‌یه کلن مظالم بیوندوروغندن قورتارمق عزمنه دوشدی. واردار علی پاشا ایله برقاچ بکلربکنك نسوان حرمك تحکملرینه ووالیلرك ضیق صیق تبدللرندن دولایی دولتده ظهورایدن حال فترته دها تحمل ایتمکه محاللری قالمایه‌رق مأمورین ملکیه وعسکریه‌نك

---

(۱) « دأب قدیم خاندان عثمانی بابنده عقد نکاح اولمایوب تسری الله زندکانی ایکن » سلطان ابراهیمك جواریدن برینی نکاح ایتدیردیکی نعیاده دخی ، ص ۲۰۰، مندرج ایسه‌ده سکزنجی زوجه آلدیغنك اصلی اولمایوب بو سوز هامه‌رك کوزده‌نك ضعوکه دیمك اولمادیغنی فرق اتمه‌مسندن تولد ایلشدر ؛ کذلك سلطان سلیمانك وسلطان عثمان ثانینك دخی زوجاتك مقدارینی تحدید ایدن حکم شرعیه مخالف حرکتلری غیر ممکندر ؛ چونکه بشنجی زوجه‌یه عقد شرعی اجرا اولنه‌ماز . (مترجم)

(۲) دارالسعاده آغاسی قیز طرفندن ، صدر اعظم پادشاه طرفندن وکیل اولمشلر ایدی . بزده ازدواج مقاوله‌نامه‌سی یاپلق عادتی اولمایوب ازدواجك شرائطی شرعاً معیندر ؛ یالکز مهرینك مقدارلری قرارلاشدیریلیر . مورخك مقاوله‌نامه سوزی اوروپا اخلاقنه نظراً یاقشدیرمله بر شیدر . (مترجم)

اوچ سنه‌دن اول تبدیل ایدلمه‌ملری حقنده سلطان ابراهیمدن بر خط ایستمك اوزره برلشدیلر. واردار علی پاشا، پادشاهه تقدیم اولنان استدعانامه‌یی تأیید ایتمك ایچون برمقدار عسکر جمع ایتمشیدی؛ بونلری برمدت انتظام آلتنده طوتمه‌رق قصبه وقریه‌لری تعرضلرندن محافظه ایلدی. لکن عسکرلرینك یواش‌یواش فرار ایدوب کیتمکده اولدقلرینی کوره‌رك بونلری احتراص غصب و غارتلرینه ترك ایتدی. بو حالدن تولد ایدن قاریشقلقلر ایسه والیلرك نه قدر فاصله‌سز اولورسه اولسون دکیشدیرلمرندن ترتب ایده‌جك سیئاتی تجاوز ایلمکده ایدی. ابشیر پاشا، واردار علی اوزرینه کوندرلدی. بغداد ایالتی‌ده اناطولیدن دها سکونلی برحاله دکل‌ایدی. صدر سابق صالح پاشا، بغداد ایالتنی خزینه‌داری ابراهیمه ویرمش ایدی. ابراهیم پاشا، حامیسنك وفاتندن صوکره، کندی یرینه تعیین اولنان موسی پاشایه شهرك قاپولرینی قاپادی؛ لکن مؤخراً اوامرپادشاهی‌یه اطاعت ایتمك ایستیور کبی کورینه‌رك موسی پاشایی ایچری آلوب حبس ایلدی. بو خبر استانبوله واصل اولنجه ـ مقدما اشارت اولندیغی وجه‌ایله ـ صالح پاشانك برادری مرتضی پاشا بغداد والیسی تعیین اولندی. مرتضی پاشا، عاصی ابراهیم پاشانك قتلی فرمانی حامل اولان میراخور ثانینك حرکتی‌صیره‌سنده استانبولدن چیقدی. مرتضی پاشانك مأموریت‌جدیده‌سنه توجهنی متعاقب، اونك باشنی استانبوله کتیرمك اوزره، خاصکی مراد آرقه‌سندن کوندرلدی. مراد دیار بکرده، ایکنجی میراخور بغدادده وظیفه‌لرینی ایفا ایلدیلر: کرك ابراهیم پاشانك، کرك اوکا خلف تعیین اولنان مرتضی‌پاشانك باشلری ایکیسی بردن استانبوله ورود ایده‌رك سرای همایون قاپوسنه آتلدی. ابراهیم پاشانك قتلیله محبسدن خلاص اولان موسی پاشا، سلفنك طرفدارلرندن بر قاچ کشی‌یی اعدام ایله، وظیفه‌سنه باشلادی؛ لکن او برقاچ کشینك اراقه‌خونی، برچوقلرینك ایران طرفنه قاچملرینی استلزام ایلدی. عاصی‌حیدراوغلنك توابعندن اولوب حمیدسنجاغنی اختلاله ویردکدن صوکره اورانك برات حکومتی ایستمك اوزره استانبوله کلمش اولان بر شخص، شو صورتله کوستردیکی امنیت جسورانه‌نك جزاسنی بوله‌رق زنجیره اورلدی. اناطولی وقره‌مان والیلری حیدر اوغلی اوزرینه یورتمك ایچون امر آلدیلر. داماد پادشاهی فضلی پاشا ـ اقتضای احواله نظراً بو وظیفه‌ده بردکز آدمی بولندرمق لازم کلدیکی ایچون ـ خدمتندن عزل ایله اونك یری ترسانه کدخداسی‌حمزاوغلنه ویرلدی [۸ ذی‌القعده ۱۰۵۷]. وقتیله، قالابره‌لی اوخیالی، قاپودانلق مقامنه ترفیع اولندقدن صوکره، اولوج لقبنه بدل، دها مناسب اولان

« قایچ » عنوانی آلمش اولدیغی کبی حمار اوغلنك لقبی‌ده (ایی تربیه کورمش آدم اوغلی دیمك اولان) عمار زاده‌یه تبدیل ایدلمشدی .

قاپودان پاشانك تبدیلندن برازصوکره وندیکلیلرك بحرسفیده‌ده‌کی قوهٔ بحریه‌سی شدتلی بر فورطنه‌یه اوغرادی : باش قاپودان غریمانی (١) بی حامل آمیرال کمیسی ایله برابر اون سکز قادرغه وسکز قالیون ایپسارمده محو اولدی (٩ مارت ١٦٤٨) (٢) . وندیك دوناتماسنك محوی خبری، کریده‌ده قارابوزا [کریزه] بی خراب ایتمش‌اولان حبیب اغانك کتیردیکی یتمش‌باشك ورودی صیره‌سنده استانبوله واصل اولدی. کرید آطه‌سنده، سردار قندیه‌نك محاصره‌سی عملیات ابتدائیه‌سنه باشلامش ، وندیکلیلر میرابه‌للو [مرنیل] بی استرداد ایلمش ایدی . قندیه اوکنده متریس آچلمسی، طقوز آیلق تخصیصات، بر چوق مأکولات ومهمات کتیره‌جك اولان عثمانلی دوناتماسنك دائما انتظار اولنان ورودینه تعلیق اولنمش ایدی ؛ لکن آمیرال کمیسنه راکب اولان علی آغا یالکز اوچ آیلق مواجب وبر سنه‌لك چوقه ایله مأکولات و مهمات کافیه‌سز واصل اولنجه امیدلر بیهوده اولدیغی اکلاشلدی . بونکله برابر سردار ، نیسان نهایتنه دوغری لازارت قارشیسنده‌کی تپه اوزرینه سکز طوپ یرلشدیرمکدن کری قالمادی . ٥ مایس ١٦٤٨ (١١ ربیع الاول ١٠٥٨) ده ترك وقایعنامه‌لرنده « آق‌طابیه » دیه ذکر اولنان آیا دیمتری استحکام جسیمی اوزرینه دوغری متریسلر آچلدی . محصورلر بر کیجه هجومنده عثمانلیلرك انشاآتندن بر قسمنی تخریب ایتدیلر ؛ حتی اولومی کوزینه آلمش بش کشی سردارك چادرینه قدر کیردیلر . بو جنکده تلف اولانلرك آره‌سنده ، حانیه محاصره‌سنده دخی تمایز ایتمش اولان مهندس ده‌وه‌رت دخی وار ایدی (٢٠ مایس ١٦٤٨ – ٢٦ ربیع‌الاخر ١٠٥٨) . عثمانلیلرك عزیز لوسیا تپه‌سی اوزرینه یرلشدیردکلری باتاریه‌لر یسوع ومریم استحکاملرینه آتش آچدیلر ؛ احاطه خطلرینك صولنده اناطولی عسکری وآلتی بیوك طوپ ایله کنغری و آطه‌سنجاق بکاری موقع طوتمش؛ صاغ طرفده آلتی محاصره طوپیله روم ایلی عسکری دیزلمش ایدی؛ سردار مرکزده ایدی . درت هفته صکره وقوع بولان بر هجومده حسین پاشانك آلت چکه کیکنه ایکی قورشون اصابت ایده‌رك یری بر طرفدن اوته

---

(١) « باترونه قاودانی اولان غریمانی » ، نعیما، ص٢٥١. غریمانینك نقطه‌سی دوشمش اوله‌جقدر. (مترجم)

(٢) نعیما، محرم ١٠٥٦ تاریخی کوسترر . (مترجم)

طرفه کچدی ، اوته‌کی اتنده قالدی . حسین پاشا جریحه‌لرینه اهمیت ویرمدی ؛ بر مندیل ایله چکه‌سنی باغلادی ، دشمن رجعته مجبور اولنجه‌یه قدر عسکرك ایچنده بولنه‌رق اونلری حضوریله تشجیع ایتمکده دوام ایلدی . استانبول دونانماسنك درت یوز یتمش لغمجی کتیره‌جکی امید ایدیلیوردی ؛ لکن استکشاف ایچون کوندریلن بر قاچ کمی دونانمانك آق دکز بوغازنده وندیکلیلر طرفندن ابلوقه ایدلدیکی خبرینی کتیرنجه محاصرنك جسارتلری قیرلمغه باشلادی . سردار عسکرك شجاعتنی یکی‌باشدن اشغال ایچون هرنه‌یاپمق ممکن ایسه‌یاپدی. یاقینده‌قونیلان اغملرك آچدقلری کدیکلر ، قونت لیویو نوریسك قورونا ـ عزیزه ـ ماریا استحکامات خارجیه‌سنی توفك پاتلامقسزین براقه‌رق حیاسزجه رجعتی، یسوع قله‌سیله التی طوپ بش یوز توفنکی ، یوز بومبه‌یی ، خیلی بایراغی عثمانلیلرك ضبط ایتمه‌سنه باعث‌اولدی (۳ تموز ۱۶۴۸ ـ ۱۱ جمادی‌الاخری ۱۰۵۸) . عثمانلیلر بر آلتی عملیاتنه دوام ایتدیلر ؛ لکن ـ اوروپالیلرك نظرنده تونس ، طرابلس، جزائر قورصانلری هر نه ایسه ترکلرك نظرنده‌ده‌اونلرك عینی اولان ـ روما ، مالطه، فلورانسه حکومت دینیه‌لرینك اون یدی قادرغه و سکز قالیونی امداده کلنجه محصورلر یکیدن جسارتلندیلر. روم ایلی عسکرینك بولندینی طرفدن اون‌درت، اناطولی عسکرینك بولندینی‌طرفده‌کی متریسلرك اوکنده اون آلتی لغم اشتعال ایتمشدی؛ مع هذاسردارك امر ایلدیکی هجوم عمومیی وندیکلیلر جسورانه کری پوسکورتدیلر . آیا دیمتری غره‌واقوره ، آیا آندریا طابیه‌لری اطرافنده‌کی اراضیده ترك سواریلری متصل دولاشیورلردی . محاصرلر مارتینه‌نقو طابیه‌سنی ضبط ایتدیلر ایسه‌ده مؤخراً ترکه مجبور اولدیلر. وندیکلیلر میلوپوتامو قلعه‌سی اوزرینه بر هجوم ایله عثمانلیلری رفع محاصره‌یه مجبور ایده‌جکلرینی امید ایلمش اولدقلری حالده بو تعرضلری عقیم قالدی کیروپتره [بره‌پتره] اوزرینه هجوملرنده‌ده بر شیئه موفق اوله‌مادیلر . آیاواسیلی وکیسامو اهالیسی ترکلره عرض مطاوعت ایتمش ایکن پاپاسلرینك تشویقیله عصیان کوستردیلر ؛ فقط عصیان‌قوهٔ عسکریه ایله باصلدی ، پاپاسلرده بوغلدی. لکن بو صیره‌ده استانبولده تحدث ایدن وقریباً نظر دقتمزی‌مرکز دولته دعوت ایده‌جك اولان قاریشقلقلر ، جزیرده عثمانلیلر علیهنه ظهور ایده‌بیلن هر درلو حادثاتدن زیاده قندیه محاصره‌سنك دوامی‌مشکلاته دوشوردی. بو اسباب ایله ولی کدخدانك اهاللری بو سنه ظرفنده عثمانلیلرك کرید جزیره‌سی تسخیرنجه ترقیلرینه مانع اولدی . دونانمانك هنوز نه آدم ، نه‌ده مهمات کتیرمدیکنه دائر حسین پاشانك

باب همایونه تقدیم ایلدیکی عریضه قاپودان پاشانك اعدامندن بشقه برنتیجه ویرمدی؛ دوناتما باش قوماندانلغی [قاپودان پاشالق] بوغاز قوماندانی وویتوق احمد پاشایه توجیه اولندی .

اکر عسکر طرفندن بر موفقیت قازانیلوب ده استانبوله حصاد سیف محصولی اولهرق وندیك رؤس مقطوعه‌سی کوندریلمدی ایسه سلطان ابراهیمك وحشیلکی بر قاچ والینك و خیلی عاصینك باشلرینی دوشوردی . دوناتمایه صورت کافیده امداد ایتمهش ، وزیر اداره‌سنده‌کی اهالیه ظلم ایلمش اولمقله اتهام اولنان شعبان پاشا بر بوستانجی خاصکیسی معرفتیله اعدام اولندی . اناطولیده عسکر طوپلامغه مأمور اولدیغی حالده بو ایش ایچون تخصیص اولنان پارەلری جیب ارتکابنه آتمش اولان وزیر قاوانوز ابراهیم پاشا یدی قله زندانه آتیلدی ، واعدامه محکوم ایدلدی . بغداد والیلکی ایچون بربریله اوغراشمقده اولان صاری محمد آغا ایله چولاق حسین پاشا و قاپودان عمار زاده‌نك باشلری اوچی بردن سرای قاپوسی اوکنه قونلدی . علی‌العمیا خصومت نامنه ، مجرم و معصوم آیرلمقسزین اعدام جزالری اجرا ایدیلیوردی . صدر اعظم احمد پاشا ، سلفی صالح پاشانك اقرباسنی شو صورتله محو ایلدی . صالح پاشانك قارداشی مرتضی پاشایی بغداده کیدرکن یولده اولدرتدکدن صوکره ، احتمال که اوالجه اموالنی مصادره ایتمش اولدیغی ایکنجی قارداشی ذوالفقار آغانك ده اعدامنه اراده آلدی . صالح پاشانك اوغلی ارضروم والیسی محمد پاشا ، دشمنك دست پرزورینی هنوز حس ایتمهشدی ؛ احمد پاشا ، اونی ده افنایه قرار ویره‌رك قارص والیلکنه تعیین ایتدی . وقارص محافظلرینه ده ، محمد پاشایی اورایه وصولنده قتل ایتمکلری ایچون امر یازدی . محمد پاشا ، صدر اعظمك تصورینی اکلایه‌رق قارصه کیتمیوب جریان وقایعه منتظر اولمق اوزره آق سرایه التجا ایتدی . اوراده ، اخیراً اعدام اولنان عموجه‌سنك بابا سنك اسکی خدمتکارلرینی اطرافنه طوپلامقله برابرلوندلری ده کندی طرفنه جلب ایده‌رك احمد پاشانك کندی حقنده تصور ایتمکده اولدیغی انتقامه مقابله یه حاضرلاندی . (۱) محمد پاشا ، وقتیله آبازه‌نك یاپدیغی کبی ، ارضرومده مقاومت کوسترمك ایستمش ایسه ده یکی چریلرك موافقت ایتمهلرینه بناءً بو تصوردن واز کچمکه مجبور اولمشدی . ارضروم ایالتنی والیٔ جدید کورجی محمد پاشا نامنه ضبطه کوندریلن

(۱) هامهر ، محمد پاشا وقایعنی بورایه قدر تعیادن آلمشدر . بوندن صوکره ، واردار علی پاشانك استانبوله کوندرلسنه قدر اولان تفصیلاتی اولیا سیاحتنامه‌سندن نقل ایتمشدر . (مترجم)

متسلم مأموریتنی اعلان ایتدیکی تقدیرده محمد پاشا طرفندن رد ایدیله‌جکندن قورقدیغی جهتله بر سبزه‌جی قیافتنده قلعه ایچریسنه داخل اولدی . ایلك اجتماع ایدن دیوانده ، یکیچری آغاسنك حضورنده ، ارضروم ولایتی کورجی محمدپاشایه توجیه ایلین خط همایونی اوقودی . محمد پاشا ، یکی چریلر کندیسنه طرفدار اولمادقلری ایچون ، چکلمکه مجبور اولدی . پك شدتلی برقیش ایچنده اولا کاخه، اورادن ارزنجانه کیتدی. اوراده سیواس والیسی واردار علی پاشادن براولاق کلدی . علی پاشا ، ابشیر پاشانك منکوحه‌سی اولان ، ماروق خانك قیزی پریخانی سلطان ابراهیمك سراینه کوندرمش اولدیغی ایچون ، صدر اعظم احمد پاشانك خصومتنی جلب ایتمش بولندیغی ؛ والده سلطانك کندیسنه یازدیغی مکتوبلرده کلیتلی عسکر ایله اسکداره کلهرك صدر اعظمك ، مفتینك ، جنجی خواجه‌نك ، قاضی عسکر ملقبك ، بکتاش اغانك ، چلبی کدخدانك ، مصلح الدین اغانك ، قره‌چاووشك باشلرینی ایستمسنی بیلدیردیکنی یازییور وبایراغی آلتنده اوچ وزیر ایله اون بك طوپلاندیغنی بیان ایله برلکده استانبوله کیتمك واحمد پاشادن اخذ ثار ایلمك اوزره محمدپاشانك توقاده کلهرك کندیسنه التحاق ایلمسنی تکلیف ایلیورایدی. محمد پاشا بومکتوبدن اغالره ولوندلره معلومات ویرمسی اوزرینه هپسی بردن « موفقیت رهبرك اولسون . الله دیوب یورویه‌لم . شاهین کبی جنکه کیریشه‌لم ؛ یا اولدیره‌لم ، یا اوله‌لم . » دیدیلر. محمدپاشا ، تشبثده موفقیت حصولی ایچون درحال سورهٔ فاتحه‌یی اوقوده‌رق واردار علی پاشانك دعوتنه توفیقاً چوبان کوپریسی ، شبین قره‌حصاری ، لادیق (قدیم لائودیجه آ) طریقیله مرزیفون اوزرینه یوریدی . مرزیفون اسکی فازه مونیتیس شهریدرکه سلطان محمد اول ایله اوغلی سلطان مراد ثانی بوراده جامعلر ، مدرسه‌لر ، حماملر ، برده خان بنا ایتمشلردر . محمد پاشا مرزیفونده ایکن مرتضی پاشانك اعدامنه مأمور اولوب مقتولك باشیله استانبوله عودت ایتمکده بولنان خاصکی مراد ایله هاوروزجی چاووشه تصادف ایلدی ؛ اطرافنده محافظلری بولندیغی حالده بونلری یانینه جلب ایده‌رك ، اوجه اثنای راهده اوزرلری تحری اولندیغی زمان مرتضی پاشانك قاپودان پاشالغه تعیینه دائر اولان براتدن باشقه برشی ظهور ایتمه‌مش اولدیغی جهتله ، عموجه‌سنك اعدامنه دائر اولان خط همایونی ترمیه صاقلامش اولدقلرینی سؤال ایلدی. بوارادهٔ مشئومه‌یی برقورشون شیشه‌سی ایچنه قویه‌رق حیوانك ترکیسنه آصمش اولدقلرینی وکندیلری او امر پادشاهی‌یی تنفیذه مأمور ومجبور بولندقلرندن بحث ایله اعتذار ایلدیلر . محمد پاشا ، پدرینك بد بخت برادری ایچون بر قاچ طامله یاش دوکه‌رك

خاصکی چاوش ایله هاوروزجی چاووشك یوللرینه دوام ایتملرینه مساعده کوستردی. عموجه‌سنك اعدامندن کندیسنك‌ده نه حاله اوغرادلمق ایستنلدیکنی استدلال ایده‌رك ممکن اولدیغی قدر زیاده سکبان وصاریجه (غیر منتظم سواری) یازمغه مسارعت ایله برابر نه صورتله حرکت اولنه‌جغنی مذاکره ایتمك اوزره چاشنیکیرینی واردار علی پاشایه وامامی اولیا محمدی برنجی خاصکینك سنجاغنی اداره ایتمکده اولان کوپرولو پاشایه کوندردی.

کوپرولو، وارداد علی پاشا اوزرینه یوریمك ایچون باب همایوندن امر آلمش ایدی؛ اولیا، مأموریتنده تمامیله موفق اولهمادی. مع هذا بر قاچ یوز سکبان وصاریجه یازه‌رق افندیسی محمد پاشانك بولندیغی مرزیفونه کوتوردی. محمد پاشا دیرکلی بلی، کموش طاغلری، باردافلی بابا کوبی یولیله چوروم و توقاده دوغری یولنه دوام ایتدی. چورومده قرق قاپوجی‌ایله بر قاپوجی باشی محمد پاشایه دیاربکر ایالتی امرینی کتیردی. باب همایون، مرتضی پاشانی بغداد والیلکنه تعیین ایتمکله شبهه‌سنی ازاله ایده‌بیلمش اولدیغی کبی یکنی محمدی‌ده بو تدبیر ایله اغفال ایده‌جکنی امید ایتمش ایدی. لکن محمد پاشا قاپوجی باشیلی قبول ایتمزدن مقدم اطرافنه سکبان، صاریجه، کوکللو، کندی آدملری‌اولمق‌اوزره اوچ یوز کشی یرلشدرمش ایدی. قاپوجی باشی بو غلبه‌لکی کورنجه پاشانك حضورنده لرزان اولمغه باشلادی. محمد پاشا قاپوجی باشیلی ومعیتنی دوکدرمك ایستدیکی حالده چوروم اشراف اهالیسنك رجالری اوزرینه اوندن واز کچدی. محمد پاشا، قار ایله مستور اولان یوللردن انقره‌یه دوغری کیدرکن اولیا یولنی شاشیرمش، واو طرفلرده دولاشدیغی صیره‌ده حیدرزاده وقاطیرجی‌زاده نامللریله معروف‌اولان اشقیا ایله ملاقی‌اولمشدر (۱).

انکوریده، باب همایوندن کوندریلن بر قاپوجی صالح پاشا زاده‌یه قارص ایالتی امرینی کتیردی. محمد پاشانك او آره‌لق واردار علی پاشادن آلدیغی مکتوبده توقاده عزیمتده استعجال کوسترمسی اشعار وابشیر پاشانك بر چوق عسکر ایله کندیسنه التحاق ایده‌جکی اخبار اولنمقده اولدیغندن قارص توجهی‌ده دیاربکر توجهندن زیاده امنیت بخش اولمادی. پدرینك سلطان مراد رابعه دفتردارلغی زمانندن بری انشای مکاتیبده ظرافت اسلوبیله مشهور اولان محمد پاشا، استانبول اوزرینه یوریمنك مخاطره‌لرینی و ابشیر پاشایه امنیت ایتمه‌سنی اخطار ایتمك اوزره

[۱] اولیا بوجولانده، بر اشقیا یاتاغنك خانه‌سنه مسافر اولهرق حریفك اغتناماتندن کرك کندیسی، کرك معیق حصه‌دار اولدقلرینی یازار. سیاحده مقتضای زمان ایله اشقیالق ایدیوردی دیمك اولور. (مترجم)

واردار مکتوب یازدی. البشیر، دیبوردی، آلجاق وقورقاق اولان ابازه خلقندندر. روانده سلطان مراد رابعك بیوك میرآخوری ایکن اوچیوز کشی ایله یمش عجمك اوکندن قاچمشدر. خاتمهٔ مکتوبنده انکوری اهالیسی کندی طرفنه جاب ایده‌مه‌مش، و متفق اولان اوچ پاشا ایله برلکده اردوکاهنی آسته‌نوزی کوینده و مورطاط اووه وادیسنده قورمش اولدیغی بیلدیریوردی. اولیا، کورکه‌زارده بولونمقده اولان علی پاشایه، بو مکتوبك ایصالنه مأمور اولدی. تیرکشی وقایجنی دیشاریده براقه‌رق واردارك حضورینه‌دخولنده یراوپه‌رك افندیسنك مکتوبنی تقدیم‌ایلدی(۱). علی‌پاشا: «خوش‌کلدك؛ سن اواولیا دکلیسك که سکزساعتده قرآنی ازبراوقودك ده سلطان مراد سنی خدمهٔ خاصه سلکنه آلدی؟ شمدی محمد پاشا اوغلمك یانده نه‌خدمتده‌سك؟» دیدی. اولیا: «محمدپاشا ارضروم والیلکنه تعیین اولندیغی زمان مؤذنی اوله‌رق کندیسنه رفاقت ایتدم؛ ارضرومده بکا کمرك کاتبلکنی ویردی، و اوچ دفعه بنی ایرانه کوندردی. شمدی امامیم، چوجقلقدن بری بنی بیلدیکی ایچون اسرارینه الکزیاده محرم‌اولان بنم» جوابنی ویردی. واردار مکتوبنی‌اوقودی، و انکوری‌یی ضبط ایده‌مه‌مش اولمسنه تأسف‌ایلدی. اولیایه یوزآلتون، برمرجان تسبیح، بر سمور کورك، بر مجوهرلی ساعت ویردی. او کون خبرآلندی‌که کوپرولو محمدپاشا، یدی‌بك رفاقتیله، صارماشیقلی بوغازینی واماسیه والیسی حسین پاشاده دیرکلی بلنی ضبط ایتمشدر. بو خبر اوزرینه واردار علی‌پاشا قیزیل ایرماق (هالیس) کچیدینه دوغری کیدوب نه بر آدم، نه ده بر یوك حیوانی ضایع ایتمکسزین نهردن کچدی (۲). ایرماغك صول طرفنی تعقیب ایله آیراق، دورداق کویلرندن و قوم بابا تکیه‌سندن مرور ایلدی. زائولیده باب همایوندن کوندریلن اوچ پاشانك، یعنی باش قوماندان کوپرولو پاشانك، آماسیه والیسی کور حسین پاشانك، دیوریکی بکلر بکی قره‌سفر پاشانك پیشدارلری کورندی. ایکی اردو کاتغرینك یدی‌ساعت جنوبنده مصادمه ایتدیلر؛ اوچ پاشا مغلوب واسیر ایدیله‌رك باشلرندن قاووقلری وآرقه‌لرندن خلعتلری آلنوب بوغازلرندن غالبك‌چادری قازقلرینه زنجیر ایله باغلاندیلر. أولیا، بونلرك ایانتلری خلقنی حیوان سوواسی کبی اداره ایتدکلری ایچون کندیلرینك‌ده عادی‌حیوان معامله‌سی کوردکلرینی وسکبان

(۱) واردار علی پاشانك اوتاغنی بر سراپردهٔ سلیمانی ایدی، درت‌طرفنی بیکارچه‌سکبان و صاریجه نفراتی قات قات احاطه ایتمش اولدقلری حالده پرسلاح طوررلردی. اولیادن ج۲، ص ٤٤٤ . (مترجم)

(۲) پاشا، نهری کچه‌بیلمك‌ایچون اولیایه برکوزل عرب‌آتی احسان ایتمیدی. (مترجم)

وصاریجه‌لرك، هردقیقه اولومه منتظر اولان پاشالرك باشلری‌اطرافنده متصل قلیچ صاللامقده بولندقلرینی نقل ایدر. سیاح، کانفری‌یه قریب بوز اوغلان کوینده واردار علی پاشایه عرض تبریکات ایلدی؛ واردار، نائل اولدیغی غلبه‌یه مغرور اولەرق اوغول دیدیکی ابشیر پاشا، کوچك چاووش، شهسوار غازی‌پاشا عسکرینك التحاقندن صوکره وقوعنی محقق بیلدیکی مظفریتلر حقنده حریصانه خولیالرله مشغول اولدی. اولیانك مغلوبلر حقنده عفو ایله معامله ایتمسی حقنده‌کی تمنیاتنه، محمد پاشانك احتیاطلی طاورانمسی حقنده‌کی اخطاراتنه هیچ اهمیت ویرمدی. اولیایه، پاره طولو بر کیسه، کوپرولو اردوسی منهوباتندن برکیلان آت وبرکورجی کوله احسان ایده‌رك رخصت ویردی (۱). اوده اوچ کون ظرفنده مورطاط اووه‌ده بولنان افندیسنك یانه عودت ایلدی. محمد پاشا، کندیسیله توحید آمال ایتمش اولدیغی علی پاشانك غافلانه معامله‌سنی اکلاینجه متأسف اولدی. محمدپاشایه‌ده برخط همایون کلمش ایدی‌که پاشا بونك حاوی اولدیغی فکر اغفال ماهرانه‌یه نظراً ساده‌دل علی پاشانك مطلقا آلدادیله‌جغنه حکم ایتمشیدی. اولیایه، سیاوش پاشانك کدخداسنك خزینه‌داری طرفندن ایصال اولنمش اولان بو مکتوبی ارائه ایتدی؛ مکتوب شومأله ایدی(۲): «اکرباشکی قورتارمق‌ایسترسەك ابشیر پاشا، چاووش پاشا، باقی پاشا، کتخاجی پاشا، سیدی احمد پاشا، شهسوار غازی پاشا قرداشلرکله برلکده عاصیٔ ملعون واردار علی پاشا اوزرینه یورویوب بتون اموالنی ضبط ایت، وباشنی باب همایونه کوندر. سنی مصر والیسی نصب ایتدم؛ شمدیدن وبکا هیچ بر هدیه کوندرمکسزین، منصب جدیدیکی الك زیاده امنیت ایتدیکك اغالرکدن بری واسطه‌سیله اداره ایده‌بیلیرسك.» محمد پاشا، بو خط همایونی اولیا ایله علی پاشایه کوندردی؛ واردارك فکرینی سلیم صاحبی اولان کدخداسی خلیل، کندی افندیسنه‌ده بورادن شومأله برخط همایون ورود ایلدیکنی خبر ویردی (۱):

(۱) علی‌پاشانك بومظفریتندن اولجه اولیانك عودته رخصت ایستدیکی‌زمان بوشناق‌اولان واردارك ادای مخصوصی ایله «بنوم اوغلوم، قاتلانا برقاچ جون (برقاچ کون صبرایت)» دیدیکنی و سوکره «کورەلم آیینهٔ‌دوران نه‌صورت کوستره» مصراعنی ترنم ایتدیکنی اولیا نقل ایدر. ص ۴۴۱. (مترجم)

(۲) بورالری بزده‌کی اولیامطبوعنده‌یوقدر. استانبول نسخه‌سی اکسیك‌اولمالیدر. (مترجم).

[۱] بو خط همایون دخی اولیانك استانبول مطبوعنده یوقدر. مع مافیه او زمانلرك بالعموم خط همایونلری ایچون ارباب مطالعه‌نك خاطرنده اولمالیدرکه بر فرمان همایونك امضای شاهانه دیمك اولان طغراسی طرف پادشاهیدن یازیلدیغی کبی بیوك توجیهات واعدام کبی تجازات ایچون وجودی او عصرلرده اصول دولت اقتضاسندن اولان وبناءعلیه بك چوق امثالی بولنان خط همایونلر پادشاهك کندی یازیسی دکلدر، اکثریا صدراعظملرك عرضی وحتی اونلرك کوندردکلری مسوده اوزرینه بو خصوصه مأمور کاتبلر طرفندن یازیلیردی. (مترجم)

« وزیرم ، لالا واردار پاشا ، سنك قصورك عفو اولنمشدر ! دفتردار زاده محمد پاشا رفع لوای عصیان ایله اولا ارضرومده وصوکره انقره‌ده یرلشمك ایستدی ؛ اونك تعقیبنه کیت ؛ نره‌ده بولورسه‌ك اولدور ، وباشنی بکا کوندر . بوکا مکافاةً ، سکا مصر ایالتنی توجیه ایدیورم ؛ بوندن دولایی بکا هدیه‌ده کوندره‌جك دکلسك . » باب همایونك سیاستی شوصورتله ایکی عاصی پاشایی ، هر ایکیسنه مکافات واطاعتلری اولمق‌اوزره مصر والیلکنی وعد ایده‌رك ، بربری علیهنه سوق ایتمکده ، واحتمال که مرکز حکومت متفق اوزرینه غلبه‌سیله کسب ضعف ایده‌جك طرفده کندیسی هجومه حاضرلانمقده ایدی . کدخدا خلیل محمد پاشانك آدمنی افندیسنك حضورینه ایصال ایلدی . واردار علی پاشا ، بالکز پادشاهك خط همایونی دکل ، والده سلطانك ، جنجی خواجه‌نك ، قاضی‌عسکر ملقب مصلح الدینك ، مفتینك ، بکتاش آغالریله دیکر آغالرك مکتوبلرینی‌ده کوستردی که بو مکتوبلر پای تختده حکم فرما اولان ارتکابلره ، قاریشقلقلره نهایت ویرمك ایچون وارداری استانبول اوزرینه یورومکه تشویق ایلیوردی .

واردار پاشا، مصارف سیاحتنه تضمینات‌اولمق‌اوزره، اولیایه اوچ یوز آلتون ، بر ساعت، برمرجان تسبیح، برسمور کورکلوقافتان، برقلیچ، برتیرکش، اکرلریله اوچ عرب آتی ، درت یوك حیوانی ویردی. اولیا عزیمت ایتمك اوزره ایکن ابشیر پاشانك مقدمة الجیشی کورندی . کوزی آچلمق ممکن اولمایان واردار ، اولیایه « بر ازدها بکله ؛ ابشیر پاشا ایله ملاقاتمزدن صوکره دها چوق یازه‌جق شیلرم اولور ؛ ابشیر پاشادن‌ده مکتوب آلیرسك » دیدی . آلدیغی هدیه‌لری چرکش قاضیسنه تودیع ایتمش بولنان اولیا ، بر تپه اوزرینه چیقه‌رق ابشیرك ورودینه منتظر اولدی (۱). ابشیرك قبولی‌ایچون هردرلوحاضرلقلر یاپیلمش، ساده‌دلکنه غایت اولمایان‌علی‌پاشاده ا تقباله چیقمش‌ایدی. بوتون چرکش اووه‌سی آتلرله مالی‌ایدی. ابشیرك اردوسی کوچك‌چرکش‌ایرماغنی کچدکدن‌صوکره « الله! الله! » صدالریله واردارك‌اردوکاهی اوزرینه یوریدیلر . یوسف نامنده بر نفر ، بر دکنك ضربه‌سیله واردای آتندن آشاغی دوشوره‌رك باغلادی. یدی‌ساعت‌جنکدن‌صوکره غلبه‌ابشیر ایلرده‌قالدی(۲). واردارك غلبه ایدوب‌ده چادرینك قازیغنه باغلامش اولدیغی اوچ پاشا قورتاریله‌رق

(۱) اولیا، واردار علی‌پاشا طاقیله خیلی کیتدکدن‌صوکره کویا قلبنه برالهام واقع‌اولمشدر « بن بوغلبه‌لکك ایچنده نه‌یاپه‌جغم ؟ » دیه‌رك اوچ کوله‌سیله عودت ایتمش و صوکره او تپه‌یه چیقمش ایدی . (مترجم)

(۲) اولیا ، بو مغلوبیت اوزرینه خیلی زحمت ایله محکمه‌یه قاپاغی آتمش ایدی. (مترجم)

کندیلرینه خلعتلر کیدیرلدی . واردار ، اونلر حاضر اولدقلری حالده ، ابشیرك اوکنه کوتورلدکده ، ابشیر پاشایه تعریضاته باشلایوب « زوجه‌کك عرضی صیانت ایتدیکم ایچون بکا بویله‌می مکافات‌ایدییورسك ؟ بن اونی پادشاهك امرلرینه رغماً محافظه ایتدیکم ایچوندرکه بوآچاقلر ، کوپرولو محمدپاشا ، قره سفرپاشا ، حسین‌پاشا نم اوزریمه یوریدیلر . اکر سنك سوزلرینه اعتمادایتمه‌مش اولسه‌یدم اونلرك‌باشلرینی چوقدن کسدیررردم . سنك خیانتکه‌قارشی بکا احتیاط توصیه‌ایدن محمد پاشایه نیچون اینانمادم ؟ شمدی باشمی دس و ایستدیکك یره قوی . » دیدی . کوپرولو محمدپاشا واردارایله ابشیر پاشانك ، یونلری بربری علیهنه سوق‌ایدن حدتلرینی تسکین‌ایچون بیهوده اوغراشدی . واردار ، اردوسنك باشلیجه ضابطلربله برلکده بوغولدی ؛ باشلری دکنکاره کچیریله‌رك استانبوله کوندرلدی . اولیا ، تبریك مظفریت ایله‌برابر مکتوب وامر آلمق‌اوزره‌ابشیرك حضورینه‌چیقدی . ابشیر واردارك جسدینی کوستره‌رك « سن‌ده جسدیکك یونك‌یانده قوتلمسنی‌ایستمزسه‌ك کیت ! » دیمکله اکتفاایلدی . اولیا جواب اوله‌رق دیدیکه : « بن نه عاصی‌یم ، نه‌ده سنجاق بکی ! قلیچ قوللانمسنی بیلمم ، عصیان بایراغی آلتنده‌ده کیتمم » بو جواب ابشیرك دوداقلرنده بر تبسم اظهارایتدی ؛ دیدیکه : «دفتدارداوغلنك یانده نه‌یاپیوردك ؟ نیچون خاله‌زاده‌ك ملك احمد پاشانك یانده بولنمازسك ؟ » اولیا شویله جواب ویردی : « سلطانم ، بن ، وسیلهٔ سیاحت اولدیغی ایچون وزراخدمتنده بولنیورم . دفتدارزاده ایله ارضروم کیدیشمدن مقصدم بودر . بوخدمت سایه‌سنده ایرانه‌ده برسیاحت ایتدم . مادام‌که شمدی سز شام والیسی اولدیکنز ، سزك‌ده خدمتکزده بولنمق و برابر سوریه کیدوب اورادن‌ده عربستانه قدر سیاحت ایلك آرزوسنده‌یم » « — سنی بن‌برابر کوتورم ؛ ملك احمدپاشانك یانده کیت ! » « — سلطانم ، بن اوچکزك‌ده بردرجه‌ده اقربا کزدنم . افندم محمد پاشانك والده‌سی کرك سزك ، کرك ملك احمد پاشانك یاقین اقرباسندندر ؛ بنم والده‌م‌ده ملك احمدپاشانك والده‌سنك همشیره‌سیدر ؛ ایکیسی‌ده سزك کبی آبازه‌درلر . » « — باقی بنی دفتدارك اوغلیله باریشدیرمق ایچون اوکا اقربا یاپیور . » غایت خسیس اولان ابشیرپاشا ، اولیایه هدیه اوله‌رق آنجق بر آت ، برچادیر ، یتمش آلتون ویره‌رك شو خستیله منسوب اولدینی ابازه قبیلهٔ منفوره‌سنه لیاقتنی اثبات ایلدی . اولیایه برمکتوب ویردی‌که بونکله دفتدارزاده‌یه ، دوستانه استانبوله کیتمسنی نصیحت‌ایدیوردی . اولیا ، افندیسی دفتدار زاده محمدپاشا نزدینه عودت ایده‌رك اوده آیاش ، بك پازاری ، طوریه‌لی ، طراقلی ، کیوه ، آغاج دکزی دینیلن اورمان طریقیله استانبوله طوغری کیتمکده تأخر کوسترمدی . واردارك

باشنك كوندرلمسی استانبولده احتساسات مختلفه توليد ايتمشيدی ؛ بر طاقم خلق ، كندی فكرلرينه كوره هردرلو تلعينه سزاوار اولان برعاصينك اورتهدن قالقمسندن دولايی ممنون اولمشلردی ؛ بر طاقمی ده دولتده اعادهٔ انتظامه يكانه مقتدر اولان بر آدمك ابشيرطرفندن اتلاف ايدلمسنه متأسف اولديلر. ابشيرك زوجه‌سنی كندیسنه تسليمدن امتناع ايدن واردارن ايستديكی درجه‌ده انتقام آلامامش اولان سلطان ابراهيم ، مقتول بدبختك زوجه‌سنك كيجه مشعله آيدينلغنده درت قازيغه باغلانه‌رق هدف تحقيرات ايدلمسنی امر ايتمش ايدی . مستلزم عار اولان بوامر كوجلكله كری آلديريله بيلدی.

حرمك استبدادی ، پادشاهك اسراف مجنونانه واحوال سفيهانه‌سی ، صدراعظمك ظلمی كوندن كونه آرتيوردی . بر روم باباسنك اوغلی اولان مصطفی چاووش سلاله‌سندن بولنان صدراعظم احمدپاشا ، اولا رئيس الكتاب نوری افنديسنك معيتنده بولنه‌رق صوكره قره مصطفی پاشايه تذكره‌جی اولمشيدی. اونك اعدامندن صوكره حرم كهياسی نصب اولندی. اموالنی اداره ايتديكی خاصكی سلطانك نفوذی سايه‌سنده بربرينی متعاقب سپاهی اغاسی، يكيچری اغاسی ، دفتردار، نهايت صدراعظم اولدی. دامادشهريارى اولمق شرفنی آرزو ايده‌رك حامیٔ قديمی خندان زاده اغانك كريمه‌سی اولان زوجه‌سنی تطليق ايتمش و والده‌سيله برابر پای تختدن تبعيد ايده‌رك فقط صوكره عودتلرينه مساعده ايتمشدر. پادشاه ، احمدپاشانك تطليق ايتديكی زوجه‌سنی حرمه آلديرمش ، واحد پاشايه اك كوچك قيزی اولان بيبی سلطانی تزويج ايلمشدر . بومناسبتله پاپيلان دوكون پك پارلاق اولدی ؛ ضيافتلر سرای همايونده اون سكز كون دوام ايتدی . سلطان ابراهيم ، دوكون تخللرنده امثالی ايشيدلمه‌مش براسراف كوسترديی؛ بونلردن مناره قدريوكسك وسراپاالتون وكموش قابلانمش اولان ايكی دانه‌سی، رولق ولطافتده آتهنك بزمسويلديكی مصرفاللوسفوريلرينك جمله‌سنه فائق ايدی. پادشاه ، آت ميدانندهكی ابراهيم پاشا سرايندك داخلنی يكانه زوجهٔ منكوحه‌سی اولان سكز نجی خاصكی تللی ايچون كورك ايله تفريش ايتمك فكرغريبنده بولندی. صدراعظم و دفتردار خاليجی زاده ، مقدار كافی كورك بولمق ايچون هر درلو تدابير ماليه‌يی استعمال ، هردرلو تعديانی اجرا ايتديلر : لكن بونكله‌ده ايستلديكی قدر كورك بولنه‌مديغی ايچون سرايك يالكز بر كوشكنك سمور و اشاق ايله تفريشنه قرار ويرلدی . پادشاه كوشكی زيارت ايتديكی زمان كوردیكه بر برده بربرينه ديكلمش اولان ايكی درينك رنكلری، ديكيش يرينی كوسترميه‌جك قدر متناسب دوشمه‌مشدر؛ بو قصور ، بتون مفروشاتی كوزندن دوشوره‌رك سوق انفعال ايله ماليه ناظرينی

عزل وحبس ایتدیردی . نسوان حرم سلطان ابراهیمی اوقدر تسخیر ایتمشلردی که بونلردن بری کندیسنی صاقالی مجوهرات ایله تزیین ایده‌رك خلقك قارشیسنه اوصورتله جیقمغه اقناع ایتدی ؛ بوایسه بك فنا تأثیر ایتدی ؛ چونکه روایات شرقیه‌یه کوره بویولده تزین ایتمش اولان آنجق فرعوندر . ابراهیم ، کوزل جاریه‌لرینك هوساتی اجرا ایتمك ایچون دکانلرك بتون کیجه آچیق قاله‌رق مشعله‌لر یاقلمسنی امر ایلدی . شوصورتله ذاتاً مالاری پاره‌سز آلنان تاجرلر ، یغما صیره‌سنده دکانلرینی تنویر ایتمکه مجبور اولدیلر . برکون اسکی سرایدن برسواری جیقه‌رق بتون چارشی‌یی دولاشوب « دکانلری قاپادیکز » دیه باغیردیغی کورولدی . یالکز دکانلر دکل ، استانبولك قاپولری‌ده قاپاندی ؛ لکن متعاقباً دلاللر دکانلرك آچلمسی ایچون ندا ایتدیلر . پادشاهك ، یاخود برکوزده‌نك مقتضای آرزوسی اولمق محتمل اولان بو حادثه‌نك سببی نه اولدیغی آکلاشیله‌مادی .

صدراعظمك قارداشی ابراهیم‌اغا بویاقینلرده مصاحبه خوبیار قادین‌ایله ازدواج ایتمش ، و داخلیه نظارتی دیمك اولان صدارت کتخدالغنه تعیین‌قلنمش ایدی . احمد پاشانك محبت اخونته و مأموریتنك ویردیکی اعتباره تمامیله مغروراوله‌رق مسکرات ابتلاسنه تسلیم نفس ایلدی . برکون ، سرخوش ایکن ، کندیسنه کوندرلمش اولان بوستانجینك باشنه برطبق اوره‌رق قیردی ؛ صدراعظم بونی خبرآله‌رق بوستانجی‌یی برکیسه آلتون‌ایله ارسا ایتمکله‌برابر ابراهیم‌اغانی حضورینه جلب ایده‌رك وقارداشی اولدیغنه باقمیه‌رق طبانلرینه ایکی یوز دکنك اورولمسنی امر ایلدی . بو دکنکلر اورلدقدن صوکره جزانك شو درجه‌سنی‌ده کافی کورمه‌ین احمد پاشا ، ابراهیمك آرقه اوستی چویریله‌رك دها اورلمسی ایچون امرویردیسه‌ده باش مابینجی (قاپوجیلر کدخداسی) ، نیم مرده اولان زواللی کدخدانك اوزرینه قاپانه‌رق جزای منضمه کندیسنی عرض ایلدی . احمد پاشا ، بوقدرله اکتفا ایدلمسنه بك کوچ موافقت و مع‌هذا برادرینی مأموریتندن عزل ایتدی . ابراهیم آغا بر آی قدر مهجور قالدقدن صوکره بازرکان‌باشی یهودی هارونك اصراری‌اوزرینه صدراعظم کندیسیله باریشه‌رق موسی پاشانك عزلیله آچیق قالان بغداد والیلکنی عهده‌سنه توجیه ایلدی . بو آره‌لق والده سلطان ایله مصاحبه شکر بولی آره‌سنده مناقشه ظهور ایتدی . شکر بولینك بوتون اموالی مصادره اولونه‌رق اکثریا کوروشدیکی ابه قیزی حامده ایله برلکده حبشستانه سورلدی ؛ آنجق حامده‌یی صداقتلی بر جاریه نفیدن قوتاردی : نفی امرینی اجرایه مأمور مباشرلر کلدکده بو جاریه ، کندیسنی حامده اولمق اوزره کوستره‌رك ، بو حیله ایله حامده استانبولده

قالدی . شکر بولینك ایکی محرمی اولان سلیمان دده وابراهیم چلبی توقیف اولنه‌رق شکر بولینك خزینه‌لری ضبط اولندیغنی سویلتمك ایچون توقیف اولندیلر . ایکی یوز اللی کیسه اقچه ، برچوق قیمتدار البسه ، ایکی یوز یورغان ظهور ابتدی . سلیمان دده بوغلدی ، ابراهیم چلبینك بیونی اورلدی . (۱)

فضلی پاشا ، صدراعظمك شاهانه دینیله‌جك قدر واسع اولان اقتدارینه قارشی اوغراشمق تجربه‌سنده بولندی . دیوان همایونده وزارت ثانیه مأموریتنده دوام ایتمك اوزره روم ایلندن عودت ایتدیکی زمان بوسنه حدودینك احوال ملال آوری و وندیکلیلرك دالماچیاده ایلریه‌ملری حقنده پادشاهه حقیقت حالی سویلك جرأتنده بولندی . فی‌الحقیقه ، تکه‌لی پاشانك سه‌به‌نیقو محاصره‌سنی رفعندن صوکره کرقا سنجاغندن بر قاچ قلعه ، حتی دولتك دالماچیا حدودنده مهم بر حصاری اولان کلیس دشمن الته دوشمش ایدی . پادشاه فضلی پاشانك سوزلرینه تعجب ایده‌رك دیدی‌که : «بو نصل شی ؟ صدراعظم لالام بکا قطعیاً سویلدی‌که کافرلر یالکز پرکلیسا ایله برقاچ پالانقه آلمشلر ؛ بونلرده ذاتاً اونلرك ایمش . سن او سویلدیکك

[۱] شکر پاره حقنده تعیانك افاده‌سی دها زیاده معلوماتی حاوی وشایان مطالعه‌در ؛ بروجه زیر تلخیص اولنور : «مصاحبه‌لردن شکر پاره بر چوق مصالحه قاریشه‌رق اتباع ولواحق الیله رشوتلر آلوب حدینی تجاوز ایتمشیدی ؛ سائر مصاحبه‌لرله ضدیت پیدا ایده‌رك ، والده سلطان ایله‌ده عاوره ومناقشه‌سی وقوع بولمش ، حتی والده‌نك شکر پاره‌یی قیرباج ایله دوکدوردیکی شایع اولمش ایدی . نهایت احوالی سامعهٔ پادشاهی‌یه واصل اولمه‌رق ، جمادی‌الاخره‌نك اوچنده خانه‌سنده طوتیله‌رق ، برقایغه قونلدی ، ساقیزه سورلدی . حلبدن معزول حسن پاشانك حلیله‌سی ابه قیزی حامده خاتون ، اکثریا شکر پاره ایله کوروشدیکندن اوده شکر پاره‌نك سرایندہ بولنه‌رق ، برلکده سورلمسی فرمان اولندی . لکن حامده‌نك برفداکار جاریه‌سی «حامده خاتون بنم» دیدیکندن ، اونی حامده صانه‌رق ، شکر پاره ایله برابر قایغه قویدیلر . شکر پاره‌نك توابعندن اولوب ، اونك قونیله مال قارونه مالك اولمش بولنان سبزه‌جی وسلیمان دده‌دن شکر پاره‌نك اموالی سؤال‌اولنه‌رق ، والده سلطانك پادردیبی خانده یر اوطه‌ده بولنان اون‌التی صندوقك اناختارلرینی سبزه‌جی تسلیم ابتدی . شکر پاره‌نك مهریله مهرلی اولان بوصندوقلر حضور همایونده آچلدقده ، لبالب مجوهر ، انجی ، آلتون ، ریال ، ذی قیمت طلاکار هند یادکارلری ، سائر ذی قیمت اشیا ظهور ایدنجه ، پادشاه : «های کافر ! بکا اقشامه کمك آله‌جق اقچه‌م یوقدر دیه یمین‌ایدردی . باق ، نه‌لری‌چیقدی ، هپ بنم مالمدر» بیورمشلر . خانه‌سنده دخی کورکلر ، بری انجیل ، ایکیسی زر دوز اولق اوزره ایکی یوز یورغان ایله ایکی یوز اللی کیسه پاره‌سی چیقدیغی مرویدر . سبزه‌جینك بیونی اورلدی ؛ سلیمان دده بوغلدی . شکر پاره نفیه کیدرکن ، مکر بانه خارجلق آله‌مامش اولدیغندن مباشره احتیاجنی سویلمش ، اوده الی یوز اقچه ویرمش ؛ برابر آغلاشمشلر ، صوکره مصرده حیدر افا زاده محمد پاشا ومصر والیسی برآز پاره ویرمشلر . مباشر کندیسنی ابریمه [مصر علیاده ، صعید ایچنده] قدر کوتورمش . ص ۲۸۳-۲۸۵ . (مترجم)

سوزلری لالامك قارشیسنده سویلیه بیلیرمیسك ؟ » عثمانلی مورخنك تعبیرنجه « لاینفعك الامیر اذا عاداك الوزیر (٢) » ضرب مثلی اونوتمش بولنان فضلی پاشا پادشاهك تکلیفی قبول ایله سلطان ابراهیمك وصدراعظمك حضورنده بوسنه وروم ایلینك احوالنی تفصیلاً تقریر ایلدی . صدراعظم جمله‌سنی انکار ایتدی ؛ آره‌لرنده شدتلی بر مناقشه اولدی . فضلی پاشا ، احمد پاشایی ارتکاب ایله ، مناصب دولتی صاتمقله اتهام ایلدی ؛ احمد پاشاده فضلی پاشا ایچون « یالانجی و مفتریدر » دیدی . فضلی پاشا ، کندیسنی تکذیب ایدن شخصك پادشاهدن حقیقتی نصل کتم ایلدیکنی اورته‌یه قویدی ، صدراعظم سامعهٔ شاهانه‌یی مؤلم خبرلرله طولدرمق جائز اولمادیغنی سویلدی . سلطان ابراهیم ، صدراعظمك اختیار ایلدیکی سکوت عاقلانه مسلکنی یك تقدیر ایلدی ؛ طیشاری چیقیله‌جغی زمان احمد پاشایی غایت متوجهانه التفاتلره غرق ایتدی . متعاقباً فضلی پاشا بر خط همایون آلدی که کریده کوندریلن اردوده بر قوماندانلق آلمسنی آمر ایدی . بو مأموریتی قبول ایتمه‌مسی اوزرینه بش کون جلادك محکوم اعدام اولان وزرانك باشنی کسدیکی و اجنبی سفراسنك دیوانه قبول ایدلمه‌رینه منتظر بولندقلری محلده ، یعنی سرایك برنجی و ایکنجی صفه‌لری قپو آرالغنده حبس اولندی ؛ آزاق والیلکنه موافقت ایتمدکجه اورادن چیقامادیغی کبی چیقار چیقماز درت قادرغه ایله حرکته مجبور اولدی . لهستان وروسیه حکومتلری ، تاتارلرك اوطرفلره آقین ایده‌رك ایکی دولت تبعه‌سندن قرق بیك کشیی اسیر ایتمش اولمرندن دولایی شکایت ایلمشلردی . برقاپوجی باشی ایله خانك ایلچیسی [قاپوکدخداسی] جمشید چاووش ، خلاف عهود آلنان اسیرلرك مملکتلرینه اعاده اولنمق اوزره استانبوله کوندرلمرینی آمر بر امر پادشاهی ایله قریم خانه کوندرلدی . قریم خانی اسلام کرای ، بوارادهٔ عتاب‌آمیز اوقونلدیغی زمان هیچ تغیر کوسترمیه‌رك « بز پادشاهك بنده‌لریز ؛ روسلر آنجق ظاهراً ، وبزم سلاح ظفریمز آلتنده قالدقجه مصالحه ایسترلر ؛ فقط بزنفس آلمرینه میدان ویرنجه اناطولی ساحللرینی قابیقلریله تخریب ایدرلر . بوراده متروك ایکی قلعه اولدیغنی و بونلری اشغال ایتمك موافق مصلحت اوله‌جغنی بالدفعات عرض ایلدك ؛ شمدی ایسه اونلری روسلر استیلا ایتدیلر ، یکرمی پالانقه یاپدیلر . اکر بوسنه‌ده حرکتسز قالیرایسه‌ك آق کرمانی وبتون مولداویه‌یی [بوغدان] ضبط ایده جکلردر » دیدی . ایکی مأمور بوجواب ایله استانبوله عودت ایلدیلر . صدراعظم ، استانبولده وقایع

[٢] « وزیر دشمنك اولورسه پادشاهك دوستلغی فائده ویرمز » (مترجم)

حربیه‌دن بحث ایدلمسنی شدنله یاساق ایتمشیدی؛ وندیکلرك آق‌دکز بوغازنی آبلوقه ایتدکلرینی پادشاهدن مکتوم طوتمق ایستدیکندن جمهور دونانماسنك وندیکه عودت ایتمك اوزره یلکن آجدیغنی تأمین ایتمشیدی. ابشیر پاشاده ـ حیدر اوغلی اورمانلق اولان سکود طرفلرنده عساکر عثمانیه‌نك مردرلومساعیسنه مقاومت ایتمکده ایکن ـ آناطولینك احوالی حقنده صدراعظم پاشانك افاده‌لری قدر مقارن حقیقت برعریضه کوندرمشیدی. اثبات مدعا ایچون عاصی نامیله توقیر ایلدیکی رعایادن یوز کشی‌یی کوندردی؛ بونلردن بکرمیسی استانبول سوقاقلرنده آصیلوب سکسانی قادرغه‌لره قونلدی. کوزل حصارلی علی چلبی حیدراوغلنك عصیان بایراغی آلتنه سوق مجبوریتله کیتمش وایلك فرصتده ابشیرك اردوکاهنه کلمش اولدیغی حالده، صداقته مقابل جزا کوردی. ابشیر، کندیسنی استانبوله کوندردی واستانبولده باشی کسیلدی. کرك علی چلبینك، کرك اونی متعاقب دیکر برطاقم اشخاصك اعدامی احکام قانونیه‌یه موافق عداولندی؛ لکن وزیر قوانوز ابراهیم پاشانك نعشی حقنده کوستریلن معامله نفرت عامه‌یی موجب اولدی. پادشاهك امرمخصوصی اوزرینه ابراهیم پاشانك جسدی برآتك قویروغنه باغلانه‌رق، یدی قله‌دن سرایه قدر سوروکلندی، و جلاد چشمه‌سی اوکنه آتیله‌رق اون کون اورادە طوردی (۱).

صدراعظم بیع مناصب ایله ادارهٔ دولتده بر حیدوداق تأسیس ایتمش، ذات شاهانه‌نك کورك سودای بی‌غایه‌سی الکظالمانه تعدیلره وسیله اولمش ایدی. کدخدالسی ارناوود احمد، تذکره‌جیسی شامی‌زاده محمد، چاوش باشی [کثر کردن ـ اکری یویونلی] طوراق، سلام چاووشی مصطفی احمد پاشانك شریك جنایتلری ایدیلر. پاشانك بنا انشاسنه مراقی، پادشاهك کورك طوپلامغه انهماکی بر درجه‌یه قدر معذور کوستریبوردی. بوغاز ایچینك آناطولی حصارنده، اینجیرلیده، استانبولك متعدد یرلرنده، چکمجه‌ده مکلف کوشکلر یاپدیرمشیدی. بو مصارف جسیمه‌یی قاپانمق ایچون دولت مأموریتلرینی آلابیلدیکنه صاتیوردی.

کرید سرداری حسین پاشا، محلول اولان سپاهی تیمار و زعامتلرینی الك زیاده مأثر فداکاری کوسترنلره توجیه ایتمکده ایکن، صدراعظم پاشاده الچوق پاره ویرمه‌نه صاتیوردی. بو قبیلدن اولمق اوزره، ارضروم والیلکنی آلتمش بش کیسه مقابلنده حماجی پاشایه ویردی؛ کوچك پاشمقجی زاده‌دن اون سکز کیسه آله‌رق ادرنه پایه‌سیله سلانیکی وعد ایتدی. پادشاه، کورك وعنبر ویرکیسی، نامیله رسوم

(۱) جسد اون کوندن زیاده باب همایونده قالوب رایحهٔ کریهه‌سی خلقی متأذی ایتمشیدی. نعیما، ص ۲۸۰. (مترجم)

جدیده طرح ایلدی . سلطان ابراهیمك کورك مراقی نامعقول بر درجه‌یی بولمش اولمسیله برابر ، حرم قادینلرینه ماصال سویلمکله امرار لیال ایدن ایوبلی بر فالجی قاری زمانیله کورك مراقلیسی بربیوك پادشاهك بتون لباسی، سراینك مفروشاتی یاصتیقلرینی ، قالیچه‌لرینی هپ سمور کورکدن یاپدرمش اولدیغنی سلطان ابراهیمه حکایه ایدنجه ، او مراق بر قات دها آرتدی . او زماندن اعتباراً ابراهیمده‌کی بو فکر ثابت ، حقیقی بر جنت حالنی آله‌رق ، کورك کوندرملری ایچون عموم ایالات والیلرینه عمومی امرنامه‌لر اصدار ایلدی . نه علما ، نه اغالر بو تکلیف مالیدن ازاده قالمادیلر . یالکز بر قاچی بو ویرکینك مرکسده تولید ایلدیکی خشونت‌سزلغی اورتایه قویمق جسارتنده بولندیلر . غلطه قاضیسی محمد چلبی ، کسوهٔ درویشانه‌ایله صدراعظمك حضورینه کیده‌رك ، برچوق تعریضاتدن صوکره حضور شاهانه‌یه قبولنی مصرانه طلب‌ایله دیدی‌که: « بن آنجق اوچ حالدن برینه اوغرایه‌بیلیرم: یا بنی اولدیررسکز ؛ بن ده شهادتی منت صایارم . یا بنی استانبولدن سوررسکز ؛ بوکاده متشکر اولورم ، چونکه بوراده ایکی آیدر حرکت ارض اولیور . یاخود بنی عزل ایدرسکز ؛ حال بوکه بو زحمته حاجت یوق ، بن بوکون غلطه‌یه نائب کوندرمدم ، وقاضی لباس وعمامه‌سنی بوکسوهٔ درویشانه‌یه ، بوسربوش درویشانه‌یه تبدیل ایلدم . » صدراعظم ، قاضینك بو سربستیٔ جسورانه‌سندن دها مؤلم نتیجه‌لر حادث اوله‌بیله‌جکنی دوشونه‌رك انفعالنی هضم ایله سکوت ایلدی . یکی چری میرآلایلرندن [یکی چری اغالرندن] قاره مراده ، ـ که بش یوز یکی چری کندیسنه کور کورینه مربوط ایدیلر ـ خزینه تحصیل مأموری دیمك اولان باش باقی قولی واسطه‌سیله ، دیوانك بر قارارینه توفیقاً ، سمور کورك ، عنبر ، برمقدار پاره ویرمسی اخطار اولندی . قره مراد ، بویله بر طلب وقوعنه حدت ایده‌رك ، دیدی‌که : « بن کریددن آنجق باروت وقورشون ایله کلدم ؛ سمور کورکی ، عنبری یالکز ایشتمشمدر ؛ پاره‌یی ایسه ، بوروج ایله آلوب صرف ایدیورم . » پادشاه بو قدر تعدیات ایله تزیید واردات ایلدیکنه قناعت ایتمیه‌رك ، بر چوق مخلفاتی مصادره ایلدی ؛ دائما زبون پنجهٔ اسراف اوله‌رق ، مجوهراته مزین بر صندال انشاسی ایچون قرق بیك غروش صرف ایتدی ؛ خاصکیلردن ایکیسی ایچون اغیر قیمتلی تاجلر یاپدیردی . سلطان ابراهیم وصدراعظم ، شان دولتی او درجه‌یه قدر اونوتدیلرکه ایکی فیل بش‌یوز پارچه آلتونلو قماش ، کورك ایستمك‌اوزره ایران شاهنه ، ایلچی عنوانلی بر آدم یرینه ، بر بوستانجی کوندردیلر .

اوغانه نفرت عمومیه‌یی جلب ایتمکدن احتراز ایلسنی نصیحت ایدن والده سلطان ، سرایدن اسکندر چلبی باغچه‌سنه نفی اولندی .

۱۶ رجب ۱۰۵۸ - ۶ آغستوس ۱۶۴۸ تاریخنده صدر اعظم احمد پاشا کوچك اوغلی باقی بکك متوفی قره مصطفی پاشانك سکز یاشنده‌کی قزیله دوکونی اجرایه باشلادی . دوکون احمد پاشانك طوپ قابوده قره کدخدادن جبراً آلدیغی باغچه‌ده یابیلیوردی . یکی چریتك اك نفوذلی امراسی اولان قره مراد ، مصلح‌الدین ، بکتاش ، قره‌چاووش دعوتلیلردن ایدی . احمدپاشا ، شودوکون وسیله‌سیله بونلری اعدام ایتمك ایستیوردی. لکن ضیافت اوطه‌سنده حقلرنده ترتیب اولنان دوزاقدن خبردار اولهرق حلادك قلنجندن همان قاچمق صورتیله قورتلدیلر. بتون بوقاریشقلقلر، اوصیره‌لرده وقوعه کلن وعوام ناسجه علامت شئامت عد ایدیلن قران کواکب ، کسوف ، حرکت ارض کبی احوالدن زیاده نشانهٔ حقیقیٔ انقلاب ایدی .

قره مراد ، مصلح‌الدین ، بکتاش ، قره چاوش صدر اعظمك قوردینی کمین احتیالدن قورتیلور قورتلماز یکی چریلرك اجتماعکاهی اولان اورته جامعه کیتدیلر ؛ او آقشام عسکرك ضابطانی واسکیلرینی طویلایوب احمدپاشانك عزلنی قرارلشدیردیلر. سلطان محمد جامعی واعظنی مفتیه کوندره‌رك اوجاغك اتفاقی خبر ویرمش ، ومفتینك‌ده علما ایله سوزبرلکی ایدوب حاضرلانمسنی اخطار ایتمش ایدیلر. ایرتسی جمعه کونی اغالر مرتب ومسلح اورته جامعده اجتماع ایله علمایه دعوت تذکره‌لری ارسال ایتدیلر . بعده فاتح جامعنه کیدلدی . اوجاق اغالری جامعك ایچری قاپوسی یانندهکی صفه‌لره اوتوروب نفرات قارشیلرنده الباغلادی. مفتی محرابده اوتورمش، قاضی عسکرلر وملالر ، مدرسلر محرابدن قاپویه قدر مفتینك صاغ وصول طرفنده ایکی صف اولمق اوزره رتبه‌لری اعتباریله یرلشمش ایدیلر . قره مراد سوزه باشلایه‌رق سپاهیلرك طلب موافقتنه حاجت اولمقسزین برقرارویریله‌بیله‌جکی رأینده بولندی ؛ لکن اغالردن بعضلری بو ایش مصلحت عامه‌یه متعلق اولدیغنی اخطار ایتملریله اونلرك‌ده چاغیرلمسنه قرار ویرلدی . سپاهی ضابطانی‌ده کلنجه عبادالله‌ك احوالی سویلشلمك اوزره جامعه کلمسی ایچون احمد پاشایه خبر کوندرلدی . صدر اعظمك یرینه چاووش باشینك کلدیکی کورلنجه « وزیره کیت ، مهری ایسته! » دیه‌باغیریشدیلر. چاووش‌باشی بونلری دائرهٔ انتظامه دعوت ایتمکه جسارت ایده‌میه‌رك قاچدی ، و بردها کورنمدی . پادشاه طرفندن مفتیه برخاصکی کله‌رك سبب اجتماعی صوردی. مفتی « پادشاه بزه صدراعظمی تسلیم ایتسین ؛ باشقه‌صورتله

طاغلمایز ، جوابیله اکتفا ایتدی. خاصکی جواب ویرمکه قالقشمسیله پارچه پارچه ایدلمك مخاطره‌سنه دوشه‌رك چکمسی یاره‌لانمقله کوچ قورتیله‌بیلدی. قره‌چاووش جمعیتك اورته‌جامعه کیتمسنی تکلیف ایده‌رك قبول ایدلدی. خلقك الکزیاده نفرتنه مظهر اولان قاضی‌عسکر مصلح‌الدین جامعه کلمك ایستدی؛ مفتی ، کلمسین، صوکره کندیسی بیلیر ، دیه خبر کوندردی. اورته جامعده صدراعظم احمدپاشانك عزلیله اختیار محمد پاشانك تعیینی قرارلاشدیرلدی . بو محمدپاشا ، فی‌الاصل سپاهی اولدیغی حالده دفتردار باقی پاشانك کتخدالغنده بولنه‌رق یکرمی سنه مقدم یکی‌چری اغاسی اولمش ، برقاچ ایالت والیلکنده و قره مصطفی پاشا زمانی دفتدارلقده استخدام اولنمش‌ایدی؛ اوزماندن‌بری یکی‌قاپوقربنده‌کی باغچه‌سنه چکیله‌رك مولوی‌درویشلریله برلکده وقت کچیریوردی . بوندن دولاییدرکه درویش و صوفی محمدپاشا عنوانیله یاد اولنوردی . محمد پاشا جامعه کلنجه خلق « صدراعظم » دیه آلقیشلایه‌رق أل اوبدیلر . محمد پاشانك صدارته کچدیکنی خبر ویرمك اوزره سلطان ابراهیمه‌ده بر آدم کوندرلدی . سلطان ابراهیم محرملرندن طاووقچی مصطفی پاشایی ارسال ایله جمعیتك طاغلدیغنی متعاقب مطلبلری اسعاف اولنه‌جغنی تبلیغ و مفتی ایله یکی صدر اعظمی سرایه دعوت ایلدی . جمهور ، مفتینك عزیمتنه رخصت ویرمیه‌رك یالکز محمد پاشایی کوندردیلر . محمد پاشا حضور همایونده جبراً کتیرلدیکنی بیان ایله عرض معذرت ایلدی. سلطان ابراهیم مهر همایونی کندیسنه ویره‌رك « احمدپاشایی عزل ایتدم! لکن دامادمدر، فصل تسلیم ایده‌یم؟ اونك قورتارلمسنی سندن بکلرم» دیدی. محمدپاشا ، جواب ویره‌میه‌رك سلطان‌ابراهیمك اتکنی اوپمکله اکتفاایتدی. آرقه‌سنه بر خلعت کیدیرلدی ؛ پادشاه عودتنه رخصت ویردیکی زمان قاپو اغاسیله خزینه‌دار قولتوغنه کیردیلر . جامعه عودتنده پادشاهك سوزلرینی جمعیته تبلیغ ایتدی ؛ هپسی بردن « خیر ، دولتلی (وزیرلره ویریلن لقب رسمیدر) ، بو اوله‌جق ایش دکلدر ، دیه جواب ویردیلر. محمد پاشا، پادشاهك یانه عودته‌مجبور اولدی ؛ خلقك آرزوسنی تبره‌یه‌رك و کوزلرندن یاش آقیده‌رق ، بیان ایلدی . سلطان ابراهیم ، غضبه کله‌رك « اختیار کوپك ! وزیر اولق ایچون عسکری قیام ایتدیردك ؛ صوکره صیره‌سی کلیر ، سن ده کوررسك ! (۱) » دیه باغیردی . اوندن صوکره‌ده اوزرینه یورویه‌رك بالذات یورموق ایله دوکدی . محمد پاشا ، کمال خوف و خلجان ایله خانه‌سنه عودت ایله مهری و قافتانی

(۱) بره کوپك توجه ! وزیر اعظم اولق‌ایچون قولی تحریك ایتدك؛ یوجمعیت برطرف اولمقدن صوکره ، کوره ، سنك حقکدن کلیرم » کاتب چلبی و نعیما . (مترجم)

مفتیه ارسال واستعفاسنك قبولنی رجا ایتدی . یکی جریلرك آیاقلانمسنه الك زیاده سبب اولمش اولان بکتاش ومصلح‌الدین اغالر محمدپاشایه قوشه‌رق بوایشی اوزرلرینه آلمش اولدقلرینی بیان ایله پاشانی جامعه کتیردیلر .

ارباب قیام شهر قاپولرینی قاپاده‌رق شهزاده‌لرك محافظهٔ حیاتی ایچون والده سلطانه تذکره یازدقلری کبی قاپواغاسیله بوستانجی باشی‌یه‌ده آدم کوندره‌رك احمد پاشانك اعدامنه ، سلطان ابراهیمی خلع ایله شهزاده‌نی اجلاسه قرار ویرمش اولدقلرینی تبلیغ ایلدیلر. بیوك میرآخور مصطفی پاشا جمعیته کلهرك پادشاه طرفندن اولمق اوزره « بو جمعیتك اصلی نه‌در ، نیچون طاغلمازلر ؟ بنمله اون بیکه قریب قول واردر ؛ طاغلمازلر ایسه مجموعنی قیرارم ، وزیرم قنده‌در ، [نره‌ده‌در ؟] نه‌بیله‌یم ، بولسونلر (۱) جوابنی تبلیغ ایلدی. بر آرناود (۲) ایلریله‌رك « بزوزیری کندیسندن ایسترز ، اکرپادشاه ایسه‌ـچیقسین ، آیاق دیوانی یاپسین ! مرادلریمزی عرض ایده‌لم . اولا بویله غفلت ایله سلطنت اولماز . البته وزیری ویرر . واردار علی‌پاشا بریارار ، ومصالح ودیندار آدم ایدی ؛ اونك باشی وابراهیم پاشانك جسدی باب همایونده ناحق یره یکرمی کون یاتمق هانکی کتابده واردر ؟ (۳) » دیدی اوندن صکره اختیار مصلح‌الدین میر آخوره خطاب ایدرك « باقه ، آغا ، پادشاه برظالمی عالمه تسلیط ایدوب جمع مال وارتشا وترك شریعت ایله دنیا بوحاله کلدی. قادینلر مصالح دولته مسلط ؛ خزینه یالکز اسرافاته یتشمز؛ رعایا پریشان ؛ کفار بوسنه سرحدندن قرق پاره حصار آلدی ؛ حالا بوقدرکفار قالیونی بوغازده یاتیور؛ دفعنه تقیدیوق ؛ استانبول محصورقالدی ؛ بواحوالی نیچون کورمز؛ اولااستکشاف احوال‌ایچون بوغازه کیدن سن دکلی‌ایدك؟ (٤) » سوزلرینی سویلدی. مصطفی پاشا « پادشاه بواحوالی بیلمز ، وبیلدیرمدیکم ایچون بن صوچلویم . وزیرك خلاف رضاسی اولدیغی ایچون باشمدن قورقوب سویلدم ؛ شمدی مرادیکز نه ایسه سویلییکز ، پادشاهه تبلیغ ایدرم (٥) » دیدی . مصلح‌الدین اغا ، جمعیت نامنه ، درت تکلیف درمیان ایلدی : اولا ، رشوتك اورته‌دن قالدیرلمسی ؛ ثانیاً قاضیلرك

(۱) هامه‌ردن ترجمه یرینه نعیمادن عیناً آلنمشدر ، ص ۳۰۵ (مترجم)
(۲) نعیماده «قوجه‌آرناود» یعنی «اختیارآرناود» درکه بکتاش‌اغا اوله‌جقدر. (مترجم)
(۳) نعیمادن آلنمشدر . (مترجم)
(٤) کذلك .
(٥) کذلك .

تبعیدی ؛ ثالثاً ، صدر اعظمك اعدامی(۱). میرآخور ، بوجواب ایله سرایه کیتدی ؛ سرایده بوستانجیلر سلاحلاندیرلمش ، طوپلر یرلرینه [سرای بارولرینه ، دیوارلرینه] یرلشدیرلمش ایدی . آقشام اولنجه علما خانه‌لرینه کیتمك ایستدیلر؛ لکن آغالر ، افندیلر ، اکر بوکیجه جمعیت طاغیلرسه یارین صباح طوپلانمق محال اولور ؛ سلطان ابراهیم جمله‌مزی قیرار . یا هپمز تلف اولهلم ، یاخود عالمك حالنی اصلاح ایده‌لم‌ده اویله طاغیلهلم . بوکیجه‌یی سزکله یرلکده جامعده کچیریرز، دیدیلر. علما بورأیه اتباع ایتدیلر. اوکون جمعه اولدیغی حالده جمعه نمازی قیلنمادی؛ علما یکی چری اوطه‌لرینه توزیع واونلر طرفندن اضیاف اولندی .

صدر اعظم احمد پاشا ، اعدامارینی تصور ایتدیکی آغالرك عزیمتندن صوکره طوپ قاپوسنده‌کی باغچه‌سنده قاله‌مامش ایدی ؛ بونلرك اخذ ثار ایده‌جکلرندن قورقه‌رق مهرداری ، خزینه‌داری ، تلحیصجیسی (پادشاهه یازیلان عریضه‌لرك کاتبی) ایله یرلکده سراینه‌چکلمش‌ایدی . کیجه یاریسنه دوغری ، یکی چریلرك سکسان برنجی بلوکی ضابطلرندن بری ـ که احمد پاشانك محرملرندن ایدی ـ آغالرك اورته جامعده طوپلاندقلرینی خبر ویرمکه کلدی . احمد پاشا درحال قالقوب نمازقیلدقدن (معتادی اوزره تهجد نمازی قیلدقدن صوکره) مهرداروخزینه‌دارینی چاغیردی ؛ خزینه‌داره ، خزینه‌سنده بولنان التی بیك آلتونی برآته یوکلتمسنی امر ایتدی ؛ اون بیك غروش قیمتنده ایکی یوزوك ایله دیکر بر بیوك یاقوت یوزوکی وبرمصحف شریفی (۲) برابر آله‌رق خدمه‌سندن اك زیاده امنیتی اولان عبدی وخلیل ایله یرلکده آته بیندی ؛ محلرندن دلی برادر نامنده برآدمك خانه‌سنه کیتدی . مهردار ایله خزینه‌دار ، پاشالرینك نره‌یه کیتدکلرینی صدراعظمك سرایی محافظلرندن اولوب آرقه‌سندن تجسس ایله کیتمش اولان بر محضردن اوکرنه‌بیلدیلر ؛ بونلر دلی برادرك خانه‌سنه کله‌رك افندیلرینی صوردیلر . دلی برادر ، سرسریانه دولاشمقده بولنان دوستنی صاقلامش اولدیغی انکار ایله برابر آرتق احمد پاشانی خانه‌سند. دها زیاده بولندرمغی احتیاطه موافق کورمدی ، زوالللی صدر اعظم اوزون احمد نامنده برینك خانه‌سنه کیتدی ؛ اوراده دخی کندیسنی امنیتده کوره‌مدیکی ایچون حاجی بهرام اسمنده برینك‌اوینه التجا ایلدی . حاجی بهرام ، خیانت ایده‌رك احمد پاشانی ؛ صوفی محمد پاشایه تسلیم

[۱] تکلیف درت ایده‌ده ، نعیما دردنجیسنی « فلان ایتسون » دیه مبهم براقشدر ؛ غالبا تجدید ایمان اوله‌جقدر . (مترجم)

(۲) شیخ خطیله ، نعیما . (مترجم)

ابتدی . احمد پاشا ، قرق آدم واسطه‌سیله انزوا کاهندن چیقاریله‌رق [آدملری وآلتونلری ایله برلکده] یکی صدر اعظمك حضورینه کوتورلدی؛ محمد پاشا قیام واستقبال ایله درآغوش ایلدی . احمد پاشا ، حیاتنك محافظه‌سنی و مکیه کیتمسنه مساعده ویرلمسنی رجا ایتدی ؛ صوفی محمد پاشا ، عسکرك پاره قوتیله تسکین اولنه‌بیله‌جکنی سویلیه‌رك تسلیه‌یه چالشدی ؛ بونکله برابر برطرفدن‌ده ، محبوسك حقنده نه‌معامله اولنه‌جغنه دائر برفتوی ویرلمسنی مفتیدن ایستمش ایدی . احمد پاشا ، یالکز وکمال خوف وهیجان ایچنده قاله‌رق برقاچ بارداق بوزلوصو ایچدی. چوق کچه‌دن محمد پاشانك کدخداسی برغمه‌لی حسین اغا زاده محمد اغا کله‌رك اتکنی اوپدی ، و حیاتی قورتاریله‌بیلمك اوزره خزینه‌لرینك دفترینی ایستدی . احمد پاشا ، بر قلم آله‌رق کندی الیله بر حساب یاپدی‌که مجموع ثروتی اوچ یوز کیسه‌یه ابلاغ ایدیوردی (۱) . محمد کدخدا کمال اعتدال دم ایله دیدی‌که : « بنم سلطانم، اوچ یوز کیسه بو یاقینده طوپلادیغکزدر؛ بونکله اولماز ؛ بتون مالکزی عسکره ویرمدکجه قورتیله‌مازسکز ؛ مالکزی جانکزه سپر ایتملیسکز » . احمد پاشا یکونه بر صفر علاوه ایتدی ؛ لکن کدخدا ، بوده یك آز اولدیغنی سویلمکده اولدیغندن کندی قویوننندن بیك آلتون چیقاردیغی کبی ایکی آدمی اوزرلرنده‌کی اوچربیك آلتونی ویرمکه مجبور اولدیلر . احمد « بونلری آل ، صاحب دولت بابامزه بزدن هدیه اولسون ، باشقه بر آچه نقدم یوقدر » دیه‌رك یمین ایتمکه باشلادی . محمد کدخدا « یوق ، سلطانم ، پاشا باباکز سزدن کندیسی ایچون برحبه ایسته‌مز؛ اونك مرادی عسکر غائله‌سنی دفع ایتمکدر » دیوب اوپاره‌لری‌ده دفتره یازدیردی . حسین اغا زاده چیقنجه احمد قاووغنی عبدی‌یه ویره‌رك و ایکی خدمتکارینی آیاق اوجنه اوتورده‌رق کندیسی‌ده یره یاندی . آنجق هنوز اویور اویوماز بر خبرجی کله‌رك اویاندیردی (۲)، و عسکرك کندیسنی ایستمکده اولدیغنی و صدراعظمك قورتارمغه چالشدیغنی خبر ویردی (۸اغستوس ۱٦٤۸–

(۱) « احمد پاشا ، آرقه‌سنده‌کی سمور قابلی قرمزی حورانیسنك صاغ جانبنی یره سرپوب کاغد و دیویت ایستدی ؛ کندی الیله اوچ یوز کیسه دفتر ایدوب (بودر) دیدی.» نعیما ، ص ۳۱۲ . (مترجم)

(۲) « احمدپاشا دفتر وآلتونی کوندردکده ینه وافر قارلی بوزلی‌صو ایچدکدن صوکره باشندن حرناوی صاریغنی چیقاروب عبدی‌چلبی‌یه ویردی، (کندی صاریغك‌کبی قفس‌صار) دیدی . صاریق بوزیلوب صارلدقدن صوکره عبدی و خلیله (سز یورغونسکز ، استراحت ایدیکز) دیه اذن‌ویره‌رك اونلرده آیاغی‌اوجنه باشلرینی‌قویدیلر. کندیسی اسنر، کاه‌بلیکله‌یوب کوزینی آچار، کاه یوماردی . او زمان بعض ظرفا شو قطعه‌یی سویلمشلردر :

۱۸ رجب ۱۰۵۸) . مردیوندن ایندکده بر آدمك ، کندیسنك قولتوغی آلتنه کیردیکنی حس ایتدی؛ درحال دوندی ، البته رعشه‌دار اولمقسزین دکل، پك چوق دفعه‌لر استخدام ایتمش اولدیغی قره علی‌یی کوردی ، « های کافر قحبه اوغلی ! » دیدی. قره‌علی، برخندهٔ استهزا ایله، صدراعظم پاشانك کوکسندن اوپه‌رك « های بنم دولتلی افندم ! » خطابیله مقابله ایتدی . اوصیره‌ده جلادك معاونی حمال علی صول قولتغنه کیردی ، ایکیسی برلکده اخور قاپوسنه (۱) کوتوردیلر ، اوراده جلاد ، احمد پاشانك صاریغنی باشندن آلدی ، بریومروق ایله یره یاتیردی ، بیونینه شئامتلی کندی‌کچیردی (۲) صدراعظمك امریله مقتولك نعشی برآت اوزرینه قونیله‌رق آت میدانینه آتلدی . کونش طوغار کن علما ایله عسکر آغالری آت میدانندن کچه‌رك احمد پاشانك جسد بی‌روحنی کوردیلر ، و سلطان احمد جامعنده صدر اعظم صوفی محمد پاشانك یانینه کیتدیلر . (۳) روم ایلی قاضی عسکری (٤) ـ که کرك اخلاق سفیهانه‌سندن ، کرك ارتکابندن طولایی منفور ایدی ـ البسهٔ رسمیه‌سنی لابس اولدیغی واسطوانه شکلنده قاوق کیمش محضرلری یانینده بولندیغی حالده سلسلهٔ علمایه قاتلق اوزره یوله چیقمش ایدی . اناطولی قاضی عسکری ممك زاده‌نك یانینه کیتمك ایسترکن ممك زاده آتی مهمیزلیه‌رك اوزاقلاشدی ؛ دیکر عاماده اویله یاپدیلر، روم‌ایلی قاضی‌عسکری یالکز قالدی [علمادن کژدها

اوغرادی چون صیقلجمه دستور * طوتیلوب ضیق صدردن نفسی ؛
قفس ایچنده قوش کبی قالیجق * بوزدی دستارین، ایلدی قفسی.

ساعت یدی‌یه کلمشیدی [حسابجه صباحه ایکی اوچ ساعت‌قدر قالمشیدی] کاتب بوطور علی وزیر خواب‌آلودك دیزینه یاپشدی . کوز آچدقده زانوسنی اوپوب (بیورك سلطانم) دیدی ؛ (نره‌یه؟) دیه هول جان ایله صیچرادی . نعیما ، ص۳۱۳ و ۳۱٤ . (مترجم)

[۱] صدر اعظم محمد پاشانك خانه‌سنك آخور قاپوسیدر ؛ هامه‌ر، استانبول قاپولرندن برینه « آخور قاپو » دنیلدیکی ایچون احمد پاشا شهر قاپوسنه کوتورلدی صانمشدر. (مترجم)

[۲] « وزیرك آخوری قاپوسنه توجه ایتدکلرنده احمد پاشا برکره کهریلوب طوردی؛ او زمان قره‌علی کندی باشنده‌کی قرمزی فس تاقیه‌یی بلنه صوقوب وزیرك دستارینی کندی باشنه کچیردی . زور ایله قاپودن ایچری‌صوقوب‌قفاسنه بریومروق اوره‌رق یره چوکرتدی. مهیا اولان کندی بلندن چیقاردی، وزیرك کردانه طاقدی، اوجلرینی کندیسی وشا کردی صیقدیلر ، نعیمادن ، ص ۳۱٤ . (مترجم)

[۳] بواحمد پاشانك پاره پاره ایدلسندن دولایی اسمی تاریخده « هزار پاره احمدپاشا» قالمشدر . معاصراولان اولیا چلبی جمله عسکر احمد پاشانك لاشه‌سنه قامیچ اوروب پاره پاره ایده‌رك یاغنی صیزی‌یه علاج اولق اوزه یغما ایتدکلرینی یازار . ج ۱ ، ص ۲۷٤

[٤] بوقاضی عسکرك اسمی مصلح‌الدیندر . کتابه نقلی جائز اولمایان بر لقبی اولدیغی ایچون نعیما اوندن بحث ایتدکه « ملقب قاضی عسکر » دیر . (مترجم)

دامادی] عبداه افندی ، خلق اورتاسنه چیقمامسنی نصیحت ایتدیـــه‌ده تأثیر ایتدیره‌مدی . روم‌ایلی قاضی‌عسکرینك الك شدتلی خصماسندن برقاچی مفتینك یانه کیده‌رك « سلطانم ، بو مامون بوراده نه آرار ؟ نیچون کلدی » دیدیلر : مفتی افندی « بز دونسون ، بوکون کلسین‌دیه خبر کوندردك ؛ کلمش؛ کندی بیلیر ! » جوابنی ویرمسیله علما ، بوسوزی قاضی‌عسکرك محوینه اشارت عد ایده‌رك لعنت وتحقیره هدف ایتدیلر . اوصیره‌ده قاضی‌عسکر مسعود افندی‌یی تعقیباً ، جامعك نردبانلری قریبنده آتیلدن اینمدی ؛ مدرسیندن مصلی چلبی نامنده برجسور کنج قاووغنی باشندن آلدی ، مسعود افندی ، قاضی عسکرك آچیق باشنه بر یومروق ایندیردی ، قدسی زاده نامنده براوچنجیسی‌ده ، قاضی‌عسکری، آتنی یاناشدرمش اولدیغی‌طاشندن اشاغی‌دوشیردی. مصلی‌چلبی عسکره‌خطاباً «نه‌طوریورسکز؟ اورك شوملعونی ! » دیینجه عسکر هجوم ایده‌رك بونلردن بری باشنه بریچاق ، بری‌ده توفك‌قوندافی اوردی . قاضی‌عسکر ، باشی ایکی پرچندن یارلمش قان ایچنده قالمش اولدیغی حالده ، اوآره‌لق ورود ایدن مفتینك اوزنکیسنه صارلدی ، وباشندن آقان‌قان مفتی‌افندینك جامهٔ‌بیضاسنی لعل‌گون‌ایلدی. مفتی عبدالرحیم‌افندی اونی‌بر اشارت ایله ، بر سوز ایله قوتاره‌بیلیرکن اوزنکیسیله چهره‌سنه اوره‌رق آتنی ایلری‌سورمسیله بدبخت ، لشکر طرفندن پاره پاره ایدلدی . باشی کسلدکدن‌صوکره ، جبه‌سی چیقاریله‌رق یوزی قویون پره یاتیرلدی ؛ آرقه‌سندن شالواری ییرتیله‌رق قان ایله مامع اولان باشی اورایه قونلدی‌که بو معاملهٔ استحقار آنجق اعدام‌اولنان خرستیانلر حقنده تجویز اولنوردی (۱) . اوندن صوکره نعشی آت میدانینده صدراعظمك نعشی یانه نقل‌ایدلدی. جنجی‌خواجه ، دهاآز منفور اولمامقله‌برابر، قاین‌پدری معرفتیله عسکرك دست حدتندن قورتلدی ؛ جامعك بر طرفنده رسمی عمامه و جبه‌سنی دها کوچوك بر صاریق و عادی برفراجه ایله تبدیل ایده‌رك قره چاووش مصطفی‌اغا دلالتیله کدخداسیله برلکده جامعك آرقه طرفنده‌کی برقاپوسندن قاچدی . مفتی قاضی عسکرك قانیله لکه‌دار اولان بیاض صوفی چیقاره‌رق منکشه رنکنده برصوف تلبس ابتدی. آغالر قاضی‌عسکرك قتلی خطاسنی علمانك‌اوزرینه، حقلی‌اولمق‌اوزره آتمرق « افندیلر، بوشی بزدن‌اولمادی؛ ینه‌سزدن‌اولدی» دیدیلر. مراد آغا، جامعدن طیشاری‌چیقه‌رق عسکری اختیار سکوت‌ایتمکه دعوت، وهرکیم

(۱) خصماسنك چوقه‌دارلری و سائر اراذل سراویلنك آردینی چاك ایدوب یوزی قوبی مکشوف‌العوره براقدیلر؛ بعده سوروب وزیر احمدپاشانك جثه‌سی یانه کوتوردیلر. نعیمادن، ج ۳ ، ص۳۱۸ . (مترجم)

بر تعرضه قالقیشه‌جق اولورسه شدتله‌جزا کوره‌جکنی اخطار ایلدی. بوتدبیر مؤثر سایه‌سنده ، فاتح جامعنك ثمانیه مدرسه‌سی مدرسلرندن اولوب‌ده صدراعظم مقتولك محمیسی بولنان کوسه علی ـ دشمنلری کندیسنی کورر کورمز « بره کوسه ملعون سن نه‌یه‌کلدك؟ سنی‌ده تپه‌له‌ملی » دیه باغیرمش اولملریله‌برابر ـ مصون‌الحیاة قالدی.

مکده قاضیلق ایتمش اولان بیاضی حسن افندی ، عسکرك کندیسنی کورمك ایستدیکنی سویلك اوزره پادشاهه کوندرلدی ؛ فقط مأموریتنده موفق اوله‌مادی. مصردن معزول اسعد افندی ومدرس عشاقی زاده فصیحی چلبی شهزاده‌لرك بیوکی سلطان محمد ایله برلکده جامعه کلمسنی تبلیغ ایچون والده سلطانه ارسال اولندی ؛ سلطان ابراهیمك خلعنه و سلطان محمدك اجلاسنه قرار ویرلمش، و بو ایکی قرارك مشروعیتی حقنده فتوی آلنمش اولدیغی ده بیانه مأمور ایدیلر. والده‌سلطان «شمدی یه‌قدر جامعده جلوس وقوع بولمامشدر ، و آغالر ، علما سرایه کلسینلر » دیه جواب کوندردی . مدینه قاضیٔ سابقی سیرك زاده عبدالرحمن افندی ، مقاومت فائده‌سز اولدیغنی واویله‌برحال وقوعنده معیتنده‌کی بوستانجیلرك کاملاً قلیجدن کچیریله‌جکلرینی بیان ایتمك اوزره بوستانجی باشی‌یه کوندرلدی . بوستانجی باشی ، بوستانجیلره سکون اوزره بولنملرینی اخطار ایتدکدن صوکره جامعه کیده‌رك سرایه دغدغه‌سز کیره‌بیله‌جکلرینی آغالره تأمین ایلدی . سلطان ابراهیم خدمه‌لری ، بوستانجیلری طوپلایه‌رق سلاح توزیع ایتدیرمش و سرایی محافظه‌یه تشجیع ایتمشیدی ؛ لکن متشوقانه آلقشلر یرینه « پادشاهمزك امریدر » جواب عاجزانه‌سندن باشقه بر سوز ایشیدلمدی. مفتی ، قاضی‌عسکرلر، مصلح‌الدین ، بکتاش ، مراداغالر سرایه کیتدیلر. والده سلطان سیاه ابریشیم اورتو اورتونمش ، برزنجی خادم یلپازه صاللایورایدی. علما و اغالر احترامکارانه سلاملادیلر ؛ والده سلطان اغالره خطاباً شویله سوزه باشلادی : « بویله فتنه چیقارمق اولورمی ؟ سز بوخاندانك پرورده‌سی دکلیسکز؟» اختیار مصلح‌الدین متأثرانه آغلایه‌رق(١) دیدی که: « بنم دولتلی سلطانم، کرچکسکز، جمله‌مز بو دولتك بك‌چوق نعمتنه مظهر اولدق . خصوصیله قولکز قزل عبا ایله کلدم ، سکسان یاشنه کلیورم ، بوقدر لطفلر کوردم . ایشته بو نعمتلرك شکرینی ادا ایتمك اوزریمزه واجب اولدیغی ایچوندرکه افندیمزك خاندانینك قرین اختلال اولمسنه طاقت کتیره‌میورز. کاشکی بو کونلری کورمسه‌یدم ! بویله ایشلره اوك آیاق اوله‌یی بن ایسترمی‌یم ؟ نه‌یه طمع ، کیمه احتیاجم وار؟ آرتق رتبه و منصب طالبی

(١) « کرك باران دیده ، پیر کهنه قوجه مصلح‌الدین کریان کریان سوزه کلدی » نعیما ، ص ٣٢٢ (مترجم)

دکلم ؛ جمله‌سندن ال چکدم، دولته خیردعا خدمتنده‌یم. لکن، بنم دولتلی سلطانم، الحمدلله مسلمانز . پادشاهمزك طور و مسلکی شرع و عقلدن خارج اولدیغی جهتله عالمه قاریشیقلق کلدی ؛ یاراماز آدملرك مقارنتیله شوحاله چاره بولنه‌میه‌جق درجه‌یه وارلدی . هرطرفدن کافرلر باش قالدیردیلر ؛ سرحدلره دشمن استیلا ایتدی . بوغازده یتمش ، سکسان پارچه قلعه کبی حرب کمیلری یاتیور ؛ آق دکیزك یولنی قاپاتمش، کیجه کوندوز جنك ایدیورلر. پادشاه بواحوالك جمله‌سندن غافل. اکلنجه ایله ، سفاهت ایله ، جلب مال و اسراف و ارتشا ایله مشغول . شریعت متروك ؛ عالم خراب ! خزینه اسرافاته کیدیور . شرع شریفك حکمی هرنه ایسه اونك اجراسی ایچون علمادن فتوی ویردی ؛ اونك اوزرینه کلدك . شهزاده لایق تختدر؛ جلوس اولمادقجه جمعیت طاغلماز وپك چوق قانلردوکیلور. لطف بیوریکزده فساده باعث اولهجق بر مخالفت کوسترمیکز ! حکم شرع شریفکدر ! » . والده سلطان ، پادشاهه کوجنمش اولمقله برابر آنالق محبتیله تأثر ایچنده ایدی . سلطان ابراهیمه ویردیکی نصایح، خشنودسزلغنی موجب اولمش، خاصکی سلطانلرك انتریقه‌لریله ـ یوقاریده یازلدیغی وجه ایله ـ اسکندرچلبی باغچه‌سنه سورلمشدی. حتی ردوسه‌نفی اولنمق مخاطره‌سنده‌ایدی، ابراهیم قیزقارداشلری عایشه، فاطمه، خان‌زاده‌ایله برادرزاده‌سی قایا سلطانه فنا معامله‌لر ایتمش، اونلری خاصکیلره جاریه کبی خدمت ایتمکه ، ولکن طوتمغه قدر اجبار ایلمش ایدی (۱) والده سلطان بو درلو تحقیراتی اونوتمق ممکن دکل ایدی ؛ مع هذا سلطان ابراهیمك علما ووزرا وصایتی آلتنده اولمق اوزره سلطنتده براقلمسنی تکلیف ایلدی (۲) مفتی وعبد العزیز افندی والده سلطانك بورأینه‌مقابل اوزون اوزادی سرد مطالعات ایلدیلر ؛ نهایت اناطولی قاضی‌عسکری حنفی افندی دیدی که : « بنم سلطانم ، بز سزك لطفکزه وعباد اللهه مرحمت وشفقتکزه اعتماداً بورایه کلدك . ام المؤمنینسکز ؛ بتون مسلمانلره آجیه‌رق ، بو ایشلك برآن اول بیتمسنه همت بیوریکز ! زیرا حال مشکل اولدی ؛ دشمن اطرافه هجوم ایتدی ؛ مصادره ورشوتله نظام دولت الدن کیتدی . پادشاه هوای نفس ایله مشتغل ؛ تدبیر امور سلطنتدن عاطلدر ؛ آداب شرعیه‌یه مراعی دکلدر .

---

[۱] (اسملری کچن) سلطانلره قهر ایله معامله ایدوب املاك ومجوهراتلرینی آلمش ایدی ؛ تحت نکاحنده کی هماشاه سلطان تسمیه ایتدکلری تللی خاصکیه اوسلطانلری جاریه مقامنده قوشوب مثلا خاصکی یمك یدکده سلطانلر آیاقده طورور ، الی بیقایه‌جنی زمان قایا سلطان صابون ویروب دیکرلری لکن وابریق کتیرلردی . نعیمادن ، ص ۳۲۳ و ۳۲٤ ـ (مترجم)

داوول زورنا ، چنك ، ششتار [آلتی تللی] سسی ایاصوفیه مناره‌لرنده‌موذنلره اذانی یاکلدیور . کیمسه نصیحت ایده‌مز ؛ هرکس جان قورقوسنده‌در ؛ حتی سلطانمی بیله بالدفعات کوجندیردیلر . انصاف خارجنده صالغینلر ، بدستانی باصوب تجار مالنی غصباً آلمه‌لر ، ناحق قتللر ، قادینلرك تسلط ورجاسیله نامستحقلرك عاله استیلاسی بونك زمانده حدی کچمشدر ، بروجه ایله قابل اصلاح دکلدر . » والده سلطان تکرار جواب ویره‌رك « افندی ، دوغرو سویلیورسکز ؛ لکن سوء قرین شرینه اوغرادی ؛ یاراماز سوزینه اویدی . بعدما مصاحبلر مطرود اولسون ، عاقل ناصحلرك سوزنی طوتسون » دیدی حنفی افندی « یاسلطانم ، مقارن اولان ایبلری نیچون اولدوردی ؛ قاره مصطفی پاشا کبی بروزیری هواسنه تابع اولمادینی ایچون اعدام ایدلدی ؛ حانیه فاتحی یوسف پاشایی « سن بکا کریددن مال کتیرمدك » دیه ناحق یره اتلاف ایتدی . بونلری کورن ، بوندن صوکره ، نصل امین اولور ، ونصل تقرب ونصیحته جرأت ایدر ؟ » جوابنی ویردی . والده سلطان « اما یدی یاشنده کی معصومك سلطنتی نصل اولور ؟ » ملاحظه‌سنی سرد ایلمسیله ، حنفی افندی جواباً « مذهبمزك ائمه‌سی اولان علمای حنفیه « کبیر مختل العقلك سلطنتی جائز دکلدر ؛ صبی عاقلك جائزدر » بیوردقلری کتابلرینزده مسطوردر ؛ بوکا کوره فتوالر ویریله‌رك ایش بیتمشدر . معصوم جلوس ایدر ؛ وزیری اموری یوریدیر ؛ اما مسلوب العقل اوتوررسه قان دوکیلور ، عرضه تجاوز اولنور ، مصادره ، تسلط ظلمه ، ابطال شریعت سببیله عالم فنایه کیدر ، دشمن کیرر ، سلطنت اجانبه منتقل اولور . مخالفت بیورمیکز ، همان شهزاده حضرتلرینی کتیریکز » سوزلرینی ایراد ایلدی (۱) .

قاره چلبی زاده دخی والده سلطانه برقاچ سوز سویلیش ایسه‌ده پك مناسبتسز اولدیغی ایچون مورخ دولت نعیما اونلری نقله جسارت ایده‌مه‌مشدر ؛ عزیز افندی بیله بو سوزلردن اوتانمش کبی بورونمکده‌در ؛ چونکه اوقدر فعال برول اوینامش اولدیغی بو صحنه‌یه دائر تاریخنده هیچ برشی یازمامشدر . والده سلطان نهایت « کیده‌یم شهزاده‌نك صاریجاغنی صاردیره‌یم ، چیقاره‌یم » دیدی . بو سوزی علما ، اغالر ، متشوقانه آلقیشلادیلر . دارالسعاده اوکنده بر تخت احضار ایدلدی ، هنوز یدی یاشنده بولنان شهزاده سلطان محمد ، سرای اغالری اطرافنی احاطه ایتمش اولدقلری حالده ، ایچریدن چیقدی (۲) (۸ اغستوس ۱۶۴۸ – ۱۸ رجب ۱۰۵۸) . غروب

(۱) بومکالمه هامه‌رك ترجمه‌سندن ترجمه یرینه نعیمادن نقل ایدلمکده‌در . (مترجم)

(۲) باشنده مناسب مجوزه ، عرض اغالری اطرافنی آلمش ، قوشخانه قاپوسی سمتندن ظهور ایدوب منتظرینه عرض دیدار ایلدی . نعیما ، ص ۳۲۶ . (مترجم)

شمسدن اوچ ساعت اول پادشاه نوجاهه وزرا و علما راسمهٔ دست بوسی ایفا ایتدیلر (۱) : لکن جوجق غلبه‌لکدن قورقار دیه بتون اکابر مأمورین بورسمه قبول اولنه‌مادیلر .

پادشاهك محافظه‌سی والده سلطان ایله بوستانجی باشی‌یه اکیداً تنبیه اولندقدن صوکره ، وزرا و علما ـ سلحدار ، چوقه‌دار ، بوستانجی باشی اوکلرنده بولندیغی حالده ـ خلعتی تبلیغ ایچون سلطان ابراهیمك یانه کیتدیلر؛ احترامکارانه « پادشاهم ، علما و اعیانك رأیلری موجبنجه ایجری بیوربکز! » دیدیلر. سلطان ابراهیم « بره خائنلر ! بن سزك پادشاهکز دکلمیم ؟ بو نصل ایشدر ؟ » دیه فریاده باشلادی . قاره چلبی زاده عبدالعزیز افندی مجتسرانه سوزه ابتدار ایله « خیر ؛ سن پادشاه دکلسك ؛ امور شرعیه و دینیه‌یه تقید ایتمه‌رك ، جهانی خراب ایتدك . اوقاتکی لهو و غفلت ایله کچیروب رشوتی تعمیم ، ظلمه‌یی عامه مسلط ، بیت‌المالی اتلاف و اسراف ایتدك » دیدی . ابراهیم ، مفتی ایله ، عزیز افندی ایله ، مصلح‌الدین و بکتاش اغالر ایله اوزون اوزادیه بحادله ایتدی؛ دائما « بن پادشاهکز دکلمیم ؟ بو نه‌دیمکدر ؟ » سوزلرینی تکرار ایدردی . اندرون اغالری « اوت پادشاهسکز ؛ برقاچ‌وقت استراحت‌ایدیکز » دیدیلر؛ سلطان‌ابراهیم « لکن نیچون تختدن اینه‌جکم!» دیدی . ینه عزیز افندی شویله جواب ویردی : « چونکه اجدادیکك مسلکنه سلوك ایتمدیکك ایچون لایق تخت دکلسك . » ابراهیم ، عزیز افندی‌یه ، مفتی‌یه ، دیکر حضاره « خائن » دیه خطاب ایده‌رك جمله‌سنی تقریع ایلدی ؛ اوندن صوکره الی یره دوغری ایندیره‌رك دیدی که : « شو قدر چوجوغی‌می پادشاه ایده‌جکسکز ؟ اویله بر چوجغك پادشاهلغی ناصل جائز اولور ؟ دیمك‌که (صوفی محمد پاشایی اشارت ایده‌رك) بو اختیاری پادشاه ایده‌جکسکز ؟ هیچ وزیر پادشاه اولورمی ؟ بوچوجق بنم اوغلم دکلمی ؟ » عبدالعزیز افندی پادشاهه اول سویلدیکی مؤلم سوزلری تکرار ایلدی ؛ دها دیکر سوزلرده سویلشدرکه مورخ دولت ، شوکت شاهانه‌یه احتراماً نقلنه جسارت ایده‌مه‌مشدر . عزیز افندی‌ده بونلردن اوتاندیغی ایچون تاریخنده یازمامشدر . سلطان ابراهیم اوزمان کندی یتشدرمه‌سی اولان بکی‌چری اغاسیله مفتی‌یه خطاب ایده‌رك کوردکاری ایلکلره مقابل خیانت و کفران نعمت ایتمش اولدقلرینی تذکار و خصوصیله مفتی‌یه ، او مقامه کتیرن کندیسی اولدیغنی اخطار ایلدی . مفتی « بنی مفتی یاپان سن دکلسك ؛ اللهدر » دیمسیله سلطان ابراهیم الرینی کوکه قالدیره‌رق کمال حزن و انکسار ایله بد دعا

ایلدی . سلحدار و چوقه‌دار قولنوعنه کیره‌رك بر قاچ آدیم ایلری کوتوردیلر ؛ لکن ینه طوردی ، و سوزه دوام ایتمکه باشلادی. کندیسنی چکنلری تعقیبه مجبور اوله‌رق حضاره دها برقاچ سوز سویلدی . نهایت ، مقاومتك فائده‌سی اولمادیغنی آکلامسیله بر انی دیکرینه سوره‌رك « آلنمك یازیسی بو ایمش ؛ امر اللهك ! » دیوب کیتدی . قوشخانه محبسنه کوتوریله‌رك یالکز کوچك بر پنجره‌دن آیدینلق آلیر ایکی اوطه‌یه قاپادلدی . مشتهیاتنه تسلیم نفس ایتمش اولان سلطان ابراهیم دها دون سراینده هرکسك تعظیمات مفرطه یله محاطایکن ، بوکون محقور ومنفور اوله‌رق مدت سلطنتنك سفاهت مدیده‌سنه مجازات اولمق اوزره شوصورتله مستلزم حجالت برخلعه و آغیر بر محبوسیته دوچار اولدی .

سلطان ابراهیمك حبسندن اون کون صوکره ، سپاهیلر ، باباسنك تختندن جبراً ایندیرلمش ، و مقام سلطنته بر کوچك چوجق کتیرلمش اولمسندن شکایت ایله ، پادشاه مخلوعك لهنه اعلای صوت ایلدیلر . مفتی عبدالرحیم [٤] ، صداعظم صوفی محمد ، قاضی عسکرلر ، یکیچری آغاسی ، مراد آغا ، قاره‌چاووش ، حال سابقك اعاده‌سی دولتك وکندیلرینك سلامتی ایچون موجب فلاکت اوله‌جغندن قورقه‌رق ، ابراهیمك همان اعدامنه قراروبردیلر . تصور اولنان قتله شکل مشروعیت ویرمك ایچون مفتی‌یه شویله برسؤال ایراد اولندی : « مناصب علمیه وسیفیه‌یی اهلنه ویرمیوب ، رشوت ایله نا اهله توجیه ایتمکله نظام عالمه خلل ویرن پادشاهك خلع وازاله‌سی جائز اولورمی ؟ » . فتوی « اولور » جواب مختصرینی ویردی . مفتی شو حکم شرعی‌یه بنای قرار ایلمش ایدی : « ایکی خلیفه اجتماع ایدرسه بریسنی اولدیریکز . » حقوق اسلامك مدهش قاعده‌سی ، که هپ مخلوع حکمدارلرك دکل ، حتی تخت سلطنتده بولنان حکمدار ایچون مخاطره‌لی کورینن بتون پرنسلرك اعدامنه جواز ویرر .

وقتاکه مفتی ، صدر اعظم ، قاضی عسکرلر ، آغالرسلطان ابراهیمی اولدورمك ایچون سرایه کیتدیلر ، سرای خدمه‌سندن هیچ بری ایقاع اولنه‌جق قتلدن حصه‌دار اولمق ایستمیوب هپسی قاچشدیلر (۲۸ رجب ۱۰۵۳ — ۱۸ اغستوس ۱٦٤۸) صدر اعظمك ومفتینك آدملری محبس قاپوسنی قیردیلر . جلاد قاره‌علی بیله کندیسنه ترتیب اولنان وظیفهٔ مدهشه‌یی تصور ایله دوچار خشیت اوله‌رق کیزلندی . صوفی محمد بالذات « جلاد نره‌ده ، شو ملعون نره‌ده ؟ » دیه آراشدیریوردی . قاره علی اغلایه‌رق صوفینك آیاقلرینه قاپاندی ؛ بو ایشی یاپه‌میه‌جغنی و الی ودیزلری تترمکده اولدیغنی افاده ایله کندیسنك اولدیرلمسنی

استرحام ایتدی صدراعظم «کل ملعون ! » دیه‌رك باشنه بردکنك اوردی ، ومفتی ایله قاره علی‌بی ومعاونی حمال علی بی آرقه‌سنه آله‌رق محبسه کیردی . قاضی عسکرلرله اغالر سلطان ابراهیمك اوطه‌سنه آچلمش اولان پنجره‌دن اعدامی تماشا ایلدیلر . سلطان ابراهیم کل رنکنده بر آطلس آنتاری که یمش ، قرمزی چاقشیرینك صیرمه‌لی اوچقورلری طیشاریده قالمش ، باشنده برتاقیه ، صول النده مصحف شریف بولندیغی حالده ، صدراعظم ومفتینك ـ بالدفعات خدمتنه مراجعت ایلدیکی جلاد ایله برلکده ایچری کیردکلرینی کورونجه « اکسکمی بینلردن کیمسه یوقیدر که بکا مرحمت ایتسین‌ده محافظه ایتسین ! بو ظالملر بنی اولدیره‌جکلر ! امان ، امان ! » دیه باغیردی ، اوندن صوکره مفتی‌یه توجه ایله « باق عبدالرحیم، یوسف پاشا سنك فتنه‌انکیز وخائن اولدیغکی سویلیه‌رك اولدیرمه‌می توصیه ایتمش ایدی . بن سنی‌اولدورمدم مکر سن بنی اولدیره‌جك ایمشسك ایشته کتاب الله ! بنی نه حکم ایله‌اولدیریورسکز ، ظالملر ! » دیه فریاد ایتدی . اوزمان جلاد ، النی اوزرینه قویمسیله ، برچوق لعن و نفرین ایده‌رك پادشاهلرینه صداقتسزلکلرندن دولایی ترك ملتنك انتقام الهی‌یه اوغرامسنی ایستدی (۱) ؛ نهایت شـأمتلی کمند سوزلرینه وحیاتنه خاتمه ویردی. نعشی خاص‌اوطه اوکنده‌کی حولی‌یه چیقارلدی. معلم و امام سلطانی شامی حسین افندی غسل ایتدکدن صوکره، آیاصوفیه قاپوسی یانندہ سلطان مصطفی‌نك تربه‌سی جنبنده دفن اولندی . کوچك و بیوك اوطه ضابطلری تربه‌سنده قرآن اوقویه‌رق ، عود و عنبر یاقدیلر ، تا که ـ شرقلیلرك تصورلری وجه‌ایله ـ سحاب روایح طیبه وموجات دعوات ایچنده مهتز اولان روحی نور ابدی و راحت ابدیه‌یه دوغری آهسته آهسته طیران ایده‌بیاسین .

(۱) سلطان ابراهیمك ، منسوب اولدیغی ترك‌ملتی حقنده بویله برسوز سویلدیکنه بزم تاریخلرده تصادف‌اولنمادی؛ اونك لعن‌ونفرینی کندی‌الیله یتشدیردیکی آدملره‌ایدی. (مترجم)

اللی برنجی کتاب

پادشاه نوجاه ایوب جامعنده قلیچ قوشانیور . — صوفی محمد پاشا صدراعظم . — اختیار وکنج والده سلطانلر . — جنجی خواجه‌نك اعدامی . — جلوس بخششی . — خدمهٔ خاصه اوطه‌لرینك نظامی . — سپاهیلر طغیانی . — خدمه عصیانی . — سپاهیلری یکی جریلرك محو ایتمسی . — اشقیا رئیسی قره حیدر زاده‌نك اعدامی . — صدراعظمك مذاکراتی . — دونانمانك فوچه‌یه عسکر چیقارمسی . — صوفی محمد پاشانك عزل واعدامی . — قره مراد پاشانك صدارتی . — آسیا واوروپا ایلچیلری . — راقوچی ایله معاهده‌نك تجدیدی واوستریا ایله مصالحه . — کورجی نبینك اسکدارده عصیانی . — کریده عسکرك قیامی . — سردارك قندیه‌یی یکیدن محاصره‌سی ورجعته مجبوریتی . — وزرانك اسرافی وقره مراد پاشانك عزلی . — ملك احمد پاشانك صدارتی . — سرای منجمی حسینك اعدامی . — کریده وآق دکز بوغازلرنده وقایع بحریه ، بوسنه وقایعی . — تدابیر مضرهٔ مالیه . — واندە ، عینابده ، سوریه‌ده قاریشقلقلر . — زمیر وسلانیك قاضیلرینك عزلی . — صدراعظم ایله آغالر آره‌سنده حادث اولان اختلافاتك تسویه‌سی . — سفره اسرافاتی . — فساد اخلاق . — روم پطریقنك اعدامی . — عثمانلی دونانماسنك انهزامی . — قاضی زاده‌لیلرله اهل طریقت اراسنده منازعه . — مفتی بهایی افندینك عزلیله عبدالعزیز افندینك تعیینی . — اختیار والده سلطانك اولدیرلمسی . — سرایده واورته جامعده کورولتولو جمعیتلر . — مفتینك نصبی ؛ آغالرك اعدامی .

سلطان محمد تخته چیقدیغی زمان (۱) بر یاشده ایدی که کرك مسلمان وکرك خرستیان تقویملری حسابلرینه نظراً هردرلو کشفیات وتفألاته سرمایه‌اولهبیلیردی (۲). جلوسندن سکز کون صوکره ، پادشاه قلیچ قوشانمق اوزره ایوب جامعنه کیتدی (۱۶ اغستوس ۱۶۴۸ - ۲۶ رجب ۱۰۵۸) (۳) . بیوك میراخور پادشاهك راکب اولدیغی آتك دیزکینی طوتیوردی . سلطان محمد ، ایچریدن صاری رنکده بر لباس تلبس ایتمش اولوب اونك اوزرنده التون ایشلمه‌لی بر قرمزی جبه وارایدی .

---

[۱] « جلوس خان محمد ایلدی آسوده دنیایی » ، جوری . (مترجم)

[۲] مسلمان تقویملری حسابنه کوره محمد رابع یدی یاشندن یتمش برکون اکسیك ایدی . خرستیانلره کوره آلتی سنه ، یدی آی ، یدی کونلك ایدی . نعیما ، جلوسنی ۲۸ رجب وحاجی قالفه ۸ کوستر ، دوغروسی ۱۸ رجبدر . [طبع یاکاشنلقلرندن قطع نظر ، سلطان محمد رابعك ۱۸ رجب ۱۰۵۸ ، جمعه ایرته‌سی کونی ایکندی وقتی (ساعت ۹) جلوس ایلدیکی بزم مورخلرجه متفق علیهدر . مترجم]

[۳] پازار کونی ایدی ، شیخ الاسلام قلیچ قوشاتمش ایدی . نعیما ، ص ج ٤ ، ص ۳۳٤ . (مترجم)

سلطان سلیم اصولی اعمال اولنمش دستارنده بر مجوهر ایکنه پارلامقده واونك اوزرنده بر سرعوج بولنمقده ایدی (۱)

علمانك وآغالرك سلطان محمدی اجلاس ایتدکلری کونك ایرتهسی صدراعظم احمد پاشانك وقاضی عسکر مصلح‌الدینك نعشلری آت‌میدانندن قالدیرلمش ایدی . بر یکیچری احمد پاشانك اتلرینی صیزیه غایت نافع بردوا اولمق اوزره پارچه‌سی اون غروشه صاتمغه قالقشدیغندن خلق بچاقلریله قوشه‌رق کرك صدر اعظمك ، کرك قاضی‌عسکرك نعشلرینی پاره پاره ایتدیلر (۲) . بوندن دولایيدرکه هپ‌عثمانلی مورخلری احمد پاشایه « هزارپاره » لقبنی ویررلرکه بیك پارچه ایدلمش دیمکدر . حیاتنده‌ده بولقبی آلمش ایدی ؛ فقط باشقه معناده ، یعنی سلطان ابراهیمك واطرافنده کیلرك هرآن برصورتده نمایان‌اولان معناسز هوسلرینی اجرا ایتمك‌اوزره پارچه اولدیغی ایچون . حرمك احتیاجات و حظوظنه لزومی اولهجق هردرلو اشیا ایچون خانه‌سنی عادتا برمخزن حالنه قویمش ایدی : عنبرله طولو اطلس طوربه‌لر ، قرق‌اللی لیوره‌لق برچوق عود پارچه‌لری ، اینجی ایله لبالب کیسه‌لر . خاصکیلردن بری بیك‌مثقال قلابدان ایستیه‌جك اولورسه برقاچ بوغچه‌کونده‌ریردی ؛ بردیکری کل‌یاغی ایسترسه ایکی اوچ یوز مثقاللق بر شیشه ویررردی . (۳) احمد پاشا اوتوز قرقدن زیاده جاریه ، مغنیه ، رقاصه تدارك ایتمش ایدی که پادشاه شاید ایستردیه خانه‌سنده حاضر بولندیررردی ؛ پونلروقاتندن صوکره صوفی محمدپاشا طرفندن آزاد ایدلدی .

---

(۱) « ایچری لباسلری کبریتی زربفت [التونلو قماش] ایدی ؛ اوزرینه بکلو [بنکلی] ارغوانی زربفت کیوب باشلرینه سلیمی مجوزه ، اوزرینه ایکی عروزه [؟] سرغوچ وضع اولنوب تپه سرغوجنده نیم بیضهٔ دجاجه [یاریم طاووق یومرطه‌سی] قدر برزمرد وار ایدی . سن شریفلری یدی ، کوزلری مکمل ، جبین مبیننده بر الف رسم اولنوب خلفدن دعای (علیك عون‌الله) فلکه چیقمش ایدی . » نعیما ، ص ۳۳۵ . (مترجم)

(۲) نعیمانك بو فقره‌یه مأخذ اولان افاده‌سی براز صوکره نقل اولنه‌جقدر (مترجم)

(۳) (صدراعظمك سرایندہ) هر نوع لباس وتحف واشیا حاضر بوغچه بوغچه طوررردی ؛ هر کون هر کیجه خنکاردن بر قاچ دفعه آدم کلوب اشیای مختلفه ومتنوعه ایسترردی . مثلا خاصکیلر ایچون بری کلوب بیك مثقال قلابدان ایسترردی ؛ بر ایکی بوغچه قنغال قلابدان کوندررردی . بری کلیر ، عطر شاهی ایستر ؛ روغن زیت شیشه‌سی قدر مملو زجاجه‌لر ایله یوزر ایکیشر یوزر مثقال کوندررردی . کذلك عنبر شماطه اطلس کیسه‌لر ایله ، عود یکرمیشراوتوزر وقیه واؤاؤ کذلك کیسه‌لرایله همان کوندررردی بالجمله خاطره کلمز نوادر اشیایی جمع واحضار وایستنلدکجه لاینقطع تسیار ایدررردی . » نعیمادن ، ص ۳۱۰ . (مترجم)

ایوبده قلیچ قوشانمق راسمه‌سنك اجراسی کونی صدر اعظم صوفی محمد پاشا رسمی خلعت‌ووزرایه مخصوص التون تللی قاشدن اکلی قاووق کیه‌جك یرده ـ دولتی اداره ایدن بر درویش اولدیغنی آچیقدن آچیغه کوسترمك مقصدیله ـ بالالتزام ، مولوی درویشلرینه مخصوص خرقه وکلاه اکتسا ایتمش ایدی ؛ انجق درویشلك البسه ایله دکل ، تمایلات نفسانیه یه تحکم ایله اولور ایکن صوفی محمدپاشا ، طریقتك یالکز شکل خارجیسنی التزام ایده‌رك اصول معنویه‌سنه هیچ رعایت ایتمزدی (۱)

سلطان ابراهیمك خاصکی وجاریه‌لری اصول قدیمه موجبنجه اسکی سرایه نقل اولندی . سلطان احمدك زوجه‌سی ، مراد رابع والده‌سی کوسم ماه پیکر سلطانده سرایدن چیقمق لازم کلیردی ؛ لکن حفیدی سلطان محمدی تخته چیقارمش اولدیغی ایچون اونك نامنه سلطنت ایتمك اوزره سرایده قالدی . اصلی روس اولان کنج والده سلطان ترخانده سرایده بولنیوردی ؛ فقط مصالح دولت اوزرنده هیچ بر تأثیری یوق ایدی . ابراهیمك زمانده کوسم سلطانك نفوذی خاصکیلرك نفوذلرینه تابع اولمقله سلطانلرك (یعنی پادشاه قیزلرینك) اصول ازدواجلرنجه بعض تعدیلاتی موجب اولمشیدی . قانون اقتضاسنجه ، پاشالره نکاح اولنان سلطانلر درحال سرایدن چیقاردی ؛ اوندن صوکره مصارف اعاشه‌لرینی قوجه‌لری اولان پاشالر ایفا ایدردی . کوسم والده ، اکثریا ایکی اوچ یاشنده نکاح ایدلمکده اولان سلطانلرك حال بلوغه وصوللرینه قدر سرایده اقامتله مصارف لازمه‌نك « یاشماق ، پاشماق ، یاخود کمربها » نامیله خزینهٔ دولتدن تسویه‌سی اصولنی وضع ایتدردی . مورخ قره‌چلبی‌عبدالعزیز افندی ـ که ابراهیمك خلعنده اوقدر محقرانه سوزلر سویلمش ،

(۱) یوم جلوسك ایرتسی بازار کونی وزیراحمد پاشانك وملفبك جثه‌لری چینار آلتندن قالدیرلدی ؛ فقط یالکز کیکلری قالمیشدی. بواثناده ایکی حالت غریبه مشاهده اولندی : اولا مفتی زاده‌نك سرای وزیره خرقه وکلاه مولوی کتیرمسی وزارت عظمی مولوی محمدپاشایه منتقل اولمسنه براعت استهلال صایلدی . ثانیاً احمد پاشا مناصب وارزاق نامی آچه‌ایله صاتاردی . کندیسی تن پرور ، سمن مفرط اصحابندن اولدیغی « شحم آدمی وجع مفاصله نافعدر » سوزی عوام بینده مشهور اولمغله یکی جری قیافتنده بر شقی وزیرك جمله شحوم ولحومنی بیچاق‌ایله کسوب خلقه بشراوتر اچه‌یه پارچه پارچه صاتدی. بوندن دولایی مقتول، هزارپاره دیمکله مشهور اولدی . نعیمادن تلخیص ، ص ۳۳۵ . [صوفی محمد پاشانك تقلید سیف آلایندہ البسهٔ رسمیه یرینه خرقه وکلاه اکتسا ایتمسی فقره‌سی نعیمانك سوزلرینك برنجی پارچه‌سندن غلط اولدیغقدر. خلق مفتی زاده‌نك سرای وزیره خرقه وکلاه کوتورمسنی وزارتك برمولویه انتقالنه بعدالوقوع ، علامت بیلمش ایکن هامهر صدراعظمی کسوهٔ درویشانه ایله الایه چیقدی صانمشدر . بر کیمسه‌نك ایکی لسانه بحق واقف اولمسی ممکن دکلدر ؛ بزم ترجمه‌لریمزده کوریلدیکی خطالره بیوك معذرتدر . مترجم]

ومحمد رابعك جلوسنده روم ایلی قاضی عسکری اولمشدر ـ بیوك والده مخصصاتنك تاریخ عثمانیده کورلهمش بر مقدار عظیمه وارمسی حقنده اخطاراتده بولنمش ، وحرمك اسرافاتی شدتله تقبیح ایلمش اولمسندن دولایی جانب عداوت ایلدیکنی بزه خبر ویریور . اونك افاده‌سنه کوره ، شیخ الاسلامك وفاتیله آچیلان مقام افتایه کندیسنك تعیین اولنماسی بوندن نشأت ایلمشدر .

حرمك اسرافات مجنونانه‌سیله خزینه خالی قالمشیدی ؛ حال بوکه عسکره جلوس بخششی توزیع ایتمك کیتدکجه کسب مستعجلیت ایدیوردی . شو مضایقه ایچنده جنجی خواجه‌نك مصادرهٔ اموالی پك زمانینده امداده یتشدی. صدراعظم ، جلوس بخششنه اعانه اولمق اوزره جنجیدن ایکی یوز کیسه ایستمش ، قاین پدری محمود افندی واسطه‌سیله جنجیه معزول قاضی عسکره ویرلمسی معتاد اولان تخصیصاتی وعد ایلمش ایدی . جنجی ایسه صوفی محمد پاشانك آرزوسنه توفیق حرکتدن امتناع ایلدی : لکن بر کون خانه‌سنده ، ایستنیلن آقچه‌یه مقابل ویرمك اوزره ، برقاچ کیسه عیاری بوزوق پاره آرامقله مشغول ایکن ایکی یوز کیسه‌یی طاب ایتمك اوزره چاووش باشی عبدالفتاحك ایچری کیردیکنی کوردی . جنجی خواجه آرقه قاپودن قاچدی؛ اون آرشین ارتفاعنده بردیواردن آتلادیغی حالده مورخ دولتك افاده‌سنه کوره « اعضاسی شکست اولمادی ؛ قوی البنیه نه غریب ترك سترك ایدی » ؛ طوسون چاوشك خانه‌سنه التجا ایله بر حصیر آلتنه کیزلندی . چاووش باشی جنجی‌یی آرامغه ابتدار ایله اختفاکاهنده بولنجه کوله‌رك حصیری قالدیروب « افندی حضرتلری اول ارواح علویه دعوت ایدردی ؛ شمدی اجنهٔ سفلیه دعوتی ایچون حصیر آلتنه کیرمش (۱) » دیدی . جنجی « بره آصیله‌جقلر بن قاضی عسکر وعلمادن دکلیم ؛ چکیکز الیکزی بره خبیثلر ! » دیه باغیریوردی . لکن چاووش باشی آدملرینه « شونك اغزینی قاپایك ! » دیدی . جنجی چاووشلردن حقارت کوره‌رك صدراعظمك حضورینه کوتورلدی؛ ایکی یوز کیسه‌یی رضاسیله ویرمسنی صدر اعظم تکرار تکلیف ایلدی . جنجی مصرانه مخالفتده دوام ایلدیکندن کدخداسیله برابر ، محبسه آتلدی ، اموالی تحریر ومصادره ایدلمك اوزر خانه‌سی آراندی . جنجینك صاتدیغی مناصبی قید ایتدیکی دفاتره نظراً ثروتی اوچ بیك کیسه‌یی متجاوز اولدیغی اکلاشلدی . صوفی محمد ، قره‌علیه ، اشکنجه ادوات مخوفه‌سنی جنجینك اوکنه قویمسنی وبو خزینه‌لرك

(۱) نقل اولنان سوز هامه‌رك ترجمه‌سندن ترجمه‌یرینه ، نعیمادن عیناً آلنمشدر ص ۳٤۱ (مترجم)

نره‌ده مخفی اولدیغنی سویلتمك اوزره اقتضا ایدرسه اشکنجه‌یه اورمسی امر ایتدی؛ جنجی کوز یاشلری دوکه‌رك یکی آچه‌لرله مالی اون ایکی کوکوم اولدیغنی؛ ویکی واسکی مسکوکاتدن یتمش بیك غروشی بولندیغنی ـ هراعترافی آغزندن برر برر چیقمق اوزره ـ خبر ویردی که بونلر جلوس بخششی اولەرق عسکره طاغیدلمش، وخزینه بونلری طوپلایوب‌ده کندی منفعتنه یکیدن ضرب ایتدیرنجه‌یه قدر « جنجی پاره‌سی » نامیله تداول ایتمشدر . جنجینك خانه‌سنده نقد اولەرق اوچ بیك کیسه‌دن زیاده بولندیغی کبی ایکی یوز کیسه قیمتنده التون وکموش اوانی اله کچدی . مفروشاتی مصادره ایدلمدی . جنجی سلیمانیه اوقافندن مغایر شرع اولەرق کونده بش یوز آچه ، کدخداسی‌ده ایکی یوز اچه آلمشلر ایدی . ایللك ویرلدیکی کوندن بری اون بش بیك غروشه بالغ اولان بوپاره سلیمانیه وقفنه اعاده اولندی . صدراعظم ، جنجینك قاین باباسندن قیزینك مهر مؤجلی نه‌قدر اولدیغنی سؤال ایده‌رك بیك آلتون اولدیغنی خبر ویرلمکله بونی کوندردی . برآی محبوسیتدن صوکره جنجی ، سنجاق بکی نامیله حبش ایالتنده ابریمه کیتمك اوزره امر آلدی ، میخالیجده تقریسه طوتیله‌رق برقاچ کون اوراده قالمغه مساعده آلدی ، بوتوقف کندیسی ایچون موجب شئامت اولدی : کندیسنك قباحتسز اولدیغندن بحث ایله اغزینه کلنی سویلدیکی کبی استانبولده دخی بعض طرفدارلری حقنده‌کی معاملەنك حقسز اولدیغنی نشر ایتمکه باشلادیلر . بوملاحظه‌سز سوزلر وحامیسی اولان قریم‌خانك، استانبوله عودتی ایچون مساعده آله‌بیلمسندن قورقلمسی اعدامنك قرارلاشدیرلمسنه سبب اولدی. بونك ایچون لیمنلی حسین‌چاوش میخالیجه واردیغی زمان جنجی، چاوشی، خبر دعوت کتیرمشدر دیه سوینه‌رك قبول ایتدی. (۱) عثمانلی مورخی ، واقعا بونك بر خبر دعوت اولدیغنی ، فقط استانبوله دکل ، قرآن [کریم] ك «اناالله‌وانا‌الیه‌راجعون» کلامی موجبنجه طوپراغك طوپراغه ، روحك روحه دعوت ایدلدیکنی سویلیور (۲). جنجی‌خواجه‌نك اوچ‌بیك کیسه‌سنی آلمش‌اولان خزینهٔ دولت‌جلوس بخششی‌ایچون اوچ بیك‌سکسان‌کیسه، خزینهٔ‌خاصه [ایچ‌خزینه] یالکز بیك‌کیسه ویردی: هرکیسه بش یوز غروش اعتباریله بونك یکونی ایکی میلیون قرق بیك غروشه بالغ اولیوردی که هرغروش یوزیکرمی آچه اعتباریله ایکی یوز قرق درت میلیون سکسن یوز بیك آچه ، یوز یکرمی بش آچه

(۱) نقل اولنان سوزلر ، هامه‌رك ترجمه‌سندن ترجمه برینه نعیمادن عیناً آلنمشدر . (ص) ۳٤۱ . (مترجم)

(۲) نعیمانك بوکا دائر مقاله‌سی پك کوزل یازلمشدر (مترجم)

بر دوقه اعتباریله بر میلیون طقوز یوز اللی سکز بیك درت یوز دوقه طوتاردی. پاره‌دن اللی بیك یکی چرینك هر بری اوچ بیك اچه آلدینی کبی باشقه‌جه بش آچه‌یه قدر [یومی] ترقیٔ تخصیصاته نائل اولدیلر؛ بیوك وکوچك اوطه‌لرك یکرمی درت ضابطی ایچ خزینه‌دن بیك وطیش خزینه‌دن بیك آچه آلدیلر. بر آی صوکره، علمایه، سلیم ثانی زمانندن بری معتاد اولان عطایا ویرلدی؛ لکن قرقلیلر، یعنی الك دون درجه‌دکی مدرسلر عاطفت شاهانه‌دن حصه‌مند اولهمادیلر.

هر جلوسده غلطه سراییله ابراهیم پاشا سرایندن وسرای همایوندن بر مقدار معین ایچ اوغلانلرینك (۱) سپاهی قید اولنمسی ویاخود دیکر خدمتلره ترفیع ایدلمسی معتاد ایدی. شو معتاد اولان ترفیعات یاپیلمادیغی جهتله غلطه سرایی ایچ اوغلانلری کیفلی انتریقه‌لر ترتیب ایلدیلر. آنجق بونلرك وعواقبنك نقلندن اول اقتضا ایدرکه سرای همایون خدمه‌سنك صورت تنظیمنی تمامیله تعریف ایده‌لم:

اوچ سرای وار ایدی: بری ادرنه‌ده، بری غلطه‌ده، بری‌ده استانبولده. استانبول سرایی سلطان سلیمان قانونینك مصاحبی ابراهیم پاشا زمانینده تأسیس واك زیاده بوسنه وارناوودلقده ابوینلرینك اللرندن آلنان خرستیان اولادینه تخصیص ایدلمش ایدی. خدمهٔ خاصه بو اوچ سرایدن چیقه‌رق سپاهی صنفنه کیررلر. یاخود سرایك آلتی اوطه‌سندن الك دون درجه‌ده اعتبار اولنان و «بیوك اوطه» کوچك اوطه» دینیلن ایکی اوطه‌یه داخل اولورلرایدی. داخل سلسلهٔ مراتبنك بو ایلك ایکی درجه‌سنی قطع ایتدکدن صوکره نفس همایونه مربوط اولان، یاخود اندرونده دیکری خدمات ایفا ایدن ضابطلره مخصوص درت اوطه‌یه قبول اولنورلردی (۲). هر برنده اوچ یوز خدمه اولان ادرنه، غلطه، استانبول سرایلری، حقیقت حالده، عسکری واداری مسلکلر ایچون شاکرد یتشدیریلیر بر مکتب دیمك اولدیغی شو معلوماتدن آکلاشیلیر. بیوك وکوچك اوطه‌لر هنوز قیداولنمش خدمه‌یه مخصوص اوله‌رق برنجیسنده ایکیوز، ایکنجیسنده یوز خدمه وارایدی. دها یوقاری اولان اوطه‌لره ذات‌شاهانه‌نك نفسنه ارتباطی اولان ضابطلر تقسیم

(۱) اوغلان تعبیرینك شمدیکی معناسیله دکل، دلی‌قانلی معناسیله آلنمق لازم کلدیکی تکرار ایضاح اولنور. (مترجم)

(۲) ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالیسنده نصیحتنامه، ن ۹۶. هزار فنك‌احصائیاتی. دولت عثمانیه‌نك اصول تشکیلات واداره‌سی، ج ۲، ص ۱۳ ـ ۳۰. موراجه دوسون، لوحهٔ دولت عثمانیه، ۷، ص ۳۴ ـ ۴۴.

اولنمشیدی . بودرت اوطه‌نك الدون درجه‌سنده « سفرلیلر » ، یعنی سواریلر (۱) بولنیوردی که باشلرینه کدخدا تسمیه ایدیلهرك پادشاهك چماشیرینه باقارلردی؛ سرایك مغنیلری ، رقاصلری ، بربرلری، اوتوجیلری ، بیقایجیلری‌ده بواوطه‌ده ایدیلر . باش قوللقجی هفته‌ده ایکی دفعه کموش لکن ایچنده دستار شاهانه دلبندلرینی بیقار وبو اثناده سفرلیلر هپ بردن تغنی ایدرلردی . اوچنجی اوطه [یعنی سفرلی اوطه‌سندن بردرجه یوقاری] کیلار ایدی که ارزاق ، دها دوغریسی طاتلی اطعمه اوراده بولنیوردی. چونکه شکرلمه‌لر، طاتلیلر، شربتلر، هردرلوطاتلیلر بواوطه‌ده احضار اولنوردی . بواوطه‌نك خدمه‌سی دائرهٔ همایون ایله سرای جامعی ایچون بال مومللری اعمال ایدر ، وپادشاهه دعاایتملری ایچون یاره‌لردن مضطرب اولان بدبختلره یاریم آرشین بوینده یاقیلر احضار وتوزیع ایلرلردی ؛ برده عنبر ومسك شکرلری (خورزه) تخمیر ایدرلر ، ومسك وعنبردن نسخه‌لر یاپارلردی که بونلر منبه طاسم عد اولنمشدر. اوچنجی اوطه‌نك باشی، یعنی کیلارجی باشی، یاخود [وظیفه‌سی اعتباریله] طاتلیجی باشی مطبخ شاهانه آدملرینه نظارت ایدردی . مطبخ آدملری طاوقجی ، اشجی طاتلیجی ، اکمکجی ، سودجی ، دوندرمه‌جی وسائره کبی اون ایکی صنفه منقسم ایدیلر .

سلطان سلیمانك برقانونی موجبنجه بومختلف مطبخ آدملری بیك اوچ یوزالیدن آشاغی اولهمازدی. بواوطه خدمه‌سی [اوچنجی] زمان سلیمانیده قرق متجاوزدکل ایکن ابراهیم ومحمد رابع زمانلرنده یمشه قدر چیقمشدر . کذلك قانونی عصرنده قرق اولق اوزره معین اولان خزینه خدمه‌سی موخراً یوزقرقه وارمشدر. خزینه اوطه‌سنك (۲) باشلیجه مأمورلری خزینه‌دار ، اونك معاونی دیمك اولان خزینه کدخداسی ؛ پادشاهی مرکزمکه جیقدقجه برکوکوم بوزلو صو ایله تعقیب ایدن کوکوم باشی ؛ حافظ مفتاح دیمك ولان آناختار اوغلانی ؛ خزینه کاتبی ؛ النون وکموش مسکوکات طولو برمشین چانطه ایله ذات شاهانه‌نك آرقه‌سندن کیدن چانطه‌جی ؛ الماسلی سرغوجلری محافظه ایدن سرغوججی باشی ؛ پادشاهه آنجق عود ایله معطر اولهرق خدمه‌نك شرقیلریله تقدیم اولنان سیاه تلکی وسمورکورك قاپلی خلعتلرك محافظه‌سنه مأمور قاپانجه‌جی باشی ؛ فغفورلر محافظی طباق اسکی باشی ؛ بلبل وطوطی محافظی بلبلجی وطوطیجی باشی ؛ نهایت ، حین تفرجده

(۱) « سفرلی » یه هائمه‌ر سواری معناسی ویرمش ایسه‌ده سفرزمانی پادشاه ایله برلکده کیتمکه مأمور دیمك اولهجقدر . (مترجم)

(۲) ایکنجی اوطه ، یعنی کیلاردن دها یوکسك اولق لازم کلیور . (مترجم)

ذات شاهانه یه تقدیم اولنمق اوزره توفك حاضر بولندیران ایکی توفکجی ایدی. چاوشلر (اوامر دولتك ایصالنه مأموراولانلر)، متفرقه لر چاشنیکران بواوچ اوطه دن انتخاب اولنوردی. دردنجی، اوچنجی، ایکنجی اوطه لرك باشلری قرق کیشیدن مرکب اولان برنجی اوطه یه (خاص اوطه) کچه رك بونلر، یالکز، سرایده وادارهٔ دولتده الکبیوك موقعلره نصب اولنمق اوزره چیقارلر ایدی. برنجی اوطه نی تشکیل ایدن قرق کیشیدن دیکرلرینه متقدم اولان مأموریتلرینه کوره برر عنوان آله رق شویله تسمیه اولنورلردی: سلحدار، چوقه دار (پادشاهك اوست لباسنی کوتورن)، رکابدار (اوزنکی طوتان)، دلبند اغاسی (دستار محافظی) آناختار اوغلانی، پیشکیراغا (خاوليلرك باش محافظی)، بینیش (۱) پیشکیر اغا (ایکنجی خاولی محافظی)، ابریقدار (ابریق کوتورنلرك باشی)، کوزه باشی (برنجی وایکنجی مفتش) (۲)، باش مؤذن، سرکاتبی (پادشاهك کاتبی) باش جوقه دار (برنجی اوطه خدمتکاری)، صاریقجی باشی (دستار همایونی صارمغه مأمور) قهوه جی باشی، توفکجی باشی (آوده پادشاهه توفك تقدیم ایدن)، بربر باشی. بومأمورلرك صوك یدیسیله اوتوز اوچ خدمه نك ایلك بشنه حرم ایله سرایك دوائر خارجیه سی آره سنده بولنوب «مابین» تعبیر اولنان دائره سنده خدمت ایتدکلری ایچون مابینجی دینیلیر. دردنجی اوطه خدمه سنك دائره سنده چماشیرلر؛ اوچنجیده طاتلیلر؛ ایکنجیده خزینه بولنور. برنجی اوطه ده کیلر ذات شاهانه نك نفسنه خدمت ایدوب خرقهٔ شریف اوطه سنه متصل اولان خوابکاه سلطانینك محافظه سنه مأموردرلر. خرقهٔ شریف اوطه سنده بردهٔ [حضرت پیغمبری آ]، [حضرت] پیغمبرك علم مقدسی، قلیجی وکمانی، ایلك اوچ خلیفه نك واصحاب (کرام) دن پك چوقلرینك قلیجلری واردر. برنجی اوطه خدمه سی ایلك زمانلرده یومی یکرمی بش، ایکنجیلر اون، دیکر درت اوطه خدمه سی یالکز سکز اچه آلیرلردی. مراد رابع برنجیلرك مخصصات یومیه سنی اوتوز اچه یه، ایکنجیلرك اون ایکی یه، دیکر دردینك اونه چیقاردی. التی اوطه نك هر برنده اون ایکی اسکی وار ایدی که کمر، قافتان، کلاه، استار بهاسی نامیله برچوق پاره لر آلیرلردی. بتون بواوطه لرك رئیسی قاپو اغاسی (سرایك باش ناظری) وبیاض خادملرك رئیسی اولوب سرای مدیری دیمك اولان سرای آغاسی اونك معیتنده بولنوردی. ادرنه وغلطه سرایلری ایچ اوغلانلریله استانبول سرایینك بیوك وکوچك اوطه ایچ

(۱) یعنی پادشاهك آته بینوب چیقدیغی زمان ایفای وظیفه یه مأمور. (مترجم)

(۲) «مفتش» سوزنده سهو اولهجقدر؛ «کوزه باشی»، پادشاهه بارداق ایله صو وشربت تقدیمنه مأمور دیمك اولسه کرکدر. (مترجم)

اوغلانلری دها یوقاری درجه‌ده اولان درت اوطه خدمه‌سندن باشقه طرزده لباس استعمال ایدرلردی : برنجی طاقم چوقه‌دن اوروبه کیه‌رك قافتان تلبس ایتمزلردی ؛ ایکنجی طاقم ایپکلی البسه وقافتان قوللانیرلردی . هر ایکی طاقم شرقك اعتیادینه مخالف اوله‌رق باشلرینی تراش ایتمیوب فقط تپه‌لرنده براقدقلری بر طوتام صاچ قولاقلرینك اوزرینه اینردی ؛ بونلر شوعادتده یوسفك فرعونه کوله ایکن صاچلرینی بو حالده بولندرمش اولدقلرینه دائر اولان روایت قدیمه‌یه اتباع ایدییورلردی . ایشته سلطان ابراهیم زمانی سرای خدمه‌سنك اصول تشکیلاتی بوصورتده ایدی .

غلطه سرایی خدمه‌سی عصیانه ایلك مثال اولدیلر . جلوس کونی بونلردن بر طاقمی نائل ترقی اولمق ایچون صدر اعظم ، مفتی ، عسکر آغالری نزدنده مغایر اصول تشبثاتده بولندیلر . استانبول سرایینك بیوك وکوچك اوطه خدمه‌سی بوندن خبردار اولنجه اوته‌کی سرایلرده‌کی ارقداشلرینك مساعیسنه اشتراك ایتمك ایستیه‌رك قاپو اغاسنه مراجعت ایتدیلرسه‌ده برجواب آله‌مادیلر . برخاصکی واسطه‌سیله صدراعظم ومفتی‌یه کوندردکلری استدعانامه سرای مدیرینك [سرای آغاسی] الته دوشه‌رك اونك طرفندن قاپوآغاسنه کوستردلدی؛ قاپوآغاسی بوانتظامسزلغی باصدرمق اوزره مدیره امر ویردی . قاپو آغاسی سکسان زلفلی بالطه‌جی [بیاض خادملر] قرق‌اللی سرای قاپوجیسی ویکیچری عجمی اوغلانلری ایله بیوك اوطه‌یه کیدەرك خدمه‌یه شویله چیقشدی : « ملعونلر ! بوکوراق نه دیمکدر ؟ طبانلریکزه دکینك اوره‌رق سزه مجازات ایدرم . » بوسوزلر اووقته قدرقورقودن حال‌سکوتده بولنان عصیانی زنجیردن چیقاردی. خدمه « ملتون » کلمهٔ تحقیریه‌سندن دولایی باغریشه‌رق قاپو اغاسیله چکشدیلر ؛ اغا ، چکلمه‌مش اولسه‌یدی خنجر ایله اوراجقلردی . اوندن صوکره قاپولری سدایه‌رك آره‌لرنده مشورت قوردیلر. قاپواغاسی تکرار کلدی؛ لکن ایچری کیره‌میه‌رك قاپوآرالغندن شویولده باغیرمغه مجبوراولدی: «اولادلرم! بن سزه مانع اولمق، آیاقلریکزك آلتنه دکینك اورمق ایستهم؟ یالکز، براقیکزده ظاهری تأدیبات یاپه‌یم، تاکه نظام یرینی بولسون . اولمادینی حالده پادشاهه خبر ویریرم، هپکزی أولدیرر. بو سوزلرك جوابی اولمق اوزره جمله‌سی بردن « کیت اورادن! » دیه باغیردیلر، قاپوآغاسی‌ده اطاعته مجبوراولدی . خدمه اوطه‌لرجامعنده طوپلانه‌رق عسکر اغالرینه مکتوب یازوب کوندردیلر. ایرته‌سی کون، بالطه‌جیلرك باشی وکدخداسی، شو قاریشقلقلری ایقاع ایدنلری دائرهٔ انتظامه دعوت ایتمك اوزره، قاپو اغاسی‌نامنه عرض وجود ایلدیلر. بو صورتله درت دفعه خبر کوندرلدیسه‌ده تأثیری

اولمادی . صدر اعظم کندیسنك مداخله‌سی لازم کلدیکنی کوره‌رك ماباینجیلر واسطه‌سیله خدمه‌یه برکاغد کوندردی که ایستدکلری ترقیاتك بایرامده اجرااولنه‌جغنی وعدینی تضمن ایدییوردی . کورولتی کسلدی؛ لکن خدمه‌دن بری « دقت ایدیکز، آرقه‌داشلر! ایشته قاپو اغاسی بوستانجیلرله کلیور! » دیه باغیردیغندن کوچ حال ایله تسکین اولنه بیلمش اولان ماباجیلر درحال قلیچ، توفك، یای ، صپان ، طوپوز ، چکیچ، دکنك ایله سلاحلانه‌رق سفه‌یه دوغری قوشدیلر. اوطه‌لرك یکی اغاسی اولمق اوزره اوکلرینه چیقان برینی طاشلرله قاچیردیلر ؛ بونکله برابر قاپو اغاسی کلمات تألیفیه ایله اعادهٔ انتظامه موفق اولدی . اوچنجی اوطه‌نك باشی (کیلارجی باشی) وسکساندن زیاده خدمه سرایدن طرد ایدلدی؛ دیکرلرینه بایرامده خدمتلر ویریله‌جکی وعد اولندی . والده سلطان ، صدر اعظم ، اغالر بتون خدمه ایچون بردن ترقیات یاپمق احتیاطه موافق اولمایه‌جغنی دوشوندیلر؛ بایرامك دردنجی کونی، ایچلرندن ایکی یوزینی سپاهی صنفنه قید ایتمکله برابر شام والیسی مرتضی پاشا ایله برلکده سوریه‌یه کیتمك اوزره حاضرلانملرینی امرایلدیلر. اصلی بوسنه‌دن اولان مرتضی پاشا مراد رابع زمانینده کورجی پرنسی ماروله طرفندن محمد پاشایه کوله اوله‌رق ویرلمشیدی؛ سرایه قبول اولنه‌رق یکرمی‌اوچ سنه ظرفنده برنجی اوطه‌نك الك بیوك مأموریتنه ، یعنی سلحدارلغه ترفع ایتمشیدی (۱) . سیاح أولیا ، سوریه‌ده اوکا رفاقت ایتمشدر. أولیا ایله مرتضی پاشانك کنجلکلرنده معارفه‌لری وار ایدی؛ مؤخراً شو وجه ایله تجدید مناسبت ایلدیلر : جنجینك سقوطندن آز اول أولیا ، استانبولده یکی یاپلمش برسرایی خارجدن تماشا ایدرکن آدیله چاغیرلدیغنی ایشتدی ، وسرایك صاحبی اولان مرتضی پاشانك وقتیله صافرانبولیده [زغفرانبولی] مکتب آرقه‌داشی اولدیغنی کوردی . مرتضی پاشا کندیسنی پك محبانه قبول ایتدی (۲) .

---

(۱) مرتضی پاشابودفعه سلحدارلقدن شام والیلکنه تعیین اولنمشدرکه سرایدن برچوق آدملرك وقت معینده هپ بردن چیقمه‌لرینه « بیوك چیقمه » وچیقانلرك الك بیوك رتبه‌لیسنه « بیوك چیقمه باشی» دینلدیکی جهتله مرتضی پاشاده بو عنوانی آلمشدر . اولیا ، ج ۲ ، ص ٤٦٨ .

(۲) غالبا مورخ مأخذشرقیه‌دن آلدیغی معلوماتی اولا « نوط » حالنده قید وصوکره اونلری تفصیل ایلدیکندن بو صورت تحریرده برچوق سهویاته اوغرامشدر. بوفقره‌ده دخی سهو واردر : اولیانك تجدید معارفه ایلدیکی مرتضی پاشا دکل ، جنجی خواجه‌در: اولیا، جوان قاپوجی باشی سرایده ناظر کوزل و یکی بر سرای کوره‌رك متحیرانه تماشا ایدرکن صاحب سرایك حضورینه دعوت اولنمش ، وبونك صاحبی کیم اولدیغنی سؤال ایتدکده «خشکار خواجه‌سی» اولدیغنی اکلامشدر . یوقاریده یمش سکسان قدر سمور کورکلی خدام

أولیانك اسکی‌افندیسی دفتردار زاده محمد پاشاء سلطان‌ابراهیمك خلعنی ازمیده خبر آله‌رق درحال استانبوله عزیمت ایله صوفی‌محمد پاشایه عرض وجود ایلمشیدی. صوفی، سابق صدراعظمك، والیلکنه تعین ایتدیکی‌قارصه یچون کیتمه‌مش‌اولدیغنی طور حدتله سؤال ایلدی. محمد پاشا، بو توجهك، کندیسی ایچون قورلمش بر طوزاقدن عبارت اولدیغنی سویلدی. صوفی محمد «کیت، یوقسه سنی أولدیریرم» دیدی. محمد پاشا، حدتنه غلبه ایده‌میه‌رك النی خنجرینه کوتوروب «الله سنك بلاکی ویرسین، اختیار ملعون!» سوزلرینی تفوه ایتمسیله صدر اعظم برمدت غیر متأثر وساکت قالدقدن صوکره شو جوابی ویردی: «پاشاء اکر صادقانه خدمت ایتمك ایسترسه‌ك سنك ایچون بر شی یاپارم. پادشاه، ملاطیه سنجاغنی سکا آربه‌لق اولمق اوزره ویریور.» محمد پاشا «جناب حق مکافاتی احسان بیورسون، پاشا حضرتلری؛ لکن شخصی ویرکو (خراج)، فوق‌العاده ویرکو (عوارض) ایله محصللغنی‌ده ویریکز؛ بوصورتله بکا لطف ایتمش اولورسکز» دیدی؛ صدراعظم‌ده «پکی، اویله اولسون!» دیه‌رك مقابله ایلدی. دفتردار زاده محمد پاشا، بونك اوزرینه صدر اعظمك النی اوپه‌رك وداع ایتدی (۱).

آره‌سنده کوچك بر دستار علما ایله قره صاقالی چلبی کوروب بونك «یارقدیمی، شریکی شیخ‌زاده» اولدیغنی بیلمشدر. جنجی، زغفرانبولیده دکل استانبولده حامد افندی‌مدرسه‌سنده اولیا ایله درس‌شریکی ایمش. جنجی، اولیایه پك چوق التفات وبزم تصویریمزه صغمایه‌جق قدر احسان ایلمشدر. جنجی، درس شریکنه کوسترديکی حسن معامله‌یه نظراً ظن اولندیغی قدر فرومایه بر آدم دکل ایمش. اولیا، ج ۲ ص ٤٦٧. (مترجم)

(۱) اولیانك، شوملاقاتی ومکالمه‌یی متضمن فقراتی بروجه‌آتی تلخیص اولنور، ص ٤٧٠: «محمد پاشا، بن کندیسندن آیرلدقدن صکره، استانبولدن آلدیغی مکتوبلر اوزرینه چینی ازنیقده [ازنیقده] کی جفتلکنه کلدرك اوراده جلوس خبرینی آلنجه یالوه‌دن قایق ایله استانبوله کلدی. طوغری شهزاده جامعی قربنده اختیار وزیرك خانه‌سنه عزیمتله ال اوپدی. بن‌ده حاضر ایدم. ـ صدراعظم همان عتابه باشلادی. آره‌لرنده شویله بر مکاله وقوع بولدی: صدراعظم ـ چلبی پاشا، دستورسز نه‌یه کلدك؟ یوقسه مهره‌می کلدك؟ ـ حاشا! بن مهره لایق دکلم؛ بابامك اسکی دوستی وبنم پدرم مقامنده بولنان وبنی سلطان مراد رابع دوزنده نائل مراتب ایدن بر ذاتك صدراعظم اولدیغنی خبر آله‌رق خاك پایینه یوز سورمکه کلدم. ـ ابراهیم خان سکا قارص‌منصبنی ویردی؛ نه‌یه کیتمدك؟ ـ یا سلطانم، قارص امریله برابر قتلمه فرمان ده وار ایدی. صدراعظم (طاوشانجیل کبی باغیره‌رق) ـ بره کیت، یوقسه سنی شمدی قتل ایدرم. ـ الله ورسوله، حاله مرحمت ایت! اولاد وعیال صاحبیم؛ بر بیلدرکه اون سکز سنجاق یرده بوقدر سکبان وصاریجه حشراتیله عباداللهه اوزره قونوب خانه بر دوش اولدم [*]. صدراعظم (دها زیاده قیزه‌رق) ـ یره چیق دیورم. دفتر زاده

[*] «صورسه‌لر مغدورینی غدار کندین کوسترر.» راغب پاشا. صوفینك ـ متعاقباً کوریله‌جکی وجه ایله ـ قیزمقده حقی وار ایدی. (مترجم)

عصیانك دائرهٔ سرایتی خدمه‌یه منحصر قالمادی؛ سپاهیلرده طغیان ایده‌ك محمد پاشادن ممنون اولمادقلرینی اسکی طلبلرینی تکرار ایله چوجقلری (ولدشلری) ایچون ترقی ویرلمسنی ، غلامیه‌لرینك اعطاسنی ، مراد رابع زماننده اولدیغی وجه ایله باب همایونده استخدام ایدلملرینی ایستدیلر . سپاهی اوجاغندن یتشمش بولنان صدر اعظم، کله‌جك سنه‌نك باشلامسیله یکی ترقیلر ویرمه‌جکنی وعد ایلمشیدی ؛ فقط بومساعده عاصیلری ۲۵ ایلول (۷ رمضان ۱۰۵۸) تاریخنده اسکدارده طوپلانمقدن منع ایتمدی . بوعصیان جدیدك اسبابی سپاهیلرك صورت تشکیلنده‌کی نقصان ایله برابر صوفی محمد پاشانك مناسبتسز حرکاتیدر . یکیچریلر سپاهیلردن ایی‌تنظیم اولنمش ایدی: یکیچریلرده اغا، قول کدخداسی، سکبان باشی، زاغارجی باشی ، صاصونجی باشی ، طورناجی‌باشی ایله ارکان حرب هیئتی تشکیل ایدن‌دیکر ضابطلردن باشقه هر آلایده [اورته] او آلایه‌مخصوص رؤساوار ایدی: میرآلای (چورباجی) ، آشجی باشی ، سقا باشی ، وکیل‌خرج ، یوزباشی (اوطه باشی) ، بایراقدار ، اك قدملی یکیچری (باش اسکی) ، باش قره‌قوللقجی . ایلك زمانلرده سپاهیلرجه امر اداره بویله تشعبات متعدده ایله تقسیم اولنمامش ایدی . یالکز بر آغالری ، بر کدخدالری ، برچاوشلری بولنه‌رق بناءً علیه اون اون بش بیك کشی انجق اون بش قدر ضابط ایله اداره اولنوردی . صدر اعظم‌ده غروری و ادارهٔ حکومتده تابع اوله‌جغنی وعد ایتدیکی قواعددن انحرافی ایله سپاهیلرك خشونتسزلغنی جلب ایلدی. علمادن بعض ملاحظه‌سز کیمسه‌لر صبی برحکمدارك زمانده حقیقةً حکمدار صدراعظم دیمك اولدیغنه کندیسنه اقناع ایتدیلر. تمامیله بوفکره تابع اوله‌رق مصالح دیوانیه‌یی اهمال وکندیسنی قدرت سلطنتنه مالك‌عد ایلدی . (۱) منصبلرك صاتلمسنه نهایت ویرمکی وعد ایتمش اولدیغنی اونوده‌رق

« بره جانك چیقسین! » دیه خنجره ال ایتدکده صدراعظم اصلا سوز سویلیوب خیلی دوشندی؛ صوکره دیدی‌که : ـ پاشا ، اکر استقامت ایدرسه‌ك سنی برخدمتده قوللانیرز ؛ هله شمدیکی حالده قاپو خلقکی طاغیت . سعادتلی پادشاه سکا آرپه‌لق اولق اوزره ملاطیه سنجاغنی احسان ایلدی . ـ تشکر ایدرم، قبول‌ایتدم . عوارضنی، خراجنی، محصللغنی دخی احسان بیوررسه‌کز منتدار اولورم . ـ اویله اولسون ! صباح امرلریکی آل . دفتر زاده محمد پاشا بونك اوزرینه دعا ایده‌رك ال اوپوب چیقدی ؛ سلیمانیه‌ده‌کی سرایته عزیمتله عائله‌سنی حصارده‌کی یالی‌یه نقل ایتدی . ستون توابعی کندیسنه دیده‌بانلق ایدیورلردی . بن جمه کیده‌جکمی سویله‌رك کوچ ایله رخصت آلوب حج شریفه کیتمك اوزره مرتضی پاشایه مؤذن باشی اولدم ؛ صدراعظم‌ده محمل شریف امامتی یوز التون ایله برلکده احسان ایلدی . (مترجم)

(۱) بو فتنهٔ عظیمه‌یه برقاچ ماده سبب‌اولدی : بری بودرکه بعض علمازینده اشخاص،

سلفلری کبی اداره و سلطان محمدك جلوسی مناسبتیله برتبی آلتمشرزین والی تعیین اولنمش بولنانلردن پاره ایستدی .

خارجده خدمت ویرمك صورتیله خدمه لکدن چیقاریلانلر عددینك ایکی یوزه حصر ایدلمسی اوچ سرایده اعادهٔ انتظامه کفایت ایده بیلمکدن اوزاق ایدی . ٢٤ تشرین اول ١٦٤٨ (٦ شوال ١٠٥٨) ده ، غلطه سرایی خدمه سی ـ که شهرامینی کندیلرینه کافی مقدارده بیه جك ویره بوردی (١) ـ محافظلرینك اللرندن قورتیله رق ابراهیم پاشا سرایینك اوکنه کلدیلر ؛ بو سرایك خدمه سی ده اونلره یرلشدیلر . یکیچری اغاسی ، شهرده قول کزن عسکر ایله کله رك کندیلرینی اطاعته دعوت ایتدی ؛ لکن خصمانه نمایشلری اوزرینه چکلمکه مجبور اولدی . غلطه سرایلیلرك کندیلریله اتحاده دعوت ایچون کاغد یازمش اولدقلری سرای همایون کوچك و بیوك اوطه خدمه سی او وقعه یی ایشیدنجه آرقه داشلرینه التحاق ایلدیلر . هپسی بردن ، وقتیله اقامتکاه سفرا اولان ایلچی خانی اشغال ایلدیلر . شو وقایع صیره سنده ، خدمتلرندن چیقارلمش و کریده کیتمك اوزره صدراعظم طرفندن بنه قید ایدلمش اولان بیك سپاهی ، ایچلرندن بیقلی محمود نامنده برینك تحریکاتی اوزرینه قیام ایله سیلوریدن استانبوله عودت ایلدیلر . احوال ، مستعجلیت کسب ایتدیکندن علما دیوانه چاغیرلدی ؛ قپشلرلنده مسلح و غوغایه حاضر بولنمری ایچون یکیچریلره امر ویرلدی . ٢٤ تشرین اولده اوکله دن صوکره قاضی عسکرله دیکر علمایکی دفعه صوفی محمدك یانه کیتدیلر . اوکون ایکی خط همایون چیقمش ، بر خاصکی بش دفعه کله رك صدراعظمی نزدشاهانه یه دها دوغریسی والده سلطانك نزدینه چاغیرمش ایدی . ایرته سی کون صدراعظم ایله مفتی یکیدن دیوانه دعوت اولندیلر ؛ بونلر ، قاریشیقلق باصلمادنجه چیقه میه جقلرینی بیان ایله والده سلطانك

صوفی محمد پاشایی نجله دوشوروب خصوصا جامع الفصولینده « چان سلطان صغیر اولسه رعایا بر والیٔ عظیم الشانه بیعت ایدرلر ؛ اول صغیردن وکالت ایله حکم ایدر ؛ لکن حقیقتده سلطان اول والیٔ عظیمدر » دیه مسطوراولان مسئله یی نقل ایتمکله ابلیس کبی دردمند پاشایی اضلال ایتدیلر ؛ پاشای ساده دل بو دولتك عسکری انجق شرف نسبه اعتبار ایتدکلرینی اکلامیوب واستقلال مجرده خلقك تحملی اولمادیغنی بیلمیوب نجه زمان او سودا ایله دیوانی ترك ایلدی ؛ کندیسنی ولی عهد مؤید مقامنه قویوب اتباعی بو سوز ایله افتخار ایتمك مرتبه سنه واردی . نعیمادن تلخیص ، ص ٣٥٤ . (مترجم)

(١) سلطان ابراهیم زماننده شهرامینی ، معیشتلرینی تأمین ایده مدیکی ایچون غلطه سرایندن هرکون « الله ، الله ! » سسلری کلیر ، فقراسی قوری اکمك ایله کچینیردی . نعیمادن ، ص ٣٥٦ . (مترجم)

آرزوسنه متابعتده معذرت کوستردیلر . سابق بروسه قاضیسی موسی افندی ایلچی اولهرق سپاهیلره کوندرلدی؛ لکن سپاهیلر، سرای ودیوانك کندیلرینك قارشیسنده تتره مکده بولندیغی کوره رك تضعیف جرأتله پادشاهك بر آیاق دیوانی یاپهرق اسناد تهمت ایتمکده بولندقلری صدراعظم ومفتی ایله منازعه لرینی فصل ایتمسنی طلب ایلدیلر . سپاهیلرك ایلری کلنلرندن برقاچی اختیار مصلح الدین اغایه کیده رك سلطان ابراهیمك قتلنده هیچ مدخللری اولمادیغنه دائر حجت ایستدیلر، وکندیلرینك یکی چریلرله بر نزاعلری اولمادیغنی افاده ایلدیلر . مصلح الدین « والله » بزم ده اوخصوصده رضامز یوق ایدی ؛ کیدیکز ، مفتی ایله وزیردن صوریکز !، دیدی ایرته سی کون (۲۶ تشرین اول ۱۶۴۸ ـ ۸ شوال ۱۰۵۸) خدمه لرله ، سپاهیلر آت میدانده، علما واکابر مأمورین صدراعظمك اقامتکاهنده طوپلاندیلر. عاصیلر صوفی محمد یانده مذاکره لر جریانندن خبردار اولهرق سلطان ابراهیمك قتلنده مدخلی اولانلرك جملةً اعدامنی ایستدیلر . صدراعظم و مفتی اوزمان یکی چری قیشله لرینه کیدوب عصیانك باصدیرلمسنی الك مؤثر وسائط ایله اخطار ایتدیلر: عقد اولنان مجلسه ، دونکی کون عاصیلر حقنده صادر اولان بر فتوی ارائه اولندیکه نصیحت دوستانه دن صوکره عدم اطاعتلرینه و فئهٔ باغیه دائرهٔ اطاعته عودت ایدنجه یه قدر کندیلرینك قتلنی تجویز ایدن حکم قرآنی یه بنا ایدلمشیدی. بوفتوی مفتی ایله بش قاضی عسکر ، استانبول قاضیسی و سلفی ، بیوك ملا ومدرسلر طرفندن امضا ایدلمش ایدی. علمانك بوقراری سپاهی وخدمه نك تسکینده تأثیرسز قالمادی ؛ دیکر طرفدن ، یا سپاهی قید ویاخود دیکر سرایلردن سرای همایونده کی بیوك وکوچك اوطه لره نقل ایدن غلطه سرایی خدمه سی میانده بر عبدالرحمن ، یاخودعبدی واردرکه لطف شاهانه ایله مؤخراً نشانجی وزیر درجه سنه ارتقا ایتمش وامر پادشاهی اوزرینه زمانك تاریخنی یازمشدر. بوذاتدن برقاچ دفعه نقل وقایع ایتدك؛ لکن بوندن صوکره کی اوتوز التی سنه ظرفنده بزه بالخاصه رهبر اولهجقدر.

سپاهیلرك سبب اولدقلری قایشیقلق، اکر صدراعظم ومفتی، عاصیلرك اسکداره عودتلریله اکتفا ایدوب ده ایرته سی کونی (۲۷ تشرین اول ۱۶۴۸ ـ ۹ شوال ۱۰۵۸) رئیسلری محمودك تسلیمنی ایسته مش ، وصوك قیامده حقلرنده شبهه حاصل اولان برقاچ علمایه نفی امریله چاوش کوندرمه مش اولسه ایدیلر، باصدیرلدب بیته جك ایدی . ذکر اولنان علما وقتیله خبردار ایدیله رك خانه لرندن قاچدقلری جهتله چاوشلرك تحریاتی فائده سز قالدی . بو ایکی حادثه نك تکرار اشعالنه کافی

اولدیغی اتش اختلال بر اوچنجی سبب ایله‌ده اشتداد ایلدی : صدراعظم کدخداسی [افندیسنك امریله] شهرده قول کزرکن آت میدانینده بولدیغی اوچ سپاهینك [شهزاده جامعی پیشکاهنده علی ملاءالناس] باشلرینی کسه‌رك باشلرینی چارشی اورته‌سنه آتمق ، و کندی مزراقلرینی اوقلرینه صوقمق کبی بر حرکت مجنونانه‌ده بولندی . شو اثر وحشت ، سپاهیلری کندیلرینی برر برر طوتوب اولدرمك ایستیورلر دوشونجه‌سنه سوق ایتمکله برابر بدبخت مقتوللرك جسدلرینه رواکوریلن تحقیرات‌ده کندیلرینی آز دوچار انفعال ایتمدی . چونکه قانون ایجابنجه یکی‌چری وسپاهی نعشلری چارشی اورته‌سنه دکل ، دکیزه آتلمق و امر اعدامك اجراسی پای‌تخته و بونماز ایچنك ایکی طرفنه بر طوپ ایله خبر ویرلمك لازم کلیردی (۱) . قانونه مخالف حرکت ایدلمسی سپاهیلره سوء تأثیر ایتدیکی کوریلنجه همان اوچ سپاهینك نعشی قالدیرلدی ، و قان ایله لکه‌دار اولان قالدیرملر تمیزلندی ، لکن بونك وقتی کچمش ایدی . صدراعظم ، احتیاطاً استانبولك قاپولرینی قاپاتدی؛ لکن سپاهیلر اسکداردن بری طرفه کچه‌رك « اخور قاپوسی » دینیلن قاپویی قیردیلر ، وعلم عصیانی آت میدانینه دیکدیلر (۲) . کیجه‌یی بر چوق مشعله‌لرك آیدینلغیله اوراده کچیردیلر ، شدتلی بر روزکار اسدیکی جهتله استانبول اهالیسی بر یانغین ظهورندن قورقدیلر . سپاهیلرك رئیسلری ، یکی‌چریلرك قطعیاً بی‌طرف قاله‌جقلرندن امید وار ایدیلر ؛ لکن امیدلری حاصل اولمادیغنی کورنجه کندیلرینی تقویه و افکار عمومیه‌یی جلب ایچون علمادن بعضلرینی دعوته قرار ویردیلر . خاص آخورده‌کی آت خدمتجیلرندن بایراقلری آلنه یازدقلری کبی مفتی سابق ابوسعید افندی‌یی و آت میدانینده جامع قارشیسنده‌کی خانه‌سنده اقامت ایدن حنفی افندی‌یی مخصوص هیئتلر کوندروب دعوت ایلدیلر . درت دفعه ابوسعید افندی‌یی خانه‌سندن جبراً چیقاروب مفتی یاپمق ایستدیلر ؛ ابو سعید افندی بوخدمتی قبول ایتمیه‌جکنی

(۱) بووقایعه مأخذ اولان نعیماده فقرهٔ اخیره یوقدر ؛ احتمالکه برقاچ سطر صوکره ذکر اولنه‌جق پنایوطینك اثرندن آلنمشدر . اشبو فقرهٔ اخیره‌نك موافق حقیقت اولدیغی مجهولدر؛ یالکز شوراسی معلومدرکه استانبوله کلن سپاهلره دلالت ایدن‌واکثریتله پنایوطینك هم جنسلرندن بولنان ، ترجمانلر استانبولده برچوق احوال فوق‌العاده کورمك ومادامله ، طبیعی او احوال ایچنده کندیلرینك قهرمانلق کوسترد کلرینه دلالت ایده‌جك ، برچوق کله‌لرله طاتلی طاتلی نقل ایتمك سوداسنده بولنان سپاهلره هریانغین طوپی آتلدیغی «ایشته ترکلر برآدم دها آصدیلر ؛ بوطوب اوکا علامتدر » دیرلر ایمش . بوترجمانلرك .أخذلری شو پنایوطی اولسه کرکدر ؛ « نقل عن نیقوله » لطیفه‌سی کندیسنی زور ایله تخطر ایتدیرر . (مترجم)

(۲) نعیما ، پنایوطینك وقایعنامه‌سی .

بیان ایتدی ، نهایت ، یارین صباح سرای همایونه عزیمتله سپاهیلرك شکایتلرینی پادشاهه عرض ایده‌جکنی وعد ایتمکله الارندن قورتلدی . حنفی افندی زور ایله کتیرلمش ایدی ؛ اونلرك فکرلرینه تابع کی کورینه‌رك او کیجه سکونت اوزره قالملرینه و ایرته‌سی کون علی‌الصباح عودت ایده‌جکنه دائر کلمات لینه ایله عودت ایلدی . بوصورتله عاصیلر کندیلرینی امنیت ایچنده ظن ایتمك خطاسنده بولنه‌رق وایرته‌سی کون مناصب ونقود توزیع اولنه‌جغنی خولیاایده‌رك ایرته‌سی کونه‌منتظر بولندیلر . صدراعظم و مفتی ایسه اورته جامعه کیتمش اولملریله کیجه‌یی اورادە کچیردیلر . یکی‌چریلری وظیفه‌لرینی ایفایه تشویق ایچون مفتی کندی جوارنده‌قول طولاشمقده اولان اللنجی اورته نفرلرینه اون بیك غروش ویردی ، ومنسوب بولندقلری اورته‌یه بش یوز اقچه وقف ایتمکی وعد ایلدی . کونش طوغنجه سپاهیلر اسکیلرندن قره عبدالله نامنده برینی شکایتلرینی ، والده سلطانه عرض ایتمك اوزره‌حرم همایونه کوندردیلر . برکون‌اول‌ده بومراجعتلر بولنمش‌اولملریله‌شو مألده بر خط همایون ویرلمش ایدی : « یکی‌چری و سپاهی قوللرم بربریله جنك ایتدکلرینه رضای همایونم یوقدر . سز جمیتی طاغیدیکز ، صوکره بن ایکیسنی‌ده عزل ایدرم » بو دفعه قره عبدالله شو خط همایونی کتیردی : « بن قوللریمك بربریله نزاع ایتدکلرینه وبربرلرینه قلیچ چکدکلرینه راضی دکلم، معقول ومناسب کیم ایسه اونی وزیر ایلسینلر ، سپاهیلر بوخط همایونی حاملاً برهیئت‌مبعوثه‌یی اورته جامعه کوندردیلر . پادشاهك ، دها دوغروسی والده سلطانك کندیسنی ترك ایتدیکنی کورمکده اولان صوفی محمد ، شو جوابی ویردی : « امر پادشاهکدر؛ اکر اغالر مناسب کورورلر ایسه بن مهر همایونی اعاده ایدرم .» لکن اغالر منفعلانه « بز وزیر ومفتینك‌اعدامله‌رینه دکل، عزللرینه بیله‌راضی دکلز؛ سپاهیلر طاغلسینلر، والا حقلرنده صادر اولان فتوی موجبنجه جمله‌سنی اولدیریرز . » یکی‌چریلر ، بشنجی دوه‌جیلر الایی میرالایی [اورته چورباجیسنی] بوجوابی عاصیلره تبلیغ ایتمکه کوندردیلر : لکن بومیرآلای آت میدانته وارمه‌دن سپاهیلر اوزرینه هجوم و اعدام ایلدیلر . بوقتلی ، صدراعظم طرفندن ویریلن امره مبنی سپاهی قیافتنه کیرمش آدملرینك ایقاع ایتمش اولملری محتملدر . چونکه سپاهیلر قان دوکمدکجه یکی‌چریلری سلاح استعمالنه اقناع‌ایتمك مشکل اولدیغندن بوحرکت تعرضکارانه‌نك نتیجهٔ مطلوبه‌یی تعجیل ایچون حساب واجرا ایدلمش اولمسی لازم‌کلیر .

یکی‌چریلر ، شو قتل خبرینی آلنجه آرتق انتقامدن باشقه برشی دوشنمدیلر ؛

اغالریکی چریلری وعجمی اوغلانلرینی اوکلرینه قاتوب علمایی وصدراعظمی ارقه‌لرینه طاقه‌رق یوریدیلر . شیخ‌الاسلامك اوغلی اولان غلطه قاضیسی اهالینك توجهنی قازانمش برکنج ایدی؛ مکمل سلاحلی بکرمی کشی‌ایله یکی‌چریلره التحاق‌ایتدی. قسطنطین‌ستونی(فوروم‌ده‌قدیم قرمزی‌صماقیدن‌ستون) [چنبرلی‌طاش] قارشیسنده‌کی ایلچی‌خانی قربنده یکی چریلر ایکی طاقه آیریله‌رق ایکی موازی سوقاقدن سپاهیلرك طوپلانمش بولندقلری آت میدانینه دوغری یوریدیلر . غوغایه باشلامازدن اول فاتح جامعی واعظی ولی افندی ایله کنعان پاشایی سپاهیلره نصحیت واطاعته‌دعوت ایچون کوندردیلر؛ بونلر سلطان احمدجامعی حرمنه وصوللرنده لازم‌کان اخطاری اجرا ایتدیلرسه‌ده « اولدیریکز شونلری ! » کورلتیسندن باشقه جواب آله‌مادیلر. ولی افندی قاچمغه موفق اولدی ؛ لکن کنعان پاشانك اوکنده قوشان آدمی [شاطر] وماطاره‌جیسی و سابق کفه والیسی اسماعیل پاشانك بالتصادف اوراده بولنان اوغلی پاره پاره ایدلدی . بونك اوزرینه یکی‌چریلر آیاصوفیه‌دن آت میدانینه یوریدیلر، سپاهیلرك شدتلی برتعرضنه دوچار اولمریله اکراختیارمصلح‌الدین یکی‌چری آغاسنی کوسترديکی قورقاقلقدن دولایی تعییب وتوبیخ ایله یکی چریلرك دوچار ضعف‌اولان جسارتلرینی تحریك، وتکرار آت‌میدانینه‌سوق ایتمه‌مش‌اولسه‌یدی بونلر مغلوب اوله‌جقلردی ؛ مصلح‌الدینك شوحرکتی نتیجه‌سی اوله‌رق یکی‌چریلر سپاهیلره ناقابل مقاومت برصورتده صولت ایتدیلر؛ ضربه‌لری آلتنده وجودلرپاره پاره اولمقده ، یورلمق بیلمین قیلیجلری هم سپاهیلرك آق صاچلی باشلرینی ، هم‌ده کنج خدمه‌نك قاره‌طرملی باشلرینی دوشورمکده ایدی. جامعك حرمنده سپرآلمش سپاهیلر ایچنده برقاچ مهارتلی اوق آتیجیسی وار ایدی. بونلردن‌مقصود نامنده‌بری یدی یکی‌چری‌یی بربرینی متعاقب اولدیرمش ، صوکره کندیسی‌ده اولدیرلمشدر . ارباب طغیانك باشلری‌اولان‌حسین‌کهیاایله قره اغا جامعده‌نماز قیلمق بهانه‌سیله قاچمغه چالشدیلر. بیبقلی‌محمود قولایجه قاچمق ایچون شهرك قاپولرندن برینی برقاچ‌سپاهی‌ایله طوتدرمش ایدی ؛ اسکداره کچمك اوزره آدملریله برلکده ایکی قایغه کیردیلر ؛ لکن قایقلرك بری زیاده یوکلی اولدیغی ایچون بولده باتدی . مع هذا عاصیلرك جامع حولیسنده وایچنده اولدیرلمکری دوام ایدییوردی ؛ محراب اوزرنده ومنبر آلتنده بیله سپاهی وخدمه قتل اولندی (۱) ، پنجره وقاپولر قورشونلرله دلندی ؛

(۱) « جامعده قالان دردمندلر طشره حرمده و ایچ حرمده و شادروان طرفنده قاپو پنجره ایچنده منبر و محراب اوکلرنده‌قتل رزیع ایله قلیجدن کچدیلر. جامع شریفك اول‌نازنین ومصنع قاپولری وجاملری تفنك فندقیله دلك دلك اولدی. الی‌الان بعض یرلرنده مشاهددر.» نعیما ، س ۳۷۱ . (مترجم)

سپاهیلرك ایلری کانلرندن طالاقلی احمد ، اوروج بك ، بنکی محمد افندی اوچ یوز ارقه داشلریله برابر اولدیرلمشدرکه بونلردن اللیسی هنوز سپاهی یازلمش آت اوشاقلری ایدی . مغلوبلرك برطاقمی مناره‌لره التجا ایتدیلر ؛ شرفه‌لردن «اللّٰه اکبر» صدالری یرینه « آمان ! آمان : » سسلری ایشیدلدی. مصلح‌الدین ، استیمان ایدنلرك حیاتنه ایلیشـلمیه‌جکنی بیان ایله سـپاهیلر وخدمه‌نك قتلنه نهایت ویردی . (۱) میتلرك اقرباسی ، صوك خدمتی ادا ایچون موقع جنکه کلدیلر ؛ لکن ایکی یوزدن زیاده نفسه صاحب چیقمیوب نمازلری قلنمقسزین دکزه آتلدی . بوحال علما آره‌سنده شـدتلی بر مباحثه‌یه سـبب اولدی . بونلردن برچوغی ـ که مورخ حاجی خالفه‌ده بونلر میانده ایدی ـ قهستانی طرفندن سردار اولنان قاعده‌یی التزام ایدییورلردی که اوقاعده‌یه کوره جنك طغیانی محو ایده‌جکندن سـلاح بدسـت اولنلر عاصی عد اولنمق لازم کلمز (۲) ؛ انجق صدراعظمك طرفکیرلری وخصوصا قاضی‌عسکر مورخ قاره چلبی زاده عزیز افندی رأی مخالفده بولنه‌رق اونلرك فکری غلبه ایتدی . یکی‌چریلرك عاصیلره غلبه‌لریله حیاتلرینی قورتارمش اولان صدراعظم ومفتی ، بوندن صوکره سپاهی قارداشلریله حسن امتزاج ایتملرینی یکی‌چریلره نصیحت ایتدیلر. (۳) مجرد آغالرك مداخله‌سیله صدارته کلش واونلرك پاردیمیله مقامنده قاله‌بیلمش اولان صوفی محمد ، بالطبع یکی‌چریلرك وصایتنه قانلانمغه ونه‌آرزو ایدرلرسه اسعافه مجبور ایدی. سپاهیلردن بربیوك قسمنك اسملری دفتردن اخراج ومعیشتلری قطع اولندی. دیکرلری « ولدش » لرندن ویاخود چوجوقلرینك ترقیٔ تخصیصاتندن فراغت ایتمکه مجبور اوله‌رق بونلره بریکی کدخدا نصب اولندی . فرار ایتمش بولنان قاره کدخدا وباندور چلبی دوسـتلرینك تأثیریله اعدامه محکومیتدن قورتلدیلر ؛ آنجق عزل

(۱) نعیما ، بر یکی‌چرینك حرکت مردانه‌سنی نقل ایدرکه ایکی خدمه‌یی اولومدن قورتارمش وبونلرك ویرمش اولدیغی پاره‌یی مجرد صاقلامق ایچون آلدیغنی بیان ایله بعدالتخلیص کندیلرینه اعاده ایتمشدر .

(۲) « بوخصوصده علمابیننده وافرقیل وقال اولدی ؛ تعقب جنکده یعنی اولماز دیوبنجه فضلا طرف خلافه ذاهب اولوب فهستانیده مسطور اولان نقل ایله استدلال ایتدیلر؛ فذلکه صاحبی کاتب چلبی دخی اول سوزی سویلمش ایمش . نعیما ، ص ۳۷۱ . (مترجم)

(۳) نعیمانك شوم‌طالعه‌سی معرف‌حال وشایان‌دقتدر ، ص ۳۷۱، «حاصل کرك‌جهاندیده ایکی پیردلیر (صدراعظم وشیخ‌الاسلام) جناح دولت اولان ایکی قول آره‌سنده دسیسهٔ مکر وحیلهٔ شقاق و خصومت القا ایدوب کندولر بادرهٔ بلیه‌دن امین و مصون اولدیلر . » سلطان ابراهیم ، خلعه نتیجه ویرن فسادی صوفی محمد پاشانك ترتیب ایتمش اولدیغی سویلکده حقلی وعبدالرحیم افندی‌یی شیخ‌الاسلام تعیین ایتمکده پك مخطی ایدی کبی کورینور . (مترجم)

ایدیله‌رك چاوش ومتفرقه اوله‌رق استخدام اولندیلر. محرك فساد اولان بیقیلی محمود، تعقیبنه کوندرلمش اولان عثمان پاشا زاده حسین‌بك طرفندن بروسه یولنده دردست وقتل ایدلدی. حسین‌بك، مکافاةً قره‌مان والیلکنه تعیین قلندی. عصیانی باصدیرمق شرفی کندیسنه اسناد اولنان صدراعظمه پادشاهك حضورنده بر خلعت اکسا اولندی.

پای‌تختی بوعسکری اختلالار هرج‌ومرج ایتمکده ایکن اناطولیده دخی عصیان میدان آلیوردی. حیدر اوغلی و اونك معاونی حکمنده بولنان قاطیرجی اوغلو ایلغین وآق شهر آره‌سنده‌کی خطه‌یی خراب ایلدیلر. حیدر اوغلی، مقتول اولان صدراعظم احمدپاشانك برسنجاق ایچون کندیسندن اوتوز بیك غروش آلدیغنی ادعا ایله وسیلهٔ طغیان اتخاذ ایتمشیدی. اناطولی والیسی احمد پاشا بونك اوزرینه سوق اولندی. قره حصاره یاقین وقوعه کان برجنکده اشقیا مغلوب اولدی، لکن احمد پاشا صندقلی اووه‌سنده هیچ بر تدبیر احتیاطیده بولنمقسزین چادر قورمش بولنمغله حیدر اوغلو اکسزین باصه‌رق کندیسنی اسیر ایتدی؛ لکن «بایر آشمازلره [برطاقم قورقاقلره] اعتمادایدوب‌ده باشندن کچمش برآدمك اوکنه چیقدیغك ایچون سنی عجمیلکدکه حرمةً براقدم؛ هایدی کیت، بردها قوللانه‌مدیغك عسکرله غالب کلمیه‌جکك خصم اوکنه چقمه، دیه‌رك صویدی، باشنده یالکز برکلاه براقه‌رق آتنه بینوب کیتمسنی امر ایلدی. احمدپاشا اردوکاهدن چیقار چیقماز قاطیرجی اوغلی کلدی؛ نابجا کوسترمش اولدیغی مرحمتدن دولایی رئیس اشقیایی تقبیح ایله پاشانك تعقیبنه چیقدی؛ یتیشوب اولدیردی؛ بتون لوندلرینی کندی سنجاغی آلتنه آلدی. (۱٦٤۸ - ۱۰۵۸) احمدپاشانك سرانجام فلاکتی استانبوله عکس ایدنجه سابق پوسنه والیسی کتانجی عمر پاشا زاده محمد پاشایه اناطولی والیلکی ویرلدی؛ وحیدر اوغلی هرکیم اولدیرر ایسه کندیسنه برسنجاق توجیه اولنه‌جغنه دائر اطرافه امرلر یازلدی. اشقیا اناطولی بوغازلرنده کاربانلر صویمقدن کری قالمادیلر. حیدر اوغلو برقاچ شهری یغما ایتدکدن صوکره قره‌حصار سنجاغنك مرکزی اولان اونامده‌کی شهر اوزرینه یوریدی. مقدما یکیچری اوجاغنده تعلیم خانه‌جی باشی وشمدی ارباب زعامتدن اولوب قره‌حصاره یاقین چای کوینده اقامت ایتمکده‌اولان عیسی آغا، استانبوله کوندردیکی برعریضه‌ده حیدر اوغلنه برمنصب وبرلمسنی صدراعظمه واغاره توصیه ایتمش، وبر مملکتی اشقیایه خراب ایتدیرمکدن ایسه‌شقیه منصب‌ویرمك ایکی شرك‌خفیفی اوله‌جغنی عریضه‌یی کتیرن برقاضی ایضاح

ایلمش ایدی. اختیار مصلح الدین «اشقیایه طوغ وسنجاق ویرمك ایکی شرك خفیی دکل، آغیریدر» دیه، باغیره رق، جواب ویردی. حیدراوغلی قره حصاری تالان ایلدی. بونك اوزرینه، دیوان، مرادرابع ساحداری سنان زاده نك قارداشی اولوب حیدراوغلی استیصاله مأمور ایدلمش بولنان محمدپاشایه، بتون قوتیله اشقیانك اوزرینه یوریمسنی امر ایلدی. آبازه حسن، محمد پاشا طرفندن متسلملك ایله حمید سنجاغی مرکزی اولان اسپارته یه کوندرلمش ایدی. قره حصارك یغماسندن صوکره، حیدر اوغلو اسپارته اوزرینه یوریدی. اهالیدن اوچ بیك غروش ویرکی ایستدی. اسپارته لیلر، حیدر اوغلنی کندیسنی امنیتده ظن ایتدیره رك اغفال ایتمك ایچون امرینه متابعت ایده جکلرینی وعد ایلدیلر. رئیس اشقیا اسپارته یه قریب براوه ده غافلانه پاره لره منتظر ایکن آبازه حسن اکسزین باصدیردی، حیدراوغلنی غوغا اثناسنده یاره لادی، اسیر ایتدی. حیدراوغلو غالب طرفندن استانبوله کوندرلدی. اولیا چلبی ـ که ارضرومدن عودتنده انکوری قربنده بالن حصار کوینده حیدر اوغلو طاقمی طرفندن طوتیلوب برضرره اوغرامقسزین براقلمش ایدی ـ آبازه حسنك اسیریله برلکده اسکداردن کچدیکی صیره ده اوراده بولنیوردی. اولیا نقل ایدرکه حیدراوغلو ایکی آت قوشولمش برتخت روان ایچنده کوتوریلیور ایمش؛ باشنه بر صاری ایپك مندیل صارلمش، هنوز کنج وقوتلی اولمقله برابر یاره لرندن مضطرب کورنمکده ایمش (۱). والده سی آبازه اولان اولیا، اولا آبازه حسن ایله کوریشوب صوکره حیدر اوغلنی ده کورمشدر. حیدر اوغلنه، غالب طرفندن، کریده ده دلی حسین پاشا معیتنه کیتمك اوزره حیاتنه ایلیشلمیه جکنی وعد ایتمش؛ حیدر اوغلی ده اکر یاره لرندن افاقت بولورسه بوتکلیفی ممنونیتله قبول ایده جکی جوابنی ویرمش؛ لکن جلب اولنان جراح یاره لرك قابل التیام اولمدیغنی خبر ویرمش. حیدر اوغلو، صدر اعظمك حضورینه کوتورلدی؛ صوفی محمد پاشا، حیدر اوغلنك نیچون اشقیالق ایتدیکنی صوردی. حیدر اوغلو صدر اعظمی مولوی کلاهیله کورنجه «دده افندی! قورد اوغلو قورد ایدم، کشی آلدیغنه کوره صاتار. باباسندن، آناسندن کوردیکمی ایشلر. الحکم لله!» دیدی. صدراعظم، خزینه لرینی نره ده صاقلامش اولدیغنی صوردی؛ حیدراوغلو شوجوابی ویردی: «بومحشرده اوله جق سؤالدر. بوقدر قان دوکدیکم، بوقدر شهرلر یاقدیغم، بتون منهوباتمی برر برر اعتراف ایتمك ایچونمیدر؟ قوجه [یعنی اختیار] وزیر! کون آقشاملیدر؛ دون

(۱) حیدراوغلنك اویلوغنده آغیریاره سی اولدیغنی اولیاتفصیل ایدر، ص ٤٧٧ (مترجم)

طوغدم ، بوکون اولورم . همان سن ایشکی کور ! » دیدی (١) . صدر اعظم « باش اوستنه ! » جوابنی ویردی ، جلاده حیدر اوغلنك اعدامنی امر ایلدی . حیدر اوغلو برآت اوزرینه قونیله‌رق پارماق قاپویه کوتورلدی ؛ اوراده آصلدی. آبازه حسنه خلعت کیدیرلدی؛ ارزوسنه توفیقاً ایکی ییل ایچون (٢) ترکمن اغالغنه، یعنی آناطولی ترکمن عشیرتلری اغالغنه تعیین اولندی . اوجاق اغالری بو منصبك آبازه حسن کبی عادی برسپاهیه ویرلمش اولمسندن دولایی شکایت ایتمش ایسه‌لرده صوفی محمد پاشا « بوآدم بزه بیوك برخدمت ایتدی ؛ توجیهی بوزمام ؛ مخالفت اولنورسه مهر همایون باشقه‌سنه ویرلسین » دیه مقابله ایتمشدر .

صدراعظم ، والده سلطانك ویکیچری اغالرینك نفوذندن هراسان اولمقله برابر مقاومتك کندیسنه ویردیکی اقتدار تامدن قولایجه ال چکمك ایستمدی . قاپودان ووینناق احمد پاشا برفورطنه‌لی کونده استانبول لیمانینه کیرمش ایدی ؛ دولمه باغچه اوکنده برقادرغه غائب ایده‌رك یالکز طائفه‌سی‌قورتاریله‌بیلدی . پای‌تخت اوکنده وپادشاه ایله والده سلطانك کوزلری اوکنده برقادرغه‌نك ضیاعی ، وکلای دولت ایچون اوزاق دکیزلرده برقاچ کمی غائب ایدلمسندن دها مخاطره‌لی ایدی ؛ چونکه اویله برحالی کتم ایتمك ، یاخود اسباب‌معذرت بولمق ممکن‌اولوردی . دیکرطرفدن عائشه سلطانك زوجی بولنان قاپودان پاشا ـ خاندان‌پادشاهیه هیچ برارابطه‌قرابتله مربوط اولمیان ـ صدراعظم قدر حرم همایونك انفعالندن متحاشی دکل ایدی . صوفی محمد پاشا قورقوسندن بر قاچ کون سرایندن چیقمادی ؛ لکن بوانزوا ،

(١) حیدر اوغنك سوزلری ، رنکی بوزلمامق ایچون ، هامه‌رك مأخذی اولان اولیادن آلندی . مرائی صدراعظمه « دده افندی ! » دیه خطاب ایدن حیدر اوغلنك سوزلرنده‌کی بلاغت سزاوار دقت وکون آقشامی اولدیغنی کنیج حیدراوغلنك اختیار صوفیه اخطارایتمسی بالخاصه شایان عبرتدر . صوفی محمد پاشا ، کورندیکی کبی دکل ایدی ؛ حیدر اوغلی ایسه اولدیغی کبی کورینوردی . حیدر اوغلو آصلدیغی زمان « صاقالسز ، هنوز صاری بیقلری کلمش برتازه یکیت اولدیغنی » نعیما سویلیور . اولیا چلبی‌ده [آصلمق اوزره] پارماق‌قاپویه کوتوریلورکن ایکی یانه آرسلان کبی نکران اولدیغنی نقل ایله نهایت حیدر اوغلنك برچوق ابیلکارینی کوردیکنی بیان ایده‌رك رحمت‌خوان اولیور . حیدر اوغلنك باباسی قره‌حیدر ، یکرمی سنه مقدم اولیا چلبیدن برساعت غضب ایتمش ؛ ساعت قیا سلطانك یادکاری ایمش ؛ اولیا ساعتی بودفعه اوغلنده کورمسیله « بره‌بکم ! بوساعت بنم ایدی » دیمش ؛ حیدر اوغلو « کرچکدر ؛ بابام سنك مالکدن بکا ویرمش ایدی . حسن اغادن صور : یولده کلیرکن ملك‌احمدپاشالی اولیاچلبینکدر ، دیرایدم » جوابنی ویره‌رك ساعتی‌اولیایه‌اعاده‌ایلمشدر. (مترجم)

(٢) « یکی ایل » ترکمن اغالغی توجیه اولنمسیدی . هامه‌ر ، « یکی ایل » ی « ایکی ییل » آ کلامشدر . (مترجم)

فضلی پاشانك صدراعظم اولهجقنه دائر بر روایته میدان ویردیکندن افکار عمومیه‌نك ایلاد ایتمش اولدیغی بو رقیبی طمشوار والیلکنه کوندردی ؛ بونکله برابر حرم همایون ایله تألیف بین ایتمك آرزوسنده بولندیغی ایچون جنجی خواجه‌نك سرایی فضلی پاشانك زوجه‌سنه اهدا ایتدی . صدراعظم ، شهرامینلکندن معزول بولیلی مجدی محمد افندی‌یی حضورینه جلب ایله عزلی امرینی آلدیغی زمان کندیسنك یمن عقیقندن اولان مهرینی کوندرمیوب‌ده آلتون بر مهر کوندرمش اولمسنك سببنی صوردی . محمد افندی « عقیق مهری ؛ حکاك مشهور احمد بك حك ایتدیرمش اولدیغی ایچون کوندرمدم ؛ مع‌هذا بندن مهر ایستیلمسی غرضه مبنیدر ؛ اسلافك هیچ برندن ایستیلمه‌مشدر » جوابنی ویردی . بولیلی دوغری سویلیوردی ؛ لکن شهر وترسانه امینلرینك و دیکر امینلرك عزللرنده مهرلری آلنمق ورؤیت محاسبه‌ده اقتضا ایدرسه قوللانلمق قانون ایجابندن ایکن بر زماندن بری امینلر صیق صیق تبدیل ایدلدیکی جهتله مهر ایستنامز اولمش ایدی . صدراعظم بولیلی‌یه متفعلانه « خدمت دولتده صاچ صاقال آغارتمش اولدیغم حالده بنی یالانجی‌می چیقارمق ایستیورسك ؟ » دیدی ؛ مقابله دفترینی کتیرده‌رك امین معزولك ، مقید بولندیغی « قرمزی‌یاراق » طاقندن اسمنی چیزدی وحبس ایتدیردی . نهایت آغالر ومفتی شفاعتیله بر ملیون سکز یوز بیك اقچه [یوز سکسان یوك] آلدیغی کبی غدارانه برصورتله رؤیت اولنان محاسبه‌سی ایچون‌ده اوتوز سکز کون حبس ایله بر ملیون آقچه استیفا ایلدی . متوفی صدر اعظمك قارداشی ابراهیم کدخدادن‌ده یوز کیسه ایستمش ، ویالکز سکسان کیسه ویردیکی جهتله قصوری ایچون حبس ایتشدر . قارداشی اوروج آت میدانده اعدام ایدلمش اولان ملك احمد پاشا یرینه دیاربکر والیسی تعیین و متعاقباً مصر والیلکنه اعزام قلندی . صوك قاریشیقلقلرك محرکلرندن سپاهی صاری محمد دکیزه آتلدی . صدراعظم ، عصیانه اشترا کندن دولایی حسین کدخدایی‌ده اعدام ایتمك ایستیوردی ؛ لکن یکی چری اغاسی قره مرادك شفاعتی اوزرینه ایستمیه‌رك حیاتنی باغشلادی . حسین ، نائل عفو اولمسی اوزرینه صوفی محمدك یانه کیتدی ، صدر اعظم مأموریتنك حسابلریتی صوردی . حسین اغا ، صدراعظمك حضورندن چیقدیغی زمان صوفی محمد پاشانك کدخداسی اغا زاده ، حسینی یاقه‌لامق ایستدی ؛ حسین ، صاحب عزم بر آدم اولدیغندن خنجرینی چیقاروب « بره سفیه اوغلان ! سنمی قالدك بنم یاقه‌مه ال اوره‌جق ؟ » دیه‌رك اغا زاده‌یه یاردیم ایتمك ایستین آدملرندن

برینی یارەلادی ؛ لکن برچوق کمسەلر بردن هجوم ایله حسینی بوغدیلر ، جسدینی دکزه آتدیلر . بو اعدام یکی چری اغاسنك صدراعظمه قارشی خشونتسزلغی موجب اولدی ؛ صوفی محمدك او زماندن اعتباراً ، عسکرك دائما تزاید ایتمکده اولان نفوذینه قارشی ، تأثیری آزالمغه باشلادی . صدراعظم ، مفتی ایله بالاتفاق یعقوب افندیيه اناطولی پایەسی ویرمك ایستمدیکی حالده یکی چری اغاسی مرادك اصراری اوزرینه توجیهنه مجبور اولدی . حیدر اغا زاده ، مراد اغانك تأثیریله ، استانبوله کلمکه مساعده آلمش ایکن صدراعظم خانەسندن چیقمسنی وکیمسهیی قبول ایتمسنی منع ایلدی ؛ لکن حیدر اغا زادەنك دوستلری طرفندن واقع اولان شفاعت اوزرینه بو منعدن واز-کچدی . یکی چریلر بر چوق تعدیاته باشلادیلر ؛ یکی چری اغاسی ، مخاطرەسز اولمامسی ملحوظ اولان بر تأدیبه مجبور اولمامسی ایچون او تعدیاتی بیلمەمزلکه اوردی . استانبولده ، یکی چریلر قادینلره تعرض ایتدیلر ؛ کلیولیده بر حمام باصدیلر . خسته لغنه مبنی ، بکتاش اغا واسطه سیله کندیسنی عزل ایتدیرمش واستانبوله کلمك مأذونیتنی آلمش اولان بوسنه والیسی درویش محمد پاشا استانبوله کلدکده صدراعظم طرفندن سوء قبوله اوغرادی . قاپوجی باشی بوباجی حسن ، طبانی یاصمی محمد پاشا ارقەداشلرندن جندی خلیل پاشانك یانه صورت دوستانەده کیرەرك « بر ایش رجا ایدەجك » دیه بر جلاد ادخال وجندی خلیلی اخناق ایلدی ؛ بو اعدام ایسه مجرد صدراعظمك غرضندن متحدث اولمق اوزره تلقی اولندی . بو احوالك جملەسی آغالرله صوفی محمد آرەسنده حسن امتزاج اولمادیغنه دلالت ایدردی ؛ واقعا صدراعظم ده شیخ الاسلام ایله علمایی کندی طرفنه جلب ایدەرك آغالری ، حتی بالذات والده سلطانی کوزه آلدیرمنی دوشوندی . صدارت املنده بولنان یکی چری اغاسی مراد واونك یرینه کچمك آرزوسنده اولان قره چاوش ، والده سلطان ایله صدراعظمك عزلی ایچون بر ترتیب قوردیلر ، بش پادشاه زمانینده خدمت ایتمش ، ویکرمی صدراعظمك نصب وعزلنی کورمش اولان اختیار مصلح الدینك معاونتنی ده تأمین ایلدیلر ؛ مصلح الدین روزکار کلن طرفدن دونیویرمك خصوصنده ماهر براسکی تلکی ایدی . تصورلرینی اجرا ایچون بر وسیلهٔ مساعده حصولنه منتظر اولدقاری حالده دونانمایه بر حادثه اصابتی ظهور ایلدی . کریددن دلی حسین پاشا ، آدم ومهمات اولمادینی ایچون رفع محاصرەیه مجبور اولدیغنی بیلدیردیکندن صوفی محمد پاشا فوق العاده برمجلس عقد ایلدی . بومجلسده بعض حضار ، یوزکمی ایله قاپودان پاشانك امداده کوندرلمسی رأینی اورتەیه قویدیلر .

لکن صدراعظم بو تکلیفه مخالفت ایله «سکساندن زیاده کمی دونادهمام» دیدی ؛ قاپودان پاشا «بن‌ده یوزدن اشاغی کمی ایله دکزه چیقامام» جوابنی ویردی . صدراعظمك سرایننده بو صورتله منازعه ایدیایرکن یکی چریلر اغا قاپوسنده مسلح بولنیورلردی که شوحال صوفی محمد ایله یکی چری اغاسی آره‌سنده اختلاف حادث اولدیغنه خلقجه اشتباه کوتورمش بر دلیل ایدی . ۱ مایس ۱٦٤۹ (۱۸ ربیع‌الاخر ۱۰۵۹) ده دونانمه ـ یالکز التی ماعونه ایله آلتمش بش قادرغه‌دن مرکب اولهرق ـ استانبول لیمانندن چیقدی ، کلیولیه توجه ایتدی . وندیك دونانماسی‌ده کلیولی یاقینلرنده واقع اجه اباد قربنده‌کی کرته فریه‌سنده ایدی . سلستره بکلر بکلکنه تعیین اولنان سابق بوسنه والیسی درویش پاشا ، استانبولدن کلیولیه کیتمش ، وبر باطاریه قوره‌رق وندیك دونانماسنی تیمور آلوب آناطولی طرفنده اسکی استانبولك (الکساندریاتروآس) الت طرفنه چکلمکه مجبور ایتمش ایدی (۷ مایس ۱٦٤۹ـ ۲٤ ربیع‌الاخر ۱۰۵۹) ، قاپودان پاشا ، وندیکلیلری دفع ایله فینکه لیمانی کیلریله برلشدی ، وساقیزه اوغرادقدن صوکره اسکی فوچه قارشیسنده طورمقده اولان دشمن دونانماسیله محاربه‌یه کیتدی . قاپودان پاشا ، بالخاصه یکی‌چریلرك راکب بولندقلری کیلره استناد ایله مظفریت امیدنده ایکن دکیز جنکنه پك آلیشیق اولمیان بولشکر ، دها مصادمه‌نك بدایتنده و قوماندانلری بولنان زغرجی باشی‌یه قارشی عصیان ایله کیلری تیموردہ طوتمقده اولان خالاطلری کسوب قاچدیلر . قاپودان پاشا ، مدللی لیماننده تیمور آتمش بولنان الك بیوك کیلرینك یاردیمندن محروم اولدیغی حالده یکی‌چریلرك شو حرکتی اوزرینه برچوق آدم وقادرغه غائب ایده‌رك ردوسه چکلدی ؛ اورادن ، اون سکز مصر کیمسنك واون قادرغه واون قالیوندن مرکب وجزائر غرب اوجاقلری دونانماسنك التحاقندن صوکره کریده یلکن آچدی .

یکی‌چری آغاسیله سلحدار والده سلطانه القا ایتدیلرکه دونانمانك باشنه کلن فلاکت ، بوسفر ایچون مقتضی کورینن یوز کمی‌یی تجهیز ایتمه‌مش ، وقاپودان پاشایه کوندریله‌جك یوز کیسه آقچه‌یی درجیب ایلمش اولان صدراعظمك خطاسندن‌نشأت ایلمشدر . صوفی محمد پاشا ، علیهنده ترتیب اولنان خدعه‌لردن غافل ، آغالری وعلمایی سرایه دعوت ایتدی که پادشاهك و والده سلطانك حضورنده کندیلریله برلکده دونانمانك مغلوبیتنی تعمیر اسبابی ایچون مذاکره اولنسون . هنوز یدی یاشنده بولنان پادشاه ، تخته جالس اولدیغی وبیوك والده‌سی صاغ طرفنده بولندیغی

حالده ، اونك تعلیم ایلدیکی بر قاچ سوز ایله مجلسی کشاد و دونانما ضایعاتندن دولایی صوفی محمد پاشایه عتاب ایلدی . صوفی اعتذاره قالقشدی ؛ لکن پادشاه قاشلرینی چاتهرق «سن صدراعظملق ایده جك آدم دکلسك ؛ ویرمهری ! » دیدی . صدراعظم ، متحیر و متدهش ، بر زمان باشی اوکنده ساکت قالدقدن صوکره مهر همایونی پادشاهك النه تسلیم ایلدی . سلطان محمد ، مهری برمدت النده صاقلادی ؛ حضار ایچنده برینی انتخاب ایتمك ایستیورکبی کوزیله مجلسی سوزدکدن صوکره یکی چری آغاسی قره مرادی چاغیردی ، « کل ، آغا ، دیدی ، آل مهری ! سنی وزیر ایتدم ؛ باقهیم نصل خدمت ایدرسك ؟ » . قره مراد مهری آلنجه پادشاهك النی اوپهرك صدر اعظم مقامنه اوتوردی ؛ والده سلطان شویله ایراد نطق ایلدی : « بوقدر خزینهلر صرف اولنمش ایکن نهایت شو حال کورلدی . بنی اولدرمك سوداسنه دوشلدی ؛ بن درت سلطنت کوردم ، والحمدلله ، بونجه زماندر دولت سوردم ؛ بن اولمکله دنیا نهمعمور اولور ، نهده خراب اولور . بعضاً بنی اولدرمك ایسترلر ، بعضاً پادشاهم بر خصوص فرمان ایتدکجه ، بونی سکا کیم اوکرتدی ، جانم ، دیرلر . پادشاهلرله بویله استهزا معاملهسی اولورمی ؟ یا اوکره دلمش اولسه نهلازم کلیر ؟ » بوصوك سوز ، صدراعظمك بر کشیدسی ومدار استنادی اولان قاضی عسکر قره چلبی زاده عزیز افندیيه عائد ایدی ؛ چونکه پادشاهك برکون عزیز افندیيه « نیچون رشوت الیورسکز ؟ » دیه خطابنه مقابل « جانم ، سکا بونی کیم اوکرتدی ؟ » دیمش ایدی .

مجلسدن صکره ، قره مراد ، منصب نوین عروریله خارج قصرده سلفنه عتاب ایدهرك « دونمایه کوندریلن او اللی بیك غروشی نیچون کری کتیرتدك » دیه تقریع ایلدی ، وحبس اولنمق اوزره بوستانجی باشیيه ویردی . سرایی مهر آلتنه آلندی ؛ بر چوق وزرادن ، اکابر مأمورینندن مغصوبات اولمق اوزره یکرمی ملیون اقچهیه واران اموالی مصادره اولندی . مفتیك ده توقیفی ایچون امر صدورینه دائر بر روایت شایع اولدیغندن آدملری قاچشدیلر ؛ اوصورتده که شیخ الاسلام افندی طیشاری چیقدیغی زمان سایسیله بر قاچ کشیدن باشقه کیمسهیی بولهمدی . قاضی عسکرلر سرایدهکی تیمور قاپودن کچرلرکن بودفعه نصب اولنان یکی چری آغاسی قره چاوش « افندیلر ، کوزلریکزی آچیکز ! کچن کچدی ، آرتق دونانما ایچون کورکجی تدارکیله مشغول اولیکز . » دیه باغیردی . صوفی محمد پاشا ، حبسندن آلتی کون صوکره ، ارادهٔ سلطانی ایله معلقره یه نفی اولنمشدرکه منجمینه

کوره ، برکون اول قوس برجنده وقوعه کلن برخسوف بوکا دلیل ایدی . صوفینك کدخدامی آغا زاده محمد ، دفترداری شامی زاده مراد افندی ـ افندیلرینك خزینه لری اشکنجه ایله سویلتدیرلدکدن صوکره ـ اخناق ودکیزه القا ایدلدیلر . قاپوجی باشی تلخیصی محمد آغا ، منفاسنده صوفی محمده رفاقت ایتمکه مأمور اولدی؛ تعلیماتی ایجابنجه ، دیوان همایوندن امر کوندریلیر کوندرلمز صدر سابق اعدام ایده جك ایدی . صوفی ، اولا بونك رفاقتندن متوحش اولدی ؛ فقط تلخیصجی محمد ، کندیسنی ، پاشانك محافظه سنه مأمور قاپوجیلرك معیناتنی اهالیدن تحصیله مأمور کوسترديکندن صوفی محمد پاشا قورقویی برطرف ایده رك قاپوجی باشی یه امنیت ایتمکه باشلادی . حتی بر دفعه صحبت محرمانه اثناسنده « آغا زاده محمد دیدکلری مجنونی کدخدا یاپمقده خطا ایتدم : ان شاء اه قریباً صدراعظم اولدیغمده بو منصبی اهلنه تودیع ایده جکم » دیمشیدی . برمدتجك صوکره فرنك احمد تلخیصی محمده صدر سابقك اعدامی امرینی ایصال ایتدی ؛ بدبخت صوفی محمد همان اخناق ایدلدی (۱). معاصر اولان عثمانلی مورخلری صوفی محمد پاشا حقنده محاکمات متعارضه یرافشلردر. قره چلبی زاده عزیز ایله وجیهی تقدیر سجیه سنده کاتب چلبی وشارح المنار زاده یه نسبتله پك آز شدت کوسترلر ؛ آنجق صوفینك اون بش ملیون آقچه لق برثروتی نه صورتله استحصال ایلدیکی نظر ملاحظه یه آلنیرایسه حاجی قالفه ایله شارحك رأیلری دها بی طرفانه کورینور . بوصدراعظم ، عمومیتله ، سرت ومرحمتسز بر آدم اولمق اوزره تلقی اولنمشدر ؛ قره مصطفی پاشا زماننده دفتردار ایکن لجامی صیقی طوتمش اولان طمعکارلغی برمدتلر کسوهٔ درویشانه آلتنده خاموش قالدقدن صوکره صدر اعظم اولنجه آلا بیلدیکنه میدان بولمشدر ، هر نه زمان دیوانه شکایتله برآدم کتیرلسه حقسزمی یوقسه حقلی می اکلامقسزین دکنك اوردیرر ، ومالنی مصادره ایدردی. شو انسانیتسزجه حکمدن صوکره ده ، کیمسه شفاعت ایده مسین ، دیه نمازه طوروب شو صورتله انصافسزلغی برتقوای مرائیانه آلتنده کیزلردی .

محمد رابعك ایکنجی سنهٔ سلطنتنده اورپا واسیا حکومتلرندن برقاچنك ایلچیلری، یالکز کنج پادشاهه تبریك جلوس ایچون دکل ، صلح عهدنامه لرینك تجدیدینی ده

(۱) « یاقینده صدراعظم اولوب ده ابی برکدخدا انتخاب ایتمك کبی) مال خولیالرله مشغول ایکن آستانه دن فرنك احمد آغا خط شریف ایله کلوب ایچری خنفه کیردکده وزیر پیر یرندن صچرایوب باشی اوزرنده اولان غداره یه پاپشه یم دیر ایکن کمند آتیلوب ایشی تمام ایتدیلر » نعیما ، ص ٤۰۸ . صوفی محمد پاشا ، برالنده کتاب الله اولان سلطان ابراهیمه جلادعلی قدر مرحمت ایتمه مشدی . بشرالقاتل بالقتل . (مترجم)

مذاکره ایچون دیوان همایونده عرض وجود ایتدیلر . اوزبك ایلچیسی سید عبداه المنان ، پادشاهه ، برقبول مطنطنه بش کاسه ، مرصع برسیف وبرخنجر ، یکرمی یدی طوپ اقمشهٔ زردوز ، اون اصیل آت ، برصیرمه‌لی سفره اورتوسی ، بش صیرمه‌لی غاشیه تقدیم ایلدی . تقریباً اون سنه مقدم امام بهادر قولی خانك وفاتندن صوکره تخته چیقمش ، واوغلی عبدالعزیز خانه ترك سلطنت مجبوریت کورمش اولان اوزبك پادشاهی نذیرخان ، اعادهٔ سلطنت ایچون معاونت مقتضیه ایستمك اوزره اشبو سید عبدالمنانی کوندرمش ایدی . نذیر خان ، اوغلندن اخذ انتقام امایله ، اولجه هند پادشاهی دانش خاندن استمداد ایله بدل معاونت اولمق اوزره تورانك بر قسمنی وعد ایتمشدی . لکن دانش خانك اوغلی میر ماهال یکرمی اوتوز بیك کشی ایله بخارا حدودینه یاقلاشنجه نذیرخان هندلیلره عرض منت ایتمش اولدیغنه ندامتله متفقلری علیهنه ایران شاهندن مدد خوان اولدی . آنجق نذیرخانك اوغلی عبدالعزیزخان طقوز کون محاربه‌دن صوکره هنداردوسنی طرد ایلدی : باباسنه ماورای جیحونه عجملری چاغیرمق هندلیلری چاغیرمق قدر خطرناك اولدیغنی یازدی . نذیرخان ، بونصیحته احالهٔ سمع قبول ایله ایران‌شاهنه مراجعت واقعه‌سندن نکول وعثمانلیلر طرفنه توجه ایتدی . اوزبك ایلچیسیله استانبوله ایران شاهنك ایلچیسی محمود خان‌ده کله‌رك برقبول مطنطن ایله پادشاهه ایکی فیل تقدیم ایلدی (٢ حزیران ١٦٤٩ — ٢١ جمادی الاولی ١٠٥٩) . دیوان ، سلطان محمودك جلوسنی روسیه والهستانه بیلدیردی . بوناسبتله ، اوچ سنه‌دن بری استانبولده موقوف بولنان روسیه ایلچیلرینك حریتلری‌اعاده قلندی. لکن نه لهستان ، نه روسیه سفارت تبریکیه کوندرمدیلر ؛ مع هذا دولت عثمانیه بوایکی دولت ایله حال حربده دکل ایدی ؛ حتی سلطان ابراهیمك خلعندن آز اول قاپوجیلر کدخداسی ، بر لهستان ایلچیسنك طلبی اوزرینه ، تاتارلرك کرسونده آلدقلری اسیرلرك صالیورلمسنی تبلیغ ایچون قریم‌خانی نزدینه کیتمشیدی. باب همایون ایله مخاصمهٔ علنیه حالنده بولنان وندیك حکومتی ـ جمهوری مونستهر قونفره‌سنده تمثیل ایدن واون‌سنه مقدم جزائرغرب‌اوجاقلری کیلرینك آولونیه‌ده دردست ایدلدیکی زمان استانبولده بالیوزلق وظیفه‌سنی ایفا ایلین ـ قونتارینی‌یی فوق‌العاده سفیر صفتیله دیوان همایون نزدینه کوندرمك ایستدی ایسه‌ده بوتصور اجرایه مقارن اولمادی . کاتب چللارینونك ، تینه وبارغانك ترکیله مقابلنده کریدك آلنمسی‌حقنده واقع‌اولان تکلیفی عثمانلیلرجه قبول اولنمیوب برآغا قندیه‌نك تخلیه‌سنی

سناتویه تکلیف ایتمك ایچون وندیکه کوندرلدی ؛ لکن اونك مذاکراتی نتیجه بولمادی. بالیوز طرفندن ینه بومقصدله وندیکه کوندریلان براولاق حانیه ورتمونك هدمی تکلیفیله عودت ایتدی . بوفائده‌سز تشبثلر صدر اعظمی او قدر دوچار انفعال ایتدی که بالیوزی حصارده کی قره قلهیه حبس و ـ باب هایون نزدنده اوزون مدتلر خدمتی ومولدوایه برنسی لوپول ایله قرابت صهریه‌سی وسیلهٔ نجات اولهمیان ـ وندیك باش ترجمانی صلب ایتدردی . ژورژ راقوچینك اوغلنك مرخصیله امارتك حاوی اولدیغی اوچ ملت (ساقسونلر ، اولاحلر ، مجارلر) مبعوثلرندن مرکب ترانسیلوانیا سفارتی ایچون اون بش بیك وقاشو ایچون یکرمی بیك دوقه سنوی ویرکی‌یی تأدیه ایتدی ؟ عقد اولنان برمعاهده موجبنجه ذات شاهانه راقوجی‌یی حکمدارلغنده تصدیق وترانسیلوانیایی تاتارلرك، افلاق وبوغدان وویوده‌لرینك وحدود پاشالرینك تعرضاتنه قارشی مدافعه ایتمکی تعهد ایدییوردی؛ کیبولا، یه‌نوئه ، صولتوق، له‌وه‌خ وطمشوار قضالرنده کائن اولوب باتورینك عصیانته قدر دولت عثمانیه‌یه ویرکی ویرن کویلرك ینه ویرکی تأدیه ایتملری وژورژ راقوچیك باراقات وهلماس ایشلرینه اصلا قاریشمامسی مواد مقرره جمله‌سندن ایدی (۱) مدتی ختام بولمق اوزره اولان اوسترپا مصالحه نامه‌سی صوك ایکی سنه ظرفنده ، الیسیتریا حدودنده‌کی جولانلر (۲) ، کیارماتك هجوم ایله ضبط ایدلمسی ، راب (یانق) قلعه‌سنه‌تعرض‌اولنمسی صورتلریله، طقوزدفعه‌نقض اولنوب‌هیئت مشاورهٔ ایمپراطوریه رئیسیله بودین والیسی آره‌سنده فعالانه بر مخابره‌یه باعث اولمشیدی .

سابق اوسترپا مقیم ایلچیسی شوارز هورنلی شمید سلطان محمدك جلوسنی ویانه سراینه تبلیغه مأمور قاپوجی باشی حسن اغا ایله ویانه‌دن حرکت ایتدی . شمیدك تعلیماتی ، انجق اوچ سنه مدتی قالان زیدوا توروق معاهده‌سنك یکرمی سنه ایچون تجدیدینی و یالکز بر دفعه‌لك اولمق اوزره یوز بیك غه کو [غروش] دن باشقه برشی‌ویرلمه‌مسنی وشو آنچه‌نك سنوی اولادیغنك وویرکی نامنی آلمایه جغنك تصریحنی متضمن ایدی . قرق سنه مقدم زیدواتوروق مصالحه‌نامه‌سنی « یالکز بر دفعه‌لك» سوزلرینی‌اونوتمقله‌تحریف‌ایتمش اولان‌مجارمهتدیسی‌اختیار ذوالفقار، یکی‌عهدنامه‌نك

(۱) ترانسیلوانیا ووبوده‌سنك تصدیقیله امارتك حدودینه جواردن رعایت ایدلمسنی آمر وبروجه محرر برطاقم فرمانك طرف دولته ترکنی متضمن برامر پادشاهی ویرلمش اولمق‌اوزره تلقی ایدلمکدیر . یوقسه دولت عثمانیه ، کندیسنك بر امارتی اولان اردل ایله معاهده عقد ایتمزدی . (مترجم)

(۲) ژ . نیقولا وییه‌رزرینك ۲۰ مایس ۱٦٤٦ تاریخلی راپوری .

تحریرینه وعادات اسلامیه‌یه وسرایك عاداتنه دائر بعض آثار معتبره صاحبی اولان لهستان مهتدیسی اولان بوبووسکی ، ذوالفقاره معاونته مأمور اولدی . دیوان همایون ترجمانی پنایوطی (موروزی) چیچك خسته‌لغنه طوتلش اولدیغندن مذاکراته اشتراك ایده‌مدی . صدراعظم قره مراد صلح و حرب آره‌سنده بی‌قرار متردد ایکن وندیك محاربه‌سی وداخلی اختلالی فکرینی تأییداً اورته‌یه سورن قاضی عسکر قره چلبی زاده عبدالعزیز افندینك رأیی موجبنجه ایمپراطورك تکلیفلرینی قبوله قرار ویردی . شمیدك اعمادنامه‌لری آره‌سنده روم پطریق پارته‌نیوسه خطاباً، امور دینیه‌یه مداخله‌سندن دولایی بیان تشکری متضمن بر مکتوب وار ایدی (۱) .

۱ حزیران ۱۶۴۹ صلح تاریخنده یکرمی ایکی سنه ایچون تجدید ایدلدی. اختیارذوالفقارك دامادی قاپوجی‌باشی حسن ، پادشاهك تصدیقنامه‌سیله عزیمت وویانه‌یه‌قدر کندیسنه آرقه‌داشلق ایدن شمید ایمپراطورك تصدیقنامه‌سیله عودت ایلدی . پنایوطینك نامهٔ پادشاهیده « سن » لرك «سز» ه تبدیلی حقنده‌کی بتون مساعیسی فائده‌سز قالدی؛ دیوان همایون هیئت قلمیه‌سی ، ذات شاهانه‌نك ضمیر متکلم وحده استعمال ایله مفرد اولەرق « بن » دیه بازارکن ایمپراطوره جمع صیغه‌سیله خطاب ایده‌میه‌جکنی درمیان ایلدی . پنایوطی بومکتوبده مجارستان قرالی عنوانی بیله ابقاایتدیره‌مدی. شمید، دولت عثمانیه ایله اسپانیا آره‌سنده مناسبات دوستانه تأسیسی خصوصنده دها زیاده موفق اولدی . فرانسز ایلچیسنك مخالفتنه رغماً ـ دوقتورآلوا نامیله معروف پورتکیزلی یهودی ایکن اهتدا ایتمش اولان ـ احمد چاووش ، پادشاه جدیدك جلوسنی تبلیغ مأموریتیله مادرید سرایی نزدینه ایلچی نصب اولندی ؛ مادریدده صورت مخصوصهٔ احترامکارده قبول اولنەرق ، عودتنده ، استانبوله برسفارت کوندریله‌جکی وعد ایدلدی .

کورجی نبی « یعنی کورجی پیغمبر (۲) ـ که ایکی قارداش اولان وزیر کورجی

(۱) پطریق افندی‌یه اولان مکتوبك اعتمادنامه‌لر آره‌سنه قاریشدیرلمسنده البته مناسبت اولەماز . شرق خرستیانلرینه تصحب سلسلهٔ سیاستندن اولق اوزره هامەر بوکا اهمیت ویرمه‌مزلك ایده‌مه‌مشدر ؛ فقط آوستریانك شمدیکی سیاستی بودکلدر . (مترجم)

[مترجك بومطالعه‌سی ۱۹۱۴ — ۱۹۱۹ حرب عمومیسنك نتایجندن چوق اول یازلمش ایدی.]

(۲) هامەر بورادە الفاظه الدانمشدر . واقعا « نبی » ، « پیغمبر » دیمك ایسه‌ده، بورادە مقصود « کورجی پیغمبر » دکلدر . اسامیٔ اسلامده نبی کلمه‌سی نبیل ، یاخود نعیمانك یاپدیغی کبی عبدالنبی معناسیله تأویل اولنور ؛ مع‌هذا ایکنجی تأویل پك دوغری صایيله‌ماز، چونکه اعتقاد اسلامجه عبودیت معناسیله قولاق یالکز اللهه اولور . فقط دها دوغروسی ، عامه « نبی » کلمه‌سنك یالکز کوزل برشی اولدیغنی کورەرك معناسنه دقت ایتمکسزین چوجوقلرینی بونکله تسمیه ایدرلر . « کورجی نبی » نك‌ده اسمی بوصورتله ویرلمش بر شیدر ؛ یوقسه ادعای نبوت ایتمش دکل ایدی . (مترجم)

محمد پاشا ایله اطنه والیسی جعفر پاشانك اقرباسندندر ـ اناطولیده علم طغیان آچوب وپای تخت اوزرینه یورویه‌رك باعث هیجان اولدی. مرادرابع زماننده عاصی ایکن مظهر عفو اوله ق ، اوزماندن بری باره قوتیله ایالاتده حکومت ایتمش؛ صدراعظم احمد پاشـادن اوتوز بیك غروشـه صفد وویوده‌لغنی آلمش ایدی؛ سـلطان محمدك جلوسنده بوپاره‌یی بردفعه‌دها تأدیه ایتمسی اخطار اولندی؛ بوندن امتناع ایله نیکده طرفلرینه چکیله‌رك کندیسنی مظلوم سپاهیلره حامی اعلان ایلدی. قاره حصار صاحبده چای کوینی یاقمش وآق‌شهره (۱) ویرکی طرح ایتمش اولان عاصی قاطیرجی اوغلو کندی قوتیله کورجی نبینك قوتنی براشدیردی. قاره مراد یکی چریلری وسپاهیلری طوپلادی؛ کورجی نبینك ، سپاهیلرله سرای خدمه‌سنك قتللرندن وبومناسبتله ویریلان فتوادن دولایی حسـاب سـؤالنی متضـمن اولوب صـدراعظم ایله مفتینك شریعت نامنه تأدیبلرینی طلب ایدییوردیمك اولان مکتوبنی (۲) اوقودی . مجلس بونی سکوت ایله دیکله‌دی ؛ لکن یکی‌چری اغاسی قاره‌چاوش ، سپاهیلره خطاب ایده‌رك عاصیلرله متفق اولدقلری اسنادنده بولندی . سپاهیلر ، روزنامه‌جی وصدراعظم صالح پاشـا برادری ذوالفقار اغانی واسطهٔ تبلیغ اتخاذ ایله، بواسنادی رد ایتدیلر ، و «اللهك کسکین قلیجی اولان کلام‌الله اوزرینه یمین ایدرز» دیدیلر . آغالری‌ده امرلری آلتنده بولنان سپاهیلردن دولایی قبول مسـئولیت ایده‌جکلرینی ، فقط مزارده بولنانلر حقنده برشی دییه‌میه‌جکلرینی سویلدیلر . یکی چری آغاسی « اویله ایسه بزمله برابر عاصیلر اوزرینه کیدرمیسکز ؟ » دیدی . « سزکله برابر کیدرز » دیه جواب ویردیلر . قاره چاوش « هایدی ازمیده کیدیکز ، بزده ارقه‌کزدن کلیرز » تکلیفنده بولندی . سپاهیلر هپ بردن « خیر ، بواوله‌ماز . اکر کورجی نبی بزه مطاوعت ایتمزسه ، سزبزه اونکله متفقسکز دیه افترا ایدرسکز ؛ بزانجق

(۱) فرانسزجه‌ده‌کی آق‌حصار یاکلشدر ؛ ترجمه‌ده دوغروسی اختیار ایدلدی . (مترجم)

(۲) « اولا کورجی نبی طرفندن کلن محضر قرائت‌اولندی. مضمونده « الحمدالله بزده مسلمانلرز ، وپادشاهك حرم خاصندن چیقمشز . اول ظالم وقاتل محمد پاشا ، ناحق‌یره بزی قیروب خصوصا بونجه زمان حرم خاصده خدمت ایتمش جلب یکیتلرینك ، قانون اوزره اتمکلرین ایستدکلریجون ، قانلرینه کیروب قتل ایلدی ، وحقمزده کافرلرکبی واجب‌القتللردر دیو فتوالر ویرلدی . قتنی کتابدن ونه مقوله جرمه بنا ایدوب ، نه مسـئله ایله ویرلمشـدر ؟ حالا بزه بیان ایتسون ؛ ونه سبب ایله قتللریمزك اوزرلرینه نماز قیلدیریمیوب کافردن طوتیلان دیللرکبی قتل اولنوب لاشه‌لرینی عربه‌لر ایله دریایه دوکدیلر ؟ وکفر وقتلمزه نه‌مسـئله ایله ایله حکم ایتدی ؟ شرع‌الله ! شرع‌الله ! » دیو یازمشلر » نعیما ، ص ٤١٤ . (مترجم)

یکی‌چریلرله برلکده کیده‌بیلیرز»دیه باغیریشدیلر. یکی‌چریلره «سز کیدرمیسکز؟» دیه سؤال اولنمسی اوزرینه «آغامز ترمیه کیدرسه بزده کیدرز» سوزلریله مقابله ایتدیلر. درحال، یکی‌چریلرله سپاهیلره اتحاد توصیه‌سنی شامل برخط همایون‌ورود ایده‌رك نی ایله رفقاسنك وجوب قتللرینی متضمن برفتوی ـ امضا اولنمق اوزره ـ علما آره‌سنده دولاشدیرلمغه باشلاندی. ایکی قره چلبی زاده، عبدالعزیز و محمود افندیلر، اول امرده کورجینك طرفکیری اولان اشخاصك استماعی لازم کله‌جکنی، و ترك سلاحه مصلحانه دعوتدن اول کندیلرینی محکوم ایتمك مشروع اوله‌مایه‌جغنی درمیان ایده‌رك امضادن امتناع ایتدیلر؛ لکن علمانك اکثریسی امضاایلدیلر. طاوقجی پاشا، سپاهی ویکی‌چریلرله برابر عاصیلرك، قاطیرجی اوغلی قوماندەسنده بولندقلری حالده، پیشدارلرینی یرلشدیرمش اولدقلری ازمیده کوندرلدی. قاطیرجی اوغلی ساحله ایلك چیقان یکی‌چریلره دوستانه خطاب ایله سلاحه صارلمرلری اونلره قارشی اولمادیغنی سویلدی؛ یکی‌چریلر عاصیلرله قارداش اولدیلر، برلکده قهوه ایچدیلر؛ طاوقجی پاشا رجعته مجبوراولدی. بوخبراستانبوله واصل اولنجه حیدر آغازاده کورجی نی علیهنه کوندریله‌جك عسکرك سردارلغنه تعیین اولندی. صدراعظم‌ده التی بیك یکی‌چری ودرت بیك سپاهی ایله بالذات اسکداره کچدی، بولغورلی تپه‌لرنده استحکاملر یاپدردی (۲ تموز ۱۶۴۹ ـ ۲۱ جمادی‌الاخری ۱۰۵۹). بو صیره‌ده، خدمتسز بولندقلرندن شکایت ایدن عجمی اوغلانلری بیله استخدام یدلدی؛ استانبولده اوتوراق‌وقوریجیلردن، یعنی متقاعد واسکیلردن باشقه یکی‌چری قالمادی؛ کویلردن کلنلرك استانبولده سلاحه کزمسی منع اولندی. هرکون پای‌تختدن اسکداره اون بیك اکمك کوتوریلیوردی. کورجی نی طوزله ومال‌تپه‌دن یکی‌چری وسپاهیلرك اردوکاهلری قارشیسنه قدر ایلریله‌مش ایدی؛ یکی‌چری آغاسی مطلقا جنك ایدلمسنی ایستیوردی (۶ تموز ۱۶۴۹ ـ ۱۲ جمادی‌الاخری ۱۰۵۹). قزل بایراق وصاری بایراق سپاهیلرینه شومالده برخط همایون اوقندی: «سزکه سپاه قوللرمسکز، لالامه(صدراعظمه) اطاعت ایله مخالفلر ایله جنك ایده‌سکز؛ عادی برآدم سپاهی یازه‌رق مملکتمه‌عسکر چکمش؛ بنم ملکمده نه‌علاقه‌می واردر؛ البته حقندن کله‌سکز.» فی‌الحقیقه کورجینك سپاهی بلوکلری تشکیل ایتمك ایسته‌دیکنه دائر بر سوز ایشیدلمشیدی. یکی‌چریلرك دشمنه قارشی یورییمکده‌یك‌ده‌مسارعت کوسترمه‌ملری، اساسسزاولمامسی محتمل اولان بعض روایت وشبهه‌لردن نشأت ایدیوردی. والده سلطان ایله قیزلر

اغاسی ، یکی‌چری اغاسنك نقیب واسطه‌سیله ایستمش اولدیغی علم شریفی (۱) ویرمکدن امتناع ایله بویادکار مقدسك مسلمانلر علیهنه دکل ، انجق کافرلر علیهنه استعمال اولنه‌بیله‌جکنی سویلش ایدیلر . برچوق کیمسه‌لر سرای خاصکیلرندن ایکیسنك کیجه عاصیلرك اردوکاهنه کیتدیکنی کورمش بولندقلرینی ادعاایدرلر ، وصدراعظم ایله کورجی نبی آراسنده‌کی مناسبات قدیمه‌دن‌ده قبالی برصورتده بحث اولنورایدی. حیدر اغا زاده ، قاره‌مراد پاشایه عاصیلرك تکلیفاتنی کتیردی : کورجی نبی آرتق اولکی کبی مفتینك اعدامنی دکل ، یالکز عزلنی ایستمکده ، ونیات دوستانه ایله کلدیکنی تأمین ایتمکده ایدی ؛ حقنده وقوع بولان اسناداتك جمله‌سندن تبری‌ایله مخاطره‌لی براشقیا رئیسی اولان قاطیرجی اوغلنی کندی یانته چکوب‌ده شوصورتله ضرینی تهوین ایتمش اولمسنی برخدمت صایمقده ایدی ؛ نهایت یانندهکی آدملرك باشلیجه‌لری ایچون سنجاق بکلکی ، کندیسی ایچون‌ده ترکمن اغالغنی طلب ایلمکده ایدی . صدراعظم ، بوتکلیفاتك قبولنه خیلی مساعد ایدی ؛ لکن کورجی نبی‌ایله صدراعظم آره‌سنده ائتلاف حاصل اولمق اوزره ایکن بروسه بکلرندن برینك‌هپ آدملریله قاچوب دشمن طرفنه کچمسی ، عاصیلرله هیچ برصورتده اویوشمنی قبول ایتمه‌رك صدراعظمی جنکه مجبور ایتمك ایستین طرف مخالفی غلبه ایتدردی . ۷ تموز ۱۶۴۹ (۲۶ جمادی‌الاخری ۱۰۵۹) ده ایکی اردو ، محاربه ایتمك‌اوزره، صف قوردیلر . قاره‌مراد ، صول‌جناحی تشکیل‌ایدن کندی‌قاپوسی خلقیله‌بولغورلو تپه‌لرینی طوتمش ایدی ؛ حیدراغا زاده مرکزده ایدی ؛ سپاهی ویکی‌چریلر صاغ جناحی اشغال وبوجناحك نهایتی دکیزه امتداد ایتمکده ایدی ؛ طاوشجی پاشا ، آقینجیلرله قایش‌پیکاری طرفندن پیشدارلق ایدیوردی . کورجی نبی ، کندی قائم‌مقامنی ازمیدده براقمش، وقاطیرجی اوغلنی درت‌یوز کشی‌ایله ایلری کوندرمش ایدی ؛ قاطیرجی اوغلو بر اورمان ایچنده طاوشجی پاشا ایله طوتوشدی . عثمانلی اردوسندن بر قاچ پاشا وبك تلف اولدی ؛ اکر غالبلر ، قاچانلری قووالامش اولسه‌لردی صدراعظمك هپ پیشدار فرقه‌سی محو اولهجق‌ایدی ؛ لکن قاطیرجی اوغلو وکورجی نبی ، طاوشجی پاشانك آرقه‌سندن یکی‌چریلر امداده یتیشه‌جك دیه قورقدقلری ایچون کیجه ککبوزه (قدیم لیبیا) یه چکلدیلر . بویاکلش حرکت، عثمانلی پیشدار فرقه‌سنه کندیسنی طوپلامق ایچون وقت قازاندردی . عسکرلر ،

(۱) نعیماده ، ص ۴۲۱ ، علم شریفك کندیسی‌دکل، رسمی ایستنلدیکندن بحث‌اولنمشدر. هامه‌رك فرانسز-ه‌سنده علمك ایستنلمسنه توسط ایدن ایچون « نائب » دنیلمسی سهودر ؛ دوغروسی نقیبدر . (مترجم)

برمعتاد مکافات آلمق ایچون اردوکاهه برجوق باش کتیردیلر ؛ فقط صدراعظم ، بونلرك ایچنده کندی آدملرندن قاسم نامنده برینك باشنی طانیدیغندن (١) آرتق باشقه باش کتیرلمسنی منع ایتدی . بومصادمه اوزرینه کورجی نبی نیکدهیه ، قاطیرجی اوغلو سکود طاغلرینه ، قزاز احمد آق‌شهره ، صدراعظمده استانبوله کیتدی . عاصیلرله جنکه یالکز پاشالرك عسکری کیریشمش ایدیلر ؛ یکی چریلر یرلرندن حرکت ایتمدیلر . بناءً علیه سپاهیلرك کاملاً رفع‌وجودیله یرلرینه یکی چری قونلمسنی ایستیلر سکوته مجبور اولهرق سپاهیلر افکار عمومیه‌یی کندی طرفلرینه جلب ایتدیلر . کورجی نبی‌یی ، قاطیرجی اوغلنی ، قزاز احمدی اولدیره‌جکلره مکافات وعدینی متضمن یکیدن فرمانلر نشر اولندی. عاصیلر آره‌سنده تفرقه وقوعه‌کلدی؛ قاطیرجی اوغلی کورجی نبی‌یه « محاربه‌سز چکلدك » دیه عتاب ایدیوردی . مدرتی جوارنده اطه قصبه‌سنی قاطیرجی اوغلی طاقمی باصه‌رق طاغلره چکلمش اولان اهالینك قصبه‌ده براقمش اولدقلری ایکی‌یوز قادین حقنده انواع شنائع اجرا ایتدیلر، وغایت کوزل ایکی قیزی صاچلرینی کسه‌رك ارکك قیافتنه صوقوب سکودطرفلرینه قاچیردیلر. کورجی‌نبی‌ده بوغوغالرده برابر ایدی. قزازاحمد اق‌شهرده الهکچیریله‌رك استانبوله اعزام وپارماق قاپوده صلب اولندی . قیرشهری بکی اسحاق کورجی‌یی آکسزین باصه‌رق باشنی استانبوله کوندردی ؛ مکافاةً قره‌مان بکلربکی اولدی .

کریده قاپودان پاشانك وفاتی وعسکرك برطغیانی عثمانلی مظفریاتی سکته‌یه دوشورمشیدی . سردار حسین پاشانك مصرانه ابراملرینه‌رغماً، محاربه‌یه کیریشمکدن امتناع اتمش اولان قاپودان هزارغرادلی ووینناق‌احمدپاشایه سوده اوکنده برطوپ کوللهسی اصابت ایتدی . قاپودانلغه بیقلی مصطفی پاشانك تعیین اولندیغی خبری دیوان همایوندن کوندریلن برمأمور واسطه‌سیله آطه‌یه‌واصل‌اولدقده عسکر کورولتی چیقاره‌رق استانبولدن ایستنیلن لغمجی و جبه‌جیلر کلدکجه قندیه محاصره‌سنه باشلامیه‌جقلرینی بیان ایتدیلر . بوعصیان ، محاربه مدتجه سپاهی وتیمار وزعامت محلولاتی توجیهاتی کندیسنه حصر ایتمك ایستین سردار ایله معارض یولنان سکبان باشی محمود ایله روم‌ایلی والیسی سورنازن مصطفی پاشا طرفندن تحریك ایدلمشیدی . طغیان ایدن عسکر حسین پاشانك چادرینی بیقدیلر ، خدمه‌سنی

(١) صدراعظم‌پاشا ، باش کتیرنلره بخشیش ویریوردی . باشلره‌دقت ایدنجه‌بردانه‌سنك کندی لوندلرندن قاسمك باشی اولدیغنی اکلادی . « بره قحبه اوغللری ! بو ، بزم قاسمك باشیدر » دیه باغیردی . کتیریلن باشلرك اکثریسی بری طرفدن اولدینی آکلاشیلوب آرتق بخشیش ویرلمدی . نعیما ، ص ٤٢٨ . (مترجم)

اوقلرله اولدردیلر ، بتون اشیاسنی یغما ایتدیلر. حسین پاشا، النده قلیچ عاصیلرك ایچنه کیره‌رك بر یکی‌چری‌یی برضربهٔ سیف‌ایله ایکی‌یه بچدی (۱). روم‌ایلی والیسیله سکبان باشی اشعال ایتمش اولدقلری فتنه‌نك کندیلرینی‌ده مخاطره‌یه قویدیغنی کوره‌رك تسکینه چالشدیلر. عسکردن ، طلب واقعلرینه استانبولدن جواب کلنجه‌یه قدر صبر ایتمك وعدینی ویرمکه کوجلکله امتناع ایده‌یلدیلر . دونانما قپودانلرینك محاصره‌یه باشلامق اوزره ، پیاده‌لر ، کمیجیلر ، لوندلر ایله جزائر اوجاقلرینك کندی امرلری آلتنه ویرلمسی تکلیفنده بولنملریله سردار مضایقه‌دن قورتلمش اولدی وعسکری طوپلایه‌رق شویله خطاب ایلدی: سزبکا دشمنله برلك اولدی دیورسکز. مرامکز قلعه‌یی فتح ایتمکدرده پیاده نقصاندر ادعاسنده بولونیورسکز ؟ ایشته طوپ ، ایشته پیاده ، ایشته عسکر ، ایشته قلعه ، ایشته متریسلر ! وظیفه‌کزی اجرا ایدیکز » آغالر ممانعتده اصرار ایده‌مدیلر . ایکی بیك یکی‌چری ، درت‌بیك لوند ـ موسم خیلی ایلریله‌مش اولمقله برابر ـ قندیه محاصره‌سنه باشلادیلر . (۲۰ اغستوس ۱۶۴۹ ـ ۱۱ شعبان ۱۰۵۹) .

ایکی آی سورن بوایکنجی قندیه محاصره‌سی اثناسنده یتمش لغم اشتعال ایتدی؛ محاصرلر الك ایی عسکرلرندن بیك شیدن زیاده غائب ایتدیلر ومحصورلر ـ لفظك الك نجیب معناسنجه ـ حقیقی برخرستیان بهادری اولان (۱) والی قونت قولوروده‌نك وفاتیله متأسف اولدیلر . مجوم، باشلیجه ، بیت‌اللحم وپانیغرا استحکاملریله بونلرك آرده‌سنده ویاریم آی شکلنده‌کی موچه‌یقو استحکامی اوزرینه وقوع بولمشیدی . طغیان عسکرینك کیزلی محرکلری اولان سکبان باشی محمود ایله روم‌ایلی والیسندن برتحیسنك ایاغنی برکوللهٔ کوتوروب بویاره‌دن افاقت بوله‌مامش، ایکنجیسنك‌ده بر بومبه اشتعالیله الی پارچه‌لانمشدر . شو وقایعدن صوکره ، کور حسین بر خط همایون ایله جزیره‌یه ورود ایتدی : بیك بش یوز یکی چرینك عودتنه مساعده

---

(۱) ایلریده کوپرولو وزیرك تجربهٔ نفوذ ینه فدا ایتدیکنی کوره‌جکمز حسین پاشا، بر قهرمان ایدی . بو دفعه‌کی ضرب دست رستمانه‌سنی نعیما شویله تعریف ایدر : « بالذات قصد ایدن‌یکی چریلردن برینی سردار اوموزندن قلنچ‌ایله شویله محرف[اکریلکنه]چالدیکه بر اوموزندن کچوب جانب آخره ایلوغنه اینجه [یه‌قدر] آیریلوب ایکی پاره ایلدی » حسین پاشا محاربه‌ده زره کیمزدی ؛ صاریغنی‌ده باشندن چیقاروب آتاردی . دشمن رؤساسندن مارقونامنده فیل جثه‌لی برینی‌ده قلیچ وطوپوز قوللانمقسزین باشنه بریومروق اوره‌رق آتندن دوشورمشدی . نعیما ، ص ۴۴۰ . « بکزر روشك حیدره برشانلی فتاسك» ناجی .(مترجم)

(۱) هاممر خرستیانلق جهتیله وندیکلی‌یی کوکلره چیقارمق ایستر اصل بهادر یوسف وحسین پاشالر ایدی . (مترجم)

ایدیلیوردی. سفر اردوسنده بوتدبیر ایله یوز کوسترمجك بوشلغی طولدرمق ایچون پای تختده اوچ بیك یکی چری وبیك سپاهی یازلمش ایدی. کور حسینك کلدیکی شایع اولنجه اون دردنجی، اون آلتنجی، اون طقوزنجی، اوتوز سپکیزنجی، اللی برنجی، اللی اوچنجی یکی چری الایلری [اورتهلری] متریسلردن چیقهرق ضابطلری یالکز قالدی. سردار حسین پاشا خط همایونك متضمن اولدیغی تدبیر مضره بتون قوتیله مقاومت ایتمك ایستدی ایسهده موفق اولهمادی؛ بیك یوز یکی چرینك عزیمتی بقیهسنكده مطلقا عودتلرینی موجب اولهجغی تمامیله تخمین ایتمشیدی. خط همایون ایسه حسین پاشانك شرف عسکریسنه حسد ایدن اغالرك ابرامیله استحصال اولنمشیدی. سردار اردونك ضابطلرینی، اسکیلرینی طوپلایهرق کندیسنك حرکاتی حقندهاولنرك شهادتنه مراجعت ایتدی. جملهسی بردن سردارك تدابیر عاقلانهسنی، شجاعت وثباتنی وفقط عسکرك دها زیاده طورمق ایستمدیکنی بیان ایلدیلر. بوتصدیق، بتون ضابطلرك امضاسنه اقتران ایدهرك استانبولجه رفع محاصرهده سردارك معذرتی تحقق ایتدی، ودشمنلرینی سکوته مجبور ایلدی. کور حسین سکبان باشیلق ایله کریه، اعزام وحسین پاشانك کندیسیله امتزاج ایدهمدیکی بیقلی محمد پاشانك یرینه حیدر اغا زاده قاپودان پاشالغه نصب اولندی. صدراعظم حیدر اغا زاده بی صدارته ارزو کش اولدیغندن شبهه ایتدیکی ایچون استانبولدان اوزاق بولندیرمق ایستمش ایدی. جزیرهده کی عسکرك استانبوله مبعوث کوندرمش اولدقلری پرزرین آلای بکی، عودتنده، قریباً درت بیك عسکر کوندریلهجکنه وترسانه بکلرینك کمیلریله جزائر غرب سفینهلرینكده یاقینده عسکر طاشیمغه باشلایهجقلرینه دائر دیوان همایوندن بر کاغد کتیردی. لکن اردویی اوزون مدت متریسلرده طوتمق ممکن اولمایوب سردار محاصرهیی رفع ایله مشتاسنهچکلمکه مجبور اولدی. روم ایلی عسکری کچن سنه کبی کوپری یانمده یرلشدیلر؛ حسن پاشا اناطولی عسکری ایله قرنتنهخانه قارشیسنده اردو قوروب زمان زمان قرنتنه خانهیی طوپه طوتمغه وبر قلعه انشا ایتمك اوزره اردوکاهنه لوازم جلبنه باشلادی. حسین پاشا، اسباب محرردن دولایی رفع محاصرهیه مجبور اولدیغنی متضمن پای تخته برعریضه کوندردیکی کبی قندیهیه دائر معلومات ده ویردی. قندیهنك بر بیوك موقع عسکری اولدیغنی تصویر ایله شمالاً دکیز ایله، دیکر اوچ جهتدنده درین خندقلر وایلریه طوغری یاپیلمش اون ایکی استحکام ایله مدافعه ایدلمکده بولندیغنی وبونلردن یارم آی شکلنده کی موجه نیقونك

عثمانلیلر طرفندن ضبط ایدلدیکی حالده تکرار محصورلرك الله جدیکنی اشعار ایدبوردی .

کورجی نبی ایله عاصیلرك دیواندن شیخ‌الاسلامك عزلنی ایستدکلرینی یو تریده سویلمش ایدك . صدر اعظم ، بوتدبیره نامساعد دکل ایدی ؛ لکن عسکراغالرینك ، مصلح الدین وبکتاش اغالرك اخطاراتی اوزرینه بوندن واز کچمسی لازم کلدی : مصلح الدین وبکتاش ، حقلی اولهرق دوشونیورلردی که اکر مفتی عاصیلره فدا ایدیلهجك اولسه بونلر شونتیجهیه مغرور اولهرق دیکر مطالبه جرأت ایله اغالرك وحتی صدر اعظمك عزلنی‌ده ایستمکده تأخر ایتمیهجکلردر . مع هذا کورجی ، اسکدار طرفلرندن اوزاقلاشنجه قره‌مراد مفتی عبدالرحیمی عزل ایتدی ؛ (۱۸ تموز ۱۶۴۹ — ۸ رجب ۱۰۵۹) ؛ اولا برچفتلکینه کوندردی ؛ لکن متعاقباً اوغلی کنج غلطه قاضیسیله برلکده حج ایچون مکهیه متوجهاً کمیه بینمکه مجبور ایلدی . عبد الرحیم‌ایله اوغلی ، برنجیسی اطوار درشتانه‌سیله ، ایکنجیسی طفره فروشلغی وطمعکارلغی‌ایله چوق دشمن پیدا ایتمشلردی . غلطه‌قاضیسنك حکملرینی پاره ایله صاتین آلانلردن چوغی استانبول قاضیسی صنعی زاده‌نك حضورنده اقامهٔ دعوی ایله آلنان آچه‌لرك ردینی طلب ایتدیلر . مرافعه کونی کنج قاضی ، کندیسنی‌مدافعه ایده‌جك پرده صنعی‌زاده‌یی تحقیراته بوغدی ، « بونصل‌حکمدر؟» دیدی . استانبول قاضیسی « بهی‌چلبی ، بوسنك بیلدیکك مسئله دکلدر ؛ ویر شو مسلمانلرك حقنی ! » دیینجه مفتی زاده « اوقودیغم بکا یتیشیر ؛ هله . . . صفت ، رزیله‌سیله [۱] موصوف دکلز » جوابنی ویردی . صنعی زاده « چلبی ! اویله‌لری کندی مستحق اولدقلری صفتی باشقه‌لرینه اسناد ایدرلر ؛ یکرمی اوتوز کوزل دلی‌قانلی استخدام ایتدیکك حالده سن‌ده بویله یاپیورسك ! » مقابله‌سنده بولندی . قاضی عسکر مغرور قره‌چلبی زاده عبدالعزیز افندینك امید وار اولدیغی خدمت فتوی ، هنوز استانبول قاضیسی وبناءً علیه سلسلهٔ علماده رقیبندن صوکره سکسنجی اولمقله برابر ، بهائی افندیه توجیه اولندی . قره‌چلبی زاده‌یه اینانمق لازم کلیرسه بهائی افندینك انتخابی ، زیاده آفیون استعمالیله بی مجال دوشمش اولدیغی جهتله صدر اعظم ایله والده سلطانی کندیسنی ایستدکلری کبی استخدام ایده‌بیله‌جکلرینی امید ایتملرندن نشأت ایلمشدر . بواسناد ، برقیب مغلوب لسانندہ

( ) هامهر بوجمله‌یی « بن (سینه‌د) دکلم » دیه ظریفانه ترجمه ایتمشدر . (سینه‌د) روما تاریخنده مشهور بر شخصدر . نعیما ، مفتی زاده‌نك سوزینی عیناً درج ایتمکده بأس کورمه‌مش ایسه‌ده بز تجویز ایتمدك . (مترجم)

شایان اشتباه ایکن وقایع ایله‌ده تکذیب اولنمشدر . بهائی افندی نصیبندن آزوقت صوکره ، مناصب مهمه‌یی صدر اعظم هم رازی اولان سرای منجمی ووالده سلطان ایله قیزلر اغاسنك محمیسی اولان اشك حسین لقبیله معروف بوستانجیلر خواجه‌سی کبی اهلیتسز آدملره ویرمك ایستمدیکی ایچون صدر اعظملهٔ مابینلری شکرآب اولدی . عبدالعزیز افندی ، مفتی‌یی دوشورمك ایچون بونی فرصت اتخاذ ایتمك ایستمش ایسه‌ده صدر اعظم ایکی آی ایچنده ایکی دفعه شیخ الاسلام تبدیلنی مناسب کورمه‌مشدر . لکن بهائی افندی‌یه خصومت ایچون ، قره‌چلبی زاده‌نك ، کندیسنه شیخ‌الاسلاملق پایه‌سی ویرلمسی حقنده‌کی استدعای غریبی ترویج ایلدی‌که شیخ‌الاسلام معزوللری بیله بواعتباره نائل دکللر ایدی. صدراعظم کندیسی بوخصوصی تلخیص ایله عرض ایتمیه‌جکنی عزیز افندی یه افاده ایدوب آنجق قاضی‌عسکر افندی پادشاهدن پرپایه ایسترسه بوکا مانع اولمامسنی قیزلر آغاسنه بیلدیردی . قره چلبی زاده ، فقهدن براثرینی تقدیم ایچون حضور شاهانه‌یه قبول اولنمسیله والده سلطان وقیزلر اغاسی واسطه‌سیله پادشاهدن مفتی پایه‌سنی آلدی‌که بالفعل شیخ الاسلامدن باشقه کافهٔ علمایه تقدم حقنی ویریوردی (۱۴ ایلول ۱۶۴۹ — ۷ رمضان ۱۰۵۹) . سکز کون صوکره ، وزیرلر وقاضی عسکرلر برمعتاد دیوان همایونه کلدکده قره‌چلبی‌زاده وزرایه تقدم ایتمك ایستدی؛ وزیر ثانی کنعان‌پاشا ، « افندی ، قاضی‌عسکر ایسه‌ك اشاغیده اناطولی قاضی‌عسکرینك یانه‌کیت ، مفتی ایسه‌ك وزیرلرك آره‌سنده نه‌ایشك واردر ؟ بزبورتبه‌یه نائل اولنجه‌یه قدر قاچ دفعه باشمزی تهلکه‌یه قویدق ! » دیه‌رك اوموزیله کری سوردی . اوته‌کی وزیرلرده عینی حرکتده بولندقلرندن شیخ‌الاسلام پایهٔ نوظهوریله موقر اولان قره‌چلبی‌زاده اناطولی قاضی‌عسکرینك یانده روم‌ایلی قاضی‌عسکری موقعنه قدر آتلدی . (۱) اون درت کون صوکره بایرام ایچون ال اوپمك اوزره حضور شاهانه‌یه کیرلدیکی وقتده بوحادثه تکرر ایلدی . ینه بوقبیل احوالدن اولمق اوزره ، راسمهٔ عیده بروسه قاضیسی بیانی افندی ـ قانوناً مکه قاضیلری بروسه قاضیلرینه تقدم ایدر اولدقلری حالده ـ مکه قاضیٔ سابقی اسماعیل زاده‌یه تقدم نزاعنه دوشمشدر. مفتی ایله‌قاضی‌عسکرلر بیانی افندینك تقدم دعواسنده بولنه‌جغنی بیلدکلری ایچون‌اونی دعوت

(۱) عزیز افندی جثه‌سز برآدم ایدی ؛ کنعان پاشا اوموز اورونجه متزلزل اوله‌رق اوته‌کی وزیرلرك‌ده ایلری کچملریله جثه‌سز قاضی‌عسکر حرکت‌قسریه ایله تا اشاغیه دوشدی. نعیما ، ص ۴۰۲ . قره‌چلبی اوغلی آغالره یارانوب‌ده شیخ‌الاسلام اوله‌بیلمك ایچون سلطان ابراهیم حضورنده اظهار ایتدیکی جرأتی بودفعه کوسترمه‌مشدر . (مترجم)

ایتمه‌مکه قرار ویرمشلردی ؛ لکن بیانی دعوتسز کلدیکی جهتله اسماعیل زاده ایله آره‌لرنده منازعه ومشاتمه چیقدی . شیخ‌الاسلام مداخله ایده‌رك قانون موجبنجه بیانی افندینك مکه قاضیسندن تأخر ایتمسی لازم کله‌جکنی سویلدی. محزون اوله‌رق « اویله ایسه بز کیده‌لمی ؟ » دیه استیذان ایتدی ؛ « جهنمه » جوابی جیقدی .

۱۵ تشرین‌اول ۱۶۴۹ (۸ شوال ۱۰۵۹) ده عزیز افندی [پایهٔ فتوی ویرلدیکی صره‌ده مدتی تمدیدایدلمش اولان] روم‌ایلی قاضی‌عسکرلکندن ـ احتمال که حامیسی بولنان قیزلر اغاسنك خاتمه کش‌حیات اولدیغی ایچون ـ عزل‌ایله یرینه اناطولی قاضی عسکری ممك زاده ، اوندن منحل مقامه‌ده قابا قولاق زاده تعیین اولندی . بو مناسبتله‌ده یینه‌تقدم منازعه‌سی ظهورایلدی. قاباقولاق‌زاده ، روم‌ایلی‌قاضی‌عسکری ممك زاده‌نك تقدمنه راضی اولمایوب دیوانه کلدیکندن قابا قولاق زاده نصبنك اونجی کونی انفصال واومقامه طولوجی زاده عبدالرحمان افندی اتصال ایلدی .

بوأثناده سپاهیلر علوفه‌لرینك توزیعنده تأخر وقوعندن‌دولایی ، اغالری‌علیهنه آیاقلاندیلر . مطلوبلری اسعاف اولنه‌بیلمك ایچون کمال استعجال‌ایله عوارض‌اقچه‌سی (فوق‌العاده ویرکی) طوپلاندی ، وشمدیه قدر جریان ایدن احوال خلافنده دفتردار جدید ابراهیم‌مواجب توزیعنه مأمور اولدی (۱) . ابراهیمك سلفی اسماعیل پاشا قبه‌آلتی وزیری اولمش ، صوکره محافظه نامیله تنه‌دوس آطه‌سنه [بوزجه‌آطه] سورلمشدر . شوصیره‌ده سلطان مرادك کریمه‌سی قیا سلطانك حیدر اغا زاده محمد پاشایه تزویجی وقوع بولمش ، ودفتردار ابراهیم پاشا صاغدیج اولمشدر . برآی صوکره‌ده ، سلطان محمد رابع ایله اوچ برادرینك سنت دوکونی یاپلدی . ختانی متعاقب ، قیزلر اغاسی ابراهیم اغا ، پادشاهی قوجاغنده طوتارکن قانی دیندیرمك اوزره موضع ختانه قونیلان شیلر اویناندیغندن یکیدن قان روان اوله‌رق سلطان محمدرابع لایعقل اولمق درجه‌سنه وارمش اولدیغی ایچون، بوحادثه اغانك قصورینه حمل ایله عزل اولندی . اونك یرینه اسکی سرای اغاسی محمود اغا نصب اولندی . والده ترخان سلطانك باش اغاسی قاپو اوغلانلغنه کتیریله‌رك سلفی اسکی سرای اغالغنه کوندرلدی .

صدراعظمی دوشوروب یرینه کچمك أمیله استانبوله کلمش اولان بغدادوالیسی موسی پاشا یدی قله‌ده حبس واعدام اولندی . اناطولی والیٔ سابقی اولوب اعلان

(۱) مورخ شارخ المنار زاده غلطه قاضیسی بولندیغی جهتله ، نواحیسیله بیك‌بش یوز خانه‌یه بالغ اولان غلطه عوارضنی بش کون ایچنده تحصیل وتسلیم ایتمشدر. ویرکیلرك سرعت تحصیلی ، معتدل اولسنه وتحمل خارجنده بولنمامسنه دلالت ایدر . (مترجم)

عصیان ایده‌رك نفی ایدلمش اولان بوینی یاره‌لی محمد پاشا ، تعقیبنه مأمور اختیار کوپرولوپاشانك مرحمت شاهانه‌یه دخالت ایتمسی حقنده‌وقوع بولان اخطاری اوزرینه پای‌تخته کلوب مظهر عفو اولدی (١) . قاطیرجی اوغلی ، حمید سنجاق بکی‌طوپال محمدپاشایه مغلوب اوله‌رق قره‌حصار قربنده چای‌قصبه‌سنده عیسی اوغلنك چفتلکنه قونمش ، « یابنی عفو ایتدیررسك ، یاخود خانمانکی‌یاقار ، عجم شاهنه قاچارم » دیه اغایه خبر کوندرمش ایدی . استانبولده دخی صاحب اعتبار اولان عیسی صدراعظم نزدنده شفاعتجیلك ایتدی . قره مراد پاشا « بن قاطیرجی اوغلنه کاغد یازمام ؛ لکن ارکان دولت یازسینلر» دیدی؛ اونك‌طرفندن، اطاعته‌تشویقی متضمن مکتوب یازلدی ؛ قاطیرجی اوغلی استانبوله کلدی . قره مراد ، قاطیرجی اوغلنی پادشاهه تقدیم ایله « خنکارم ایشته» قاطیرجی اوغلی دیدکاری طوموز بودر ؛ عفو استرحامیله باب همایونکزه یوز سورمکه کلمشدر » دیدی ؛ پادشاه قاطیرجی اوغلنه بك‌شهری سنجاغنی ، آدملرندن اون سکزینه سپاهیلك ویردی . قاطیرجی اوغلی بك شهربنه متسلم کوندردی ؛ کندیسی استانبولده‌قاله‌رق جرید اویونندکی‌مهارتنه صدراعظمی ، اغالری حیران ایتدی (٢) . مفتی‌یی ، قاضی‌عسکرلری‌ده زیارت ایده‌رك‌پادشاهك نظرۀمهیبی کندیسنی قورقوتمش اولدیغنی وصدراعظم یره قاپاتمسنی امر ایتمه‌مش اولسه کندیسی آیاقده طوره‌میوب دوشه‌جکنی حکایه ایلدی (٣) .

(١) کوپرولو پاشا بوینی یاره‌لی‌یه غایت مدبرانه وحکیمانه نصیحت ویرمشدی : « پاشا، اوزربکزه مأمور اولدق . عسکر طوپلامکز بیهوده‌در ؛ بودولته عصیان ایدنلرك هانکیسی فلاح بولدی. بونك چاره‌سی کندی‌کندیکزه کیدوب استانبولده والده‌سلطانه التجا ایتمکدر » مألنده بر کاغد یازمشدی‌که محض‌خیر اولدیغنده شبهه یوقدر . بوینی یاره‌لی‌ده همان استانبوله قوشوب بیونی اکه‌رك « بنی پادشاهه جلالی اولدی دیه اکلاتمشلر ؛ ایشیدنجه کلدم ، ایشته بونم قیلدن اینجه ! » دیمش ، وبیوك‌والده سلطانه مجوهرات ، اوجاق اغالرینه‌ده براز هدایا ویرمشدر . واقعا بوصوك معامله تقدیر اولنه‌جق برشی دکل‌ایسه‌ده شهاب اولنجه وهاب‌ده اولمق ضروریدر ؛ اوقدرینی زمانه باغشلامایدر . حاصلی هم بوینی یاره‌لی بیونی قورتاردی ، هم اورنه‌ده قان دوکلدی ؛ بوینی یاره‌لینك استعفای قصورینه باقلمیوب همان اعدام اولنسه ایدی‌بوده اونك اینجون‌دخی، برچوق آدمك اراقۀخونینه سبب اولدقدن‌صوکره اولدیرلمکدن، اهون برعاقبت اولوردی . (مترجم)

[٢] هرکیمه حمله ایتسه البته جرید اوررردی ، دکه‌آدم اوکا جرید اورەمازدی . نعیما، ص ، ٤٥ . (مترجم)

[٣] نعیما ، بوراده قاطیرجی اوغلنك تقلیدینی یاپار . اناطولی شیوه‌سیله : « سعادتلی خنکاریمك غره‌جه غره‌جه (قره‌جه) کوزلرینی کوردیکم کبی اودم حینه یازدی ؛ پاشا « دوش » دیدی ، یوز اوستنه دوشدم ؛ اهه دوش دیمسه همن بیقیلیردم ؛ الله خنکاریمك یاشنی اوزون ایلسین دیه یر اوپدم » دیر ایمش . قاطیرجی اوغلی پادشاهك کوزلرندن نصل

برکون فاضل احمد پاشا کرید اطه‌سنك قبارتمه بر پلانی کوستریبوردی که طاغلر ، تپه‌لر یك کوزل ترسیم اولنمش ایدی ، قاطیرجی اوغلو اسکی عمر کچیریشی هپ خاطردن کچیره‌رك « طوزاق قورمق ایچون نه کوزل طاغلر ، نه کوزل بایرلر ! » دیدی ؛ فاضل « اوت ، لکن کاربانی یوق ! » جوابنی ویردی .

عاصیلرك اعدامی ، عفوی ایله قاریشیقلق سکون بولدیغندن استانبول سربست نفس آلمغه باشلادی . لکن وزیرلر ، خصوصیله اصلی ارناوود وعادی یکی چری نفرلکندن بتشمه اولوب حظوظات ورفقاسنك انتخابنده پك دقت ایتمین قره‌مراد اکلنجه‌لره ، سفاهتلره داداندیلر . یکی چریلرك قیشله‌لری یانمه اولان صوفیلر محله‌سی مؤذنی

قورقماز که صدر اعظم ، ایکی حیوان آدیله تقدیم ایتمشدی : قاطیر قولاقلیسه‌ده طوموز اولدیریلور ؛ احتمال که بوستانجی باشینك کولکه‌سی‌ده اورالرده کوریلیوردی . پادشاه سکز یاشنده ایسه‌ده جدی فاتحك ، یاووزلك ، عموجه‌سی مراد رابعك قانی طمارلرنده جولان ایدیوردی . بناءً علیه هامه‌ر ، نعیمانك افاده‌سنی اکلایه‌میوب حسن ظنده بولنمشدر . فاضل احمد پاشا ، کریدك قبارتمه خریطه‌سنی دکل « کرید فتحنه واردقده قاطیرجی اوغلیله برکون برمحلدن کچرکن احمد پاشا کریدك سربند طاغلرینی » کوستریبوردی . او وقت بزده کریدك طاغلرینی ، بایرلرینی ارائه ایده‌جك قابارتمه خریطه‌لر بولندیغنه ایمانمق شویله طورسون ، قاطیرجی اوغلنك بویله ایچه ایشلردن اکلایه‌جغنی فرض ایتمك کندیسنه تحملندن چوق زیاده بار عرفان تحمیل ایتمکدر . هامه‌ر فقره‌نك آلت طرفنی‌ده زیر وزیر ایتمشدر : فاضل پاشا « نه کوزل بکلیه‌جك طاغلردر ! » دیمش . قاطیرجی اوغلی بو سوزك اسکی حرامیلکنه ایما اولدیغنی اکلامش ، « افندم ، ابی طاغلردر ؛ اما کاربانی ایشلمز » جوابنی ویرمش ایدی . بویله ایچه کنایه‌لرك واونلره ویریلن جوابلرك بری‌ده شودر : شمدی دارالفنون اولان قوناغك اسکی صاحبی یوسف کامل پاشا سرکی کشادی مناسبتیله ۱۲۸۰ تاریخنده استانبوله کلمش اولان عینتابلی حصیرجی زاده محمد اغایه « آغا ، سزك طرفلرك سبزه‌سی جوقیدر ؟ » سؤالنی ایراد ایتمش ایدی . محمد علی پاشا زمانی اوزون مدت مصرده بولنه‌رق زینب خانمی تزوج ایله محمد علی‌یه داماد اوله‌رق مصرلی لقبنی آلمش اولان یوسف کامل پاشا غایت ایچه فکرلی ومستهزی ایدی ؛ فقط تره‌جی‌یه تره صاتلماز . محمد اغا کامل پاشانك فکر حقیقیسنه انتقال ایله « چوقدر ، افندم ؛ لکن تره‌سی آزدر » دیمشدر . کچه‌جی‌زاده فؤاد پاشاده ، محمد اغایه « سزکله مناسبتمز قدیمدر » دیمش ، حصیرجی‌زاده « اوت ، افندم ، لکن سزصودن قورتلدیکز ؛ بزآیاق آلتنده‌یز » جوابنی ویرمشدر . شوقدرکه قاطیرجی اوغلو نهایت فنجان نقل ایتدیکی زمان حیوانلرینی اورکوتمه‌جك قدر درایته مالك بی بهرهٔ معرفت اولدینی حالده حصیرجی زاده بر شاعر نادر مرتجل ایدی . عینتاب خاندانندن بری ایچون سویلدیکی بر قصیدهٔ بهاریه‌نك مطلعی بیلنلرك ، مطلقا هرمارتده خاطرلرینه کلیرکه شودر : « دلی مارت فصل بهاردن صایبلیر ؛ میرراسم‌ده کباردن صایبلیر . » دیوانك باصلمامسی عینتابلیلر ایچون عین شیندر وموجب عتابدر . « تاکی سخن از سخن رباییم ؟ ماباز بقصهٔ خود آییم ! »

هرضیافتده وهردفعه آتله کزمه‌لرده حاضر ایدی (۱) . قره مرادك وکندیسنه لایق اولان ارقه‌داشنك برلکده یاپدقلری اکلنجه‌لر اوقدر ایلری کیتدیکه بر کون والده سلطان صدراعظمه شویله بر خط همایون کوندردی : « بن سنی باغلرده ، باغچه‌لرده عیش و عشرت ایتمك ایچون می وزیر ایتدم . امور مملکت ایله کوزل تقید ایت ، بر دها عیاشلغکی ایشتمیه‌یم ؛ یوقسه سنك باشکی کسرم . » صدراعظم بوخطدن انفعال ایله رئیس‌الکتاب صدقی افندیه « بن نه وقت وظیفه‌مده قصور ایتدم ؟ بو ، دشمنلریمك ؛ رقیبلریمك افتراسیدر » دیدی . یاقینده مدینه‌دن کلوب پادشاهه یازی معلمی اولان بشیر اغانی جلب ایله «بویله شیلر یازمه‌یی پادشاه نره‌دن بیله‌جك ؟ سن اوکرتمشسکدر » دیه عتاب ایتدی ؛ بشیر اغا « خط همایونلرده بك چوق استعمال اولنه کلن «باشکی کسرم» سوزینك نصل یازلدیغنی پادشاه کندیسندن صورمش، اوده اوکرتمش اولدیغنی اعتراف ایله برابر بوخط همایونك کوندرلدیکندن ومفهوم‌ندن معلوماتی اولمادیغنه یمین ایتمش ایسه‌ده قره‌مرادك حدتی زائل اولمادی؛ طارغینلغنی حرم همایونه حس ایتدیرمك ایچون بشیر اغانی یازی خواجه‌لغنی ایتمکدن حتی سرایده طورمقدن منع ایده‌رك اوخدمته باشقه برخادم آغاسی تعیین اولندی. حسن‌خط ، پادشاهلرك اکتساب ایتملری لازم‌کلن اوصاف معرفتك باشلیجه‌لرندن صایبلیردی . محمد رابع زمانینده حسن خط اوج کماله واردی ؛ او زمانك اك مشهور خطاطی قاضی زاده‌درکه بروسه قاضیسی اولمشدر . موسیقیده دخی برقاچ ممتاز صناعتکار یتشمشدر ؛ اك معروفلری خیالی حافظ ، صولاق زاده ، واقف خلخالی عنوانیله معروف نصرالله ایدی (۲) . صناعت معماریده وایه‌دار توقی اولمشدر : استانبول ، اووقتکی‌قدر چوق کوشك یاپلدیغنی کورمه‌مشدر. قره‌مراد سیاوش پاشا زاده مصطفی پاشانك سرایی صاتون آلدی؛ وقف اولدیغنه باقمقسزین سراپا یکیدن یاپدیردی ؛ کندی سرایی‌ده قاپودان پاشایه ترك ایتدی .

(۱) صدر اعظم پاشا اوجاق اغالرندن نجه مشاهیر ایله، قدیمدن مناسبی اولان عادی اشخاص ایله هم صحبت اولوردی . حتی صوفیلر محله‌سنك مؤذنی محمد چلبی نامنده‌کی ظریف اسکی بیلدیکی اولدیغندن اورادن کچدکجه دیدهٔ وزارت ایله اوینه اوغرار ، اوراده شربت وقهوه ایچر ، مؤذنی بر آنه یندیروب کیتدیکی ضیافلرنه برابر کوتوررردی . نعیما ، ص ، ٤٦ . (مترجم)

(۲) موسیقی شناسلرك اشهر واعلمی مولانا واقف خلخالی ـ درکه نامی نصرالله‌در ـ (درتنه درنا دیل لیل) دیه‌رك وفات ایلدی. نعیما، سنه ۱۰۶۰ ، ج ۵ ص ۷ . ادبیات جدیده‌نك طرزتوبجیلری شمدی (درتنه . . .) یرینه (ره ـ می ـ فا ـ صول ـ لا ـ سی ـ دو) دیدیررلردی . فقط دم واپسینده بویله بر سوز سویلنیرسه کاوورجه بر دعا ظن اولنه‌رق نه‌یس اوقورلر ، نه زمزم ویررلر . (مترجم)

صدراعظم، ایله یکی چریلرك باش قوماندان معاونی دیمك اولان، کدخدا اره‌سنده مباینت چیقدی ؛ بوحال حرم همایونده امتزاجسزلغی موجب اولدی . اختیار بیوك والده سلطان صدراعظمك ، کنج والده کدخدانك طرفنی التزام ایتدی . قول کدخداسی ، قره مرادك رأیی خلافنه دفتردار ابراهیم پاشایی عزل ایتدیرمشیدی. کدخدا ایله دفتردار آره‌سنده‌کی منازعه ، ابراهیم پاشانك یانندن بر قاچ دلی قاتلی‌نی کندی خدمتنه آلدیرمسندن چیقمش ابراهیم پاشا بوندن طولایی وزیره شکایتله « بن پادشاهك مال وکیلی‌یم ؛ وزارت پایه‌ده وار . یکی چری کدخداسنك بنم خدمتکارلریمی آیاردوب آلمسی نه دیمکدر ؟ مقامك ناموسی یوقیدر ؟ » دیمشیدی: کدخدا بونی خبر آله‌رق ابراهیم پاشانك یرینه سورنازن مصطفی پاشایی نصب ایتدیردی . دفتردار معزول ایله‌خلفی آره‌سنده دخی صدراعظمك اقامتکاهنده منعقد دیوانده مجادله وقوعه کلدی : مالیه ناظر جدیدی « بره سرخوش! کندی کیفکله صرف ایتدیکك یوزملیون (۱) آقچه نره‌ده ؟» دیمش ، اسکی ناظرده «دفتردارلق سورنا چالمغه بکزه‌مز » دیه مقابله ایتمش ایدی . چاوش باشی بومجادله‌یه کوچ حال ایله ختام ویره‌بیلدی . متعاقباً « پادشاه سورنازن مصطفی پاشایه شو مألده بر خط کوندردی : «سلفکك حسابنی کور ، مال میری لالامده [صدراعظمده] اولسه دخی تحصیل ایت!» قره مراد بوخط همایونك صدورینی کدخدادن بیله‌رك اونك عهده‌سنه وزارت ایله بودین والیلکنی توجیه ایلدی . قول کدخداسی « بودینده بنم نه‌ایشم وار؟ وزارت بنم حدم‌می؟» دیه‌رك بومأموریتی قبول ایتمدی. صدراعظم قول کدخداسنی بویله شرفلی بر نفی ایله تبعید ایده‌مینجه ایلك جرید اویونده آغالری واسطه‌سیله اولدرمکی عزم ایتدی . کدخدا ، قره مرادك دائره‌سنده بولندردیغی جاسوسلرندن بری واسطه‌سیله خبر آله‌رق جرید اویونه چیقمادی ، کندی طرفکیری اولان اوچ یوز سپاهی واسطه‌سیله صدراعظمی ایلك دیوان کونی اولدرمکه قرار ویردی . سپاهیلره ، قره مرادك بغداددن کتیروب‌ده داماد ایدینمش ، وشو صورتله قول کدخدالغنه حاضرلامش اولدیغی طوپخانه‌لی مصطفی اغانك قاتلی بر آدم اولوب وتتیله برقاچ بیك آرقه‌داشلرینی اعدام ایلدیکنی بیان ایله ، اغوا ایتمشیدی . قره مراد قول کدخداسنك تصورینی اوکره‌نه‌رك ترسانه‌ده

(۱) نعیماده «اون بیك یوك آقچه» دینلمشدر، بوایسه برملیار اقچه‌در. اکلاشلدیغنه کوره هامه‌در، بونك دائرهٔ حسابه صیغمایه‌جغنی کوره‌رك یوزملیونه ایندیرمشدر. ظن عاجزانه‌مه کوره بوندن‌ده خیلی مقدار اینه‌جکدر : عباره‌نك دوغروسی « اون بیك کیسه اقچه » اولالیدرکه بش ملیون اقچه دیمکدر . (مترجم)

کوریله‌جك ایش اولدیغنی بیان ایدوب دیوانه کیتمدی. اوکون سپاهیلر «علوفه‌مز وار» دیه‌رك شیخ‌الاسلامه مراجعت ایتدیلر؛ شیخ‌الاسلامك اخطاری اوزرینه قره مراد پاشا برقاچ کیسه اقچه توزیعی صورتیله سپاهیلری اسکات ایلدی. قبول کدخداسنك قبول ایتمه‌مش اولدیغنی بودین والیلکی مراد رابعك قیزی قایا سلطانك زوجی ملك احمد پاشایه توجیه اولندی. قبول کدخداسی، یکیچری اغاسیله بکتاش ومصلح‌الدین آغالری بانجه‌سنه دعوت‌ایله صدراعظمك عزل‌واعدامی حقنده اونلرله بر مشورت قوردی. بکتاش اغا، قره مرادك قتلنه مخالفت ایده‌رك «بیلیرسکز که بو آدم بنم دشمنمدر؛ لکن، رجا ایدرم، جانمه ایلیشمیکز. سز ایستدیکزده صدر اعظم اولدی؛ ایستمدیککز حالده چکلمزسه اوزمان بیلدیککزی یاپیکز» دیوب صدراعظمه‌ده «آرتق سزك صدارتکده رونق قالمادی؛ مهری پادشاهه تسلیم ایت‌ده قورتول» دیه خبر کوندردی. صدراعظم، قبول کدخداسنك حامیه‌سی اولان کنج والده سلطانك نفوذ عداوتکاریسنه آرتق مقاومت ایده‌میه‌جکنی ادراك ایله بکتاش علی اغانك نصیحتی حسن قبول ایده‌رك حضور شاهانه‌یه چیقدی. «شوکتلی حنکارم، بر دولتده درت صدراعظم اوله‌ماز. ایشته مهر همایونکز. فقط یکیچری اوجاغندن برینه ویرمیکز، زیرا زوال دولتکزه سبب اولور» دیدی. پادشاه، صدارتی ملك احمد پاشایه تکلیف ایتدی؛ احمد پاشا اولا قبول ایتمه‌مك ایستدی ایسه‌ده نهایت یکیچری اغالرندن هیچ بری‌امور حکومته مداخله ایتمه‌مك شرطیله قبول ایلدی.

قره‌مرادپاشا، بودین‌والیلکنه کوندرلدی. اونك‌صدارتدن‌انفصالی، محمیلرینك‌ده عزلی موجب اولدی. عثمانلیلر آره‌سنده اك زیاده منتشر کتب فقهیه‌دن «ملتقی» مترجمی اولوب ارباب علومدن و مصالح دولتجه مهارت اصحابندن اولان وسلطان ابراهیم طرفندن مصر والیسی اختیار ایوب پاشایه ترفیق ایدیله‌رك کرك ایوب پاشا وکرك حیدر اغا زاده زماننده مصری اداره ایتمش بولنان رئیس‌الکتاب صدقی افندینك یرینه موقوفاتجی محمد افندی کتیرلدی. محرم‌اسراری بولندیغی قره‌مراد پاشا طرفندن‌قاپودانلغه تعیین‌اولنمش‌اولان‌بوداق زاده‌عزل وحبس ایدلدی. سرای منجمی حسین سورلدی. عثمانلی مورخلری، سرای منجملری ایچنده مصالح دولتجه اك زیاده صاحب‌نفوذ اولان بوحسین‌افندی حقنده بعض تفصیلات‌ویررلر. اوندن اولکی منجم محمد چلبینك شاکردی بولنان حسین‌افندینك تقویمنده‌مندرج بعض کشفیات خلقك ومراد رابعك توجهی جلب ایده‌رك سلطان مراد طرفندن

ارپه‌لق نامیله واردات جسیمه تخصیص ایدلمشیدی . مراد رابعك وفاتی سنه‌سی تقویمنده شهادت حسین کونی « حسین نامراد » دیه اشارت ایتمش اولدیمندن مراد رابعك قریباً وقوع وفاتنه علامت عد ایدلمشیدی . منجم حسین افندی سلطان ابراهیمك‌ده وفاتی کشف ایتمش اولدیغنی ادعا ایلدی، چونکه تقویمنده بعض حرفلرك تبدیل موقعیله « وفات ابراهیم » ترکیبی چیقه‌بیلیردی . استقبالجه بودرلو معلومات قطعیه‌یه مالك بولنمسی ، سرایده کندیسنه بیوك برنفوذ ویردی ؛ قدیمی معارفه‌سی اولان بالطه‌جیلر واسطه‌سیله قره‌مرادك یکیچری اغالغنه ومؤخراً صدارته تعیینی ایچون بیوك والده سلطان اقناع ایلدیکی کبی دها صوکره صدر اعظمه ، مفتی عبدالرحیم افندی‌یی عزل ویرینه بهائی افندی‌یی نصب ایتدیردی . مناصب علمیه‌یی ایستدیکی کبی توزیع ایتدیردیکندن یکیچری اوجاغندن بولندیغی حالده کندیسنه‌ده مدینه پاپه‌سی توجیه ایتدیروب بتون علمانك خصومتنی دعوت ایلدی . دولتك امور داخلیه‌سنده اولدیغی کبی دول اجنبیه ایله اولان مناسباتنه‌ده مداخله‌ایدردی. ایمپراطورك ایلچیسی شوارزه نهورتلی شمیدن ، کندی‌نفوذینك وزیرلرك نفوذندن دون اولمادیغنی ادعا ایده‌رك ، اونلر درجه‌سنده هدیه ایستدی ؛ طلبی رد اولنمسی اوزرینه اعتمادنامه جوابی اوصورتده یازدردی‌که پادشاه ایمپراطوره خطاباً مفرد مخاطب صیغه‌سی استعمال ایدیوردی . برنجیسی پارلامنتوی وایکنجیسی قرالی تمثیل ایده‌رك هر ایکیسی‌ده اصل سفیر کندیسی اولدیغنی ادعا ایدن انکلیز ایلچیلری سیر توماس به‌ندیش وسیر ساقویل قروو آره‌سنه کیردی ؛ ترازی‌یی سیر توماس به‌ندیش لهنه آغدیره‌رق انکلتره حکومتنك سفیری اولمق اوزره تلقی وحضور شاهانه‌یه قبول ایتدیردی . لهستان ، ترانسیلوانیا ، بوغدان ، افلاق ایشلرینی او تسویه ایلدی . بومختلف حکومتلرده جمله‌سی منجم باشینك حسن توسطه‌منتدارانه مقابله کوستردیلر . لکن منجم عالم ، قرق سنه صدارت ایده‌جك دیمش اولدیغی صدراعظمك (۱) عزلنی کشف ایده‌مدیکی کبی کندی ادبارینی‌ده کشف‌ایده‌مدی. اولا مکیه ، صوکره انقره‌یه نفی قرارلاشدیرلدیغی حالده استانبوله قالمسنه مساعده اولنه‌رق اوراده سلحدارلر کاتبی بولنان شاکردی اسماعیل افندینك خانه‌سنده بولنمقده ایدی . استانبوله دن ، نسوان حرم سلطانی‌یه ، خصوصا اختیار والده سلطانه مراجعتله عودتنه مساعده استحصالنه چالیشیوردی . بوکا دائر مکتوبلرندن برنی

(۱) ساده‌دل قره‌مراد پاشا بوکشفه اوقدر قانمش ایدی‌که قاپوجی وزیر موسی پاشانك اعدامنه امر ویردیکی زمان « بو دنیادر ؛ بر وزیرك قتلی مناسب دکلدر » دیه شفاعت ایتمك ایستیلره « بن تام‌قرق‌سنه صدراعظملق‌ایده‌جکم» دیه‌باغیرمشدی. فذلکه‌یه‌مراجعت. (مترجم)

خصماسنك الله دوشه‌رك كندی علیهنه برسلاح اولدیغی كبی اوسنه‌نك تقویمنده دخی بعض حروفك تبدیل مواقعیله « وفات محمد » تركیبی بولنه‌رق بوده سلطان محمد رابعك ارتحالنه اشارت و بالذات پادشاهه قارشی برجنایت عد اولندی (١) . مفتی بهائی افندی حسین افندینك همتیله شیخ‌الاسلام اولمش اولدیغی حالده واقع اولان طلب اوزرینه حامئ قدیمنك قتلنه فتوی ویردی ؛ جلاد بو قرار فلاکتنمونك اجراسنه مأمور اولدی . جلادك كله‌جكی كونك كیجه‌سی تقویمنه مراجعتله ایرته‌سی كونك بریوم فلاکت اولدیغنی آكلایه‌رق صباح ایچون بر صندال حاضرلاتمش ، وبوغازایچنك آناطولی طرفنده آت احضار یدلمسنی امر ایتمش ایدی (٢) . آنجق منجم چیقار چیقماز خانه جلاد ایله اغالرطرفندن استیلااولنه‌رق آناطولی حصارینه وارمازدن اول دردست اولندی ؛ همان بوغلدی، دكیزه آتلدی (٢٤ ایلول ١٦٥٠ ٢٨ رمضان ١٠٦٠) . ایرته‌سی كون دفتردارلر ، قسام منجمك مصادرهٔ اموالنه مبادرت ایتدیلر ؛ یوزاللی كیسه‌لك قدرمالی آلنه‌رق ایكی یوز كیسه‌دن زیاده‌سی یغمایه اوغرادی . یدی سكز یوز كیسه قدر ثروتی اولدجنی حقنده واقع اولان اخطار اوزرینه صدراعظم « متوفانك خانه‌سنده مسافر بولندیغنی شاكردی اسماعیلی توقیف ایتدیردی ؛ اوندن اوتوز كیسه آلوب براقدی .

(١) هامهر بوكشفلری ایی آكلاده‌مامشدر . كاتب چلبی كوزل تعریف ایدر : سلطان مراد ، بعض وقایعده حسین افندی‌یی امتحان‌ایده‌رك استخراجی درست كلمكله ادرمیدارپه‌لغنی ویرمشیدی . منجم ، مراد رابعك وفاتنی اوسنه‌نك تقویمنده « حسین نامراد » لفظی ایله استخراج ایتمشدی . سلطان محمد رابعك جلوسی سالنك تقویمنده احكام شهور اوللرنده‌القاب پادشاه اولان الفاظده برر حرف تعمیه‌سی طریقی اوزره « تقویم سال جلوس وفات ابراهیم» لفظنی درج ایدوب بعدالوقوع « سز نصل‌اولدی‌ده بونی بیله‌مدیكزدی ؟ » دیدكلرنده‌تقویمی كتیروب طریق تعمیه‌یی ارائه ایده‌رك شهره طنطنه ویرمش ایدی . ١٠٦٠ سنه‌سی‌تقویمنده دخی اولكی اسلوب وجه ایله « وفات محمد » لفظنی درج ایتمش اولدیغندن طریق تعلمیه‌یی كندیسندن اوكره‌نلر ، بونی خلقه اشاعه ایلدیلر . فذلكه . مشهور بر طبیب فقره‌سی واردر : هكیم‌باشی تداوی ایتدیكی خسته‌لرك مطلقا ایی‌اولدجغنی سویلر ، فقط قاپونك آرقه‌سنه تباشیر ایله « افلاح بولماز » یازار ایمش . خسته البته ایكی رحمتك برینه واصل اولدجغندن افاقت بولمش ایسه « بن سوبلدممی ؟ » دیه افتخار ایدر ، وفات وقوع بولورسه « بز اونی مقتضای فن ایله اكلامش ایدك . لكن سزی مكدر ایتمك ایستمدك . ایشته قاپونك ارقه‌سنه یازیكز » دیه طفره‌فروش اولور ایمش . منجم حسین افندی سلطان ابراهیمك وفاتنده طفره‌فروشلق ایده‌بیلمش ایسه‌ده ایكنجی دفعه‌ده قاپونك ارقه‌سنده‌كی یازی باشقه‌لری‌طرفندن اوقونیویرمش ، بودفعه ایسه پادشاه كمال عافیتده قالمش ایدی . (مترجم)

(٢) قتل اولنه‌جغی كوندن مقدم آقشامده دخی زایجه‌سن الله‌آلوب تأمل‌تام ایتدكدن صوكره دیدی‌كه : « طالعمزك تعبیری یارین برنحس قاطعه كلك اوزره‌در؛ قلبمده دخی بونی مؤید وهم وخشیت استیلاسی [حس قبل‌الوقوع] واردر . » كذلك .

احمد پاشانك زمان صدارتی حادثاتی حکایه کریشمه‌دن اول وندیکلیلرك کریدده ودالماچیاده دولت عثمانیه علیهنه دوام ایتمکده اولدقلری محاربه‌لر ایله عثمانلی دونمانسك سفرلرینه برعطف نظر ایتمك مقتضیدر. دیوان همایون کریدده قندیه‌نك قارشیسنده ـ بری لازارت پیشکاهنده ، ایکنجیسی قاستروقله‌سی جوارنده ، اوچنجیسی عسکرك ساحله چیقارلدیغی موقعده ـ اوچ قلعه انشاسنی امر ایلدی . انشاآت ایچون لزومی اکلاشیلان ایکی یوز اللی بیك غروش ، واردات جزیره‌دن آلنه‌جق ایدی . جزیره‌نك جزیه‌دن اوتوز بیك غروش وارداتی اولوب بوندن باشقه واردانك یکی چری وظائفنه آنجق کفایت ایده‌بیلدیکی سردار طرفندن عرض اولندی ایسه‌ده فائده‌سی اولمادی ؛ مع‌هذا عسکرك قره‌یه چیقارلدیغی یرده کی قلعه‌نك بناسنه باشلانلمقدن کری طورلمدی ؛ حانیه ورتمودن ایکی یوزطاش کسیجی ویوزاللی کیرجی طوپلاندی (۲۷ نیسان ۱۵٦۰ ـ ۲۵ ربیع‌الاخر ۱۰٦۰) . سردار بر حمام ودرون حصارده طقوز قبه‌لی برجامع یاپدردی ؛ ایکنجی قلعه‌ده برنجیسندن درت بیك خطوه مسافه‌ده انشا قلندی . بوانشاآتك خبری ، استانبوله ، وندیك جنرالی موجه‌نیقونك ضبط ایدوب‌ده محافظه‌سنی قونت پومپه‌ئو ستراسولدویه تودیع ایتمش اولدیغی سن ـ توده‌رو قلعه‌سنك ضیاعی خبریله برلکده واصل اولدی . باشلانیلان انشاآتك ختامندن صوکره ، سردار ، قندیه‌نك شرق طرفنده بولنان ومقدما ایستینیا (احتمال که قدیم سه‌تیا) قلعه‌سنك ضبطنی تصور ایلدی : ایستینیا طرفلری اولجه حبیب اغا معرفتیله تسخیر ایدلمش ایدی . یوز یکرمی بش سواری وسکز یوز دالماچیالی ایله تقویه ایدلمش اولان قندیه محافظلری طیشاریه بر هجوم یاپه‌رق بونده حبیب اغا ژیروپترا (یره‌پتره) استحکامی اوکنده دوشمش ، وبناءً علیه ایستینیا اوزرینه اولان تشبث تأخره اوغرامش ایسه‌ده اغستوس نهایتلرینه طوغری استینیا دیوارلری آلتنده جنکه کیریشلدی : عثمانلیلر وندیکلیلردن یکرمی ضابط وبر جنرال اولدیروب بش یوز اسیر آلدیلر (۲۹ اغستوس ۱٦۵۰ ـ ۲ رمضان ۱۰٦۰) . بر قاچ آی مقدم بیقلی مصطفی‌نك یرینه قپودان پاشا اولان حیدر اغا زاده مایس آینده استانبول لیمانندن چیقمش ایسه‌ده آق دکز بوغازی وندیك دونانماسیله مسدود بولندیغی ایچون قلعهٔ سلطانیه‌ده توقفه مجبور اولدی .

کریددن استانبوله کلن سپاهیلر متداخل مخصصاتلرینی کمال شدتله ایستدیلر ؛ دیوان جزیره اموالی اوزرینه حواله اعطاسی تکلیفنده بولندی . لکن بالکز یوز اللیسی بوکا موافقت ایده‌رك دیکرلری وزرای صیقشدرمقده

دوام ایلدیلر . بو اوصاتماز مستدعیلر خادم عبدالرحمن قوماندهسیله بوغاز مدافعهسنه کوندرلدی ؛ او صیره‌ده زعامتلی وتیمارلی سپاهیلری طوپلامق اوزره آناطولیه چاوشلر چیقارلدی ؛ بو طوپلانهجق عسکر ، دیکر قول اوردولرك وندیکلیلر اوزرینه وقوع بولهجق حرکاتنده مظاهرته مأمور ایدی . قاپودان پاشا ایله عبدالرحمن ، بوغاز ساحللریتی یغما ایتمکده اولان دونانمه یکی چریلرینی اطاعت آلتنده طوتمق ممکن اولمادیغنی بیلدیردیلر ؛ اوندن بشقه اوتوز ایکی قالیون ، یدی قدرغه وایکی معونه‌دن مرکب اولان دشمن دونمهسی طرفندن محصور بولندقلرینی یازدیلر . بوخبرلرك وصولنده دیوان ، اق‌دکز بوغازینی بری یکی شهر برونده ودیکری اوتهکی ساحلده بابا یوسف برونده انشا اولنمق اوزره یکی قلعهلرله مدافعه ایتمك لازم‌کلوب کلیه‌جکی مسئلهسنی اورتهیه چیقاردی . والده سلطان ، فریدون اغایی اورالرك معاینهسنه مأمور ایتدی ، انجق فریدون اغا ایکی برونك بر برینه اوزاقلغی جهتیله اورالرده یاپیلهجق قلعهلرك آتشلری قارشیلاشوب‌ده بوغازدن ایچری کیرلمسنه ممانعت ایده‌میه‌جکی رأینده بولندیغندن وقره عسکرینك حرکاتی محافظه ایتمك اوزره صوغان دره‌سنده بطاریه وضعیله اکتفا اولندی وصدراعظم ، یکرمی طقوز قالیون انشاسی ایچون بتون قره‌دکز ترسانهلرینه امر کوندردی ؛ یکی کسلمش آغاجلردن یاپیلان کیلرك آچیلدیغی بالتجربه اکلاشلدیغندن قوری کراسته قوللانیلمسنی توصیه ایتدی . بوتجهیزاتك مصرفی طرابزون ، سینوب ، کونیه‌دن ویریلهجك ایدی ؛ چادرویرکیسی تعیین اولنان رسمك بوسنه ایچون ایکی مثلی اولمق اوزره تزیید وتوزیع اولنمسی ایچون تحریرات عمومیه یازلدی . صوك بهاره دوغری ، کریده‌ده اوچسنه خدمت ایتمك اوزره بیك سپاهی یازیلهرق بونلره التمشر اقچه بخشیش ویرلدی . قپودان پاشالغه تعیین اولنان ردوس پاشاسی حسام زاده علی پاشا کیلره بیك سپاهی ، درت الای یکی چری ، صاغ وصول جناح علوفه‌جیلرندن درت بیك کشی آلدقدن صوکره وندیك کیلرینی رجعته مجبور ایدن برفورطنه‌لی هواده اق‌دکز بوغازندن چیقه‌رق ساقیز طریقیله کرید اوزرینه یورویه‌رك بر هفته کیتدکدن صوکره کریده‌ده آیاقاصرا لیمانه یاناشدی . آطه‌ده قوهٔ امدادیه ایصالنده کوستردیکی مهارته مکافات اولمق اوزره اوچ طوغلو پاشا ، تعیین آخرله وزیر عنوانی ویرلمك ایستنلمش ایسه‌ده بونك مقابلنده اعطاسی لازم کلن درت یوز بیك غروشی تأدیه‌یه قدرتی ، یاخود آرزوسی اولمادیغی ایچون بو رتبه‌یی قبولدن امتناع کوستردی . سپاهی کدخداسی

الله ویردی کرید محاربه‌لرنده کندی الیله آلتمشدن زیاده دشمن اولدورمش ویا اسیر طوتمش ، آلتنده اون بش آت تلف اولمش ، آلدیغی جریحه‌لردن اللری معلول قالمش ایدی ؛ سردار ، بو آدمك خدمات واقعه‌سنی تعداد ایله اوتوز اقچه تقاعد وظیفه‌سی تخصیصنی یازمش‌ایدی؛ جسور کدخدا انجق بش‌اقچه ترقی‌یه نائل اوله‌بیلدی ؛ حال‌بوکه متقاعد یکی‌چریلر یومی قرق اللی اقچه آلیرلر ایدی. بونه و هرسلك والیلری حسن پاشا ایله حاجی ممك زاده وندیکلیلره موفقیتله مدافعه ایتدیلر . حسن پاشا ، عن‌اصل تکه‌لی اولان دلی محمود نامنده بر خاصی‌بی ـ که چلبی پازاری قضاسنده غالاصیجیه قریسنده قونیچ کوینی ضبط ایتمش و بتون اوطرفلری دهشته ویرمش ایدی ـ کندی صفوفی آره‌سنه آلمق مهارتنده بولنه‌رق دلی محمودی دشمن طوپراغنده جولانلر یاپمق واسیرکتیرمك خصوصنده استخدام ایله استفاده ایلمش ایدی . حسن پاشا عزل وپروزه دفترداری محمد پاشا اونك یرینه تعیین اولنمسی اوزرینه بوسنه‌نك پای‌تختی اولان سرایده بر عصیان حدوث ایتدی ؛ محمد پاشا بر مقدار توفکجی تسلیح اولنمسی امر ایلدیکی حالده اهالی آره‌لرنده بر توزیع دفتری یاپه‌رق بش بیك اقچه جمع ایده‌رك بونکله برقاچ‌یکبان تدارك ایلدیلر ؛ پاشا ، سکبانلرله قناعت ایتمدی ، پاره ایستدی ؛ لکن صاریجه‌لر ، بواختلافدن استفاده ایتدیلر، قاریشیقلق وقوعنده استفاده‌لری محقق اولدیغی‌ایچون اهالی اوزینه سلاح آتدیلر. محمدپاشا ایله بلده‌نك قاضیسی بوعصیانه سبب اولمق خطاسنی بربرینه عطف ایلدیلر . محمد پاشانك زیر اداره‌سنده نائل اوله‌مادقلری درجه‌ده حریت آرزوسنده بولنان برقاچ بك ، شو کوروانی فرصتندن استفاده ایده‌رك محمدپاشا حقنده باب‌هایونه‌شکایت ایتدیلر، وآدملری واسطه‌سیله اوغراشه‌رق نهایت پاشایی عزل ایتدیردیلر .

ملك احمد پاشا ، آبازه قبائلندن اولوب اوج یاشنده ایکن سوت قیز قارداشیله برابر مراد رابعك حرمنه داخل اولمشیدی. قیز قارداشی مؤخراً استانبول‌قیوجی اصنافی کدخداسنه تزویج اولنه‌رق‌اولیا چلبی‌یی تولید ایلمشدر. کوزللکندن‌دولایی ملك تسمیه اولنان احمد ، خدمه‌لکدن سلحدارلغه قدر ترقی ایده‌رك صیره‌سیله حلب ، دیاربکر ، بغداد والیسی اولمش ایدی . استانبوله عودتنده یینه بغداد والیلکنه تعیین اولنه‌رق کیتمك اوزره ایکن اختیار والده سلطان ایله حلیله‌سی قیا سلطانك نفوذلری کندیسنی دولتك اك بیوك منصبی اولان صدارته ایصال ایلدی. ملك احمد پاشا ، سخی ، اخلاق حسنه‌یه مالك ، مستقیم برآدم ایدی ؛ لکن اویله

بر سیاست فورطنه‌سی زمانینده سفینهٔ دولتك دومنی اداره‌یه مقتدر دكل ایدی . خزینه‌ده فقدان نقوده چاره اولمق اوزره اتخاذ ایلدیكی تدابیر هم طوغرولغنك ، هم ده اهلیتسزلكنك پارلاق دلیلیدر ؛ بوتدبیرلر دولتـه فائده‌دن زیاده مضرت ویردی ؛ موجدلرینه پای‌تختك وایالاتك امنیت وتوجهی ، ونهـایت موقعلریی غائب ایتدیردی . اوتدابیردن برنجیسی « بدل تیمـار » نامیله بتون تیمارلر اصحابنه طرح اولنان فوق‌العاده ویركیدركه هرتیمارك واردات سنویه‌سنك نصفی درجه‌سنده اولمسی قرارلاشدیرلمش ، وتحصـیلی اناطولیده‌كی قاریشـیقلقلرك وكریده‌كی تیمار اصحابی عصیانـنك ایلك سببنی تشـكیل ایلمشدر . ملك احمد پاشـا ، بیع مناصب سوء استعمالنی اورته‌دن قالدیرمق ممكن اولمادیغنی كوره‌رك آلنان پاره‌لری خزینه‌یه ایراد قید ایتدیرمك ایستمسیله‌ده استقامت وعدم اهلیتنی كوسترمشدر. مأموریتلرك خزینه منفعتنه صـاتلمسنی امر ایده‌رك شو آلیش ویریشدن حاصـل اولان مبالغك قیدی ایچون برقلم مخصوص تشكیل ایلدی ، بوصورتله اوبیع وشرانك حكومتجه مشروعیتی تصـدیق اولنمش اولدی ، فقط خزینه‌یه ، امید اولندیغنك اوندن بری درجه‌سنده واردات كتیرمدی . صدر اعظم ، كله‌جك ایكی سنه‌نك وارداتی آلوب صرف ایتمش اولان خزینه‌دن عسكر مواجبنك تأدیه‌سنی تسهیل ایده‌بیلمك اوزره وزرانك خاصلرندن آلمقده اولدقلری ودولتك ایكی سنه‌لكندن صرف نظر ایتملرینی تكلیف ایتدیكی زمان دخی دیوانده آز هیجانی موجب اولمادی . وزیرلر دوغریدن دوغری‌یه كندی كیسه‌لرینه طوقونه‌جق بر تدبیر قارشـیسنده بولندیلر ؛ كورجی پاشا ملك پاشایه دیدی‌كه : « بونانپاره بزم خدمتمزه نسبتله چوق‌می صـاییلیور ؟ سز صدر اعظمسكز ، سزك ایچون بویله سویلك قولایدر ؛ سز برمأموریتی اللی كیسه‌یه صاتارسه‌كز یكرمی كیسه‌سی سزه كلیر؛ خاصلردن صرف‌نظر ایتمه‌نك سزجه بر اهمیتی اوله‌ماز . لكن دوشـونیكزكه بزم كبی دیكر وزرانی كچندیرن آنجق بو وارداتدر » . یوسف پاشاده شویله سویلدی: « بنم اون یوك آلتچه خاصم وار؛ بایرام تقدمه‌سـنه وسلطانك مصرفنه یتشمز ؛ خاصلر رفع اولنور ایسه ، ظاهر ، بومصرفلرده رفع اولنه‌جقدر » كنعان پاشا ، سـوز صیره‌سی اكا كلدیكی حالده سكوت ایدیوردی . ملك احمد پاشا اونك‌ده رأینی سؤال ایلدی . كنعان پاشـا ، یكی‌چری اغالرینك الك نفوذلیسی اولان بكتـاش اغایه توجه ایله برابر صـاغ الی قالدیروب اوجی یومه‌رق دیدی‌كه : « جهان بسبتون آووجكزده‌در؛ ایستدیككزی یاپیكز . یكی‌چری مواجبی اوچ یوز بیك غروش ایله قاپانیركن سـكز یوز بیك

غروش اولیور ؛ اوچ یوز بیکدن ماعداسی سزك یانکزه قالیر . بودرلو پاره آلانلر علوفه‌یه امداد ایتمك لازمدر ؛ یوقسه بوقدر عیال واتباع صاحبی اولان وزیرلرك یکرمیشر ، اوتوزر کیسه‌لك خاصلرینی آلمقله نه فائده اولور ؟ » آغاله ، کندی آلدقلری پاره‌لردن بحث اولنمسندن دهشت کلدی ؛ مخاطب اولان بکتاش آغا « بنم بومی‌درت یوز آقچه علوفه‌م واردر؛ باشقه ایشلرده مدخلم یوقدر » دیه بیلدی . صدر اعظمك تکلیفی بر نتیجه‌یی منتج اولمادی ؛ وزرانك تحمل ایتمك ایستمدیکی یوك دولتدن مواسات معاشی (۱) آلان عامایه، شیخلره، ارامل وایتامه یوکلندی. دفتردار امیر پاشا ، مواسات مخصصاتنك بالغ اولدیغی یتمش‌ملیون‌اقچه‌نك توقیفیله خزینه آچیفنه قارشیلق طوتلمسنی تکلیف ایتدی . زوجی سلطان احمد زمانینده ذکای سیاسیسنی تقدیر ایتدیکمز والده سلطان وزیرلره « سز اوتوز بیك کشی‌یی اکمکلرندن محروم ایتمك ایستیورسکز ؛ بونلرك تلعیناتی کیمك اوزرینه اوله‌جقدر ؟ » دیه خبر کوندردی (۲) . منجم باشینك وفاتندن بری مستشار امور دولت اولان وبودرلو تدبیرلری ایجاد ایدن صاری کاتب یسه بواخطاره شویوله جواب ویرمکدن چکنمدی : « فلان ملانك ، فلان درویشك دعاسیله قلعه فتح اولندیغی ایشیدلمش شی دکلدر ؛ بومحاربه‌یی کیم قازاندی . شوقلعه‌یی کیم آلدی ، دیه صورارسه‌کز یا سرخوش ابراهیم پاشا ، یاخود فلان ظالم پاشادر . فقیر درویشلرك لعنتلری‌ده دعالری کبی تأثیرسزدر ؛ اولعنتلری بن اوزریمه آلیرم . » حاصلی ، خزینهٔ دولتدن ویریلن بالجمله مواسات معاشلرینك بر سنه‌لکنك قطعی قرارلاشدیرلدی. لکن بوتدبیرده کفایت ایتمدیکی جهتله ملك احمد پاشا ، تفتیش سکه تدبیر مضرینه مراجعتله امور مالیه‌جه اهلیتسزلکنی یکیدن اثبات ایلدی . بلغراددده ، فیٔ حقیقیلری فیٔ اعتباریلرینك آنجق ثلثی درجه‌سنده اولمق اوزره مغشوش آقچه ضرب ایتدیردی ؛ اوصورتده‌که برمجار آلتونی آلمق ایچون اللی آقچه یرینه یوز التمش آقچه ویرمك لازم کلیردی . شمدی ، بویله برشایان تأسف اصول اداره‌نك تولید ایلدیکی نتایجدن بحث ایده‌جکز .

اناطولی ولایتلرنده « بدل تیمار » تحصیلنه مأمور اولان نصوح پاشا زاده قاپوجی باشی عمر ، وظیفه‌سنك بر قسمنی قسطمونی آلای بکنه تحمیل ایده‌رك

(۱) متقاعدینه ، ایتام وارامله ، محتاجینه ویریلان معاشلرك عمومنه شامل اولمق اوزره « pension » مقابل استعمال اولنمشدر ؛ اجرتدن معدود اولمیان بومقوله مخصصات ایچون بویله بر اصطلاحك قبولنه لزوم واردر . (مترجم)

(۲) بونلرك بد دعالرینی هانکیکز « علاوهٔ مافی‌الاعناق » ایدرسکز ؟ نعیما ، ج ۵ ، ص ۷۱ . (مترجم)

بو آلای بکی ده ـ روم ایلی بدللرینك تحصیلنه مأمور ایدیلن اوزون یوسف درجه سنده ، ـ ایجاد ناخشنودی صناعتی ارائه یه موفق اولدی : بونلرك تعدیات نامحدودهسی ، ممالك مظلومه ده شکایت اوزرینه شکایت ایلاد ایلدی . بنه اوصیه لرده دولتك حدود شرقیه سندن مؤلم خبرلر کلدی : هویزه قریسنده کوچك نامنده کی کوچك ایرماق کنارینه اردو قورمش اولان اون ایکی بیك عجم بغداد ایله هردرلو مواصلهیی قطع ایدیور لردی ؛ وان شهرنده دخی قلعه محافظه سنه مأمور یکی چریلرك آغاسی سنان ـ خیلی پاره سی آلنه رق وان بکلر بکیلکنه نصب اولندیغی حالده بودفعه عزل اولنمسی اوزرینه ـ قلعه یی والی جدید ابراهیم پاشایه تسلیمدن استنکاف ایدن محمد امین پاشایه اطاعتدن یوز چویرمش ایدی ؛ یرلی محافظلرك باشی اولان حسین آغا ایسه محمد امین پاشا ایله برلشه رك ابراهیم پاشایه ، مخالفت کوستردی . ایکی فرقه او جواردهکی قوتلی کرد عشیرتلرینك التحاقیله تزید قوت ایلدیلر : حسین آغا وان قضاسنه تابع حکاری عشیرتنی ، سنان اغاده متعدد ایران کاربانلرینی یغما وآونیك ، آرجیش ، اخلاط ، عادلجواز کویلرندن اون بش بیك حیوان غصب ایتمش اولان خوشاب کردلری بکنی کندی طرفنه جلب ایلمشیدی. امین پاشا ، طرفکیرلریله قلعه یه قاپانه رق شهری طوپه طوتدی. استانبولدن شواحوال مؤلمه یه نهایت ویرمك اوزره جندی محمداغا وانه متوجهاً یوله چیقارلدی . جندی محمداغا ، امیرعزیزك اوغلیله برابر بولندیغی بتلیسدن خوشاب وحکاری عشیرتلرینك تألیف بینه چالشدی . حسین اغا واسطه سیله محمد امین پاشایی قلعه دن چیقارتدی؛ امین پاشا استانبوله کلدی ؛ حسین اغا وهوادارلرندن برطاقمی مؤخراً اوطرفلرده اعدام ایله مجازات کوردکلری حالده امین پاشایه ایلیشلمدی. خوشاب کردلرینك بکی حال آسایشده قاله جغنه قسم ایتمش ایکن بونده چوق زمان ثبات ایتمیه رك عاصی چومارایله برلشدی. چومار دینلن بوآدم عینتاب حوالیسنده یدی یوز لوندطوپلایه رق استانبولدن تعیین اولنان ترکمن آغاسنك ترکمنلردن ویرکی طوپلاماسنه شدتله مخالفت کوستردی. محصولات ارضیه دن استحصال اولنان آلتی بیك غروش ویرکیی مستصحباً استانبوله توجه ایتمش اولان ترکمن قاضی وکیلی ، یعنی نائب یولده چومارك تعرضنه اوغرایه رق مقتول اولدی ، چومار نائبدهکی التی بیك غروشی آلدی ؛ فقط کاربانلر قیمتی یکرمی بیك غروشی متجاوز اولان اشیایه ال اوزاتمادی .

کورجی نبی ایله قاطیرجی اوغلی اسکدار اوزرینه یورکن بوچومار اونلره برابر ایدی؛ صوکلره درزیلرك بایراقلری آلتنه کیره رك شام والیسی مرتضی پاشا ایله درزیلر

آره‌سنده وقوعه کلن جنکلرك جمله سنده باش قوماندانلق وظیفه سنی کورمش ایدی. مرتضی پاشایه خلف اولان ابشیرپاشا زاده زمانسنده درزی محاربه‌سی دها زیاده اهمیت آلدی. استانبول آغالری حسابنه صیدا وبیروت التزاماتی بدللرینی تحصیله کوندرلمش اولان طوپ قاپولو مصطفی وویوده معن عشیرتی رئیسی امیر ملهمه ، قارداشی ودشمنی اولان علی بکی تسلیم ایتمك ایستمه‌مش ایدی . بونك اوزرینه ملهم ، جول عربانی امیری ابوریش نسلندن عساف ایله اتفاق ایده‌رك ابشیر پاشا ایله محاربه‌یه جیقیشدی؛ ابشیر؛ جنکده درزی شیخی شاهین طرفندن یاره‌لاندی . دیاربکر و حلب والیلری ابشیره معاونته مأمور اولدیلر؛ لکن ملهم ؛ استانبول آغالرینی یاره وهدیه تقدیمیله جلب ایلدیکندن ابشیر کندی کندینه قالدی. طوپ قاپولو مصطفی وویوده هردرلواویوشمه یوللرینه مراجعت ایتمك اوزره ملهمك یانه کیتدی ؛ ابشیر پاشایه تضمینات نامیله اون بیك غروشدن زیاده پاره آلدی لکن ابشیره آنجق برقاچ آت ویره‌رك پاره‌لری آغالر ایچون صاقلادی (کانون‌اول ۱۵۶۰ ـ ذی‌الحجه ۱۰۶۰) . متعاقباً ملهم استانبوله مراجعتله ابشیرپاشا کندیسندن تضمینات اوله‌رق آنجق سکسن بیك غروش آرامق لازم ایکن سکسان بیك ایستمش و انجق اوتوز بیك غروش آله بیلمش اولدیغی ایچون کندی رقیبی اولان احمدالدینك اوغلنه معاونت ایتمش اولمسندن دولایی شکایت ایلدی. آغالرك الایلری کلمی اولان بکتاش ملهمی حمایه ایلدیکندن ابشیر حلبه تعیین اولنه‌رق اونك یرینه موستارلی پاشا کوندرلدی . درزی امیری اولان بو ملهم ، ریاضی و مورخ ملهمدن باشقه‌درکه اوده اشبو ۱۶۵۰ سنه‌سنده وفات ایتمشدر .

ابراهیم پاشانك ، باب دولتدن آلدیغی امر اوزرینه ، وندیکلیلره بوغدای اخراجنی منع ایتمسندن دولایی ازمیرده برعصیان جیقدی . ازمیر قاضیسی ، ازمیر معتبرانیله پاشانك نزدینه کیتدی؛ فقط بومذاکره مشاتمه‌دن‌بشقه برنتیجه ویرمدی، ابراهیم پاشا قاضی علیهنه باب‌همایونه شکایت ایتدی ، صدراعظم ، شیخ‌الاسلامدن قاضینك عزلنی طلب ایده‌رك بعض مشکلات ایله سوزینی یوروتدی . سلانیکده تحصیلاته مأمور جهود یحیی دخی بوصورتله سلانیك قاضیسی محمد چلبی‌یی عزل ایتدیرمشیدی . یحیی ، وانه کوندریلن جندی محمدك‌ده خدمات سالفه‌سنه رغماً ، قابوجی باشیلغنی ومخصصاتی کندیسنه ویرمکه موفق اولمشیدی .

صدراعظم ایله آغالر آره‌سنده آغیر اختلافات ظهوری تأخر ایتمدی . ملك احمد پاشا [زورناجی] مصطفی پاشانك صدارت طلبنه دائر حرم همایونه کوندردیکی

برتذکره یی الله کچیردیکندن بوطالب جرأتکاری عزل ایتمشیدی. آغالر سورنازنك بوادبارینی ، رئیس الکتاب اولان موقوفاتجی ایله صدراعظم کدخداسی دیاربکرلی محمددن بیلدیلر . یکی چریلرك التی قوماندان معاونلرندن بولنان جاهل صامصونجی باشی برکون رئیس افندینك الده برتقویم کوردیرك بونی وقایع آتیه‌دن خبرویرر برشی ظن ایتدیکندن آغالره، رئیس افندی علم نجوم ایله اوعراشیور دیه‌رك اونلری موقوفاتجی علیهنه تحریك ایتدی(۱). ملك احمد پاشانك یاقینده یکی چری اغاسی ویکی چری کدخداسی عزل ایده‌جکنه دائر برروایت چیقدیغندن یکی چریلر جوره بیکدن امتناع ایتدیلر. اوزمان هردولو اموری ضیافتلرده قرارلاشدیرمقده اولان آغالر کدخدا بکك چکدیکی برضیافتده طوپلانه‌رق کندی علیهلرینه اولان ترتیباتی نصل بوزه بیله جکلرینی مذاکره یه کیریشدیلر . لکن صدراعظمك محبلری بوچیقاریلان یالان روایتی ملك احمد پاشانامنه تکذیب ایتدیلر. ایرته‌سی کون (۱۳ تشرین اول ۱٦۵۰-۱۷ شوال ۱۰٦۰) صدراعظم کندیلرینك عزللری حقنده هیچ برتصوری اولمادیغنی دیوانده کندیلرینه سویلدی. دها ایرته‌سی کون قول کدخداسی طوپ قاپوسی باغچه‌سنده برضیافت ترتیب ایده‌رك ـ تشریفات عثمانیه‌جه ناشنیده بر معامله اولمق اوزره ـ بالذات صدراعظم پاشا ایله کهیا بك (داخلیه ناظری) بوندن حصه‌دار اولدیلر : آره‌ده‌کی سوء تفهم موجات صحیا (۲) ایچنده بوغلدی. سورنازن ادرنه‌یه نفی اولنمشیدی؛ طوتیلان کاغدلر ساخته اولوب دشمنلری طرفندن تصنیع ایدلمش اولدیغنی بالواسطه صدر اعظمه افاده ایله، تبرئهٔ ذمته چالشدی . صدراعظم‌ده «بن‌ده اینانمادم؛ لکن رفع اراجیف ایچون کوندرلمسی لازم کلدی » دیه‌رك ملایمتله کچیشدیردی .

سفره اسرافاتی هیچ بروقت بوزمانده‌کی قدر ایلری کیتمه‌مش ایدی . اولیانك، ایلك افندیسی دفترزاده محمد پاشانك ـ که عثمانلیلرك لوچوللوسی و آپچیوسی (۳)

---

(۱) باش خاصکیلکدن صامصونجی باشی اولان عمر آغا برکون رئیس افندیه وارر ؛ رئیس چکمجه‌سی اوزرنده‌کی تقویمی آلوب « غره فلان کوندر » دیر ، ومذاکره اولنان ایش ایچون اوکا کوره جواب ویرر . عمر آغا دوغری صاحب ظهور کدخدا بکه کیده‌رك « بهی سلطانم ، نه اوتوریورسك ؟ منجم باشی تپه‌لندی دیه آسوده‌می اولورسکز ؟ رئیس افندی منجم دکلی ؟ الده تقویم ، شویله اولجق بویله اولجق دیه خبرلرویریور . » دیر نعیمادن تلخیص ، ج ۵ ، ص ۳٤ . (مترجم)

(۲) بویله نیم رسمی ضیافت ایچون « موجات صحیا » هامه‌رك ظنی اولجقدر ؛ بزم تاریخلرده بوقدر . (مترجم)

(۳) لوچوللوس ، ثروتی وشکم‌پرستلکی ایله مشهور بر روما جنرال و قونسلوسیدر . (قبل المیلاد ۱۰۹-۵۷) آپچیوس‌ده ینه اسکی رومانك زنکین شکم پرستلرندن بریدر. « کرچه خدا کفت کلوا واشربوا * درعقبش کفت ولاتسرفوا » حضرت مولانا . « شکم بند دست است وزنجیر پای * شکم بنده کمتر رست خدای » شیخ سعدی . (مترجم)

دیمکدر ـ مطبخی حقنده‌کی حکایاتی اوزمانك سفره واطعمه‌جه عاداتی حقنده بزه بر فکر ویره‌بیلیر . محمد پاشانك کموش و فغفوری برچوق اوانیسی ، قلابدانلی وصیرمه‌لی برچوق قیمتدار سفره اورتولری وارایدی ؛ آشجیلری قرقه بالغ‌اولوب پاشاسفره‌ده بولندیغی زمان یکرمی نفری سفره‌جی‌باشی‌ایله اوکدن کیدر ، یکرمیسی پاشا ایله برابر بولنوردی . بوقرق آشجینك اشیاسنی نقل ایجون ، بشی آخور اوشاغی اونی چادرجی اولمق اوزره ، یکرمی خدمتکاردن آشاغی قوللانلمازدی ؛ یدی آشجی باشی ، وبونلرك هربرینه مخصوص بر چادر بولنور ، واك ایلریده‌کی آشجی باشینك معاشی یومی برغروشه بالغ اولوردی .

پاشالرك دبدبه‌سی ، علمانك وقاضیلرك ارتشاسیله آت باشی‌برابر کیدیورایدی. قاضیلرك حکملرنده تابع ارتکاب اولدقلری ، تحدث ایدن دعاوئ رذائل نمادن لزومی درجه‌سندن زیاده آکلاشیلیر . متصوفه ومتکلمین آره‌سنده ظهور ایلین منازعه‌لرده جریان مصالح حقنده تأثیردن خالی اولمامشدر : سعدالدین حفیدی مفتی بهایی افندینك عزلندن بحث ایتمك ایسترز . متکلمین، مسلکلرینی قبول‌ایتدکلری قاضی زاده وبرکیلی توابعی اولمق اوزره نام آلمش ، اوته‌کیلرده صوفیه ، اولیائیه عنوانیله معروفیت قازانمشلردی . ایقاع ایتمش اولدیغی بر قتل جنایتنك جزاسندن قورتلمق ایجون شامدن استانبوله کلمش ودرس عام صورتیله آیاصوفیه‌ده دیرك‌دیبنده تدریس‌ایتمکده اولدیغی جهتله‌اسطوانی لقبی ویرلمش‌اولان برعرب شیخی متکلمینك بر رکنی ایدی . بوستانجیلر ، حلواجیلرله سرای خدمه‌سی آره‌سنده قازاندیغی طرفدارلر واسطه‌سیله خاص اوطه‌ده کرسی وضع‌ایده‌رك وعظه باشلادی. الکمشهور شیخ و واعظلردن اون ایکی قدری اسطوانی‌یه تبعیتله صوفیه و اولیائیه علیهنه وخصوصا مولوی وخلوتی درویشلرینك نای صداسیله رقص (۱) ایتملری حقنده تشنیعاته ابتدار ایلدیلر . بو ایکی‌طریقتك علنی حامیسی اولان مفتی ، یالکزفتوالرله دکل اوامر پادشاهی‌ایله‌ده منع ایدلمش‌اولان توتون وقهوه‌نك استعمالی‌مباح‌اولدیغنی (۲) بیان ایتمش اولمسندن دولایی قاضی زاده‌لیلرك نفرتنی جلب ایتمشیدی. مفتینك

(۱) علیهنده بولنانلرك رقص دیدکلری وهامه‌رك‌اکا کوره ترجمه ایتدیکی، «دوران»دن عبارتدر . (مترجم)

(۲) تعمادن ، ص ۶۳ ، اکلاشلدیغنه کوره توتون حقنده بهایی افندینك‌فتواسی طباع سلیمه‌یه ملایم اولان اشیا طیباتدن اولوب حرمتنه دایل قطعی اولمادقجه اشیاده اصل اولان اباحه اولدیغنی بیاندن عبارتدر . « حرمتنه‌دایل‌بولان کتیرسین » دنیلمش‌اولدیغی حالده مخالفلر دلیل بولمقدن عاجز قالمشلردر . ایشیتدیکم بر روایته کوره بهایی افندی‌یه « اسلافکز توتون

طرفدارانی یکی چری کتخداسی چلبی ایله دیکر عسکر آغالری ایدی ؛ لکن توتون وقهوه‌نك بتون خصمانی ، مورخ دولتك تعبیری وجهله « دخان ایچمین بی مذاقلر » شیخ اسطوانی ایله هم فکرلرینی التزام ایدرلر ایدی . (۱) مفتینك خصمانی، درویشلرك رقص وتغنیلرینك منعی حقنده صدراعظمدن برامر استحصال ایلدیلر ؛ یونی سلاح مقامنده اتخاذ ایله تیمور قاپو قریبنده خلوتی تکیه‌سنه کیده‌رك مشغول آیین اولان درویشلری دوکه‌رك طاغتدیلر . متوفی شیخ عمر افندینك مریدلرندن بولنان صامسونجی باشی (عمر افندینك مشیخته‌ده بولنمش اولدیغی) اکمل تکیه‌سنك‌ده تیمور قاپو تکیه‌سیله هم‌حال اولمسنه مانع اولمق اوزره معیتندن اون‌بش کشی ایله برلکده ، سلاح دردست ، محافظه‌یه حاضر بولندی ؛ حتی متعصبینك رغمنه ، قافقانی چیقاروب حلقهٔ ذکره داخل اولدی . صامسونجی‌باشی ایله کتخدانك اصرارلری‌اوزرینه صدر اعظم، درویشلرك ذکر ودورانینه تعرض اولنماسی‌ایچون برامر اصدار ایتدی؛ بوامر، اولکینی بالطبع اسقاط ایتمش‌اولدی. قاضی زاده‌لیلر برمدت سکون اوزره قالدیلرسه‌ده متعاقباً ، کمال پاشا زاده ایله ابوالسعود افندینك درویشلرك آیینلری علیهنه (رقص‌ودورك‌حرمتنه‌دائر)ویرمش اولدقلری فتوالره مماثل بر فتوی آلمق ایچون هر صورتله چالشمغه باشلادیلر . بولنشلرنده موفق اولهمالری اوزرینه مفتی حقنده کین و خصومتلرینی اظهار ایلدیلر . واسطهٔ بیانلری و رئیسلری اولان اسطوانی ، برتکیه‌نك پوست نشینی اولان شیخ عبدالکریم چلبی‌یه شو مألده بر تذکره یازدی : « رقص و دوران ابتدیکك ایچون سنی منع ایتمك واجب اولمشدر . تکیه‌کی باصوب سنی وسکا تابع اولانلری قتل ایدرز ، وتکیه‌نك تملنی برقاچ آرشین‌قازوب‌طوپراغنی دریایه‌دوکرز. بودرجه‌یه کیدملدکجه‌اوتکیه‌ده نماز قیلمق‌جائز اولماز. » عبدالکریم‌چلبی بوتذکره‌یی مفتی‌یه کوتوردی ؛ مفتی زیاده حدت ایده‌رك اسطوانی‌یه برکاغد یازدی : « سن‌که

حقنده بویله برفتوی ویرمدی ایدی ؟ » دیه برملاحظه بیان اولنمسی اوزرینه مفتی‌ظریف‌جواب حکیم طریقه‌سنه کیده‌رك « توتون خلق یینده شیوع بولمش؛ منعی‌قابل اولمدیغنه شبهه یوقدر. مراد رابع زمانینده برجوق قانلرده دوکلمش ؛ پنه اورتمه‌دن قالقمامش . بوقدر یوزبیکلرجه خلقك مباح اولمایان برشیئی ایچیروب‌ده کناهه صوقلمدن ایسه مباحدر دیه‌رك اولری کناهدن قورتاروب یالکز کندیسز کناهه کیرمکی دها خفیف کوردم » دیه‌بحثی کسمشدر . (مترجم)

(۱) وقتیله مفتی یحیی افندی ، « مسجده ریاپیشه‌لر ایتسین قوریایی * میخانه‌یه کل کیم نه‌ریا وار ، نه‌مرایی ! » مطلعنده برغزل سویلمشیدی اونی‌اوزمانلر تکفیره قالقیشدیلر ؛ لکن یحیی افندی غایت وقور ومتحمل اولدیغندن بویله شیلره اهمیت ویرمزدی . متعصبین کیده‌رك اطالهٔ لسانی آزیتدیلر . نعیمادن تلخیص ، ج ۰ ، ص ۵۵ و ۵٦ (مترجم)

اسطوانیسك، بوورقه یی آلنجه حضوریمه کلمیسك؛ مخالفت ایدرسه‌ك حقکده وخیم اولور».
اسطوانی، حرکتنك نتیجه سندن قورقه رق صدراعظمه مراجعتله مفتینك تسکین ایدلمسنی
استرحام ایتدی ؛ رئیس افندی بونك ایچون شیخ‌الاسلامه کوندرلدی . مفتی ،
رئیس افندی ایله ملاقاتنده عتابکارانه خطاب ایدەرك : « باقه ، افندی ! بودرلتده
شمدی رشوت النوب منصبلر (بیع من یزید) صورتیله صاتلمقده ، منکرات وقبایحدن
بوقدر افعال اجرا اولنمقده ایکن بویله فتنه انگیز واجب القتل آدملرك حمایه سی نەدن
لازم کلیور ؟ متصوفه‌نك دورانی ، فقهانك افکاری اسکی برحکایه‌در ؛ بزده ظاهر
شرعه کوره حرکت ایدەرك رتبه‌ك حرمتنه دائر فتوی ویرمکده اسلافمزه امتثال
ایلدك . لکن نجه بیوك پادشاهلر ، صدراعظم حضرتلرندن بیوك وزیرلر ـ بزدن
اعلم واحکم مفتیلرك فتوالری اولمقله برابر ـ صوفیلری دوکمکه ، اولدرمکه ، آیینلرندن
منع ایتمکه اقدام ایتمدیلر . اون یاشنده‌کی معصوم پادشاه اسلامی بربلوك خبیث النفس
فتنه‌جویانك احاطه ایدوب‌ده خلقك بد دعاسنه اوغرامسی نەدن اقتضا ایدیور ؟
یااسطوانی مطلقا تأدیب اولنور ، یاخود صاقالنی تراش ایدەرك کورکه‌قورم ، سوزلرینی
سویلدی. استانبول قاضیسی اسعدافندی، طرف مخالف شیخلرینی آیری آیری جلب
ایله صوفیلری کرسیده تحقیردن وآیینلرینی اخلالدن منع ایتمکه مأمور اولدی . مفتی
بهائی افندی کبی سعدالدینك حفیدی اولان ابو سعید افندی دخی ، عائله‌لرینك
دعالری سایه‌سنده نائل مسعودیت اولدیغی مشایخ ودرویشانك ، زماننده بونجه
حقسز معامله‌لره اوغرادقلری لایق اولمادیغنی ، بیان ایدەرك شیخ‌الاسلامی فکرنده
ثباته تشجیع ایلمشیدی . (۱) . درویشلر ، فاتح جامعنده کندی لهلرنده وعظ ایدن
ذاکرزاده محمد افندی ایله خلق آره‌سنده احترام تامه مظهر اولان شیخ اردبیلی
زاده‌یی کندیلرینه قوتلی مدافع بولدیلر . قاضی‌زاده لیلرك تعصبی شمدیلك تعقیباتدن
صرف‌نظر ایتمکه مجبور اولدی (۲).

قاضی‌زاده لیلر ، اظهار عداوت ایده بیلمکدن محروم اولنجه خصملرینك حامیسی

(۱) شیخ‌الاسلام بهائی افندی ، ابو سعید افندینك حلیه‌سی اولان همشیره‌سنی عیادته
گیتمش ایدی . (مترجم)

(۲) اسکداری محمود افندی خلفاسندن اولان ذاکرزاده ، اثنای وعظده « اعزهٔ دین
دوران وذکر آلهی‌یی ارکان طریقتدن اولمق اوزره توصیه ایتمشلردر؛ اهل توحیدی اکفار ایدنلر،
اکفار اولنور . » زمینده سوزسویلمش ؛ حجدن عودت ایتمش اولان اردبیلی‌زاده دخی «دوران
صوفیه حقنده سوزی اولان کلسین بزدن جوابنی آلسین » دیوب اسطوانی « بزم سوزیمز
اونلرك حقنده دکلدر ؛ اهل‌لهو وهوا اولانلره‌در » دیه اعتذاره مجبور اولمش ایدی .
نعیمادن تلخیص ص ، ۵۹ . (مترجم)

اولان مفتی بهائی افندینك عزلی ایچون کیزلیجه چالشدیلر . تصورلرینك اجراسنده توتولك دشمن علنیسی اولان بکتاش اغانی قوتلی برمعاون بولدقلری کبی قره چلبی زاده یی ده کندی طرفلرینه جلب ایتمکده زحمته اوغرامادیلر ؛ قره چلبی زاده ، چوقدن بری مقام فتوایه حریص اولدیغندن اومسنده بولنمقده اولان ذات حقنده هردرلو خدعه یی استعمال ایلدی . عزیز افندی بهائی افندینك مغایر احوال اجرا ایلدیکی قاضیلق ومدرسلك توجیهاتنك بردفترینی پاپه رق بکتاش اغا واسطه سیله پادشاهه ووالده سلطان عزیز افندینك کندیسی ودولت حقنده عدوجان اولدیغنه قناعت ایتمش اولدیغی جهتله مسئولیتی اسعافده مخالفت کوستردی . عزیز افندینك ومتعصبینك خدعه لریله حاصل اولهمیان شی ، ازمیر انکلیز قونسلوسندن دولایی مفتی بهائی افندیدن صادر اولان احتیاطسزجه بر حرکت ایله صورت ظهور بولدی . بهائی افندی ، قاپودان پاشانك عزلی حقنده اجنبی دولتلر سفراسی طرفندن واقع اولان طلبی ترویجدن امتناع کوستردیکی زمان اغالرك وصدر اعظمك خشونت سرلغنی جلب ایتمشیدی ؛ اوزمان ، بویله برتدبیرك اتخاذی دولته قارشی برخیانت وخرستیان ایلچیلرینك پاره سایه سنده موفق اولدقلری برحقسزلق اوله جغنی بیان ایلمشیدی . اخیراً ، ازمیر قاضیسی ، ایکی یوزبیك اقچه لکدن زیاده بردعوالك مماهده لر موجبنجه استانبولده رؤیت اولنمسنی طلب ایدن انکلیز قونسلوسی (۱) حقنده شیخ الاسلامه شکایت ایلدی ؛ اوده قونسلوسك عزل ایتدیرملسی ایچون صدراعظمه خبر کوندردی . صدر اعظم ، حدتیله کندیسنی مخاطره یه آتمغه مهیا اولان مفتی یه برحیله ترتیب ایتمش اولمق ایچون ، دها مهم ایشلرله مشغول اولدیغنی بهانه ایدرك ازمیر مسئله سنك تسویه سنی بهائی افندی یه حواله ایتدی . قونسلوسك ادعاسی محق اولمقله برابر مفتی افندی طلب واقعندن دولایی انکلیز سفیرینی نزدینه دعوت ایله اونك قارشیسنده شوخطاب آتشینی ایراد ایلدی : « بو ملعون ایلچیلر ، خصوصیله انکلتره سفیرلری طبیعت مصرانه یه مالکدرلر . انکلیزلر سویلمش اولدقلری سوزلردن دونمیوب حیاتلری مخاطره یه دوشسه ده مماتمت کوستررلر ؛ قابالق بونلرك طبیعتنك بر احتیاجیدر (۲) . » سفیر ،

(۱) بر انکلیزله دیکر بر انکلیزدن ایکی یوك اقچه دن آز دعواسی اولورسه ممالك عثمانیه ده مسلمان قاضیلر طرفندن فصل اولنه رق زیاده اولورسه انکلتره یه حواله اولنمسی عهدنامه اقتضاسندن ایدی . نعیمادہ مندرج اولدیغی اوزره ازمیر انکلتره قونسلوسی دعوانك استانبولده کوریله جکنی دکل ، ازمیرده کوریله جکنی بیان ایدیوردی . نعیمایه مراجعت ، ص ۶۰ . (مترجم)

(۲) نعیما ، شیخ الاسلام افندی انکلیز سفیرینه قونسلوسك عزلی ایچون ابرام ایلدیکنی بیاندن صوکره انکلیزلر سوزلرنده ثابت اولوب سوزلرندن دونمز معاند اولدقلری کبی کردار وکفتارلرنده رعونت مقتضای طبیعتلری اولدیغنی کندی طرفندن اوله رق ایراد وبعده سفیرك ملایه خشونتله جواب ویردیکنی درج ایدر . هامهر بو فقره یی نعیمادن یا کلش ترجمه ایتمشدر . متنده « بو ملعون ایلچیلر » دیه باشلایوب احتیاجیدر سوزیله ختام بولان فقره هامهرك ظنی کبی مفتینك سوزی اولایوب بونك دوغروسی نعیمانك افادات محرره سیدر . (مترجم)

وقورانه مفتینك ایستدیکی وجهایله ، قونسلوسی منزل ایتمك کندی الده اولمادیغنی سویلدی . قوتلی بر صدا ایله تلفظ اولنان بو سوزلر اوزرینه بهائی افندی تحقیراته باشلایه‌رق « بره دینسز ملعون ! سز نصل معاهد کچینیرسکز که دین و دولته دائما خیانتدن خالی دکلسکز . وندیك کافرلرینه نیچون قالیون وامداد و یرییورسکز ؟ سزك بو مفسدتلریکز بیانمدیمی صانیرسکز ؟ (۱) » دیدی . سفیر خیلی اعتدال دم ایله شو جوابی ویردی : « بزدن هرکیم قالیون [وسولطات] ایسترسه ایجار ایدرز . سزده ایسترسه کز ویریرز، بونکله عهدنامه بوزولماز (۲) » شیخ‌الاسلام « کوتورك بو ملعونی پاشایه ! حبس ایتسین ! » دیمسی اوزرینه ایلچی « سن بنی حبسه مقتدر ومأمور دکلسك (۳) » سوزلرینی سویلدی. منازعه کیتدکجه قیزیشدی ؛ نهایت مفتی کندینی ضبط ایده‌میه‌رك آدملرینی چاغیروب « شو ملعونی حضورمدن چیقاریکز ! » امرینی ویردی . ایلچی یومروقلرله وطه‌دن چیقاریله‌رق آخورده حبس ایدلدی . آغالر ، بر اجنبی دولت ایلچیسنك شو معامله‌یه اوغرامسندن تدهش ایده‌رك کدخدا بکك خانه‌سنه طوپلاندیلر وسفیرك صالیوریلمسنی اخطار ایتمك اوزره مدرس آلتی پارماق ابراهیم افندیی مفتیه کوندردیلر . بهائی افندی آلتی پارماغی « آغالردیدیکك حریفلرك بوتسلطی نه‌در ؟ بویله قالیرمی ظن ایدرلر؟ برکون اونلری ده، سنی ده اولدیررلر» دیه آزارلادیغی جهتله مدرس برشیئه موفق اوله‌مقسزین عودت ایتدی. کدخدا بکك محرمی اولان صاری کاتب‌ده شیخ‌الاسلام نزدینه کله‌رك « اغالر دعالر ایدرلر ؛ دیورلرکه : بوقدر سنه‌در وندیك دیدکلری بر بالقجی کافریله اوغراشیلیور . بوقدر مال ، بوقدر جان تلف اولدی ؛ هنوز تمامیله غایه اولنه‌مادی . انکلتره قرالی ایسه فرنکستان حکمدارلرینك بیوکلرندن بوقدر مال وعسکره ، سفائن حربیه‌یه مالکدر؛ بزه مضرت عظیمه ترتب ایتدیره‌بیلیر. اونکله بر ایش چیقارمق مناسبمیدر ؟ (۱) » سوزلرینی سویلدی . مفتی جواباً معتدلانه « کاتب افندی ! اکر بو ملعونلرك معاهده‌یه رعایتی اولسه دشمنمزه معاونت ایتمزلردی » دیدی ؛ صاری کاتب ایسه « بهی افندی ! هانکی مفتی خانه‌سنده ایلچی (۲) حبس ایتدی ؟ » دیه مقابله ایتدی . مفتی بوندن وصاری

(۱) نعیمادن آلنمشدر ، ص ٦٦ . (مترجم)

(۲) کذلك نعیماده عیناً مندرج اولان سولطات سوزی هامه‌رده کچلشمدر . سولطات عسکر دیمکدر . (مترجم)

(۳) نعیمادن آلنمشدر ، ص ٦٦ . (مترجم)

(۱) نعیمادن آلنمشدر ، ص ٦٧ (مترجم)

(۲) وندیك ایلچیلرینه بالیوز دینیلیر . اوزمانلر استانبولده سائر حکومتلر ایلچیلرینه‌ده بو عنوان ویریلیردی . صاری کاتب‌ده « بالیوز » تعبیرینی استعمال ایتمشدر . (مترجم)

کاتبك دیکر بودرلو سوزلرندن حدتلنه‌رك « اغالرك اوله جق حریفلر نه‌دیمك ایسترلر؟ عالمی رشوتله خراب ایدیورلر؛ بوزاده حکم شریعت ناصل اجرا اولنور؟» دیدی. حاضر بولنان قاضی عسکر قدسی زاده بوقدر شدت کوسترلمه‌مسنی خیرخواهانه اخطار ایتدکده بهائی افندی اوکاده عتاب ایده‌رك « سن قاضی عسکر اولدیغك حالده کفاری حمایه ایدن آدملرك زمانده نصل دیوانه کیدرسك ؟ یارین‌خانه‌کدن چیقمه ، دیوانه کیتمه ! » سوزلرینی سویلدی . صاری کاتب بو سوزلری ، کندی خیالنه کوره بر چوق علاوات و تزیینات ایله اغالره کوتوردی . ایرتسی کون (۲ مایس ۱۶۵۱ - ۱۱ جمادی‌الاولی ۱۰۶۱) ، آغالر - اخیراً قره دکیز ترسانه‌لرنده انشا اولنوب‌ده لیمانه کلمش اولان کمیلری زیارته کیتمك بهانه‌سیله - آت میدانند‌کی ابراهیم پاشا سرایند‌ه طوپلاندیلر ؛ مفتینك عزلنی طلب ایچون سرایه خبر کوندردیلر . والده سلطان عدم موافقت جوابنی ویردی . آغالر ایسه سوزلرنده اصرار ایده‌رك بهائی افندینك عزلی‌صورتیله‌طلبلری اسعاف اولنمادقچه یرلرندن آیرلیه‌جقلرینی بیان ایتدیلر . سرای ، بوقدر قوتلی بر تمایش اوزرینه ، رجعت کوستردی : قره چلبی عزیز افندی سرایه دعوت ایله شیخ‌الاسلام نصب اولندی . بوتوجیه ، عزیز افندینك تاریخنده تمامیله ستر ایدیله‌مه‌مش بر غرور ایله بیان ایتدیکی کبی ، اهلیت علمیه‌یی حائز باشقه ذات بولنه‌مامسندن دکل ، والده سلطانك کمال امنیتنی حائز اولان صاحب‌نفوذ بکتاش اغانك تأثیرندن‌نشأت‌ایلمشدر. اللی چاوش ویکرمی قاپوجی‌باشی عزیز افندینك سرایه عزیمتنده رفاقت ایلدیلر . جمشیرلیکده قاپوآغاسی ، کیلارجی‌باشی ، سرای‌اغاسی طرفلرندن استقبال اولندی. قاپوآغاسنك اوطه‌سنده برسمور کورك الباس اولندقدن صوکره حضور شاهانه‌یه ایصال اولندی ؛ پادشاه بر التون انفیه قوطیسی ویردی . حضوردن چیقدقدن صوکره اللی چاوش ایله یکرمی قاپوجی‌باشی‌خانه‌سنه‌قدرکوتوردیلر . عزیزافندینك بو مأموریته ترفیعی بر چوق تبریکاته باعث اولدیسه‌ده حقنده بعض محویه‌لرده سویلنمشدرکه بونلرده - انکلیز ایلچیسنك عزلندن دولایی اومقامه نائل اولدیغی ایچون - ایلچی مفتیسی تسمیه اولنمشدر . (۱) پاره‌دن زیاده. حریص‌شان‌اولدیغی جهتله اوزمانه قدر اسلافنك « آرپه‌لق » تامیله آلدقلری میخالیچ وکرماستی قضالری وارداتندن صرف نظر ایلمشدر . دیوانده مفتینك الی اوچلك راسمه‌سی قرق سنه‌دن بری متروك اولدیغی حالده عزیز افندی بونك‌اعاده‌سنده اصرارایتمش،

(۱) «بالیوزمفتیسیدرعبدالعزیز » مصراعی تاریخ‌دوشورلمش‌ایدی . بهائی‌افندی‌ده عزیز افندیدن‌سوزآچیلدقچه « بالیوزمفتیسی » دیرایمش . نعیمایه‌مراجعت ، ص ۶۹ . (ت)

واو رسمك اجراسی وسیله‌سیله حضور شاهانه‌ده خلعت تشریف تلبس ایتمشدر . بهائی افندی‌ایله برکمی ایله کلیبولی‌یه کوندرلدی : کلیبولیدن‌ده لامپسا که (لاپسکی) یه کیتدی . اورادہ منفی بولندیغی مدتجه‌بیرغوش کوینده فتحی‌چلبی‌زاده محمدافندینك (حوض وسلسبیل وقصور عالیه‌یی مشتمل اولان) خانه‌سنده اقامت ایتمشدر .

مفتینك عزلندن درت آی وناقسوس (نقشه) ده عثمانلی دونانماسنك هزیمتندن آلتی هفته صوکره ملك احمد پاشا ـ آچه‌لری یاپدیغی کبی ـ غروشلری‌ده، بیك کیسه‌ده اوچ یوز کیسه قازانه‌جق صورتده ، تفتیش ایتمکی دوشوندی . بلغراددہ، بوسنه‌ده ، آرناودلقده مغشوش غروشلر ضرب ایتدیره‌رك تجاری یوز اون سکز آچه‌حسابیله‌قبوله‌اجبار ایلدی ؛ بومعامله‌دن یوزیکرمی بیك آلتون حاصل اولەرق بوالتونلری‌ده، عسکرك‌مواجبنه‌ویرمك‌اوزره ، یهودیلرواسطه‌سیله ایکی‌یوزقرق‌بیك قورونه تحمیل ایتدی . مسکوکات مغشوشه تداوله قونیلدی؛ بزازستان کدخداسی، اصنافی صدراعظم طرفندن اتخاذ اولنان قرار جدید مالی‌یه امتثال ایتمکه دعوت ایلدی . اصناف کدخدالری بك تعدیکارانه اولان بو قراره راضی اولمایوب ملك احمد پاشانك نزدینه عزیمتله طلب عدالت ایلدیلر . صدراعظم ، بونلرك جمله‌سنه « کافر »دیه خطاب ایده‌رك مورخ‌دولتك افاده‌سندن اکلاشلدیغی اوزره « بیقیلك، کیدك ! » سوزلریله قوغدی . اصناف « حاشابوسوزلری قبول‌ایتمز ! بز مسلمانز» دیه‌باغیریشدیلر . ملك‌احمدپاشادن کوردکلری معامله‌ٔ طرداوزرینه‌شکایت‌ایچون مفتی‌یه کیتدیلر؛عزیزافندی‌بوایشه‌قاریشه‌میه‌جغنی سویلدی. سراجخانه‌کدخداسی رمضان‌دده ایله‌برقاچ‌سوزاری «کندیکزدن کورك ایستلدیکی‌وقت اياغه‌قالقوب سلطان‌ابراهیمی وصدراعظمنی اولدردیکزده شمدی صیره بزه‌کلنجه نیچون قاریشمیورسکز ؟ امر، شریعتکدر.یاقالق،اوکمزه‌دوش؛یاخودکه‌نه‌اولەجق‌ایسه اولسون! (۱)دیدیلر.عزیز، ملك احمد پاشایه تذکره یازه‌جغنی بیان ایله بونلری تسکین ایتمك ایستدی ؛ فائده اولمادی . اوندن صوکره آبدست‌آلمق بهانه‌سیله صاووشمق‌ایستدی ؛ لکن اصناف مفتی‌یی آره‌لرینه آلەرق بر آنه ارکاب ایله سرایه دوغری کوتوردیلر . وکلرنده بری دلال کبی « امت محمد ، بزه اولان ظلم نه‌در ؟ آره‌مزه قلیچ کیردی ؛ قاپایك دکانلریکزی ! » دیه باغیریوردی . فی‌الحقیقه بتون دکانلر قاپاندی ، اللی بیکدن (۲) زیاده اصناف مفتی‌یی احاطه ایتدیلر . دارالسعاده‌یه قدر سرایك ایلك

(۱) تعیادن التمشدر ، ص ۱۰۰ (مترجم)

(۲) تعیده اون بیك ؛ دوغروسی بواوله‌جقدر . (مترجم)

ایکی حولیسنی استیلا ایده‌رك « پادشاهم ، داد ! » دیه غریو قوپاردیلر . پادشاه دارالسعاده اوکنده تخت اوزرنده بولنیوردی ؛ اصناف کدخدالری بوسنه ظرفنده اون درلو تکلیفه اوغرادقلری حالده شمدی‌ده زیوف اچه توزیع اولنمق ایستندیکنی ذات شاهانه‌یه تفصیلاً عرض ایتدیلر (۳) . پادشاه « سزه بویله ظلم ایدلدیکنه بنم رضام یوقدر » دیدی ؛ درحال حضور پادشاهی‌یه کلمك اوزره ملك احمد پاشایه برخاصکی کوندرلدی . انجق صدر اعظم ، خلقك انظار خصومتی اوکنه چیقمغه جرأت ایده‌میه‌رك سرایه برتلخیص تقدیمیله اکتفا ایتدی . ملك احمدپاشا بوعریضه‌ده تبریهٔ ذمنه چالیشیوردی ؛ کاغدی کتیرن شخص [تلخیصجی] آز دها پاره پاره ایدیلیوردی . مفتی ، سلطان سلیمان قانونیله موضوع اولانلردن ماعدا ویرکیلرك عفوینی متضمن برخط همایون ایله کله‌رك خطبی ویروب « آرتق طاغیلیکز » دیدی . اصناف کدخدالری خط همایونی آلدقدن صوکره آره‌لرنده مذاکره ایتدیلر ؛ بعده باشلرینه طوپراق صاووره‌رق « پادشاهم ، عالم ظلم ایله خراب اولدی . حقیقت حالی سکا بیلدیرمزلر ؛ صدر اعظمك کتم ایدر . اون آلتی کیسه واردرکه سکا پادشاهلق ایتدیرمزلر ؛ بیت‌المال‌ه ، میری‌یه عائد اموالی‌هپ بودارلر : قره چاووش ، بکتاش اغا کد خدا بك ، صامسونجی ، صاری کاتب ، دلی برادر ، فلان وفلان دولتکه استیلا ایلدیلر : (آل عثمان دولتی دوشمش اوجاغه ، یانیور ! » بونلر اولدیرلمدکجه پادشاهلق ایده‌مزسك ! مملکتدن فتنه وفساد مندفع اولماز ! » دیه باغیردیلر . اصنافك خبر قیامی‌اوزرینه آغالرعسکرلرینی قیشله‌لرده طوپلامشلردی . ذات‌شاهانه ، دها دوغروسی والده سلطان براز مساعده صورتی کوسترلمکه احتیاج اولدیغنی آکلایه‌رق صدر اعظمی‌عزل ایتمکه قرار ویردی . حرم ارکانندن آغالره طرفدار اولان بعضلری ملك احمد پاشایه خلف اولق اوزره قره چاوشی تکلیف ایتدیلر ؛ والده سلطان صداقتی توجیه ایتمك اوزره اونی دعوت ایلدی . لکن قره چاوش بر درلو امنیت ایده‌میه‌رك « مهر بکا تسلیم اولنمادقجه سرایه کیتمم » جوابنی ویردی . پادشاه اك محرم ذوات ایله مذاکره ایده‌رك بونلرك وخصوصا زنجی خادم سلیمان اغانك رأیی وجه ایله مهر دولتی سیاوش پاشایه ویردی . آبازه قبیله‌سندن وعاصی مشهور آبازه‌نك کوله‌لرندن بولنان سیاوش پاشاسرای خدمه‌سی‌سلکنه

(۳) بوتفصیلاتدن صوکره‌ده « پادشاهم ، بوظلمه طاقتمز یوقدر ؛ لالاکه واردق ، بزه کامرلر دیه سوکدی . شمدی سکا کلدك : خلیفهٔ روی زمینسك ، حقمزی‌حق ایدوب اوزرمزدن ظلمی قالدیر » دیه فریاد ایتدیلر ؛ مفتی دخی مقصودلرینی تفهیم ایلدی . نعیما ، ص ۱۰۱ . (مترجم)

آلنه‌رق سلحدارلغه قدر ترقی ایتمش ایدی؛ اون سنه مقدم قاپودان پاشالغه تعیین ایدیلمه‌رك آزاق قلعه‌سنك فتحی ایچون وقوع بولان ایلك سفرنده موفق اولمامسندن دولایی عزل ایدلمش ، والیلك ایله بودینه کوندریلوب اورادن عزلندن بری قبه وزارتیله دیوان همایونه مأمور اولمش ایدی . صدر جدید ایله مفتی ارباب قیامك نزدینه کیده‌رك ایرتسی کون دیوان همایونك منفعت و آرزولرینه اك موافق صورتی اختیار ایده‌جکنی بیان ایله خلقی طاغلمغه تشویق ایتدیلر . بوکلمات ائتلافیه هرکسك طاغیلماسنی موجب اولدی . والده سلطانك امری اوزرینه ، سیاوش پاشا ایله مفتی قپشله‌لره عزیمت و آغالری سکونته دعوت ایلدیلر . بکتاش اغا صدراعظمك اخطاراتنی مثالی کورولمه‌مش بر غرور ایله تلقی ایده‌رك « پاشا قارداش ! سن فنا بر ایش یاپدك . نیچون مهر همایونی قبول ایتدك، و سنی کیم صدر اعظم یاپدی ؟ » سیاوش پاشا جواباً دیدی که : طلبم اولمادیغی حالده پادشاهم بنی صدراعظم ایتدی؛ بکا تکلیف اولونان بو مأموریتی ایکی دفعه رد ایلمشدم . بکتاش «اویله ایسه کوزل! جناب حق مکافاتنی ویرسین؛ لکن بزمله استشاره ایتمزسه‌ك هیچ برایش کوره‌مزسك» جوابیله مقابله ایلدی . سیاوش پاشا « بن پادشاهك امرینه کوره حرکت ایدرم ؛ بنم و سزك بویمز پادشاهه قارشی قیلدن اینجه اولمایدر » دیدی . صدر اعظمك متاتی اغالرك اصرارینه غلبه ایتدی ؛ یکی چریلر امره مطاوعت کوسترمدیلر ، و ایرتسی کون اصنافك یکی بر قیامنی باصدیرمق اوزره سلاحلاندیلر . ضابطه مدیری [عسس باشی] ارباب قیامك عزیمتنی منع ایچون ، عسکریله برلکده سرایه کیدن سوقاغك مدخلنی طوتدی. سرایه کیتمك ایچون اوچ طلاقه شرط ایتمش اولدیغنی بیان ایله هیچ اولمازسه سرای قاپوسنه قدر کیدوب ده دونمك ایستین بر عاصی‌یی ، یکی چریلر ضابطه مدیرینك امری اوزرینه قلیچ ایله اوره‌رق الی کسدکدن صوکره اولدیردیلر ؛ بر قاچ کشی دها قتل اولندی . دکانلر آچیلسین امریله سوقاقلرده دولاشان دلاللری خلق طاشلرله دفع ایتدیلر؛ لکن صدراعظم ومفتی نهایت اصنافی حال سکونه عودتله آلیش ویریشلریله اشتغال ایتمکه اقناع ایلدیلر . مع‌هذا شوفاصله آنجق ظاهری ایدی ؛ اصناف اغالرك کندیلرینی مطاوعته مجبور ایتمش اولمرندن دولایی اونلره قارشی کین باغلادقلری کبی اغالرده کندیلرینك باشلرینی ایستمش اولدقلری ایچون اصنافدن انتقام آلمق آرزوسنده ایدیلر . ایشته عثمانلی تاریخنك ذکر ایتمکده اولدیغی ایلك اصناف قیامی ، هیچ اولمازسه موقتاً ، بو صورتله ختام بولدی .

او زمانه قدر آغالر حرم ايله حسن امتزاج صورتنده وقت كچيرمش واختيار والده سلطان ، حس اولنور بر صورتده ، دائما بكتاش آغانك القاآتنه كوره حركت ايتمش ايدى . يكى جريلرك موافقى اولمقسزين بر صدراعظم تعيينى حرمده بر منازعه سرينى واوزمانه قدر زمام حكومتى النده بولنديران بيوك والده سلطانك قوتنه فائق برقوتك وجودينى اورته به قويدى . سرايده ظهور ايدن بونفوذ جديد ، محمد رابعك والدەسى ترخان سلطانك ، دها دوغروسى خادم سليمان آغانك تأثيريدركه خادم سليمان آغا اندرون اركانيك معاونتيله اختيار والده سلطاندن سلطنتى نزع ايتمش واغالرله مبارزه يه كيرمشدر . ملك احمد پاشانك عزلندن اون كون صوكره جوقدن برى پربرينى تهديد ايتمكده اولان اختيار وكنج والده سلطانلر فرقه لرى عاقبت آچيقدن آچيغه خصومت كوسترمكه باشلاديلر (٢ ايلول ١٦٥١ - ١٦ رمضان ١٠٦١) . مورخلرك شهادت متحده سندن واضحاً اكلاشلديغنه كوره اختيار والده سلطان يكى جريلر آره سنده اشعال فساده چاليشه رق كنج والده سلطانك باشليجه استادكاهى اولانلرك ، يعنى قابو اغاسى سليمان ومعلم پادشاهى ريحان ومصاحب اسماعيل اغالرك اعدامنى طلبه تشويق ايتمش ، وايلك محرك كوسم سلطان اولماديغى فرض اولنديغى حالده هيچ اولمازسه يكى جريلرى بو قراردە ثباته تشجيع ايلمشدر ؛ لكن ترخان سلطانك وفرقه سنك سلطنته ختام ويرمك ايچون حفيدى محمد رابعك قتليله ، والدەسى سهولتله تحت حكمه آلينير برقادين اولديغى ايچون (١) ، سلطان محمدك قارداشى سليمانى اجلاس ايتمك تصورنده بولنمش اولمسى محقق برشى دكلدر . هيچ بر دليله مستند اولمايان بو اسناده كوسم سلطانك خصائص عاليه وسميحانه سى حقنده بتون مورخين طرفندن ايراد اولنان تقديرات ايله نا قابل تأليف اولوب فى الحقيقه بو قادين درت پادشاه ، يعنى زوجى احمد ، اوغللرى مراد وابراهيم ، حفيدى محمد زمانلرنده نفوذ وقدرتى مكارمه وتشبثات خيريه يه صرف ايلمشدر . هيچ بر مورخ كوسم سلطانى - منعنه متقدر اولەماديغى - خلع وقتل ابراهيم وقعه سندن مسئول طوتميور ؛ آنجق اختيارلغنده پادشاهك تبديليله ادارۂ امورى يىنه دردست ايتمكه چالشمش اولسه بيله محمد رابعك تسميسى ترتيبنك فرقه سى رؤساسنه ، يعنى باش قابو اوغلانه ، بوستانجى باشى علىيه ، كيرججى باشيه عطف اولنمامسى لازم كله جكنك اثباتى اقتضا ايدر . حلواجى اويس اغانك حاضرلامش

(١) « سلطان سليمانك والده سى دل آشوب سلطان بر صاف دل مجذوب مشرب بر خاتوندر ؛ والده لك مقامنك حكمنى ويرمك سوداسنده اولماز : حل وعقد امور كالاول كندولرك [آغالرك] استقلالنده قالير ديو . . . » نعيما ، ص ١٠٨ (مترجم)

اولدیغی بر شربت ایله کنج پادشاهك تسمیمی تصوری سرینه محرم اولان ملکی نامنده‌کی جاریه‌نك ، بو فسادی کنج والده ترخان سلطانه خبر ویرمش اولدیغی روایت ایدیلیورکه ترخانك کوسم سلطانی اولدرمك فکرنده بولنمسی‌ده بوندن نشأت ایلمشدر . هرحالده اکر اختیار والده سلطان رقیه‌سنی التزام ایدن اندرون ارکانندن قورتلق‌ایچون یکی چریلر آره‌سنده برقیام ترتیبی قورمامش اولسه بیله هیچ اولمازسه بو قیامه مساعد بولنمش ، وبکتاش اغا ایله اتفاق ایده‌رك موقع اجرایه وضعنه اولانجه قوتیله چالشمشدر . بر قاچ کون مقدم صدراعظم سیاوش پاشایه اون بیك یکی عسکر یازمق تکلیف مضرنده بولنمش اولان یکی چری آغالری قبشله‌لرده طوپلاندیلر ، کنج والده سلطانك مشاوری اولان اوچ خادم آغاسنك [سلیمان ، ریحان ، اسماعیل] (۱) مصره سورولمارینی ایستمك اوزره دیوانه مبعوثلر (۲) کوندردیلر . سرای آغالرك طوپلاندقلرینی ونه مذاکره ایتدکلرینی جاسوسلری واسطه‌سیله خبر آلمش ایدی . خدمه اویقویه یاتمشلردی ، لکن خادملر پادشاهك نزدنده اویانیق ایدیلر . خادم سلیمان آغا ، کندیسنك وطرفدارلرینك حیاتی تهدید ایدن مخاطره‌یه واقف اولەرق ـ عسکرك استدعاسی تحریکنه عطف ایدیلن ـ والده سلطانی اولدیرمك ایچون دیکر اون درت خادم ایله اتفاق ایدوب بو بابده جمله‌سی یمین‌ایلدیلر. کندیسنه تمامیله صادق اولان یوز یکرمی بیاض خدمی (زلفلی بالطه‌جی لی) (۳) تسلیح ایده‌رك خدمه‌نك برنجی اوطه‌سی [خاص اوطه] پنجره‌سندن « سز او بیورسکز ؛ یکی‌چریلر ایسه هیمزی اولدیرمك ایچون سرایه استیلا ایدیورلر ، بیوك والده سلطان ایله اتفاق ایتمشلر ، پادشاهی اولدیره‌جکلر ، بکتاشی تخته چیقاره‌جقلر ، والده‌ده اوکا واره‌جق » دیه باغیردیلر . خدمهٔ خصه کوروانی ایله‌اویاندیلر ، سلاحلانه‌رق صفه‌یه چیقدیلر، بنه اوصورتله اویانمش اولان دیکر اوطه‌لر آرقه‌داشلرینی اوراده بولدیلر. برنجی‌اوطه خدمه‌سی یکی‌چریلره‌دها زیاده دشمن ایدیلر . چونکه اك صوك درجه‌ده آرزو ایتدکلری یکی‌چری اغالغی برمدتدن‌بری هپ اوجاقدن‌یتیشنلره ویریله‌رك کندیلری ترقیدن محروم قالمشلردی. فقط بو اوطه‌نك رئیسی ، یعنی خاص اوطه باشی اختیار والده سلطانك شدتله

(۱) نعیما ده درت دینامش ایسه دردنجینك اسمی کوسترلیور ؛ احتمال که لالا ابراهیم آغادر . (مترجم)

(۲) نعیما به نظراً ، بونك ایچون دیوانه تذکره دکل سرایه خبر کلمش ، صدر عظمه‌ده پوصله‌سی کوندرلمش ایدی . نعیما ، ص ۱۱۶ . (مترجم)

(۳) هامه‌ر زلفلی بالطه‌جیلری خادم ، طواشی ظن ایدییورسه‌ده‌اویله دکلدر . (مترجم)

طرفداری ایدی : آمرلری بولندیغی خدمه‌لرینه کورولتی‌یه قاریشمامله‌رینی تنبیه ایلدی ؛ لکن کندیسی ایچون موجب فلاکت اولمق اوزره ، البده بر دکنك بولنه‌رق اونکله خدمه‌یه دائره‌لرینه عودت ایلمله‌رینی اشارت ایدیوردی . مشعله‌لرك ویردیکی بی‌قرار آیدینلق ایچنده خدمه ، خاص اوطه باشینك بوحرکتی بر تهدید اولمق اوره تلقی ایده‌رك اوزرینه هجوم ایله پارچه‌پارچه ایتدیلر. عصیانك مقدمه‌سی دیمك اولان بوقائلی حادثه اوزرینه ممنون اولان سلیمان آغا بونلرك باشنه کچه‌رك بیوك والده سلطانك دائره‌سنه کیتدیلرکه بو دائره‌نی اوچ یوز خادم محافظه ایدیوردی . باش قاپو اوغلانی مهاجملرك قیلیجی آلتنده بی‌روح قالدی؛ دیکرلرندن بعضلری آزچوق جریحه‌دار اولدیلر ، اوته کیلرده قاچدیلر . سلیمان‌اغا طاقمی والده‌سلطانك دائره‌سی پیشکاهنه شتاب ایلدی . کوسم یکی‌چریلری بکلیوردی . آیاق سسلرینی ایشیدنجه ایچریدن « کلدیلرمی ؟ » دیه باغیردی . سلیمان « اوت کلدیلر سز دیشاری‌یه بیوریکز » دیه جواب ویردی . والده سلطان او زمان کلنلرك کیم اولدقلرینی اکلادی ؛ الك ایچریده‌کی اوطه‌لردن برنده بردولاب ایچنه صاقلاندی . خادملر ، خدمه‌لر سلیمان اغا ایله برلکده والده سلطانی آرامقله اوغراشیرلرکن صدقتلی برجاریه اوکلرینه آتیله‌رق « والده سلطان بنم » دیدی . خادملر « او دکلدر » دیه‌رك برطرفه‌چکدیلر. قاپولر، دولابلر قیرلدی؛ بدبخت والده سلطان اختفا کاهندن چیقارلدی . اوزونده‌کی آلتونلری ، مجوهرلری آووچ طولیسی طاغتدی ؛ لکن بر تأثیری اولمادی . محمد نامنده بر بالطه‌جی بر پرده‌نك ایپلرینی کسه‌رك والده سلطانی اونکله بوغدی. قوی‌ودموی برمزاجده اولدیغی ایچون خیلی زمان‌اولومله پنجه‌لشدی؛ برونندن قولاقلرندن سیلابه‌خون روان اوله‌رق جلادلرینك البسه‌سنی لکه‌دار ایتدی .

صدراعظم سیاوش‌پاشا صامسونجی باشینك، یکی‌چریلر اوچ خادمك باشنی طلب وکندیسنی یانلرینه دعوت ایتدکلرینی بیان ایتمك اوزره کلدیکی زمان رئیس افندی وایکی قاضی‌عسکر ایله قهوه ایچیورلردی (۱). سیاوش نه‌یولده حرکت ایده‌جکنده متردد ایدی؛ رئیس‌افندی اغالرلرك دعوتنه اجابت ایدلمسنی نصیحت ایده‌رك مؤخراً بونك شدتلی جزاسنی چکمشدر. صدراعظم یکی‌چریلرك مطالبی حقنده برعریضه تقدیم

(۱) آقشام ، وزیراعظم قاضی‌عسکر قدسی‌زاده وشعبان افندی‌یی افطاره چاغیرمشدی. اثنای طعامده ایچ اوغلانلری ، مهترلر ، چاشنیکیرلر بربرینه باقیشوب برموحش وضع ایله اشارتلشمش اولدقلرندن ارباب مجلسه دهشت کلدی . مکراغالر طوپلانمش ، وصامسونجی‌عمر ایستیلین آدملرك دفترلریله کلمش . نعیمایه مراجعت ، ص ۱۱۶ و ۱۱۷ . (مترجم)

ایتدی ، کندیسی‌ده سرایه شتاب ایلدی ؛ هرطرفده قتال وقاریشقلق حکم‌فرما اولدیغی جهتله پادشاهك اراده‌سنه‌انتظار ایتمکسزین درحال اقامتکاهنه عودت‌ایلدی. محمدرابع برآدم واسطه‌سیله همان نزدینه کلمسنی امر ایلدی . سیاوش پاشا سرایه وصولنده سلیمان اغادن والده سلطانك وفاتی تفصیلاتنی آلهرق حضور همایونه کوتورلدی؛ پادشاه «لالا» احوال معلومك اولمشدر . صداقت ایله خدمتکده دوام ایت ؛ دولتمه خیانت اوزره بولنانلرك جزاسی ویرلسین » دیدی . صدراعظم ، سرایك اطرافنی دولاشه‌رق برقاچ کیزلی قاپی [اوغرین قاپی ، کوچك قاپی] آچیق بولدی که یکی‌چریلرك کیره‌بیلمسی ایچون والده سلطانك امریله بویله براقلمشدی. کوسم والده سلطانك امرینه متابعت ایتمش اولان بوستانجی‌باشی ایله کیرچجی‌باشی یوغلدی. سحروقتی علما حضور همایونه جلب اولندی. سلطان محمد دیوان همایونده قوریلان تختده جالس ایدی، صاغ طرفنده صدراعظم بولنیوردی ؛ خدمه مابینجیلر بوستانجیلر ، بالطه‌جیلر، اللرنده یالین قلیچ ، پادشاهك اطرافنی احاطه‌ایتمش ایدیلر. سیاوش پاشانك یانینده کیجه والده‌سلطانك باش آغاسی لالا سلیمان اغا طوریبیوردی. مفتیلکه نصب اولنمق امیدیله آرقه‌سنده بیاض برصوف ایله کلمش اولان حنفی زاده سنجاغ شریفك اخراجیله بتون اهل اسلامك سنجاق آلتنه دعوت اولنمسنی تکلیف ایلدی .

علمانك برطاقمی ایله مفتی عریز افندی پادشاهك اراده‌سی وجه ایله سرایه‌می ، یوقسه یکی‌چریلرك یانینه‌می کیتمکده خیلی زمان متردد بولندقلری حالده نهایت‌شق ثانی‌یی اختیار ایتمشلردی ؛ کیجه یکیچری اغاسی قاپیسنده طوپلانمش وکوروشمك ایستدکلری ایکی قاضی عسکری آلیقویمش اولان اغالر ایله اتفاق ایده‌رك مرکز طغیان اولان اورته جامعه کیتمکه قرار ویردیلر . یکی‌چری آغاسی آته بینديکی زمان عسکرینی خادملرك بیوندوروغندن قورتارمغه و والده سلطانك اعدامندن دولایی انتقام آلمغه تشویق ایله « بز مطلقا والده‌نك قاتلی ایسترز » دیمسی اوزرینه « سن والده سلطانك وارثی‌می اولدك ؟ » دیه بر صدا ایشیدلمسی وبو جواب مجترانه‌یی برسکوت عمیق تعقیب ایتمسی اغالرك ترتیبنی یکی چریلرك قبول ایتمه‌مکده اولدقلرینی صورت کافیه‌ده کوستریوردی . اغالرك دعوت ایتمش اولدقلری علمادن بر قسمی‌ده کندیلرینك معزول بولندقلرندن بحث ایده‌رك ویاخود دیکر سببلر کوسترەرك اعتذار ایتمشلردی. علمادن اکثریتی سرایه‌عزیمت ایتمسیله‌عاصیلره التحاق ایتمش اولان مفتینك یرینه کیمك تعیین اولنه‌جغی موضوع بحث اولدی . سلیمان

اغا ایله ترخان والده سلطان طرفدارانی ابو سعید افندی ایچون ، صدراعظم‌ده بهائی افندی ایچون رأی ویردیلر . بهائی افندینك خصملری حدتی و شدت لسانی اورته قویه‌رق اونك مناسب اولمادیغنی سویلدیلر . آنجق ابوسعید افندی ایلك دعوته اجابت ایتمه‌مش اولدیغندن سیاوش پاشاء شیخ‌الاسلاملغك حنفی زاده‌یه توجیهی وباقی زاده‌نك‌ده روم ایلی قاضی عسکرلیکنه نصبی متضمن ایکی خط همایون یازدیردی ؛ انجق باقی زاده بو منصبی قبول ایتمدیکندن اونك یرینه خواجه زاده مسعودافندی تعیین‌اولندی. بوصره‌ده ـ مفتی اسعد افندینك اوغلی ومفتی خواجه سعدالدین‌افندینك حفیدی بولنان ـ ابوسعید افندی، سلیمان‌اغانك ایکنجی بردعوتی اوزرینه سرایه کلمش ایدی . دعوته اجابتده کوسترديکی تردد اوزرینه نه صورتله قرار ویرلمش اولدیغنی ا کلامغه اهمیت ویرمکسزین حنفی زاده‌یه تقدم ایتدی ؛ اوده کندیسنده مقابله‌یه قدرت کورمیوب مقام معتادینه عودت ایلدی . ابوسعید مفتی صفتیله پادشاهك الی اوپه‌رك حنفی زاده روم ایلی و خواجه زاده اناطولی قاضی عسکری تعیین قلندی . حنفی زاده مفتیلك خط همایونی ایستانبولدکده خانه‌سنه کوندرمش اولدیغنی افاده ایله اعاده ایتمدیکندن خواجه زاده کندیسنده‌کی روم‌ایلی خطی اوزره اعاده ایتمش بولندیغنه متأسف اولدی. ارادهٔ پادشاهی اوزرینه دلاللر، شهرك هر کوشه‌سنده خلقی علم پیغمبری آلتنه دعوت ایتدیلر ؛ بتون اهالی علم شریف زیرینه کلدکلری کبی سپاهیلر ، جبه‌جیلر ایله‌یکی اوطه‌لرده‌کی یکی‌چریلردن آیرلمش‌اولان اسکی‌اوطه‌لر یکی‌چریلری‌ده اهالی‌یه التحاق ایلدیلر. بوقوهٔ معاونه‌نك ورودی تخت سلطنت مدافعلرینك جسارتنی تزیید ایتدی. ابوسعید افندینك رأیی وجه‌ایله ، اورته جامعده مجتمع عاصیلره شویله بر خط همایون یازلدی ؛ « سزکه یکی‌چری اغالرندن یکی‌چری اغاسی وقول کتخداسی و بکتاش اغاسز ، کرکدرکه حضوریمه کلوب آیاق دیوانمه حاضر اولهسز ؛ مخالفت ایدرسه‌کز حقکمزدن کلورز (۱)». یکی‌چری اغاسی قره‌چاوش خط همایونك حاملنه شو جوابی ویردی: « بزدن اورایه کیدن یوقدر ، بوراده طوریرز . پادشاهمزه عاصی دکلز؛ اورایمزه کلیرلرسه مدافعه ایدوب‌دوکوشورز » . حال‌بوکه‌پادشاهك ارادهسی اغالرك جسارتنه تزلزل ویرمش، طرفدارلرینك چکیلوب کیتملرینی موجب اولمش ایدی. یکی‌چریلر جمیعتله سرایه کیتدیلر ، علماده ـ حرمنده بولنمقده اولدقلری ـ جامعدن بر بر چیقدیلر . بکتاش یکی‌چریلر آره‌سنه کیرمش اولان‌فکر قراره مقاومت ایده‌بیلمك

(۱) عیناً نعیماندن . ج ۵ . ص ۱۲۶ . (مترجم)

امیدیله آلتون وگموش طوربه‌لری کتیرمش ایسه‌ده بونلره کیمسه أل اورمدی . قول کدخداسی، یکی‌چری اغاسنه ، مجردخستی سبیله ایشی بوحاله کتیرمش وارتق وقت کچدکدن صوکره برقاچ کیسه‌یی فدا ایتمکه قرار ویرمش اولدیغنی سویلیه‌رك تقریماتده بولندی . کافهٔ علماء یا سرایه یاخود خانه‌لرینه کیتمشلردی ، مفتیٔ معزول عزیز صمانیه‌ده‌کی باغچه‌سنه چکلمش ایدی (۱) . بویله هرکسك کندیلرینی ترك ایتمسی رؤسای عصیانی شاشیرتدی . اغالرله قول کدخداسی صدراعظم وسلیمان اغایه خفیاً مطاوعتنامه‌یازدیلر . ابوسعیدافندینك اخطاری‌اوزرینه روی قبول کوستریه‌رك عاصیلر ایله حکومت آره‌سنده‌کی مسئله انجق قلیج ایله حل اولنه‌بیله‌جك کبی کورنمکده ایکن هیچ اولمازسه موقتاً بر صورت صلحیه آلدی . صدراعظم ، اولا سلحداری یکی چری آغاسی یاپمق نیتنده بولندیغنی اظهار ایتدی ؛ لکن ابوسعید افندی ، آغا آره‌لرندن انتخاب اولنمازسه یکی چریلرك اندیشه‌یه دوشه‌بیله‌جکلری مطالعه‌سنی اورته‌یه قویدی . بنابرین سکبان باشی حسین اغا نصب اولنه‌رق اوچ یکی‌چری قوماندان معاونلکی ، یعنی قول کدخدالغی ، سکبان باشیلق ، صامسونجی باشیلق‌ده یکی چری ضابطلرندن اوچ کیشی‌یه ویرلدی . صدراعظم ، معزول آغا قره چاوشی طمشوار والیلکنه کوندرمکی تنسیب ایده‌رك فسادك باشلیجه محرکی اولان اسکی قول کدخداسی بوسنه والیلکنه وبکتاش اغا بروسه سنجاغنه نصب اولندی . اوچ اغا ، بیونی‌یارملی محمد پاشا اورته جامعه کیده‌رك فرمانلرینی کندیلرینه ویردی ؛ اونلرده مطاوعته مجبور اولدیلر . صدراعظم ومفتی احتیاطاً سرایده قاله‌رق یکی آغا وقول کدخداسی شهرده قره‌غوللر ترتیب ایتدیلر . اوکونك اقشامی ، یعنی سرای همایونه کلمکری ایچون یکی چریلره امر ویردیکندن یکرمی درت ساعت صوکره ، اختیار والده سلطانك نعشی بتون سرای ارکانی رفاقت ایلدکلری حالده اسکی سرایه نقل اولنه‌رق غسل ایله زوجی سلطان احمدك جامعنده اونك قبری یانه دفن اولندی . کوسم سلطان ، طبعی علوی وقلبی نجیب برقادین ایدی ؛ اناطولیده منمن ، زیله ، عزاز ، کلیس وروم ایلیده ازدین خاصلرینك سنه‌لکی اللیشر بیك غروشه واران وارداتی الك زیاده سزاوار ستایش بر صورتده صرف ایدردی . الیوم والده سلطان خانی دینیلیر بر بیوك خان (۲) یاپمش ،

(۱) مفتی قره چلبی زاده ارباب عصیانك خسرانی اوزرینه کمال هیجانله یالی کوشکنه کلمشیدی ؛ عرض اولندقده قبول اولنمایوب بوستانجی باشینك یانندہ آلیقونلدی . صوکره براقلمغله باغچه‌سنه کیدوب قاپاندی . نعیماذن ، ص ۱۳۲ . (مترجم)

(۲) مرجانده ایران تجارینك بولندیغی والده خانی . (مترجم)

اسکدارده بر جامع انشا ایده‌رك کندی اسمنی ویرمش ، استانبولده دخی بر جامع بناسنه باشلایه‌رق مؤخراً بوجامع سلطان محمد رابعك والده‌سی طرفندن اکمال اولنمشدر؛ مصرده، قاهره‌خلوتی تکیه‌سنه نیل صویی ایصال ایده‌جك بر صویولی بنا ایتدیرمشدر؛ مکه فقراسنك اعاشه‌سنه، نی قدرت اصحاب دیونك حبسدن چیقارلمسی ایچون تسویهٔ دیونه بر چوق پاره‌لر ویرر، ارامل وایتامه معاشلر باغلارایدی. توزیع صدقات ایچون آده‌لرینه اعتماد ایتمه‌رك خسته‌خانه‌لره، حبسخانه‌لره بالذات عزیمتله شفقتله لایق دردمندلری، قدرتسزلری تحری ایدردی؛ خدمتنده بولنان قادینلری، جاریه‌لری سمیحانه مکافات ایدر، سرای صابطانه تزویج ایلردی. سماحتی سرایندهکی قادین وارکلره انحصار ایتمه‌رك جهازی ویردیکی فقیره قیزلره‌ده شامل اولوردی . بو خیرپرورلك یالکز مورخ محمد خلیفه‌نك دکل ، ـ والده سلطانی خزینهٔ دولت ضررینه کندی خزینه‌سنی طولدرمش اولمقله تعقیب ایدن ـ شارح المنار زاده‌نك شهادتیله‌ده ثابتدر. کوسمك وفاتدن صوکره خسته‌نك التون ایله مالی اون صندوق بولندی؛ دائره‌سنده‌کی اشیای آره‌سنده اللی بیك غروش قیمتنده ایکی بیك یدی یوز شال چیقدی . والده سلطان ، آده‌لرینه زیاده طاتایلقله معامله ایدردی ؛ خادم اغالردن مغرورانه معامله کورملری ، حتی دایاق یملری معتاد اولان خدمه والده سلطانك سرایندهٔ هفته‌نك یالکز بش کونی خدمت محافظه‌ده بولنه‌رق ایکی کون سربست قالیرلر ایدی . بو درجه‌لرده سماحت ونجابت قلبیه ، وبعض مورخلرك فکری کبی ـ حفیدینك قتلنی تصور ایتمش اولمسنه امکان ویرمکه مساعده ایتمز؛ انجق بویله برتصوره وقوفی اولوب ده موافقت ضمنیه کوسترمش ایسه بوبابده دیکر بیوك حکمدارلرله هم حال اوله‌رق سائر هر خصوصده صاحبهٔ فضیلت ایکن یالکز حرص شان ایله جنایته جرأت ایتمش دیمك اولور.

بر نوع نفی احترامکاری یه محکوم ایدلمش اولان اغالرله طرفدارانی انتظار ایدلدیکی وجه ایله چوق کچمه‌دن اعدام اولندی . مرکز حکومتی اولان بروسه‌یه کیده‌جك یرده شهرده احتفا ایتمش اولان بکتاش، قاپیجی باشی بویاجی حسنك دست تحریسندن قورتیله‌مدی . بویاجی حسن بکتاشی براشکه بیندیروب ده شو صورتله خلقك انظار استهزاسنه عرض ایتمك ایسترردی ؛ لکن حمزه چاووش ، بومعامله یکی چریلری مغبر ایده‌جکنی اخطار ایلدیکندن برلاغربارکیره ارکاب ایده‌رك خلقك دیللریله ، اللریله تحقیراتی آره‌سنده سرایه ایصال ایلدی (۱). باب همایون اوکلرنده

(۱) جوجقلر « هانی بونك شاپقه‌سی ؟ » دیه‌باغیریشیرلردی . شاپقه‌نك اصلی شوکه وتعه‌دن برقاچ آی مقدم، ظلمندن بیزار اولان بعض اصناف قاپسنه برشاپقه میخلامشلردی؛ آده‌لری بونی خبر ویردکاری زمان بکتاش اغا «بزم التی پارماق ابراهیم چیبنك کیجه‌لکیدر اوکا ویرك » دیمشدی . التی پارماق مدرسینه اغاره منسوب بری اولوب اونلری تحف سوزلرله اکلندیررردی . نعیمادن ، ص ۱۳۷ . (مترجم)

بکتاش ؛ والده سلطانك قاتلی اولان قوشجی محمده تصادف ایتدی ؛ محمد « خائن ؛ بن سکا نه یاپدم که بنی ده باشی کسیله جکلرك دفترینه یازمشسك؟» دیمسیله اغاقاشلرینی چانه‌رق « آلچاق قاتل ، بیقیل قارشیمدن ! » دیمکله ا کتفا ایتدی . بکتاش ، پادشاهك اراده‌سیله یوغلدی ، جسدی دکزه آتیلدی ، اموالی مصادره اولندی؛ خانه‌سنده ، کمر اوزرنده بولنان برحوضك آلتنده التون مجوهرات ایله مالی بر ایکی کوکوم بولندی (۱) . قره‌چاووش ، نصبنی متعاقب طمشواره متوجهاً یوله چیقمشیدی ؛ تعقیبنه مأمور ایدیلن بویاجی حسن بورغازده یتشدی . محمدرابعك حضورینه چیقارلدقده پادشاه ، خیانتی یوزینه اورمسیله تره‌دی ، آغلادی ؛ بوستانجی باشی مستهزیانه « آغا حضرتلری ! بواغلامق اول کرك ایدی : صوك پشیمانلق فائده ویرمز ! » دیدی ، وقتلنه اشارت ویردی . قره‌چاووش امیربخاری جامعنه دفن ایدلدی (۱٤ ایلول ۱٦٥۱ ـ ۲۸ رمضان ۱۰٦۱) . بوسنه‌یه دوعری کیتمکده بولنان قول کدخداسی معلقره‌ده قره‌چاووشك قتلی اوکرەمەرك کندیسنك‌ده انجام حالنی ادراك ایلدی . اوزمان معلقره طرفلرنده بولنان وزیر دفتردار زاده محمد پاشا قول کدخداسی دردست ایله اعدام ایتمکه امر آلدی . کدخدا فره‌جکه دوغری کیتدی ؛ انجق حقنده‌کی فرمان فره‌جکده قرائت واعلان اولنمش اولدیغی جهتله اورخان صوینه قاچدی؛ اوراده حامل حکم اعدام اولان شیخ اوغلی یتیشه‌رك خطه‌نك کویایلریله اوزرینه هجوم ایلدی . کدخدا یك شجاعت کامله اصحابندن اولدیغی جهتله تیرکشنده‌کی صوك اوقه قدر مهاجملره مدافعه ایتدی . نهایت کثرته مغلوب اولوب‌ده قره صو یکیجه‌سندن اورخان صوینه کلمش اولان دفتر زاده محمد پاشانك حضورینه کوتوریله‌رك جلاده تسلیم اولندقده نجیبانه و جسورانه ختم حیات اینه‌دی. باشی استانبوله کوندرلدی. باب همایون اوکنه قونلدی(۲) . مصادرهٔ اموالندن آنجق یدی یوز کیسه آقچه حاصل اولدی: بیك کیسه‌دن زیاده‌سی یغمایه اوغرادی ، لکن مؤخراً دفترلری موجبنجه درت ملیون اقچه‌دها بولندی. صوك

---

(۱) اموال فراوانی میریه قبض اولنوب جمله‌دن صوکره اوغلنك دلالتیله منزلنده اولان حوض آب قلع اولنوب آلتنده بر حوض مثالی مخزنده دوکه ریل وایکی مرصوص [آغزی قورشونلانمش] کوکم فلوری ونیجه اشیای ذی‌قیمت بولنوب اخذ اولندی . نعیما : ج ٥ ، ص ۱۳۸ . (مترجم)

(۱) سقازاده مصطفی آغا نقل ایدرکه : وزیر اعظم سیاوش پاشانك حضورنده ایدم: وزیر مشغول کلام ایدی . آنسزین برطبقچه ایچنده نعشی، و صاقالی طرانمش کدخدا بکك رأس مقطوعنی اوکنه کتیردیلر، مشمئزاولوب حضور همایونه کوندردی؛ » نعیما، ص ۱٤۳. (مترجم)

قاریشقلقلرده حیاتنه آلدانه‌رق یکی‌چری طرفنی طوتمش اولان مفتی عزیزافندی صمانیه‌ده‌کی خانه‌سندن قالدیریله‌رق ساقیزه کوندرلمش و بقیهٔ ایام حیاتی منفا ه کچیرمشدر. آغالرك مطاوعتنك ایرتهسی کونی اناطولی محاسبه‌جیسی صاری کاتب ـ استهزالی نکته‌لریله مشهور ایدی ـ حبسه آتلدی بتون اموالی مصادره ایدلدی. بو مقام رفیعه آغالرك تأثیریله نائل اولمش ایدی. فقط سیاوش پاشانك صدارتنده اونلرك اقبالی انحطاطه مائل اولنجه اتفاق‌خفیلرینی پاشایه خبر ویردی. سیاوش پاشا، بوخیانتنه مکافاةً، آغالرله اولان اسکی مناسبتنی عفو ایدیوردی؛ صاری کاتب مقدما یاپمش اولدیغی برقباحت لسانیه‌نك قربانی اولدی. آغالر بر کون کندیسنه «صاری کاتب، نره‌دن کلیورسك» دیه صورملری اوزرینه وزرانك اکثریسی فی‌الاصل کوله‌اولدیغی جهتله دیواندن کنایه‌اولمق اوزره «اسیر پازارندن کلیورم» دیمش ایدی. کندیسی‌ده آبازه کوله‌سی اولان سیاوش پاشایه بو سوزدن معلومات ویرلدیکندن درحال اعدامنی امرایتدی. صاری کاتب بوامرك اجراسنی بکلمیه‌رك کندیسنی خنجریله افنا ایلدی. بر مأموریتده بولنمیان، فقط ارتکاب عمومی سایه‌سنده منصب دلاللغی ایدن دلی برادر صدراعظمه یوز یکرمی کیسه آقچه وایکی بیك آلتون قیمتنده برقوشاق تقدیمیله حیاتنی استخلاص ایلدی (۱). رئیس‌الکتاب موقوفاتجی عزل ایدلدی. مأموریتی تذکره‌جی شامی‌زاده حسین افندی‌یه ویرلدی. صدرسابق ملك احمدپاشا سلستره والیسی اولدی؛ غده کدخدا، زمان مأموریتنك حسابنی ویرمك ایچون استانبوله کتیرلدی. بکتاش اغانك کدخداسی عمر اغانك اموالی آره‌سنده سمور کورکلو سکسان قافتان ومجوهرلی البسه ایچنده قرق جاریه بولندی (۲). عامادن، مفتی عزیز ایله برابر یکی جریلر طرفنی طوتمش اولان قدسی زاده نفی ایله خبر کوندردی. نقیب‌الاشراف سیرك زاده عبدالرحمن افندی وبوسنه‌لی التی پارمق ابراهیم چلبی مفتی ایله ابوسعید افندینك حمایه‌سیله نفی وحبسدن

---

(۱) «متمولارك اشبهی دلی برادر فرار ایدوب بولانه بیك آلتون جعل وعد ولنوب منادیلر چاغیردی، بولنمادی. مالدارك معینی چوق اولور. حفیةً کورجی پاشایه اوتوز کیسه وانك بدله وزیر اعظمه یوز یکرمی کیسه وایکی بیك آلتون قیمتلی برقوشاق ویروب کورجی پاشا رجاسیله عفو اولندی. (بو شخص اکرچه اغاره واردی، اما بر منصبه فاریشدینی یوق؛ بیع وشرایه مشغول، خدمتلر آلیر، صاتار، کاریله تعیش ایدر بر اهل عرض[!] آدمدر، آنی اینجمك لایق دکلدر) دیه بیاضه چیقاردیلر. نعیما، ص ۱۰۰ (مترجم)

(۲) «وقرق جاریه‌که هر بری نربوش رنکارنك اوزرنده جواهر دیکنمش آل صوف فراجه‌لر ایله، جمله‌سی میری‌یه قبض اولندی» نعیما، ۱۰۴. (مترجم)

قورتلدیلر . صدراعظم ـ ملك احمد پاشا زمانده کندیسنك نفینه موافقت ایتمدیکی ایچون منتدار اولدیغی ـ مفتیٔ سابق بهائی افندیی استانبوله کتیرتدی .

ات فیاتنك تدیسی خلقه باعث رفاه وخشنودی اولدی . متعصب آغالر، قیون صاتیشنی انحصار آلتنه آلمق ایچون بر چوق دکانلری قاپاتمش . انك اوقه‌سنی سکز اچه‌دن اون اچه‌یه چیقارمش ایدیلر . انکینك هزیمتندن صوکره سکز اچه‌یه دوشوب مؤخراً یکه اون اچه‌یه چقدی ؛ صدراعظم ، بوندن دولایی کمرك وقیون امینی مسئول طوتهرق ایاقلرینك آلتنه ایکی یوز دکنك ورددی . بایرام کونی عسکره مواجب توزیع اولندی . تأدیاتده اتخاذ اولنان انتظامدن دولایی ـ آغالرك بلع ایتمك معتادنده اولدقلری اچه‌نك یکون اولمق اوزره ـ خزینه‌ده اللی بیك غروش فضله‌سی قالدی (۱۷ ایلول ۱۶۵۱ ـ ۱ شوال ۱۰۶۲) . سلطان محمد رابع سنت ایدیلیرکن زیاده قان ضایع ایدهرك بایلمسنه سبب اولان وبوندن دولایی عسکره تبعید اولنان قیزلر آغاسی ابراهیم ، پادشاهی اولدیرمك نیتنده بولندیغی بیانه‌سیله محکوم اعدام اولدی (۱) ؛ ذات شاهانه‌یی احضار ایلدیکی بر شربت ایله تسمیم ایتمك ایستدیکندن برصورت مبهمده شهه ایدیلن سرای طاتلیجیسی سرای همایوندن تبعید اولندی (۲) . قیزلر اغاسی محمد عزل ایله مقامی والده سلطانك قتلی جنایتنك فاعلی خادم سلیمانه توجیه ایدیلهرك سلیمان اغا عقد ایلدیکی دیوانده اکابر مأمورین دولتك تبریکنه نائل اولدی (۳) .

---

(۱) ابراهیم اغا کویا اوچ دفعه پادشاهه سوء قصد ایتمش : برنجیسی سنت وقعه‌سی‌که فرنکدن مسلمان اولمش جراحلق پیلیر برایچ اوغلانی مداوات ایدهرك قانی طوردرمشدر ؛ ایکنجیسی سلطان جم ایچون قولانیلان استره کبی بر استره حاضرلامش ؛ فقط اغالر ایشی اکلایهرق بونکله بر آدمی تراش ایتدکلرنده باشی شیشمش ؛ اوچنجیسی‌ده اغالرك زوالنی موجب اولان صوك وقعه . تعیایه مراجعت ، ص ۱۵۵ و ۱۵۶ . (مترجم)

(۲) حلواجی‌باشی اویس بك اسکی والده‌نك رأییله پادشاهی اولدرمکی تصمیم ایتمش ، شربت مسمومی ایچیرمکی تعهد ایلمش . کذلك (مترجم)

[۳] دارالسعاده اغاسی شوالك اون برنده عظیم دیوان ایدوب رخام عظیم ایله تهنیت اولندی . کذلك . (مترجم)

طرخونجی احمد پاشا ، کندیسندن طلب اولنان یوز کیسه‌یی ویرمکه مجبور اولور امیدیله یدی‌قله محبسنه آتلدی. قاره چاووشه حکم‌اعدامی تبلیغه مأمور اولان‌بویاجی حسن‌مقتولك موالندن‌یوز کیسه‌سنی کتم‌ایتمش اولمق‌بهانه‌سیله (۱) کیولایه‌سورلدی. معمار قاسم اغانك صدراعظملغه الك لایق اولمق اوزره والده سلطانه توصیه ایتمش اولدیغی وزیر کوپرولو محمدپاشایه‌ده بویله بر معامله یاپلمسی مقرر ایدی .

والده‌سلطان، کندی کندینه برشی یاپمغه‌قرار ویره‌مدیکندن اوتوصیه اوزرینه کوپرولو محمدپاشانك کورجی پاشایه معاون یاپیلمسنی قیزلرآغاسنه تکلیف ایتدی(۲) اقتدارندن دولایی کوپرولودن قورقمغه باشلامش اولان کورجی پاشا ، محمدپاشایی کوستندیله سوردی ؛ معمار قاسم‌ده کوپرولودن بش یوز کیسه آلمش دییه اتهام ایدرك اولا یدی‌قله‌یه حبس، صوکره قبریسه نفی‌ایتدی (۳) [۱]. ضعیف وعایل اولدیغی ایچون « مومیا » دیه تلقیب اولنان یکی‌چری اغاسی قره‌حسن اوغلی‌حسین اغا عزل‌ایله یرینه‌سرایدن رکابدار سلیمان اغا تعیین ایدلدی. قیزلر آغاسنه مسخره‌لق ایدن غلطه‌لی مصطفی امیرآخور ، متعاقباً قاپیجیلر کدخداسی اولدی . رئیس‌سابق موقوفاتجی محمدافندی خواجه ریحانك حمایه‌سنده‌اولمق‌وریحان اغا ایچون خانه‌سندن بر « ملتقی » نسخه‌سی تحریریله مشغول بولنمقله برابر ملك احمد پاشانك صدارته عودتی ایچون‌اوغلی واسطه‌سیله اوغراشیوردیه (٤) مدللی‌یه تبعیدایدلدی؛ دفترامینی بولنان قایا سلطان کدخداسی مصطفی اغاده مغنیسایه عزیمته مجبور اولدی .

---

(۱) بیکباشی اغانك کدخداسی کورجی عمر مقدما صاقلانمش ، بودفعه میدانه چیقمش ایدی : « بویاجی یوزاللی کیسه‌می آلدی » دیه‌دعوی ایتدی. قره‌چاووشك مالندن‌ده بویاجینك « برهکبه فلوری » آلدیغی شایع اولمش ایدی. نعیمادن، ص ۱۷٦ . (مترجم)

(۲) والده‌سلطان قاسم اغانك توصیه‌سنه جواباً ، « خلق آره‌سنده اسمی معلوم اولیان برآدم نصل صدراعظم‌اولور : « دیمسی اوزرینه قاسم « اولا قبه آلتی وزیری یاپارسکز » دیمشیدی . والده بوسوزی پادشاهه سویلدی . پادشاه ایسه قیزلر آغاسنی چاغیردوب احتیاطسز « کوپرولو نامنده بری وارایمش ، مقتدر و صاحب رأی ایمش ، اونی قبه‌آلتی وزیری ایدهم » دیدی. سلیمان‌اغا « مناسب، بن‌ده برصوره‌یم» دیدکدن صوکره‌همان کورجی‌یه خبر کوندردی . نعیمادن ، ص ۱۷۸ . (مترجم)

(۳) دارالسعاده اغاسیله کورجی محمدپاشا، کوپرولویی کوستندیله سوردکدن صوکره، متفقاً والده‌سلطانه کیدوب « خلق ، قاسم اغا مهری کوپرولویه آلتی ایچون سلطانه بش‌یوز کیسه پاره ویرمش دیورلر » دیدیلر ؛ درحال قاسم اغانی یدی‌قله‌ده قانلی قویویه ایندیردیلر؛ بتون مالنی مصادره ایدوب فقط والده‌دن قورقدقلری ایچون اولدیره‌مدیلر. نعیمایه مراجعت، ص . ۱۷۹ . (مترجم)

(٤) موقوفاتجی یازدیغی نسخه‌نك اجزاسندن برقسمی‌اوغلیله ریحان اغایه کوندرمشیدی. کورنلر ملك احمد پاشا ایچون اوغراشیور صاندیلر . نعیمادن ، ص ۱۸۲ . (مترجم)

موقوفاتجیلقده بولنان پاشا زاده نامنده ترونی وایا واجدادیله مفتخر بر شخص ده صدراعظمدن اویولده معاملهٔ شدیدیه اوغرادی [۲] . صاری علی ، دائرهٔ وظیفه سنده بالاستقلال حرکت ایدهمدیکی ایچون دفتردارلغه نصبندن قرق طقوز کون صوکره استعفا ایدهرك یرینه امیر پاشا تعیین اولندی . ال التندن ترخونجینك صدراعظملغنه وسورنازنك دفتردارلغنه جالیشان قول کدخداسی کوچك قاسم عزل وتبعید ایله کورجی پاشانك « بن طقسان درت یاشندهیم ؛ دولتده بندن و اوجاقده بوندن اسکی آدم یوقدر » دیدیکی کبهجی علی اغا کوچك قاسمك یرینه ، یعنی بوعسکرك الکبیوك قوماندان معاونلکنه کتیرلدی . کورجی پاشا ، هپ صدارته رقیب کوردکلرینی استانبولدن ابعاد ایتمکده اولدیغی ایچون استانبول ظرفاسندن بعضلری کندیسنه « حب السلاطین » لقبنی ویردیلر .

کورجینك صدارتی سنهسنده عثمانلی تاریخی بروقعهٔ فوق العاده اولمق اوزره اولمق اوزره ایران شاهیله لهستان قرالی آرهسنده برسفارت تعاطیسنی قیدایتمکدهدر (۱۶۵۱) . استانبولده موقوف اولان وندیك ایلچیسی ؛ باب همایون ایله جمهور آرهسندهکی محاربهیی بیتیرمك اوزره مذاکراته باشلادی . بالیوزك استحصال سربستی ایله وندیکه عزیمتندن صوکره مذاکراته فرانسز ایلچیسی لاهه‌ی دوام ایلدی (۱) . متفرقه احمدك کوندرلمسنه مقابلهً اسپانیانك باب همایون نزدینه مأمور ایلدیکی راغوزهلی آلهغرهتی براسپانیول سفارتی ارسالنك شرط اساسیسی اولمق اوزره قاتولیك کلیسالری ومحال مقدسه ایچون حق حمایه ویرلمسنی ؛ آرناوودلقده التی بیك وبربریه طرفلرنده التی بیك کشی عسکر یازلمسنه مساعده ایدلمسنی ؛ وندیك ایله مصالحه مذاکرهسنك کندی الله براقلمسنی دیوان همایوندن طلب ایلدی . ذات شاهانه اسپانیا قرالنه یازدیغی جوابنامهده اولجه متفرقهنك بیاننه مأمور اولدیغی حسیات دوستانهیی تجدیدایله اکتفا ایدهرك برسفارت ارسالنی اشعار ایلدی (۲) ؛ بیان اولنان تکلیفاته دائر هیچ برشی یازلمادیغی ایچون مادرید سرایی سفیر طلبنه موافقت کوسترمدی . ۱۲ نیسان ۱۶۵۲ تاریخنده ژان بوریس نامنده بر ترانسیلوانیا ایلچیسی استانبوله پرنس راقوجینك افاقت نایذیر صورتده خسته بولندیغی خبرینی ایصال ودیوان همایونه خنجر وچادرلر تقدیم ایلدی . ژان بوریسك وصولندن بش هفته صوکره ترانسیلوانیا تختی مدعیسی سهکل موزهس

(۱) فرانسزایلچیسنك وندیك دوجنه ۱۶۵۰ و۱۶۵۱ سنهلری راپورلری خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده وندیك اوراق آرهسندهدر .

(۲) ۱۲ رجب ۱۰۶۰ (۱۱ تموز ۱۶۵۰) تاریخیله مورخ اولان بومکتوب رئیس محمد افندینك انشاسنده ۳۹ نومرو ایله مندرجدر .

مدت مدیده‌دن بری موقوف بولندیغی یدی قله‌ده اتمام حیات ایلدی (۲۴ مایس ۱۶۵۲). فرانسز ایلچیسی لاهه‌ی، پای‌تخته کلنجاوزره یوله چیقمش اولان وندیك فوق‌العاده ایلچیسی قاپه‌للو ایچون یول‌تذکره‌سی ایستدی، صدراعظم، قندیه‌اناختارلرینی کتیریورمی‌دیه سؤال ایتدی . آنجق قاپه‌للو بوشهرك صورت رسمیه‌ده دولت عثمانیه‌یه ترکنه مأمور اولمادیغی جهتله تشریفات معتاده‌نك هیچ بری اجرا اولنمقسزین قبول ومؤخراً ادرنه‌ده توقیف ایدلدی (۲۰ کانون‌ثانی ۱۶۵۳). وندیك ایلچیسنه کوستریلن معاملهٔ شدیده ـ زیدواتوروق معاهده‌سنك تجدیدینه نائل اولدقدن صوکره متبوعنك تصدیقنامه‌سنی و یوز بیك فلورین قیمتنده هدایاسنی کتیرمش اولان ـ ایمپراطور ایلچیسی شوارزه نهورنلی شمیدك طنطنهٔ قبولنی بر قات دها حس ایتدیردی (۱) . شمیدك کاتبی، برمیاش علم حقوق منتسبلرندن ژان‌مه‌چکار سفارتك سیاحتنی مصور بر کتاب یازمشدر . شمیدك معیتی قرق ایکی کشیدن مرکب ایدی . پنایوطی برنجی ترجمان وظیفه‌سنی ایفا ایلمشدر (۲) . صدراعظم، وداع‌ملاقاتنده شمیده، شوبالقجی وجاجیلرك (یعنی وندیکلیلرك) فرانسه قرالندن ایسه ایمپراطورك توسطنه مراجعت ایتملری کندی منفعتلرینه دها موافق اوله‌جغنی سویلمشدر . ترکجه تصدیقنامه‌ده ذات شاهانه ایمپراطوره اولکی کبی مفرد مخاطب صیغه‌سیله خطاب ایدوب فقط بتون عنوانلرینه مجارستان قرالی علاوه اولنمش و بونك اولکی عهدنامه‌ده اونودلمسی باب همایونجه رئیس سابقه عطف ایدلمشدر . سرای ترجمانی آسکیه، بودین والیسنه کوندرلمش اولان وثیقه‌نك صورت مناسبه‌ده تصحیح اولندیغنه امین اولمق ایچون ایکی دفعه بودینه عزیمت ایتدی ؛ پاشا مهری بوزه‌میوب فقط هرشی منتظم اولدیغنه باشی اوزرینه یمین ایتمشدر . شمید ذات شاهانه‌دن بر برات آلمشدرکه قدس رهابینی باب همایونك حمایهٔ مخصوصه‌سی آلتنه وضع ایدیوردی . شمیدك عزیمتندن صوکره رهنیکه‌ر، برات احکامنك اجراسی ضمنده، دیوان همایوندن مقتضی فرمانلری استحصال ایلدی . تحدید حدود ایچون هرایکی طرفدن قومیسیون تعیین اولندی .

(۱) خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده محمد رابعك ایمپراطوره جوابنامه‌سی واردرکه ایلچی شمیدك عزیمتی بیان ایدیور (۲۹ شعبان ۱۰۶۰ ـ ۲۷ اغستوس ۱۶۵۰)؛ حسن پاشا طرفندن تسلیم اولنان استانبول معاهده‌سی تصدیقنامه‌سی (۲۰ کانون‌اول ۱۶۵۰) وصدراعظم مرادپاشا طرفندن اوجنجی فردیناندہ ارسال اولنان حسن پاشانك اعتمادنامه‌سی‌ده خزینهٔ اوراقده‌در .

(۲) ایکی سنه صوکره پنایوطی قانتاکوزه‌ن عائلهسندن برکنیچ روم قیزیله ازدواج ایتمشدر .

فقط قو ... هیچ بر شیئه قرار ویرمکسزین اوچ بیك ترك راب [یانیق قلعه] ... سنده برجولان یاپدیغی کبی ایکی بیك آقینجی قوپرانیچ اوزرینه عزیمتله برچوق اسیر و حیوانات آله‌رق عودت ایتدیلر . مه‌چکه‌ر ، بو قاریشقلقلردن شکایت ایتمك ایچون بودین والیسنك نزدینه کیتدی . والی ، بوبابده‌کی خطانك پاراخان اوزرینه برنجی اوله‌رق عسکر کوندرمش اولان فورغاچه عائد اولدیغی جوابنی ویردی. حال‌بوکه شوجولان، ترکلرك دهااول اجرا ایتدکلری واو اثناده اون یدی کوی یاقدقلری دیکر بر آقینه مقابله بالمثلدن عبارت ایدی . آنجق اشبو نقض معاهدات، وندیك محاربه‌سی وپای‌تخت اختلالاتی‌ایله مشغول اوله‌رق محارستان حدودنده حفظ آسایشدن باشقه برشی آرزو ایتمین باب همایونك امر ومعلوماتیله وقوع بولمش دکل ایدی .

آناطولیده آبازه‌حسنك طغیانی پای‌تختی هیجانه دوشوردی. آبازه ، قره‌حیدر اوزرینه وقوعه کلن خدمتندن دولایی ، اناطولی ترکمن وویوده‌لغیله مکافات کورمش ایدی ؛ آنجق اغالر ، زمام اداره‌یی اللرنده بولندردقلری زمان ، [ملك احمدپاشا کدخداسی] غده کدخدا ایله ـ اتفاق ایده‌رك اونك یرینه براسکی اشقیا سرکرده‌سی آق علی‌یی تعیین ایتدیرمشلردی . آبازه حسن ، بی‌فائده طلب عدالت ایتدکدن صوکره اناطولیده بر عصیان ترتیب ایله کره‌ده و بولی آره‌سنده بکتاش اغایه‌عائد اوتوزبیك غروش‌ایله برطاقم دوه‌وآتلری‌یغما ایتمش قسطمونی سنجاغنده ایفقانی ناحیه‌سنده اله‌کچیردیکی یکی‌جریلرك برون وقولاقلرینی کسمش ، کوله اوغلی نامنده براسکی شقی‌یی بایراغی آلتنه آلمش ایدی . انجق کوله اوغلی آبازه‌یه چوق وقت معاون اوله‌مادی ؛ بولیده ساکن سلیمان اغا نامنده بریله جنکده مجروح اوله‌رق استانبوله کتیرلدی ؛ صدراعظمك حضورینه چیقارلدیغی زمان « بز شهر اورمادق ؛ کاربان باصمادق ؛ ظلم دفعنه چالشدق » دیه تبریهٔ ذمته چالشدی ؛ لکن یوسوزلرینه رغماً آصلدی . بوانناده کندیسنه بولی سنجاغی ویرلمش اولان جانپولاد دلی حسن ـ که بکلی حسن عنوانیله‌ده معروفدر ـ آبازه علیهنه سفر ایتمك اوزره اسکدارده توغ رکز ایتمش اولدیغی حالده برکیجه بعض آدملری توغلری قالدیروب آبازه طرفنه قاچدیلر؛ اسکدارلیلر « آبکلی حسن ! توغلرنجه اولدی ؟ » دیه ترکیلر چاغیردیلر. ابشیر پاشا ، آبازه اوزرینه یورییمکه امر آلدیسه‌ده عاصی ایله قدیمی دوستلغندن‌دولایی حرکاتنده بطائت کوسترردی . بونك اوزرینه صدر اعظم اردو قوماندانلغنی ابشیردن آله‌رق کندیسنی عسکری طرفندن قتل

ایدلمش اولان بغداد والیسنك یرینه کوندردی ؛ آبازه اوزرینه کیده‌جك عسکر قوماندانلغنی‌ده قره‌مان والیسی بولنان اسکی‌عاصی قاطیرجی اوغلنه ویردی . زیله‌ده (آنائیتیس نامنده‌کی الهه‌یه منسوب معبدیله‌مشهور اولان‌قدیم‌زه‌لا) بولنان آبازه ، قاطیرجی اوغلنك مقابله‌سنه عزیمت ایله کندیسنی انهزامه دوچار وقونیه اوزرینه چکلمکه اجبار ایتدی. بوزمانلرده‌دوغری ، مرداسنی کردعشیرتندن میرزا پاشا‌که ایران محاربه‌سنده عشیرتی خلقندن یدی کرد ایله برقاچ یوز عجمی پریشان ایتمش ایدی ـ استانبولده مدت‌مدیده برمنصب‌طلبیله وقت کچیره‌رك آدملرینی طوبورمق ایچون قهوه ابریغنی بیله‌صاتمغه مجبور اولمسیله یه‌اونك کبی ضرورته دوچار اولان سابق قره‌مان دفترداری نسیمی افندی وسپاهی یکن بك ایله برابر آناطولی‌یه کیندی. صدراعظم بونلرك آبازه‌یه‌التحاق‌ایتملرندن قورقه‌رق‌وان والیلکندن معزول محمدامین‌پاشایی ، اوخری‌بکسنك‌اغالرندن‌بریله دیکربر قاچ کیمسه‌یی عسکرایله‌تعقیبلرینه کوندردی. بونلرفراریلره لفکده‌تصادف‌ایتدیلر؛ مرداسنی‌میرزا، آبازه‌یه کیدیله‌جك یول‌لفکه‌دن‌دکل، صبانجه‌دن کچمکده‌اولدیغنی بیان ایله‌آبازه ایله برلشمك‌آرزوسنده اولمادیغنی‌سویلدیسه‌ده‌فائده‌سی اولمادی؛ متعصبلر میرزایی‌الهکچیرمك‌ایستدیلر. مرداسنی، خصملرندن یرینی مزراق ایله‌باندن‌اویله اوردی‌که مزراغك اوجی اوته‌کی طرفدن برقاریش دیشاری چیقدی؛ لکن قاچارکن آتیله بر باتاغه صاپلانه‌رق نسیمی افندی ویکن بك ایله برلکده طوتلدی . اوچی‌ده استانبوله کتیریلیرکن مال تپه‌ده ورود ایدن امر موجبنجه اعدام اولندیلر . باشلری سرای‌اوکنه وضع اولنه‌رق خلقك قیل وقالنی موجب اولدی. ابشیر پاشا ایسه بغداد والیلکنه کیده‌جك یرده آبازه ایله برلشمش ایدی . ایکی رئیس عصات جبراً انقره‌یه کیردیلر . بکی بولنان کرد عبداه ـ بکناشك آتلرینی شهره کیرمکدن منع ایتمش‌اولان قاضی کدراوغلنی اولدرمش بولندیغی ایچون ـ اعدام اولندی (۱) . قلعه‌نك یکی چریلری اون بش بیك غروش مقابلنده حیاتلرینی صاتین الدیلر . ابشیر وآبازه ، خلقی سنجاقلری آلتنه دعوت ایتمك ایچون اسکیشهر وحوالیسنه امرلر یازدیلر ؛ استانبوله کوندرکلری برمکتوبده دخی بکتاش آغا ، قاره چاووش ، کدخدا بك ، صاری کاتب ، دلی برادر ، غده کدخدا ، صامسونجی عمر ایله تذکره‌جی غثاینك

(۱) ابشیرپاشا . عبداه بکك اعدامنی امرایتدیکی زمان بك بشنی قالدیروب «هی‌پاشاهی! اور بوینی دیرسك ؛ اورلر ، اما بن اشکنجی باغلامازدن اول سن‌ده کلیرسك » دیمش ایدی . ابشیرده جواباً « کدر اوغلی اشکنجی باغلامه‌دن ایشته سن واریورسك ! » دیدی . معیا ، ص ۱۵۹ . (مترجم)

باشلرینی ایستدیلر . اغالرك طغیانیله عاصیلرك ایستدکلری سکز باشدن آلتیسنك دوشمسی اوزرینه صدر اعظم سیاووش پاشا ومفتی ابوسعید افندی ابشیر ایله حسن پاشا حقنده نه یاپلق لازم کله جکنی مذاکره ایتدیلر . مفتی، مشایخدن برینك کوندرلمسنی رأی ایتدی؛ لکن صدر اعظم مخالفت کوسترمدی. تلخیصجی (صدراعظمك عرضلرینی پادشاهه کوتورن) ایله برخاصکی خط همایون ایله عاصیلره کوندلدی . صدراعظم طرفندن یازیلان مکتوب «دیدیککز آدملردن سکزی اولدیرلمشدر؛ آرتق فتنه‌دن وازکچوب طاغیلیکز! » دیه نصیحتی حاوی وخط همایون جمعیت طاغیلیرسه مأمولکزه مساعده اولنور طرزنده وعد وعیدی شامل ایدی (۱). دیوان، اناطولی بکلربکی محمدپاشا ، سانجدار پارماقسزحسین ایله صامسونجی مصطفایی ایکی رئیس عصات ایله مذاکرهٔ ائتلافه مأمورایلدی . علمادن بری‌ده برابر کوندرلمك ایستنیلدیکی حالده مفتی موافقت کوسترمدی . ابشیر پاشا بروسه اوزرینه دوغری یورومکه باشلامش ایدی ؛ بوخبر اوزرینه آناطولی ایالتنه تعیین اولنان سلسترەدن معزول درویش محمد پاشا کلیبولی کچیدندن عسکریله بروسه‌یه اعزام اولنه‌رق اون بش آلای [اورته] یکی‌چری‌ده کوندرلدی. ابشیر، استانبولدن کوندریلن ذواتی‌اسکی‌شهرده بردیوان مطنطنه قبول ایلدی؛ اطاعتلرینه مقابل آبازه‌ترکمن وویوده‌لغی،ابشیرده درزیلر حقنده‌کی کینهٔ قدیمندن دولایی انتقام آلمق اوزره ارزو ایتسدیکی حلب والیلکنی آلدی . عاصیلر طرفندن امضا اولنان حجت (۲) مؤخراً کوپرولو پاشانك النه کچمش، وکوپرولو بوکا امضاوضع ایدن عصاتی برر ایکیشر محو ایلمشدر. ابشیر پاشا، اطاعتنه دلیل اولمق‌اوزره ـ قیزلر اغاسنه عائد اوقافدن کچن سنه‌لرده تحصیل اولنوب قیصریه‌دن کندیسنه کوندرلمش بولنان ـ قرق بیك غروشی استانبوله کوندردی، بوپاره نهایت قیزلر اغاسی سلیمان اغانك خزینه‌سنه داخل اولدی (۳) .

کریده‌ده اوچ سنه خدمت شرطیله قید اولنان ایکی بیك سپاهی‌یه یومی التی آقچه تخصیصی قانون عسکری ایجون بربیوك اخلالی تضمن ایتمشدر . عثمانلیلرك اصول عسکریه‌سی ایجابنجه سپاهیلك حسن خدمتی کوریلن یکی چریلره وسرای

(۱) نعیما ، ج ٥ ، ص ۱٦۰ و ۱٦۱ . (مترجم)

(۲) اشبوحجت قاضی عسکرله شیخ‌الاسلام طرفندن امضا اولنه‌رق صورتی استانبولده توقیف ایله‌اصلی ابشیره کوندرلمش، بعدمایکی‌چری اوجاغندن مناصب‌وخدماته مداخله‌اولنمامسی وسپاهیلرك خدمات قدیمه‌سنك وولدشلرینك ویرلمسی بولنده بر چوق شروطی جامع ایدی . نعیمایه مراجعت ، ص ۱٦٤ (مترجم)

(۳) بواوقاف کوسم‌والده‌سلطانه عائدایدی: کلن‌اقچه (قرق بیك ریال) قنطار ایله وزن اولنوب حرمین دولابنه (وقف‌اداره‌سنه) قونلمشدر. نعیما ، ص ۱٦٥ (مترجم)

خدمه‌سنه مخصوص اولدیغندن یکی قید اولنان اشخاصك یکی چریلر کبی معامله کورملری بو قدر زماندن بری رعایت اولنان اصولی تخریب ایدر بر ایجاد ایدی (۱) . سرایدن‌ده ـ قرب شاهانه‌دن تبعیدی ، نفوذی برکمال اولان قیزلر اغاسنك ممنونیتنی استلزام ایدن ـ موصلی اغا (۲) معیتنده اوله‌رق سپاهی عنوانیله والتیشر آلچه تخصیصیله یوزیکرمی خدمه چیقارلدی. صدراعظم کورجی محمد پاشا کرك قانون عسکرینك شوصورتله بوزلمسندن ، کرك بوسنه حدودندن موستارده وقوعه کلن واوچ یوز شجیع عثمانلینك مماتی وفرار ایدن اوچ یوز کشینك‌ده صغوقدن طاغلمرده انجمادینی موجب اولان بوزغونلقدن پك آز متأثر اولدی.

قاپودان پاشا ، آق‌دکیزده دولاشمق اوزره ، قرق کمی ایله چیقمغه مأمور اولدی. محصللر (ویرکی تحصیلی مأمورلری) ومقدملر (کیجی طوپلامغه مأمور)، سفره مقتضی آدم وآلچه‌یی جمع ایتدیلر. قاپودان پاشا بوغازه واصل اولنجه صدر اعظمه برمکتوب یازه‌رق اون‌طقوزدن مرکب بروندیك دونانماسنك اسکی استانبول (الکساندریا تروآس) اوکنده طوره‌رق کندیسنه سدراه اولدیغنی اشعار ایلدی ؛ بونك جوابی اولمق اوزره یولنده دوام ایتمك اوزره استعجالی متضمن براص آلدیغندن برقاچ کلق کیجه‌ده کمیلرینك‌هپ‌فنارلرینی سوندیره‌رك بوغازدن‌چیقدی. تینه [استندیل] آطه‌سنی اورمق تصورنده بولندیغی حالده روزکارك موافق اولمامسندن دولایی ساقیزه دوغری یلکن آچمغه مجبور اولدی ؛ برطرفدن دشمن دونانماسی‌ده کورینه‌رك برفورطنه‌ده ایکی‌قادرغه واوچ‌ماونه ضایع ایلدی. قاپودان علی پاشا، هیچ بر مهم تشبثده بولنمامسندن دولایی عزل ایله در زنجیر اوله‌رق استانبوله کتیرلدی ، ویوز کیسه‌سی مصادره اولندقدن صوکره براقلدی . یرینه درویش محمد پاشا قاپودان اولدی .

ـ ابشیر پاشا، حلبه وصولنده ، اهالیدن قیمتدار هدیه‌لر آلدی ؛ یکی چریلرله سپاهیلر آره‌سنده برمعاهده یاپیله‌رق هر ایکی طرفدن قرآن [کریم] اوزرینه یمینلر ایدلدی. اداره‌جه براصلاح اجراسنه قالع اوله‌رق یکی براصول اداره قانونی یاپدی‌که بونك حکمنجه بعدما مناصب الکچوق پاره‌ویرنه‌دکل، الک اهلیتلی‌یه تفویض

(۱) مقدما یازیلان اوچ بیك‌نفرحقنده دخی‌بویله‌معامله اولنمش‌ایدی. قاعدهٔ‌قدیمه حکمنجه بو یولده سپاهی‌یازیلانلر اچون آیری دفتریازیلوب ادای خدمتدن صوکره بقیه‌سی اصل دفتره کچیریلیردی. اشبو یکی‌یازیلان سپاهیلر الکاشاغی بلوکلره‌قائل‌ایکن نظام دولت اخلال ایدیله‌رك حقلرنده اوقدر مساعده کوسترلمشدر. نعیمایه مراجعت ، ص ۱۸۱ . (مترجم)

(۲) موصلی اغایه وزارت‌ده ویرلمشیدی . نعیما ، ص ۱۸۹ . (مترجم)

اولنه‌جق ، ارتکاب شدتله تأدیب ایدیله‌جك ، ایالتلر وقاضیلقلر آنجق اوچ سنه‌ده برتوجیه قلنه‌جق ایدی . ابشیر، عمر پاشایی طرابلس شام ایالتنی دست اداره‌سنه آلمقدن منع ایتدی؛ اوندن صوکره کله‌جك سنه بهارنده [۱۰۶۲ روز خضرنده] حرعش چایرلرنده آتلرینی اوتلاده جغندن اوراده طوپلانمسی حقنده جوار پاشالره تحریرات عمومیه یازدی. قره‌مان‌والیسی قاطیرجی‌اوغلی بوکاغدلردن برینی کندیسنه ایصال ایدن آدمی تحقیر ایله قبول ایدوب ابشیری محو ایتمك ایچون بوغازلرده التی بیك کشی ایله بکلیه‌جکنی افندیسنه بیلدیرمسنی سویلدی. قاطیرجی اوغلو، اولکی عصیانلرنده ، بالطبع مائل وحشت وحدت اولان سجیه‌سنی تعدیل ایتمه‌مشیدی . لارنده اهالیسی ، سپاهیلرندن بری ایچون ایستدیکی سرایدن چیقمه برطول قادینی تسلیمدن امتناع کوسترد کلرندن شهری محاصره وسبب جدال اولان قادینی جبراً اخذ ایلدی . برکون قاطیرجینك بودرلو تعدیاتنه تحمل اولنمسندن دولایی بیان تعجب ایدن مفتیه صدراعظم « او . . . اوغلی ایچون صاقلایورز » (۱) دیه‌رك ابشیرپاشا اوزرینه سوق ایتمك نیتنده بولندیغنه اشارت ایلدی .

هردرلو قاریشقلقلر واداری خطالر مصرخزینه‌سنی دوچارضرورت ایلمشیدی. حسین اغا زاده محمود پاشا اداره‌سنده قانصووهی بکلرك عصیانی مصری برفترت تامه‌یه القا ایتمشیدی. حیدراغازاده‌نك ایکنجی‌خلفی ترخونجی (۲) لقبیله یاد اولنان ارناود احمدپاشا ثروت عظیمه‌یه مالك اولمق شبهه‌سیله خزینهٔ دولته یوز اللی کیسه تأدیه ایتمسی اخطار اولندی . احمد پاشا بو پاره‌نك تأدیه‌سنی وعد ایتدی ؛ فقط سوزنده‌طورمادی. صدراعظم وروم‌ایلی‌قاضی عسکری‌دیواندهاحمد پاشانك بواچه‌یی مطلقا ویرمسی‌لازم کله‌جکنی بیان ایتدیلر ؛ سربست وجسور اولان‌اناطولی‌قاضی عسکری‌مسعود افندی نه‌سببله‌ویرمسی اقتضاایده‌جکنی سؤال ایتمسیله روم‌ایلی‌قاضی

(۱) نعیما ، ص ۲۰۰ (مترجم)

(۲) هامه‌ر ترخونك Dracunculus Hortensis دیمك اولدیغنی حاشیه‌ده یازیور . برهان‌قاطعده ترخون « خونی ولوندو سفیه‌وسفاك » ، معروف بویه اولان « بقه » ، عوامك عودالفهر دیدکاری بردادو، بواسم ایله معروف بر سبزه معنالرینه کلدیکنی ومعربی طرخون اولدیغی کوسترلمشدر. لقبه الکیاقیشان‌برنجی معنی‌اولمق لازم‌کلیرسه‌ده اوحالده «جی» اداتی فضله قالیر. هامه‌ر، برنبات معناسی ویرمشدر . (مترجم)

(۳) ۱۰۶۲ محرمنده کورجی‌پاشا مصردن‌معزول ترخونجی احمد پاشایی دیوانه جنب ایله شوقدر مالی متعهد اولدیغنه دائر برحجته استناداً یوزاللی کیسه مصر کیسه‌سی مال میریی مطالبه ایلمشیدی. مسعود افندی‌بونك قانوناً تحصیلی‌لازم‌کلورسه دیوانه‌شرعاًرؤیتی لازم‌کلیوب شرعاً فصل اولنه‌جق‌ایسه ملتزم انجق مقبوضندن مسئول اولدیغی جهتله سند کافی اولهمیه‌جغنی درمیان ایدیوردی . نعیمایه مراجعت ، ص ۱۸۰ . (مترجم)

عسکری وصفی افندی «قول واونك مالی افندیسنکدر» مألنده کی حدیثی ایراد ایلدی. مسعود افندی اوحدیثك بوماده یه مناسبتی اولمادیغنی درمیان ایلدی. مع هذا ترخونجی یدی قلعه یه، یکرمی قدر اتباعی زندانه (۱) آتلدی. برمدت صوکره پادشاه، مصر مصالحی حقنده مذاکره ایچون، استانبولده کی وزرانك جمله سنی حضورینه جلب ایلدی؛ والده سلطان قفسلی پنجره آرقه سندن مذاکراتی دیکلیوردی. صدراعظم، مصر والیلکنك قید حیات شرطیله توجهنی تکلیف ایلدی؛ لکن مسعود افندی بورأیی مظفرانه جرح ایله اوصورتك قبولی مصرك آز چوق قریب برزمانده خطهٔ مصریه نك استقلالنی (۲) مستلزم اولهجغنی اثبات ایلدی. اوندن صوکره حوایج ضروریه ترخی حقنده کورجی پاشا ایله شدتلی برمجادله یه کیریشدی. (۳) کورجی محمد پاشا، سوزلرینه دلیل ایراد ندن عاجز قالدقجه اختیارلغندن وصاقالنك خدمت دولتده آغاردیغندن بحث ایدر اولدیغندن والده سلطان بوطرز غریب احتجاجدن بیقه رق برکون کندیسنی انظاردن ستر ایدن پرده نك آرقه سندن «باقه، پاشا، باق، آق صاقال، قره صاقال حسابده دکل؛ تدبیر آق صاقال ایله اولماز، عقل ایله اولور؛ افندی نه دیرسه همان اونی یاپ» دیمش ایدی. مسعود افندی پادشاهك ووالده سلطانك حمایه سنه استناد ایله صدر اعظمك بتون دلائلنی شدتله تنقیح وبطلانتی اثبات ایلدی، اوصورتده که کندیسی تزیید حیثیت وخصمنك اعتباری محو ایلدی. آرتق کورجینك عزلی لزومی آشکار اولدی. قیزلراغاسی، مفتی، میرآخورینه سیاووش پاشانك دعوتی توصیه ایتدیلر. مسعود افندی، بونلرك ایستدکلری آدم صدارته کتیریله جك اولورسه زمام اقتدار اونلرك النه کچه جکنی اخطار ایله براز اول یدی قلعه دن چیقمش وسلانیکده اقامت ایتمکده بولنمش اولان ترخونجی احمد پاشایی توصیه واستانبوله عودتنه اخذ مساعده ایلدی. ترخونجینك آکسزین استانبوله کلیشی کورجی محمد پاشایی شبهه یه دوشوردی؛ لکن ذات شاهانه، ۱۲ رجب ۱۰۶۲ — ۱۹ حزیران ۱۶۵۲ تاریخنده ایرته سی کون برمعتاد صره چیقاریلوب احمد پاشایه شام ایالتی ایچون خلعت کیدیریله جکنه دائر برخط اصدار ایلدیکندن صدر اعظمك تلاشی مبدل

(۱) باباجعفر زندانی که آصمه آلتی طرفلرنده در. (مترجم)

(۲) مصر کندی کندیسنی محافظه ایده میه جکندن بالاخره اجانب النه دوشه جکنی ده علاوه ایتمل ایدی. (مترجم)

(۳) صدراعظم کورجی محمدپاشاء اناطولی قاضی عسکرینی «آته طویوره مادق» دیه شکایت ایدردی. (مترجم)

سکون اولدی . بوخط همایونك یازلدیغی کون یالی کوشکنده دیوان عقداولنه‌رق مسعود افندی دونمانك مهماتی تدارك ایتمدیکنه دائر صدر اعظمه خیلی سوزلر سویلدی . دیوان آتاسنده خاص اوطه باشی بکورجی‌پاشایه برخط همایون کتیردی. کورجی « بن اوقومق بیلمم ؛ رئیسی چاغیرسینلر » دیدی ؛ مفتی خطی قرائت ایلدی : « سن که وزیرمسك ، مهریمی ویره‌سك ، سوزلرینی‌حاوی ایدی . طقسان بش یاشنده‌کی اختیار ، هیجاندن لرزه‌ناك اولدیغی حالده مهرك مربوط اولدیغی غایطانی چوزه‌مدی ؛ خاص اوطه باشی اوکنه اوتوروب چوردی ، مهری الله ویردی ، صدر اعظم یاشندن وخدمتلرندن بحثه باشلادی ؛ لکن ، کندینه « معتوه » دیه خطاب ایدن مسعود افندینك تحقیراتندن باشقه ، کیمسه‌دن بر جواب آله‌مادی . خاص اوطه باشی ، حضار دیوانی نزد پادشاهیه دعوت ایلدی؛ کورجی پاشاده برلکده کیتمك ایستدی ایسه‌ده بوستانجی الی پاشانك کوکسنه قویه‌رق ممانعت ایله برابر دیوانه مخصوص اولان صاریغنی چیقارتدی . اعضای دیوان ، پادشاهی تحتنده جالس بولدیلر ؛ والده سلطان‌ده پرده ارقه‌سنده حاضر ایدی . سلطان محمد « وزیر کیمی ایده‌لم ؛ نه‌دیرسکز » سوزلریله فتح مذاکره ایلدی . مفتی اوزون برنطق ایرادیله صدر اعظم انتخابی پادشاهه عائد اولدیغنی سویلدی . مسعود افندی ، بوقدر مهم بر مسئله‌یه قرار ویرمك ایچون حضارك طیشاری چیقمسنه مساعده ایستدی ؛ حضور شاهانه‌یه عودت ایدلدیکی وقت مفتی جواب اولی تکرار ایلدی . پادشاه « بن مهری کریده سرداره حسین پاشا لالامه کوندریرم » دیمسیله مفتی بونی تصویب ایله برابر قائم مقاملغه کیمك تعیین اولنه‌جغنی سؤال ایلدیکندن سلطان محمد « احمد پاشا لالامی قائم مقام نصب ایتدم» جوابنی ویردی . مسعود افندی ، حضارك ینه استشاره ایچون ایکنجی دفعه حضوردن چیقمسنه مساعده آلدی ؛ ارکان دیوان ، اره‌لرنده کی مذاکره‌ده دفتردار پاشا ایله یکیچری آغاسی وبلوك اغالری « اکر حسین پاشا صدر اعظم اولورسه کریده لااقل اون بیك عسکر ودرت بیك یوك اچه لازم کلیر » دیه‌رك حسین‌پاشانك صدارته ترفیعنه اعتراض ایتدیلر. مشاورلرك حضور همایونه‌عودتلرنده ملاحظات وارده‌یی مفتی افندی روم ایلی قاضی عسکری اولمق صفتیله سلطان محمده عرض ایلدی . بونك اوزرینه والده سلطان پرده آرقه‌سندن یکی چری آغاسنه والتی بلوك اغالرینه خطاب ایله خزینه‌نك مضایقه‌سی اولدیغندن پاره‌نك صوکره کوندرلمسنی سویلدی ؛ بوصورت قابل امکان دکلدر جوابی ویرلمسیله

مشاورلر دیکر برینك انتخابی ایچون آره‌لرنده مذاکره‌یه مجبور اولدیلر . اوزون برمذاکره جریان ایتدی ؛ نهایت مسعود افندینك رأیی قبول اولندی . مسعود افندی شویله سویلدی : « صدر اعظمدن اوچ شی بکلنیر : دونانمك تجهیزی ، کرید سفرینك دوامی ، عسکرك مصارفه مقتضی پاره‌نك تدارکی . حسین پاشا صدراعظم اولسه‌ده قائم مقام اونك غیابنده بوتدابیری اجرا ایتمك لازم کله‌جکدر. اکر قائم‌مقام بواوچ شرطی اجرایی تعهد ایدرسه نیچون مهری اوکا ویرمه‌ملی ؟ » حضار جملةً بو رأیده بولنمسیله احمد پاشایه « بواوچ شیئی تعهد ایدرمیسکز ؟ » دینلدی ؛ اوده «تعهد ایدرم» دیدی . مجلس تکرار حضور همایونه‌عودت‌ایتدی؛ احمد پاشا شروط محرره ایله صدارتی قبول ایتمکده اولدیغنی تکرار ایتدی . سلطان محمد مهری احمد پاشایه ویردی ؛ فاتحه اوقوندی . محمد رابع احمد پاشایه «دقت ایت ، هروزیر یالکز عزل ایله قورتلماز؛ فنا اداره ایدرسه‌ك باشکی کسرم » دیدی ؛ احمد پاشا یراوبه‌رك ، کندیسی‌ده شرط اولق اوزره ، تدابیر مالیه‌سنك اجراسنه کیمسه طرفندن مخالفت ایدلیوب نره‌ده پاره بولورسه آلمقده سربست اولمسنی ، ثانیاً کیمسه‌نك مداخله‌سی اولمامق اوزره استقلال تام ایله اداره‌سنه مساعده ایدلمسنی درمیان ایلدی . پادشاه ، ایکی خط همایون اعطاسیله ایکیسنی‌ده وعد ایلدی . صدراعظم جدید خانه‌سنه کیده‌رك اوراده وزیرلر ، مفتی ایله قاضی عسکرلر کندیسنی تبریك‌ایلدیلر . احمد پاشابونلره خطاباً « مادام که لیاقتم اولمادیغنی حالده جناب حق بنی بومقامه کتیرمشدر ، دوائده انتظامی اعاده‌ایده‌جکم ، یاخود بواوغورده ترك‌حیات ایلیه‌جکم. » دیمش‌اولدیغندن بوصوك سوزلر عموماً علامت شئامت صایلدی .

فی‌الاصل ارناوود اولان (۱) ترخونجی احمدپاشا خدمه‌لك ایله سرایه کیرمش وسپاهیلك ایله چیقمش ایدی ؛ موسی پاشا ایله برلکده اوصفته مصره کیده‌رك مؤخراً موسی‌پاشانك بودین والیلکنده واستانبوله‌عودتنده کدخداسی‌اولمش‌ایدی. خلقك اجزای وجودینی بیك پارچه ایلدیکی هزارپاره احمد پاشانك‌ده کدخدالغنده بولنه‌رق‌سپاهیلرك آت‌میداننده انهزامندن صوکره مفتی‌عبدالرحیم افندینك‌حمایه‌سیله باشنی قورتاردی . مؤخراً دیاربکر ومصروالیسی اولمش‌وهرطرفده مستقیم‌وشدتلی برآدم شهرتی براقمش ایدی . صدراعظم اولور اولماز ایلك اجراآتی ، بو بابده‌کی اعتقاد عمومیی تقویه ایتمك اولدی . کیجه‌لین حبسخانه‌ده بعض اصحاب شروری

(۱) دیره سنجاغنك ماط قصاسندن ؛ حدیقه‌الوزرا . (مترجم)

بوغدیره‌رق خلق کندیلرینی زنگین وذی نفوذ اشخاصدن ظن ایتسین ایچین نعشلرینی ایشلمه‌لی کوملك و کمرلره (۱) سوقاغه آتدیردی؛ شوصورتله اقویایه برخوف سلامت نمون القا ایتمك و ضعفایه بی‌طرفانه بر عدالت دوری حلول ایلدیکنی بیلدیرمك ایستیوردی . مطبخ ، ترسانه ، دیکر خدمات عمومیه امینلرینك حسابلرینی معاینه ایده‌رك هرطرفده تنقیحات اجرا ایلدی . علما واکابر مأمورینك ایفای تبریکات ایلدکلری کون مفتی کمرك امینی تقدیم ایتمسیله صدراعظم « مطبخ وقیون امانتی‌ده سنده دکلیدر ؟ دیه سؤال ایتدی . « اوت » جوابنی ویرمسی اوزرینه قاشلرینی چاتەرق « یا نیچون پای‌تخته کلن قویونلر بوقدر ضعیفدر ؟ بن سلانیکدن کلیرکن هرطرفده سمیز قویون سو یلری کوردم ؛ بونلرکیمکدر دیه صوردقجه هپ کمرك وقیون امینك مالیدر جوابنی آلدم » دیدی . قیون امینی « سلطانم قصابلر ایچون شهره ضعیف ویاخود سمیز قیون صاتمق مساویدر ، قیونك سمیزی اولسه ضعیفنی نیچون کسرلر ؟ » جوابنی ویردی ؛ صدراعظم « ملعون ، سمیز قیونلری‌ده ضعیف قیون فیاتیله ویره‌جکسك ؛ یوقسه سنی اولدیریرم » دیدی . مفتی کمرك امینك لهنده مداخله ایدوب حسن خدمته سعی ایده‌جکنی سویلمسیله صدراعظم ظاهراً سکون کوستردی ، وتکنی اوپمکه مساعده ایده‌رك « پك کوزل ، بوندن صوکره وظیفه‌کی دها ایی کوررسك ؛ فقط شمدیلك اوچیوز کیسه اقچه ویره‌جکسك ، دیدی . کمرك امینی « امکانی یوقدر ؛ بوکا مالك دکلم » جوابنی ویردیسه‌ده ترخونجی آجی آجی کوله‌رك « بن بیلیورم ، سن کندیکه شفاعتجی بوله‌جغکی امیدایدیورسك ، اصحاب نفوذك حمایه‌سنه استناداً پاره‌م یوقدر دیورسك . آصیله‌جق حریف ! حمایه زمانلری کچدی ، بوکون اوچیوز کیسه‌یی دفتردارە تسلیم ایت ، اتی‌ده‌اوجوزلات ، یوقسه‌سنی درت‌پاره ایده‌رك هرپارچه‌کی شهرك برقاپیسنه آصارم » سوزلرینی سویلدی . اوندن صوکره حاضر بولنان قاپیجی باشیلره خطاب ایده‌رك « سز پادشاهك رکاب آغالریسکز ؛ فقط اخلاقسز درمه‌جاتمه‌عسکره (۲) دونمشسکز ؛ سزك احوالکزله تقید ایده‌رك اصل وظیفه‌کزده استخدام ایده‌رز » دیدی . بتون اکابر مأمورینی ، ارتکابلری حقنده دولایسیله تعریضاتی وبعدما برشیئه مقتدر اولهمایه‌جقلرینه دائر

---

(۱) کنارلی کوملك و طون وصرمه‌لی اوچقور کیدیرلمش ایدی . فقط خلق بونلرك طبانلری التنه باقه‌رق وجسامت جثه‌لرینی نظر اعتباره آله‌رق نه‌درلو اشخاصدن اولدقلرینی اکلادیلر . نعیمایه مراجعت . ص ۲۲۶ . (مترجم)

(۲) « سز پادشاهك رکاب اغالریمز ، اما بو شهرده همان مقله‌جی لونده دونمشسز » نعیما ، ص ۲۲۸ . (مترجم)

تصریحاتیله کوجندردی . کورجی پاشانك بتون توجیهاتی ابطال ایتمك ایستدی ؛ لکن « کورجی پاشانك کافهٔ توجیهاتی ابقا اولنمشدر ؛ برینه معارضه ، ووقتی حلول وبرسبب حدوث ایتمه‌دن عزل وتبدیل ایله مداخله ایتمه » مألنده خط همایون صادر اولمغله بونلری فسخ ایدمدی . ترخونجی احمد پاشا بتون والی ومأمورلرمه ارسالیه تأمیه برویرکی طرح اده‌رك کندیسنی‌ده یکرمی بیك غروش تأدیه‌سیله مکلف قیلدی . شوصورتله واردات عمومیه‌نی یدی یوزبیك غروش آرتیرمغه موفق اولدی . هر دکرمنه برغروش (بوندن‌ده خزینه‌یه یوز بیك غروشدن زیاده حاصل اولمق لازم کلیردی) وهر خانه‌یه ایکی غروش وضع ایلدی . آنجق بوصوك ایکی ویرکونك تحصیلی مشکلات عظیمه‌یه مصادف اولدی . سپاهیلر دیورلردی که : « بزم مخصصاتمز ویرلمدیکی حالده دکرمنلریمز ایچون نصل ویرکی ویره‌جکز ؟ » دیورلردی . اکر بوتدبیرده اصرار اولنسه استانبولده ، غلطه‌ده ، اسکدارده مطلقا برعصیان چیقه‌جق ایدی ؛ بناءً علیه بوندن صرف‌نظر ایدلمکه مجبوریت کورلدی . صدراعظم طرفندن اصدار اولنان دیکر برقاچ امرده بسبتون خیالی قالدی . بو جلهدن اولمق اوزره مومك اوقه‌سی یکرمی‌ایکی اقچه‌یه ایندیریلوب فقط موجبنجه سعدی زاده افندینك حمایه‌سیله درت یوز درهم اولان اوقه‌نك موم صاتیشنده اوچ یوزقرق درهم اولمسنه مساعده آلدیلر ؛ ثقلتك شوصورتله تنزیلی فیئاتك تنزیلنه معادل اولدیغندن اسکی حال دکیشمه‌مش اولدی (۱) . صدر اعظمك خزینه‌یی زنکینلشدیرمك ایچون واقع اولان مساعیسی کاملاً فائده‌سز قالدیغندن واردات ومصارفات دولتك مقادیرینی تعیین ایچون حضور شاهانه‌ده بربیوك مجلس عقد اولندی (۱۷ شباط ۱۶۵۳ - ۱۹ ربیع‌الاول ۱۰۶۳) (۲) . برقاچ سنه‌نك موازنه‌لری چیقاریله‌رق اون سنه مقدم وارداتك مصارفدن چوق زیاده وصدراعظم قاره مصطفی پاشا زماننده واردات ایله مصارفك متوازن بولندیغی و فقط او زماندن بری مصارفك متمادیاً آرتدیغی اکلاشیلدی . تحریر وقایعه کلدیکمز شو زمانده ایسه واردات دولت ایکی میلیاردن درت یوزاقچه ومصارف بومقداردن یوز یکرمی میلیون فضله

---

(۱) بوحال هرکسه سرمایهٔ استهزا اولدی . هرکس خدمتکارینه برشی آلمسنی اصرارلادقچه « صافین پاشا اوقه‌سیله ، سعدی زاده اوقه‌سیله اولسون ! » دیرلردی . نعیما ، ص ۲۰۳ (مترجم)

(۲) مجلس ترسانه بانچه‌سنده عقد اولنمشیدی . نعیما ۱۹ ربیع‌الاخر چهارشنبه تاریخی کوستر . ص ۲۸۱ (مترجم)

ایدی (۱) [۳]. قاریشیق بر مذاکره وقوع بولهرق (۲) هیچ بر نتیجه حاصل اولمادی؛ چونکه کیمسه تصرف چارهلرینی کوسترمك ایستمز؛ یاخود کوسترهمز ایدی. بو مجلسده حاضر بولنان مورخ حاجی قالفه بو مذاکرهدن انتهاز فرصتله «دستور العمل فی اصلاح الخلل» نامندهکی کتابنی یازهرق بونده بر قاچ سنهنك احصائیاتی درج و ادارهنك هر درلو سیئاتی ارائه ایلمشدر. آنجق کوستردیکی چارهلرك تطبیقنه هیچ کیمسه جسارت ایدهمیهجکی ایچون ثرینی نشر ایتمدی. اوچ سنه صوکره مفتی حسام زادهیه ویرهرك اوده مطالعه بیورملق توصیهسیله ذات شاهانهیه تقدیم ایلدی (۳).

ترخونجینك، کندیسنك سربست ادارهٔ اموراتمسنی تأمین ایتمك ایچون، اعتناسی قیزلر آغاسی سلیمانه اقوال واقتدارینك رهین ختام اولدیغی خبرویرمش ایدی. سلیمان اغا اووقتدن اعتباراً، دوچار ادبار اولمش بیوك خادم اغالرینك صوك ملتجاسی اولان مصرده کندیسنه برعزلتگاه احضارینه باشلامش ایدی؛ محمدی بولنان غلطهلی محمدك (٤) مصر والیلکنه تعیینی ایچون صدراعظم نزدنده هردرلو تشبثاتده بولندی؛ لکن ترخونجی کرك بونی، کرك حسینك یکی چری کاتبلکنه اعادهسنی رد ایلدی. سلیمان آغا، شو صورتله بی نفوذ قالمسنه متأثر اولهرق تکه سلطانك (کنعان پاشادن طول قالمش اولان) نکاحی کونی مجلس عقدده بولنان وزرا و علما ایچون خلعتلر ایستدیکی زمان «بنده نه آلتون وار، نه کورك!» دیه انفعالنی والده سلطانه اظهاره جسارت ایلدی. شو احتیاطسز سوزلری اوزرینه مصره نفی ویرینه اسکی سرای آغاسی [بایرام آغا] نصب اولندی. سلیمان اغانك عزلندن برمدت صکره شیخ الاسلام افندی انفصال ایتدی. مفتینك نظر التفاتدن سقوطنه، مخالف اصول اولهرق اجرا ایتدیکی ودشمن علمنیسی قاضی عسکر مسعود افندینك دفترینی پادشاهه

---

(۱) نعیمانك تعبیرنجه «جمله ممالك محروسهمك سنوی ایرادی یکرمی درت بیك بوك اقچه اولوب التی بیك قدری در دولتده باقیسی سائر مملکتدهدر؛ حالا ایراددن مصرف بیك ایکیوز بوك قدر زیادهدر» ص ۲۸۲. (مترجم)

(۲) حضور شاهانهدهکی ایلك مجلسده یالکز بر قاچ ایراد و مصرفك چیقارلسنه قرار ویرلمش ایدی؛ صوکره دفتردار پاشا سراینده طوپلاندیکی بوقاریشیق مذاکره اوزاده وقوع بولدی. نعیما ص ۲۸۲. (مترجم)

(۳) کاتب چلبینك افاده سنه نظرا حسام زاده رسالهنی کاتب چلبیدن ایستمش و «پادشاهه اوقودق، واوقوتدق» دیمش. (مترجم)

(٤) «کندی تربیه سیله قاپیجیلر کتخداسی اولوب حالا معزول اولان بیقلی محمدکه غلطهلی کل حسن اوغلی دیدکاری بی حیادر» نعیما ص ۲۳۳ (مترجم)

تقدیم ایلدیکی توجیهات دکل، افندینك کوستردیکی حدت سبب اولمشدر. طبعنده کی شدته غلبه ایتمسی ممکن اولمادیغی جهتله برکون استانبول قاضی سابقی اسعد افندیی تحقیر ایتمش ودوکوب صاقالنی یولمش ایدی. شوحال، حاضر بولنان ذواتك نفرتنی جلب ایتدی. بو حادثه‌نی باصدرمق اوزره ترخونجینك صرف ایلدیکی مساعی ثمره‌سز قالدی. مفتی، صدراعظم طرفندن حمایه ایدیلمه‌رك، صورت حرکتنك نتایجنی منع ایتمك اوزره پادشاهه اکاذیب ایله مالی عریضه تقدیم ایتدیکی حالده بونلردن‌ده فائده کورلمدی (۱). الك ایلری کلن علمادن یکرمی ذات ایله ینه علمادن ایکی یوز کشی، هپ بردن سرای همایونه کیتمك اوزره، رئیس العلما قره چلبی زاده محمود افندینك خانه‌سنده طوپلاندیلر. بو اجتماع خبر آلنیر آلنماز یکی چری وسپاهیلر مطالب علمانی سلاحلریله توثیق ایتمك اوزره عرض خدمت ایلدیلر؛ اصناف مختلفه‌ده، هپ عصیانی کندی منفعتلرینه خدمت ایتدرمك فکر خفیسیله التحاق تکلیفنده بولندیلر. علما عسکرك واصنافك معاونتنی رد ایتدیلر؛ لکن دکانلرك قاپانمسنی وبرجوق اهالینك کندی آرقه‌لرندن سرایه دوغری کلملرینی منع ایده‌مدیلر. سرای همایونه متوجهاً یولك یاریسنی قطع ایتمش اولدقلری حالده قارشیدن قرمزی چوقه دولامه‌لی وسراسر قوشاقلی بر خاصکی کله‌رك آتندن اینوب محمود افندینك اوزنکیسنی اوپدی، وشویله بر خط همایون صوندی: «عزتلی علما افندیلر، بنم اباعن جد دولتم دعاجیلری علماء دولتمسز [دولتمسکز]؛ وسزه ظلم وجور اولدیغنه واك ادنا کزك خاطری رنجیده اولدیغنه قطعاً رضای همایونم یوقدر، وهربریکزه عنایت ورعایت مراد همایونمدر؛ الم چکمیه‌سز. ایمدی خط همایونم وصول بولدقده جمیعکز بر قدم دخی ایلری کلیوب منزلکزه طاغیله‌سز، ومرادیکز نه ایسه یازوب بیلدیره‌سز، وبرایکی کون صبر ایده‌سز؛ مرادیکز نه ایسه برحال ایدرز. زنهار مضمون خط شریفمه مغایر ایش ایتمیه‌سز» والسلام»

(۱) نعیما مفتی افندینك کاغدلرندن برینی بروجه آتی قید ایدییور: «بنم شوکتلو پادشاهم، بودعاجیکز اباعن جد پادشاهمك مستقیم و متشرع دعاجیسی اولوب دخل ایجاب ایدر حال یوغیکن محضا هوالرینه متابعت ایتدیکمز ایچون اسعدنام زاشی ومرتشی کلوب بزشیخ‌الاسلام ایکن ترك ادب وهتك حرمت ایدوب بزه مشافهةً ظالم ودینسز دیوب بومقوله الفاظ قبیحه ایله اطالهٔ لسان ایدوب وصقالمزه یاپیشوب بزی ضرب ایدوب مجلسدن اخراج اولندقده سائر علما زینده اولان زوربالری ـ که مرحوم بابا کزی قتل ایدن مجبریلردر ـ ایاغه قالدیروب ونحزب وجمعیت ایدوب بر الای اهل غرض بزه اذیت اوزره‌درلر؛ واصل مرادلری بوبهانه ایله تجمع ایدوب پادشاهمه هجوم و سوء قصددر. بونلرك حقلرندن کلنوب تأدیبلری واجب اولمشدر؛ والاینه فتنهٔ عظیمه ایقاظ ایتملری مقرردر. ص ۲۴۵. (مترجم)

(۱) علما اطاعت و بوستانجی ایله برلکده محمود افندینك خانه سنه عودت ایلدیلر؛ مفتی علیهنه یالان کرجك اسنادات ایله مالی برعریضهٔ مفصله یازلدی (۲)؛ شیخ الاسلام اوچ کون صوکره عزل ایدلدی. بهائی افندی ایکنجی دفعه اولمق اوزره مقام مشیخت اسلامیه یه کلدی (۱۷ اغستوس ۱۶۵۲ - ۱۲ رمضان ۱۰۶۲). اموالی مصادره ایله کندیسی بوزماه قدر یدی قله ده محبوس بولنان کورجی پاشانك مفتیٔ جدید ایله قدیمی دوستلغی اولدیغندن اونك تأثیر نفوذیله اطلاق و اوخری سنجاغی اعطا اولندی (۳). ترکمن وویوده سی آبازه حسن حقنده بو اثناده شکایتجیلر کلدی. سپاهیلر، ارقداشلرندن برینك بر یکیچری طرفندن قتل اولنمسندن دولایی طغیان ایده یازدیلر. قانٔ ایچون قان ایسترز دیه رك ضابطلرینی طاشه طوتدیلر، وفتنه نك باشی اولان جنجی یوسف ایله عرب سلیمك آرقه سنه طاقیله رق اسکداره کچدیلر. لکن علما، قتل جنایته قارشی دیت آلنه بیله جکنی بیان ایتملریله سپاهیلرك اکثریسی مطاوعت کوستردیلر. شریك جنایتلری طرفندن متروك اولان یوسف وسلیم قاچدیلر؛ یوسف اسکی شهرده دردست ایله بوغلدی، سلیم حلبه قدر کیده رك قورتلدی.

بهائی افندینك معتیلکنده قاضی زاده لیلرله شیخ سیواسی توابعی آره سنده کی نزاع تجدد ایلدی. کرد علماسندن ملا محمد ایله تاتار علماسندن «تاتار امام» لقبیله معروف دیکر بر ذات برکیلی محمد افندینك اثری اولان «طریقت محمدیه» یه اعتراضاتی متضمن کتابلر یازدیلر. ظهور ایدن غلیان اوزرینه بهائی افندی کرد محمدی

---

(۱) نعیمادن عیناً، (مترجم)

(۲) علما، عریضه لرینی یازدقدن صوکره خاصکی یه ده یانوب یاقیله رق وقعه یی پادشاهه عرض ایتمك اوزره یمین ویردیلر. برآره لق، کاغدك صدراعظم و مفتی طرفندن آلدیرلسی قورقوسنی اظهار ایتلری اوزرینه خاصکی «بهی افندیلر بونصل سوزدر؟ بن پادشاه طرفندن کلدم، بنه افندیمه کیدرم، ومأمور اولدیغم خدمتی مستقلاً ادا ایدرم. بنم الدن کاغدی المغه کیم قادردر؟ یا بن باشمدن قورقازمیم؟» دیمکله مجبور اولمشدر. البته بوافندیلرك جوغی خاصکی اغادن بویوله سوزلرایشتمك درجه سندن یوکسك براذعانه مالك ایدیلر؛ لکن بومثللو جمعیتلرده چکه سنده قوت اولان اشاغی طاقمك حالت ذهنیه سی دیکرلرینه تأثیر ایتمك قاعدهٔ کلیه اولدیغندن خاصکی اغا، عوام ناسدن برجوق جهله یه نصیحت عاقلانه ویره جك واقف احوال برعالم مرتبه سنده بولنمشدر. (مترجم)

(۳) کورجی پاشا، کوپرولونك صدارتنه چالشمسندن دولایی اختیار معمار قاسمی یدی قله ده قائل قویویه آتدیغی زمان زوالینك برونی عقرب صوقوب آچیلان یاره برونینك بر طرفنی کوتورمش ایدی. کورجی پاشاده بودفعه یدی قله ده محبوس ایکن باشنی عقرب صوقه رق عملی نوعندن جزاسنی کورمشدر. نعیما، ص ۲۰۰ (مترجم)

اخطارات خیرخواهانه ایله توبیخ و برمدت اورته‌دن چکلمك اوزره یکرمی التون اعطا ایلدی. قاضی‌زاده‌لیلرك، قلمنی طلب ایتدکلری تاتار امام شیخ‌الاسلامك زدینه عزیمله دشمنلرینك آرزوسی یرینه کتیرلمك ایچون قتله محکوم اولور ایسه حکم الهیه راضی اولوب آنجق مخالفلرك افکاریه مغایر اولان بیاناتنك انباتنه حاضر اولدیغنی سویلدی، و برقاطیره کتاب بوکاه‌دوب بونلری فاتح جامعنه کوتورد ؛ بوقورقونج استحکام علمی رقمسنده سپر آله‌رق خصملرینه « ایشته میدان! » دیه‌رك هجومه دعوت ایلدی. قاضی زاده‌لیلر، تاتار امامك ادله‌سنه غلبه ایده‌جك ادله آرایه‌جق یرده، برتیلینك طریقت محمدیه اثرینی رد وانکار ایتمك دینه بر تعرض اولدیغنی وبوکا قارشی یازیلان کتابلرك هپ یاقلمسی ضمننده شیخ‌الاسلامه امر ویرلمك لازم‌کله‌جکنی ذات شاهانه‌یه عرض‌ایتمکی کندیلرنجه دها مناسب کوردیلر. بنابرین پادشاهك امری اوزرینه علما برمجلس عقد ایده‌رك « طریقت محمدیه » یه ورشی واقع اولان تعرضاتك بطلانینه قرار ویرلدی، وتاتار امامه‌ده بعدما کبار اسلافك آثارینه تعرضدن اجتناب ایتمسی وعکس حالده مجازات شدیده‌یه‌اوغرایه‌جغی اخطار ایدلدی (۱۱ کانون ثانی ۱۶۵۳ - ۱۱ صفر ۱۰۶۳) . فکر تعصب بو تظاهرات ایله اکتفا ایتمدی، پادشاه . کوشکندن، ایکی کشینك توتون ایچدکلرینی کورمسیله بونلری اعدام ایتدیرمك ایستدی ؛ لکن مفتی بونلر ایچون شفاعت ایتدیکندن دکنك جزاسیله وبرده توتون حقنده‌کی ممنوعیتك تجدیدیله اکتفا قلندی. شو صیره‌لرده اناطولیده‌شدتلی برزلزله اولدی : تیره، نازللی، گه‌وشاق(۱)، دکیزلی، سلطان‌حصاری قصبه‌لرنده برچوق ابنیه خراب اولدی، آلتلرنده برچوق آدم قالدی ؛ کوزل حصارده شهرك یاریسی زیر وزبر اولدی ؛ اوچ بیك کشی انقاض آلتنده ترك حیات ایتدی (۲۳ شباط ۱۶۵۳ - ۲۵ ربیع‌الاول ۱۰۶۳) . قرق کون حرکت ارض دوام وسیاه صولر نبعان ایتمش ومورخ دولتك تعبیرینه کوره کویا طوپراق سکنه‌سنك عصیانندن طولایی تتره‌یه‌رك ابتداء ناسوتك حقسزلقلری سببیله سطح ارضده بر بیوك یاره آچلمشدر .

بو زمانده پای‌تختك اك زیاده جالب دقتی اولان احوال وندیك محاربه‌سیله خطمانلری همیه‌لیکی قوماندەسنده لهستانه‌ورشی اختلال چیقاران قازاقلرك تعرضاتی اولمشدر قازاقلر یاقین‌برزمانده قاره‌دکیزك شرق وغرب ساحللرینه‌تعرض‌ایتمشلردی. اون‌بش قایق ایله وارنه‌نك آلت طرفنده بالچیغه چیقه‌رق خطه‌یی یغما و احراق

(۱) تعبیده « کوشك » املاسنده‌در . (مترجم)

ایلدیلر . میسیوری ، ترقوف، لهیله‌ده ایقاع ایتدکلری خسارات اوزرینه صدراعظم یکی‌چری متقاعدینی ساحلك محافظه‌سی ایچون بوغاز ایچنه کوندردی . قازاقلر آق کرمانه‌ده چیقه‌رق اهالیدن برقسمنی اسیر آلوب کوتورمشلردی ؛ شهبازپاشانك بربیوك سفینه ودرت قادرغه ایله تقربنده بتون اسیرلرینی اعدام ایله استفان برونی آلتنده جنکه حاضرلاندیلر . اون التی قایقلری، یکی‌چریلرك یالکز براقمش اولدقلری شهباز پاشانی احاطه ایتدیلر . شهباز پاشا ، ایکی‌قایقنی باتیرمغه موفق اوله‌رق اورادن قورتلدی ؛ سینوبده قادرغه‌لرك قوماندانی محمدی بردار ایتمك ایستدی ؛ لکن محمد یکی‌چری اوجاغندن بولندیغی ایچون شهرده‌کی یکی‌چری میرالایی [چورباجیسی] مخالفت کوسترمدی . استانبوله عوت ایدلدکده شهباز پاشا محمددن شکایت ایلدی ؛ صدراعظم قاپودانی ترسانه دیوانخانه‌سی اوکنه آصدیردی ، شهباز پاشانی حبس ایلدی. ۱۶۵۲ کانون‌اولنده (محرم ۱۰۶۳) مفتی، دینیه‌پر (۲) قازاقلری خاطمانی لهستانه قارشی عصیان ایدن همیه‌لنیکیدن برمکتوب آلدیکه تحت‌امرنده بولنان‌اوچ یوز بیك قازاقدن قرق بیکنی دولت عثمانیه خدمتنه ویرمکی تکلیف ایدیوردی ؛ همیه‌لنیکی عثمانلیلر النده اسیر بولنه‌رق ترکجه ایله کسب الفت ایتدکدن باشقه قرآن [کریم] ی تتبع ایتمش ایدی؛ اوصورتده یاری مسلمان بولندیغی ، حتی تمامیله مسلمان اولدیغی ظن اولنوردی. شیخ‌الاسلامه مکتوب یازدقدن برمدت‌صوکره ، عثمانلی اصولنجه کندیسنه برات حکومت اعطاسیله برابر، مولد اویادن بر قسمنك ترکنی طلب ایتمك‌اوزره استانبوله درت سفیر کوندردی. همیه‌لنیکینك مرخصلری حضور همایونه قبول‌اولندیلر؛ کندیلرینه خلعت کیدیرلدی؛ متبوعلری ایچون‌ده طبل وعلم احسان اولندی. حکومتنه دائر برده برات ویریلوب فقط بونده مولد اویادن اراضی ترکنه دائر برسوز درج ایدلیه‌رك یالکز قازاقلرك اشغال ایتمکده اولدقلری اراضیدن بحث‌ایدلدی . ایلچیلر تاتارخانی طرفندن‌اسماعیل قاضیسنه یازلمش وقاضی طرفندن کندیلرینه تبلیغ اولنمش‌اولان برمکتوبی‌ده تقدیم ایتدیلر . قریم خانی ، محمیلرندن برینك اسماعیل اوقانی متولیلکنه تعیین اولنمسنی تکلیف ایلمشیدی ؛ لکن یکی قیزلراغاسی، بوخدمتی مرادایتدیکی برشخصه ویرمش ایدی؛ قریم‌خانی کندی آدمنك رد اولنمسندن‌منفعل اوله‌رق اسماعیل قاضیسنه « قیزلر اغاسی طرفندن نصب اولنان متولی‌یی دفع ایت، یوقسه‌سنی‌ده ، متولی‌یی‌ده اولدیریرم» دیه یازمش ایدی.

(۲) بوقازاقلر راپوروغ اسمنی آلمشلردرکه دینیه‌پر شلاله‌لرندن برینك آدیدر . ترکلر دینیه‌پر وبوغ نهرلری آره‌سنده صاری صو دینیلن بر بطاقلق مناسبتیله « صاری قامیش قازاقلری » دیرلر .

صدراعظم بومکتوبی اوقودی، برشی دیمکسزین آلدی، صاقلادی. برازوقت مقدم، قریم خانه قلیچ وقافتان کوندرلمشیدی، بونلری ایصال ایدن میرعلم احمد اغا، عودتنده، خانك قلیچی هیچ باشقسزین یانه قویمش، قافتانه یالکز صول قولنی صوقوب صاغ قولنی یره دوغری براقمش اولدیغنی وکندیسنك استانبوله فرارایدن ایکی اسیری استانبولده وکلاطرفندن صاتلمش اولمسندن شکایتله آرتق پادشاهه اسیر کوندرمیه جکی افاده سنده بولندیغنی صدراعظمه خبرویردی.

صدراعظم، تدابیرمالیه سیله قریم خانك، بتون اکابرك، خصوصاً حضور شاهانه یه کیروب چیقانلرك خصومتی جلب ایلدیکی کبی قاپودان درویش محمد پاشانك ده عداوتی تحریك ایلدی. کچن سنه نك صوك بهارنده، درویش پاشا. احمد پاشانك صدارتندن بری مثلی کورلمه مش بر دبدبه ایله استانبوله کیرمش ایدی: درویش پاشانك آرقه سنده ایکی بیك سواری وپیاده ویدی بیك آتلو وار ایدی که بونلر ساسترده ده، بروسه ده، اناطولیده کی ارتکاباتنك ثمره لری ایدی. ترخونجی احمدپاشا، الده کی پاره یی الك زیاده سپاهیلرك تأدیهٔ مخصصاتنده استعمال وخدمات بحریه یی اهمال ایلمردی؛ قاپودان پاشا بوندن دولایی پرقاچ دفعه لر شدتلی تقریعاتده بولندی. برکون رسانه ده صدراعظم ودفتردار سورنازن مصطفی پاشایله مصالح دولت حقنده مذاکره ایدرکن دفتردار «مطلقا بکا پاره ویرملیسك» دیمسی ارزرینه دفتردار «سکا پاره یی طاشدن کسه جك دکلز» جوابنی ویردی. منازعه اشتعال ایتدی؛ نهایت دفتردار، کندیسی ده اونك کبی وزیر اولدیغنی وفقط اونك کبی جلالی اولمامش بولندیغنی وقاپودان پاشانك تعدیاتیله عالمی خراب ایلدیکنی سویلدی. قاپودان پاشا «بن می جلالی یم؟ سلطان مراد رابع کبی برقهرمان زمانده حدودك تنظیم احوالی بنم عهده مه براقلمادی می؟» دیه باغیردی؛ انجق حدتدن نفسی کسلدیکندن سوزنده دوام ایده مدی. صدراعظم مکالمه یه مداخله ایتمك ایستدیکندن قاپودان پاشا حدتنی اوکا توجه ایله وعد ایتدیکی پاره لرك تأدیه سنی تأخیر ایده جك کندیسیله اویناماق ایستمش اولدیغنی سویلدی، وبوندن صوکره حواله قبول ایتمه جکنی وکندیسنه نقداً اوچیوز کیسه ویرمك لازم کله جکنی بیان ایتدی. بومنازعه، اشخاص ثلثه طرفلرندن، اغیرلغنی آرتیره جق تفصیلات ایله پادشاهه بتشدیرلدی. محمد رابع صدراعظمله قاپودان پاشایی حضورینه کتیردی. قاپودان پاشا نقداً بکرمی کیسه آلدمش اولدیغنی اثبات ایتدی؛ صدراعظم ده، جواباً، حواله لرك نقد حکمنده اولدیغنی ومع هذا قاپودان پاشا زنکین آدم اولمسیله بونرك زمان تأدیه سنك حلولنه

انتظاراً عسکرك معاشنی کندیسی ویره بیله جکنی درمیان ایلدی . پادشاه بوایضاحات ایله ممنون اولمایوب اووقتدن اعتباراً ترخونجی احمد پاشانك عزلنه قرار ویردی . لکن صدراعظمك دشمنلری ، کندیسنك سقوطندن صوکره تکرار زمام دارلغی المغه عودت ایده بیله جکنی دوشونه رك قتلندن باشقه صورتله خشنود اوله مازلردی . پادشاه القا ایتدیلر که ترخونجینك قابودان پاشا ایله عداوتی ، تخت سلطنته برانقلاب احداثیله شهزاده سلیمانی اجلاس تصورنده بولندیغی حالده بوخصوصده درویش پاشانك موافقت کوسترمه مسندن متحدثدر . سلطان محمدك شتباهنی تأیید ایچون اسکی یکی چری اغاسی سلیمان پاشانی استعمال ایتدیلر . سلیمان پاشانك ساده دلکندن استفاده ایله کندیلرینك تخیل ایلدکاری ترتیبك صحیح اولدیغنی پادشاهه سویله جك اولورسه صدارته ترفیع اولنه جغنه اقناع ایلدیلر . بوخدعه تمامیله موفقیته مقرون اوله رق سلطان محمد ترخونجینك ازاله سنی قطعیاً قرارلاشدیردی ؛ بونکله برابر کندیسنه برامنیت جعلیه ویرمش اولمق ایچون نوروزدن بش کون مقدم صدراعظمك اداره سی حقنده ثنایی متضمن برخط ایله پرسمور کورك ومرصع برخنجر ارسال ایلدی . منجم باشینك نوروز ایچون هیچ بر خیرلی خبر ویرمه مش اولدیغی صدراعظم ، التفات شاهانه نك بودلائل جدیده سندن دولایی عرض تبریکات ایدن حضاره « سز پادشاهلرك لطف وقهرلری معامله لرینی بیلمزسکز ! بونلرهپ بنم اعدائمه مقدمه در » دیدی . برکون قاضی عسکر حسام زاده بویله تشأم ایتمك مناسب . اولمادیغنی بیان ایتمکله اوکاده « افندی ، بن پادشاهه خدمت ایتمك ایچون بتون دنیایله بوزوشدم ؛ بویله هرکسه مقاومت ایتمك کندیمی خراب ایده جکمی دوشونمدم ؛ شمدی اکدیکمی بیچیورم » جوابنی ویردی . خط همایونك ورودندن اوچ کون صوکره ، یعنی نوروزدن اولکی ایلك دیوانده ، صدراعظم فنا رؤیالر کورمش اولدیغنی بیان ایله حاضر بولنان مأمورینه بردها کورمیه جك کبی وداع ایلدی . نوروزده ، پادشاهه هدایای معتاده یی کوندردی ؛ ذات شاهانه بونلری ایصال ایدن شخصه خلعت الباسیله ممنونیتنی اظهار ایتدی . ترخونجی حلول نوروزده هیچ بر حادثهٔ مؤلمه وقوع بولمامش اولدیغی ایچون (۱) براز امنیت بوله رق بعض مصالح تسویه سی ایچون ترسانه یه کیتدی . آنجق اورایه کیدر کیتمز همان سرایه کلسنی آمر برکاغد آلدی . همان آبدست آله رق یانده بولناتلره « سزی الله اصمارلادق ؛ آخرت حقی

(۱) چونکه منجم باشی نوروزده بعض « قطوعات ومحاذیر » واردر دیمشیدی . نعیما ، ۲۹۳ (مترجم)

حلال ایدیکز! بزه غدر ایدنلرده معمر اولمازلر، انشاءالله!» دیدی، ونمازقیلوب استغفار ایلدی. یولده تذکره‌جیسنه «جلبی! شمدی بنی الیقویوب اولدرسه‌لر قورقارمیسك؟» دیمسیله تذکره‌جی «بونسل‌سوزدر؟ بویله‌توهملره قاپیلمایکز!» توصیه‌سنده بولنمش اولدیغی حالده ترخونجی‌شهادت جانبه منت اولدیغنی‌افاده‌ایتمشدر. حضوره کیرنجه‌پادشاه توبخاتده بولنه‌رق‌قالدیرلمسنی امرایتدکده‌ترخونجی «پادشاهم بنی غدراً اولدیریورسك؟ روزمحشرده ایکی الم یاقه‌کده‌در، سوزلرینی سویلمشدر. اشارت پادشاهی اوزرینه بوستانجی باشی، بدبخت وزیری‌بوغدی؛ جسدی‌سرایدن تیمور قاپی اوکنه آتلدی (٢٠ مارت ١٦٥٣ - ٢٠ ربیع‌الاخر ١٠٦٣). متوفی موسی پاشا حلیله‌سی اولان ترخونجینك‌قیزی باباسنك‌نعشنی قالدیرمغه مساعده‌آله‌رق اسکداره دفن اولندی (١).

قاپودان درویش محمد پاشا مقام صدارته تعیین اولنه‌رق ادارهٔ اموره مباشرتی تدابیر منفورهٔ مالیه ایله وبرطاقم اعدامله اعلان ایلدی. کندیسنی اغیرصورتده تحقیر ایتمش اولان سورنازن محمد پاشادن انتقام آلمغه بالخاصه خواهشکار اولمقله برابر مضایقهٔ مالیه شدتلی وخزینه‌ده پاره مفقود اولدیغی ایچون ایکی آی خدمتنده ابقا ایلدی؛ لکن بومدت‌سرور ایلدکده عزل ایله (٢) یرینه باش باقی قولی‌مصطفی اغانی تعیین وعهده‌سنه بکلربکیلك پایه‌سی توجیه ایلدی (٣). سورنازن طمشوار والیلکنه وطمشوار والیسی بولنان امیر پاشا قانیژه‌یه کوندرلدی. رئیس‌الکتاب سابق موقوفاتجی محمد افندی باش محاسبه‌جی ودامادی بولیلی مجدی محمد افندی جزیه محاسبه‌جیسی اولدی. ترخونجینك دشمنلریله شریك جنایت اولمسنه مقابل صدارتی امید ایتمش اولان‌سلیمان پاشا کریده ارسال وفقط‌پادشاهه مراجعتی‌اوزرینه ملاطیه سنجاغی خاص‌اوله‌رق عهده‌سنه توجیه‌اولندی. درویش‌پاشانك‌هنوزقاپودان ایکن کندیسندن برعرب آتی ایستیوب‌ده آله‌مامش اولدیغی سکبان باشی‌بوامساکنك نتایجندن مصون اوله‌بیلمك ایچون ارزو اولنان ایله دیکر طقوز آتی اکرلتمش اوله‌رق تقدیمه مسارعت کوستردی. لکن درویش پاشا، وفتندن صوکره ومنفعته

---

(١) اوزمان مورخلرینك جمع شهاداتیله اکلاشیلیرکه ترخونجی احمد پاشا مستقیم‌وخزینهٔ دولتك اصلاحنه چالشمش برصدراعظمدر؛ کندیسنه بولنان یکانه قباحت «امساك» درکه بوده «نهاب ووهاب» اولمادیغنه دلالت واپنه شهادت ایدر. (مترجم)

(٢) نعیما، سورنازنك دفتردارلقدن عزلنه غرهٔ جمادی‌الاولایی‌تاریخ کوستردیکنه نظراً درویش پاشا زمانی دفتردارلقده بك آز قالمش اولق لازمکلیر. نعیما، ص ٣٠١. (مترجم)

(٣) نعیما «امیرالامرالق» دیور، ص ٣٠٢ (مترجم)

مستند اولان بواثرسماحتی قبول ایتمه‌رك سکبان‌باشی‌یی اوخری سنجاغنه کوندردی. صدراعظمك عن‌اصل مجار اولان جاشنیکیرباشیسی برمکتوب ایصالی ایچون ویانه‌یه عزیمت‌ایدرکن قرین آباده بعض‌تعدیاته‌قیام‌ایتدیکی حالده قاضی‌مساعده کوسترمه‌مش ایدی؛ عودتنده قاضی‌یی دوکمش اولدیغندن استانبول قاضیسی طرفندن قتلنه‌فتوی ویریله‌رك مفتی‌ده بونی تصدیق ایلدی. آنجق سلحدار، وقتیله خدمه‌دن بولنمش اولان جاشنیکیری تصحب ایله اعدام بدلی بش‌یوز غروش آلتمسنه مساعده آلدی. صدراعظم‌بوصورتی قبول ایتمه‌مك ایستدی‌ایسه‌ده اندرون‌خلقنك اصراریله مصالحه قرارلشدیرلدی. آنجق مؤخراً سلحدار وزارت رتبه‌سیله چیقارلمق ایستنلدکده مفتی‌افندی سلحدارلره‌وزارت اعطاسی اوتوز بیل اندرونده خدمته متوقف‌اولوب بری سکز بیلق برسلحدار چیقمق ایسترسه متفرقه‌لق، یاخود قاپجی باشیلق ایله قناعت ایتمسی لازم کله‌جکنی عرض ایده‌رك سلحدارك حصول‌امیدینه مانع‌اولدی.

صدر مقتولك کدخداسی مؤمن اغا حبس اولنمش ایدی؛ قورتلق امیدیله طقسان کیسه ویردیه‌ده بونك‌ده فائده‌سی اولمادی. نهایت قاین پدری سیاووش پاشا شفاعت ایده‌رك طقسان کیسه‌یی یوزاوتوزه ابلاغ ایتمك اوزره کفیل اعطاسیله قورتیله‌بیلدی. مؤمن اغانك‌قباحتی شوایدی‌که والده‌سلطانك قهوه‌جی‌باشیسی شعبان اغا، ترخونجی احمد پاشانك صدارتی زماننده یوز اوتوز اقچه ایله تقاعد اولمق ایستمش ایدی؛ شعبان اغا بوخبر ایله کدخدا مؤمن اغایه کلدیکی زمان مؤمن اغا بالطه‌جیلر کدخداسنك بیله‌سکسان اقچه‌ایله تقاعدایدلدیکندن بحث‌ایله مشربی معلوم اولان صدراعظمك یوز اوتوز اقچه‌یه موافقت ایتمه‌جکنی کندیسنه افاده ایلمش، وفی‌الواقع شعبان اغا مؤخراً ترخونجینك حضورینه جیقنجه اوده کدخداسنك دیدیکنی سویلمش‌ایدی. اطنه‌والیسی ابراهیم پاشانامنده برظالم‌قاضی‌بلده‌یی اولدرمکه قیام ایتمش اولدیغی‌حالده هرنه‌قدر بونی یاپه‌مامش ایسه‌ده مؤخراً اتباعندن برینك وصوکره کندیسنك وحرکات سیئه‌سندن دولایی اهالی کندیسنی اولدرمشدر.

ابشیر پاشا، حلب والیلکنده برطور تهدید کوسترمکده بردوام ایدی. بوظالم ریاکار، احوال غدارانه‌سنی نمایش تقوافروشانه ایله‌ستر ایدیوردی. پازار ایرتسی وپنجشنبه کونلری اوروج طوتار، فقط محبوسلری آچلقدن اولدیررردی. کیجه‌نك برقسمنی نمازایله کچیرر، فقط‌بتون‌کونی خلقه‌ظلم ایدردی. اصلا قهوه ایچمز، فقط شراب مظالم نوش ایدردی. هیچ توتون استعمال ایتمز، فقط مغدورلرینك قانندن چیقان دومانلرله کیف چاتاردی. قطب ارباب تقوی اولمق ایستردی، فقط محور

استبداد ایدی. صدراعظمك، استانبوله دعوتی متضمن یازدیغی کاغده اطاعت جریانه جواب یازمقله برابر عسکرینه تقویت ویردی.

مراد رابع زمانندهاعدام اولنان اورمه لی مشهور شیخك همشیره زاده سی شیخ محمود که ـ صاچلی دیه یاداولنوردی ـ بوآره لق استانبوله کلهرك عبادات وطاعاتی وحکومت علیهنه افاداتی ایله شهرت قازاندی. عیناً سویلردی که دولته هرمصیبت، والده سلطانك امور حکومته قاریشمسندن نشأت ایتمکده اولدیغندن سرایدن دفع ایدلمدکجه دولت اقتدارسزلق ایچنده قاله جقدر؛ بناءً علیه یا اسکی سرایه کوندرلملی، یاخود ایالات پاشالرندن برینه تزویج اولنمالیدر. بروالده سلطانك قوجه یه ویرلمسی کبی برفکر جدید پك غریب کورندیکی جهتله شیخك کندیسنه بویله سوزلر سویلمش اولدیغی نقیب الاشراف ایله صدراعظم آره سنده جریان ایدن مذاکره اوزرینه بویله برذات قدسی الصفاتك شخصی هرشیدن مصون اولمسی لازم کله جکی حقنده کی فکر عمومی یی جریحه دار ایتمکسزین کفت و کویه ختام ویرمك یچون شیخ محمود مجنون عد اولنه رق زنجیرلر ایچنده سلیمانیه جامعی قربنده کی تیمارخانه یه وضع اولندی. آنجق احبا وطرفدارانی طوپلامغه امکان بوله رق اونلره حقیقتی سویلمش اولدیغی ایچون زنجیره اورلدیغنی سویلدی؛ دیوان، بونك اوزرینه، شیخی دفعه قرار ویره رك مسقط رأسنه نفی ایلدی. موره ده بکلربکی کورد احمد پاشا ایله طراپولیچه محصللغنه کوندریلن قاپیجی باشی یوسف، ایالته دخولارینه مانع اولمق ایستین خلیل اغا نامنده بری ایله برادرینی اعدام ایتدیلر. خلیل اغانك دیکر برقارداشی استانبوله مراجعتله اوزون یوسفك غدرندن وصاریجه لرك تعدیلرندن شکایت ایلدی. یوسف توقیف و مؤخراً یوزاوتوز کیسه ویره جکنی وعد ایتمسی اوزرینه سبیلی تخلیه اولندی؛ فقط یکدن شکایتلر وقوع بولمسیله یوسف «بکاظالم وغدار دیورلر، اویله اولمسه یدم مأموریتمده درت یوز بیك اقچه یی نصل قازانه بیله جك ایدم؟» دیمش، وبوسوز صدراعظمه یتشدیرلمش اولدیغندن یوسف اخناق اولندی. شو صورتله صدراعظم، یوسفك وعدایلدیکی یوزاوتوز کیسه یی غائب ایتمش ومشتکیلرده امید ایتدکلری تضمیناتدن محروم اولمش ایسه ده مقتولك کسب استحقاق ایتمش ولدیغی شو معامله خلقی ممنون ایلدی. بویاجی حسنك ده شو آره لق اعدامی خشنودی عمومی یی مستلزم اولمشدر. بویاجی حسن، آغالرك قتلنده حلادلق وظیفه سنی کوردکدن صوکره کیولا [کوله] سنجاغی متصرفلغنه کوندرلمش وبوسنه قاپیجی باشیاق ایله صره امینی اولمش ایدی. بولندیغی یرده مظالم غدارانه اجرا ایلدی. ویرکی تحصیلنه چیقدیغی

زمان اورکلری بوله مازسه قادینلری زنجیره اوردیررودی. حتی زنجیرده کی قادینلردن بری محنته تحمل ایده میه رك جان ویردکده « اولویی برایر طاشیوب ده معذب اولسونلر ؛ فنا قوقو کندیلرینی یران اول پاره لری اوده مکه مجبور ایدر » دیه رك زنجیرك کلیدینی کندیسی آلوب صاقلامش ایدی . زندانجی دها مرحمتلی بولنه رق اولونك باشنی کسه رك وحودینی زنجیردن چیقارمشدر . باباسنك زعامتنی غصب ایتمش اولدیغی برچوجق اسکداره کلوب ده پادشاهه برعرضحال تقدیم ایتمك یولنی بولامامش اولسه یدی بویاجی حسن مظالمنی دها ایلری یه کوتوره جك ایدی ؛ لکن بوزعامت مسئله سی اعدامه محکومیتنی موجب اولدی (۱) . قسطمونی سنجاغی بکی قره شاطیرده تعدیاتندن دولایی استانبوله اعدام ایدلدی ؛ عصیان ایدن آغالرك واسطهٔ اجرا آتی اولمش ، صوکره اختفا ایتمش اولان ترك عمر اغا انزوا کاهی ترك ایتمك احتیاطسزلغنده بولنه رق اوده صدراعظمك حضورنده اولدیرلدی . فقط بواعدامارك هیچ بری سابق قاپی آغاسی آق آغالردن عبدالرحمانك اعدامی قدر جالب دقت و هیبت اولامشدر . عبدالرحمان ، سلطان ابراهیمك بیونسه طاقیلان فلاکتلی کمندی لیله چکمش (۲) ، وسلطان محمدك جلوسندن صوکره والیلك ایله مصره کیتمش ایدی ؛ سلفی ترخونجی احمد پاشایه سوء معامله ده بولندیغندن ترخونجی صدراعظم اولنجه تحقیراتنك انتقامنی آلمق اوزره کندیسنی استانبوله دعوت ایتمش ایدی . عبدالرحمان پاشا بیك درلو بهانه لرله یوللرده قاله رق هنوز قونیه یه واصل

---

(۱) بوچوجغك باباسی اناطولی زعماسندن ایدی ؛ زعیمك وفاتنده چوجق پادشاهه عرضحال ویردی ، باباسنك زعامتی خط همایون ایله کندیسنه احسان بیورلدی . ترخونجینك صدارتنده بویاجی حسن صدراعظمی صیقشدیروب زعامتی ضبط ایتمش ایدی . چوجق بودفعه اسکداره کلدرك پادشاه جامعه کیدرکن عرضحال صوندی . پادشاه چوجغی طانیدی . « نیم زعامت ویروب چراغ ایتدیکم چوجق دکلمی ؟ » دیه صوردی . « اوت ، اودر » دیدیلر ، و تفصیل ماجری ایلدیلر . پادشاه بویاجینك همان اعدامیله زعامتك چوجغه اعاده سی ایچون خط یازدی . نعیمایه مراجعت . ص ، ۳۲٤ . (مترجم)

(۲) سلطان ابراهیمك خلع وحبس ایدلدیکنك دردنجی کونی صوفی محمد پاشا دیوانخانه سنه کلوب آتدن اشه جکی صیره ده عبدالرحمانك بابالنی اولان قبا صاقال بر قاپیجی باركیر ایله کلدی ، « سلطانم ، قاپی اغاسی دعالر ایدر ، سلطان ابراهیم محبسدن چیقمش ! » دیدی . صدراعظم همان سرایه عزیتله وشیخ الاسلامی دعوت ایده رك وقعهٔ قتل ظهور ایلدی . حین قتلده جلاد قاره علی امتناع ایله فریاد ایتدکجه بتون اجزای وجودی پادشاهك نعمتیله متشکل اولان ـ بوخائن قوجه مان وجودیله جلاده هجوم ایله « تبز بره ملعون ! ایشکی کور ! » دیه قاره علینك اکسه سنه یومروق اورر ، جلاد یومروق بیدکجه یرلره قاپانیردی . نعیمایه مراجعت ص ، ۳۲٦ . (مترجم)

اولدیغی صیره‌ده ایدی که ترخونجینك خبر سقوطی آلدی : آرتق کندیسنی امنیت کامله ایچنده عد ایده‌رك کمال شتاب ایله استانبوله کلدی ، و صدراعظملغی صاتین آلمق ایچون سرایده‌کی معینلری واسطه‌سیله پادشاهه بش یوز ، والده‌یه یوز کیسه عرض ایلدی . درویش محمد پاشا ، بو خدعه‌دن خبردار اولهرق عبدالرحمانك مصرخزینه‌سنه بورجی اولان ایکی بیك کیسه‌یی طلب ایتمکله برابر پادشاهه برعریضه یازه‌رق سلطان ابراهیمك جلادی اولدیغنی واطروفهٔ جنایتی اولمق اوزره سلطان ابراهیمك بر قاتلی قافقاسی صاقلامقده بولندیغنی وپادشاهی‌ده بش یوز کیسه پاره ایله اغفال ایتمك ایستدیکنی اشعار ایلدی. والده سلطانه‌ده بویولده برکاغد یازدی. پادشاهه ووالده‌یه اولان کاغدلرله صدراعظمك برابر کوندرمش اولدیغی مصردن کله‌دفتر سرایه واصل اولنجه صدراعظمك تلخیصی اوزرینه «همان‌قتل ایلیه‌سین»دیه خط همایون یازلدی . درویش پاشا دیکر برعریضه تقدیم ایده‌رك عبدالرحمان پاشا وزیر بولندیغی ایچون حکم قانون موجبنجه آنجق سرایده مجازاتی کورمك لازم کله‌جکنی بیلدردی. ایشته تاریخ دولت‌عثمانیه‌نك کندیلرندن بحث ایتمکده اولدیغی ذی‌نفوذ وقدرت خادم اغالردن برینك انجام حالی بودر .

عبدالرحمان پاشانك‌اعدامی وسلیمان اغانك تبعیدی‌ایله سرایده خادملرك تأثیری محو ایدلمش ایسه‌ده قادینلرك تأثیری زوال بولمامش ایدی . حامیه‌سی بولنان بیوك والده سلطانك قهوه‌جی باشی شعبان خلیفه‌یه تزویج ایلدیکی سلطان محمدك دادیسی [ملکی قادین] ایله کذلك بیوك والده سلطانك نظر التفاتنده بولنمش اولان وارضروم بکلربکی مرتضی پاشانك زوجه‌سی اولوب قوجه‌سنه بغداد والیلکنی آلان عنتر نامنده‌کی جاریه حرمك صوك نفسنی ویرمکده بولنان نفوذنی احیا ایتمك تهلکه سنی کوستردیلر .

سپاهیلرك علوفه ایستمك اوزره استانبوله کله‌جکلری، ابازه‌حسنك‌ده برجمعیت کثیره ایله ورود ایده‌جکی شایع اولمش ایدی . سپاهی زروبالری بقیه‌سندن یوسف اغانك اسکداره کلوب قوندیغی اکلاشلمقله قزل بایراق اغاسی شعبان اغا بلوك چاوشلری واوچ یوزه قریب مسلح سپاهی ایله کوندریله‌رك یوسف اغا طوتیلوب صدر اعظمه کتیرلدی ؛ بوغلدی ، جسدی دکیزه آتلدی (۳۰ اغستوس ۱۶۵۳ ۶ شوال ۱۰۶۳) . متعاقباً آبازه حسن‌ده یالکز کندی آدملریله استانبوله کله‌رك شایعه‌باصلدی. صدارتدن انفصالندن‌صکره بودین‌والیلکنه کوندرلمش وبودفعه‌یرینه کنعان پاشا تعیین قلنمش اولان اسکی صدر اعظم مراد پاشا قاپودان پاشالغه تعیین

وکندیسنه صدر اعظم درویش محمد پاشا طرفندن قافقاز الباسی قلندی . کچن سنه وقوع بولان هزیمتدن بری پاتراس [بالیه بادره] ده اختیار سکون ایتمش ولان اسبق قاپودان حسام بك زاده علی پاشا ، قارلی ایلی سنجق بکی کنج عبدی پاشا طرفندن دردست ایدیلهرك استانبوله کوندرلدی ؛ کندیسندن ایکی یوز کیسه اچه ایستیلهرك یدی قوله یه آتلدی ؛ صکره حریت واموالی اعاده قلندی. عبدی پاشا معهود یوسفك مظالمنی کچن تعدیات واقعهسندن طولایی آز دها اعدام اولنه حق ایکن حامیسی اولان موره لی دفتردارك شفاعتیله یاقه یی قورتاردقدن باشقه حقنده تحقیقات اجراسندن ده صرف نظر ایله طمشوار والیلکنه تعیین اولنمش اولان سابق دفتردار سور نازن پاشادن ایکی یوز کیسه تحصیل ایتمك مأموریتیله بودین والیسی نزدینه مباشر اولهرق کوندرلدی . صدارت امیدیله ترخونجینك عزلنه تشریك مساعی ایتمش اولان اسبق یکیچری اغاسی سلیمان پاشا محل مأموریی اولان کریده عزیمت ایتمك اوزره امر آلمش ایدی . مالمو وآزیه (۱) وصولنده وفات ایدرك اموالی خزینه یه رجعت ایلدی .

بوصره ده ذات شاهانه برادری شهزاد سلیمانی سرایده شمشیرلك قصر نده قامه ایتمش ، وبعدما بودائره ولیعهد شهزادهلرك اقامتنه مخصوص قالمشدر. محمد ثالث زمانینه قدر ولی عهدلر والیلك ایله اناطولی ایالتنه کوندریلیردی . اوزماندن بری ولیعهدلره سنجاق توجیه اولنور ، وفقط کندیلری کیتمیوب متسلم معرفتیله اداره ایدیلیردی. محمدرابعدن اعتباراً پادشاهك اوغل وقارداشلری یالکز هردرلو عنوان ومأموریتدن دکل ، حریتلرندن ده محروم ایدیلهرك « محبوسین دولت (۲) » ه بکزه دلمشدر . محمد رابع دیکر برتدبیر دها اتخاذ ایتدی : شخص واحدده مختلف خدمتلر منافعنك تراکمنی منع ایلدی . بوقراردن وبعض علمانك وفاتندن دولایی برچوق خدمات علمیه آچیق قالهرق ترفیعات جدیده اجرا قلندی (۳). وفاتلری وقوع بولان علما میانسده حاجی قالفهنك برمدت کندیسندن تدرس ایتمش اولدیغی

(۱) نعیماشه منکشه . ص۲ ۳۶ . (مترجم)

(۲) اوروپاده محاکم قراریه مبتنی اولمایوب اسباب سیاسیه یه بناءً دولتجه توقیف اولنان حکمدار وبرنسلره « محبوسین دولت » اطلاق اولنور . (مترجم)

(۳) بونی هامهر یاکلش اکلامشدر . فضالره اکمال مدت ایتدکجه بری برینی متعاقب ضبط ایتمك اوزره متعدد حاکملر تعیین اولندیغندن ظهورایدن خط همایون اشبو « اردف قضات » خصوصنی منع ایله یالکز بر حاکمك مدتی ختامنه درت آی قالدقده یرینه دیکربرینك تعیین اولنه بیلمسنی وبرده قضالرك امتحان ایله توجیهنی امر ایدی - بونك تکثیر منحلاته دخلی اولهمیه جغی درکاردر . نعیمایه مراجعت ، ص ۳۷۳ (مترجم)

اعرج مصطفی افندی‌یی ؛ ارتحال [حضرت] پیغمبریدن صوکره ایلك دفعه اولمق اوزره زنا سبیله رجم جزاسنی تطبیق ایتمش اولان بایزید زاده‌یی ؛ عزیز افندینك برادری ومتعدد جامع ومدرسه‌لرك بانیسی قره‌چلبی زاده محمود افندی (۱) ایله تعصبدن آزاده بولنان مفتی بهائی افندی‌یی (۲) ذکر ایتملی‌یز . خواجه سعدالدین افندینك حفیدی ابو سعید افندی مناصب علمیه‌نك منتهاسی اولان بومقامده بهائی افندی‌یه خلف اولمشدر .

۱۶۳۵ سنه‌سنده پای تخت عثمانی هندستان حکمداری جهانشاهدن برایلچی ورودی تماشای فوق‌العاده‌سنی کورمشدر . عثمانلی پادشاهلریله هندستان شاهلری آره‌سنده موجود اولان مناسبات قدیمه احوال متعدده‌ده تجدد ایتمش ایدی ؛ سلطان سلیمانك زمان سلطنتنده دهلی حکمداری باب‌همایونه التجا ایتمش ، وکجرات حکمداری ، سفارت‌واسطه‌سیله سلطان سلیماندن استمداد ایلمش ایدی ؛ مرادرابع زمانده موغول حکمداری بای سونغور میرزا دولت عثمانیه حمایه‌سنه دخالت ، وجهانشاهك کوندردیکی بر سفیری مراد رابع بغداد سفری اثناسنده موصلده قبول ایلمشدر . مراد رابعك جهانشاهك سفیرینه ویردیکی مکتوبده بعض تعبیرات احترامیه‌نك اونودلمش اولمسندن دولایی دهلی سرایی پك متأثر اولدی ؛ سلطان ابراهیمك بدایت سلطنتنده وقاره مصطفی پاشانك صدارتنده موغول حکمداری باب همایونه کوندردیکی تحریراتده حقنده استعمال اولنان تعبیراتدن شکایتله کندیسنك کمال اقتدارینی ، وسعت ممالکنی بر صورت مطنطنه‌ده تفصیل ایتمشدر .

اوچ سنه مقدم هندستانه سیاحتله کیدن بر ترك شاهه خطاباً بر نامه‌یی حامل ایدیکه بونده سلطان محمد رابعك جلوسی خبر ویریلیوردی ؛ ۱۱ شباط ۱۶۵۳ تاریخنده ینه بوترك ، سید حاجی محمد نامنده برهند ایلچیسیله برلکده استانبوله

(۱) نعیما ، ص ۲۶۴ قاره‌چلبی زاده محمود افندینك بر لطیفه‌سنی نقل ایدر . علمادن اورمانی مصطفی افندی برکون محمود افندینك خانه‌سنه کیدیرك « باغچه کزی کورهلم » دیمش ؛ برلکده دولاشمشلر . باغچه‌یه پك ایی باقیلامامش‌اولدیغندن مصطفی افندی « باغچه‌کز اورمانه دونمش » دیمنجه محمود افندی « یاسزی نیچون کزدیریورز ؟ » جوابنی ویرمش . (مترجم)

(۲) خواجه سعدالدین افندینك مخدومی عزیز افندی زاده‌در . صیره‌سیله اکمال تحصیل ایتمش ایسه‌ده قوت طبیعت وحدت ذکا وفطانتله موصوف ، شعر انشاده ماهر ایدی . فذلکه‌دن (مترجم)

عودت ایلدی (۱) . سفیر هند ، اوتوز بیك غروش قیمتنده هدایای حامل ایدی. یوم قبولده ، سید حاجی محمد پادشاهه برنامه تقدیم ایتدی که اوزبکلرك چیقاردقلری قاریشیقاقلر حقنده تفصیلاتی حاوی وتذیر خانك وفاتی واونك اوغلی عبدالعزیزك بلااعتراض قبول حکومتی بو احواله خاتمه ویردیکنی مبین ایدی . سلطان محمد سید حاجیيه جهانشاه ایچون برنامه ، زمرد ایله مزین بر خنجر ، بکرمی کوزل جاریه ، ورختلری ودیزکینلری طقسان کیسه قیمتنده برآت ویردی . سفیر کندیسی ایچون ده قیمتدار کورکلر ، برآت ، التی بیك آلتون آلدی . حاجی محمدوزیرلرك، مفتینك ویردکلری ضیافتده ابراز مأثر علم وعرفان ایلدیکندن مدنیت عثمانیه بی شاهك سراینده تمثیل ایده جك برایلچی انتخابی ایچون مشاوره اولندی . لکن اصحاب ایاقتدن برینك انتخابی حقنده درمیان اولنان دلائل ، لزوم تصرفه قارشی بی تأثیر قاله رق صدراعظم متوفی صالح پاشانك برادری اولوب قابا بر آدم اولدیغی حالده مصارف سفارتی کندیسی تسویه ایده جکنی تعهد ایدن ذوالفقار اغا بتون رقیبلرینه ترجیح ایدلدی . ذوالفقار اغانك حماقتی آکلامقده زحمت چکمه مش اولان سید حاجی محمد [٤] اویله برآرقه داش ایله سیاحت ایتمك ایستمدیکی جهتله یمن امامی دولت عثمانیه ایله حال مصافاتده بولنمادیغندن ذوالفقار اغانك کندیسنه رفاقت ایده میه جکنی افاده ایلدی . بوملاحظه نك اصل سببی بیلنمیورکی کوستریله رك عثمانلی سفیرینك مکه یه قدر هند ایلچیسنه رفاقتله اورادن بحراً یولنده دوام ایتمسنه قرار ویرلدی . ۲۹ مارت ۱٦٥٤ (۱۰ جمادی الاولی ۱۰٦٤) تاریخنده استانبوله برلهستان ایلچیسی کلدی . نیقولا غریزماتا بیه غانووسکی نامنده اولان بو سفیرك مأموریتی ، کچن سنه لهستان ایله قریم خانی آره سنده عهدنامه عقد اولنمسندن نشأت ایتمشیدی . اوچ هفته صوکره ، معیتلرنده اون کشی ایله قازاق مبعوثلری عرض وجود ایلدیلر . بونلر باب همایونك حمایه سنی استدعا ایله برابر لهستان ایله محاربه لری ختام بولدیغی وبودولیا کندیلرینه ترك اولندیغی حالده سنوی قرق بیك التون ویرکی اعطاسنی تکلیف ایدیورلردی . حضور شاهانه یه ، لهستان ایلچیسیله برلکده قبول اولندیلر ؛ ایلچی بو معامله دن شکایت ایلدی . صدراعظم، قازاقلری ؛ لابس اولدقلری

(۱) « بوندن اقدم طرف سلطنتدن نامهٔ همایون ایله سید محی الدین هند پادشاهی طرفنه ایلچیلك ایله کوندرلمشیدی ؛ حالا هند پادشاهی اولان شاه جهاندن دخی سید حاجی محمد نام ایلچی مکلف هدایای کرانبها ایله کلوب اواخر رجبده آستانه یه وصول بولمشیدی » نعیما ص ۳٤۲ و ۳٤۳ . (مترجم)

قیون پوستلرندن تجرید ایله کندیلرینه خلعت کیدیردی ؛ ایکی مبعوث قرمزی چوقه‌دن معمول بر قاپانچه ، ایکی کاتب قرمزی شام قماشندن بر قاپانچه ، معیتلرنده‌کی اون کشی‌ده ینه او قماشدن بر خلعت آلدیلر . افلاق وویوده‌سی مانیاس به‌سارابای مولداویه وویوده‌سی لوپولی واونك دامادی تیموته همیه‌لنیکی‌یی مغلوب ایتمش وتیموته‌نی سوچاواده قورشونه‌دیزمش اولدیغی کبی مولداویه‌پرنسلکنه لوغوتت گورکیزی اقامه ایله یکرمی بیك آلتون‌مقابلنده محمیسنك تصدیق امارتی متضمن برات آلمش ایدی ؛ اسکی‌مولداویه پرنسنك‌استانبولده‌بولنان اوغلی طرفندن واقع اولان مراجعت وادعانك فائده‌سی اولمادی . سلستره والیسی سیاووش پاشا ، بسارابیه‌یه ، برنجیسی سکز بیك وایکنجیسی بش بیك غروش مقابلنده ایکی‌ساخته رادول صاتمق استهزاسنده بولنمش ایدی .

قریم خانی ، همیه‌لنیکی‌یه کوندرمش اولدیغی محرمی سفراغا واسطه‌سیله‌لهستان قرالنك کلیتلی‌برادر ایله بارده بولندیغنی وبوادونك‌ایچنده بالکز آلمانلرك‌یکرمی بیك کشی‌یه بالغ اولدیغنی خبر آلمغله دشمن طوپراغنه استیلایه قرار ویردی . باغچه‌سرایدن عزیمتندن بش‌کون صوکره ، حکومتنك حدودنده واقع فرنك کرمانه واصل اولدی (۲۵ ایلول ۱۶۵۳ ـ ۳ ذی‌القعده ۱۰۶۳) . برکون استراحت ایله اوندن‌صوکره‌کی مرحله‌ده تاتارلرك اوزکولی [اوزی کولی] تسمیه‌ایتدکلری دینیپره واردی . ایرته‌سی کون ترکلرك آق‌صو دیدکلری بوغ نهری ساحللرینه کلدی . بوراده ، طرف شاهانه‌دن خانه قلیچ و خلعت کتیرمکده اولان بکر اغا تاتار اردوسنه ملاقی اولدی [٥] . چاروغرودده یرلشدکدن صوکره لشکرینی بار وقامبینه‌که [قاپانچه] قدر بتون‌خطه‌یی تالان ایتمك‌اوزره کوندردی . مورخلر برجوق جنکلر وقوعنی یازارلرکه بونلرده نوبت بنوبت غالب ومغلوب اولمشلردر . اورینیده تاتارلر تله‌زینسکی قوماندسنده بر لهلی فرقه‌سنه غلبه ایتدیلر ؛ فقط زینقووچه‌ده سمبرغ و میکیه‌سا قوماندسنده له و مجارلره مغلوب اولدیلر . خوهولا نامنده‌کی قوماندان ، سمانقووچه‌ده واقع بر مصادمه‌ده نائل غلبه اولدیغی کبی بر اقلاو پالاتینی پوتوکی دخی سمونریجا کچیدنده تاتارلری بوزدی . ژان ساپیه‌ها ، تاتارلری بارچقووادن طرد ایتدی ، وقلودینسکی ایکی بیك سواری ایله خانك بولندیغی کودرنجه‌یه قدر ایلریله‌دی . لکن حیوانات ایچون اوتك فقدانی وقیشك تقربی مرایکی طرفی تعطیل مخاصمه‌یه مجبور ایلدی . خان آتالنی ، تعبیر آخرله‌وزیری سفرآغایی له اردوسی جنرالنه کوندردی ، لهستان

قرالی‌ده بالمقابله وویئیقوویچی‌یی مأموراً قریم خانی تزدینه اوسال ایلدی ؛ آنجق عزیمتندن اوچ کون‌صکره کلدیکی حالده مأمور عودت ایتمدیکی ایچون‌بغتةً تاتارلراوزرینه هجوم ایتدی (٤ کانون اول ١٦٥٣) . وویئیقوویچی کانون اولك سکزنده ، عقد صلح ایچون قرالدن مرخص تعیینته کلن عثمان آغا ایله برلکده ظهور ایلدی . ١٦ کانون‌اول ١٦٣٥ (٢٥محرم ١٠٦٤) ده لهستان مرخصلری بروسیچه پالاتینی ستانیسلاس لانقورانسکی وبیوك مارشال ژورژ لوبومیرسکی ولهستان قراللغی بیوك قانچلاری اتیه‌ن قوریچینسکی ایله معیتلرنده اون‌اغا بولندینی حالده خانك مأمورلری آتالق‌وشیرین بك‌قامینیه‌كاووه‌سنده براشدیلر . بوملاقاتده‌برنتیجه حاصل‌اولمادیغندن قرال تکرار تاتارلره هجوم‌ایدوب ایرتەسی کون لهستانك هرسنه‌خانه برمقدارمعین اچقه تأدیه ایتمسی وایکی رهن ویرمەرك بورهنلرك هرسنه تسلیم هدایایه کله‌جك‌دیکر ایکی رهن ایله مبادله اولنمسی شرطیله عقدصلح اولندی . لهستان جنرالنك اوغلیله برووبوده رهن اولەرق تاتارلره تسلیم قلندی . خان درحال اوسیاتیندن حرکت ایتدی . وسفردن غنیمتسز کلدکلری ایچون شکایت ایدن‌لشکرینه خطه‌نك یغماسی ایچون مساعده‌یه مجبور اولدی . اسکی قوسطانتینوف شهری ضبط وتاراج ایدلدی . سفراغا واوغلی اسلام اغا ، دینیه‌سته‌ر سیرت ساحللرینه قدر برفرقه ایله بوشهرده خان اردوسنه التحاق ایلدی . بسارابانك محمیسی اتیه‌ن گورکیزه ایله ائتلاف اوزره بولنان راقوچی‌یه ، قازاق وتاتارلرك ایشلرینه اصلا مداخله ایتمەسی وبونلرك مولداویایه‌، افلاقه ، ترانسیلوانیایه [اولاخ ، بوغدان ، اردل] تعرضلرینك او کنی آلمقله اکتفا ایلمسی ضمنده ، دیوان همایوندن امرویرلدی .

٢٠ مارت ١٦٥٤ (١ جمادی‌الاول ١٠٦٤) تاریخنده بوسنه والیسی فضلی‌پاشا، وندیکلیلرك فتین‌اوزرینه تعرضلرنده احرازایلدیکی مظفریتك اطروفه‌سی اولمق‌اوزره استانبوله ایکی‌یوزباشی وایکی‌یوزاسیر کوندردی. عثمانلی دونانمالسنك پك‌مهم‌تجهیزاتی ترسانه کدخداسنك‌خستەدن وصدراعظم ایله‌قابودان‌پاشا آره‌سنده‌کی امتزاجسزلقدن دولایی تأخر ایلمشدی ؛ فقط تونس وطرابلس غرب دونانمالرینك ورودی سفائن عثمانیه‌نك تدارکاتنی تسریع ایتدی. وطرابلس بکلری‌بالدفعات حضور شاهانه‌یه‌قبول اولندی. وکندیلرینه طرف شاهانه‌دن پاره‌لر ویرلدی. ترسانه کدخداسی‌کندیلرینه تسلیمه مأمور اولدیغی تجهیزاتك برقسمنی ویرمەمك وطرف‌شاهانه‌دن احسان‌اولنان مبالغك برقسمنی‌ده کندیسی آلمق ایسته‌دیکی حالده موفق اولەمادی . دریا جنکی نەصورتله اجرا اولنه‌جغی حقنده قابودان پاشا نزدنده برقاچ دفعه‌لرمذاکره‌اولنەرق

حکم قانونه توفیقاً تونس وطرابلس کیلرینك صاغ وصول جناحی تشکیل ایتمسنه وآمیرال کمیسنك مرکزده بولنوب صوك درجه ده لزوم کورلمدکجه غوغایه کیریشمه مسنه قرار ویرلدی. برمعتاد ضابطانه خلعت توزیع ایدلدکدن صکره قاپودان پاشادونانمایی باربارووسك قبری یاقینندن طوپلایه رق یدی قلعه یه طوغری آچلدی، وفقط هروقت یاپیلدیغی کبی کیجه یی کچیرمك ایچون اورایه تیمور آتمادی؛ کدخدانك سوزلرینه باقمیه رق همان کلیبولی یه توجه ایتدی. لیماندن اوچ قادرغه ایله چیقمش اولان علی پاشا، آق دکز بوغازینی محاصره ایتمکده اولان وندیك کیلری آره سندن موفقیتله بریول بوله رق تنه دودس [بوزجه آطه] ساحللرینه وارمش ایدی؛ مصر سفینه لریله جزائر بحر سفید بکلرینك کیلری ده اورادہ طوپلانمش ایدی. عثمانلی دونمasنك مجموعی قرق بش قادرغه، التی ماعونه، یکرمی ایکی بریغانتیندن متشکل اولوب وندیك دونانماسی یالکز اون التی بیوك کمی ایله سکز قادرغه وایکی غاله آسدن عبارت ایدی. عثمانلی دونانماسی بشکطاشدن حرکتدن بش کون صوکره هله سپون منصبنده وندیك دونانماسنه هجوم ایتدی (۱۳ مایس ۱٦٥٤ - ۲۵ جمادی الاخری ۱۰٦٤). قپودان مراد پاشا، عادی برکیمی اوروبه سیله، الندہ یای واوق آمیرال کمیسنی ترك ایله برفرقتینه بیندی، بتون خطی دولاشدی، هرنره یه لازم ایسه امداد ایدر، برطرفدن ده دشمنه اوق آتاردی. جنك آلتی ساعت دوام ایتدی، وندیکلیرك قاپودان کمیسیله الك بیوك سفینه لرندن بری یاندی. جمهور بومحاربه ده اوچ بیك کشی ایله آدریاتیق کورفزی عموم قاپودانی فرانجسقو موروسینی بی غائب ایتی؛ وندیك مورخلری عثمانلیلرك ضایعاتنی کندی ضایعاتلرینك ایکی مثلنه چیقاررلر؛ فقط عثمانلی مورخلری انجق بش یوز کشی ترك حیات ایلدیکنی یازارلر، قاپودان پاشا، مظفریتنی تبشیر ومهمات و عسکر ایستمك اوزره کدخداسنی استانبوله کوندردی. کندیسنه همان بش یوز یکچری، بش یوز جبه جی، بش یوز طوپجی، مهمات، عسکره توزیع ومصارف مستعجله یه صرف اولنمق اوزره قرق کیسه آقچه کوندرلدی(۱). [اغریبوزدن] دونانما تینه یه [استندیله] دوغری یلکن آچه رق ایکی کون اوراسنی تخریبدن صوکره وندیك دونانماسنك بولندیغی میلویه [دکرمنلك] توجه اولندی. جمهور

(۱) نعیمایه نظراً. ص ٤۰۳ و ٤۰٤، بورایه شو فقره علاوه ایدللیدر: «عثمانلی دونانماسی بومظفریتدن صوکره ساقیزه واردقده اون بر جزائر قالیونی التحاق ایتدی. وندیکلیرك انهزام واقع اوزرینه تکرار اون سکز چکدیری، التی ماونه، یکرمی ایکی پورتن دونادہ رق یکیدن بر جنرال نصب ایده رك بونلری اطه لر آره سنه کوندردیکی خبر آلندی. دونانما ساقیزدن اسکری اطه سنه، اورادن آغریبوز طرفنه توجه ایلدی. (مترجم)

کیلری کیجه‌لیماندن جیقوب ایرته‌سی کون ایکی دونانمه، روز کارك شدتندن یاخود ویاخود هرایکی‌طرفك متقابلاً قورقسندن دولایی طوپ آتشی تعاطیسیله بربرینك یانندن کچدی . سیدی احمد پاشا مخالف روزکار ایله مالووازی‌یه [منکشه‌یه] کیده‌رك لکن متعاقباً ، ساقیز یولیله فوچه‌یه کیدن قاپودان پاشایه التحاق ایلدی . چه‌ریغو [چوقه] وکفالونیه اطه‌لرینه کیدملك حقنده‌کی بوتصوردن فراغتله تینه [استنديل] شهر معمورینك یغماسنه قرار ویرلدی . قاپودان پاشا ، ینه مهمات وامداد ایستمك اوزره کدخداسنی استانبوله اعزام ایلدی . (۱۲ تموز ۱٦٥٤ - ۲٦ شعبان ۱۰٦٤). صدراعظم ، کدخدایی حضورینه قبول ایله شویله سویلدی: « بر چاووشك کوره‌بیله‌جکی ایش ایچون دونانمایی ترك ایدوب‌ده پاپاسی لازم‌کلن شیلرك کافه‌سنی یاپمش اولدیغمز حالده یکیدن مهمات وعسکر ایستمك ایچون کلمکه اوتانمازمیسك؟ . . . » (۱) کدخدا قورقه‌رق تبلیغنه مأمور اولدیغی خصوصلردن واز کچدی . قاپودان پاشا ، فوچه‌ده دونانمایی تعمیر ایتدکدن صوکره سلانیك ایمیروز [ایمروز] سقیروش [اسکری] وساقیزه کیده‌رك ساقیزده غرب اوجاقلری کیلرینه رخصت ویردی ؛ تاکریده قدر بتون جزائر بحر سفیدی دولاشه‌رق ردوس طریقیله ازمیره کلوب بایرامی [قربان بایرامی] ازمیرده چیقاردی؛ اورادن ینه‌تیمور آله‌رق برقاچ‌قورصان وتاجر کیسی‌ضبط ایتدکدن صوکره‌مظفراً استانبوله داخل اولدی . حضور شاهانه‌یه قبولنده النان اسیرلرك خمسی اولمق اوزره سکز یوز اسیر تقدیم ایلدی ، واوچ خلعت کیدی . معیتنده‌کی مأمورلرك کله‌جك سنه ایچون‌ده خدمتلرنده ابقاسنی استدعا ایده‌رك مسئولی اسعاف ایدلدی (۲).

دونانمانك آق دکیزده بولندیغی صیرده استانبولده خبر آلندی‌که قازاقلر قاره دکیزك صول وصاغ ساحللرنده ارکلی و باالجیغه چیقمشلردر . باشقه حرب سفینه‌سی اولمادیغی ایچون بر قاچ اسکدار سفینه‌سی علی‌العجله تجهیز ودرونته یکی چری نفراتی ارکاب ایله سوندك کدخداسی محمود پاشا قوماندەسنه ویرلدی . سلستره والیسنه سیاووش‌پاشا باالجیغه چیقان قازاقلری اوره‌رق برقایقلرینی آلمش ایدی. یکی‌چریلرك راکب‌اولدقلری کیلر ارکلی‌یه واردی؛ یکی‌چریلر بوراده اوقدر سیئات ایقاع ایتدیلرکه اهالی قازاقلری آرادیلر ؛ عودتده برکمی ایله

(۱) دهاسی وار : » بوقدر مال ومهمات ویردك ؛ هنوز نه ایش کورلدی؛ امربکله اوتور ، بر دها پاشا که کیتمه . یوقسه سن بیلیرسك ! » نعیما ، ص ٤۰٥ . (مترجم»

(۲) حال‌بوکه اوالجه‌برطاقم‌اشخاص جائزه‌لرینی ویروب بومنصبلرینی آلمشلردی. صدراعظم پاشا ، قاپودان پاشانك مظفریتنی وبوجائزه آلنمش آدملرك محرومیتنی صوك نفسنده بیله عفو ایده‌مدیکی ایلریده کوریله‌جکدر . (مترجم)

بتون براورته نفراتی باتدی. محمودپاشا، سرای برونی اوکنده کیلرینی طوردیردی. صویلش و تعدیات واقعه‌دن دولایی شکایته کلش اولان ساحل اهالیسی پاشانك مظفریت آلاینده حاضر بولنمغه مجبور اولدیلر.

عثمانلی مورخلرینك باشقه عنوان بوله مایوب‌ده وقایع متفرقه نامیله صیره‌یه قویدقلری حادثات بوسلسلهٔ بی‌انفصال مظالم واعدامادر. بك زنکین اولمق تهمتیله متهم بولنان کسندیره اغاسی قایقجی محمداغا وندیکلیلرله نامشروع برتجارت سایه‌سنده جمع خزائن ایتمك بهانه‌سیله اعدام اولندی. اسکی عاصی آبازه حسنك جلب خشنودیسی ضمننده صدراعظم سیواسك اسکی سپاهیلرندن استانبولده بولنان دلی سپاهی ایله حلبدن کوندریلن عمر بك زاده محمد یکی اعدام ایتدیردی. دلی‌سلیمان، دلی‌محمد، وکچن سنه برکاربانلدن یکرمی بیك غروش غصب ایتمش اولان برصاریجه اغاسی آتلرینی مالو ازیاده چایرلاتمقده اولان روم ایلی بکلربکی حیدراغازاده محمدپاشانك یانینه کیده‌رك استحصال ایلدیلر؛ لکن حیدر اغا زاده بونلری زنجیره اوردیره‌رق استانبوله کوندرمکله پای‌تخته بیونلری اورلدی. مصروالیسی محمدپاشا دونانمایه مصردن کمی کوندرمه‌مش اولمسنه معذرت اولمق اوزره کوندره‌جکی کیلرك تجهیزاتنه مخصوص مبالغی مصر قاضیسی ملا عبداللهك بلع ایتدیکنی درمیان ایلدی. قاضی تبریهٔ ذمت ایچون بتون مملکتدن شهادتنامه کوندردیکی حالده مأموریتی صدراعظم پاشایه مکلف رختلر تقدیم ایتمش اولان ابوالسعود زاده‌یه ویرلدی.

قیزلر آغاسی بایرام آغانك نفوذی سلیمان آغانك درجه‌سنه وارمشدی؛ موره‌لی دفتردار کندیسی صدراعظم تعیین اولنمق اوزره پادشاهه التی یوز کیسه تکلیفنه بایرام آغانی توسیط ایتمشدی؛ آغا علیهنده چورلمك ایستیلن انتریقه‌یی صدراعظمه خبر ویردی. درویش محمد پاشا، دفترداری حضورینه دعوت‌ایله بوایشی سوأل‌ایتدی. موره‌لی، بونك دشمنلری طرفندن اویدیرلمش برشی اولدیغنه یمین ایده‌رك حرکتنك مستحق اولدیغنی جزادن بودفعه یاقه‌سنی قورتاردی. برمدت صوکره، قیزلرآغاسی بالذات پادشاه ووالده سلطان علیهنه استعمال نفوذ ایتمك ایستدیکندن آزدها مأموریتنی غائب ایده‌جك ایدی. بایرام کونی سلطان محمد، اندرونده قوریلان تخت اوزرینه جالس اولەرق معتاد قدیم وجهایله خدمهٔ خاصه‌نك اجرا ایتمکده اولدقلری اویونلری تماشا ایده‌رك کنجلکی حسبیله بوندن پك محظوظ اولمقده ایدی. معلم پادشاهی اختیار خادم ریحان آغا، خدمه‌دن بری پادشاهك مظهر نظر التفاتی اولورده حرم‌همایونده نفوذ قازانیر ملاحظه‌سیله، سلطان محمدی خدمه‌نك ایچندن چکوب چیقارمق ایچون

قیزلر آغاسنه اخطاراتده بولندی . بایرام بونصیحت عاقلانه‌یی تقدیر ایله تختك یانه کلوب یرلشه‌رك پادشاهه کندی دائره‌سنه چکلمسنی آمرانه وضع ایله اشارت ایلدی. پادشاه « لالا ، اجدادیمز ، خدمه‌نك ممارسه ومهارتلرینی کوسترمه‌یلملرینه وسیله اولمق ایچون ، بایرام کونلرینی بوراده کچیره کلمشلردر ؛ بزده بونماشادن محظوظ اولیورز » دیری . قیزلر آغاسی میرلانه‌رق والده‌سلطانك یانه کیدوب دیدی که(۱) « پادشاه‌نه‌ایچون کیجه‌یی خدمه‌ایله برلکده کچیریور؟ بیلمزمیسکز که بودلی‌قانلیلرك آره‌سنده ، پادشاهی سزك نفوذیکزدن قورتارمق ایچون احراز محرمیته چالیشانلر واردر . » والده سلطان « آغا ، دیدی ، بنم آرسلانم معصوم برچوجقدر . بواویونلردن خوشلانیور ، کیجه یاریسنه قدر براق اوتورسون ! » بایرام آغاهان خاص اوطه‌یه شتاب ایله یر اوپدکدن صوکره پادشاهه « ایچری بیوریکز ، والده سلطان بویله ایستیور » دیدی سلطان محمد والده‌سنه اطاعته معتاد اولدیغی ایچون حدتنه غلبه ایله تختدن اینمدی . فقط اویونلرینه وقوعه‌کلن بومداخلهٔ ناکهانی ایله معتادی اولان احسانلری غائب ایدن خدمهٔ خاصه قیزلر آغاسنك اطرافنی احاطه وآماج تحقیرایلدیلر. حتی ایچلرندن بری آغایه قارشی خنجر چکدی، بایرام اولومدن کوچ قورتیله‌رق بالطه‌جیلرك حمایه‌سیله یاقه‌سنی قورتاره بیلدی . خدمه ، صوك علوفه توزیعنده ویریلن مسکوکاتك مغشوش اولمسندن دولایی چوربا ایچمکدن امتناع‌ایله دفتردارك خانه‌سنی یغماایتمش‌اولان یکیچری‌وسپاهیلری کندی طرفلرینه جلب ایتمك ایچون اونلره‌خبر کوندردیلر (۲)؛ خادملرك تحکملرینه دها زیاده‌تحمل ایتمه‌مکه تشویق ایچون کاغدلر یازدیلر . سپاهیلر ، یکیچری آغاسنك توتون ایچنلر وتوتون صاتانلرحقنده کوسترديکی معاملهٔ شدیده‌دن دولایی اخیراً بعض قاریشقالقلره جرأت ایتمشلردی . یکیچری آغاسی کنعان پاشا ، قهوه‌خانه‌لرك قاپانیلمسنی واله کچن‌چبوقلرك قیرلمسنی امرایتدیکی حالده سپاهیلرآدملرینی دوکه‌رك « اکر برعصیان دومانی چیقارتمق ایستمزسه‌کز بزی ، توتونلریمزی ایچمکه راحت براقیکز » دیمشلردی . بونلر ، آلدقلری کاغدك حقیقةً خدمه طرفندن‌می کوندرلدیکنی

(۱) نعیمانك تعبیرینه کوره « ولی نعمتی قیصقانمق غیرتنه مغلوب اولهرق سینه‌سی طبل شاهی کبی کورلیه‌رك » دیشاری چیقوب والده‌سلطانه اوست‌پرده‌دن سویلمکه باشلادی. ص ۴۲۱ . (مترجم) .

(۲) خدمهٔ خاصه بایرام اغانك یوزینه قارشی « خاندان سلطنته خیانت فکرنده اولدیغکی طویمادقمی صانیرسك؟» دیه شهزاده‌لره سوءقصد افتراسنده بولنمش اولدقلری کبی یکیچری وسپاهیلره یازدقلری کاغده دخی بوافترایی علاوه ایتمشلردی . نعیمایه مراجعت ، ص ۴۲۳ و ۴۳۳ . (مترجم)

تحقیق ایچون آدملر ارسال ایلدیلر . صدراعظم وشیخ‌الاسلام ، جاسوسلری واسطه‌سیله شوحرکتدن همان خبردار اولدیلر. ایوسعید، بودرلو احوالده خدمه‌نك تهدیدلری اوزرینه صورت موافقت کوسترمك نه‌قدر تهلکه‌لی اوله‌جغنی بیان ایلدی؛ دیکر طرفدن خدمه‌نك‌ده شدت انفعالی تسکینه چالشدی. نهایت ، وخیم نتیجه‌لره منجر اولمسی ملحوظ اولادن بوحادثه ، دها زیاده مشکلات کورتمکسزین باصلدی؛ خدمه‌دن دارالسعاده اغاسنه خنجر چکمش اولان شخص ایله اکزیاده تحریکاتده بولنانلردن برقاچی طرد ایدلدی .

بوسنه ایچنده خزینهٔ دولت مصرك اکزنکین آدملرندن [بلاوارث وفات‌ایدن] برینك ثروتیله زنکینلشدی ؛ جرجه‌لی علی بك نامیله یاد اولنان بو آدم [املاك وعقارندن ماعدا] اللی‌قدر محصولدار کویلردن سنوی بش‌یوزکیسه آیر ، هرکون درت بیك اشك ایشلدیر ایدی ؛ بحراحمر سواحلنده‌کی (۱) زمرد معدنلرندن سنه‌ده بیك کیسه آیردی. ثروتنك برقسم‌کلیسی مصروالی ومنلاسی‌واعیان وکباری طرفدن غصب اولنمقله برابر خزینهٔ دولته برمبلغ جسیم کیردی .

۱۶۵٤ ایلولنك‌اوتوزنده (۱۸ ذی‌القعده ۱۰٦٤) مزراق شکلنده برعلامت جویهٔ شعله‌دار (۲) پای‌تخت اهالیسنی قورقولره دوشوردی . بر طاقمی طاعونك آرتمسنه ، بر طاقمی‌ده اندفاعنه علامت صایدیلر ؛ فقط بعضلری‌ده دها قورقونج بر معنایه حمل ایله ممالك عثمانیه‌یی یالکز طاعون دکل ، قحطده دوچار شدائد ایده‌جکنی خبر ویردیلر . عثمانلیلرجه « افلاق وویوده‌سی » دیه معروف اولوب مورخلرك « خنزیر » تسمیه ایلدکاری ماتیاس بسارابانك وفاتیله خزینه‌یه انتقال ایدن یدی یوز کیسه اقچه عسکرك تأدیهٔ مواجبی ایچون باعث سهولت اولدی . (۸ نیسان ۱٦۵٤) ؛ اوچ آی صوکره (تموز ۱٦۵٤) ، قریم خانی اسلام‌کرای ارتحال ایلدی ؛ مقدما خانلقده بولنمش اولان برادری محمدکرای ردوسده اولدیغی حالده طرف شاهانه‌دن استانبوله دعوت ایله شبه جزیره‌تك حکمدارلغنه نصب اولندی. خان، طرابیه‌دن کچرکن کمرك‌امینی طرفندن استقبال ایله مکلف برضیافت چکلدی. تکرار کمی‌یه بینمك اوزره ایکن قازاقلرك کندیسنی اله کچیرمك ایچون دکیزی طوتمش اولدقلرینی خبر آله‌رق قاره‌دن کیتمکی احتیاطه موافق بولدی .

(۱) نعیمایه نظراً بومعدنلر صعید ایچنده ایدی . ص ٤٤۹ . (مترجم)

(۲) اقشام نمایاندن صوکره « بر مزراق قدرندن اوزون قول قالینلغنده بیاض وبراق آتش مثال برشعله بین‌المشرق والجنوب نازل اولوب کوندوز کبی دنیایی روشن ایلدی ». نعیما ، ص ٤٤۱ . (مترجم)

مصرلی بکك وافلاق پرنسنك ترکه‌لریله خزینه‌سی مالامال اولان پادشاه، درویش محمد پاشایه صدر اسبق خلیل پاشانك آلای کوشکی یاقینده‌کی سرایی ویری ؛ صدراعظمك کندی مصرفیله تفریش ایلدیکی بو کوزل اقامتکاه اوزماندن بری ـ یوز یتمش ایکی سنه‌در ـ دائرهٔ صدارت ، باب عالی اولهرق قالمشدر .

ارتکاب، اداره‌نك هرشعبه‌سنی اخلال ایلدیکی کبی علمایه‌ده سرایت ایلمشیدی . اناطولی وروم ایلی قاضی عسکرلری نمك زاده وقاضی زاده سلفلرینك استعمالات سیئه‌سنی فرسخ فرسخ کچمشلردی : توجیه ایتمش اولدقلری قضالری ، متصرفی وفات ایتمش دیه صاتارلردی. اوته‌کی قاضی کلوب‌ده شکایت ایدنجه ـ هیچ اجرایه اقتران ایتمیه‌جك ـ مواعید جمیله ایله صاوارلردی . بر دیوان کونی موقوفاتجی‌قاره عبدالله ایکی قاضی عسکر حاضر ایکن دیوانه کیروب ایشنی عرض ایتدکدن‌صکره مطایبه قبیلندن اللرینی قالدیروب صدراعظمه دعا وقاضی عسکرلری ثنا ایلدی . صدراعظم ، قاره عبدالله‌یك بو ثنادن مقصدینی سؤال ایتدی ؛ اوده « سلطانم ، بر جکر کوشه‌م قولکز حمایه طوتلمشیدی ؛ بیك علاج یاپدم ، فائده ویرمدی . نهایت حمایه (ای صیتمه ، شو چوجغی براقمازسه‌ك اناطولی افندیسی امام زاده‌نك هپ کناهلری سنك بوینکه اولسون) دیدم ؛ همان او ساعت چوجغی براقدی » جوابنی ویردی . بتون دیوان کولمکه باشلادی . صدراعظم « پانچون روم ایلی قاضی‌عسکرینك کناهلرینی حواله ایتمدك؟» دینجه قاره عبدالله شو جوابی ویردی: «یوق‌سلطانم، اوتی بویله کوچك شیلره صرف ایتمم؛ چوجقك طاعونه صاقلارم.» بوقدر علنی برتحقیره قارشی ایکی‌قاضی عسکرك مأموریتلرنده بقالری قابل اولمادیغی ایچون‌عزل‌ایله یرلرینه سنان‌زاده وقدسی‌زاده نصب‌اولندی. معزول قاضی‌عسکرلر کندیلرینه ویریلن آرپه‌لقلری قبول ایتمیوب شیخ‌الاسلام حقنده آغیر سوزلر سویلدکلری کبی اورته‌ده معزول اسیری زاده مفتینك ارتکابانه ، اجرا ایتدیکی حقسزلغه دائر کندیسنه برکاغد یازدی. مأموریتلرینی غائب ایتمش اولمرندن دولایی ناخشنود اولان اون ایکی قدر قاضی ، شیخ‌الاسلامك مساویسنه دائر بر کاغد یازه‌رق حرم همایونه کوندردیلر . پادشاه ، بو صیره‌ده امضاسز بر عرضحال (۱) آلدیکه برچوق اسنادات وشدتلی شکایات ایله مالی اولهرق اداره‌نك بتون سیئاتی آچی بر صورتده تصویر اولنمشیدی. سلطان محمد ، بویازینك پیش انظارینه عرض ایتمکده اولدیغی لوحه‌دن متأثر اولهرق علمادن‌مرکب برمجلس عمومی عقدایتدی.

(۱) بونك یازیسی«زنه خطنه مشابه مخلط نسخ خط» ایمش. نعیما ، ص۴۳۱.(مترجم)

مفتی ایله قاضی عسکرلر اویله ترتیب ایتدیلر که علمادن یالکز ساده دللکلری جهتیله کندیلرندن قورقلمیانلر مجلسه قبول اولنه‌رق شکایتلرینی بیانه مقتدر اولانلر، صیره‌لری کلدیکی زمان کندیلری ده کیره‌جکلری وعدیله دیوان خارجنده الیقونیله‌جق ایدی. امضاسز کاغد مجلس حضورنده اوقوندی؛ شیخ‌الاسلام بونی رد ایتمك اوزره اوزون برنطق ایرادایلدی. اوندن صکره صدراعظم سوزه باشلایه‌رق ارباب حسد ایچون مقدس عداولنور برشی اولمایوب عصمت مرتبه‌یله طعن اندازافترا اولمه‌یله جکلری مألنده فارسی بربیت ایله ختم کلام ایتدی (۱). منصوب قاضی عسکرلر، صدراعظم پاشا وشیخ‌الاسلام افندی حضراتنك محامدینی اطرافایله برابر ورقه‌ده نقیب افندی حقنده یازیلان سوزلرك ده افترادن عبارت اولدیغنی بیان ایلدیلر. قاضیلردن ایچری دخوللرینه مساعده ایدلمش اولان ایکی اختیار آدم، «اخفشك کچیسی کبی» [٦] باشلرینی صاللایوب «یزده بویله بیلیرز» دیه تصدیق ایتدیلر. مفتی یکیدن سوزه باشلایه‌رق بوورقهٔ اسنادیه، معزول اولان قاضی عسکرلرله ویریلن آرپه‌لقلری آزدر دیه قبول ایتمین دیکرلرینك ایشی اولدیغنی بیان ایله ممك زاده و اسیری زاده‌نك نفیلری لزومنی اتیان ایلدی. حلول نوبتلرینه انتظاراً سرای قاپیسی اوکنده قالمش ومفتی ایله قاضی عسکرلر علیهنده نطقلر حاضرلامش اولان قاضیلر، صدراعظم ومفتی ایله وقاضی عسکرلرك آت اوزرنده وبتون معیتلریله چیقوب کلمکده اولدقلرینی کوردیلر. درویش محمدپاشا ایله شیخ‌الاسلام، هم عنان کیده‌رك ذات شاهانه‌نك اوکون مجلسده کوستردیکی طور حکیمانه و عادلانه‌دن یوکسك سس ایله بحث ایتمکده و آدملرینك کورولتیلری، اغفال اولندقلری جهتله منفعل بولنان قاضیلرك کفت وکوسنی باصدیرمقده ایدی. ایکی معزول قاضی عسکر ایله اونلرك هوادارلرندن معهود ورقه‌نك کاتبی اولدقلری مظنون اولان ایکی کیشی نفی اولندیلر. دیوانده کی نطقندن صوکره صدراعظمه برقیریقلق کلمش، وصفه‌ده مرمر اوزرینه اوتورمسیله کیفسزلکی ارتمش ایدی. (۲). ایرتسی کون دیوانده مقامنده بولنورکن اوزرینه برتیره‌مه کلدی، خانه‌سنه

---

(۱) اوبیت فارسی:

«چون حسودان دیدهٔ شرم وحیابرهم نهند * تهمت آلودکی بردامن مریم نهند» بیتیدر. نعیماده بونی صدراعظمه سویلدیرسه‌ده تزیین کلام ایچون نعیما و یاخود اوکا مأخذ اولان مورخلردن بری طرفندن ایراد ایدلمش اولمالیدر. (مترجم)

(۲) رقعهٔ شکایت اسکدار باشچه‌سنده اوقونورکن حضور همایونده زیاده‌جه قیام ایتمش، یورغون دیشاری جیقدقده مرمر صفه اوزرنده یاریم ساعت اوتوره‌رق برودت تأثیر ایلمش ایدی، اقشام یتکده دخی «غلطه‌دن کله حاضر مزعفر باالق چورباسنی وافر اکل ایلدیلر» نعیما، ص. ٤٤٢ (مترجم)

عودتنده فلجه اوغرایه‌رق برطرفی حرکتدن قالدی (۱) بو خبر اوزرینه پادشاه اسکداردن استانبوله عودتله سرطبیبی ، احوال صحیه‌سندن معلومات آلمق اوزره درویش محمد پاشایه کوندردی (۱۲تشرین‌اول۱۶۵٤ - ۳۰ ذی‌القعده ۱۰٦٤) . صدراعظمه برخلف تعیینی اقتضا ایدییوردی؛ لکن بایرام‌مناسبتیله دیکرا کابردولت کبی صدراعظمك‌ده تقدیم ایده‌جکی هدایا غائب اولمامق ایچون، تبدیلی، اون کون صوکره حلول ایده‌جك عیدانجایه تأخیراولندی. سرایده، پادشاهك بالذات‌درویش محمدپاشایی عیادته کیده‌جکنه دائر برسوز چیقدی؛ صدراعظم ، بویله برشرفه نائل اولمسندن دولایی لایق اولدیغی وجهایله عرض تشکر ایده بیلمك اوزره هدایای جدیده تهیئه‌سنه لزوم کوردی . لکن روایت تأکد ایتمیوب صدراعظم شویله بر تذکره آلدی : « بنم لالاجغم ، الله رضاسی ایچون‌بکا دوغری خبرویر: خسته‌لغك قابل‌علاجیدر ، دکلیدر ؟ زیرا دین ودولت اموری تعطیل قبول ایتمز . علاج‌قابل ایسه مادام‌که سن حیاتده‌سین سکاعزل‌یوقدر. علاج قبول‌ایتمزسه اعلام ایلیه‌سین .» درویش محمد پاشا ، بویولده جواب یازدی : « بنم شوکتلی ، کرامتلی خنکارم ، مزاجم درستدر ، وعقل و فکرمده اختلال وتغییر یوقدر ؛ آما بالله برآیاغم حرکت ایتمز . حکما فلجدر ، دیرلر ؛ لکن بعض حاذق طبیبلر قابل علاجدر ، دیدیلر؛ حالا [شیمدی]معالجه‌یه مشغوللردر. فرمان پادشاهمکدر.» سرایك سرطبیبی والده سلطان وپادشاه طرفندن‌استجواب ایدلدکده « درویش‌محمد پاشانك خسته‌لغی ناقابل تداویدر » جوابنی ویردی . بنابرین یکی برصدراعظم انتخابی دوشونلدی . درت معزول صدراعظمدن ـ که مراد، ملك احمد، سیاووش، کورجی پاشالردر ـ طقسان التی یاشنده برپیر اولان کورجی پاشا ، سنی حسبیله اقتدار خدمتدن ساقط اولدیغندن دیکر اوچیله مورملی دفتردارلردن وحاب والیسی اپشیرپاشادن هربرینك سرایده طرفکیر ومخالفلری وار ایدی. مفتی سیاووش پاشایی طوتار ایدی . لکن درویش پاشایه خلف انتخابی ایچون عقداولنان برمجلسده سلطان محمدك ندماسندن بری سیاووش پاشایی یادایتمکله والده‌سلطان پرده‌نك آرقه‌سندن « سیاووشك‌عظمتی بنم ارسلانمدن زیاده‌در ، اویله متکبر آدم نصل قوللق ایدر ، ونه خدمت وجوده کتیرر ؟ » دیدی؛ سیاووشی سومین قیزلر اغاسیله دیکرخادملرده بویولده‌سویلدیلر.

---

(۱) دیوانده حما ایله برتیترمه حادث اولوب سرایده کلدکده باشدن برجانبه برماده منصب اولەرق برالی ، برایاغی حرکتدن قالدی ؛ نعوذبالله تعالی فلج دیدکلری صدراعظمه مبتلا اولدی ، نعیما ، ص ٤٤٢ . ذی‌الحجه اوائلنده صحیح اولان طرفنده ایمه اینوب‌طرفینی عملدن قالدی . ص ٤٤٣ . (مترجم)

والده سلطان مورملی دفتردار ، خادملر ملك احمد پاشا ایچون رأی ویردیلر؛لکن احمد پاشانك دشمنلری، اسکی والده سلطانك قاتللری حیاتده ومنصبده اولدقجه برصدراعظمك استقلال تام ایله ادارهٔامور ایده میه جکنه دائر برسوز سویلمش اولدیغی ماهرانه نشر ایده رك اونك انتخابنه مانع اولدیلر. خاص اوطه لی طاقمی، خدمه لکدن یتشمش برینك صدارته کلمسنی آرزو ایتدکلرندن ـ کندیسنه عایشه سلطانك تزویجی ده وعد اولنمش اولان ـ اپشیر پاشا ایچون رأی اعطا ایلدیلر. عایشه سلطانك باش آغاسی مرجان اغا ، خادم اغالرینی مواعید جمیله اپشیر طرفنه جلب ایتمك ایستردی . پادشاه و والده سلطان اپشیر ایله مراد پاشا آره سنده بی قرار و متموج ایدیلر . صدراعظم بو مذاکراتك جمله سندن خبردار اولهرق وکندیسنك کینی اولان قایودان مراد پاشانك صدارته مانع اولمق ایسته یرك مهرك اپشیره کوندرلمسنی شیخ الاسلام واسطه سیله پادشاهه توصیه ایلدی . ایشته بوصورتله درکه صدراعظملق ، بو مقام رفیعه آرزوکش اولانلرك الك اقتدارسزینه توجیه اولندی .

بیوك میرآخور ، رفاقتنده یالکز التی کشی اولدیغی حالده ، باشنده بوستانجی ضابطلرینه مخصوص کلاه ایله (۱) ، مهر همایونی حلبده اپشیر پاشایه ایصال ایتدی. میرآخورك وصولنده اپشیر پاشا قیام واستقبال ایده رك مهری اخذ وتقبیل ایتدی ؛ اوندن صوکره یرینه اوتوروب قاشلرینی چاته رق میراخوره برطور حدت ایله دیدیکه : « مهر شریفی درکاه عالی قاپیجی باشیسنك قرق نفر اسکوفلی قاپیجی ایله کتیرمسی معتاد اولدیغی حالده ، بره خوارده سایس ، سن کندی اقرانك برقاچ اراذل ایله منزله بینوب بولوند قیافتیله مهر کتیرمه ك نه دن اقتضا ایتدی ؟ باشکه صاردیغك قرمزی مقدمی، لوند لباسنی چیقارمه دن بوهیئت ایله حضوریمه کلمکدن نیچون اوتانمدك ؟ » بیوك میرآخور ، شو صورت قبول اوزرینه باشندن آیاغنه قدر رعشه دار اولهرق جواب اوله جق برسوز بوله مادی . اپشیر دوام ایتدی: «دوغری سویله ، مهری کتیرمك خدمتنی قاچه آلدك ؟ دوغروسنی سویله مزسه ك سنی اولدیریرم . » بیوك میراخور ککه لیه رك سکز کیسه یه آلدیغنی سویلدی . اپشیر « دوغری سویلدك ، سن کلمزدن اول بن خبر آلمش ایدم : یابیوك میراخورلق منصبنی قاچه آلمش ایدك ؟ » دیدی ؛ بدبخت مخاطبی « یکرمی کیسه یه » جوابنی

(۱) باشنده قرمزی مقدم، بلوك باشی هیئتیله، یول لباسیله اپشیرك حضورینه کیردی. نعیما ، ج ۲ ص ٤ . (مترجم)

ویردی. اپشیر، میرآخوره کندی آغالرندن صوکره الك اشاغی یه اوتورمسنی اشارت ایله آرتق بر دها اوکا خطاب ایتمدی . میرآخورك استانبوله عودتنه مساعده کوسترمدی. پادشاهه یازدی که مملکتده ظهور ایدن قاریشقلقلر کندیسنك وجودینه لزوم کوسترمکده اولدیغی ایچون اعادهٔ آسایش ایتمدکجه عزیمت ایلیه جکدر. بوجواب عمومی بر کفت وکویی موجب اولهرق اویله بر صدراعظمك انتخابی ایچون رأی ویرنلری پشیمان ایلدی . اپشیرك همان کلمسنی آمر برخط همایون ایله برخاصکی حلبه کوندرلدی ؛ صدراعظمك محبلری ده خاصکی ایله بومأمله مکتوبلر ارسال ایلدیلر . خاصکینك وصولنده، اپشیرپاشا خط همایونی دیوانده اوقویه رق بعده خطك موصانه خطاباً دیدی که: « باقه، بره بوستانجی، سز بنی سائر وزرا کبی می قیاس ایدرسکز؟ همان استانبوله کیدهیمده زمام اداره یی اللرینه آلان ندمانك فرمان بری اولهرق اوتور دیرلرسه اوتوره یم، قالق دیرلرسه قالقه یم، اویله می؟ سوریه، مصر ، بغداد، اناطولی بتون اختلال ایچنده در ؛ بو اختلالری دفع ایتمدکجه استانبوله کیتمه نك فائده سی نه در ؟ بونلره کرکی کبی نظام ویردکدن استانبوله کیدر ، مناصب دولتی صاتان ارتکاباتی رفع ایدرم . » اپشیر پاشا ، خاصکی یه بو صورتله رخصت ویرمکله خاصکی استانبول ایچون مکتوب ویره جکمی دیه سؤال ایتمك ایچون بیوك میرآخوره کیتدی ؛ میرآخور اغا معاذالله! قاچ باشم وارکه مکتوب ویره یم ! کیت، کوردیککی سویله. » اپشیر ایالات متجاوره نك بتون آلای بکلرینه، سنجاق بکلرینه، یکیچری وسپاهی ضابطلرینه تحریرات عمومیه کوندره رك دولتده ارتشایی اورته دن قالدیرمق وحقانیتی اعاده ایتمك ایچون اتخاذی لازم کلن تدابیر حقنده مذاکره ایدلمك اوزره ایلك بهار ابتدالرنده قونیه ده طوپلانملرینی امر ایلدی. سپاهیلره «ولدش» وغلامیه» ویره رك یکیچریلرك استحقاقلرینی قانونه کوره تسویه والتونه یوز یکرمی وغروشه سکسان اقچه رایج تعیین ایده جکنی وعد ایتدی . بتون اناطولی وقایع عظیمه یه انتظار ایله اپشیری ـ یکی برصورت انتظام تأسیس و بنای دولتی توثیق و تأیید ایده جك ـ بر مهدی اولمق اوزره تلقی ایدییوردی. خاصکینك استانبوله کتیردیکی خبر، سرایی وشهری هیجانه دوشوردی، آرتق هرکسجه آکلاشیلدی که صدراعظم، پادشاهه اطاعتدن امتناع ایتمکده اولوب یاقینده عصیان علنی حالنده بولنه جقدر . بونك انتخابی مسئولیتی الکزیاده مفتی ایله (۱) مرجان آغایه تحمیل اولندی ، الیوم

(۱) مفتی ابوسعید افندی تثبت کوستردی، شیوع بولان سوزلره هیچ اهمیت ویرمیه رك کیمسه یه اظهار اضطراب ایتمزدی . مجلسنده اپشیر پاشایه دائر سوز سویلنلره طمطراق بی محابا ایله مقابله ایده رك « را » یی «غین» صورتنده تلفظ ایلدیکی ایچون « شمدی فی نفس الامر

باش محاسبه‌جی اولان رئیس سابق موقوفاتی ، قائم‌مقام منصبنه ترفیع اولنمش اولان ملك احمدپاشایه (۱) خزینه‌دن ایکی یوز اللی کیسه آله‌رق الك مستعجل لوازم تدارك اولنمسنی وبتون ایالات والیلرینه تحریرات عمومیه ارسالیله اپشیرك عصیانی اعلان ایدلمسنی تکلیف ایتدی . ملك احمدپاشا ، بوحرکت جسورانه‌یه جرأت ایده‌مدی . کندیسی صدراته کچمك ایستیوردینلمسندن قورقدی . والده‌سلطانك نصیحتی اوزرینه مرجان آغا ، عودتی تعجیل رجاسنده بولنمق اوزره ، یکرمی بالطه‌جی ایله اپشیره کوندرلدی . اپشیر پاشا ، ۱٦٥٤ کانون‌اول ابتداسنده حلبدن انطاکیه‌یه کیتدی ؛ هراوغرادیغی یرده مورەلی دفتردارك اجرا ایتدیکی التزاماتی فسخ واستانبولده صاتیلان ایالاتی کندی آدملرینه توجیه ایتمکده ایدی . بوجمله‌دن اوله‌رق ، پادشاهه سکز بیك آلتون ووالده سلطانه یاشماق بهاسی نامیله ایکی بیك آلتون ویرمك اوزره حلبی طیار پاشانك اوغلنه ویردی ؛ حال بوکه حلب ایالتی یوزبیك غروش جائزه ایله استانبولده باشقه‌سنه صاتلمش ایدی . اپشیر ، الکای دوستلری اولان اسکی عاصی آبازه حسنی ، کورد محمدی ، بك‌زاده عیسایی یانه کتیرمش ، وانطاکیه‌یه قیصه مرحله‌لرله یورومش ایدی ؛ انطاکیه‌ده ، حقلرنده شکایت واقع اولان قاضیلری عزل ، ودعاوی‌یی بالذات فصل ایلدی . شام بکلربکی دفتردار زاده‌یی‌ده عزل ایده‌رك یرینی کندی محمیلرندن چرکس کنج شهسوارزاده‌یه توجیه واونی بومناسبتله وزارته

طشغه‌ده‌نجه اختلال اموغ واضطغاب واغدغ . بوعصغده مهغ شغیغك طشغه‌ده بولندیغی معقول اولدی . اطرافده اولان اموغی کوغوب بعده کلوغلر » دیمکدن بشقه سوز سویلزدی . نعیما ، ص ۱۲ . سلطان عبدالحمید خان ثانی دوری شیخ‌الاسلاملرندن عریانی‌زاده احمداسعد افندی مرحومده بوصورتله رایی غین سویلدکلرندن ـ کنجلکنده پدریله آرقداشلق ایتمش اولدیغی ـ رجال علمیه‌دن ، مرحوم انشتهم پاشماقجی‌زاده عزیزبکه تلطیف وفاکارانه اوله‌رق «نه‌غه‌ده اوکنجلك زمانلغی؟ مغحوم پدغکزله آغاباغه‌لره بینه‌غدك چغبیچی چایغندن (غیغ!) دیه‌کیدغدك!» [نره‌ده اوکنجلك زمانلری ؟ مرحوم پدریکزله آرابه‌لره بینردك ، چربچی چاپرندن (غیر!) دیه کیدردك] دیدکلرینی عزیزبك متشکرانه حکایه ایدرایدی . عزیزبك سلطان مراد خان خامسك سلطنت سه‌ماهه‌سنده امامتی خدمتیله شرفیاب اولمسیله دورحمیدیده استانبولده بولنمامغه محکوم اولوب فقط عریانی زاده عزیز بکی برنیابتدن برنیابته تحویل ایده‌رك «منفی» بولندیغنی حس ایتدیرمه‌مکه چالشمش ایدی ؛ عریانی زاده‌نك ارتحالندن صوکره عزیزبك اون‌درت‌سنه حلبده اقامته مجبور قالمشدر . اسعد افندی مرحومك وفاکارلغی بزی بووسیله ایله کندیسنی رحمتله یاد ایتمکه مجبور ایلدی . (مترجم)

(۱) ملك احمد پاشا ، ملکی خاتونه ملك بر خانه‌سنی تملیك ایله بیع وقبض ثمن حجتی کوندرمش اولدیغندن قائم‌مقاملق اونك شفاعتیله احمدپاشایه توجه ایتمش ایدی . نعیما ، ص . (مترجم)

ترفیع ایلدی . آطنه‌یه وصولنده والی محمود پاشایی، اهالهٔ بلده‌نك بعض شکایاتندن دولایی ، حبس ایتدی ؛ قره‌مان دفترداری‌نده او معامله‌یی یاپه‌رق مؤخراً اعدام ایتمشدر . باش میرآخور ، عودتله مأذون اولمغله استانبوله کلدی ؛ استانبولده مالیه مأمورلری، مورەلی دفتردار، کرك امینی حسن آغا، کدخداسی دلی برادر اپشیرك اجراآتندن دولایی پك اندیشناك ایدیلر . مورەلی دفتردار اکر کندیسی سردار تعیین اولنور ، وچرخه‌جیلق قاطیرجی اوغلنه ویریلیر ایسه‌اپشیری محو ایتمکی تعهد ایده‌رك صدارته طالب اولدی. بوتکلیف، پادشاهه ووالده سلطانه عرض ایدلدی. لکن قاپودان پاشا ، مورەلینك صدارتی دولته اپشیرك بقاسندن زیاده مضر اوله‌جغنی دوشونه‌رك بوصورته مخالفت کوسترمدی . اپشیر ، قونیه‌یه کیردیکی کون برکورد بکیله سابق شام والیسنك کدخداسنك باشلرینی کسدیردی . لادیك ، بولوادین طریقیله کله‌رك قره‌حصارك اوته‌طرفنده واقع چوبانلیده ، تبریك مأموریت ایچون یکیچری ارکان حربنك کوندرمش اولدیغی سلیمان آغایی قبول ، وبوکا مغایرقانون اوله‌رق کورکلی خلعت وایکی کیسه پاره احسان ایلدی . کوتاهیه‌جوارنده ، اختیار کوپرولو محمد پاشا ، اپشیری استقباله کلدی ؛ اپشیر ، محمد پاشایی ماتفتانه قبول وعهده‌سنه طرابلس سنجاغنی توجیه‌ایله ازنیقه برابر کتیردی. ازنیقده، کوپرولو، اوغللری احمد ومصطفی بکلردن آیریلوب طرابلسه کیتدی ؛ لکن طرابلس، اولجه طرف پادشاهیدن باشقه‌سنه تفویض اولندیغی ایچون محمدپاشا صرف‌نظر ایلمکه‌مجبور اولدی .

درویش محمد پاشا ، نتیجهٔ نزول اوله‌رق استانبولده وفات ایتمشدی . (۱) علی پاشا قربنده دفن ایدلمشدر. ترکه‌سی ، خزینه‌یه طقسان بش‌بیك آلتون‌وسکز یوز کیسه آقچه ادخال ایلدی . درویش محمد ، چرکس‌الاصل ایدی ؛ بویی‌اوزون ومهیب ایدی، جهره‌سنك ایکی طرفندن یاقه‌سندن آشاغی اینر جسیم بربیغه‌مالك ایدی (۲). دارات‌ودبدبه‌یی پك‌سور، فقط مصارفنی، تعدیاتندن زیاده ثروتی ماهرانه‌اداره ایله‌تسویه ایدردی. بغدادك سلطان محمد رابع طرفندن فتحندن صوکره بوایالتك ایلك والیسی بولنوب محاربه‌دن دولایی خراب اولان خطه‌نك اعادهٔ ثروت وتکثر نفوسنه مأمور اولمشدی. بصره

(۱) ۵ ربیع‌الاول ۱۰۶۵ . نعیما ، ص ۲۳ ، (مترجم)

(۲) درویش‌محمدپاشا کوسه ایمش. برکون ندماسندن‌بری حاملندن کنایه وبرطرفندن‌ده کوسه‌لکنه تامیح اولمق اوزره استانبوللیلره صفال صایدیردیکز، دیمش ؛ صدراعظم پاشاده او اوزون بیغنی کوسترەرك « لکن بونی صاپه‌مازلر » دیه مقابله ایتمش . حدیقة الوزرا ، ص ، ۹۹ . (مترجم)

طریقندن هندستان ایله تجارتی کندیسنه سنوی بیك کیسه‌دن زیاده کتیرردی ؛ شهر زور عجم چوبانلرندن اهون فیئات ایله قیون آله‌رق بغداددەکی مذبحه‌لرنده تمتع عظیم ایله صاتاردی. بویولده ذخیره آلیش ویریشی‌ده یاپاردی. دائره‌سی خلقی ایچون اقتضا ایدن قماشلری حلبدن کندیسی کتیردیردی ؛ بوامتعه هیچ کومرولك ویرمدیکی ایچون هیچ بر تاجر پاشا ایله رقابت ایده‌مزدی. دجله ، ایالتك برقسمنی باصمسیله صو آلتنده قالان اراضی‌یه قاوون وقارپوز اکدیره‌رك اوفلا کتدن‌ده شو صورتله استفاده ایلدی . پاره‌سنی یوزده بش ایله اقراض ایدردی . مدت حیاتنجه ـ بر سیاست آدمنه یاقشمیه‌جق صورتده ـ تجارت ایله اوغراشمشدر .

استانبولده ، بتون اذهان اپشیر پاشانك ورودی مسئله‌سیله مشغول ایدی ؛ کله‌جك‌می ، کلیه‌جك‌می ؛ و کلدیکی حالده ویرکی ویرمکه محکوم ایده‌جکی آدملر نه‌اوله‌جقلردر، عزل‌می، نفی‌می، یوقسه اعدام‌می ایده‌جکدر، دیه سؤال‌اولنوردی. عقلادن کچینن برآدم خلقك اپشیردن بحث ایتمسنی منع ایتمك؛ وبونك صدارتنصبی نتایج وخیمه‌یی موجب اوله‌جق یولنده سوز سویلینلره مجازات ایلمك مناسب اولمازمی‌دیه مفتی افندیدن سؤال ایلدی . مفتی بودرلو تدبیرلرك هیچ برفائده‌سی اولمایه‌جغنی بیان ایتدی‌که مورخ دولت‌ده بونك حقا که حکمته مبنی کلام صحیح (۱) اولدیغنی سویلر . اپشیرك کدخداسیله روزنامه‌جی صدراعظمی استقبال ایچون اناطولی‌یه کوندردیلر. رئیس‌الکتاب شامی زاده برخط همایون استحصال ایتدی‌که باب‌همایوندن وجودینك لزومنه مبنی اپشیر پاشانی‌چاوش باشی‌ایله برلکده اسکداره قارشیلامسنی آمر ایدی . اپشیر استحاقلی‌یه توجه ایتمشیدی ؛ اوراده ـ قاپودان مرادپاشانك حفنده شفاعت ایتمش اولدینی ـ خصم‌قدیمی حمیدسنجاغی بکی‌قاطیرجی اوغلنی التفات ایله قبول ایلدی . قاطیرجی اوغلی، یالکزجه صدراعظمك اوتاغنه کیده‌رك و طوغولغه‌سیله قیلجنی یره قویوب آیاغنه قاپانه‌رق « دولتلی وزیر ، بن جرمنه معترف برقولکم ؛ سکا خدمت ایتمك ایچون قوشوب کلدم ؛ ایشته قلیچ ، ایشته بیونم ؛ دیلرسه‌ك عفو ایت ، دیلرسه‌ك باغشله ! » دیدی (۲) . اسکی برقیبك تذلل کوسترمسی غروریته موافق کلن اپشیر ، طوغولغه‌سنی وقیلیجنی ابازیه اعاده ایتمکله برابر بر خلعت کیدیره‌رك تلطیف ایلدی . اپشیر ازمیده کلدیکی زمان ، پای‌تختك خدشه واضطرابی صوك درجه‌یی بولمش، وهرکس خوف وامید ازه‌سنده

(۱) نعیما ، ص ۳۰ (مترجم)

(۲) بویله یاپمسنی قاطیرجی‌اوغلنه قاپودان مراد پاشا اوکرتمشدی. نعیما ، ص ۳۱ (مترجم)

متردد قالمش ایدی ، ذات شاهانه برمجلس عقد ایتدی که مفتی ، قائم‌مقام ، قاپودان پاشابونده حاضر ایدیلر ؛ ایشیرك اطاعتسزلك کوستردیکی ایچون مهر همایونی اوندن استرداد ایله صداقتی تقدیر ایلدیکی مورەلی دفترداره ویرمك ایستدیکی طرف شاهانه‌دن بیان اولندی . مفتی وقائم‌مقام بر رأی بیان ایتمدیلر ، قاپودان مراد پاشا عجله ایدلمه‌مسنی، وصدر اعظمك ورودیله کافهٔ مشکلات تسویه اولنه‌جغندن اوزمانه قدر برشی پایلامسنی سویلدی . پادشاه ، مفتی و قائم‌مقامه توجیه‌نگاه ایله « سز نه‌دیرسکز ؟ » دیه سؤال ایلدکده هرایکیسی « امر پادشاهمزکدر » دیمکدن باشقه برسوز بوله‌مادیلر. قیزلراغاسیله دیکر خادم آغالری ـ که مورەلی‌یه دوست، مرادپاشایه دشمن ایدیلر ـ مفتی ایله قائم‌مقامك سکوتلرینی کندی محیلرینه مساعده بولندقلرینه دلیل صایه‌رق «پادشاهم ، مرادپاشانی دیکلمیکز ؛ پدریکز سلطان ابراهیمك شرکای قتلندن بری‌ده بودر» دیدیلر. بوسوزلر قاپودان پاشا ایله خادملر آرسنده شدتلی برمنازعه‌یی موجب اولدی ؛ پادشاه ، فسخ مجلس ایله نزاعه ختام ویردی . مجلس اوطه‌سنك خارجنده خادم آغالری مراد پاشانك اوزرینه هجوم ایده‌رك تحقیرات وضرباته‌هدف ایتدیلر ، و خنجرلریله اخافه ایده‌رك مراد پاشانك یانندەکی بالطه‌جی‌یه « اولدیر شونی! » دیه باغیردیلر . قوتلی وعزمنده ثابت برآدم اولان قاپودان پاشا خنجرینی چکه‌رك سرایك قاپیسنه قدر کندیسنه یول آچدی ؛ اوراده معیتی آدملری کندیسنی احاطه ایلدیلر . مراد پاشا « سز پادشاهی آلداتمه‌کزك جزاسنی قریباً کوررسکز ؛ بکا حقیقی سویلك دوشر » پادشاه ایستدیکنی اجرا ایدر » دیه باغیره‌رق چکیلوب کیتدی . بوستانجیلر ، بوکورولتینك سببنی بیلمیه‌رك مراد پاشایی طوتمق ایستدیلر؛ حتی ایچلرندن بری مراد پاشانك باشنه بالطه‌سنی قالدیرمش ایدی ؛ بوستانجی باشی یتیشه‌رك بوستانجی‌یی منع ایتدی . اوزمان بالذات پادشاهك ریاست ایلدیکی مجلسده حریت بوندن عبارت ایدی . ایشیر پاشانك محب صمیمیسی وحامیسی اولان ریحان اغا ، حادثات اخیره‌دن دولایی اندیشه‌سنی دفع ایله تسکین ایتمك اوزره التفاتلی یازلمش برخط همایون وقیمتدار برخلعت ایله صدراعظمه کوندردی . ایشیر، ریحان اغایی کمال احترام ایله دوستانه قبول ایتدی ، ومحرمانه ملاقات ایله دیدی‌که: «باق آغا ! بیلیرم‌که پادشاه بعض خائنلرك القاآتنه قاپیله‌رق بنم اعدامه قرار ویرمشدر؛ لکن بن‌اللهه استناداً دین‌ودولته خدمت ایتمك ایسترم ؛ اونلر صوکره ایستدکلرینی یاپسینلر . » ریحان اغا ، اوچ درلو قسم اولان « والله ، بالله ، تالله » تعبیرلرینی ایراد ایله پادشاهك ووالده سلطانك کندیسنه سوء نیتلری اولمادیغنی سویلدی .

پای تختدن چیقمامق اوزره امر آلمش اولان چاوش باشی ورئیسی افندی بی صدراعظم نزدینه دعوت ایتمکله بونلر شو امر نا کهانیدن متحیر قالدیلر ؛ رأیی آلمق ایچون مراد پاشایه مراجعت ایتدیلرسه ده « قالماکز ممکن دکلدر » جوابی آلدیلر. ایستر ایستمز یوله چیقه رق بر کون سوکره کمرك امینی حسن اغا ایله سپاهیلر کاتبی قلندر محمود افندی قیمتلی هدیه لر ایله اونلری تعقیب ایتدیلر . کمرك امینی ، اپشیر پاشا قورقوسیله صدراعظم طرفندن حسن قبولنه دلالت ایتملری ایچون آباه حسنه اسکداره کی خانه سنی وکورد محمد ایله بك زاده علی یه ایکیشر یوز النون ودیکر اشیای ثمینه اهدا ایلدی. دفترامینی ومراد پاشانك کدخداسی آلا کوز محمد افندی افندیسندن دولایی ، هدیه سز مظهر التفات اولهجغنی امید ایتمشیدی . لکن اپشیر پاشا محمد افندینك یوزینه بیله باقمادینی کبی بر سوزده سویلدی ، معیتندن برینه مسافر ویردی . چاوش باشی بی عزل ایده رك مأموریتنی نشانلیسی اولان عائشه سلطانك کدخداسنه ویردی ؛ بتون سپاهی آغالرینی [التی بلوك اغالری] ده عزل ویرلرینه کندینی آدملرینی نصب ایلدی. رئیس افندی صدراعظمك اوتاغنه دخولنده « اوتور » امرینی المایوب خلعتی ده کیدیرلمکسزین صوغوق برقبوله اوغرادیغندن اوده عزلنی محقق بیلدی . اپشیر مال تپه یه قدر کلدی ؛ قول کدخداسی ، ایرته سی کون صدراعظمی استقبال ایتمك اوزره خاص اغالری ایچون بتون یکی چریلره خبر ویردی؛ لکن یکی چریلردن هیچ برینك اسکداره کچمه سی ایچون والده سلطاندن بر تذکره آلدی . تعجب عمومی یی موجب اولان بو امر ، احوال آتیه دن نشأت ایتمش ایدی : پادشاه ، اپشیر پاشایی دبدبه سز ، معیتسز کیرمکه دعوت ایلمش ؛ اپشیر پاشاده مقامنه لایق بر احتشام ایله کیرمك ایستدیکی جوابنی ویرمش ؛ یکی چریلر بوندن خبردار اوله رق وصدراعظمك کندی علیهلرنده برنیق اولدیغنی ظن ایده رك قیشله لرنده مسلح طورمغی قرارلاشدیرمشلر ؛ والده سلطانك تذکره سی مجرد بونلرك اره سنده مصادمه یی منع ایچون یازلمشدر . یکی چری اغاسیله درت معاونی ، یعنی کدخدا ، زاغارجی باشی ، صامسونجی ، طورنه جی کدکلیلر له برابر ـ مالتپه دن حرکت ایتمش اولان ـ صدراعظمك استقبالنه چیقدیلر ؛ مفتی ، وزیرلر ، قاضی عسکرلر اسکداره بکلدیلر . اپشیر اسکداره طنطنهٔ عظیمه ایله داخل اولدی . آلایك اوکنده قاپیجی باشیلرله یکی چری ارکانی بولنیورلردی ؛ اونلردن صوکره ایکی قاضی عسکر ، وزیرلر ، بیاض لباس ایله شیخ الاسلام ، قرمزی اوروبه ایله صدراعظم کلیورلردی . اپشیر پاشانك آرقه سنده ، صیرمه لی کلاهلریله محرملری ، اولان ابازه

حسن ، کورد محمد ، بك زاده عیسی ودیکر زورباباشیلر وارایدی . صدراعظم ، اسکداره نشانلیسی عائشه سلطانك سراینه ایندی ؛ اوراده مکلف بر ضیافت اخضار ایدلمشیدی . سفره ده مفتی یی صاغ طرفنه ، قائم‌مقام ملك احمد پاشایی صول طرفنه آله‌رق شیخ‌الاسلامه اسکی زورباباشیلر رفقاسنی تقدیم ایلدی . مفتی افندی سوز سویلمکده صاحب اقتدار اولدیغندن هربری حقنده مناسب کوزل سوزلر بولدی ؛ اپشیر پاشایه « بوشهباز آغالرك شجاعتلرینه سزك شهادتکز کافیدر ؛ همان برخوردار اولسونلر ! » دیدی . ایکی کون صوکره صدراعظم ادرنه قاپیسندن استانبوله کیردی . التمش اوچ علما آلایی کشاد ایدیورلردی ؛ اونلرك نهایتنده ایکی قاضی‌عسکر ، بعده مالیه مأمورلریله دفتردار پاشا ، قاپودان پاشا ، قائم‌مقام‌پاشا کلیورلردی . الك صوکره صدراعظم ایله مفتی هم عنان ایدیلر ؛ تشریفات قانونی موجبنجه صاغده صدراعظم ، صولده شیخ‌الاسلام یولنیوردی . صدراعظمك آرقه‌سنده سپاهیلر ، یکیچریلر ، صاریجه‌لر ، لوندلر وار ایدی . سراینه وصولنده اپشیر علمایه رخصت ویردی . ایرته‌سی کون (١) ، نامزدی عائشه سلطان ایله دوکونی اجرا اولندی .

صدراعظمك ایلك اجراآتی دشمنلرینك عزلی ومالرینك مصادره‌سی اولدی . وصولی کیجه‌سی ـ صدارته کوز دیکدیکی محقق اولان ـ مورەلی دفترداری عزل و حبس ایتمشیدی . دفترداركك اموالنی مصادره ایچون کورد احمد پاشایی مورەیه کوندردی . متوفی صدراعظم درویش محمد پاشانك استقامت وعفتیله مشهور اولان کدخداسی علی اغایی جلب ایله خلعت کیدیرمك ایستدی ؛ علی اغا « دولتلی افندم ، نه‌ایچون اولدیغنی بیان بیوریکزکه لیاقتم اولان خدمتمیدر ، بیلهیم ، . » دیدی ؛ لکن اپشیر ابرام ایده‌رك خلعتی ارقه‌سنه قویدیلر ؛ صدراعظم‌ده « پادشاهمز سنی باش دفتردار یاپدی ، سوزلرینی سویلدی . علی اغا ایاغنه قاپانه‌رق بوخدمته اصلا لیاقتی اولمادیغنی بیان ایله الله و رسول عشقنه عفوینی استرحام ایلدی ؛ لکن اپشیر پاشا قاشلرینی چاته‌رق « پادشاهمز سنی بو خدمته لایق کوردکلری ایچون تعیین بیوردیلر » جوابنی ویرمکله اکتفا ایتدی . قائم‌مقام ملك احمد پاشا ، اسباب عدیده‌دن دولایی ابشیرك خصومتی جلب ایلمش ایدی . وقتیله آبازه حسنه ترکمن آغالغنی غائب ایتدیرمش ، اخیراً صدراعظملغه طالب چیقمش ، بومأموریتی آله‌مدینی ایچون مورەلی دفترداركك صدارتنه چالیشمش ایدی ؛ قائم‌مقام صفتیله مدت اداره‌سنده

(١) ربیع‌الاخرك یکرمی برنجی پازار کونی . نعیما ، ص ٤٨ . (مترجم)

دائرهٔ احتیاطی تجاوز ایده‌رك یالکز مواد مستعجله‌یی دکل ، صدراعظمه براقمسی لازم کلن ایشلری‌ده تسویه ایلمش ایدی . کندیسنی سونلرك دها عاقلانه حرکت ایتمسنی توصیه ایلمرینه جواباً « بن‌ده صدراعظملق ایتدم‌می ؟ اپشیر پاشا قارداشمز بکنمدیکنی بوزار . بوستان قورقولغی کبی اوتوروب طورمامی ؟ » دیمش ایدی. صدراعظم ، ملك احمد پاشایی دعوت ایله وان والیلکنی توجیه وهمان مزیمتی امر ایتدی؛ حتی زوجی قایاسلطانه وداع ایچون سرایته کیتمسنه بیله مساعده کوسترمدی. واقعا حقسزده دکل، قورقیوردی که قایا سلطان، زوجنك استانبولده قالمسی ایچون پادشاهدن امر استحصال ایده‌جکدر . ملك احمد پاشا ، سیاحت ندارکاتنی کورمك اوزره همان اسکداره کچدی. ایکیسی‌ده ملك احمدپاشانك محرمی اولان موقوفاتجی و رئیس‌الکتاب یدی قله محبسنه قونلدیلر ؛ مقدما دخی ریاستده بولنان صدقی افندی‌ینه‌اومقامه کلدی. دلی برادرایله چنکانه‌لرویرکی تحصیلداری بولنان دامادی وملك احمدپاشانك صدارتنده کدخداسی غده (داخلیه ناظری) حبس ایدلدیلر. اپشیر کرك شدتیله، وکرك سکنك اصلاحی حقنده‌کی وعدینی انجاز ایتمه‌مسیله هرکسی کندیسندن تنفیر ایتمشیدی. واقعا غروش رایج اصلیسی اولان سکسان‌اچه‌ده ایدی؛ لکن ترکیبانده کوش قدر باقیر بولندیغی ایچون بوقیمتی حائز دکل ایدی . والده سلطان مورەلی دفترداركك حیاتنه تعرض اولنمامسی حقنده اپشیره برخط همایون اصدار ایتدیرمشدی؛ اپشیر، دفترداركك قبریسه نفی حقنده دیکر برخط استحصال ایلدی. مورەلی سکز چاوش ایله قارەدن یوله چیقدی ؛ چاوشلره سمور کورکنی ویرەرك برنافه کورك کیدی ؛ دیل کچیدندن کچرکن اوکورکی‌ده آلوب برکه ویردیلر. کوچك دراغون ایرماغنك درت کچید تپه‌سنی (١) کچرلرکن مورەلینك خدمت ایچون اناطولی‌یه کیتمش اتباعندن بری تصادف ایله کندی کورکنی ویرمك ایستدی ایسه‌ده چاوشلر « سن حالا البسه دردندەسك ! » دیەرك مع ایتدیلر ؛ کویا شمدی قاره طوپراق التنه کیره‌جك وجوده لباس لازم اولدیغنی اکلادیورلردی . فی‌الحقیقه متعاقباً ، صدراعظمك اعدام امریله کوندردیکی ایکی تاتار یتشدی . بومورەلی نتیجهٔ حالی ادراك ایده‌رك قیونده بولنان حسن‌خط ایله محرر و مذهب برکلام قدیمی ودیکر ذی‌قیمت اشیاسنی ـ جلادلرك الرینه دوشمه‌مك ایچون ـ چاوشلره ویردی ؛ یوندن صوکره امرخونین اجرا اولندی . مورەلی ، عزلی کیجه‌سی ، محرملرندن برینك خانه‌سنه ایکی خرار کوندرمشیدی که آغرلقلرینه نظراً ایچلرندن پاره‌وار ایدی؛

(١) نعیاده قرق کچید طاغلری . ص ٥٦ . (مترجم)

حمالرك اعترافى اوزريته بونلرك كيمه كوندرلديكى اكلاتيلهرق آلندى، وايجلرنده يكرمى بشر بيك آلتون بولندى . ملك احمد پاشانك تبعيدندن صوكره ايكى محرم صحيميسى اولان موقوفاتجى ايله غده كدخدا ، درت لوند ايله قاره‌دن قبريسه كوندرلمك اوزره اسكداره كچيرلديلر . ازتيقه وارلمازدن اول ، غده‌نك آدملرندن مأموراً اناطولى يه كوندرلمش بر آغا، يكرمى آدميله بونلره مصادف اولديلر؛ آغا، بكجيلرى اولديروب كنديلرينى قورتارمغى تكليف ايلدى . غده كدخدانك اصرارينه رغماً موقوفاتجى موافقت كوسترمدى امر اعدامى حامل تاتارلر يتيشه‌رك ايكيسى ده اولديرلديلر (١). اعدام امرينى موقوفاتجى يه ويرمشلردى؛ بونك نه‌اولديغنى غده كدخدا صورمسى اوزرينه موقوفاتجى « اپشير پاشا آخرنده قامه ايده‌جكمز حق دعواسى ايچون بزه تمسك كوندرمش » ديدى ؛ غده اپشيره شتم ايتمكه باشلادى؛ موقوفاتجى « بد دعا ايتمه، البته اونى ده بزى متعاقب اولديررلر ؛ فقط بونكله جراسنى بولماز ، جناب حق اونى آخرته ايمانسز كوندرسين ! » ديدى خزينه‌يه يوزسكسان كيسه ويرمكه محكوم اولان ئيس بو پاره‌يى ويرمك ايچون بتون اشياسنى صاتدى ؛ شامى زاده زمان اقبالنده برچوق دوست قازانمش اولديغندن موره‌لى دفتردارك اعدام اولنوركن « الله بلاسنى ويرسين ! بن صدارته رئيسك اغواسيله طالب اولدم » ديديكنه دائر بر افترا اپشير پاشايه يتشديرلمش اولمقله برابر احباسى سايه‌سنده اعدامدن مصون قالدى . شامى‌زاده حجه كيتمك ايچون امر آلدى ؛ لكن برنقريس ضربه‌سنى بهانه اتخاذ ايده‌رك اسكداره قالدى . نوروزده اپشير پاشا ذات شاهانه‌يه كوزللكده امثالنه نادر تصادف اولنور اوچ آت تقديم ايتدى كه رختلرى احجار ثمينه ايله لامعه دار اولديغى كبى اوزه‌نكى واشياى سائره‌سى آلتوندن معمول ايدى؛ كذلك بونچه بونچه شال وكوزل قماشلر وبر آرابه طولوسى آلتون كوندردى ؛ والده سلطانه‌ده يكرمى كيسه‌لك هديه تقديم ايلدى . لكن بوكبى احوالده صدراعظملرك سماحتلرى حصه‌داراولان صلحدار ودىكر قرنا ــ منجملرك استخراج ايتمش اولدقلرى وجهله ــ محروم عطايا اولديلر (٢).

(١) نعيما ازنيقده اعدام اولندقلرينى وتؤخراً وجيهى‌يه كوره هرسكده بوغلدقلرينى ومزارلرينك اوراده اولمسى لازم كلديكنى يازار . [ص ٦٤]

(٢) نعيما [ص ٦٥] : « جمادى‌الاولانك اون‌ايكنجى سبت كونى بعدالغروب شمس اول حمله تحويل ايدوب نوروز اولدى . طالع سال ميزانك يكرمنجى درجه‌سى ايدى . شمس ، مشترى ، زهره ، عطارد ، جمله‌سى سابعده ــ كه برج انتهادر ــ واقع اولغله احكامنى « هلاك وزرا ومضربان واغايان حرم خاص » ديو استخراج ايتمشلردى ؛ وزحل ثانى عشرده ، سنبله‌ده ، مريخ ثالثده قوسده ، بيتلرنده تربيع نظرى اولمقله « خاندان قديم وبيوت اكابر يغما اولنه » ديو يازمشلر ايدى . (مترجم)

اپشیرك اقالی ، کندی یتشدیردیکی سپاهیلر ، صاریجه‌لر سکبانلر طرفندن برکشته اولدی . محرم رازی اولوب عهده‌لرینه اناطولیده وویوده‌لقلر توجیه ایتمش اولدیغی سیدی پاشا وارد محمد ، طیار اوغلو مملکتی تعدیات گونا گون ایله تضییق ایلدیلر . بوخطه‌لردن برچوق شکایتجی استانبوله کلدیلر؛ برطرفندن ده شونی علاوه ایتمیدرکه اپشیر پاشانك سپاهیلره « غلامیه » لرینی و « ولدش » لرینی ویرمك وخدمتلر توزیع ایتمك حقنده واقع اولان وعدری مضایقهٔ خزینه‌دن طولایی ناقابل انجاز اولدیغی ایچون سپاهیلرك خوشنودسزلغی صوك درجه‌یه وارمشدی . سپاهیلر صدراعظمه عرض شکایت ایلدیلر ؛ بومراجعتدن برنتیجه چیقمادیغی ایچون یکی چریلری کندیلریله توحید مدعایه دعوت ایتدیلر . بوکا دائر مکتوبلری اورته جامعده اوقندی ؛ لکن واعظ حسین افندینك ویکی چری ضابطلرینك نصایحی اتفاق مطلوبك حصولنه مانع اولدی . بونك اوزرینه سپاهیلر ، کندیلرینه وقوع بولان وعدلرك حصولنه دلالت ایتمك ایچون اباده حسن ، کوردمحمدایله اپشیرك دیکر سودکلرینه مراجعت ایلدیلر ، اپشیر آرده واسطه اولانلره ، بعض سپاهیلرك کندی سوزلرینی آکلامامش اولدقلرینی . پادشاه اسعاف مسئوللرینه مساعده ایتمه‌رك توقیفلرینی امر ایتمش بولندیغنی ، فقط کندیسی بونلری حمایه‌سی آلتنه آلدیغنی افاده ایله دوناتمك مزیته قدر صبر ایتمه‌لرینی واوزمان مطلوبلرینك حصولنه چالیشه‌جغنی بیان ایتدی . سوزك بویله اوزادیلوب دولاشدیرلمه‌سنه نظراً اپشیرك الکنفوذلی زورباللری محو ایتمك فکرنده بولندیغنی آباظه حسن ایله آرقداشلری یك گوزل اکلادقلرندن بوجوابلردن اندیشه یه دوشدیلر . مع هذا اپشیر پاشا ، ایالات عسکرندن برطاقمنه سپاهیلك ویره‌رك بونلری قاطرجی اوغلی معیتنده گریده کوندرمش ایدی . صدراعظم ، یالکز سپاهیلرك دکل ، دفع ایتمك ایسته‌دیکی قاپودان مراد پاشانك ده خصومتنی جلب ایتمش ایدی . وجودینی استتقال ایلدیکی بوذاتی برآن اول تبعید ایتمك اوزره دوناتمك تجهیزاتنی تسریع ایلدی . برکون ترسانه‌ده بولنورکن « پاشا » بوهفته ایچنده دوناتمای مطلقا چیقارمه‌کز پادشاهمزك امر قطعیسی اقتضاسندندر » دیمسی اوزرینه مراد پاشا ، تجهیزاتك اکمالی ایچون لازم کلن درت یوز کیسه‌یی آلمادقجه یلکن آچیق ممکن اولمیه‌جغنی بیان ایتدی . اپشیر دیدیکه « صدارتکز زمانده خزینه‌دن درت یوز کیسه استقراض ایتمشسکز . سندیکز پادشاهك کاغدلری آره‌سنده‌در؛ بوپاره‌نك تحصیلی بالدفعات امر ایتدیلر؛ خاطرینکزه رعایةً (شمدی دوناتما مهماتیله مشغولدر؛ برآزینی مهماته محسوب ایدرز ،

. قصورینی صوکره ویرر) دیه‌رك کچشدیردك. بن شیمدی پادشاهمزدن دونانمایچون پاره ایستیه‌م : درت یوز کیسه‌یی سزویریکز. » مرادپاشا ، بوپاره‌یی چوقدن تأدیه ایتمش ، وفقط سندینی ایستمکه جرأت ایده‌مه‌مش اولدیغنی بیان ایتدی ؛ لکن اپشیر بهمه‌حال پاره‌نك تأدیه‌سی لزومنده اصرار ایلدی . قاپودان پاشا ، صدراعظمك کندیسنی محوه قرار ویرمش اولدیغنی اکلایوب اپشیرك سوزلرینه قانع اولمش شکلنده کورینه‌رك دونانمانك قریباً چیقه‌جغنی تأمین ایلدی . فی‌الحقیقه تجهیزاتی فعالانه تسریع ایله برابر خصمنك سقوطی ایچون الندەبولنان کافهٔ وسائطی استعمال ایتدی . برکیچه کورد محمدی اقامتکاهنه کتیره‌رك اونی کندی طرفنه آلدیغی کبی سپاهی اغالریله والده سلطان اوزرنده زیاده نفوذی اولان ملکی قالفه‌نك قوجه‌سی شعبان خلیفه‌یی ده قازاندی . اپشیر پاشانك ایالات عسکریه سپاهیلری اناطولیده .طوپلایه‌رق اونلرك یاردیمیله یکی چریلرك وجودینی ازاله ایتمك نیتنده اولدیغنه و کندیسنك ده اسکدار طرفنه کچمك ایچون تدارکاتده بولندیغنه دائر شهرده برروایت چیقدی: بوسوزلری ، یکی چریلری قیام ایتدیرمك ایچون مراد پاشا اشاعه ایدیوردی . کورد محمده اسکداره چکلمش اولان ناخشنود سپاهیلره اپشیر پاشانك دونورلمسی تصورینی آچه‌رق اونلردن بش یوز کشی ایله ـ بیزانس ایمپراطورلری زمانندن بری ـ صحنهٔ قدیم اختلالات اولان آت میدانه کیتدی (۸ مایس ۱٦٥٥ ـ ۲ رجب ۱۰٦٥). یکی چریلره کوندریان آدملر ـ زورایله کتیرلمش کبی کوستردی ـ بر قاچ یکی چری ضابطی ایله آت میدانه کلدیلر ؛ ایکی عسکردن ایکی اختیار ، آره‌لرنده عقد اتفاق اولندیغنه دلالت ایتمك اوزره خلق حضورنده بر برینی قوجاقلادیلر ، درحال هر طرفدن ایالتلرده و استانبولده حکم فرما اولان ارتکاباته دائر سوزلر سویلنمکه باشلاندی . مظالم واقعه‌نك سببلری حقنده نه لازم کله‌جکنه دائر اناطولی ولایاتی مفتیلرندن الناں برچوق فتوالرك قرائتی اوزرینه حاصیلر ، کندیلری احقاق حق ایتمکه قرار ویردیلر . اورادن ، کورد محمدك دلالتیله مفتینك خانه‌سنه کیده‌رك کندیلریله اشتراکنی طلب ایلدیلر . شیخ‌الاسلام، کندیسندن ایستدکلری هردرلو مواعیدی ویردی ، واپشیرك سراینه کیده‌رك حاضرلانمقده اولان عصیاندن کندیسنی خبردارایتمکه مسارعت کوستردی. اپشیر همان ذات شاهانه‌یه بر عریضه یازه‌رق معاونت ایستدی . سلطان محمد باش مابینجی‌یی [قاپیجیلر کدخداسنی] زورباله کوندره‌رك طاغلمرینی واصول منروعه موجبنجه عرض حال ایتملرینی اخطار ایلدی . کورد محمد « امر پادشاهمزکدر ؛

صدراعظمك اعدامی حقنده عرض حالمز حاضردر ، جوابنی ویردی . بوفسادك روحی اولان قاپودان مراد پاشانك ترتیبی وجهایله یکی چریلر بر کیجه سپاهیلری کندی قیشلهلرنده مسافر ابتدیلر ؛ اولکی عصیانلره داخل اولمیان وفقط بو دفعه ناخشنودلره التحاق ایدن طوپجی وجبهجیلر آت میدانده قالدیلر . ایرتسی کون (١٠ مایس — ٤ رجب) ، ذات شاهانه مراد پاشانك نصایحنه اتباعاً ترسانه باغچهسندن چیقهرق سرایه کیتدی ؛ ایکی کون صوکره بتون شهر هیجان تام ایچنده ایدی . اناطولی ایالاتندن باشلرینه حصیر یاقش بر طاقم ارباب شکایات ایله سکبانلر ، صاریجهلر ، سپاهیلر ، یکی چریلر آت میدانده طوپلاندیلر ؛ صدراعظم ایله کدخدانك باشلرینی ایستر بر عرض حال یازلدی . یکی چری آغاسی کنعان پاشا ، نام پادشاهی یه اولهرق ، اپشیرك عزل اولنهجغنی بیان ایله زوربالری طاغلمغه دعوت ایتدی . لکن خلق « ظالم ، محلول اولمیان بوقدر یری باشقهلرینه ویرن ، بر چوق یکیتلرك آکمکلرینی الارندن آلان سن دکلیسك ؟ » دیه باغیریشدیلر . هر طرفدن اوزرینه هجوم اولنهرق کنعان پاشا کوچ حال ایله آتنی قوشدیروب سرایه قاچدی . مفتینك سپاهیلر ویکی چریلر حقنده بر فتوی ویرهجکی شایع اولمغله بونلرك شدتی صوك درجهیی بولدی . صدراعظم ایله مفتی سرایه التجا ایتمشدیلر ؛ بونلرك خانهلری ، کندیلری جیقار چیقماز زوربالر طرفندن محاصره ایدلدی . اپشیر پاشانك خانهسندن درت یوز بیکدن زیاده آلتون و مفتینك خانهسندن اوچ بطنده خواجهٔ اکبر سعدالدین عائدسنده طوپلانمش اولان اشیای قیمتداریغما اولندی . خلقك علی العمیا حدتی هیچ بر شیهٔ حرمت ایتمهرك رهگذارنده هر نه بولدی ایسه قیروب دوکدی (١) . مفتی وصدراعظمك خانهلری یغما ایدلدیکی خبری سرایه واصل اولنجه پادشاه ، حضاره « نه یاپملی ؟ » دیه سؤال ایتدی . علما ، وزرا سکوت ایتدیلر ؛ اوزمان — سرایدن چیقمادینی و عصیانی ترتیب ایتمش اولدیغی حالده زوربالرله اتفاق خفیسی مجهول بولنمش اولان — مراد پاشانك بر اشارتی اوزرینه یکی چری ، تعبیر اخر ایله قول کدخداسی کیچهجی اوغلی حضور شاهانهیه قدر ایلریلیهرك « قوللرك سندن خشنود درلر ؛ لالاکی ایستمزلر » دیدی ، و اپشیر پاشایی کوسترددی . پادشاه « دها کیمی ایستمزلر ؟ »

(١) ولی افندیيه ، عسکرله اختلاطنه مبنی « ولی اغا » دیرلردی . نصیحته کیتدیکی صیرهده اونلرك آمالنه موافق سوزلر سویلمش ، حتی کورد محمد و دیکرلری بر برینه « اهل حق علمایی کوردیکزمی ؟ هی بابام افندی ، الله عظیم الشان علمکی ارتیرسین » دیمشلر ایدی . نعیما ، ص ٩٤ . (مترجم)

سؤالنی ایراد ایتدی ؛ کیچه‌جی اوغلی « مفتی‌نی » دیدی . یکی چری وسپاهیلره نصیحت ایتمك اوزره کیدوب کلمش اولان سرای واعظی ولی افندی (۱) « صدراعظم ومفتی اعدام اولنمادقجه عسکر طاغلماز » دیه یکی چری کدخداسنك سوزلرینی تقویه ایلدی . اپشیر ، آرتق مقاومنده قرار ، ناقابل امکان اولدیغنی کوره‌رك پادشاهك حضورنده یره قاپاتوب مهر همایونی تسلیم ایتدی. سلطان محمد، درحال مراد پاشانی صداعظم و حسام زاده عبدالرحمان افندی‌نی شیخ‌الاسلام نصب ایلدی . اپشیر پاشا ایله ابوسعید افندینك عزللری عسکری ارضایه کفایت ایتمدیکی جهتله‌پادشاه بونلرك اعدامنه‌قرار ویردی؛ لکن بتون علماء نقیب‌الاشراف زیرك زاده‌نك تشویقی اوزرینه مفتینك اعدامنه مخالفت کوسترديلر ؛ سلطان محمد اپشیرك بوغیلوب جسدینك سرای اوکنه آتلمسنی امر ایتدی .

---

[۱] یغما کران عسکر جراد منتشر کبی‌سرای وزیره طولوب یغمایه باشلادیلر. بوقدر سنه‌دن‌بری‌اپشیرك جمع وادخارایتدیکی ومهره نائل‌اولمایلدن‌بری جمع‌ایلدیکی بی‌حدفلوری وسائر نقود وجواهر و نفاریق وامتعه ومنفور و سمور نوادر ـ که حد وحصردن افزون‌ایدی ـ عموماً یغما و تالان ایتدیلر . هر شخص کوتوره‌بیلدیکی قدر شی آلدقدن‌صوکره حمال‌واری اردولرینه تحمیل‌ایدوب‌اویله کوتوردیلر. اپشیرك‌خزینه‌کاتبی محمد چلبیدن منقولدر: (قبل‌الوقعه وزیر فلوری دفترین ایستدی ، درت یوزبیك غروشلق فلوریسی درخزینه اولدیغی عرض اولندقده یوز کیسه‌لك فلوری آیروب حرمه کوتوردی. غالبا سلطان حضرتلرینه هبه‌ایتمش. سلطان عقددن اولقله فلوری‌یی کندی نقود و جواهری ایله دفن ، یاخود بر آخر یره نقل ایتدی دیرلر ، و یوز بیك غروشلق فلوری‌یی دخی درت محتضر صندوقه یرلشدیروب صندوقلری بربرینه ربط ایله دهلیزده بر نقلی‌آسان یره وضع ایتدیرمشیدی. ایرته‌سی غائب اولدی ، « کیم کوتوردی ، کیمه ویرلدی ؟ » معلوم اولمادی . باقی قالان بو قدر تحف و نوادر و نقود یغماجیلر الندە تالان اولدی .) دیو نقل ایلدی . خلاصهٔ کلام ؛ وقت عصره‌دك کار یغما تمام اولوب و زیر سراینده قیری حصیر بیله قالمادی . آلتدن چیقوب مفتینك خانه‌سنه وارمق ایسته‌دیلر؛ لکن شکارینی آلانلر کثم واخفا ایچون پراکنده اولوب اقشام دخی قریب‌اولمغله اول ایشی ایرتهیه قویدیلر . اول‌کیجه علی‌العاده سپاهیلر یکی‌جریلرده ضعیف ، وسائر عسکر میدانده یاتوب ایرته‌سی یه‌کروه مفتینك خانه‌سنی یغمایه واردیلر یوز اللی سنه‌دن‌بری خاندان حسن جانده مدخر اولان نفایس و امتعه و بساط وکتب نفیسه‌تحف و نوادر نادیده آن واحده‌ده تاراج کردهٔ دست بی ادبان اولدی . منقولدرکه : رفع ونقله قابل اولان اشیادن اثر قالمادقده مندرلری پارالایوب یول اورته‌سنه براقدیلر ؛ مخزنلرك تیور قیولرینی و پنجره‌لرینی و صو یوللرینی و حمام و بعض سفوفك قدر ستونلرینی ، حتی مفتینك کتابخانه‌سی و مخصوص اوطه‌سی اولان مکانك صدفکاری وحلبکاری منقش طولاب‌قپاقلرینی قوپاروب کوتوردیلر. حرمده‌اولان نسوان‌مهماتی وبساط‌واوانی‌یه‌وارنجه‌غارت‌ایتدیلر. سرخوش اوازل غارت ایتدکلری اشیایی یولده راست کلدکلرینه جزئی بها ایله فروخته آدم آرارلردی. عسکر بو منواله جرأت ایتدکدن صوکره کیندیجه جمعیتلری کثرت بولوب مراملرینه مساعده اولنمسزین رفعلری رتبهٔ محاله واردی . نعیما ج٦ ، ص ۹۰ و ۹۱ . (مترجم)

وقتا که اپشیرك باشی آت میدانه کتیرلدی، مجتمع اولان خلق آره‌سندن کوك کورولتیسنه بکزر برطنین تحسین یوکسلدی؛ باش ، الدن اله کزدیریله‌رك صوکره برحربه‌یه کچیردیلر (۱) سپاهی ویکی چریلر، ایرتسی کون طاغلمیوب دیکر باشلر ایستدکلری جهتله علمادن بولوی و عصتی کله‌رك پادشاه ایله صدر اعظم و مفتی نامارینه دائرهٔ اطاعته عودتلرینی اخطار وویریان وعدلرك اجرا اولنه‌جغنی تأمین ایلدیلر . اپشیر طرفندن ویریلوب مراد پاشا طرفندن تجدید ایدیلن یو وعدلر، « غلامیه » نك اعطاسی ، « ولدش ،لرینك ، یعنی سپاهی اولادینك قید ایدلمسی، « چالیق » لرك ، یعنی اسامیسی دفتردن چیقان سپاهیلرك خدمته اعاده‌سی ایدی . بوکا دائر بر مقاوله‌نامه تنظیم وفاتحه قرائت اولنه‌رق کورد محمد سپاهیلرله برابر اسکداره کچدی ؛ یکی چریلر ، طوپچیلر ، جبه‌جیلر قیشله‌لرینه عودت ایتدیلر . برقاچ بیك سکبان وصاریجه ایله اسکدارده بولنمش اولان آبازه حسن، کوردمحمدك برلکده حرکت ایدلمسی حقنده‌کی تکالفنی رد ایلمش ایدی؛ آنجق آدملرندن یاریسی سپاهیلره التحاق ایلدیکندن یانده آنجق بیك کیشی قالمش ایدی. اپشیرك اعدامندن صوکره کورد محمد ، آرتق معناسز قالمش بر صداقتدن واز کچمسنی اخطار ایتمی اوزرینه آبازه حسن ، کوردك چهره‌سنه توکوروب « یوزك مور اولسون ! » دیمش، یعنی « بوغیله‌سك ! » دیه تمنی ایتمش ایدی . آبازه حسن، اپشیرك انتقامق آلمق اوزره، لوندلرینك بقیه‌سیله اناطولینك ایچریسنه چکلدی. سپاهیلره ویریلان وعدلرك انجازی واسکی صدر اعظم طرفندن نصب اولنان مأمورلرك عزلی مراد پاشا ایچون بیك دولو مشکلات تولید ایلدی . دفتردن چیقاریلان سپاهیلرك اعاده‌سی و سپاهی اولادینك منحل محللره نامزد قیدی اوزرینه ، ترخونجی احمد پاشا زماننده سپاهی یکرمی بش بیك بش یوز طقسان ویکی چری اللی بش بیك اسامیه تنزیل اولنمش ایکن بو دفعه سپاهی اللی بیکدن ویکی چری سکسان بیکدن زیاده اولمشدر (۲) ؛ بونلرك تأدیهٔ مواجبی ایسه خزینه‌نك تحملی خارجنده ایدی . بر زماندن بری سرعت مدهشه ایله بریق

---

(۱) اپشیرك لطف دیده‌سی اولان کورد محمدك امریله بر سپاهی، باشی برحربه اوجنه کچیروب بتون میدانی کزدیردی . صوکره مستراحلرك طوانمه رکز ایتدیلر . کیجه مراد پاشا آلدیروب جثه‌سنه الصاق ایله قاره مصطفی پاشا تربه‌سنه کومدردی . نعیما ، ص ۹۸ . اوقت مجوزملی سنك مزاری کوریلور ایمش . (مترجم)

(۲) هامه‌رك فرانسزجه سنده‌کی رقملریا کلش اولدیغی درکاردر، مأخذی اولان نعیمایه کوره، ج ٦ ، ص ۱۰۸ ، ترجمه‌ده دوغریسی اختیار اولنمشدر. (مترجم)

تعقیب ایدن تبدیل ولات دخی خزینه‌نك مضایقه‌سنی تشدید ایلمشیدی. مراد پاشانك صدارته نصبی هنوز اوج آی اولدیغی حالده باشنی تهلکه‌یه قویمقسزین زمام اداره‌یی دها زیاده الده طوته‌یه جغنی کوره‌رك تقاعدیله حج ایچون مکه‌یه عزیمتله مساعده ایستدی . صدر اعظملق عائشه سلطانك زوجی سلیمان پاشایه توجیه اولندی . سلیمان پاشانك اصلی ارمنی اولوب (۱) مرادرابع زمانده خدمهٔ خاصه‌یه قبداولنمش، سلطان ابراهیم زمانده سلحدارلق درجه‌سنه قدر ارتفاع ایده‌رك مؤخراً ایالات والیلکلرنده بولنمش ایدی ؛ صدارته تعیینندن اول قبه آلتی وزارتیله دیوان همایونده ایدی . مراد پاشا حجه کیدرکن پیاسده حمای محترقه‌یه طوتیلوب وفات ایده‌رك اورایه دفن اولنمشدر (۲) . پای تختده‌کی قاریشیقلقلرك نتایجی بتون ممالك دولته تأثیر ایتمکده تأخر ایلدی . مراد پاشادن ترکمن بکلکنی آلمش اولان کورد محمد، آبازه حسن ایله مناسبات دوستانه‌سی اولان قره‌مان والیسی سیدی احمد پاشانك قونیه‌یه یرلشمسنه مخالفت ایتدی. صدر اعظم سلیمان پاشا ، هر درلو قاریشقلغك اوکنی آلمق ارزوسنده بولنه‌رق ترکمن وویوده‌لغنی ، لوندلرك باشنده کندیسنی انتقامجیسی اولمق اوزره اعلان ایدن آبازه حسنه ویره‌رك سیدی احمد پاشایی حلبه تحویل ایلدی . کور محمد ، سیدینك مأموریتنی اوکره‌نجه حلبه کیتدی ؛ اهالیه ، والیلری اوله‌جق ذاتك مظالمنه دائر برلوحهٔ مظلمه یاپه‌رق کندیلرینی سد ابوابه اقناع ایتدی . بنا برین سیدی احمد پاشا شهری محاصره ایتدیسه‌ده موفق اوله‌مایوب شو وقایع اوزرینه عهده‌سنه توجیه اولنان سیواس والیلکنی ضبط ایتمك اوزره اوطرفه کیتدی . سیدی احمد دها حلب اوکنده ایکن کورد محمد ، کدخداسیله برابر طرابلسه کیدوب اورادن استانبوله دوغری شتاب کوسترمش ایدی . آطه‌دن کچرکن والی جعفر پاشانك امریله حبسه القا ومؤخراً اعدام اولنه‌رق باشی ـ دیکر برعاصی رئیسی اولان جنجی محمدك رأس مقطوعی

(۱) ارمنی اولدیغی معلوم دکل . حدیقة الوزراده ، ص ۱۰۱ ، ملاطیه‌لی وقاپی اغاسی اسماعیل اغانك اقرباسندن دینلمشدر ؛ بوقرابت دها زیاده مسلمان اوغلو اولدیغنه دلالت ایدر . (مترجم)

(۲) پیاسده خسته‌لانوب حماده وفات ایتمشدر. «حمای محرقه» و«حما» هامری شاشیرتمش اولسه کرکدر . نعیما، ص ۱۱۰ . مراد پاشا صدراعظم ایکن ارناوود محمد پاشانك حماده کندیسنه تربه‌یاپدیردیغنی ایشیدوب محمدپاشایی سومدیکی جهتله «بن اورایه خنزیر دفن ایتدیررم» دیمش ؛ صوکره حماده محمد پاشایه مسافر ایکن وفای وقوع بولمغله محمدپاشانك خنزیر دفن ایتدیره‌جك اولدیغی مزاری مسافرینه اکرام ایتمشدر . حدیقة الوزرا ، ص ۹۱ (مترجم)

کبی ـ استانبوله قدر کوندرلدی . آبازه حسنك ، یانندهکی اون ایکی بیك صاریجه ایله ، سیدی احمد پاشا ایله متفقاً سوریه طرفلرنده ایقاع ایتمکده اولدیغی تعدیات دیوانه هرایکیسنك رفع وجودی فکرینی القا ایتمش ایسهده صدر اعظم سلیمان پاشا ، آبازه حسنی ترکمن بکلکنده ابقا وسیدی احمد پاشایه وزارت رتبهسی توجیه ایله هرایکیسنی آق دکیز بوغازینك اشغال ومحافظهسنه مأمور ایتمکی دها موافق احتیاط بولدی . بصرهده افراسیاب عرب عشیرتی والی مرتضی پاشا علیهنه قیام ایتمشیدی . بصره امیرلری احمد وفتحینك دعوتلری اوزرینه مرتضی پاشا اورایه کیتمشیدی ؛ آنجق اهالیٔ بلدهنك کندیسنه کتیرمش اولدقلری هدایای قیمتداری کافی کورمیهرك عرب وهندستان تاجرلرینك پازارینی (۱) یغما ایتدی ؛ اوزرلرینه آتهجق مجرملر بولمق لازم کلدیکی ایچون ایکی امیری اعدام ایتدیردی. لکن عربلر کندیسنی بصرهدن طرد ایتملریله معیتنده کیمسه اولمنسزین یالکزجه بغداده کوچلکله قاچهبیلدی . مرتضی پاشا بونك اوزرینه حلب والیلکنه تعیین اولنهرق بوایالتدن کچدیکی صرهده یتمش چنکانه رقاصهدن مرکب بر چالغیجی طاقمی آرقهسنده بولندیغی حالده هر درلو تعدیاته جسارت ایلدی . حلب اهالیسی، شکایتی متضمن عرضحال ترتیب ایله پادشاهه کوندرمك ایچون ، جامع کبیرده اجتماع ایلدیلر . پاشانك صاریجه و سکبانلری درحال حلبایلری احاطه ایله جامعك قدسیتنه حرمت ایتمیهرك ایچلرندن بش یوز کیشیی اتلاف ایتدیلر .

شو صیرهده مصر وحبشده دخی دیکر قاریشیقلقلر حدوث ایتدی. سواکن اهالیسی ، کیسه مقابلنده حبش ایالتی صاتین آلمش اولان مصطفی پاشانك ایکی متسلمی اولدردکدن و بر جنکده مصطفی پاشایی ده مغلوب ایتدکدن صوکره ، « ابو نور » تلقیب اولنان مصر والیسی خاصکی محمد پاشانك بوشناق احمد بك قوماندانسنده کوندردیکی عسکره مغلوباولمشلردر؛ لکن حبشده آسایشك ادامهسی قاهره محافظلرینك اعزامنی ایجاب ایدییوردی . مصر عسکرلرینك ضابطلری ، کندیلری مملکتك ویا کاربانلرك محافظهسنه مأمور اولوب حبشك محافظهسی ـ ایچلرندن اوتوزی اوزمان قاهرهده بولنان ـ خادم اغالرینه عائددر بهانهسیله عزیمتدن امتناع ایلدیلر . بوندن طولایی عسکر ضابطلریله خادم اغالری آرهسنده نزاعلر ، غوغالر پیدا اولدی ؛ ضابطلردن بر طاقمی خیانتله ویاخود بر جنکده

(۱) منصب دجلهده واقع قپانخانیکه برقلعهٔ عظیمة البنیاندر ، تجاربلدانك اکثریا اموالی آنده محفوظ طوررردی . نعیما ، ص ۱۱٤ . (مترجم)

اولدیریلهرك بر طاقمی ده ابریمه سورلدی . قیزلر اغالغندن معزولاً مصرده یولنان طاش یالار علی و مسعود اغالر استانبوله قاچهرق مصر والیسندن شکایتله اعدامی ایچون امر استحصال ایتدیلر .

تغشیش سکهنك برقات دها تشدیدایتمکده اولدیغی مضایقهٔ مالیه، صدراعظم سلیمان پاشایی سلهنك دوچار اولدیغی مشکلاته القا ایتدی. خزینه، غروشی رایج نظامیسی اولان سکسان اچهیه وارسلانلی ئهکو [اسدی غروش] یتمش اچهیه قبول ایدلمکده ایسهده خلقده خشنودسزلق باقی ایدی ؛ چونکه یکی ضرب اولنان سکهلر ، اوجه سویلدیکمز وجه ایله ، کموشدن زیاده باقیری حاوی ایدی . « چنکانه ، میخانه اچهسی » نامیله معروف اولان بوسکه خلقجه فیٔ موضوعیله دکل ، ثقلتنه کوره قبول اولنمه باشلادی (۱) . اپشیر پاشا زماننده دفتردار اولمق ایستمدیکی حالده قبولنه مجبور اولمش اولان علی اغا عاقل بر آدم اولدیغندن استعفا و صدر اعظمده اوکا اقتفا ایلدی. معمارقاسم، مقدما بروسیله ایله والدهسلطانه کوپرولونك صدارته کتیرلمسنی اخطار ایتمش اولدیغی کبی بودفعهده سلیمان پاشایه، کندیسنك خلقی اولمق اوزره، اونی توصیه ایتدی. سلیمانپاشا «کوپرولوکبی ثروتدن محروم بر آدم بوکون دولتی نصل اداره ایدهبیلیر ؟» جوابنی ویردی . صدر اعظم پارهنك متانت و استقامتدن زیاده ایش کورر اولدیغنه قانع بولوندیغنی کوستریوردی . پادشاهك و والده سلطانك محرملری اولان خادم اغالرك رأیلری موجنجه مهر صدارت ، اون سنهدنبری کریده و ندیکلیلره جنك ایتمکده اولان حسین پاشایه کوندرلدی ؛ اونك ورودینه انتظاراً ، قاپودان سورنازن مصطفی پاشا قائم مقام صفتیله تمشیت مصالحه مأمور اولدی .

عسکرلرك، مدت مدیدهدن بری اظهار ایدلیهرك حال اضمارده قالمش اولان خشنودسزلقلری بوآرالق میدانه اوردی . کریددن کلمش اولان برقاچ یوز یکی

(۱) تصیحتنامه صاحبی دها سلطان ابراهیم زماننده سکهنك تغشیشندن شکایتله دیرکه برغروش طقوز بچق درهم کوشی حاویدر؛ اکر کموشك درهمی یالکز سکز اچه طوتهجق یرده اون اچه طوتسه ایدی بر غروش طقسان بش اچهیه کچمك لازم کلیردی . شمدی ایسه یوز یکرمی بش اچهیه چیقمشدر . »[دیمك که اوزمان غروشك قیمت حقیقیهسی (۸×۹۰) یتمش التی پاره ایکن حکومت بوکا یوز یکرمی بش اچه فیئات وضع ایلمش ایدی . کموش اچه یالکز کسور ایچون قبول اولنهجق اولسهبوندن محذورچیقمیهبیلیردی؛ فقطبالطبع اوزمانلر « وحدت سکه » قاعدهسی جاری اولمق شویله طورسون ، معلوم بیله دکل ایدی. تأسف اولنورکه بزده اوتهدن بری سکه مسئلهسی اکلاشیلهمامش، مملکت محاربهلردن زیاده یوندن متضرر اولمشدر . مترجم]

چری علوفه‌لرینك بر قسمنی طلب ایله جهاد اتناسنده طاشلری یاصدیق طوپراغی یاتاق یاپمش اولدقلرینی باغیره باغیره سویلیه‌رك سیوقاقلری طولاشدیلر ؛ قول کدخداسی ، پونلری دائرهٔ انتظامه ارجاع ایتمکه چالیشدی ، وحبس ایله تهدید ایلدی . لکن تخصیصاتلرینك ویرلمه‌سندن مشتکی اولان سپاهیلرك التحاقیله عاصیلرك مقداری چوغالدی . بوسپاهیلرك باشلری مهتر حسن ، شاملی محمد ، قاره‌قاش محمد ایدی . زوربالر ، کونش طوغار کن آت میدانته طوپلانوب سرایه برآدم ارسال ایله آیاق دیوانی ایستدیلر. پادشاه ، براز مساعده ایله عصیانك اوکنی آله‌بیله‌جکنی امید ایده‌رك یکی‌چری اغاسنی ویکی چری ارکانندن بعضلرینی عزل ایتدی ؛ لکن بو تدبیرلردن هیچ بر نتیجه چیقمادی ؛ آتش عصیان ، خفیاً ، بعض اکابر وعلی‌الخصوص ـ چیقاره‌جنی قاریشقلق سایه‌سنده صدارت‌مسندینه ارتقا ایده‌جکنی امید ایتمکده اولان ـ قائممقام پاشا طرفندن کوروکلنمکده ایدی ؛ نام شاهانه‌یه اولەرق عاصیلره عرض وجود ایدن اختیار نشانجی ، پونلری اطاعته کتیرمکه موفق اولەمادی ؛ ایرتسی کون وزیر طاووقچی پاشا ایله قاضیعسکر بولوی دخی دها زیاده برشی یاپەمادیلر. عاصیلر اوچنجی کون دخی آیاق دیوانی طلبنده اصرار کوسترد کلرندن سلطان محمد متوسط‌اولق اوزره کندیسنی تکلیف ایدن موقوفاتجی قاره عبدالله افندی‌یی کوندردی؛ برطاقم سپاهیلر موقوفاتجی‌یی تلف ایتدیلر. پادشاه ، خلقك مطالب غیر مناسبه‌سنه موافقتدن احتراز ایله احوال مماثله‌ده اولدیغی کبی سرایده باب السعاده اوکنده دکل ، سرای همایونك شهردن طرفه اولان کوشه سنده‌کی آلای کوشکی اوکنده بر آیاق دیوانی طوپلادی ؛ بایرام کبی ایام مخصوصه‌ده پادشاه بوکوشکك پنجره‌سندن تماشا ایدردی . عاصیلر آلای کوشکی آلتنده طوپلاندیلر ؛ پادشاه ایچریده تیمور پارمقلقی پنجره‌نك آرقه‌سنه اوتوردی . دیشادیدن بر صدای عمومی پنجره‌نك آچلمسنی ایستمسیله محمد رابع بوکا موافقت ایله صاغنده مفتی ، صولنده قائممقام ، آرقه‌سنده قیزلر اغاسیله (قاره خادملر اغاسی) قاپی اغاسی (آق خادملر اغاسی) اولدیغی حالده عسکره کورندی ؛ آنجق خلق ، پادشاهك القا آته کوره دکل ، کندی فکرینه کوره سوز سویلمسی ایچون پونلرك چکلمسنی طلب ایتدیلر ؛ مفتی وقائممقام چکیلوب ایکی خادم اغاسی سلطان محمده ویره‌جکی جوابلری تلقین ایتمك اوزره پنجره‌نك کنارنده یره اوتوردیلر . مهتر حسن آغا ایلریلیوب اداره‌نك سوء استعمالاتنه ، مأموریتلرك صاتلمسنه ، بدلات التزامیه‌دن خزینه‌نك وقتندن اول آلدیغی پاره‌لره ، مواجب

تأدیه‌سنده کوستریلن تأخرات بی‌نهایه‌یه ، خادملرك امور دولته استیلاسنه ، سکنك بوزولمسنه دائر اوزون برنطق مذمت (۱) ایراد ایلدی ؛ دفترینی ارائه ایلدیکی باشلر کسلمدکجه بوفنالقلره چاره بولمق قابل اولهمیه‌جغنی افاده ایله ختم کلام ایتدی. کوشکدن بر ایاب صاللاندیریلوب کوستریلن دفتر بوکا باغلاندی ؛ مهتر حسن ، اشیای مثبته اولمق اوزره برطوربه‌دن‌ده برآووج قرمزی آچه آلدی . پادشاه ، مهتر حسنه خادملرك تلقین ایلدکلری کریزکاهلی سوزلری سویلدی ؛ قائم مقام پنجره‌یه دوغری ایلریلیه‌رك نام پادشاهی‌یه اولمق اوزره خلقه شوسوزلری سویلدی: « قوللرم ، بودفترده اسملری یازیلی اولانلرك مالللری مصادره وکندیلری نفی اولنه‌جقدر ؛ جانلرینه ایلیشلمسین . » بومساعده فائده‌سز قالدی؛ خلق کورولتیلی بر صدا ایله قائممقام پاشایه « بز آرتق سنی‌ده ایستمیز » دیه باغیریشدیلر . کنیج پادشاه ، بو صدای دهشت آوردن قورقه‌رق همان ، محرم صمیمیسی اولان ایکی خادم آغاسنك اعدامنه امر ویردی ؛ آغالر بوغیله‌رق کوشکك آلتنه آتلدی . قاپی آغاسی وقیزلر آغاسی کبی دفترده مندرج اولان خاص اوطه باشی ، خزینه دار آغا ، پادشاهك خواجه‌سی بلال آغا سرایدن قاچه‌رق اسکداره کچمکه موفق اولمشلردی . پادشاه بونلرك حیاتنی عاصیلردن قورتارمغه چالشدی ایسه‌ده مثمر اولمادی ؛ بوغدیلر ، جسدلری ، دیکر ایکی آغانك جسدلریله برابر آت میدانه

---

(۱) نعیمایه ، ص ۱۰۱ — ۱۰۲ ، نظراً مهتر حسنك نطق منتظم برشی اولدیغی کبی دولتك اوزمانکی احوالنی مصور وشایان دقتدر . حسن آغانك حمدوثنادن وپادشاهه دعادن صکره دیدکارینك خلاصه‌سی : « دولتلی پادشاهم ، قوللریکك درکاهکزه یوزلر سوره‌رك استرحالری بودرکه : آرتق سن کاله واصل اولدیکز؛ امور سلطنتی بالذات اداره‌یه مقتدرسکز . کریددهکی عسکر بوقدر زحمتلر چکیورلر؛ دشمنك خساراتی سزه عرض اولنمیور. مملکت خراب اولدی ، رعایانك جوغی دارالحربه قاچدی . پادشاه قول‌ایله ، قول خزینه ایله قائمدر؛ خزینه رعایادن حاصل اولور، رعایاعدالت ایله مسعود اولور. عسکرعلوفه یوزی کورمیور ؛ وبریلن پاره صافی باقیدردر ؛ بوده پای‌تخته بیله کچمیور . وزیرلر، دفتدارلر شرکای‌دولتك تسلطندن پاره‌تحصیل ایده‌مزلر ؛ حقیقت حالی سزه‌ده عرض ایلیه‌مزلر. آغالر، مصاحبلر بوقدراسرافات ایله برابر مال قارونه مالك اولدیلر . طشره‌ده اهل خدمت دیدکلری برطاقم طمعکارلرده زیوف اچه‌بی مضایقه‌لی وقتلرده خزینه‌یه ویره‌رك حیله‌لی تذکره‌لره محسوب ایدرلر . دوغرو یولدن برقاچ آی صکره کله‌جك پاره‌لری خام میوه کبی اتلاف ایدرلر . ایکی سنه‌لك مواجب تداخل ایتدی ؛ خزینه‌خراب اولدی. یونلرك ازاله‌سی دین‌ودولته نافع وباشقه طریقه مراجعتك امکانی مفقود اولدیغی ایچون بوکستاخلغه جسارتمزی عفو بیوریکز . (بردفتر کوستره‌رك) ایشته اوآدملر بونلردر ؛ (جیبندن‌ده برآووج زیوف پاره چیقاره‌رق) ویردکلری پاره‌ده ایشته بودر . » (مترجم)

سورکلنه‌رك میداندهکی چناره آصیلدی. بروسه‌ده سکبان تغشیش ایتمش اولان کمرکجی حسن ، ـ ای باش محافظی ، مصاحبهٔ ذی نفوذ ملکی ایله زوجی شعبان خلیفه‌ده بوعصیانه قربان اولدیلر .

مهر همایون ، کریده‌کی اردو باش قوماندانلنه کوندرلمش اولمقله برابر ، سلطان محمد ، صدر اعظملغی صوك قاریشقلقلرك کیزلی محرکی اولان قائممقام مصطفی پاشایه توجیه ایلدی . زورباللر بوترفیعدن ممنون اولمایوب مصطفی پاشایه « بزی ، یالکز سن صدر اعظم اولمق ایچون‌می عصیان ایتدردك ؟ » دیه باغیردیلر . یکی چری وسپاهیلر ، سورنازن مصطفی پاشانك کندیسنه تودیع اولنان خدمت مهمه‌یی ایفایه‌مقتدر اولمادیغنی ویرینه اوندن دها اهل برینك تعیینی لازم‌کله جکنی پادشاهه عرض ایتمك اوزره روم حسنی مأمور ایتدیلر . بناءً علیه مصطفی پاشا ، نصبندن درت ساعت صوکره صدارتدن عزل اولنه‌رق (۱) یرینه ایکنجی وزیر (۲) سیاووش پاشا تعیین ابدلدی . تمك زاده مفتی اولدیسه‌ده اوچ ساعت صوکره مسعود افندی اوکا خلف اولدی . مقتوللرك جسدلری تعلیق اولنان چنار آغاجی پك چوق زمانلر اکا برمأمورین دولتی تدهیش ایلمشدر ؛ بونقل ایلدیکمز وقایع عثمانلی تاریخنده « چنار وقعه‌سی » [۷] نامیله ذکر اولنمشدر. (۳) یوز یتمش برسنه صوکره بوتاریخی آغاجك آلتنده سلطان محمود یکی چریلری امحا ایله باشلرینی قطع ایتدیره‌جکدر .

آنجق ۸ مارت ۱٦٥٦ — ۱۲ جمادی‌الاولی ۱۰٦٦ تاریخنده درکه زورباللر دفترده محرر باشلرك کاملاً کسیله‌جکنه دائر اولان وعد اوزرینه طاغلدیلر . بتون بیوك مأمورلرك تبدیلی اداره‌یی یکی اساسلر اوزرینه قوردی . مفتیٔ جدید خواجه زاده مسعود ، ال اوپمك ایچون حضور شاهانه‌یه مفتیلره مخصوص کسوه

---

(۱) سورنازن مصطفی پاشانك درت ساعتدن عبارت اولان مدت صدارتنده اجرا آتی « قره کوز محمد » ی دفتردار یاپمقدن عبارت اولمسیله اوقاریشیقلق زمانلرنده دخی «مضمون»دن باشقه برشی دوشونه‌مین ظرفای عصر « چالیجق [چالینجه] زورناسنی جیقدی جبندن قره‌کوز » مصراعنی سویلمشلردر . حدیقة‌الوزرا ، ص ۱۰۳ (مترجم)

(۲) سیاووش پاشا ، ایکنجی وزیر دکل ، سلستره بکلربکی ایدی . وزیرثانی یوسف پاشا سیاووش پاشانك وصولنه قدر قائممقام اولدی . نعیما ، ص ۱۰۵ . (مترجم)

(۳) نعیما ، استانبولك برشاعر پسندیده طرزی شو قطعه‌یی نظم ایلدیکنی یازار :

کوش صریحه ایروب طنطنهٔ جاه جلال * لرزه‌ناك ایتدی بو غوغا کدهٔ آفاقی
اولدی محمور نجه مست مدام دولت * جام اقباله نه‌طرح ایتدی بیلنمز ساقی .
باغبان فلك کینه کذاری سیر ایت * آت میدانه دیکدی شجر وقواق .

یرینه وزیرلره مخصوص خلعت تشریف اولان قاپانجه ایله چیقدی . بواختراع کیمسه‌نك خوشنه کیتمیوب احوال فوق‌العاده‌ده سویلنه‌کلن « فیلدن قورقام ، ولکن زورناپادن قورقارم » ضرب مثلی تطبیق اولندی (۱) . دفتردار خالیجی زاده محمد ، تغشیش سکده مدخلی اولمقله مظنون اولمسندن دولایی ، یدی قلعه‌یه قونلمش ایدی ؛ اعدام وجسدی مجلس قاپیسنه القا اولندی . خالیجی زاده‌نك خانی اولان قره کوز ، تعیینden بش کون صوکره دفتردار زاده محمد پاشایه ترك موقع ایتدی ، واعدام ایدلدی . کرك وترسانه امینلریله دلی برادر احمد اغا ، طوپ قاپیلی مصطفی ایله معمار مصطفانك خانه‌لری مهرلنه‌رك مالری مصادره قلندی. یکی چریلر ، کدخدایی اختفا ایلدیکی خانه‌ده بولدرق بوغوب جسدینی چناره آصدیلر . یرینه خالیجی زاده‌نك دامادی قاره مصطفی پاشا تعیین اولنمش اولان اسکی قاپودان سورنازن مصطفی پاشا ایله صدر سابق سلیماندن برنجیسی ارضروم وایکنجیسی بوسنه والیلکنه کوندرلدی . صدر اسبق کورجی محمد پاشا ، سیاووش پاشانی اعدام ایتمك ایستمش اولدیغی حالده سیاووش اونك قبریسه نفییله اکتفا ایلدی . مفتیٔ معزول ممك زاده و نقیب الاشراف زیرك زاده بروسه‌نك اسکله‌سی اولان مدانیه‌یه سورلدیلر. مقدما بردفعه دها نفی اولنوب والده‌سلطانك ندیمه‌سی ملکی قالفه‌نك نفوذی سایه‌سنده قورتلمش اولان ابو سعید ، کلیبولی‌یه کوندرلدی . مسعود افندی ، بروسه‌ده بولنان عزیز افندینك عهده‌سنده‌کی ساقیز آرپه‌لغنی حاصلاتی دها آز اولان مدانیه‌یه تحویل ایلدی ؛ امیدایدیوردی که عزیز افندی بوحقسز توجیهدن شکایت ایله حقنده تشدید معامله‌یه فرصت ویرمسین ؛ لکن عزیز افندی ، منع ایده‌میه‌جکی شیئه صورت مطاوعت ابراز ایله اوحسابی بوزمشدر . یکی صدر اعظم سیاووش پاشا ، نصبندن اون کون صوکره استانبوله

---

(۱) قره چلبی زاده‌نك بو فقره‌یه مأخذ اولان افاده‌سی ، ایضاح فقره ایچون ، نقل اولنور : « مفتیٔ جدید قانون قدیمی تجدید ایچون عرض اوطه‌سنده دستبوس سلطانی ایله مشرف اولدقی ایچون اذن همایون رجاسنه رفع رقعهٔ نیاز ایدوب رجاسی نظر قبول ایله اعزاز اولنمغین روم ایلی والیلرینه مخصوص قپانجه تعبیر اولنور قوشاقدن اشاغه یقالی بیاض چوقه دیوانی تشریف واول طور عجیب وشکل غریب ایله ارکان دولتی تخویف ایلدی . . سابقا برادرلری مرحوم وجناب مخدوم قصدی ایله سویلنن « فیلدن قورقام ولکن زور پنادن قورقارم » مضمونی درجهٔ عین‌الیقینه ... واصل اولدی » هامر ، مصراع مذکوری ضرب مثل اولدقی اوزره نقل ایتدیکی محلده « زورناپا » یی « زرافه » دیه ترجمه ایلمشدر . وقتیله « بالیوز مفتیسی » تعریضنه هدف اولان عزیز افندی بو دفعه خواجه زاده ایچون « مفتیٔ فتنه » ترکیبنی تاریخ دوشورمشدر : ۱۰۶۶ . (مترجم)

کلمش ایدی . برآی صوکره سبب موتی اوله‌جق اولان تقریسدن مضطرب اولدیغی حالده دفتردار جدید محمد پاشا حقنده‌کی کینه جولان تام ویردی ؛ قتل ویاخود نفی اولنان اکابر مأمورینندن مصادره اولنان اموالك اونده بری خزینه‌یه تسلیم ایتمه‌مش اولدیغنی اسناد ایله بوندن دولایی اجرای مجازاتی لازم کله‌جکنی عرض ایتدی . حقیقت حال ، محمد پاشانك دشمن شخصیسی اولان مفتیدن سؤال اولنه‌رق اوده صدر اعظمی تصدیق ایتدی ؛ دفتردارك اختیار والده‌سی ـ که بر صدر اعظمك متروکه‌سیدر ـ مسعود افندینك خانه‌سنه کیده‌رك اوغلی ایچون رجا ایتمش ایسه‌ده فائده‌سی اولمایوب مفتی « بهی خاتون ! سنك اوغلك علم وفضیلتدن بحث ایدر طورر ؛ اونك شرندن یرلریمزده طوره‌ماز اولدق . قتلی لازمدر » دیه قادینی رد ایلدی . دفتردارك اعدام اولندیغی کیجه ، صدر اعظمده برقریس ضربه‌سیله ترك حیات ایلدی ؛ برتصادف غریب قاتل ومقتولی مزارده برلشدردی ؛ دفتردارك جنازه نمازی سلیمانیه جامعنده ، سیاووش پاشانك سلطان احمد جامعنده قلندی . نفوذی بیتون اعتباری بر صدر اعظمك زمانده ادارهٔ اموری کندی النه آلمق ایسته‌ین مفتی مسعود افندینك القاسنه مبنی مهر همایون شام والیسی محمد پاشایه کوندرلدی . محمد پاشاجانیك طرفلرنده‌کی ترکمنلردن اولوب تیمور قازیق خلیل پاشا زمانده ارزان سفرلرنده شهرت قازانمش ، وقرق یاره ایله عودت ایده‌رك بونلردن بیونندن اولان بر دانه‌سی « بیونی یاره‌لی » عنوانی آلدیرمش ایدی . موخراً صدر اعظم قاره مصطفایه کدخدا ، قره‌مانه والی اوله‌رق ایشیر پاشانك پای‌تختی لرزه‌دار ایتمکده اولدیغی صیره‌ده واقع اولان خدمتندن دولایی وزارته نائل اولمش ، دها صوکره بربری متعاقب قانیزه وشام والیلکنه کوندرلمش ایدی . محمد پاشانك صدارته نصبنی متعاقب قائممقام یوسف پاشا ، رئیس شامی زاده‌نك ودفتردار صاری علی افندینك معاونتلریله شهری زوربالردن تطهیره چالشدی . بونلر چنار وقمه‌سندن بری ، طاقم طاقم برطور تهدید ایله شهری دولاشرلردی ؛ ایچلرندن ایلری کلنلری ، « اندرون وبیرون آغالری » نه مقابل « میدان آغالری » عنوانی آله‌رق هر ایشه قاریشیرلردی . یکی چریلرك اك زیاده اعتبار ایتدکلری قاره حسن اوغلی حسین آغایه مراجعت اولنه‌رق (۱) اونك رأییله کچه‌جی اوغلو یکی چری کدخدالغنه تعیین اولندی .

(۱) نعیما ، قائممقام پاشانك قاره‌حسن اوغلو ایله مکالمه‌سنی یازار ؛ حسین آغا « فتنه‌لری کریه کورمیکز ، زیرا منافقلرك حصادیدر » مألنده اولان « لاتکرهوا الفتن فانها حصاد المنافقین » حدیث شریفی ایراد ایتمشدر . [نعیما ، ص ۱۷۱]

قاره حسن اوغلنك یاردیمیله قائم‌مقام ، مفتی، دفتردار ، زوربالری اوقدر آلداتدیلر که اونلری کندی مقصدلرینه کوره حرکت ایتدیردکلری حالده آرزولرینه موافقت ایدییور کبی کورندیلر ؛ بو صورتله ظاهراً اونلر طرفندن مجبور ایدیلدرك کویا سیدی احمدپاشا علیهنه بر سفر ایچون سنجاغ شریفی چیقارتدیلر . عسکر شومقصد خیالی ایله طوپلانه‌رق زوربالرك باشلری اولان روم حسن ، شاملی محمد ، یاماق علی ، قاره‌عثمان طوتیلوب طرفکیرلرینی دهشته دوشورمك ایچون رؤس‌مقطوعه‌لری سرای قابوسنه قونلدی ، وبو طرفکیرانك طاغیلمسی آسایش پای تختی اعاده ایلدی (۸ مایس ۱۶۵۶ — ۱۴ رجب ۱۰۶۶) .

فتنه محرکلرینك اعدامندن صوکره هندستان ایلچیسی قائم‌بك حضورشاهانه‌یه قبول اولندی . ایلچینك هدیه‌لری ایکی یوز اللی قاپجی واسطه‌سیله دیوان همایونه کتیرلمشدر. بوهدایا ایچنده بویوك مجوهرات‌ایله مزین برقلیچ‌وبرخنجر وار ایدی. ایلچی اوچ تکلیفده بولندی : ۱ ، هندستان شاهنك قندهاری فتح ایتمسنه معاونت ایتمك اوزره برفرقه عسکر اعزامی (قندهار، برعصر مقدم — پدری بابرشاهك وفاتندن صکره، برادری علیهنه آلمش اولدینی امدادەبدل — همایون‌شاه طرفندن شاه طهماسبه ترك اولنمش ، وشاه عباسك وفاتنده هندلیلر طرفندن ضبط ایدلدیکی حالده تکرارایرانیلرالنه‌کچمش‌ایدی) ؛ ۲ ، هندستان حجاجنك درونده ادای‌صلات ایده‌بیلملری ایچون‌مکه‌ده بربنا انشاسی (۱) ؛ ۳ ، الیوم‌هندستان معماریسنك مندار افتخاری اولان نور محل قبه سنك انشاسی ضمننده احمد آباده بر معمار اعزامی. بوتکالیف ثلثه‌دن یالکز صوك تکلیف قبول‌اولنه‌رق بناءً علیه نورمحل‌قبه‌محتشمه‌سی صناعت هندیه‌دن زیاده عثمانلی یاخود روم صناعتنك (۲) اثری اولمشدر . دیوان همایون قائم بکك سفارتنه مقابل ، مشهور درزی بدبخت پرنس فخرالدینك اوغلی معن‌زاده حسینی‌هندستان‌شاهنه سفارتله اعزام‌ایلدی. معن زاده‌حسین ، کنجلکنده سرایده خزینه کدخدالغی وکتابت وظیفه‌لرینی ایفاایتمش ومؤخراً مابینجی (قاپجی باشی) اولمش ایدی . چنار وقعه‌سنك شاهدلرندن اولمغله بوکا دائر یازدیغی اثر ، احباسندن شارح المنار زاده‌نك اقتباس ایلدیکی منبعلردن بریدر . پادشاهك شاهه هدیه‌لری یکپاره کبیرزمردلی برسرغوج ، اوجنه سراسر [صیرمه‌لی] چوللروبرینه

(۱) بوبنانك ، هندلیلرك ادای صلاتنه مخصوص اولماسی بالطبع دوغرو دکلدر . (مترجم)

(۲) عثمانلی صناعت معماریه‌سی بیزانس صناعتندن اقتباس‌ایتمش‌ایسه‌ده ایکیسی‌بردیمك دکلدر . (مترجم)

مرصع اگر اورلمش درت عرب آتی ایدی . قائم‌بك عودتنده حلبدن بصره یولنی طوتوب معن‌زاده برمدتجك صوکره دیاربکردن بصره‌یه کیده‌رك ایکی سفیر اورادن هندستانه متوجهاً سفینه‌یه راکب اولمشلردر . هندستان ایلچیسنك استانبوله ورودی دولت عثمانیه یی لهستان علیهنه تحریك مقصدنده ولان قازاق ایلچیلریله لهستان ایلچیلرینك ورودینه تصادف ایتمش ایدی . زبارد مصالحه‌سنی متعاقب لمبرغ پالاتینلکی بایراقداری نیقولایه غانووسکی معاهده‌نك تصدیقنامه‌سنی آرامق اوزره استانبوله کلمش ایدی . بیه‌غانووسکینك سفارتی ، فقری جهتیله ، صوك لهستان ایلچیسی پرنس زباراوسکینك احتشام مغرورانه‌سی قارشیسنده بی‌فر قالمشدی ؛ لکن او سفارت ، لهستان قرال مستقبلی اولوب براجنی اسمی التنده — مغلوبیتلری کندیسنك الك بیوك عنوان شرفی اولاجق — برملتك عادات وسجایاسنی تدقیق ایتمك اوزره کلمش اولان ژان صوبیه‌سکینك (۱) بولنمسندن دولایی سائر سفارتلردن زیاده شایان دقت اولمشدر . شو وقایعی یازدیغمز زمانده آلبه‌ر رازبوسکی ، اوتوز کشیلك بر معیت ایله شهره کیردی . حضور پادشاهی‌یه قبول اولنه‌رق کچن سنه لهستانه برسفیر (مصطفی اغاکه یولده اسوج قرالی طرفندن اله کچیرلمشدی) کوندرلمسندن دولایی تشکرایلدی ، وقریم خانیله مولداویه ، اولاخیه وویوده‌لرینه ، تصادف ظهورنده لهلره معاونت ایتمه‌لری ایچون امر ویرلمه‌سنی طلب ایتدی . رازبوسکی بی‌نابیانسکی وبیه‌غانسکی تعقیب ایتدیلرکه هرایکیسی سلفلری کبی دیوانی روسیه واسوج علیهنه سوق ایتمکه مأمور ایدیلر . ذات شاهانه‌ده ، راقوچی بی لهستان طوپراغنه تعرض ایتدیرمش ، ودولت عثمانیه‌یی لهستان ایله محاربه ایتدرمك آرزوسنده بولنمش اولان اسوج قرالنك آچمق ایسته‌دیکی مذاکراته احالهٔ سمع اعتبار ایتمدی . اوچ‌سنه مقدم زباراو مصالحه‌سنك تصدیقنامه‌سنی قریم خانته کوتورمش اولان ماریوس یاسقولسکی راقوچینك جولانلرندن شکایت ایتمك ایچون استانبوله متوجهاً یوله چیقارلمش ایدی ؛ لکن راقوچی ، والده‌سنك القاآتنه تبعیتله ، یاسقولسکی یی ، حدود قیافتنه صوقدیغی بر قاچ کشی یه طوتدیره‌رق تعلیماتی الندن آلدی ، وسلستره والیسی طرفندن تهدید وقوعنه قدر صالیویرمدی . یاسقولسکی استانبولده حسن قبول کوره‌رك راقوچینك تأدیب اولنه‌جغنه دائر وعدآلدی . وندیك ایلچیسی قاپه‌للو ، ادرنه محبسنده برقرار ایدی . اونك یرینه کاتب به للارینو ، فرانسه ایلچیسی دو لاهه‌ی ایله بالمذاکره ، کرید آطه‌سنك وندیکلیلره اعاده‌سی ایچون مذاکره‌یه کیرمشدی ؛ آنجق اورادہ

(۱) ژان صوبیه‌سکی ، ویانه‌نك عثمانلیلر طرفندن ایکنجی محاصره‌سنده اردویی ازعاج وتعقیب ایتمشدرکه تفصیلاتی آتیده کله‌جکدر . (مترجم)

انشه اولنان جامعلرك جزیره‌ی ناقابل تغییر اولمق اوزره دائرهٔ فتوحاسلامه ادخال ایتمش اولدیغی جوابندن باشقه برشیئه نائل اولهمادی . صدراعظم درویش محمد پاشانك ، آراس مظفریتك فرانسه قرالی طرفندن تبلیغی اوزرینه ، کوپکلرك طوموزلری ویاخودطوموزلرك کوپکاری پارچه‌لاملری ذات‌شاهانه ایچون مساوی اولدیغنی سویلمسی موسیودولاهه‌یه وقوع بولمشدر ؛ اوزمانده‌کی عثمانلی دیپلوماسیسنك درجهٔ ذکاکتنی بزه تقدیر ایتدیره‌بیلن بوجواب « لله کوکه طوموز اوزرینه قدرت ویرمشدر » حدیثنه (۱) مبتنی ایدی . بومساعده‌سز تعصب (۲) فکری متکلمین فرقه‌سندن علماده کورنمکده اولوب مفتیٔ حریص سابق عزیز افندی بونلرك باشنده ایدی .

عزیز افندی تاریخنده حکایه ایدرکه مفتیلکدن عزل اولندقدن صکره وقبریده منفی بولندیغی صیره‌ده دین عیسویتك دین محمدی‌یه رجحانی ادعا ایتمك کبی برکفره جسارت ایدن برشخص اعدامه محکوم اولهرق سیاستکاهده خلق طرفندن خنجرله جریحه‌دار ایدلمش ایدی ؛ بیك یاره‌دن قان ضایع ایتمکده اولان بوبدبختك اوزرینه عزیز افندی بالذات هجوم ایده‌رك برخنجر ضربه‌سیله بقیهٔ حیاتنی امحا ایتمش وبو صورتله مثوبات جهاده نائل اولمش بولنمقله افتخار ایدر . سز وار مکافات اولان بوحرکتدن اون بش سنه صوکره عزیزافندی یینه بروسه‌ده منفی ایدی ؛ چارشوده برتاجر مشتری‌یه « بوقدر آز فیئات ویرمك ایچون پیغمبردن اوتانمازمیسك ؟ » دیمش ، واوده [حضرت] پیغمبر حقنده مناسبتسز سوز سویلمش ایدی . مشتری بوسوز اوزرینه دردست اولنهرق شهرك حاکمی حضورینه کتورلدی ؛ حاکم ، انسانیتلی و مساعده‌کار برذات اولدیغندن احتیاطسزلغنك نتایج خطرناکندن قورتارمق ایچون مجنون اولدیغنی بیان ایله حبس ایتدیردی ؛ لکن متعصب عزیز افندی بو حریف صلب اولمایجه راحت ایده‌مه‌مش و پیغمبره بووجه ایله خدمتی کندیسنه شرف صایمشدر .

روم پطریقی ژیوانیشیو ـ موسیو دولاهه‌یه جواب مشهورینی ویرمك ایچون هم دینلرینك افکار وحشت‌نمونندن حصه‌دار اولان ـ صدراعظمدن حسن معامله

(۱) هامه‌رده « سلط‌الله‌الکلب علی‌الخنزیر » سوزی ترجمه ایدلمش اولهجقدر ؛ فقط بونك حدیث اولمادیغی آشکاردر . (مترجم)

(۲) خرستیان‌وباخصوص قتولیك‌علماسی‌مساعده‌سز تعصب (fanatisme intolérant) وکرندن آزاده اولدقلری ایچون اندلسده‌کی میلیونلرله اهل‌اسلامدن ویهودیلردن فرد متنفس قالامشدر . (مترجم)

بکلیه‌مزدی . ژیوانیشیو ، سلفی پارته‌نیوسی آلتون مقابلنده عزل ایتدیرمش وروسیه‌لیلر ایله مخابرهٔ خفیه‌ده بولنمقله اتهام ایده‌رك اعدامنه سبب اولمش ایدی . درویش محمد پاشا ، مجرد یکی بر نامزد عرض وجود ایله بطریقلق ایچون دها کلیتلی آقچه عرض ایتمش اولدیغی ایچون ژیوانیشیویی اعدامه محکوم ایتمشیدی ؛ لکن مترپولیدلر ژیوانیشیو ایچون توسط ایتملریله صدراعظم حیاتنه ایلیشمدی . ژیوانیشیو برمدت صوکره عزل اولنه‌رق وندیك اردوسنه‌دخالت ایدوب روملری پادشاه علیهنه قیام ایتدیرمکله وندیکلیلره بیوك خدمتلر ایتمشدر (۱) .

قپودان مصطفی پاشا ، درت‌یوز کیسه مقابلنده مصر والیلکنی صاتین آلمش ایدی (۲) . یکی قپودان کنعان پاشا ۲٦ حزیران ۱٦٥٦ (٤ رمضان ۱۰٦٥) تاریخنده ، قرق‌بش قادرغه‌دن ، یکری‌یدی کمیدن ، یدی‌ماوونه‌دن مرکب بردونانما ایله‌استانبولدن حرکت‌ایلدی؛ بش‌کون‌صوکره وندیك‌دونانماسی قارشیسنده‌بوغازدن چیقدی . وندیکلیلرك [مؤنث‌اولمق‌اوزره] «سلطانلر» (۳) تسمیه‌ایتدکلری ترك کمیلرینك اك بیوکلرندن‌ایکیسی داویدوغولیات (٤) نامنده‌ایکی وندیك کمیسنه‌هجوم‌ایلدیلر که‌بوصیره‌ده دیکر عثمانلی کمیلری‌ده‌چیقمق اوزره‌ایدیلر . داویدوغولیات‌ایله لازارو موچه‌نیقویی حامل اولوب اونك امریله عثمانلی سفائنه دیکرلرندن اول هجوم ایدن کمی اوته طرفك آتشی‌آلتنده محواولدیلر . موچه‌نیقونك بر کوزی چیقدی؛ عمومی قاپودان

(۱) برئیس روحانینك ، ولوکه پك حقسز برمعامله کورمش اولسون ، متبوعی‌اولان حکومته قارشی بر اجنبی دولتنه خدمت ایتمسی دنیانك هر قومنده « خیانت » عد اولنور ؛ برخائن ایسه ، ذاتاً خائن اولمامش اولسه خائن اولهماز . بناءً علیه درویش محمدپاشا ، بوآدمی امارات خیانتی اوزرینه بحق اولدیرمك ایستمش ، و فقط صوکره پاره‌سنه طمعاً دکل ، مترپولیدلرك رجا وحسن شهادتلری اوزرینه‌ساده‌دلانه براقمش اولمسی دهامحتملدر . (مترجم)

(۲) قاپودان مصطفی پاشا ، کندیسنده بوخدمته لیاقت و ترسانه‌ده انتظام کورمدیکی ایچون بو ایشدن قورتلمق مناسب بوله‌رق دونانما تجهیزاتی ایچون صرف ایتمسی لازم کلدیکی کندیسنجه اکلاشیلان درت یوز کیسه‌یی صدر اعظمه و متنفذانه تقدیم ایله مصر والیسی اولمشدر . (مترجم)

(۳) احتمال‌که بونلردن بعضلری والده سلطان طرفندن انشا اولندیغی ایچون بوله تسمیه اولنمشلردر . [رسالهٔ موقوتهٔ بحریه‌نك مارت ۳۳۱ تاریخلی نسخه‌سنك برنجی صحیفه‌سنه نظراً بزده سفائن بحریه‌یه اسم ویرمك ۱۲٤۰ تاریخلرنده‌ظهورایتمشدر . مورخلرك اسلوب اشعارلرندن مترجمك استدلالنه کوره مقدملری کمیلر ، « ممی قاپودانك سوار اولدیغی کمی » کبی‌سواریلرینك اسملریله تفریق اولنوردی .]

(٤) داوود وجالوت . جالوت خرستیان تاریخ مقدسنجه‌ده برشریراولمقله برابر اونلر، جالوتك اقتدار بدنیسنه مبنی ، کمیلره بواسمی ویرمکدن چکینمیورلر . (مترجم)

مارسه‌للو تلف اولدی؛ لکن ترك دونانماسی کاملاً مغلوبیته اوغرادی (۱٤ رمضان ۱۰٦٦ ـ ۲٦ تموز ۱٦٥٦). یتمشدن زیاده کمینك بر طاقمی مغروق و بر طاقمی وندیکلیلرك النه کرفتار اولدی؛ یالکز ـ برینك اوزرنده قاپودان پاشانك بولندیغی ـ اون درت قادرغه قورتلدی (۱): له‌پانتو (اینه بختی) محاربه‌سندن بری عثمانلی دونانماسنك اوغرادیغی اك بیوك هزیمت بو ایدی (۲)

۱ اغستوس تاریخنده موجه‌نیقو اوچ یوز التمش اسیر ایله، مغلوب دونانمانك سنجاقلرینی آرقه‌سندن سوروکلیه‌رك وندیکه مظفرانه داخل اولدی. کچن سنه وولویی (قدیم ده‌متره‌یوس) [غلوس] بغتةً ضبطه موفق اولان وندیکلیلر، ترکلرك منکشه یاخود بنفشه‌تسمیه ایتدکلری مالوازیایی ده اویله‌جه سهولتله اله کچیرمکی امیدایدییورلردی. جمهورك برقوهٔ بحریه‌سی مالوازیایی محاصرایتدی. لکن قاپودان پاشا، ناپولی‌دی رومانیادن کتیردیکی بیوك چاپده طوپلرك یاردیمیله محاصره‌دن قورتاردی. بوغاز اوکنده قالمش اولان وندیك دونانماسی بر برینی متعاقب بوزجه آطه‌یی، (سمادیرك)، لمنی‌یی ضبط ایتدی (۱۳ تموز ۱٦٥٦ — رمضان ۱۰٦٦). استانبولده، غایت محصولدار طوزله‌لری اولمقله برابر بوزجه اطه‌دن زیاده، مالك اولدیغی طین مختومدن دولایی لمنی ایچون تأسف اولندی. لمنی قلعه‌سی محاصره‌نك دردنجی کونی تسلیم اولمشیدی؛ یوز اللی بیك قیون، ودیکر هر اشیادن قطع

(۱) نعیما وعبدی. [نعیمانك خلاصهٔ افاده‌سی شودر: عبدالرحمان پاشا، ترسانه کدخداسی حجر بك، بایرام بك، همت بك کمیلری، اون قدر ترسانه کمیسی، یدی قالیون دشمن النه دوشدی؛ عبدی پاشا، مانجه چاریق ابرهیم بك، اون بش قدر ترسانه کمیسی، ایکی ماونه، یکرمی قدر بورتون باتدی. بالجمله یتمشدن زیاده کمی وندیکلیلرك النه دوشدی؛ دشمن بیك قدر طوب، پك چوق مهمات، یدی سکز بیك قدر توانا روس اسیری آلدی.] والیه رو، بالعکس، اوتوز کمی، سکز ماوونه، اللی قاردغه، قرق غالیونه دیر.

(۲) سلطان سلیم ثانی عصرنده ۹۷۹ سنه‌سی وقوعه کلوب صنفین دونانماسی عنوانیله مشهور اولان هزیمتدن بری اسلام بو صورتله دوچار انهزام واعدا بوقدر شادکام اولامشدر. نعیمادن تلخیص، ص ۱۹۱. ایشته کوریلیورکه عثمانلی مورخلری مغلوبیتلری کم ایتمزلر؛ غلبه‌لری بویوتمك، هزیمتلری کوچولتمك صنعتی بزم طرفده اوروپاده‌کی قدر رایج دکل‌ایدی. بونی بالخاصه شونك ایچون اخطار ایدرزکه جلد آتیده کوریله‌جکی اوزره مونته توقولو ایچون عظیم بر موفقیت صایبلان ونهایت بر ماصالدن باشقه بر شی اولمادیغی عصریمزده آلمان مورخینی طرفندن دخی میدانه قونیلان « سن‌غوتار » هزیمتی، بزم اردودن بر قسم صغیرك اوغرادیغی مغلوبیتدن عبارت اولدیغی مورخلریمز اونی‌ده حقیله یازمش ایکن اوروپا مورخلرینك یونانیانه مبالغه‌لره دولدرمش اولدقلری، عثمانلی مورخلرینك بودفعه‌کی دونانما هزیمتی حقنده‌کی افادات صحیحه‌لریله‌ده ثابت اولور. (مترجم)

نظر یکی چری قوماندانه عائد یمش بیك غروش وندیکلیلره طعمه اولدی .
بوزجه آطه ولیمنیك ضیاعی خبری ، صدراعظم جدید محمد پاشانك وصولندن آز صوکره استانبوله کلدی ؛ محمد پاشانك دشمنلری و هزیمتی وسیله عد ایدرك عزلنی طلب ایتدیلر . صدر جدید شامدن استانبوله کلمکده ایکن مفتی مسعود افندی ، قائم‌مقام یوسف پاشانی محافظهٔ استقلالنه زیاده چالیشیر کوره‌رك عزل ویرینه حیدر اغا زاده‌نی تعیین ایتدیرمش ایدی . یکی چری اغاسی محمود، چناره آصلمش اولان یکی چری کدخداسنك قسم عظیم ثروتی آلمش اولمق استادیله اعدام اولندی . میدان آغالرینك اوزرینه عسکر کوندرمك ایستمش اولدقلری سیدی احمد پاشا ، حقنده کوستریلن معاملهٔ عفویه‌یی حسن قبول ایله استانبوله کلمکه سلستره والیلکنه تعیین اولندی (۱) صدرعظم بیونی یارملی محمد پاشا ، حلبدن کچرکن آبازه‌حسنه دیاربکر والیلکنی ویره‌رك ترکمن کدخدالغنده آبازه‌نك کدخداسنی نصب ایتمش ایدی . محمد پاشانك استانبوله ورودندن هنوز اون بش کون کچمش‌ایدی‌که مسعودافندی بوطقساناق اختیارك زمانده ایستدیکی کبی ادارهٔ امور ایده‌بیله‌جکی امیدینك سقوطنی کوره‌رك صداعظمی دوشورمك ایچون اوغراشمغه باشلادی ؛ لکن محمد پاشانك سقوطنه چالیشیرکن کندی سقوطنی تهیئه ایلدی . حیدر آغا زاده ، قول کدخداسی کچه‌جی اوغلی ، شهزاده سلیمانك والده‌سنك کدخداسی ایله‌اتفاق‌ایده‌رك پادشاهی خلع ایتمکی‌تصور ایتدی‌که بوتصورك اجراسی ایچون‌هر شیدن‌اول صدراعظمی تبعید ایتمك‌لازم کلوردی ؛لکن محمدپاشا یوفساددن خبردار اوله‌رق والده‌سلطانه اخبارایلدی. مفتی، آیلك‌اجتماع‌ایدن دیوانه قبول اولنمادی ، بروسه‌یه کیتمك اوزره کمی‌یه بیندیرلدی ؛ اورادن ده دیاربکره اعزام اولنه‌جق ایدی. شیخ‌الاسلاملق ، یکی‌چری آغالرینك چیقاردیغی قاریشقلق اثناسنده وعزیز افندینك عزلنده‌برکون ازبرمدت حضورشاهانه‌ده مفتیلك مقامنده بولنمش اولان حنفی افندی‌یه توجیه قلندی . بروسه قاضیسی صدرالدین زاده روح‌الله افندی‌ـ‌که مسعود افندی‌یه عداوت شخصیه‌سی وار ایدی ـ مفتیٔ سابقك

(۱) سیدی احمدی پاشا، مکمل قاپیسیله [منتظم وکثیر معیتیله] سلستره‌یه کیدرکن ویزه قربنده دونمانك هریمتی خبر آله‌رق برامر اولادیغی حالده بوغازه کلدرك « کلیدالبحر » محافظه‌سنه مسارعت ایلدیکی وکیلردن چیقان وندیکلیلری باصه‌رق باش واسیر الدیغی اکلاشیلمسیله طرف پادشاهیدن سمورکورك ومجوهرقلیچ ارسالیله تلطیف ومحافظه‌ده دوامی امر اولنمش ایدی . نعیما ، ص ۱۹۳ . سیدی احمد پاشا بوغاز استانبول ایچون الك مهم نقطه اولدیغنی بربیوك قوماندانه یاقیشیر نفوذ نظر ایله تقدیر ایده‌رك بونك ایچون امربکامکه لزوم کورمه‌میشدی .(مترجم)

دیار بکره کیتمك ایچون سکبان یازمقله (۱) اوغراشه‌رق تأخر ایتمکده اولدیغنی استانبوله بیلدیردی . مسعود افندی کرك عزیمت ایتمش اولسون ، کرك هنوز بروسه‌ده بولنسون، اعدامنی آمر برخط همایون کلدی. روح‌الله‌افندی خط همایونی الدیغی کونك اقشامی مسعود افندینك اقامتکاهنی محکمه خدمه‌سی واسطه‌یله قوشاتدی ؛ افندی بر کوشکده آی آیدیلغنده میوه یمکده اولدیغی صیره‌ده الهه کچیرلمسنه تشبث اولندی. مسعود افندی جسور بر آدم اولدیغی ایچون قیاچ اندہ مهاجملرك اوزرینه صولت ایلدی ؛ لکن کثرته مغلوب اولدی . بو ذات اعدام اولنان ایکنجی عثمانلی شیخ‌الاسلامیدر . ایرته‌سی کون مسلمانلر شهید غازی مثوباتندن حصه‌دار اولمق ایچون، [اونلرك ایکی مثلی اولمق اوزره] خرستیانلرده اوچ کلیسالرینی هدم ایتدیکندن دولایی ، اوغرادیغی مجازات الهیه‌یه تشکر ایچون (۲) نعشنی کورمکه کیتدیلر .

مسعود افندینك اعدامنی استانبولده قائم مقام سابق حیدر اغا زاده ایله خلع واجلاس فساندہ ذی مدخل اولان سلطان سلیمان والده‌سی کدخداسنك وقاره چلبی زاده کدخداسنك قتلی تعقیب ایلدی . قاره ، حسن زاده حسین اغانك والده سلطاندن شفاعتی سایه‌سنده ، یکی چری کدخداسی حقنده قرارلشدیرلمش، بولنان جزای اعدام میخالیجه‌کی چفتلکنه اعزام صورتنه تحویل ایدلدی. صدر اسبق ملك احمد ، وان والیلکندن عودتنده ، صوك قاریشقلقلرده الی اولمسی مظنون بولندیغی ایچون سلستره والیلکنه نصب ایدلدی . واندہ اوخطه‌نك کردلری وخصوصا کندیسنه اطاعتدن امتناع ایدن بدلیسی خانی آبدال اوزرینه متعدد مظفریتلر قازانمش ایدی ؛ خانك سرایی یغما ایدیلەرك کموشدن سفره طاقمی وبرچوق قیمتدار مفروشاتی وبونلردن باشقه ده برچوق کتب فارسیه الهه کچیرلمش ایدی . آبدالك اوغلی باباسنك یرینه خان تعیین اولندی (تموز ۱٦۵۵ — رمضان ۱۰٦۵). احمد پاشا یدی کرد بکنی اسیر ایده‌رك دیکریدی بکی ده دیوان همایون نامنه کندی ناحیه‌لرینه بك یاپمش ایدی . اولیا چلبی ملك احمد پاشا طرفندن ، دونبوللی خاندن غصب اولنان قویون سوریلرینك اعاده‌سنی طلب و مرتضی پاشانك برادرینك محبوسیت براقلمسنی اخطار ایتمك ایچون روسیه خانه کوندرلمشدی . اولیا بو مأموریتدن استفاده ایله اوخطه‌ده‌کی اعزه مقابرینی وقاطرجی اوغلیله برلکده استانبول اوزرینه

---

(۱) بولار امین اولمادیغی ایچون بر بایراق سکبان یازیوردی. نعیمه، ص. ۲۰۰ (مترجم)
(۲) کندی زعملرینه کوره . (مترجم)

یورومش ومؤخراً بدلیسی خانك خدمتنه کیرمك حکاری کردلری علیهنه برجنکده مردانه تلف اولمش اولان چومار باشینك قبرینی زیارت ایتمش ایدی . پادشاهك ترسانه‌یی کورمکه کلدیکی برکون ، صدراعظم سوء استعمال ایله متهم اولان ترسانه کدخداسیله ترسانه کاتبنك وچنار وقعه‌سنه قاریشمش بولنان ترکمن حاجی احمدك اعدامی تماشاسنی ارائه ایلدی .

بیونی اکری (١) محمد پاشانك مبدأ صدارتنی اشعار ایدن بو شدتلر ، دونانمانك بوغاز بیشکاهنده انهزامندن و لیمنی ایله بوزجه اطه‌نك استیلاسندن ظهور ایدن ناخشنودئ عمومی یی ازاله ایده‌جك بر ماهیتده دکل ایدی . آنجق وندیك دونانماسنك بوغاز مدخلنده کورونمسی کندیسنجه هیچ بر اندیشه‌یی موجب اولمادیغنی خلقه کوسترمك ایچون شهرك حصارلرینی یکیدن بویاتدی ، وآخور قاپیسیله یدی قله آره‌سنده‌کی خانه‌لری تزیین شهر ایچون هدم ایتدیردی (٢) . بوغازی وندیکلیلرك محاصره ایتمسی بیه‌جك اشیا فیئاتنك آرتمسنی موجب اولدی ؛ پرنجك اوقه‌سی یوز اللی آقچه‌یه چیقدی ؛ سائر ذخیره فیئاتی اونسبتده آرتدی . پادشاه بواحواله چاره‌ساز اوله‌جق وسائله اعتنا ایتمك اوزره اسکداره‌کی سرایندن استانبوله کچه‌رك (١٣ ذالقعده ١٠٦٠ — ٢ ایلول ١٦٥٦) ایکی کون صوکره فوق‌العاده برمجلس طوپلادی . صدراعظم وهم فکرلری مقدما خواص همایونه الحاق اولنان آیدین و صاروخان سنجاقلرینك واناطولی وقرمان ایالتلرینك — ازمیر ، ساقیز استانکوی وسائر مواقع مهمه‌نك محافظه‌سی شمرطیله — بر والیه توجیهی تکلیف ایلدیلر ؛ بوندن صوکره ترسانه‌ده بیوك کمی [قالیون] انشا اولنمایوب یالکز قادرغه یاپلمسی رأیی بیان ایتدیلر . سرای خزینه‌سندن برازشی آلندی ؛ اکابردن حرب ویرکیسی اوله‌رق [امدادیه نامیله] پاره طوپلانلدی ایسه‌ده یوزبیك غروشی تجاوز ایده‌مدی .

توجیهات مصممه‌دن برنتیجهٔ نافعه چیقمادی . صدراعظم آیدین و صاروخان

---

(١) حدیقة‌الوزراده ، ص ١٠٣ بوینی‌اکری . نعیماده ص ١٦٧ ، بوینی‌یاره‌لی . (مترجم)

(٢) هامه‌ر حسن ظن ایتمشدر . استانبول حصارینك دریا جانبنده اولان دیواری دشمنه جدید ومهیب کورنمك ایچون بادانه ایدلمش ، وحصار اوزرینه مبنی اولان خانه‌لر « حصار دیوارینی بیقدی » دیه هدم ایدلمش ایدی . نعیما ، ص ٢١٣ ، ایکنجی تدبیر ایچون « معقول ایدی ، فقط بویله دشمنك هجومی صره‌سنده دکل » زمینده برمطالعه سرد ایدر . خلق ایسه بوحالدر اوزرینه توحش ایتمش ، قورقاقلر خانه‌لرینی اوجوزجه صاته‌رق قاچمشدر . نعیمایه مراجعت . استانبول اهالیسندن برطاقمی ١٣٣٣ ربیع‌الاولنده انکلیز وفرانسزدونانماسنك — بحوله تعالی ازوقت طرفنده دوچار هزیمت کامله اولان — تعرضلری صیره‌سنده ایکی یوز اللی سنه اولکی طبیعتلرینی دکشدرمدکلرینی کوسترمشلردر . (مترجم)

سنجاقلرینی بیر آدمنه ویردی ؛ اناطولی وقره‌مان ایالتلرینی‌ده کلیتلی پاره مقابلنده صاتدی. ذخیره وعسکر طوپلامق ایچون قاپیجی باشیلردن مرتکب کیمسه‌لری تعیین ایلدی . بوتوجیهاتك جمله‌سی آسایش مملکت ایچون تأثیرات سیئه‌یی موجب اولدی . ذات شاهانه برهفته صوکره برمجلس دها عقد ایده‌رك صدراعظمه « بالذات سفره کتمك ایسترم ؛ لازم کلن تدارکاتی کور . » دیدی ؛ لکن محمد پاشا ، اللرینی اوغوشدیره‌رق « شوکتلی ، کرامتلی پادشاهم ، حق تعالی عمر و دولتکزی ممدود بیورسون ، اورته‌لغك قاریشیقلغی وعسکرك انتظامسزلغی زمانده سفر ایتمك پك مشکلدر . خزینه‌نك ضرورتی ایسه تعریف اولنماز درجه‌ده‌در . عزیمت همایون مصمم اولدیغی حالده طرف شاهانه‌لرندن نقداً یکرمی بیك کیسه امداد بیورلمسی لازم کلیر (۱) » جوابنی ویردی . ذات شاهانه بوملاحظه‌لردن ناخشنود اولەرق سکوت ایله مجلسی طاغتدی. والده سلطانك خزینه‌داری، صولاق محمد، خواجه محمدافندی رئیس سابق شامی زاده، معمار قاسم بوزجه‌آطه و لیمینك ضیاعندن ترتب ایدن خشنودسزلقدن استفاده ایله بیونی اکری محمدپاشانك عزلنه وکوپرولونك صدارتنه چالشمغی دوشوندیلر . بیونی اکری سوریه‌دن استانبوله کلیرکن اسکی شهردن کچدیکی اثناده کوپرولویی احترامکارانه قبول‌ایله برابر استانبوله کتیرمشدی ؛لکن علیهنده‌کی تشبثاتی سلحدار واسطه سیله خبرآلنه‌رق کوپرولو پاشایی طرابلسه تعیین ومأموریت جدیده‌سنه همان کیتمسنی امر ایلدی .

کوپرولونك محبلری تصورلرینی اورته‌یه قویمه‌نك هنوزوقتی کلمدیکنی دوشونه‌رك ماهرانه برمانوره چویردیلر ؛ والده‌سلطان واسطه‌سیله سلحداری شام بکلربکیلکنه تعیین وشام والیسی وزیر خاصکی محمدپاشایی استانبوله دعوت ایتدیردیلر . بوچفته تدبیر خاصکی محمد پاشانك صدراعظم اولەجفه دائر برروایت انتشارینی موجب اولدی ؛ بیونی اکری محمدپاشا ، بوسوز اوزرینه، نظررقابتنی کوپرولودن انحراف ایتدیردی . بیونی اکرینك نزدشاهانه‌ده حامیسی اولان سلحدار شوصورتله تبعید ایدلدی؛لکن کوپرولونك دها بر قدرتلی دشمنه،یکی چری آغاسنه غلبه‌ایتمسی لازم کلیوردی.مع‌هذا استادانه اداره اولنان حیله‌لر سایه‌سنده آغا عزل ویرینه کوپرولویه طرفکیر میرآخور سهراب اغانصب ایدلدی.یکی‌چری‌اغاسنك عزل اولندیغی کون، کوپرولو ، قیزلر اغاسی واسطه‌سیله ، کیزلیجه والده‌سلطانك حضورینه کوتورلدی؛ والده ، صدارت وظیفه‌سنی عهده‌سنه آلمقدن چکنمیورمی اولدیغنی صوردی .

(۱) نعیما دن ص ۲۱۷ ، آلنمشدر . (مترجم)

کوپرولو شروط موافقت اولمق اوزره شونلری بیان ایتدی : ۱ ، کندیسنك عرضلری بلا استثنا قبول اولنه‌جق ؛ ۲ ، خدمتلری ایستدیکنه توجیهده مختار اولنه‌جق (۱) ؛ هیچ بر وزیر ونظر التفاته اولان بیوك مأمور کندیسیله نفوذ مجادله‌سنه چیقمیه‌جق ؛ شخصی حقنده واقع اولنه‌جق افترالرك هیچ بری نزد پادشاهیده شایان‌اعتبار کورلمیه‌جك . کوپرولو محمدپاشا، شوشرطلر اوزرینه، جناب حقك معاونتی ووالده سلطانك دعاسی برکاتیله زمام دولتی النه آلهبیله‌جکنی بیان ایتدی . والده سلطان ، بو آرزولرینك قبول اولنه‌جغنی بیان ایله ، وعدینك انجاز اولنه‌جنی حقنده نام خدای متعالی یاد ایلدی (۲) .

ایرتهسی کون [۹] ، — (جمعه ، ذی‌القعده ۱۰۶۶ — ۱۵ ایلول ۱۶۵۶) جمعه نمازندن ایکی ساعت اول کوپرولو سرایه دعوت اولندی . پادشاه ، بیونی اکری محمد پاشانی خطیئات اداره‌سنی تعداد ایله توبیخ ایده‌رك مهری ایستدی ، بوستانجی باشی‌یه‌ده حبسنی امر ایتدی . اوندن صوکره کوپرولونك تخت اوطه‌سنه

(۱) کوپرولو محمدپاشادلیرانه‌سوزه آغازایدوب :« دولتلو پادشاهم(*)، اولاحضورهایونه هرنه‌تلخیص ایدرسام تنفیذ اولنوب خلافی بیورلمایه؛ ثانیاً ادناداد اعلایه وارنجه‌مناصب ومراتب وسائر توجیهات خصوصنده قطعا برطرفدن سوق وشفاعتله بوقوللرینه ابرام بیورلمیه‌که دولت پادشاهیه انفع اولان رجالی استخدام قابل اوله . زیرا « الافات تتولد من‌الشفاعات » مفهومنجه جمله اختلالك سببی شفاعت نامعقوله‌در ؛ ثالثا وزرا ووکلادن برینی یامالنه رغبةً ویاخود حسن اعتقاده بناءً غریم وشریك مقامنه وضع ایدوب بوقوللرینك استقلالنه خلل ویرلمیه ؛ رابعاً بوقوللری حقنده اصحاب اعتراض اولان منافقینه رخصت کلام ویرلمیه ، زیرا جمله عالم دولتدن حصه‌مند اولمق ایستر ؛ عالمی جملةً ارضا قابل دکلدر ، اول جهتدن بومقام صاحبنه حساد وخصما قتی [پك] چوقدر ، هجوم ناسی قطع وفسادی دفع ایتمکه ذم ومساوی قپوسنی سد ایتمکدن غیری چاره یوقدر . بودرت شروطه رعایت ایله مساعده بیوریلورسه عون حق ایله ودعا کز برکاتیله خدمت وزارت عهده‌سندن کلمك ممکندر » دیدی. نعیما ص ۲۲۳ . خلاصه‌سی شودرکه ۱، عرضلری قبول اولنه‌جق؛۲، کیمسه حقنده‌التماس اولنمایه‌جق؛ ۳ ، کیمسه شریك طوتلیه‌جق ؛ ٤ علیهنده‌کی القاآته التفات اولنمیه‌جق . بونلر غایت اطرافلی دوشونلمشدر . ایلك اوچ شرط متداخل ومتکرر کبی کورینورسه‌ده دکلدر . عرضلری قبول اولنورده قبل‌العرض بری حقنده شفاعت ایدیله‌بیلیر ؛ کذلك عرضلری قبول اولنمق وشفاعت ایدلمکله برابر باشقه‌سنك‌ده عرضی ترویج اولنه‌بیلیر . کوپرولو شروط ثلثه ایله استقلال‌محافظه ایدیور ، دردنجی شرط ایله رقیبی محو ایلیور . کوپرولونك رویتی بوشرطلرله نمایان اولور ؛ سلطان محمد رابع ، بورویتکار آدمه امنیت ایله دولته بیوك خدمت ایتمشدر . اوزمانك احوال وحادثاتنه‌نظراً کوپرولولر صدارته کتیرلمه‌مش اولسه‌یدی مملکتده اختلالات یردوام اولهجق ، سلطان محمد رابعك سلطنتی‌ده امتداد ایتمیه‌جك ایدی . (مترجم)

(۲) کوپرولو لفظی مراد سوز ایله قناعت ایتمیوردی ؛ والده سلطان « والله‌العظیم ، بو رجالریکه مساعده اولنور .» جمله‌سنی اوچ کره سویلدی . نعیمادن ، ص ۲۲۳ . (مترجم)

(*) بوسوزلر والده سلطانه خطاب اولدیغندن (سلطانم) اولسه‌لر کرکدر .

آلنمسنی اراده ایله کندیسنه شو سوزلری سویلدی : «بیان ایتدیکك، نمده قبولنی تعهد ایلدیکم شرطلرله سنی کندیمه وزیر ایتدم ؛ کوردیم ، بکا نصل خدمت ایده جکسك » . کوپرولو جناب حقدن موفقیت تمنی ایله یره قاپانه‌رق تشکر ایلدی (۱) . سرای منجمی ، کوپرولویه صدارتك توجیهی ایچون الکمناسب زمان اوکله نمازی وقتی بالای مناراتدن « الله اکبر » صدالرینك طنین انداز اولدیغی وقت اوله‌جغنی بیان ایتمشدی . احکام شرعیه موجبنجه اوکله‌نمازی کونشك دائره‌نصف نهاره دخولی حینده آیفا اولنه‌ماز ، چونکه پیغمبرلرك افاداتنه کوره هرکون زوال نجومی آننده شیطان کونشی بوینوزلری ایچنه آلیر وحاکم عالم تاجی اولمق اوزره اونکله تزین ایدر؛ لکن «الله اکبر» صداسنی ایشیدنجه براقیر (۲). عثمانلی مورخلری ده حرص ، سفاهت ، عصیان عفریتلری خونریز مرادك ، سفیه ابراهیمك سلطنتلرنده ومحمد رابعك اوان طفولیتنده اوصورتله سمت رأس جنوبه واصل اولمش ایکن شو دور فلاکتدن صوکره دولتك ، بر خون روان ایچنده بیقانه‌رق ، دوچار ضعف اولمقده بولنان قوای حیاتیه‌سی یکیدن تجلی ایتمش وبر آدم ظهور ایله تاج حکومتی ابلیس عصیاندن قورتارمش اولدیغنی بیان ایدرلر (۳) .

(۱) کوپرولو محمد پاشا حضورهمایونه دعوت اولنوب صلات جمعه‌ده خطیب منبره ایکن خاتم وکالت کندویه عنایت بیورلدی ، وسابقاً ذکر اولنان درت شرطی پادشاه عالم پناه حضرتلری لساناً بربرذکر ایلدی ؛ (بوشروطه رعایت اولنمق اوزره سنی مستقلاً وزیر ایلدم؛ کوردیم سنی بنجه خدمت ایدرسك) دیوب خیر دعای ملوکانه ایله مسرور بیوردیلرکه کوپرلو محمد پاشا دخی کریان اولوب انجو دانه‌سی کبی کوزیاشی منورصقالللری اوزرینه ریزان اولەرق (شوکتلو کرامتلو پادشاهم ، حق تعالی عمرودولتکزی بردوام ایلیه، صدق واستقامتله خدمت شریفکزده صرف اقتدار واوغور همایونکزده بذل جان ایدرم ؛ دولتلو پادشاهمك همت علیه‌سی وخیر دعاسی برکاتیله حق تعالی توفیق احسان ایلیه) دیوزمین بوس ایتدی» نعیما، ص۲۲٤.(مترجم)

(۲) هامەر بونی کیم بیلیر نره‌ده کورمش ایسه غرائب جولق سوقیله اهمیت ویرمشدر؛ کوپرولویه صدارت توجیهی خطیب منبرده ایکن واقع اولدیغی حالده بو سوزه اویمق ایچون اونی‌ده اذان زمانته تحویل ایتمشدر .

(۳) عثمانلی مورخلرینك خلاصهٔ مطالعاتی بر زماندن بری مائل انحطاط اولان دولتك کوپرولو محمد پاشانك تدابیر حکیمانه‌سیله یکیدن مظهر تعالی اولدیغنی بیاندن عبارتدر ؛ هامەر ، فقرهٔ سابقه‌یی ترشیخ ایچون اونی بواسلوب تکلف ایله افاده ایتمشدر . (مترجم)

بلطفه تعالی اونجی جلدك متنك ختامی

۸ جمادی‌الاولی ۱۳۳۳ و ۱۰ نیسان ۱۳۳۱

سلیمانیه جمعه .

اونجی جلدك فهرستی

قرق طقوزنجی کتاب

صحیفه

شرقده ارکك ایله قادینك مناسباتی . — سلطان ابراهیم ، اوروبا حکومتلرینه جلوسنی تبلیغ ولهستان، وندیك، اوستریا ایله اسکی قاپیتولاسیونلری تجدید ایدییور . — روس ، له ، راغوزه ، ترانسیلوانیا ، ایران ایلچیلری . — برقاچ شهزاده تولدی . — بانغین ، زلزله . — تجدید سکه . — تحریر . — آزاق قلعه‌سنك ضبطی . — سلطان مرادك ندیمی اعدام ایدیلیور . — ایکی شهزاده تولدی . — بر قاچ زوربا وشقی تجزیه‌سی . — نصوح پاشا زاده‌نك عصیانی ؛ اعدام . — مصر والیلری . — ذوالفقار ایله فائق پاشانك اعدامی . — سلطان زاده محمد ایله سلحدارلردن ومعلم سلطانیدن مرکب هیئت مثلثه . — صدراعظم قاره مصطفی پاشانك اعدامی . — یکی صدراعظمك ورودی . — قاپودان پیاله پاشا ایله نرخجی حسنك اعدامی . — دلی قاسم . — مولد [حضرت] پیغمبری شنلکاری . — جنجی خواجه وشکر باره ایچون سرای انشاسی . — بادشاهك ادرنه‌یه سیاحتی . — محمد کرایك عزلیله اسلام کرایك نصبی . — لهستان ، روسیه ، ترانسیلوانیا ایله مناسبات دیپلوماتیقیه . — راقوچی محاربه‌سی . — استانبوله وبوذینه نامه . — بارون دوچرسینك سفارتی .

٣ - ٤٧

اللنجی کتاب

سلطان ابراهیمك حیات صفیهانه‌سی . — قیزلر اغاسنك اسارتی . — « بادرو اوتومانو » . — کرید اطه‌سنك تعریفی وتاریخی . — آیا تودوری وحانیه‌نك تسخیری . — استانبوله وقایع . — صدراعظمك عزلی . — قاپودان پاشانك اعدامی . — متعدد کلیسالرك جامعه تحویلی . — انکلتره وفرانسه ایلچیلری . — ایمپراطورك مقیم ایلچیسی غره‌یغانقلاو . — صدراعظمك ایمبره‌ت ، مکریل ، بوغدان ، اردل بکلرك حفنده‌کی معامله‌سی ؛ قریم خانی ، لهستان ، روسیه . — شایان تخطر خط همایون . — سردار محمد پاشانك کریده وفاتی ، رسمونك فتحی . — فضلی پاشانك دوکونی . — مولد نبوی قرائتی . — جنجی خواجه‌نك ادباری . — قاضیلقلرك ، والیلکلرك صاتیلیشی . — ساخته آبازه ، قبرصده ، قبریسده ، آناطولیده قاریشیقلقلر . — صدراعظم صالح پاشا . — حرم سلطنتی وابراهیمك دوکونلری . — حمید ، سیواس ، بغداد عاصیلری . — قندیه محاصره‌سی . — عمار زاده‌نك اعدامی . —

واردار پاشانك كوپرولی پاشا ایله جنكی وباب همایونك سیاستنه قربان اولمسی. — كلیسانك سقوطی. — قریم خانلری علیهنه لهستان وروسیه‌نك شكایتلری. — سمور كورك وعنبر ویركیسی. — والده سلطانك نفیی. — علائم نجومیه وحركات عرضیه. — یكی جریلرك وعلمانك اورته جامعده اجتماعی وصدراعظمك عزلی طلبلری. — احمد پاشانك احناقی. — سلطان ابراهیمك خلعی، حبسی، قتلی. ۴۸ ـ ۱۲۱

اللی برنجی كتاب

پادشاه نوجاه ایوب جامعنده قلیج قوشانیور. — صوفی محمد پاشا صدراعظم. — اختیار وكنج والده سلطانلر. — جنجی خواجه‌نك اعدامی. — جلوس بخششی. — خدمهٔ خاصه اوطه‌لرینك نظامی. — سپاهیلر طغیانی. — خدمه عصیانی. — سپاهیلری یكی جریلرك محو ایتمسی. — اشقیا رئیسی قره حیدر زاده‌نك اعدامی. — صدراعظمك مذاكراتی. — دونانمانك فوجه‌یه عسكر چیقارمسی. — صوفی محمد پاشانك عزل واعدامی. — قره مراد پاشانك صدارتی. — آسیا واوروپا ایلچیلری. — راقوچی ایله معاهده‌نك تجدیدی وآوستریا ایله مصالحه. — كورجی نبینك اسكدارده عصیانی. — كریده عسكرك قیامی. — سردارك قندیه‌یی یكیدن محاصره‌سی ورجعته مجوریتی. — وزرانك اسرافی وقره مراد پاشانك عزلی. — ملك احمد پاشانك صدارتی. — سرای منجمی حسینك اعدامی. — كریده وآق دكز بوغازلرنده وقایع بحریه، بوسنه وقایعی. — تدابیر مضرهٔ مالیه. — واندە، عینتابده، سوریه‌ده قاریشقلقلر. — ازمیر وسلانیك قاضیلرینك عزلی. — صدراعظم ایله آغالر آره‌سنده حادث اولان اختلافاتك تسویه‌سی. — سفره اسرافاتی. — فساد اخلاق. — روم پطریقنك اعدامی. — عثمانلی دونانماسنك انهزامی. — قاضی زاده لیلرله اهل طریقت آره‌سنده منازعه. — مفتی سهایی افندینك عزلیله عبدالعزیز افندینك تعیینی. — اختیار والده سلطانك اولدیرلمسی. — سرایده واورته جامعده كورولتولو جمعیتلر. — مفتینك نصبی؛ آغالرك اعدامی. ۹۴ ـ ۱۲۲

اللی ایكنجی كتاب

صدراعظم سیاووش پاشانك عزلی. — كورجی محمد پاشانك صدارتی. — وندیك، اسپانیا، اوستریا ایله مناسبات سیاسیه. — آبازه حسن ایله ابشیر پاشانك عصیانی. — سپاهیلر قانونك اخلالی. — مسعود افندی صدراعظم كورجی باشایه رقیب. — ترخونجی احمد پاشانك صدارتی وتدابیر مالیه‌سی. — قیزلر آغاسیله مفتینك عزلی. — قاضی زاده لیلرله شیخ سیواسی توابعی. — حركت ارض. — صاری قامیش قازاقلری. — قریم خانی. — ترخونجینك اعدامی. — درویش پاشانك اداره‌سی. — مصادره‌لر، اعداملر. — حرمك

نفوذی . — هندستان ولهستان ایچیلری . — قریم خانك مولداویاده جولانی . — قاره دکز سواحلنك مسقوفلر ، یکی چریلر طرفندن خسارزده اولمسی . — بسارابا ایله اسلام کرایك قوتی . — یاقوت معدنلری . — اپشیرك صدارتی واستانبوله کلمکدن امتناعی . — درویش محمد پاشانك وفاتی . — صدراعظم اپشیر پاشانك استانبوله کیریشی . — یکی چری وسپاهیلرك قیامی ، اپشیرك اعدامی . — مراد وسلیمان پاشالرك بری دیکرینی تعقیباً صدارته نصبی . — سیاووش پاشانك صدارت ووفاتی ، بیونی یارهلینك صدارتی . — زوربالرك طاغلمسی . — هندستان والهستان ایاچیلری . — روم پطرقی یوانیکیو . — چناق قلعه محاربهسی . — وندیکلیلرك بوزجه آطه ایله ثمنیه استیلاسی . — مفتی مسعود افندینك عزل واعدامی . — کوپرولو پاشانك احباسی ملك احمدپاشا ایله صدراعظمك تبعیدینه موفق اولیورلر . — کوپرولونك صدارتی .

٢٦٧-١٩٤

3 1761 04781278 9

DR
440
H219
cilt.10